

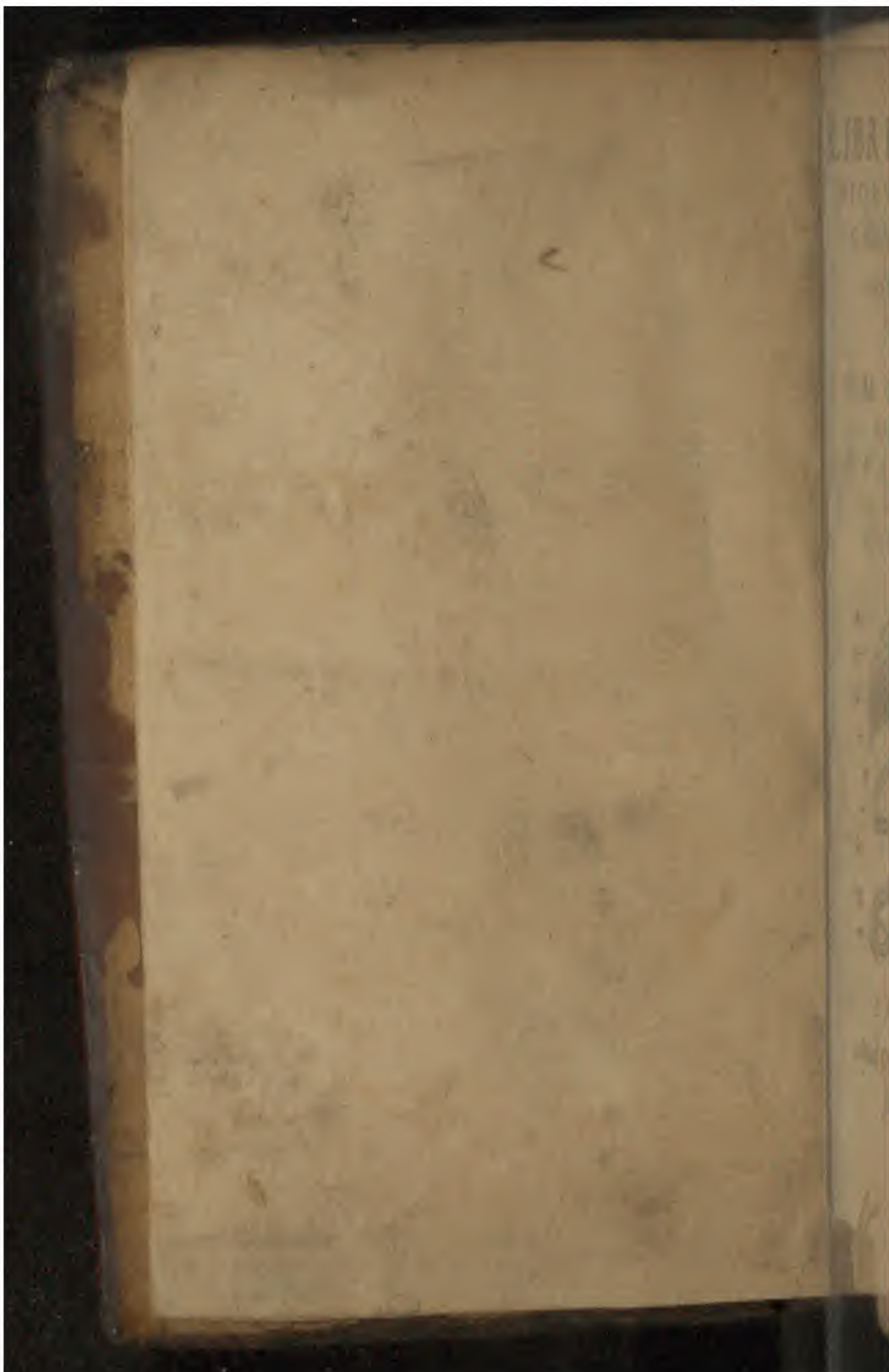

LIBRI
EPIDEMIORUM
HIPPOCRATES
1550

LIBRI EPIDEMIORVM HIPPOCRATIS PRIMVS, TERTIVS, ET SEXTVS,

*

CVM GALENI IN eos commentariis,

IO. VASSAEO MELdoensi interprete.

EDITIO PRIMA.

IN VIRTVTE

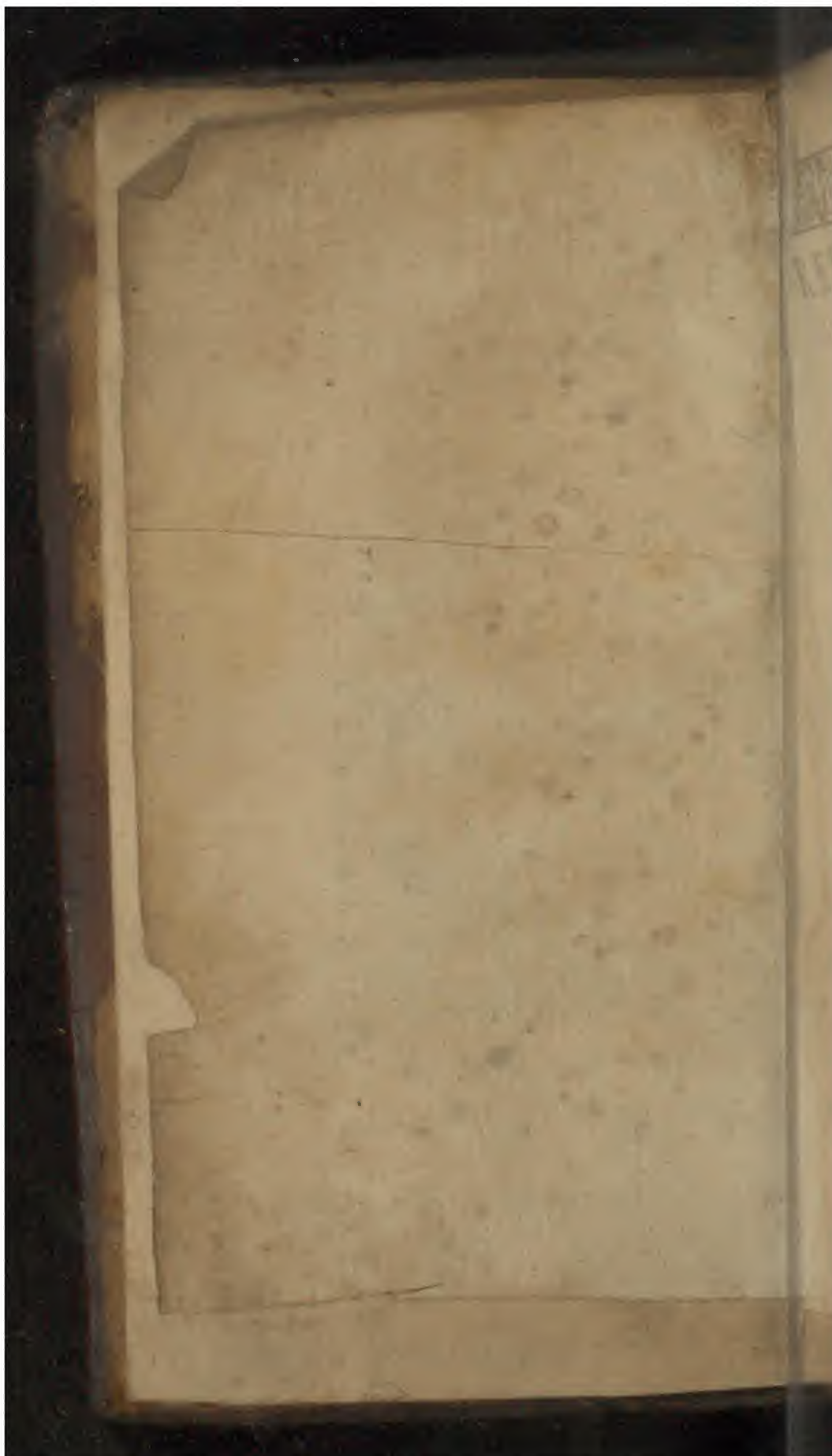

ET FORTVNA.

LVGDVNI,

Apud Gulielmum Rouillium, sub scuto Veneto.

1550.

REVERENDISSIMO, AC ILLVSTRISSIMO DOMINO, DOMINO ODONI A CASTILLIONE CARDINALI,

* * *

Atque Tholosatum Archiepiscopo, & Episcopo, & Comiti Beluacorum, Ioãnes Vassæus Meldensis, Sa.

ETVS antiquorum virorũ qui Græcis in literis eruditi essent, consuetudo fuit, vt quæ Græcè scripta essent, ad ingenij exercitationem Latina facerent: quod sæpe summis viris & nostro Ciceroni, alijsq; permultis accidit. Cui sanè consuetudini aliquando obsequutus quòd non solùm animi vires recrearet, verùm quoque &

quòd hominibus commoditatem adferre videretur, quosdam Galeni libros iam latinos feci, eratq; mihi animus vt tandem ab huiusmodi negotio desisterem: neque enim ætas id mea desiderat, neque quod satis otij sit, studio suppeditari potest, ob cõsuetà mihi perficienda negotia, quibus quotidie ad ægros inuisendos sollicitandósque impedior: sed me quorundam amicorum commouit voluntas, vt libros Epidemiorũ Hippocratis cũ Galeni in eos commẽtarijs, quos à multis annis iam latinos factos habebam, publicarem: id quod cõpulsus, imò potiùs euictus, lubenter quidem ac eo tandem lubentiùs quòd multis placere viderem, opus sanè diligentiùs quàm potui elaboratũ lucubratúmq;, quod tibi dicari volui, Reuerendißime Cardinalis, quòd non genere solùm & vera nobilitate, verùm quoque & virtute omni reluceas. genere quidẽ si paternũ quis respexerit, iam auorũ tuorum & abauorũ quàm illustre fuerit nomen norunt omnes. Patrẽ verò ipsi vidimus

dimus magnum sanè hominē, vel potiùs summum & singularem virum qui in rebus bellicis ita arderet, vt in nullo vnquam flagrantius rerum bellicarum studium visum sit: qua in re ita se gessit, vt vnus præcipuúsque inter quatuor insignes illos regni Gallici proceres præfectósque, quos Galli Marescalos vocant, constitui dignus sit habitus. quo in magistratu ita præstitit, vt perfecto exercitus Gallici duce dignus apud omnes iudicaretur. Si verò maternum genus, Matrem habes viuentem adhuc antiquo & nobili genere ortam, quæ apud Franciscum regem tanta commendatione floruit, vt inter cæteras mulieres vna deligeretur, quæ virginum omnium custodiæ præficeretur, atque ab omnibus honoris magistra appellaretur. Multa sanè de matre suisq; natalibus referre possem: sed aliò me vocant tuæ in rebus omnibus laudes. Nempe studium tuum nunquam intermissum, atque à prima adolescentia cultum & semper dein-

ceps auctum usqueadeò nos stupefecit, ut incredibilem quandam & propè singularem & diuinam in te videremus animi dotem, quo tempore quantam vim naturæ bonitas haberet, aut vera ingenij nobilitas, intelligere potuerunt qui tecum sunt versati. Neque eorum iudicium obscurum unquam fuit, neque non paruum ferre potuit iudicium Nicolaus Beraldus doctus vir & studijs optimis deditus, bene latinè loquens, gnarus multarum rerum, sed sanè non laboris multi potui & ego de eodē tuo studio aliquando iudicium ferre, dum apud canonicam domum palatij regij maneres. Sed quid moror? tantus tibi fuit animi splendor, tantum & virtutum omniū cum ætate incrementum, ut iuuenis adhuc ætate quidem, moribus tamen senex, ad summi pontificis amplißimum consilium, atque altißimum dignitatis Cardinaliciæ gradum euectus fueris, sisq; unus non ex multis sed inter multos cùm institutus optimè, tum etiam perfectè planéq; erudit

eruditus: quo in statu quo pacto te geras, nemo est qui ignoret. Nempe quis se regi & nato ipsius te accommodatiorem præstare potuit? Has omnes ob causas magna me spes tenet, vt si aliquando Deus vitam longiorem nobis fecerit, te videamus in summum euectum pontificem, & patrem patriæ appellari, sed de ea re plura non dicam: causas etenim diximus, ob quas opellam nostram tibi dicatam esse voluimus. Opellam itaque hanc nomine tuo publicatam quantulamcunque acceptabis, permittésque vt in gratiam tuam per studiosorum rei medicæ libera iudicia peruolitet. Vale. Ex Lutetiæ vniuersitate, die æquinoctij vernalis, anni Domini

1545.

SEQVVNTVR QVAE-
DAM ADNOTATV
DIGNA.

*

Pagina 105. abſceſſus per emiſsionem dixi quos ἀποστάσεις κατ' ἐκροὴν dixit Hippocrat. quales ſunt dyſenteriæ & tineſmi cõfluẽtibus in vẽtrem ſuperfluis: nec ſolùm nomẽ ἐκροὴ emiſsionẽ illã ſignificare videtur, ſed etiã emiſſaria ipſa ſiue patentes meatus per quæ emiſsiones & excretiones fiũt, vt Martinus Acacius in tertiũ artis paruæ Galeni adnotauit. Tales etiã abſceſſus fiũt cõfluẽtibus mordacibus humoribus ad renes & veſicã et cætera corporis emiſſaria. Abſceſſus verò κατ' ἀπόθεσιν, i. per repoſitionẽ refuſionémq; fiũt refundẽtibus reponẽtibúſq; ſeſe in partes ignobiliores, veluti in articulos & coxẽdicẽ humoribus. Hæc ex Galeni cõmẽtarijs manifeſta ſunt legẽtibus. pagina 166. Et qui abſceſſus in pernicioſum vel iudicatoriũ. Valet ac ſi dicas abſceſſus in perniciẽ vel ſalutẽ: cũ nomẽ Criſis frequẽter per ſe ſumptum integrã morbi ſolutionẽ indicet, vel ſaltem inclinationem ad melius: id facilè probari poteſt ex Gal. commentario, cùm inquit: Abſceſſus qui per emiſsionem fiunt, ſunt meliores: per repoſitionem verò minus commodi, atque horum ipſorum qui quidẽ à loco adfecto remotiſsimi & in partes ægri ignobiles boni ſunt, contrarij verò his praui.

IND

INDEX TVM VOCVM, TVM RERVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR, COPIOSVS.

***

Αμ

Ἀπ

Fames

Med

Oedem

Phre

Σemeny Histor. f. 556.

Vox

FINIS.

GAL

GALENI IN PRIMVM EPIDEMIORVM HIPPOCRATIS, COMMENTARIVS PRIMVS.

***

Principium desideratur.

OLV'M *hos qui in vnoquoque cœli statu fiunt morbos præsentiet, victúmq; immoderatis ambiẽtis nos aëris cõstitutionibus contrariũ excogitãs, ne fiãt prohibebit. Nã si proba primorũ corporũ tẽperies est sanitas, quòd aëris intẽperies eã quidẽ corrũpet, seruabit autẽ cõtraria viuẽdi ratio, cõstat omnibus. Qua effici tur ratione, vt Quintus perperã tum hos libros exponat, tum aphorismos, vbi ita scriptũ est: Ex anni tẽporibus si hyems quidem sicca & borealis fuerit, Ver verò pluuium & austrinũ, vt æstate fiant febres acutæ, oculorũ inflãmationes & dysenteriæ est necesse. Nempe sola experiẽtia id cognitũ esse ait Quintus citra causæ rationẽ: Primũ quidẽ in hoc peccans quòd causas eorũ quæ in his scripsit Hipp. rursum is in libro de aëre, aquis & locis scripserit. adde quòd cõmodam doctrinæ partẽ transgressus sit. Nã cũ interpretum officia*

duo

duo ſint, vt & libri mẽtem ſeruent, & lectura libri cõmentarios cõmoda doceant, munus vtrũq; Quintus labefactauit, dum redundantes morbos cum ambientis nos aëris ſtatu nõ coniungit, cum ipſe Hipp. eos coniungi velit: quippe cũ neq; futuros præſentire, neq; qui formantur inhibere, neq; factos ſanare valeamus, niſi affectionem quã in corporibus noſtris parit aëris intẽperies cognouerimus. Nã & hoc pacto cæterorũ ſtatuũ omnium prætermiſſorũ facultates ipſi reperire valebimus. Quiſquis igitur ex epidemiorum lectione iuuari inſigniter ad artẽ voluerit, vt librum de hominis natura, librũ de aquis, aëre & locis, aphoriſmos itẽ illos, in quibus de anni tẽporibus tractat, & ſtatuũ tum calidorũ tũ frigidorũ, tũ ſiccorũ, tum humidorum facultates docet, voluat antea ſatius eſt. Neceſſaria quoq; eſt & ipſa prognoſtici lectio. Nam quæ in libris epidemiorũ ſcripta ſunt, quæ in prædictis libris docuit cõſequũtur. Primũ quidẽ quòd calidi, frigidi, ſicci & humidi ſymmetria quædã primorũ corporũ ſit ſanitas. Secũdũ quod Ver temperatiſſimũ ſit, vbi propriam ſeruauerit temperaturam: atq; ob id in eo abundat ſanguis, quomodo & æſtas quã cõueniat calidior & ſiccior, & hyems humidior frigidiórq;, atq; inæqualis tẽperamẽto autũnus, in quo ſiccũ & frigidum euincãt. Quòd item in horũ vnoquoq; vnus quidam abundet humor, vt paulò antè dixi. Ab his tum tertiũ, tũ quartũ in libris declarata ſunt. In

libro

libro quidem de hominis natura quòd morborum epidemiorum causa aër sit. In prognostico verò quænam signorũ per quæ prænotiones fiunt cuiusq; facultas sit, tum in qualitate, tum magnitudine. Te autẽ qui præsentem tractationem lecturus sis promptã omniũ quæ percurri memoriã habere volo, vt facilius quæ à nobis dicentur consequi valeas. Primum verò omnium librum de aquis, aëre & locis te legisse velim, vt non ignores in quibus ipse Hipp. scripsit: & sum approbaturus morborũ genera quæ ab Hippo. ita distincta percurri, qui morborũ epidemiorũ causam aërem pronuntiat. Is siquidẽ in libro de hominis natura hæc scribit: Morbi autẽ fiunt alij quidem à victu, alij verò à spiritu, quem intrò trahẽtes viuimus. Dignoscẽtur aũt vtriq; hoc pacto. Vbi ab vno morbo quidẽ multi eodẽ tempore capiantur, causam illi ferre acceptã oportet quod est cõmunissimũ, & quo maximè omnes vtimur: est aũt quod respirando attrahimus. Cõstat siquidẽ victũ cuiusq; nostrũ causam non esse vbi morbus omnes deinceps lædat, tũ iuuenes tũ senes, tũ mulieres tũ viros æquè, tũ vinibibos tũ aquæ potores, tum qui mazã tũ qui panẽ esitant tũ qui parum defatigantur tũ qui multũ laborant. Cùm itaq; quolibet victu vsi homines morbo eodẽ capiũtur, victus ratio causa non erit. At vbi morbis differentibus diuersiq; generis homines conflictantur, suus cuiq; victus sanè in causa est. In qua dictione

Hipp. cœli conditionē & non victū causam esse ait morborū epidemiorū omniū. Potest quoque & aquæ prauæ potus interdū morbū omnibus cōmunē efficere, quod in castris euenisse narratur: quomodo & ob loci naturā, vbi omnes loco eodem castrametati permāserūt. id qđ & interdū euenire pōt ex barathris Choronijs appellatis, ex quibus spiritus abūdè spirāt. Hæc ergo quòd aërē inficiāt morbos ideo procreant, atq; in præscripta oratione cōtinebūtur. Morbi verò quos tū cibi tū potus generāt, & rari & cognitu faciles existūt. In libro itaq; de hominis natura causam eius quod multis morbis est cōmune cōmunissimā appellauit. In libro verò de aquis, aëre & locis morbos qui ita generātur, παγκοίνυς. i. omnibus cōmunes vocauit, ita inquiēs: De vnoquoq; aūt tēpore procedente & anno, & qui cōmunes omnibus morbi vrbem sint correpturi vel æstate vel hyeme, prædicere poterit. & rursus nō multò pòst: Hi quidem morbi peculiares ipsis sunt, & siquis omnibus communis morbus præbēderit ex anni tēporū mutatione, hi & illius participes erunt. & pòst paulò: Viris hi morbi peculiares sunt & vernaculi: Itē seorsum, siquis morbus cōis ex mutatione prahenderit. Deinde paulò infra: Morbus his ipsis cōnutritus est tū æstate tū hyeme. Nec te latuerit dictū hoc tum in præscriptis orationibus tum in alijs quibusdam Hipp. libris, morbos eos qui perpetuò locū aliquē occupāt, quos & endemios vocāt, censeri inter eos qui multis cōmunes existūt, quomodo & pestem

ipsã. Nẽpe & pestis inter cõmunes annumeratur morbos, vt & ipse de ea re in libro de victus ratione in morbis acutis antea ostendit his verbis: Cũ.n. nullus cõmunis pestiferi morbi modus passim grassatus fuerit, sed morbi differẽtes diuersique generis & similes fuerint, plures ab his quã ab alijs omnibus intereũt. Patet itaq; morbos qui & malignissimi sunt, & pestilẽtes vocãtur, ex morborũ epidemiorũ genere esse: epidemios verò ex genere tũ plebeiorũ, quos πανδήμους vocant, tũ oĩbus cõmuniũ (παγκοίνους appellãt) qui morbis differẽtibus & nõ eiusdẽ generis è regione opponuntur. Hos quidem ita appellauit. Pestes verò appellant homines omnes, agnoscúntq; morbos pernitiosos esse, mittúntq; sæpius ad Deos de eorum curatione consulturi. Non hic autem solum verbum ἐπιδημήσειν. i. passim grassari scripsit: verũetiã & in prognostico, ita inquiẽs: Oportet autẽ & morborũ perpetuò ἐπιδημεόντων. i. passim grassantiũ motus celeriter animaduertere, & tẽporis statũ nõ ignorare. Interdũ aũt & in libris epidemiorũ dicentẽ ipsum audire potes: ἐπεδήμησαν. i. passim grassatæ sunt & dysenteriæ in æstate multæ. Interdũ autem & aliæ febrium passim grassatæ sunt formæ: Nempe & alijs morbus epidemius erat. Scriptũ est aũt hoc nomẽ ἐπιδήμιον in quibusdã exemplaribus per quatuor syllabas, vltima cõstante ex μ. ο. & ν. in alijs per quinque, ex μ. & ι. postrema syllaba ex ο. & ν. Hæc ad ea quæ dicentur memoria tenenda sunt, nosséq; debes

morbos quosdam communiter multos prehendere, qui cõmunes dicuntur: alios vnũquenq; priuatim inuadere, & sporadicos appellari. Inter cõmunes autẽ alij endemij sunt, alij epidemi & epidemij tũ quatuor, tũ quinq; syllabis (vt dictũ est) scripti & dicti: atq; horũ qui perniciosissimi sunt, pestilentes appellantur, causam ex statu cœli habẽtes & ipsi, quomodo morborũ epidemiorũ genus vniuersum. Scripsit autẽ & nonnullos pestilentes status, vt eos de quibus in tertio agit, ꝑpterea quòd & genere pestis epidemius morbus sit. Hoc itaq; definiuisse priusquàm particularia explicentur cõmodius duxi: à quibus ad eorum explicationem iã me conuertã, si hoc vnũ adhuc præmonuero, quod & in multis à me scriptis libris prius dixi, eos qui artẽ Medicã perdiscere volunt, vt sese in particularibus quæ sensu percipiũtur exerceãt, cohortatus, vt quæ antè vniuersaliter didicerũt dignoscãt. Particularia aũt huiuscemodi principiũ vniuersalis cõstitutionis esse experimentarij asserũt: aiuntq; vera illa esse theoremata quæ constitutionẽ ab experiẽtia sunt assecuta. Nobis aut nõ ita. Sed theoremata multa ratione inuẽta esse videtur, quorũ tñ veritas iudicatur, cũ ab experimentis tum stabilitur tũ fidẽ accipit. Hoc sane pacto & his quæ de Solis & Lunæ magnitudine & distãtia demõstrata sunt fidẽ nõ adhibentes, vbi à sensibilibus multis alijs quæ per Geometricas rationes reperiũtur, & ab eclipsibus singularibu

gularibus stabiliũtur, certiorem habemus fidem. Vbi itaq; quæ per Geometriã demõstrata sunt, si à singulariter cõtingentibus maiorẽ fidem accipiãt, atq; credibiliora reddita cõpertiorem habeãt veritatem: sanè multò magis quæ in Medica disciplina vniuersaliter dicta sunt, certiorem habebunt fidem si particularibus stabiliantur exẽplis, quæ in epidemiorum libris fieri ostendemus.

PRIMVS STATVS. HIPP.

IN Thaso autumno circiter æquinoctium, & sub vergilias, pluuiæ multæ, continuæ, molles, vt in australibus.

GALENVS.

Quòd loci quidẽ cognitio ad morborũ epidemiorũ doctrinã vtilis existat postea dicã. Nunc verò orationẽ ipsam prius explicabo autoris inquiẽtis: Circiter æquinoctium, & sub vergilias. Nẽpe cũ duo existant æquinoctia, duæ quoq; & vergiliarũ significationes: quódnã ex illis dicat ipse ostendit adiecto orationi autumno. Nam fit Vere alterũ principiúmq; ipsius in nostro tractu ipsum est, veluti etiã & finis omnis sub vergiliarũ ortũ. Reliquũ æquinoctiũ autumno fit atq; πλειάδων.i, vergiliarũ occasus. Nihil autem intererit dicere vel numero plurali πλειάδας, vel singulari πλειάδα. Occidunt autẽ pleiades ab æquinoctio autũnali diebus circiter quinquaginta, non ignorantibus nobis tum æquinoctia tum solstitia fieri vno tẽpore in plagis omnibus quã-

quam stellarũ tum ortus tum occasus euarient, vsqueadeo vt in singulis regionibus proprij sint. Solis siquidẽ his qui sub eodẽ habitãt polo cõmunes astrorũ sunt tũ ortus tum obitus. Vocant autẽ Græci vt plurimũ quod ex multis stellis constat, ἄστρον, vt vel Taurũ totũ, vel aliquam eius partẽ, vt suculas & vergilias. Interdũ tamen singulos ἀστέρας.i. singulas stellas astrũ.i. sidus appellãt nõ tũ quòd ex multis cõstat ἀστέρα.i. stellã appellãt, sed ἄστρον solùm ita: vnã verò quãlibet non stellã solùm, vt dixi sed etiam astrum, vt Arcturũ, caniculã, luciferũ, hesperũ. Est autem ad præsentẽ omnẽ tractationem maximè necessariũ, vt in singulis regionibus in quibus sanaturi sumus, singulorũ astrorũ tum ortus tum occasus cognoscamus, propterea quòd anni tempora circũscribant. verbi gratia: Veris in Hellesponti parallelo principium quidem est quod eo tempore est æquinoctium: Finis verò pleiadum exortus, qui & æstatis initium existit. quomodo æstatis terminus, principiúmq; autũni Arcturi ortus, qui autumnale æquinoctium diebus quasi duodecim antecedit. Vergiliarum præterea occasus principium hyemis est, & finis autumni. Mirari verò arbitror, licet, causáq; peruestigãda cùrnam prætermissus sit stellæ cuius maxima est significatio ortus qui in æstate fit, videlicet Sirij: vocant autem ipsum quidam & canem totius astri appellatione abutentes. Canis siquidem totum astrum

est

est. Serius verò in ipsius mãdibula existit: quem rectè quispiam προκύνα, id est, ante canem appellauerit, & non canem. Stellæ'que huius ortus principium eius anni partis est, quam oporam vocant. Atq; qui annum in septem diuidunt tempora, æstatem ad canis vsq; exortum extendunt. Hinc verò ad Arcturum vsq; oporam. Iidem & hyemem in tres secãt partes, medium quidem huius quod circa solstitium est tempus facientes: de extremis verò prius quidem σπορητὸν, id est, sementẽ, posterius verò φυταλίαν, id est, tẽpus inserendi: Nam ita ipsi appellant. Præterea in libro de septimanis inscripto Hippocratis reperitur annus in septem diuisus partes, insectis quidem manantibus autumno & Vere, sectis verò hyeme quidem in tres partes, æstate verò in duas. Vtilis itaq; talis diuisio vt progressus sermonis declarabit. vtilis quoq; & in quatuor anni tempora vt & hoc prius demonstrauit Hippocrates, vbi & humorum victorias & morborum species docet, & quæ ambo hæc præcedunt aëris temperamẽta: quæ quatuor habent differentias. Nempe & si quammaximè bifariã tempus pleiadũ ortus atq; Arcturi mediũ quis secuerit, certè cõmune est omni vt siccius mediocri existat: veluti & hyemi, vt tum frigidior tũ humidior sit, etsi trifariã diuidatur. Magnæ igitur temperamẽti differentiæ quas & generales cõuenienter quis dixerit, annũ in quatuor diuidũt tempora siue genere siue spe-

cie inuicem differentia vocare quispiã voluerit: singulæ verò harũ differentiarũ sectiones æstatẽ quidẽ in duas, hyemem verò in tres secant partes. Horũ verò anni temporũ diuisio ex ipsorũ tempore efficitur. Tẽpus enim quod vergilias Arcturúmq; interiacet quatuor menses continet: plures verò quàm quatuor quod vergiliarum occasus & verni æquinoctij medium existit. Veris tempus ne integros quidem duos habet menses. quo factum est, vt iure insectum permãserit. Ob id verò autumni tempus quàm veris maius fuit. In menses siquidẽ duos extenditur: hoc verò magnitudine ab hyemis æstatisque tempore multum vincitur. Hæc itaq; semel quidem à me dicta ac omnẽ sequentẽ orationẽ memoria teneantur, vt facilè ad singularũ nationũ menses qui alij alij sunt, transire valeamus. Nã si omnes eosdẽ haberent, nõ Arcturi vergiliarúmq; & canis & æquinoctiorum & solstitiorũ meminisset Hipp. sed dicere ipsi satis fuisset, apud Macedonas, verbi gratia, mense incipiente quem Dion appellãt talem quendã statũ fuisse in ambientis nos aëris temperamento. Nunc verò quoniam Dion solis quidẽ Macedonibus manifestũ sit, Athenieñsibus verò aliísq; hominibus nõ manifestũ, volueritq; Hipp. nationibus prodesse omnibus, satius ipsi fuit nullo memorato mense solum scribere æquinoctium. Nempe æquinoctium vniuersitati quædã res est: Menses verò singulis nationibus

su-

ſui & peculiares. Qui ergo aſtronomiæ eſt imperitus, ſciat Hippo. non parere, qui ad eam ob dictorum vſum cohortatur. Quoniã verò tum liberale, tum benignũ eſſe videtur eiuſmodi imperitis opem ferre, tentabo ego quatenus licebit auxilium ſubſcribere, cui ſi mentem attendant, omniũ horum quæ dicit Hippo. commoditatẽ accipiant. Anno igitur toto in quatuor tẽpora ſecundum æquinoctia & ſolſtitia diuiſo, vbi ſemel quis aſtronomicũ virum interrogauerit in quibúſnam mẽſibus quatuor hæ partes fiant, deinde eas perceperit, poterit & cũ de alijs ſingulorũ aſtrorum ſignificationibus audierit, voti eſſe compos, vt ſi exempli gratia, antea didicerit autumnale fieri æquinoctiũ in principio menſis Dij, ſciet hyemale ſolſtitiũ fieri quaſi poſt menſes tres in principio menſis καθ' ἑκῶτον πέρατ☉: Nẽpe hoc nomine apud Macedonas ſignificatur. Vernũ autẽ æquinoctiũ principio Artemiſij: veluti æſtiuũ ſolſtitiũ initio Iωi. Nempe in principijs dictorũ menſiũ tũ æquinoctia, tum ſolſtitia apud Macedonas fiunt: qui ita numerant, & appellant menſes. Qui igitur hæc didicerit, priúſq; Arcturũ quidẽ ante autũnale æquinoctiũ quaſi duodecim diebus exoriri didicerit, vergilias verò occidere poſt dies circiter quinquaginta, ſciet quoto mẽſis cuiuſq; die ſidus vtrunq; exoriatur: obſeruabitq;, ſi Hipp. ſequi velit, qualíſnã fuerit temperamẽti aëris mutatio. Menſes verò nõ ſunt pro Luna

ratione supputãdi veluti nũc in pluribus Græciæ ciuitatibus fit: sed pro ratione Solis, apúdq; omnes antiquiores vrbes & plurimas natiões numerãtur. Atq; apud Romanos annus totus in mẽses duodecim diuiditur. Habétq; horum vnus viginti & octo dies, quẽ à solstitio brumali numerant secundũ. Primus verò à solstitio quẽ & totius anni primũ faciunt, vnũ & triginta adsumpsit, quomodo à solstitio tertius, nẽpe & ipse triginta & vnũ diẽ continet. Quartus triginta est dierũ. Quintus vnũ à triginta accepit. Sextus triginta habet. Qui à sexto sunt menses duo, triginta & vno cõstant. Qui hos sequitur triginta est dierũ. Huic succedens vnius & triginta, qui decimus totius anni numero existit. Vndecimus triginta habet. Duodecimus vnũ & triginta. Quòd si singulorũ mensiũ dies cõnumeraueris, omnes sunt trecenti sexaginta & quinq;. Atq; cũ ita annos quatuor numeraueris, anno quarto mensem tertiũ duorũ & triginta dierũ faciũt, vt anni singuli tercẽtũ sexaginta quinq; dies habeant, & quartam diei vnius partẽ. Ex Palæstinorũ verò supputatione duodecim mẽses efficiũt dies tercentũ quinquaginta & quatuor. Nam quoniã à Lunæ cũ Sole coniunctione tempus ad omnẽ aliã coniunctionẽ præter nouem & viginti dies, aliam adhuc dimidiã adsumit partem: ob id duos mẽses qui quinquaginta & nouẽ cõtinẽt dies, in duas secant inæquales partes, alterã

alterã ex ipsis mensibus triginta dierũ, & alteram viginti & nouẽ efficientes. Coguntur ergo qui ita mẽses cõtexunt, aliquẽ statuere intercalarem, vt primum quod reliquum est ex superioribus annis aceruetur, & tempus vnius mensis fiat. Quo autem modo menses intercalares inserendi sint, ab astronomis tum alijs tum Hyparcho scriptũ est. Quare, vt dixi, apud illos qui mẽses ita numerant definiri dies nõ possunt, in quibus tũ æquinoctia, tum solstitia, tum siderũ illustrium exortus fiant. Apud eos verò qui pro Solis ratione numerãt, definiri possunt, vt dixi apud tũ Romanos, tum Macedonas, tum Asianos nostrates, & apud alias multas nationes. Cũ hæc itaq; sequentiũ orationũ omniũ cõmunia à me dicta sunt, ad propositam me referã orationem, in qua ab aëris statu qui in Thaso fuit, incipiens inquit: Autũno circiter æquinoctium & sub vergilias pluuiæ multæ. Nempe cũ autũnus circa æquinoctiũ esset, duósq; menses habeat, non confestim ab initio dictus status simul cœpit: sed circa æquinoctiũ cœpit, perseuerauitq; ad vergiliarũ vsq; occasum dies circiter quinquaginta. In Thaso autumno Quinti sententia, neque ad morborũ præsensionẽ aliquid cõmonstrat regio, neq; prorsus fieri potest vt futuri prænoscantur morbi: At solũ morbi quidam naturali in anni temporibus corrupto temperamento. Interdũ verò & ipsorum formas nõ ex methodo logica, sed sola

experientia notas esse ait. Atq; etiam temperierum implicationes permistionésq; quas syndromas id est cõcursus appellant experimẽtarij Medici qui aphorismos explicant, experimento inuẽtas esse dicebant, quæ quorundam morborũ causæ essent, vt verbi gratia: Cũ hyems sicca & aquilonia fuerit: Ver autem pluuium & austrinum, æstate erunt febres acutæ, oculorũ inflãmationes, & difficultates intestinorũ. Et rursus: si hyems quidem pluuiosa atq; austrina fuerit, ver autẽ squalidum & brumale, mulieres quibus partus Vere instat, ex omni occasione abortiunt. & cætera quæ deinceps recensuit, vbi quatuor tãtùm differẽtias temporũ scripsit, quanquàm permultæ sint. Quod versare animo Quintũ oportebat, deinde tum considerare, tum peruestigare primũ quidem anni temporũ in id quod præter naturã est digressiones: deinde pluribus inuentis numerũ omniũ peruestigare, mox considerare quã ob causam quatuor tantum Hipp. memorauerit, à quibus omnibus inuentis methodũ aliquam peruestigare liceret, qua vsi cæterorũ omniũ statuum facultates cognosceremus. Hic siquidem solus ac tum eos qui fiunt, tum grassaturos morbos præsentiendos idoneus erit, imò & quoad fieri poterit ad eos impediẽdos, qui cõmemorata via progredietur: aut si hoc assequi propter causæ magnitudinem nõ posit, saltem his capiatur cõmoderatissimis. Nã quòd melius morborũ curatio

ner

nem inuẽturus sit, qui in his quæ dixi omnibus mentem exercitauerit, quàm qui nihil antea sint perscrutati, neminẽ ex plebe ignorare existimo, nedũ probè institutos. Nã quòd Hip. ipse plures nouerit status quàm quatuor qui in aphorismis descripti sunt ex his ipsis libris quos explicare pro posuimus satis liquebit. Nẽpe in primo horũ primũ scripsit statũ de quo in calce inquit: Facto au tẽ toto ductu ad austrina & cũ squaloribus. Secũdũ aũt in quo rursus ait: Facto autẽ anno toto frigido & humido & boreali. Tertiũ aũt tũ inæqualẽ tũ variũ, qui paulò ante Arcturũ cœpit frigidũ & humidũ. Deinceps aũt factũ ab autũnali æquinoctio ad pleiadũ vsq; occasũ, prorsus austrinũ, vnà cũ immodicis humiditatibus. Deinde cõtinuata serie frigidũ & siccũ cũ ventis aquilonijs maximis per totã ferè hyemem. Deinde frigidũ & siccũ ad canis vsq; ortũ. Hinc affatim magni æstus ad Arcturum vsq;, in quo pluuiæ austrinæ ad æquinoctiũ vsq;. Status hic quãquã inæqualis fuisset, vincebãt tñ frigidũ & siccum. Scripsit præterea & in tertio horũ librorũ statũ, quẽ rursus in sũmã vnã reducẽs dixit: Annus austrinus, pluuius, absq; vẽtis aßiduè. Aliũ verò statũ in secũdo circa initia scribẽs inquit: Carbũculi in Cranone æstiui, pluebat per æstũ largo imbre, fiebãt aũt magis spirãte austro. Atq; vt hic status calidißimus est & mediocriter humidus in vno scilicet anni tẽpore in quo fuit, æstate:

ita & qui in tertio describitur libro per totum annum. Sunt verò & alij status descripti in epidemiorum libris, quos in aphorismis subticuit. Quatuor verò, quos, quia cæteris frequentius fierent veluti exemplum esse intellexit, vnà cum rationis quam in libro de aquis, aëre & locis tractat, declaratione in aphorismis scribere voluit. Quòd si & rationis declaratione in totũ prætermisisset, eam certè ex his quæ ab ipso in aphorismis scripta sunt inuenire potuissemus, quæ viro Logico ad dictorũ inuentionẽ sufficiunt. Scire etenim hoc oportet demonstratum quidem à nobis iam sæpius abundè in multis, dicendum verò & nũc quoad eius meminisse necesse sit, fieri nõ posse vt particulares in artibus omnibus simpliciũ medicamentorũ cõplexiones experimento cognoscantur ob multitudinem: sed in his omnibus vna est inuentionis via per propria elementa. veluti & in Grammatica fit. Quænam igitur propria statuum elementa sint, ab ipsa rei substantia in animum inducti cõtemplemur, vt ex cõmentarijs de demonstratione instructi sumus. Ab initio itaq; sermone collecto iam tibi percurram omnia cõtinẽter, nullis prætermissis. Anni tẽpora humiditate, caliditate frigiditate, & siccitate differũt. Nempe hyems humiditate & frigiditate cætera antecedit, vt æstas caliditate & siccitate. Ver autẽ exactè in medio ambarũ existit. In neutra siquidem oppositione alterum alteri præstat, neque

ſicco humidum neq; calido frigidum, ſed quædam partium vtriuſq; oppoſitionis æquabilitas atq; omnium horarum totius prope diei & noctis ſimilitudo, nulla inſigni facta in ipſis vel permutatione vel exuperantia, qualia autumno vidētur: frigore quidem manè in eo vigēte, circa verò meridiem calore vehemēti, ſed rurſus ad occaſum in frigus tranſeunte. Dominatur tamen in eo ſiccū humido, & frigidum calido. Talis quidē eſt anni tēporū temperatura, vt magna ex parte mutatio fiat. paulatim quidē vt toto tēpore à nemine percipiatur: quòd ſi iuxtà magis percipiatur, nō tamen vniuerſim id fit neq; immoderatè in naturalibus humidorū mutationibus. Exoriente itaq; Arcturo, magna ex parte pluit cum ventis frigidis: & iam hinc autūnus incipit, & finitur æſtas. Deinde ſequenti tēpore ſenſim quidē & citra ſenſū cū ad frigidius fit mutatio vergiliarū occaſus cōſpicuū facit æquinoctiū. atq; hīc prorſus ſimiliter ad æquinoctiū vernū pueniē, ſimiliſque interdū ad exortū vergiliarū vſq; fit adiectio. Sæpius verò et cōſpicua quædā circiter tēpus æquinoctij, moderata tamen. Quinetiam ab exortu vergiliarū ad canis exortū vſq;, tum calidū, tū ſiccū augentur & ſenſim & mediocriter. qui cum advenit, auſtrina quidē pauca tempeſtas erit, mox pluuiæ æquè ac anniuerſarij venti quos, Eteſias vocāt, ad Arcturi vſq; ortum. Nos verò & experimentū & ratio docuerunt, vbi hoc pacto anni

temp

tẽpora progrediantur atq; inuicẽ cõuertãtur, neque peſtẽ vllã fieri neq; morbos epidemios vllos: ſed ſolos eos quos ipſe ſporadas appellat, victus rationem conſequẽtes. Quoniã verò in ſingulis anni tẽporibus peculiaris quidẽ euincat humor vt ipſe docuit, hyeme quidem pituita, vere ſanguis, æſtate bilis, autũno verò bilis acida: ob id his qui praua vtũtur ratione non ijdem in omnibus anni temporibus redundant morbi: ſed vt ipſe docuit, Vere quidem melancholiæ, maniæ, epilepſiæ, ſanguinis æruptiones, atq; alij quos ſerie cõtinuata recenſet morbi: æſtate aũt alij atq; alij autũno. Hyeme item alij, qui fiunt quidem ex delictis in victus ratione, ſed formis permutantur & ob anni tempus, & ob ætatem & ob naturã. Nempe quoniã & in naturis & in ætatibus corporum temperaturæ aliæ fiunt, atq; humorum differunt victoriæ, ob id & in his nunc permutabitur morborum forma. Itaq; de ætatum differentijs ita ſcripſit: In ætatibus autẽ contingunt, paruis quidem & nuper genitis pueris oris vlcera quæ aphthæ dicũtur vomitus, & reliqua quæ ab his ſecũdum ætatem omnem ſcripta ſunt. De naturis aũt ita: Ex naturis aliæ quidem ad æſtatem, aliæ verò ad hyemẽ bene vel malè natæ ſunt: fit itaq; vt ægri corpus æqualẽ cũ aëre faciẽtis cauſæ rõnem habeat. Vbi aũt ambo cõcurrerint, aſcititiũ efficitur temperamẽtũ, à quo paſſim graſſantiũ morborũ exoritur generatio. Si itaq; nouerimus quidnã ĩ corpo-

hor

hominum facere poſsit aëris caliditas, quid frigus, quid ſiccitas, quid humiditas, nouerimus quoq; & qualíſnam ſit quæ patitur natura, futuros morbos, tum inuenire, tum præſentire non amplius difficile fuerit. Atq; adhuc ante hæc cognoſcemus quod bene dictum ſit: In compoſitis cõſtantibúſq; temporibus ſi tempeſtiuè tempeſtiua progrediantur, morbi conſtãtes & boni iudicij fiũt, in incompoſitis inconſtantibúſq; inconſtantes & difficilis iudicij. Quæ'nam igitur fuerint dictarum qualitatum virtutes, humiditatis, ſiccitatis, caliditatis & frigiditatis, audi ipſum Hippocratem dicentem in aphoriſmis: Ex anni autem temporibus ſiccitates in totũ imbribus ſunt ſalubriores, minúſq; mortiferæ. Morbi autem in imbribus magna ex parte fiunt, febres longæ, vẽtris fluxiones, putredines, epilepſiæ, apoplexiæ & anginæ: In ſiccitatibus autem tabes, oculorum inflammationes, arthritides & ſtranguriæ. hæc itaq; ab ipſo de ſtatibus in longius tẽpus extenſis dicta ſunt. Vt autem & in his de differentijs in humiditate & ſiccitate docuit, ita & de his quæ in caliditate & frigiditate ſunt, vbi ſcripſit de ſtatibus, tũ aquilonijs, tum auſtrinis. Nempe in plaga noſtra aquilo frigidus eſt, auſter calidus, niſi fortè (quod rarum exiſtit) principio Veris frigidus ſit, vel in alia quadam regione aliquantiſper talis ſpirauerit, neque tunc aquilone frigidior. Audi itaque deinceps quónam pacto de his in aphoriſmis

rismis scripserit, ita exorsus: *Austri auditum grauantes, caliginosi, caput grauantes, pigri, dissoluentes, & cum huiusmodi tempestas praeualuerit, talia in aegrotationibus patiuntur: si verò aquilonia fuerit, tusses, fauces, alui durae, difficultates vrinae horridae, dolores laterum & pectoris, & quando haec tempestas praeualuerit, talia in morbis expectare oportet.* Haec itaque de vehementibus, tum austrinis, tum aquilonijs statibus longo perdurantibus tempore ab eo dicta sunt. Nam per verbum δυναστεύειν, id est, praeualere, id ostendit, non de flatu qui in Vere, aut breui tempore spirat, neque de eo qui pluribus quidem spirat diebus, sed imbecillus hoc inquiens nomen: de quotidianis autem, tum austrinis, tum aquilonijs flatibus audi rursus quae ait: *Quotidiani verò status, aquilonij quidem corpora cogunt, robustiora potentioraq; & coloratiora & melius audientia faciunt, vētres exiccāt, oculos mordēt, & si dolor thoracem obsederit, eum augent: Austrini verò corpora dissoluunt, humectant, grau. tum caput, tum auditum, vertigines procreant, mouendique difficultatem, tum in oculis, tum corpore faciunt, & ventres humectant.* Dixit ipse in aphorismis alia quaedam de anni temp rum natura, atque vniuersa inter se conuers ne, quorum vnumquodq; suo memorabimus te pore. Hoc in loco satis fuerit, si nobis constite primas elementares statuum virtutes ab ipso Hip

Hippocrate, in quibus oportet de omnibus quibusuis statibus nos via & ordine progressos inuenire quínam futuri sint morbi, quomodo prohibendi, vel iam conflati curandi. Hic etenim maximus est præsentis tractationis fructus. In elementis verò horum est etiam regio, quæ & ad morborum præsensionem ipsa quoque nonnihil ostendit: quomodo & vniuscuiusque natura, ætásque, & vitæ institutum & victus ratio. Demonstratum autem manifestè ab eo est in libro de aquis, aëre & locis, quales cuique regioni abundent morbi. Poteris itaque vbi ambientis nos aëris status immoderatè, tum frigidus, tum humidus redditus suapte natura morbos ab ipso demonstratos procreaturus sit, similem ex regione adsumere indicationem, ab ætate item, & natura, & vitæ institutis, & victus ratione. Humidi siquidem & frigidi, tum natura, tum externis circunstantijs facilius à morbis qui ex humido & frigido statu futuri sunt, corripientur: contrarij verò difficilius. Si itaque regio humida & frigida fuerit, talémque statum habuerit, morborum huic statui familiarium facilis erit generatio, conferente etiam ad hoc regione: vt sanè si omnis immoderatius calidus aliquando fiat & humidus status, qualẽ in secundo epidemiorum morborũ descripsit in principio, inquiẽs: Pluebat per æstus largo imbri aßiduè. Regio autem ad dictorum putridorum morborũ generation

ration

rationem confert maximè quidẽ, si in vtroq; intemperata fuerit, calidior scilicet & humidior. Confert quoque si in altero horum fuerit intẽperata, vt Cranon in concauo & meridionali loco sita. quæ ob id putridis morbis potissimum vt carbunculis exercetur, atq; præter cætera incommoda à vẽtis etiam aquilonijs est auersa, spiratiunculis & nenemijs appellatis, id est, ventorum tranquillitatibus occupata. Cranon itaque eiusmodi est. Thasus verò contrario est sita modo. Ad ventos siquidem aquilonios frigidósq; conuersa est, Thraciæ ex aduerso. Cùm itaq; status totus ad austrina factus esset & cum squaloribus, locus pro sua ratione nõ facilè statui huic patebat. Nã si meridionalis simul & concauus fuisset, dictus status summè pestilens ipsi fuisset.

Pluuiæ multæ, continuæ, molles.

Trifariam pluuiæ multæ fiunt. Interdum quidem ob pluuiam ipsam vniuersim raptimq; delabentem: Interdum propter temporis diuturnitatem, quanquàm aquarum stillæ solæ quotidie fiant: Atque interdum concurrentibus simul ambobus. Habes autem ipsorum omnium scripta exempla in epidemiorum libris. Primi quidem modi statum quo ita exorditur: in Thaso ante Arcturum pluuiæ multæ: ostendit siquidem has fuisse magnas, aquæ confertim delabenti copia, alterius modi exemplum est, quod nunc est dictam: Pluuiæ multæ, continuæ, molles

Nempe

Nempe copia ipſarum aceruata erat, quòd continua longo tempore fuiſſet pluuia, & non prorſus vno tempore copioſa, tertij modi exemplum eſt quod in principio ſecundi epidemiorum eſt ſcriptum hoc modo: Pluebat per æſtus largo imbri aſsiduè. Largum ſiquidem ad prædictum modũ commune eſt, aſsiduè verò ad ſecundum. De ſtatibus itaq; illis rurſus vtroq; ſuo loco dicemus. Is verò de quo agere propoſuimus, qui inter autumnale æquinoctium & hyemis principiũ factus eſt, pluuiam habuit toto ſuo tempore mollem, vt ipſe dixit, quod opponitur confertim, largè & vehementer.

Hyems auſtrina.

Quòd autumni finem nouerit & ipſe pleiadum occaſum quem compendiaria voce appellat & pleiada, manifeſtè indicauit inquiens, hyems auſtrina. Nam vbi prædixiſſet circiter æquinoctium, addidit & ſub pleiadas, ſcripſitq; deinde hyems auſtrina, tanquam nullum intercedat tempus quod peculiarem expoſtulet declarationem, ſed pleiadum occaſui copulata ſit hyems.

Parui flatus aquilonij.

Paruos inquit flatus hyeme fuiſſe, quòd ſi iuxta ſuam naturam ad finem vſque hyems perducta fuiſſet, prorſus magni fuiſſent. Atque hoc ipſis bifariam adfuit, quomodo & nunc parui fuiſſe viſi ſunt, & ſecundùm ſuam propriam magnitudinem, & ſecundùm temporis prolixitatẽ.

Flauerunt ſiquidem paucis diebus aquilonij & non vehementes, cùm aquilonium magnum habere hyems conſueuerit, & longo tempore.

Squalores.

Sicciorem iuſto ſtatum αὐχμὸν, id eſt, ſqualorem non admodum vſitatè appellauit: ita enim non ſimpliciter ſicciorem, ſed ſummè ſiccum appellare conſueuimus. Vt autem hyems vſqueadeo ſicca fiat, vt terram veluti in æſtate ſqualidam reddat, tum præter opinionem, tum præter fidem exiſtit. Neque enim in vere talis fit ſtatus cui nunc ſimilẽ factã eſſe ait omni ex parte hyemẽ.

Hyems tota quale Ver fuit.

Sicciorem quidem quàm ſua poſtularet natura fuiſſe hyemem ait, non tamen æſtatis inſtar ſiccam. Squalorem itaque quem paulò antè non admodũ propriè vſurpari diximus, accipere par eſt nunc ab eo dictum eſſe non abſolutè, ſed ad aliquid, vt formicam magnam vel montem paruum. Nempe quòd hyems eſſet in præſenti non abſolutè ſqualida, quomodo nec formica ſimpliciter magna eſt: ſed vt magna formica, quæ ſanè & monte paruo minor eſt. Atque hyems ſqualida æſtate humidior exiſtit, quomodo & hyemẽ comparans dixit: Hyems tota quale ver fuit.

Ver auſtrinum, frigidum, paruæ pluuiæ.

Ver auſtrinum dixiſſe videtur, non quòd nullo pacto in eo perflauerint aquilonij, ſed quòd pauciſsimi principio, atque adeò pauci, vt totum

temporis

temporis illius ſtatum auſtrinum diceret.

Aeſtas magna ſua parte nubiloſa, pluuiæ nullæ, eteſiæ pauci, paruiq; ſparſim ſpirauerunt.

Si quis omnia quæ de æſtate dicta ſunt compoſuerit, dicat & hanc tum auſtrinam, tum ſimul ſqualidam fuiſſe.

Facto autem toto ſtatu ad auſtrina & cum ſqualoribus. 17

Non quòd nullæ aquarum in toto anno diſtributiones fuiſſent, cum ſqualoribus dixit: ſed quòd prorſus pauciſſimæ. Præter enim tẽpus primum ab autumnali equinoctio aduſque pleiadas reliquum omne tempus ſatis vincentem habuit imbrium carentiam; ἀγωγὴν autem appellauit ambientis nos aëris ſtatum. Si itaque verum eſt, quòd animalium corpora vt ambiens nos aër alterentur, per imbres quidem fient humidiora, per ſqualores verò ſicciora: atque cùm euincent quidem caliditates, robuſtum erit caput, per frigora verò leuiſſimum erit: Cæterùm thorax & pulmo laborabunt. Quæ ergo dicto ſtatui quem contemplari propoſuimus, mediam habenti naturam ſerenæ & exactè puræ & pluuioſæ, adſimilantur corpora, mediam obtinebunt temperamenti conditionem, quam nubiloſam vt appellem mihi permitte. Nam ſi talis ſit aër, ſuppoſitumq; ſit & corpora ſimul, tum alterari tum

ipſi adſimilari, claritatis gratia, vt ſtatus in ipſis genitus veluti nubiloſus quidā appelletur, nihil abſurdū fuerit. Quomodo itaq; cùm hyems ſuum ſeruauerit temperamentum, neceſſe eſt vt humor, tum humidus, tum frigidus generetur, pituita ſcilicet: æſtate verò contrà calidus & ſiccus, vt pallida bilis: ſic vbi aër nubiloſus eſt, quidam exuberat humor, in pituitoſis quidem naturis pituita (vt quiſpiam dixerit) tum nebuloſa, tum nubiloſa. Semper enim aliquid à noſtro effluit corpore quod vaporoſum exiſtit, in ſiccis quidem ſtatibus plurimum, in humidis verò paucißimum. Hoc itaque cùm in corpore aceruatur, ſimilem tum nebulæ, tum caligini innatum noſtrum ſpiritum facit. In ambiente enim animalia aëre ſpiritui ſimilis eſt vapor, vt quis dicere audeat tali in ſtatu talem in nobis eſſe ſpiritum. Atqui vbi eodem tempore nebula, vel caligo duo hæc habuerit pathemata, vt ſcilicet tum attollatur, tum diſtendatur, alba procreatur nubes. Nunquam enim abſque humiditate aëre exactè aquilonio exiſtēte procreatur nubes: propter enim raritatem vel denſitatē ſplendida aut nigra completur. Quæ igitur rareſcit nubes, lucē Solis in ſe ſuſcipit, atque ob id ſplendida videtur, eam ſcilicet illuminãte Solis ſplendore, quale in perſpicuis corporibus cernas: cōſtricta verò & condenſata nube, Solis lux per eam non tranſit, atq; hoc iure nigra talis videtur, non ſecus quem

aër

aër ipſe noctis, vbi Solis ſplendor ipſum reliquerit. Videtur quoque manifeſtè nebula ſæpius quidem ad terram delabi, quæ ros vocatur: Interdum verò tolli in altum, & manifeſtè fieri nubes, vel candida, vel nigra, candida quidem cùm (vt dixi) in ſe totam Solarem receperit ſplendorem: nigra verò vbi nullo pacto receperit. Intermedios autem colores pro quantitate admixti ſplendoris nubes accipiunt: ſed forſan tibi videbitur hic ſermo eſſe ſecum controuerſus, qui ſcilicet dicat in altum tolli humiditatem & cõdenſari: Nempe ſurſum tolli caliditatis opus eſt, denſari verò frigiditatis. Nequit autem idem calidũ eſſe ſimul & frigidum. At ſi intellexeris eam quæ ſurſum fertur exhalationem calidam eſſe, atque ob id ſublime vehi, aërem verò qui eam excipit frigidum, non amplius dubitabis quomodo tum ſurſum feratur, tum ſimul condenſetur. Nam vt ſurſum feratur, ex ſe habebit: vt verò tum cogatur tum conſtringatur, ob accipiẽtem aërem, qui quò frigidior fuerit, eò magis nebulã quæ ſurſum tollitur, tum denſabit, tum coget. Cùm itaque aër neque euidenter calefaciat, neque talem refrigerationem habeat, neceſſe eſt vt in eo talis permaneat ſurſum lata nebula qualis ab initio erat, fiatq; alba quidem exactè ex ea nubes, vbi à Solis ſplendore moueatur: media verò inter albam & nigram, vbi non perfectè eam Sol illuminauerit. Noli itaque demirari cur animantiũ cor-

pora similem huic statui habeant in se dispositionem, quin potius fidem adhibe Hippocrati dicenti: Austri auditum grauantes, caliginosi, caput grauantes, pigri, dissoluentes. Explicat siquidem hoc sermone ea corporis pathemata quæ in austrinis statibus patitur: quare vt auditum grauantes, pigri & dissoluentes, de his quæ ab austro in corporibus nostris fiunt, dicantur manifestè ita existimare oportet, & caliginosum dictum esse, quod aceruatam in nobis ob ipsum indicat caliginem, non aëris.

Ante ver quidem ex anteriore statu subcontrario & aquilonio paucis factæ sunt febres ardentes, atque his facillimè consistentes, paucisq; sanguis erupit, neque ex his peribant.

Quòd pauci quidem temporis fuerit status aquilonius ante ver, ex eo liquet, quòd totum tẽperamentum ab ipso prædictum sit austrinum, quod nõ ita dixisset, si multos dies spirasset aquilo. Cùm verò aër paucis diebus fuisset aquilonius, paucis contigerunt febres ardẽtes mites admodum & celeriter cõsistentes. Ait siquidem, atq; his facillimè consistentes. Scribunt autẽ aliqui πάνυ εὐσταθῆ, alij autẽ εὐσταθέα æquali modo & nihil perniciosum habentia. Præterea paucis sanguinis eruptiones contigisse ait, quod febrium ardentium vehementium proprium erat, vt tum delirare, tum mori, quæ neque his quæ

tunc

tunc fuerunt contigerunt, sed febres & moderatißimæ & paucißimis euenere, vehementi & (vt quispiam dixerit) legitima ardente febre (quam & pallidam nominant) ortum suscipiente. Hanc autem vt ostendimus, in præsenti statu solùm priore æstate habebant qui natura erant biliosi, neque multam, neq; in eo quod sequebatur tempore, quòd dictus status humidus esset, atq; adhuc tum caliginosus, tum nebulosus. Iure itaq; paucis contigit febris ardēs qui valde biliosi essent, hisq; neque exquisita, neque vehemens, sed moderata, & solui non contumax. Quibus itaque contigit, ob hanc factum est causam. Præcesserat siquidem autumnum æstas quæ secundùm naturam haberet. Exorditur enim statuum enarrationē Hippocrates vbi primum aër in id quod præter naturam existit est conuersus. Vt autem in naturali æstate valde biliosis plenior aceruaretur hic succus, necesse erat. Qui itaque succeßit status per totam hyemem ad Ver vsque, nihil hunc auxit humorem, neque enim calidus vehementer erat, neq; siccus vt æstas, neque etiam imminuit, non enim satis frigidus erat vt hyems quæ secundùm naturam habet, imo neque euaporauit, non enim erat exquisitè siccus: superest igitur humorem hunc conseruatum fuisse, accepta veluti tum caliginosa, tum nebulosa forma, propter modicam aëris, tum humiditatem, tum caliditatē exhalationi cōnutrita. Verùm ante Ver cùm de-

repente præter consuetudinem perflasset aquilo, in profundum corporis propulsis ab ipso humoribus, tenuissimus primum fluebat, atque ita febrẽ ardentem fecit. Neque in quibusuis aceruatus corporis partibus hic humor febrem ardentem parit: verùm circa ventriculum atque maximè os ipsius, iocinorisq; simas partes. Pari quoque modo non erumpebat sanguis: cùm proprium sit (si quippiam aliud) exquisitarum febrium ardentium per sanguinis iudicari eruptiones. Appellat autem hæmorrhagiã Hippocrates, id est sanguinis eruptionem non adiecta vnde sanguis euacuetur parte, eam quæ per nares fit. Nihil autẽ est mirum, si tum aperiantur, tum rumpantur quæ huc ducuntur venæ, à sanguine qui in sublime fertur ob caliditatem à qua necesse est vt inflетur, venæq; tum aperiantur, tum rumpantur ob spiritus copiam, qui & vtres & dolia disrumpit, cùm in musto feruente aceruatur. Hoc itaq; symptoma febres ardentes non est consequutum, quæ scilicet (vt dictum est) essent moderatæ.

Nota [illegible]

Multis autem ad alteram aurem tumores erant, plurimis ad vtranque non febriẽtibus & rectis, erant quibus parum incalescebãt, suntq; extincti omnibus sine offensa, neminiq; ad suppurationem ducti sunt, quomodo ad suppurationem duci solent qui ex aliis causis fiunt. Modus autẽ ipsorum erat, laxi erant, magni, fusi, sine phlegmone

gmone

gmone, ſine dolore, atque omnibus latenter euaneſcebant.

Omnes qui dicti ſunt tumores ob ſubſtantiæ caliginoſæ redundantiam contigerunt, à qua alij quidem cum pituita eſſe nati ſunt, alij à flaua bile vt eryſipelatoſi, cum ſanguine verò phlegmoноſi. Conſiſtunt verò omnes facilè, quòd promptè talis euaporetur ſubſtantia: Contrà autem qui craſſo lentoq́; conſtant ſucco, difficulter euaporãtur. Qui verò in præſenti ſtatu fuerũt, laxi erãt. id eſt, molles, digitis cedentes, & qui cùm premerentur caui manerent, & ſine phlegmone, id eſt, ſine phlogoſi, id eſt, flagratione: ſine item dolore, quòd neutrum ipſis ineſſet ex his quæ dolores pariunt. Sunt autem hæc, corporum tenſio & vehemens intemperies. Tenſio fit propter craſſos lentosq́; humores afflictis partibus vix ſolubiliter infarctos: Intemperies verò valida quòd calidi vel frigidi valde exiſtant. Iure itaque ſine dolore, & laxa, & abſq; vlceratione ſunt œdemata. Quòd autem talia eſſent, facileq́; ſoluerentur, ob id ad ſuppurationem ducta non ſunt, veluti quæ ex alijs oriuntur cauſis. Vocat autẽ προφάσεις, id cauſas Hippocrates, interdum quidem vt conſuetudo eſt multis, nomen in cauſis quæ falsò dicuntur inferens: ſæpiùs autem manifeſtas cauſas ita vocat: interdum quoque & ſimpliciter omnes. At nũc alijs ex cauſis ortas ſuppurationes dixit, quas in febribus fieri edocuit. In qui-

bus quidem aceruati sunt ſucci multi, craſsi, & crudi: qui propter vehementiam acrimoniamq; & febrilis caliditatis abundantiam ſurſum ad caput feruntur, deinde cùm eos in aurium glandulas reponit natura, parotides appellatæ fiunt. Non erat verò in hoc ſtatu talis quædam humorum redundantia, & qui conſiſtebant poſt aures œdematoſi tumores propter ſpirituoſam ſubſtantiam priùs euaporabantur. Liquet itaque febres quidem ardentes in principio Veris fuiſſe cùm perflaſſent aquilones, dictas verò parotidas toto reliquo tempore, ſed iure optimo erãt moderatiſsimæ, ob eas quas diximus cauſas, qua effectum eſt ratione, vt homines recti ab ipſis affligerentur, id eſt, eas ferrent ſine triſtitia obambulantes & conſueta obeuntes munera, & vt in vehementibus morbis iacere opus non habentes. In cæteris enim neque inſigniter febriebant, imò ſi quis etiam ex illis calidior eſſet, non diu hoc ferebat, quòd redundantis humoris natura (vt dictum eſt) aëroſa magis quàm frigida eſſet.

Contingebant autem hæc adoleſcentibus, iuuenibus, ætate florentibus, atque inter hos luctatoribus, athletisq; quamplurimis: mulieribus verò paucis fiebant.

Communem hanc cauſam in omni humorum illapſu ſcire oportet, dictam alibi ab ipſo Hippocrate, quòd ſcilicet calidiores quidẽ ſucci in ſublimiores corporis partes irruãt, frigidiores verò

deorſ

deorsum. Quoniam itaque redundans hoc in statu humor subfrigidus & aëreosus esset, mediamq; obtineret naturam tum eorũ quæ facilè sursum feruntur, tum eorum quæ ad inferas repunt partes: ob eam rem solis temperamento calidioribus vel ætate, vel vitæ instituto impetum ad caput habebat. Scimus autem adolescentes propter ætatem non propter vitæ institutum calidos esse, veluti & ætate florentes. Qui verò in palæstris gymnasijsq; versantur, ob vitæ instituta calidi existunt. Iure itaque paucis mulieribus fiebant, iuuenibus scilicet & natura calidioribus, atque his quæ non admodùm vixerant in ocio.

Multis autem tusses aridæ, nihilq; à tussientibus exscreabatur: vocesq; non multò pòst raucescebant.

Quænam tusses aridæ sint, ipse ostendit, inquiens: nihilq; à tussientibus exscreabatur. Fiunt autem hæ interdũ q. idẽ ob solã, tũ faucium, tum gutturis asperitatẽ, nulla pulmonẽ fatigante humidorum redundantia. Nihil itaque hi expuunt quòd nihil superflui habeant quod tum educi, tum vacuari expostulet. Tusses verò aliæ aridæ fiunt ob intemperiem respirationi deputatorum organorum, in quibus neque aliquid est quod expui desideret. Aliæ rursus fiunt cùm in ipsis humiditates contineantur vacuari postulantes: sed hæ non excernuntur geminam ob causam, vel quòd lentæ sint, crassæq;, & ita bronchijs pulmonis

monis inſarciantur, vt ægrè diſſolui queãt, quod in aptyſtis appellatis pleuritidibus fit, id eſt, ſputo carentibus: vel quòd humor qui à capite defertur ſubſtantia aquæ inſtar tenuis ſit, nempe talis cùm per guttur & aſperam arteriã defertur, prius in pulmones funditur, quàm à ſpiritu per tuſsim ſurſum feratur, quod tum eueniſſe Thaſijs videtur, repleto quidem ab auſtrino flatu eorum capite: ſed omnibus thoracis regionibus fluxum immittente. Quòd autem talis eſſet tuſſis, teſtatur & quod ipſi aſsidet ſymptoma. Rauci ſiquidem (inquit) ita tuſsientes fiebant, humectatis ſcilicet vocalibus organis ab ea quæ deorſum ferebatur humiditate, vt in commentarijs de voce eſt demonſtratum.

14 Quibuſdam autem & multo pòſt tempore phlegmone cum dolore in teſticulũ alterum repſerunt, aliis in vtrunque.

Pars quædam humiditatis illius quæ à capite in pulmonem delapſa eſt, ex organorum ſocietate ad teſtes peruenit. De partium autem genitalium ad thoracem ſocietate in alijs libris ſermonem fecit Hippocrates. Sed quod in teſtes eſt delapſum iam malignius erat, neq; amplius primo illi ſimile, quòd ſcilicet longo tempore in pulmonis regionibus computruiſſet, iure itaque optimo teſticulorum phlegmonæ cũ dolore erant: neq; vt parotides dolore vacuæ. Quòd autem vel alter teſtis vel vterque redundantiam excepiſſet,

humo

humorum quantitas ipſorum cauſa erat. quibus enim paucus perueniſſet, in teſte altero firmabatur: quibus copioſior, in vtroque.

Febres quibuſdam, aliis non.

Qui redundauerunt humores, neque calidos admodùm, neque valde frigidos eſſe diximus, ſed inter vtroſque, tum natura, tum temperamento. Hinc pro ætate, naturalibus temperamentis & vitæ inſtituto, aliјs quidẽ ad calidius inclinauerunt, atque ob id febricitauerunt: aliј quòd à principio habebant temperamentum ſeruauerũt, quod febrem excitare non ſufficeret.

Laborioſè hæc plurimis contigerunt.

De omnibus quæ dixit hoc veluti inclamãdo retulit: prædixit autẽ tuſſes, voces raucas, & in teſtem abſceſſus, & quibuſdam horũ febres, hæc itaque ait ſymptomata plurimis ægris ἐπιπόνως quod eſt οὐκ εὐφόρως. i. implacidè & laborioſè cõtigiſſe, neq; vt recti incedẽtes facilè ſuſtinerent: ſed vt plurimi ipſorum iacerent, propterea quòd aſsiduè magisq́; progreſſu temporis aceruata ſuperflua, tum acriora tũ maligniora fierent. Auſtrini ſiquidem ſtatus ſi diutiùs edurent, putredines pariunt, & præſertim cùm humidi fuerint. Cùm verò ſtatus nunc humidus non eſſet, diutiſſimè quidem nihil moleſti patiebantur corpora: ſed tempore effectum eſt vt paterentur. Talia quoque quibuſdam horum poſteà contingebant, qualia inter initia ſtatim omnibus erant, ſi auſtrin

ſtrinus humidus fuiſſet.

17 In cæteris quod ad chirurgiam ſpectat, ſine morbo degebant.

Bifariam vox κατ' ἰητρεῖον in exemplaribus reperitur: in aliquibus vt nunc eſt dictum ſyllaba vltima per ο ſcripta, in alijs per ν, ſignificante priore ſcriptura quæ ad chirurgiam ſpectant: poſteriore verò quæ ad medicinam totam attinent, vt vel à chirurgicis operibus quæ in ægris fieri ſolent abſtinerent Thaſij, vel ab ijs quæ in tota medicina fiunt, patientibus prædicta ægris. Ex vtraque hac, tum ſcriptura, tum intelligentia videntur mediocriter afflicti fuiſſe Veris tempore homines, cauſa morbos pariente nondum quippiam quod malignum eſſet habente, id quod progreſſu temporis obtinuit.

Ante verò incipientem æſtatem, perq; 18 æſtatem, atque in hyeme multi qui iandiu ſubtabeſcebant, tabidi iacuerunt, nempe & multis qui dubiè habebant tabes tunc eſt confirmata.

Quos ſupra dixit tuſſire quidem, ſed nihil educere cum Ver eſſet, hos in æſtate ait, atque eo quod poſt æſtatem eſt tempore redditos eſſe tabidos, rem perpetuò his quæ cernuntur conſonam exponens. Nam quæ capitis deſtillationes tuſſioſos quidem & raucos principio homines efficiunt, procedente verò tempore non conſiſtunt, hæ differentiam phthiſis alterã pariunt. Nẽpe huius duæ maximæ

ſunt

sunt differentiæ. Vna quidem est capitis destillationibus constans: altera ex affectibus ipsius pulmonis ortum habens, prorsus quidē ex cruentis sputis, & maximè vbi vas ruptum fuerit: sæpius verò & rheumate adfecto viscere ob aliã quandã ex alijs partibus non ex capite causam. Si itaque ex Vere australi æstas ipsa in statum aquilonium permutata fuisset, non fuissent qui ex phthisi subtabescebant declarati, neque absolutè intabuissent: sed quia non solùm in aquilonium conuersus non est austrinus status, imò & plurima æstatis pars nebulosa fuit, ob id defluxus capitis permanserunt, succiq; ex defluxu omnes & præsertim in pulmone ita putruerunt, vt ad phthisim procreandam nihil deficeret.

Quibusdam autē cœpit primum, vergebatq; his ad tabidum natura.

Φθινώδεις, id est tabidos appellant veteres Medici, qui & Φθινώδη, id est tabidum morbum quam & φθόην, id est phthoen quidã vocant, pati sunt idonei. Tales autem apertißimè existunt qui thorace vsqueadeo angusto sunt atque non profundo, vt scapulæ alarũ instar retrò promineant: vnde & tales πτερυγώδεις, id est alatos vocant. Quibus item caput facilè impletur, & fluxiones multas ad spiritalia membra transmittit, hi tabidi promptè fiunt. Quòd si ambo hæc in eundem concurrant, tum capitis formatio, tum capitis imbecillitas, tales prorsus naturæ

ad

ad tabem sunt idoneæ secundum ambas naturæ causas,nam quibus à capite fluxiones ad pulmonem mittuntur, temporis diuturnitate tabidi hi fiunt: sæpiusq; illis vas in pulmone rumpitur ob visceris tum angustiam tum imbecillitatem. Tales quidem tabidi nonnulli. Quod verò Hippocrates dixit: Nempe & multis qui dubiè habebant,tabes tunc,id est,æstate est confirmata: deinde intulit: quibusdam autem cœpit primum, vergebatq; his ad tabidum natura:non videtur mihi rationabiliter dictum. Nempe quòd tales Vere magis quàm æstate inciperent,multò verisimilius erat. Nam qui promptè certis adfectibus corripiuntur, ij quàm non prompti faciliùs in eos incurrunt. Vt igitur alia quædam in epidemiorum libris, ita hæc ordinem habere inuersum videntur, falso eo circũuentoq; qui primus hæc scripsit, deinde seruato delicto, ita & huic dictioni contigisse videtur:& continuata dictionis series eiusmodi esse: Nempe & multis qui dubiè habebãt,tabes tunc est confirmata, quibus vergebat ad tabidũ natura.ac deinde.Quibusdã autem cœpit primum. & postea deinceps.

Perierunt verò multi & plurimi ex his & illis qui decubuerunt. Haud scio autem siquis mediocri tempore permanserit.

Tabidorum scilicet.nempe hoc ita intelligere oportet,dictione tota iuxta modum dictum scripta ,nempe & quæ ab eo deinceps dicuntur, omn

omnia tabidorum communia existunt, id quod disces, si dictionibus mentem attendas, exordiarq; primùm ab ea quæ deinceps scripta est.

Interierunt autem celeriùs quàm consuetum illis esset.

Phthisicos ait præter consuetudinem interijsse celeriùs, deinde causam ipse deinceps adfert, vbi inquit: Exercebant autem plurimos illorum eiusmodi pathemata, febres horridæ continuæ, acutæ. Non enim id cum tabe esse consueuit, quod tunc euenisse videtur. Causa verò cur ambo hæc in idem concurrerint, & phthisis & febris huiusmodi, est status antecedentis ad patientia corpora dispositio. Nempe paulò antè ostendi illos correptos maximè capitis distillationibus qui calidiore fuerant temperamento. In austrino enim cælo caput horum maximè repletum fuerat, quibus longiùs protensa nebulosa dispositione contigit, vt succi in corpore putrescerent: atque inde contigit febrium malignitas. Quibus autem tẽperamentum minùs calidum esset, his neque succorum putrefactio, neq; capitis repletio facta est præterquam paucis horum temporis ex progressu. Quod enim exiguo in tempore patiũtur quæ ad patiendum sunt idoneæ naturæ, id cæteris longiori accidit tempore. Et sanè nihil mirum fuit, si ex antecedente austrino statu facta æstas non austrina, modò verum quoque & nebulosa, putredinem succorum quandam procreauerit non

solùm in calidioribus corporibus, verùm quoq; & in frigidioribus.

Alia vtique & diuturniora & cum febribus existentia placidè tulerunt, & non peribant, de quibus scribetur.

Alia inquit mala absque tabidis, de quibus ipsi sermo erat, quæ etsi diuturniora & cum febribus essent, placidè tamen tulerunt, dictaq; à nobis paulò antè causa, quòd his minùs malignus ex putredine fuisset succus.

Sola siquidem & maxima eorum qui tunc facti sunt morborum multos peremit tabes.

Rei huius paulò antè dicta est causa, cùm temperamentum corporis in causa esse diceremus, per quod tabidis correpti sunt morbis, febribusq; malignis, de quibus deinceps ait.

Exercebant autem plurimos ipsorum pathemata talia, horridæ febres, continuę, acutæ, in totum quidem non intermittentes, sed modus erat tertianus, vno die leuiores, altero verò superexacerbantes, atq; in summa ad acutius increscentes.

Plurimis tabidorum de quibus agebat pathemata ait facta fuisse, quæ seriatim ipse recenset. Vocant autem pathemata Græci omnes quæ præter naturam in corporibus nostris fiunt. Me-

min

minit autem primum quidem ipsorum cum inquit: φρικώδεες, id est, horridæ febres erant, significat autem hoc ipsum horrores vel frigoris inæqualitates plurimam partem ascensus & incrementi accessionis in ægris tenuisse. Non enim eos qui in principio accessionis fiunt horrores ita appellauit, sed in quibus per plurimam totius accessionis partem horroris extendatur symptoma. Fitq; bifariam, interdum quidem cum incrementum reduplicationes facit: interdum verò cum ipsum inæquale solum efficitur. Discrimen verò facit temporis quantitas. nam si valde breuibus interstitijs distinguantur inter se horridæ motiones, motio tum inæqualis tum horrida dicitur: si verò longiora fuerint interstitia, reduplicatio fit, & appellatur tale symptoma. Fitq; ea maximè in semitertianis appellatis febribus, quò fit vt tres plurimum & quatuor sint. At in libris de febribus demonstrauimus semitertianam ex inæquali constare succo, qui partim amaram bilem acrem, partim putrescentem habeat pituitam. Tales itaque ait tunc adfuisse ob factum statum horridas febres, vt à me dictum est. Continuas autem ipsas nominauit, non desinere ad integritatem ostendens, quod & ipse explicans ait: in totum quidem non intermittentes. Nam propriè intermittentes illas appellant, quæ à vigore integritatem aliquã præstant: quæ verò sensui peruiã faciũt declinationẽ, sed integritatẽ

nullam habent acutas illas & continuas vocant, quæ totum quidem ambitum habent magna ex parte octo & triginta horarum, quantum & semitertiana, sed neque ad integritatem desinunt: atq; in altero die leuiore rursus alterã adferunt accessionem, minorem quidem altera ambitus alterius, neq; reduplicationes habentem, verùm quæ vix incalescat & vix ad vigorẽ perueniat. Habet quoq; hoc & ipsa proprium, vt circuitus qui primò succedunt, neq; inter se acuti sint, neq; primò æquales: sed perpetuò ad morbi vigorem vsq; tum increscant, tum vehementiores fiant.

Sudores autem perpetui, sed non per totum corpus erant: frigiditas extremorum multa, vixq́; recalfiebant.

Quòd symptomata hæc malignarum sint febrium, in prognostico didicimus.

Alui turbatæ erant & biliosæ, pauca exierunt, syncera, tenuia, & mordentia, & frequenter surgebant.

Synceras excretiones consueuit appellare exquisitè biliosas: quòd si humor huiusmodi cum aquosa humiditate permistus vacuetur, non amplius syncerum appellat, didicimus autem & hoc ipsum de synceris excretionibus, quarum malignitatem in prognostico dixit: & de tenuibus substantia humoribus, quòd omnes incocti sint, atq; vt cõcoquantur, robusta opus habẽt natura. Mordẽtes autẽ erant iure excretiones, si vtiq; & biliosæ

biliosæ & synceræ erant. Rursus quoq; & surrectio assidua excretionum mordacitatem sequebatur, qua effectum est ratione, vt ob hoc symptoma vires ægrotantium laborarent.

Vrinæ tenues, & incoctæ, & decolores, & paucæ, aut crassitiem habẽtes, & paruam subsidentiam, nec probè subsidentes: sed crudo quodam & intempestiuo sedimẽto.

De vrinis quoq; didicimus, quòd tenues, decolores, & paucæ, vel crassitiem habentes, & paucæ, sunt prauæ, veluti & crassæ quidem, sed quæ sedimentum aut nullum aut valde paruum haberent, atq; hoc ipsis accidit, quòd non probè subsideant. Hoc autem ipsis fit illis in febribus in quibus caliditas multa & flammea succorum tum crudorum tum crassorum feruorem quendam facit. Iure igitur in his vel prorsus non fit, aut si fit, ea (vt ipse dixit) & cruda & incocta est. De prauis autem subsidentijs in prognostico egit.

Tussiebant autem pauca, spissa, cocta, sensim ægrè reiicientes: quibus verò violentissima erant, neque paulatim maturatio erat, sed perpetuò cruda expuebant.

In malignissimis quidem tabibus & quibus prope est mors, neq; paulatim coquuntur quæ expuuntur: in cæteris verò quæ mediocres sunt, & in longius prodeunt tempus, ob id ipsum coquitur probè superfluus in pulmone humor & facilè

expuitur. At scriptis tabidis nihil horum adfuit. Nempe aut prorsus incoctum expuebant, aut coctum quidem sed paucum & quod paulatim vix exscrearetur. Dixit & de eiusmodi exscreatione in prognostico.

Fauces plurimis horum à principio assiduè dolebant, ruborem cum phlegmone habentes: fluxiones paruæ, tenues, acres, citoq; macie extenuabantur, & malè habebant.

Symptomata præfatus quæ tunc tabidis circa fauces apparuerunt, causam ipse adiecit, inquiēs: fluxiones paruæ, tenues, acres. Nempe propter fluxionum malignitatem à capite scilicet delatarum, fauces quidem doluerunt: sed quòd ab ipsis morderentur ruborem & phlegmonem habuerunt, quódque defluxus calidus esset, nihil mirum in Thaso erat si præter tabidos alios, ita habentes ad summam extenuationem deuenirent.

Cibos omnes perpetuò auersabantur.

Ἀνορέκτους καὶ ἀσίτους, id est, non appetentes & à cibo abstinentes vocant Græci, qui cibos non ingerunt: qui verò ciborum sumptum auersantur fastidiuntq; ἀποσίτους. Quòd autem hoc inappetentiæ symptoma tabidis factum sit, quòd fluxionis eius quæ tum fauces tum pulmonem exercebat, pars in ventrem destillauerit, constat omnibus.

Sine siti erant.

Non

Non ob malignitatem rheumatum quæ ipse acria appellauit, tabidis contigit hoc symptoma, quare videtur mihi & Hippocrates quod his præter rationem euenit significare volens, adscripsisse: sine siti erant. Nempe summæ malignitatis signum est, vbi vel cùm calida & perurens febris est, vel cum fluxus ad ventrem acris defertur, non sitiuerint. Significátque hoc symptoma sentientem membri facultatem tum perditam tum extinctam, si vtique particulare dissidium non sentiat.

Deliri quoque multi circiter mortem erant. De tabidis quidem hæc.

Neq; hoc tabidis alijs euenire consueuit: sed ob malignitatem earum quæ tunc factæ sunt febrium, præsentis status morbos est consequutum.

Iam verò æstate & autumno febres multæ, continuæ, non violentæ, sed ægris diuturnæ: neque in cæteris implacidè habentibus fiebant.

Nempe & antea tabem solam perniciosum fuisse dixit, & nos causam apposuimus. Consequuntur itaque illa & quæ in præsenti oratione dicta sunt, & quæ his continuat, vbi ait.

Aluus plurimis turbabatur, facileq; admodum ferebant, nihilq; quod effatu dignum esset lædebat: vrinæ quoque plurimis boni quidem erant coloris & synceræ: sed tenues, & pòst circa iudicationem

coquebantur.

Consequuntur quoq; & illa quæ de vrinis retulit. Nempe vt quæ suprà de tabidis recensuit, maligna erant, ita & quæ nunc dicuntur, valde mediocria existunt.

Tussiebant non admodum, neque quæ tussi reiiciebantur, negotium faciebant: nec cibos modo non auersabantur, verùm quoque & exhibere valde licebat.

Plurimi libri huius interpretes trāsisse Hippocratem in hac oratione ad tabidos aiunt: ego verò de febribus alijs quas exponit, adhuc in præsentia dici arbitror, quo enim modo præfatus tabidos cibum omnem perpetuò auersatos fuisse hic nunc dicat: nec cibos modo non auersabantur, verùm quoq; & exhibere valde licebat? Cur itaq; hoc in loco scripsit: non tussiebant? Nempe hoc opinionem illis præbuit vt hæc de tabidis ipsis dici existimarent. Ego equidem puto cùm de alijs adhuc febribus sermo esset, adscriptum esse. Fiunt siquidem tussiosi tussi ipsa symptomatis ratione simul inuadente, non tamen tabidi prorsus hi sunt. Nihil itaque mirum si cum febre cœperint Thasij quidam ex antescripto statu & repleto tunc capite, conueniente scilicet statui febre, tussire: sed non admodum molestum erat illis symptoma, neque quæ per tussim educebantur, difficultatem præstabant, neque enim hi tabidi erant.

In

In ſumma qui tabeſcebant ſubægrotabant:non tabidorum modo febribus horridis parum ſudantes, atque aliter alij tanquam erraticè exacerbantes,atque in ſumma non deſinentes, ſed earum modo quæ tertio die acceſsiones habent irritantes.

Omnis hæc dictio ab prædicta ſubinde illata certiorem pleriſq; interpretum opinionem fecit, vt dictionem ſuperiorem de tabidis ipſis dictam eſſe existimarent. At quòd illa quidem de illis dici non potuerit, oſtendi per ea quæ demonſtraui, cibos auerſantes quidem ab ipſo dici tabidos, hos autem non cibos auerſari. Sequens autem dictio quæ nunc nobis proponitur, duos nacta eſt expoſitionis modos, vno quidem ita nobis dicentibus. Sed anteſcriptam repetam dictionem. Deinde præſenti coaptabo adiecta ipſi claritatis gratia ſyllaba vna. Tuſsiebant non admodum, neq; quæ tuſsi reijciebantur, negotium faciebant, nec cibos modo non auerſabantur: verùm quoq; & exhibere valde licebat. Nempe in ſumma ſubægrotabant tabidi non tabidorum modo. Fieri autem poteſt vt ipſe ita dixerit de aliter febrientibus, ſcribens commune ſymptoma morborum eorum qui tuſsioſa habeant ſymptomata, & non ipſorum tabidorum. Nempe quòd ſermonem de tabidis rurſus adſumpſerit, vt memoria teneamus hos ægros de quibus nunc agit à prædictis tabidis differre, veriſimile eſt. Nam & ſymptomata

rursus antedictis eadem dixit, vna quidem ea est quæ solatij loco sit, causa, quòd in hac dictione sermonem de tabidis repetierit; altera est quam sæpius in libris fieri non ignoramus. Nempe cum interdum de re vna bifariam scripserimus, vt ex scripturis altera quidem in orationis textura sit, altera verò in altero sit apposita margine, vt de ipsarum altera nacti otium iudicemus censuramq; faciamus, qui primus librum transcripsit, scripsit vtranq;. Deinde cùm patratum non aduertimus, neq; erratum correximus, liber vbi ad multos venit, incorrectus permansit.

Iudicabantur autem inter hos quibus breuissimi erant morbi, circa vigesimum diem, plurimi circa quadragesimū, multis iudicatio circa octogesimum fiebat: aliis nō ita, sed tum erraticè tum citra iudicium relinquebant, quos inter plerisq; febres nō multo intermittentes tempore reuertebātur, atque ex reuersione ambitibus eisdem iudicabantur. Plerisque ipsorum ita extendebantur, vt sub hyemem ægrotarent.

Quorūmnam morbum circa vigesimum diem iudicatum esse ait? Sanè hi sunt de quibus agebat qui aliter ægrotauerunt quàm tabidi. Rei huic astipulantur consequentia omnia. Nempe horum quibusdam ad octogesimum vsque diem productum fuisse morbum ait: atque alios tum erraticè tum absq; iudicio reliquisse, atq; horum

pluri

plurimis reuertisse: Febresq; ex reuersione eisdem circuitibus fuisse iudicatas, atq; horum non paucis ad hyemem vsque productum fuisse morbum. Omnia hæc supradictis manifeste consentiunt, vbi inquit: Iam verò æstate & autumno febres multæ, continuæ, non violentæ, sed ægris diuturnæ, neque in cæteris implacidè habentibus fiebant. hæc quidem his consentiunt quæ in præsenti dictione ab ipso dicta sunt. Quæ verò de tabidis dixit, non consentiunt, id quod disces vbi ad memoriam reuocaueris breuem partem quæ de his est expositionis, vbi ait: interierunt autem celeriùs quàm consuetum illis esset, nempe ab ipso de tabidis dictum est, atque ipsos celeriùs interijsse ait. De his verò qui aliter ægrotarent, ab his deinceps scripsit hoc modo: alia autem & diuturniora & cum febribus existentia placidè & quietè tulerunt & non peribant: de quibus scribetur. Hæc ita his consentiunt, quæ in proposita dictione de his qui autumno & hyeme febricitauerunt, dicuntur. At quod prædixerit quidem: de quibus scribetur: nullam autem aliam orationem quam scripserit, ostendere valeamus, nisi eam quæ nunc de ipsis facta est, necesse est vt de aliter ægrotantibus, quàm ex tabe omnis hic sermo ab eo dictus sit.

Ex omnibus qui hoc in statu subscripti sunt, solis tabidis lethalia contigerunt, ex aliis autem febribus nequaquam.

Vltima

Vltima est hæc oratio eorum quæ de prim statu ab Hippocrate dicta sunt, quæ nihil qui dem amplius docet: sed summatim colligit qu antè dicta sunt, quòd vir sæpius facere con sueuit.

GALENI IN PRIMVM EPIDE- MIORVM COMMEN- TARIVS SE- CVNDVS.

***

N EO *qui hunc antecedit libr de mutua anni temporum per mutatione dictum est, explicataq & singulorum naturalis est tem peratura, atq; eorum tum prin cipij tum finis sunt præfiniti dies. Quibus itaqu à nobis memoratis adijciam quæcunque ex nu dicendis expostulant explanationem, non summ rudibus tantùm neque solùm his qui sufficiente parati sunt inseruiens, nempe ad omnes serm eiusmodi mediocriter erit. At ex cæteris qui ab solutè rudibus est peculiaris, ob prolixitatem hi qui captu pollent, molestus erit: qui verò capt pollentibus idoneus est, rudibus obscurus erit. Ne que vt hi talibus commẽtarijs contenti sint opor tet*

tet, ſed aliàs aliud & ab alio intelligentes & fuſius ſæpe hæc, atq; aliàs hæc ſæpius, quod vtile eſt abſque obauditione diſcere poterunt.

STATVS SECVNDVS.

In Thaſo ante autumnum frigora non tempeſtiuè, ſed repentè cum aquilonibus auſtrisq́; multis, humida & ante erũpentia.

Autumnum Arcturi ortu qui ante autumnale æquinoctium fit, incipere dixit. Ait autem eo tempore oborta fuiſſe frigora magna priuſquã oporteret. Nempe id apud ipſum & non tempeſtiuè: & ante erumpentia indicant: non tempeſtiuè, itaq; ſolam ſignificat anticipationem: verùm, ante erumpentia, ea cum pluuijs confertim facta fuiſſe oſtendunt.

Fiebant autem hæc talia aduſque pleiadum occaſum & ſub pleiadas.

Quòd Pleiadum occaſus autumnum finiat, dictum eſt ſuprà. Item quòd duo menſes ſint ab Arcturo ad pleiadas, quodq́; ſignificatio vna in aëre ab Arcturo ſit, duæ verò ex pleiadibus, vna quidem cùm autumno hyems copulatur, ad finem exiſtens: altera verò cùm Ver æſtati. Solum verò Arcturi ortum memorare non conſueuit Hippocrates, quòd in eo principium autumni conſtituatur æſtatiſq́; terminus, præterea & de totius anni in quatuor partes diuiſione cum anteà diximus, item de ea quæ in ſeptem fit:

quodq́;

quodq; & æstatem terminet ortus, tum plei-dum tum Arcturi: & quòd is pars quædam to-tius anni in septem partes diuisionis, secta qui-dem in duas partes æstate, & hyeme in tres: qu-item nihil referat si pleiada singulariter dixe-aut pluraliter pleiadas.

Hyems autem aquilonia.

Post pleiadas hyemem memorauit, terminu autumni pleiada esse manifestè ostendens. I hyeme itaq; tunc facta dissertantem ipsum atten tè intelligamus.

Aquæ multæ, largæ, magnæ, niues, mix tæ serenitates plurimæ. Fiebant autem hæc quidem omnia: sed non valde intem pestiuè frigora. Iam verò post brumale sol stitium, atque vbi Zephyrus spirare cœpit sequentia frigora magna, aquilones mul ti, nix, & aquæ multæ continuè, cœlúmqu procellosum & nubilum. Hæc autem ex tensa sunt, & non remissa ad æquinoctium vsq;. Ver autem frigidũ, aquilonium, aquo sum, nubilum. Aestas nõ admodum æstuo sa fuit. Etesiæ iugi tenore perflauerunt Mox circiter Arcturum spirantibus aqui lonibus multæ admodùm aquæ.

Multas dicimus fieri aquas in aliquo tem pore propter temporis longitudinem, etsi in eo non vehementer erumpant. Dicimus quoque & multas etsi in pauco tempore vehementer & im-petuosè

petuosè descenderint: possunt & hæ magnæ appellari. At verò cùm deinceps quis simul dixerit aquas vehementes & magnas factas esse, quomodo simul scripsit Hippocrates, intelligemus λάβρας quidem ἐξαιφνιδίας, σφοδράς τε καὶ ὀλιγοχρονίας, id est, repentinas, vehementes, & breuis temporis: magnas verò neque repentinas neque breuis omnino temporis, sicuti & neque diuturnas. Sed claritatis gratia nihil prohibebit & paulò prolixiore vti expositione. Fiat itaque repentina pluuia multa horis tribus vel quatuor, deinde confestim desinat, λάβρον hoc appellabimus. Alia autem quædam paulatim quidem incipiat, paulatímque increscat, ídque statuatur totum diem & noctem: deinde à vigore rursus minùs copiosè paulatim decidat per totum sequentem diem, deinde desistat, pluuiam eiusmodi non dicemus λάβρον, sed magnam. Hyems itaque quam exponit, interdum quidem repentinas vehementésque & pauci temporis habuit pluuias, interdum verò & magnas ex interuallis. Aër quoque in medio purus erat, nempe rei huic concordat quod ab eo scriptum est: mixtæ serenitates plurimæ. Ait prætereà niues hac hyeme fuisse, nec multas, nec paucas adiecit, vt quæ neutrum abundè haberent, sed quæ ex vrius consuetudine magis essent, atque ob id apposuit: sed non valde intempestiuè frigora.

Cætera quoq; quæ deinceps sunt omnia hyem frigidam & humidam fuisse ostendunt, secu dum naturam solùm frigidam, sed plusquam ueniret humidam fuisse. Ver item aquosum f gidumq; & aquilonium fuisse ait: præterea nubilum, deinde æstatem quodammodo mode tam, à quibus omnibus circiter Arcturum s rantibus aquilonibus aquas fuisse multas, atq post hæc totius status summam in dictione censet: facto autem anno toto humido, frigido aquilonio. Cælumq; procellosum & nubilu Cælum dixit ex vulgi consuetudine, qui sup nos est aërem ad nubium vsq; regionem. Qu autem tum astronomi tum Philosophi cælu appellitant, à Lunæ loco exorditur. Λαίλαπ autem, id est, procellas, repentinos & vehemen tes ventos Græci appellant, & præsertim v pluuia simul cum illis repentina, vehemens pauci temporis fuerit.

Facto autem anno toto humido, frig do, & boreali, per hyemem quidem salu briter plurimi habebant. Ante verò Ve multi atque etiam plurimi laboriosè d gebant.

Demonstrauimus anteà consueuisse Hipp cratem expositionem eorũ qui in aëre facti sun statuum ab illo exordiri tempore, quod primu à naturali recesserit temperamento, neq; id abs ratione facit, qui scilicet populariter grassanti

mor

morborum formas aëris nos ambientis intempe-
iei copulaturus sit. Quoniam itaque ab autum-
o cœpit, æstas vtique ante ipsum est, sequiturq́;
uod eam præit: Naturaliter itaque pro anni
mporum ratione degentia corpora excipiens au
mnus & humidus & frigidus tantùm abest,
t vitiosi quippiam attulerit, vt & fortasse cor-
ra aliqua adiuuerit, quæ scilicet calidiora &
ciora temperamentis existentia consueuerunt
state ad immoderationem peruenire. His itaq;
tumnus veluti medicina fuit, frigidum & hu
idum habens statum. Nec verò hyeme morbus
it epidemius explicatione dignus, nempe hoc
dicat inquiens: per hyemem quidem salubri-
plurimi habebant, humidior siquidem hyems
at, sed non multò frigidior, quàm illi accidit
undùm naturam, quare statum ipsius narrās
quit: sed non valde intempestiuè frigora. Ra-
ni autem erat consentaneum, vt morbi pri-
m cœpissent, vbi aër plurimum degeneraret,
ocirca ipse inquit: Ver autem frigidum, aqui-
ium, aquosum, nubilum. Nam Ver tempera-
m esse debet, non frigidum, sicut neq; nubilum
; aquosum. Quòd autem Ver ab eo quod hye-
m sequitur, equinoctio exordium sumat, in pri
diximus commentario, id quod & ipse diluci
ostendit Hippocrates in præsenti narratione,
i dixisset: sequentia frigora magna: adiecit
nceps: extensa autem sunt hæc, & non remissa

ad æquinoctium vsque. Deinceps adscripsit autem frigidum, aquilonium, aquosum & nulum. Videamus itaque quinam eiusmodi statum morbi sint consequuti.

Cœperunt itaque primùm ophthalm manantes, cum dolore, humidæ, incoct lemiæ paruæ, & difficulter multis eru pentes, plurimis reuertebantur, & tand ad autumnum reliquerunt.

Quam ob causam in Vere quidem cœpit borum epidemiorum generatio, antea dictum cur autem oculorum inflammationes cæteris bis magis fierent, non ignorabis, si statum ip ad memoriam reuocaueris. Ait enim fuisse gidum, aquilonium, aquosum & nubilum itaq; ex ventris solùm icti fuissent oculi, conti sent ipsis citra defluxum, oculorũ inflamma nes: sed quoniam cum humiditate multa fu sent venti aquilonij: iure ῥοώδεις, id est mana tes oculorum inflammationes fuisse ait, id est midas, tanquam ab humido statu procreatas. dolore autem vtroque modo erant, & cum rh mate consistentes & absq; hoc, quòd frigus p seueraret: nempe & idipsum oculis dolores ex tare sufficiebat. Nunc autem dolores auctos verisimile est frigore oculorum vnà cum eor rheumate concurrente. Incoctæ verò erant & l go permanebant tempore, propter tum humidi tem, tum frigiditatem. Nẽpe rheumatibus coc

accidit vbi à calore natiuo superantur. Facilè autem superantur, vbi & exiguum fuerit humidum, & non admodùm frigidum, nempe cùm valde frigidum fuerit, difficulter coquitur. Prætereà naturalis animantium caliditas, si robusta quidam fuerit, humiditates ipsarum citiùs cõcoquit: si verò imbecilla, vix longo superior euadit tempore, & humores vincere potest, quo fit vt si quidem sanati fuissent, rursus in illas decidissent, nempe debilitatos ophthalmijs oculos ambiens frigus, aquilonium, aquosum & nubilum iure optimo offendebat. Consueuit huiusmodi oculorum inflammationibus euenire sordes quædam minutata, quam lemiam vocant, vix emanans propter tunicarum densitatẽ quam ex ambienti frigore contraxerant. Hinc Vere toto deteriores de necessitate oculi fiebant: æstate verò quæ scirrhosa fuerat affectio, ea sensim ad coctionẽ deducta est. Nam qui longo tempore confecti erant morbi, & præsertim à frigore & humiditatibus, solui celeriter non potuerunt. Iure igitur ocùlorum affectus autumno absolutè desijsse ait.

Iam æstate & autumno lienteriæ, dysenteriæq;, & tinesmi, & diarrhœæ, biliosis exeuntibus, tenuibus multis, crudis, & mordentibus, & quibusdam aquosis: prætereà multis circunfluxus cum dolore, biliosi, ramentosi, purulenti, & cum stranguria.

Non hi tãtùm morbi & symptomata Thasijs

fiebant, verùm & alia quædã de quibus deinceps aget. Nempe diuersissimè ægrotarunt, in diuersi generis morbos incurrentes. Communem itaque primùm adferam rationem, eamq; ad id non inutilem, cur non omnes in ea tempestate ægrotarent: deinde ad particulares deueniam morbos. Considerare autem oportet in statibus omnibus vniuscuiusque hominis, tum ætatem, tum naturam, cuiúsnam scilicet dispositionis ad statum fuerit. Nempe ea inuenies quæ vel facilè, vel ægrè capiantur, vel mediocriter ad ipsum habeant: deinde compones, tum vitæ institutũ, tum omnem salubrem victus rationem statui contrariam. Quòd enim corpus, tum facilè, tum ægrè ab externis iniurijs capiatur, temperamenti, tum similitudinem, tum dissimilitudinem causam esse sæpiùs diximus. Nempe cùm sanitas ex quatuor elementorum commoderatione constet, siue qualitates, siue facultates appellare volueris humiditatis, siccitatis, caliditatis, & frigiditatis, quædam tum corpora tum naturæ, tum ætates intemperata sunt, quibus alij quidem similes status morbosi sunt, contrarij autem ipsis prosunt. Tẽperatis enim corporibus temperati status salubres sunt, intẽperati verò nocui: sed vt ex intẽperatis statibus nullus tẽperatis bonus sit, ita neq; admodũ nocuus, sicut intẽperatis. Nẽpe valde humidi & frigidi status intemperatis frigiditate, & humiditate corporibus valde nocui existunt,

quom

quomodo humidi & calidi status temperamentis humidis & calidis, nec dißimili ratione calidi & sicci similibus. Nam quæ corpora iam prope sunt vt morbum hunc incurrant, ex peculiari intemperie arguuntur. Quæ verò cõtrario quàm aër modo temperata sunt, præterquam quòd nihil iniuriæ accipiant, redduntur quoque meliora ab immoderatione castigata. Contraria siquidem contrariorum sunt remedia. Calidis igitur & siccis temperaturis humidus & frigidus status opem magis quàm offensionem præstat, proptereà quòd ad contrarium ducat, medietatem temperamenti efficiens. Idq; in causa fuit, cur non omnes in statibus intemperatis morbos incurrerent: quod siquis cognoscat sanitatem corporibus seruabit, contrariam adhibens victus rationem. Nam si humidus & frigidus sit qui nos ambit aër, calefacienda erunt corpora & præsertim frigidiora & humidiora, exercitationesq; plurimæ his conferent, vinumq; paucum natura calidius, & quod aquam acceperit, cibiq; calfacientes, & singulorum prætereà quantitatem horum ex tum corporis, tum aëris temperamento cognoscemus, si quantum à temperatura vtrunque permutatum fuerit consideremus. Nam pro permutationis magnitudine victus rationis quantitas permutanda venit. Vt si corpus aliquod à temperatura plurimùm ad humiditatem & frigiditatem recesserit, hoc in præsenti statu plu-

rimùm ipsi & siccabimus & calefaciemus. Quod si mediocriter ad tale recesserit, rationi non consentaneum fuerit summè ipsi hoc efficere, sed proportione, in siccis itaque & calidis corporibus, multò minùs victus ratio valde sicca, & calida esse debet. Nempe apud se id habent. Considerare autem solùm oportet quantùm à convenienti natura aër permutatus fuerit. Nam si parum, nullo pacto in calidis & siccis corporibus permutabimus mediam victus rationem. Si verò amplius sufficiet mediocriter permutasse. Quisquis itaque hæc sciuerit, causas generationis singulorum morborum in singulis statibus obseruabit. Quintus verò experimentariorum modo, morborum qui ita fiunt causas sciri negans (nempe ad solam experientiam eas refert) conuenientium auxiliorum inuentione destituitur quanquam ob idipsum morborum epidemiorum generatio vt cognoscatur vtilis sit. Præsentem igitur statum consideremus, ab initio resumentes. Fuit hic, vt Hippocrates ostẽdit, frigidus & humidus, principium capiens ab autumno, quo factum est, vt in ipso autumno & sequente hyem[e] mediocriter habuerint Thasij. Vere autem qu[i] & ipsum frigidum & humidum fuerit, prin[cipio] omnium ægrotauerunt oculi, quòd non solùm hu[]midus & frigidus fuisset aër, verum quoque [] anteà procellosus. Ictos itaque à frigidis vent[is] oculos primos ante cæteras corporis partes lab[]

ra[]

asse par est, ex causæ scilicet efficientis natura, quò factum est, vt neque absque ratione contigerint ipsis fluxiones humidæ & frigidæ. Verùm quoniam ad summam humiditatem non est deductus status, ob id nulla alia pathemata sunt cõsequuta, quæ redundante tali in aëre temperatura euenire consueuerũt, apoplexias dico, cõuulsiones, palpitationes, tetanos, pulmonum inflãmationes, & dolores laterum. Verùm posteà morbi plethorici cum corruptione facti sunt, putrescentibus iam ob longam intus moram succis. Nempe causæ frigidæ cutim densantes, ne succi euaporentur inhibent: humiditates verò quæ ex aëre sunt, non solùm à corpore nihil abducunt, sed adijciũt. Cùm igitur vtraq; simul in præsenti statu facta sint, copia in ægrotantium corporibus est aceruata, sed non eadẽ omnibus. Nam quibus in corpore biliosa quædam superfluitas esset, ea nõ euaporata biliosum peperit morbum: quibus verò pituitosa, vel melancholica, vel sanguinea, cõfestim & superfluitati non vacuatæ similis adfectio fuit. Cùm verò talis in corpore, tum corrumpi, tum putrescere superfluitas nata esset, rationabile fuit alios alijs corripi morbis, cui rei accedit quòd partes corporis omnes nõ similiter haberẽt. Nẽpe huic quidem iecur debilius erat, alteri lienis, alij venter, alij intestinũ, atq; alij aliud quippiam. Cùm igitur partes imbecilliores perpetuò à validioribus superfluitatem exciperent, consequens erat

atq; ex partiũ natura, vt ex Thaſÿs alius aliud pateretur. Dyſenteriæ itaq; tineſmi, diarrhœæ, & lienteriæ fluentibus in ventrem ſuperfluitatibus fiebant: vrinarum verò difficultas, in veſicam conuerſis: vomitus verò cùm ad os ventris pertinerent. Verùm hæc quidem propter aëris frigiditatem intra corpus impetum fecerunt. Aeſtate verò cùm temperaturæ corporum calidiores eſſent, atq; interna robuſtiora haberent, veriſimile erat vt ſudores fierent, atq; quibuſdam horum citra febrem hoc contingeret, cùm nondum ſufficientem habuiſſet ſuperfluitas putredinem: aliȷs autem & cum febre. Procedente verò tempore febres variæ quæ formas haberent diuerſas fiebãt, quòd ſcilicet putreſcentes humores diuerſi eſſent: non enim ex aëre procreati fuerant, ſed ex ſtatu qui frigidus eſſet non calidus, aceruati, vt cùm ſua ratione corpus calfacit canis ortus, perpetuò febres ardentes fieri ſoleant. At nunc non ab ipſo primùm erat ſtatu, ſed propter cutis denſationem. Morborum itaq; qui tunc graſſati ſunt compendium dictum eſt, ad particularia autem iam cõuertemur, ſimulq; ſi in dictione quippiam obſcurum videatur, explicabimus.

Non nephritici, ſed his alia pro aliis.

Et per ſedem excretiones fiunt prauæ ſæpiùs ventre ipſo illæſo permanente, vbi per ipſum totum corpus expurgatur, vel cùm abſceſſus in illo fuerit per emiſſionem aliquam, iuxta Hippocratem

cratem abſceſſum fieri volentem non ſolùm κατ' ἀπόθεσιν, id eſt, per repoſitionem, verùm quoque & κατ' ἔκκρισιν, id eſt, per emiſsionem, ita quoque per renes & veſicam interdum totum expurgatur corpus, nihil propriè adfectis inſtrumentis, quomodo contigit in hoc ſtatu. Quare cùm orationem proſequitur, ita inquit: Ex ſignis verò quæ fiebant, vnum vtile & maximum, pluri- moſq; qui in maximis eſſent periculis vindicauit quibus ad ſtranguriam conuerterentur, atque in hoc abſceſſus fierent. Idq; eſt quod nunc eſt dictum: non nephritici, ſed his alia pro alijs. Nempe cùm totius corporis ſuperfluitates ad renes & veſicam defluerent, excretiones, nephriticis ſimiles fiebant.

Vomitus pituitoſi, bilioſi, & incoctorũ ciborum reiectiones.

Quod ex humorum redundantia ad internas repente partes in ſedem fluxit, diarrhœas, teneſmoſq; & dyſenterias, & lienterias peperit: aliud per renes & veſicam excretum eſt. Hoc itaque facto ſuperfluitas in ſuperiorem fluxit ventrem, atque innatans & per ſumma repens per vomitus reiecta eſt, pituitoſis quidem naturis pituitoſus fuit vomitus: bilioſis verò bilioſus. Nempe ſeruata (vt dictum eſt) per ſtatum fuerunt ſuperflua, quæ inter ſe pro corporum natura qualitatibus differebant. Neque ſanè mirum ſi ciborum incoctorum reiectiones his fierent, confluen-

tibus scilicet in ventrem succis, tum pituitosis, tum biliosis.

Sudores.

Quibus vt diximus per cutim effluxiones multæ essent, potuit natura eo tempore illuc reijcere quæ superflua erant, & his hoc pacto sudores facere.

Cũctis vndiquaq; superflua humiditas.

Redundantem humiditatem πλάδον consueuit appellare. Cùm itaque alijs aliter, atque quibusdam variè euacuarentur collecta multo tempore humida, ob id iure optimo ait: Cunctis vndiquaque superflua humiditas.

Fiebant autem hæc multis rectis & febre carentibus, multis & febrientibus, de quibus scribetur.

Quibus quidem aceruata copia, vel biliosum quippiam corruptioni non prorsus contumax ad putredinem febrilem iam conuersa esset, hi confestim febricitauerunt: quidam verò recti, aut non priùs in febres deciderunt.

Quibus autem subscripta omnia cum dolore videbantur, tabidi quidem iam autumno fiebant, & sub hyemem.

De secundo autumno, & secũda hyeme agit, quoniam de primo ita prædiximus: Per hyemem quidem salubriter plurimi habebant: Ante ver verò multi atque etiam plurimi laboriosè degebant: deinde vbi quæ in Vere facta sunt percur

ri

rit, mox æstatem memorauit, atque ab his autumnum secundum, de quo circa finem totius status dixerat: Mox circiter Arcturum spirantibus aquilonibus aquæ valde multæ. Sed quósnam φθινώδεας, id est, tabidos dicat, non admodùm liquet, nempe & quomodolibet corpore extenuatos emaciatosq́; vocare illo nomine consueuit, non solùm eos qui ob pulmonis vlcerationem toto corpore tabescunt. Verisimile est autem & nunc ab ipso dictos φθινώδεις, id est, tabidos eos, qui quomodolibet corpore extenuantur, nullo ex pulmonis morbis antè dicto. Neque enim sanguinis reiectionem ex ipsis factam esse prædixit, neque peripneumoniam, neque in hoc viscus fluxum decubuisse, vt iure existimes tabidos dicere factos esse qui tunc ægrotarent ex pulmonis vitio, nec verò impoßibile est, vt in ventrem renesq́; totius superfluitatis corporis quippiam venit, ita & in spiritales partes decubuisse.

Febres continuæ. 14

Orationem, sub hyemem, quæ media dicta est inter hanc, & antè scriptam dictionem, alij illi, alij huic aßignant. Verùm sermo omnis talis esse mihi videtur: Et iam autumno quidam tabidi erant. similiter & hyeme: prætereà febres continuæ & autumno fiebant & hyeme. Quòd secundæ hyemis statum non scripserit, vtpotè quæ peculiarem hyemis naturam seruasset,

const

constat omnibus. Didicimus itaque ex altera ratione morbos fieri in aliquibus anni temporibus, nihil scilicet paßis ipsis, sed quæ priorum delicta exciperent.

Atque paucis eorum ardentes.

Non propria status ratione febres ardentes fiebant, sed per accidēs, quomodo diximus ea quæ contigerunt. Impedita siquidem totius corporis transpiratione, quæ superflua esse singulis naturis consueuerunt, vacuatione inhibita peculiares sibi morbos generauerunt, quare qui biliosi vehementer erant, his pro naturæ familiaritate febrem ardentem fuisse contigit. Hinc de his posteà ait: Febres verò ardentes paucißimis fiebant, & inter ægrotantes minimè hi laborauerunt, neque enim eas procreauerat calidus, vrens, & squalidus status. Nam multæ fuissent, & multis cum vehementi labore.

16 Diurnæ, nocturnæ, semitertianæ, tertianæ exquisitæ, quartanæ, erraticæ, singulæ autem subscriptarum febrium multis fiebant: ardentes verò paucissimis: & inter ægrotantes minimè hi laborauerunt.

Cur omnis quidem species in antedicto statu contigerit, anteà est dictum. Verbum autem exquisitæ, quod verbis, tertianæ, & quartanæ, interiacet, tribui vtrique potest.

Neque enim sanguinem profuderunt, nisi valde paucum, & pauci, neque deliri fuer

fuerunt, atque alia omnia facilè tulerunt.

Proprium Hippocrates habet, vt præcepta vtilia obiter doceat, nempe peculiaria morborum symptomata, quæ tunc non fuerunt, consueuit hoc interpretari modo, ex eo quòd non eo tempore fue rant, fuisse sæpiùs ea docens. In legitimis itaque (vt ita quis dixerit) febribus ardentibus, sursum latis ad caput ob caliditatis copiam succis, sanguinis eruptiones fiunt, & deliria: nunc autem quòd exquisita febris ardens non fuisset, iure symptomata non habuit, quæ peculiaria febrium ardentium essent.

Iudicabantur plerisque horum morbi bono admodùm ordine, cum intermittentibus ad dies septemdecim.

Atque hoc proprium est febrium ardentium quæ tunc erant, non ad reliquas commune quas legitimas appellauit. Nempe vt illæ inter febres vehementes sunt, sic & siti, & vigilijs, & difficili tolerantia, ac interdum cum mentis perturbatione fatigant, quòd autem ita acutæ sint, ob id celeriter iudicantur. In febre verò ardenti quæ tunc grassabatur, vt modicè acuta erat, & nullo pacto laboriosa symptomata, sic neque iudicatio certa fiebat, sed veluti ad dimidium quodammodo declinans, vt ex recidiua rursus secundò iudicaretur. Nempe cùm dicit cum intermittentijs, ostendit antè quidem iudicatas imperfectè: sed à reuersione secundò iudicatas.

Nul

Nullumq; ex hac febre ardente interiisse vidi, neque in phrenitim venisse.

Nullus quidem ex hac febre ardente obiit, quòd moderata esset, causaq; rei huius est antè dicta: neque phreniticus fuit, quòd cùm status totus frigidus esset, caput his non repleretur, quòd autem ab incalescentibus capitis regionibus phrenitides fiant, est demonstratum.

Tertianæ autem plures quidem quàm ardentes, sed laboriosiores: bono tamen his omnibus ordine erant à prima inuasione ad quatuor circuitus. In septem verò perfectè iudicabantur, nullaq; harũ rediit.

In commentarijs de febrium differentia, & de indicationibus, tum alia, tum quòd propter bilis flauæ redundantiam, & febres ardentes & tertianæ fiant ostendimus, quodq; hoc commune habeant, sed locis differant in quibus redundans aceruetur succus. Nempe in ardentibus febribus redundat in venis, & præsertim iecoris & ventris: Tertianæ autem fiunt cùm in totius corporis carnibus euincat flaua bilis. Prohibita itaque perspiratione, quantum biliosis naturis in carnoso genere bilis aceruatum prius expurgabatur, in præsenti statu non vacuatum tertianas plures quàm febres ardentes procreauit. Nam febres ardentes non magnopere fiunt ex biliosorum excrementorum retentione,

sed

sed ex caliditate tum in vasis tum in visceribus aucta, ex statu valde calido in flammam conuersa, vt fit in his qui plusquam oportet sese exercitauerunt, aut valde meditati sunt, aut plusquam decet in Sole sunt versati, vel cibis ardentioribus vsi sunt, vel qui ex his plurima, vel omnia tum fecerunt tum perpeßi sunt. At cùm præsens status valde calidus non esset, ob id neque multis febres ardentes fiebant, sed magis valde biliosis, atque his moderatißimæ. Iure autem iisdem & magis contigerunt tertianæ ob prohibitos biliosorum excrementorum consuetos effluxus. Non igitur absque ratione his laboriosiores fiebant quàm febres ardentes, quòd & legitimæ magis essent, & indicationes peculiares haberent.

Quartanæ autem multis quidem ab initio, quartanæ ordine cœperunt, aliisque non paucis ex aliis febribus & morbis digreßsiones in quartanas fiebant. Longæ autem, vt consueuerunt, his, atque etiam longiores contigerunt. 21

Neque hæ ob statum per se primumq; fiebant: sed quòd melancholicis naturis bilis atræ redundantia non vacuaretur, contigit his vt talibus morbis caperentur. Longæ autem fiebant, quòd frigidus & humidus esset status, in quo causæ omnes plurimùm in corpore permanent, neque coctæ neque perspirantes. vt autem in præ-

sen

ſentia memoriæ mandes volo, vſum nominis cùm inquit Hippocrates: ἀποστάσεις, id eſt digreſſiones in quartanas fiebant. videtur enim nõ ſolùm per emiſsionem ἀποστάσεις appellare, verùm quoque & per alterius morbi in alterum tranſitum.

Quotidianæ verò, nocturnæ & errabũdæ, multæ multis & longo tempore permanſerunt, tum rectis tum iacentibus.

Febres hæ non modò copiæ ratione verùm & ſtatus temperamento generationem habentes iure fiebant & multæ & multis. Nempe humidus & frigidus ſtatus vt hyems pituitoſum procreat ſuccum, ex quo quotidianas febres fieri oſtendimus. Errantes verò febres diuerſorum ſuccorum ſoboles eſſe demonſtratæ ſunt. Quòd autem febres tales multo permanſerint tempore, mirum non eſt, cùm ſtatus humidus & frigidus eſſet, atque ob id coqui ſuccos non ſineret, qui alioqui & diuturni & coctu difficiles propter frigus eſſent.

Plurimis horum ſub pleiadas & ad hyemem vſque febres ſunt ſubſequutæ.

Quòd pleiadas memorauit, non eas quæ in hoc ſtatu erant, ſed eas quæ poſt hunc ſtatum in ſecundo eſſent anno conſtat omnibus, vti anteà dicebamus. Nempe in fine illius ſtatus ſcripſit: Mox circa Arcturum ſpirantibus aquilonibus

mul

multæ admodùm aquæ. atque post hoc dixit: tanquam iam ad naturam anni temporum ordo reuersus sit, & reliquum omne quod Arcturo successit, & quod hyemi. Iure igitur quæ ex primo statu reliqua erant, autumno cocta sunt, atque hyeme nullum ampliùs morbum Thasij incurrerunt.

Conuulsiones multis, & pueris magis, ab initio contigerunt, & febriebant, atque in febribus conuulsiones fiebant. Erant hæc plerisq; horum diuturniora quidem, sed innocua, nisi his qui ex aliis omnibus perniciosè haberent.

Conuulsiones fiebant, quòd status frigidus & humidus esset. Pueri autem ob neruosi generis imbecillitatem vt conuulsionibus capiantur maximè sunt idonei. Nempe ob id & facilè ex paruis causis fit is ipsis adfectus, atque minus periculi habet. Inquit autem nonnullis quidem conuulsiones statim ab initio fieri, aliis verò febre iam facta, prout scilicet qui conuulsionibus caperentur & febre, ad alterutrum maximè idonei essent. Ad quod enim (inquit) promptior quis sit, priùs illud fiebat, cui alterum succedebat. Diuturnæ autem iure conuulsiones erant autumno secundo, de quo in calce scripsit: Facto autem anno toto humido, & frigido, & boreali.

Continuæ autem febres in summa quidem nihil intermittebant, sed omnibus

exacerbabantur modo ad tertianas propè accedentium, vno quidem die subremittentes, sed altero superexacerbantes, omnium quæ tunc factæ sunt violentissimæ, longissimæq; & cum summis laboribus, leniter incipientes, & prorsus perpetuò increscentes, & in diebus iudicatoriis exacerbantes, atque ad deterius agentes: parum remittentes, & rursum citò ex remissione vehementiùs inuadentes, diebúsque iudicatoriis magna ex parte affligentes. Rigores omnibus sine ordine, & erraticè fiebant: paucissimi autem & minimi his, verùm in aliis febribus maiores.

Nisi ipse quomodo febres quæ tunc fuerunt ordinatas accessiones faciebant adscripsisset, magnam nobis ambiguitatem reliquisset inuenire quærentibus quásnam appellet τριταιοφυέας, id est, ad tertianas propiùs accedentes: sed quoniam dixit: modo ad tertianas propiùs accedentium, nulla ampliùs de re est dubitatio, sed de significato huius nominis τριταιοφυέος. cui deinde annectitur τριταίου, id est, tertianæ, & ἡμιτριταίου, id est, semitertianæ nomen, atq; differentia vtriusq; quid exquisita tertiana & non exquisita, sed quòd parum aucta vel plus vel plurimùm, & quantũ extendantur harũ singulæ, tum quæ magna est semitertiana, quæ media, & quæ parua

A

Agathinus librum integrum scripsit primum le hemitritæis, dum quod ab hac appellatione significatur, exponit. Iam si quæ à Methodicis de hoc nomine scripta sunt, nunc percurrere velim, vel quæ post hæc ab Archigene non semel, sed n pluribus commentarijs sæpiùs dicta sunt, singulaq; quæ bene quæ perperàm dixerunt, discernere, tria me puto impleturum volumina. At uod artis operibus commodat iam dictum est & n commentarijs de febrium differentia: quod vero ad præsens attinet, conscribere febris speciē quæ hoc statu dicitur satius est. Inquit enim vno uidem die exacerbari, altero verò ὑποκουφίζεσθαι, est, subremitti. Nempe verbum κουφίζεσθαι cum ræpositione ὑπὸ scripsit, vbi nos intelligere conenit aliud quippiam à voce composita significari quàm à simplici. Nempe per κουφίζεσθαι post quis intelligere effatu dignam significari feis remißionem, verùm per ὑποκουφίζεσθαι moratiorem. Neq; tamen tum distinctè tum claproposuit vtrum qui ita febricitauerunt, acßionem haberent altero die minorem ea quæ iore fuisset die, an & permanens illa secundo mitteretur die. Arbitror autem dictionem dicare magis vt vna tertio die acceßio fiat, & ltero quadantenus remittatur. Ait quoq; & gores his fieri errantes, quòd significat non in gulis acceßionibus fieri, sed interdum, eosq; ruos: sic & sudores exiguos, atq; item frigus ex-

tremitatum quæ ægrè concalescerent. Ex quib
omnibus constat crudis pituitosisq; succis putre
scentibus talem oboriri febrem admixta his fla
ua bile. Quæ igitur ex sola eiusmodi bile con
stat, tertiana appellatur. Quæ verò crudum suc
cum æquipollentem acceperit, exquisita semiter
tiana fit, quæ plurimùm Romæ fit, huius scilice
vrbis hominibus familiarissima. Hæc quiden
horrida est, fitq; cum reduplicationibus appella
tis, non solùm priori die accessionem faciens, ve
rùm & sequenti, sed priore minorem minúsqu
horridam, & quæ repetitionem vel minorem v
prorsus nullam habeat. Nunc verò de ea quæ te
tio quidem fit die sed altero in his remittitur ser
mo est Hippocrati, quæ proprior esse videtur na
turæ tertianæ exacerbantis, & magis à semiter
tiana elongata. Magna siquidem elongatio es
& quòd altero die non accedat, & absq; redupl
catione existat. Etiam verò paruus rigor ab hor
rore non valde differt, quanquam ne hunc qu
dem perpetuò cum accessionibus inuadere dica
sed erraticè, nisi forsan aduerbium, erraticè, d
alijs febribus dixerit, & non de febribus propiu
ad tertianæ naturam accedentibus. Paucissimo
autem & minimos rigores his fieri inquiens, hor
rorem quidem manifestauit, non tamen eos ab
solutè ab accessionibus sustulit. Vt autem d
his certior fias, res ita se habet. Nempe hæc fe
bris iure φιλxωφύς, id est, ad tertianam pro

piu

ùs accedens dicitur, neque enim semitertiana
t, quòd neq; secundo accedat die, neq; reduplica-
ones faciat: neq; extensa est, cùm vtique nullo
icto ad integritatem desinat. Aequum itaque
si erat appositam quandam prædictis febribus
dere appellationem: eratq; ratio, vt nullũ aliud
men inderetur præterquàm φρικωδεις, affligi
rò plurimum diebus iudicatorijs proprium est
rium ad tertianarum naturam propiùs acce-
ntium, non commune omnium. Nempe ex li-
is de diebus iudicatorijs, malignis morbis hoc
ri constat, vt parum remittantur, & citò ex
missione violentiùs inuadant. Si autem me-
r es eorum quæ in libris de iudicationibus, die-
s iudicatorijs & febrium differentia dicta
nt, nihil secundò meminisse est opus. Nempe in
s libris de eiusmodi omnibus dictum est, quale
& quod nunc dictum est: parum remittentes.
ebres itaque huiusmodi generationem habent
n ex succo vno, sed ex pluribus: quorum cali-
r quidem febrem accendit acutam, atque cele-
er desinit, quæ vbi corpus præhenderit, vt fri-
iores tum corrumpantur, tum putrescant, eue-
. Deinde ita rursum accendantur, ex facta
catione, id est, veluti requie & imminutione
ris. Deterior autem priore talis efficitur febris,
od vires iam ex infestantibus fatigatas offen
t. Nempe si & magnitudine æqualis fuerit,
òd multò magis fatigabit, validiores quidem

vires, magis autem imbecillas, conſtat omnibus.

25. Sudores multi.

Sanè in alijs febribus apparuerunt ſudores multi: ſed fieri quoq; poteſt, vt in alijs abſq; febre affectibus vt conuulſionibus ſuperapparuerint multi ex aceruata in corpore humiditate multa propter frigidum ſtatum, atq; ob violentam conuulſionem excreta. At quibus ait eueniſſe, his ſanè ſudores (vt par erat) multi contigerunt.

26 Nihil hos leuantes, ſed cõtrà offendentes.

Sudores (inquit) febribus his quæ ad naturam tertianarum propiùs accedunt, de quibus ſermo eſt, adfuerunt, ſed qui nihil iuuarent: cauſa autem manifeſta eſt, cùm dicamus ſudores incoctis morbis non conferre, neque ſignum bonum eſſe. Nempe vel humidorum redundantiam vel virtutis imbecillitatem oſtendunt.

27 Frigiditas extremitatum his multa, & vix recaleſcebant.

Extremitates difficulter recaleſcunt in acceſſionibus & ob phlegmonẽ viſcerum inſignem & frigidorum ſuccorum copiam, vt de vtriuſque in antedictis tractationibus demonſtrauimus.

28 Vigiles prorſus erant, & maximè hi, & rurſus comatoſi.

Vigiles rurſus ait eos fuiſſe magis viciſſim, non id tamen his prorſus erat, neque contrarietas magna. Ait ſiquidem ipſis viciſſim & comatoſum ſymptoma factum fuiſſe, hoc autem eſt, cùm ad

ad somnum deferuntur, nequeuntes vigilantium munia obire, vt demonstrauimus.

Alui omnibus turbatæ erant, & malæ, longè autem his pessimæ.

Defluente in ventrem succorum redundantia (vt aute dixi) vt turbaretur par erat. Febribus itaque φιδαιοφυέσιν, id est, ad tertianæ naturam propè accedentibus de quibus agit, tanquam inter cæteros morbos malignioribus necesse erat & in ventre deteriores esse.

Vrinæ autem plurimis horum vel tenues & crudæ & pallidæ, ac tempore paucum cōcoctæ iudicatoriè, aut crassum quidem habentes, sed turbatæ, neq; consistentes, neque subsidentes, aut paucæ, crudæ, malæ, subsidentes autem & pessimæ.

Omnia hæc in vniuersum in libro prognostici docuit: quæ quidem & hoc in loco veluti exemplis per singularia creduntur. Quæ autem cum in prognostico exposuerimus, non est amplius quòd de horum consonantia cum illis dicamus quæ conspicua apparent: nempe in illis signa talia crudorum & incoctorum esse demonstrauimus.

Tusses subsequebantur: sed quam vel offensam vel iuuamentum tunc tussis adferret, dicere non possum.

Vbi succorum redundantia expurgatur, consueuerunt tusses inferri.

Diuturna itaq; & difficilia, & valde inordinatè & erraticè & absque iudicio plurima horum fiebant: & quibusdam valde perniciosè habentibus, & aliis non. Nam si quosdam ipsorum parum reliquerant, celeriter redibant. Quibusdam horum & paucis octogesimo die breuissimè iudicabantur: atque nonnullis ipsorum redierunt, vt hyeme adhuc plurimi ipsorum ægrotarent. Plurimos autem absque iudicio reliquerunt.

Quòd Hippocrates nunc de secunda hyeme mentionē faciat, & non de prima quam in principio totius status recensuit, liquet omnibus. Morbi siquidem omnes de quibus nunc agit, secundo maximè autumno viguerūt, quorum quidam incipiente hyeme cessauerunt, alij plurimùm extensi sunt. Quod verò sine ordine hi essent & reuerterentur, id ex frigiditate & parientium morbos succorum copia iure incidit. Inde & superstitibus similiter hæc contigerunt.

33 Hæc autem similiter & seruatis à morte & non seruatis contigerunt, fuitq; multa & varia in morbis acrisia, id est, iudicationis carentia, maximúmque, signum & pessimum ad finem vsque est persecutum: quòd scilicet cibos omnes plurimi auersarentur, atque hi maximè quibus cætera quoque perniciosa essent. In his autem febribus

bribus non admodum intempestiuè sitiebant.

Quòd mente constare & ad ciborum oblationes bene habere maximum bonum sit, alibi ab Hippocrate vniuersaliter dictum est, atq; hoc loco particulari exemplo confirmatum est. Quòd non admodùm ipsi sitirent, qualitatem redundantium succorum iure consequutum est.

Cùm autem tempora longa essent, laboresq; multi, & colliquatio mala, in his abscessus erant vel maiores quàm sustineri possent, aut minores quàm conferrent, sed celeriter recurrerent, & in deterius euaderent.

Vbi copia succorum incoctorum multa fuerit, abscessus fiunt, qui si parui fuerint, nihil conferunt: si magni, ferre eos virtus non potest. Quòd autem & nunc per emissionem vacuationes, ἀποστάσεις, id est, abscessus appellet, per eam quæ infertur orationem demonstrauit.

Quæ hos exercebant erant dysenteriæ, tenesmi, lienteriæ, & alui fluxiones: quibusdam & hydropes cum his, & sine his erant.

Quos in antedicta dictione vniuersaliter abscessus fuisse ait, hos nunc particulariter percurrit. Morbos huiusmodi iure antea fuisse prædiximus, confluentibus ad ventrem superfluis, dysenterias quidem cum cruentis scilicet deiectionibus,

quomodolibet factas: tinesmos verò qui ex omni vehementi, ex dysenterijs, intestini recti vlceratione fiunt: lienterias verò quæ celeres ciborum non transmutatorum transitus existunt: alui fluxiones dixit quæ sine prædictis pathematis deijciuntur tum perpetuò tum assiduè humida excrementa, nonnullos & in aquam intercutem acutam decubuisse ait, propter redundantiam frigidorum & humidorum succorum, alios quidem cum prædictis symptomatis, alios verò sine his.

Quod autem ex his violentum erat, celeriter tollebat, aut nihil proficiebat.

Propter difficultatem coctionis & propter copiam crudorum succorum qui fiunt morbi ab excretionibus nihil iuuantur. Ait enim multas quidem & violentas citò virtutem subuertere, quæ verò tales non sunt nihil conferre. At cùm hæ duobus sint modis, nihil hæ conferent quæ sine concoctione sint, nihil quoque & aliæ quamuis etiam multæ conferunt nisi coquantur.

Exanthemata parua & morborum excretione indigna erant, & citò rursus sese occultantia: aut post aures œdemata quæ non soluerentur, & nihil significarent.

Omnium quæ tunc fuerunt pathematũ principium fuit succorum cruditas. Nam si natura per vim quosdam horum excernere adgressa esset, nihil iuuabat. Imò ab ipsis euicta vel confestim ad profundum recurrere permisit, vel ob paucitatem

tatem factarū excretionū in abscessū excitata est.

Quibusdam in articulos & maximè ad coxendicem decumbebant, paucis iudicatoriè relinquebantur, & celeriter rursus euicta ad pristinum reuertebātur habitum. 78

Quòd itaque abscessus κατ' ἀπόθεσιν, id est, per repositionem in longis maximè morbis fiat, quodq́; ab eo vniuersaliter didicerimus, etiam nunc ex hoc particulari testimonio habebimus confirmatum. Quia verò multa esset tum crudorum tum frigidorum tum incoctorum humorum redundantia, eam ob causam multis in maximum articulum decubuit, sed non excernebantur propter difficilem succorum concoctionem, quòd si alicui etiam latuisse viderentur, confestim redibant, hoc enim est quod significatur: relinquebantur œdemata, facta sursum latione, rursus autem reuertentia in priorem habitum refixa sunt. Nempe & hoc ab eo significatur cum inquit: confestimq́; euicta ad pristinum reuertebantur habitum.

Moriebantur autem ex omnibus quidem, sed plurimi ex his pueri iam ablactati, & qui seniores octennes & decennes, & qui prope pubertatem essent. Fiebant autem hæc his non sine primùm scriptis, prima verò multis sine his. 79

Cùm præsens status euincētem habuisset maximè humiditatem (nempe ea à naturali de-

ſciuerat) qui frigidi & ſicci eſſent ſucci, humiditatis & frigiditatis prauitati minùs patebant: nempe demonſtrauimus corpora promptiùs ab his pati cauſis, quæ intemperiebus ipſorum congeneres exiſtunt.

Vnum verè vtile & maximum ex factis ſignis, & quod plurimos in maximis poſitos periculis liberauit, his fuit quibus ad ſtrangurioſum facta eſt conuerſio, atque in id abſceſſus fierent: contingebat & plurimis ſtrangurioſum, & maximè in eiſdem ætatibus: fiebat quoque & aliis multis tum rectis tum iacentibus. Celeriter autem & magna quædam omnium his mutatio fiebat. Alui ſiquidē etſi forſan humidæ eſſent, ſtatim maligno modo ſiſtebantur: ad cibosq́; omnes ſuauiter habebant, & poſt hæc febres moderatæ tenebant, at his ſtrāguria diuturna erat & laborioſa.

Dixit ſuperiùs fuiſſe ſtrangurioſa & non nephritica ſymptomata, quanquam communitatem habeant quandam, ſed alia pro alijs, diximusq́; quòd vbi totius corporis ſuperflua per renes expurgantur, fit illis ſtranguria, tum aliàs tum maximè propter confluentium vrinarum acrimoniam, ex qua & nunc cauſa fuit. Tenere autem memoria oportet, quòd & nunc abſceſſus ad ſtranguriam factos dicat, quanquam per emiſſionem, & non repoſitionem toto corpore con-

triſtan

tristantes succi separarentur, vt enim per ventrē sæpiùs totum corpus expurgatur, sic & per renes & vesicam. Sed stranguria his longa est, & laboriosè totum corpus per stranguriam expurgatur. Partes autem has per quas acrium vrinarum excretio fiebat, pati erat necesse, quòd scilicet morderentur, & continuitate excretionis infestarentur, hinc & in ipso vrinarum transitu laboriosè habebant. Talia verò symptomata diutiùs ipsis facta sunt propter copiam earum quæ expurgabantur superfluitatum.

Vrinæ autem his erant multæ, crassæ, variæ & rubentes, cum pure mixtæ, cum dolore.

Hæc omnia toto corpore prauorum humorum superfluitatem reijciente fiebant: quapropter & omnes conseruati sunt, cùm autem varia ea esset, vt antè diximus (aliud siquidem alij redundabat) meritò & in vrinis ipsis fuit varietas, quippe cùm non similes omnibus essent, sed his quidem talis, alijs verò alia.

Seruabantur autem hi omnes, nullumq; ex his perire vidi: quæcunque autem sine periculo erant.

Quare quidem omnes seruarentur, antè dictum est. Nam per vrinas expurgati sunt. Quidam orationem: quæcunq; sine periculo: pro fronte sequentis orationis collocant, vbi eam explicabimus post secundum statum.

Conco

Concoctiones exeuntium omnes, omni ex parte tempestiuas, vel bonos & iudicatorios abscessus considerare oportet.

Quidam antedicti status finem, principium præsentis enarrationis fecerunt, vt ea hoc pacto habeat: quæcunq; autem sine periculo, coctiones exeuntium omnes, omni est parte tempestiuas, vel bonos & iudicatorios abscessus considerare oportet, vt orationis intelligentia talis quidem fuerit. Quicunque sine periculo procedunt adfectus, in his concoctiones considerare oportet. Fieri verò potest vt & per se proposita oratio legatur, vt oratio de omnibus simpliciter morbis ab ipso vniuersim dicatur absque concoctione. Nempe concoctio quædam est eorum quæ præter naturam sunt, morbi πεπασμὸς, *id est, maturatio. Ipsa autem* πέψις, *id est, concoctio in coquentis substantiam deductio quædam est eius quod coquitur. Corpore igitur secundum naturam habente cùm id quod concoquitur coquenti familiarem habuerit naturam, totius substantiæ quæ concoquitur fit mutatio & alteratio, aut maximæ eius partis, modicissimo superfluente nobis semicocto. Præter naturam verò adfectis corporibus, id est, à natura tum permutantis tum alterantis alienis, quod quidem adsimilatur paucum est, semicoctum verò superfluum multum. Vt autem in corporibus naturaliter habentibus superflua coctionem demonstrant, sic & in laborantis*

ranti

rantibus demonstrabunt. Ventris itaque deiecta
leorsum superflua tum incoctionem tũ coctionem
ex propria ostendũt forma: quæ cum tussi reijciũ-
ur, eorum quæ in thorace & pulmonibus sunt:
uæ per nasum excernimus, eorum quæ in cere-
ro existunt: at quæ per vrinas procedunt, eo-
um quæ in venis. Sed de his demonstratum
st tum in naturalium facultatum commen-
arijs tum in libro de iudicijs, & præsertim in
bro de morborum temporibus, in quibus scri-
tæ sunt eorum qui concoquuntur morborum no-
e, id quod & nunc Hippocrates facere iu-
et, morborum concoctiones ex his quæ excer-
untur superfluis considerando. Quidam in cal-
orationis pro considerare, facere scribunt, ora-
onem quandam factoriam, curatoriámque &
nsultoriam esse volentes, non quæ ad digno-
endum spectaret. Nam si concoctiones consi-
rare iusserit, sermo ad dignotionem prænotio-
ómque spectabit: si verò facere, ad curatio-
em pertinebit. Quòd autem concoctiones fa-
ant omnia quæ mediocriter excalfaciunt, tum
bi tum fomenta tum cataplasmata, fricatio
m mediocris, atque ex eo sint genere balnea,
nstat omnibus. Quorum omnium singularis
us in libris methodi medendi explanatus est.
on solùm autem morborum concoctiones ipsum
l considerare vel facere conueniebat (nem-
vtrunque verum est) verùm quoque &

absce

abscessus per emissionem (quod & præcipuè cum diligentia curare oportet) aut eos qui per repositionem in partes ignobiliores fiunt:nempe secundus hic est scopus vbi abscessus per emissionem consequi nequeamus. Cùm itaque ad ventrem repunt superflua, iuuare hæc conuenit clysteribus qui illinc trahere possunt, atque his quæ in omni victus ratione ad id conferre valeant : si ad renes, his quæ vrinas prouocant : si verò ad colum, acribus medicamentis illud calfaciendo.

Concoctiones celeritatem iudicii & securam sanitatem ostendunt.

In antescripta oratione dixi quosdam quidem considerare coctiones iubere, alios autem & facere, atq; vtrosq; finem orationis bifariam scribere, cùm enarrant alios considerare, alios facere. Dixi autem vtrunq; commodè à Medicis exerceri. Nam si considerare scriptum sit, prorsus id facere consequitur. Aemulum siquidem naturæ simul & ministrum medicum esse vult Hippocrates. Quod verò melius sit scribere in priore oratione, considerare, liquidum fecit per hanc, inquiens concoctiones significare celeritatem iudicij & securam sanitatem : neq; enim ostendunt, dixisset, sed faciunt si vt Medici ipsi coctiones operarentur conficerentq; consuluisset, sed hoc quidem vbi morbos sanat, consulit, nunc in epidemiorum tractatione dignotiones & prænotiones ipsis proponit: viamq; medendi simul vniuer-

saliter

iliter innuit, quanquam non exprimat. Nempe uòd simul innuat, est manifestum. Nam si quæ robè à natura fiunt medicum imitari velit, co- iones autem ipsius opus sint, liquet quòd & leritatem iudicij & securam sanitatem signi- abunt. Nos autem ipsas adiuuantes, coctiones ficiemus.

Cruda verò, & incocta, & in malos ab- essus conuersa, aut acrisias, aut dolores, it diuturnitatem, aut mortem, aut re- diuas.

Vt concoctiones fiunt natura morbosas causas incente: sic & non euincente contraria. Celeri- ti itaque indicationis quæ in coctionibus dicta , contraria est morborum diuturnitas: securita verò in illis opponuntur & acrisia, & mors & idiua: Sanitati autem communiter omnia quæ nc dicta sunt, & particulatim dolores. Nam e bene valent corpora, doloris carentiam vel entiæ vel molestiæ priuationem (nihil enim ert quo appellare modo volueris) proprium parabile habent. Reminiscor autem acrisiæ nen duobus ab ipso dici modis, vt vel iudica- nulla futura sit, vel praua futura, atque iu- vtrunque hoc significatum morborum incon iones comitantur acrisiæ. Memor es autem nem morborum concoctionem in alteratione orum consistere. Distensa siquidem est per so corpora natura quæ illorum virtus existit,

fitq; succis concoctio à partibus solidis sanis: v
cùm eadem ægrotauerint, iam in habitu morbu
sit, periculumq; summum quibusdam adferat. S
nari autem priùs nō potest quàm solida ipsa cor
pora propriam recuperauerint facultatem, qu
in calidi, frigidi, humidi & sicci symmetria posi
ta est: quare & ipsa corporum solidorum sanita
in horū symmetria sita est, vt nihil referre vide
tur vel bonam similarium temperaturam san
tatem esse dicas, vel elementorum ex quibus gen
rati sumus symmetriam. Quo autem modo soli
dorum corporum morbos curare oporteat, in libr
de morbis curādis est dictum: vt autem in omni
bus omnia dicantur, fieri nequit. Nempe hoc loc
summas tantùm incidentium curatoriarum spe
culationum indicare est satis, veluti in curato
rijs capita tantùm eorum quæ ad dignotionem
spectant. Nempe quòd vnicuiq; tractationi pro
prium existit, absolutè percurrere oportet: quo
verò incidit, per capita ostendere.

96 Quod autem horum fuerit maximè
ex aliis est considerandum.

Quorum in arte præsentiendi meminit, ea in
prognostico docuit. Nempe singula eorum qu
prædiximus, ex his quæ in illo libro sunt, scripta
sunt: nosq; illum tribus commētarijs exposuimus.
In quorum calce quòd libri epidemiorum progno
sticum sequantur ostendimus, scriptosq; in libr
illum commentarios propter libros de iudicijs &
qui

uibus dictæ sunt prænotiones, tũ perniciosi, tum ansueti morbi, qui itẽ in vnoquoq; iudiciorum ræfiniti dies, quænam bona iudicia, quæ secura m violenta, tũ non violenta. Iam & de omnius alijs quæ ad hanc spectant considerationem.

Præterita dicenda, præsentia cognoscenda, & futura prædicenda. 47

In prognostico quoque libro statim ab initio xit: præsentiens enim & prædicens coram ægris m præsentia, tum præterita, tum futura. Quòd ænotio circa tria verfetur tempora, & quónam cto hoc efficere oporteat, in commentarijs libri ius dictum est.

Hæc exercere oportet.

Nunc μελετᾷν pro ἀσκεῖν, id est, exercere di t. In alijs autem sæpiùs ἐπιμέλειαν, id est, dili ntiam vocat μελέτην.

Circa hæc exercere te oportet, vt mors auxilieris, & non lædas. 49

Ego paruum hoc aliquando existimaui & lignum Hippocrate: nẽpe omnibus hominibus spicuum esse putabam. Oportet si quidem meum ægris auxiliũ præstare: sin minùs, procul bio non lædere ipsos. Verùm quoniam multos i eruditionis viros iure in his culpatos quæ fe unt, vel venã secãtes, vel lauantes, vel medientum exhibentes, vel vinum, vel frigidam: nimaduerti mecũ forsan & Hippocrati ipsi quippiã euenisse, atq; necessariò ob id multis

aliisq́; suis æqualibus medicis, atque ex illo prorsus feci, vt si aliquando magnum aliquod ægro auxilium allaturus sim, vt anteà apud me cogitem non solùm quantum iuuero, si voti compos fuerim, sed etiam nequid offendam. Nihil itaque vnquam feci non anteà expertus, nequid si voti compos non essem, ægrum læderem. Quidam verò medici aleatorum instar ægris remedia offerre consueuerunt, qui si non consequantur quod petierunt, maximam inferunt ægrotantibus noxā. Discentibus verò artem scio visum iri vt mihi aliquando, iuuare vel non lædere indignum esse vt ab Hippocrate primò scriptum fuerit: verùm iam medicantibus manifestè scio virtutem ipsius apparituram. Quòd si aliquando propter vehementis remedij inconsultum vsum interire ægrū contingat, virtutem maximè huius quod Hippocrates proposuit sentient.

Artem tria hæc perficiūt, morbus, æger, & medicus artis minister, ægrumq́; cum medico, morbo aduersari oportet.

Tria omnia esse ait, ex quibus & per quæ curatio absoluitur. Primus quidem est morbus, deinde medicus mutuò concertantes, atque (vt quispiam dixerit, tum compugnantes, tum hostilem habentes animum: nēpe medicus profligare conatur, morbo verò ne vincatur est propositum. Tertius ex his æger est, qui si medico crediderit, atq; imperata fecerit, huic certaminis socius efficitur,

atque

ntque morbo hostis: Si verò à medico defecerit, se ritiq; quæ à morbo iubentur, duobus modis medi o iniuriam facit: Vno quidem, quòd solùm dimi erit: altero verò, quòd secundum fecit qui priùs mus esset, vt autem duo vno validiores sint, est ecesse. Liquet autem ægrum à morbo imperata gere medico relicto, cùm scilicet medicus ægrum frigidæ potione abstinere iubet, is autem à febre stus ab ea vt bibat persuadetur. Ita si lauetur r vinum sumat, & aliud quippiam agat quod terdixit medicus, morbum sanè augebit, si quæ i placent fecerit, medicumq; prodet, si quæ non bet egerit. In multis exemplaribus scriptum t, medicus artis minister: in alijs non artis sed aturæ. Nihil tamen refert ad orationis totius telligentiam.

Capitis ceruicisq; dolores & grauitates 11
um febribus, & sine febribus fiunt.

Hoc præscriptionis præliminationisq; vim ha- t, promittit enim Hippocrates quò finiri capi- collisq; dolores & grauitates consueuerint, & as habeant differentias, sese deinceps dictu- m. Per ea itaque quæ dicuntur, ad ipsum hoc ientem, animum conuertamus.

Phreniticis quidem conuulsiones. 12
Conuulsiones (inquit) fiūt phreniticis, perseue ibus capitis colliq; doloribus & grauitatibus.
Sed æruginosa quoque vomunt, atque his aliqui citò moriuntur.

Omnes eiusmodi deiectiones & vomitus fla-ua assata bile fieri ostendimus, atq; ob eam cau-sam deinceps ait, quòd citò moriuntur, id est, con-festim ab vomitu intereunt, cõsistente ex flaua bile in cerebri membranarumq; ipsius regionibus phrenitide. Nihil autẽ mirũ, si desiccatis his par-tibus conuulsiones fiant: suntq; nõnulli qui simu atq; tum cõuulsi, tũ æruginosa vomuerũt, confe-stim moriũtur: alij ob virtutis robur superuixerũt diẽ vnũ aut duos, aut tres, aut interdũ quinq;

In ardentibus autem atq; aliis febribus quibus colli quidem adest dolor, temporũ grauitas, & tenebræ oculis obortæ, vel & cõtentio hypochondrij sine dolore super-ueniat, his profunditur è naribus sanguis.

De his quæ ita fiunt profluuijs sanguinis in expositione prognostici diximus, cùm dictionẽ il-lam exponeremus, cuius principiũ est: Quibus per febrẽ huiusmodi caput dolet, & pro nigri cuiuspiã ante oculos visione caligo adest, vel incerti discur-rentesq; lucis splẽdores apparẽt, & pro stomachi morsu hypochondriũ vel dextrũ, vel sinistrũ sine dolore & inflãmatione cõtenditur, sanguinẽ per nares his fluxurum pro vomitu verisimile est. Quodq; perfectiùs illic de his scripserit, si dictio-nes inter se cõparaueris, cõspicuè disces. Tãtũ itaq; solùm hoc loco adijciã propter Capitonem qui in præsenti oratione scripsit: & hypochõdrij cõtentio cũ dolore. nõ enim rectè negationem, nõ, sustulit, tũ ob veritatẽ ipsam, tũ quòd in prognostico di-

ſtum eſt: cùm in hypochōdrio dextro vel ſiniſtro quippiã cōtenditur ſine dolore & inflãmatione, his ſanguinē è naribus fluxurū veriſimile eſt, nē- e hypochōdrij cōtentio vergētiæ ſuccorū ad caput nota eſt, ſi abſq; dolore eſt: quæ ſi cū dolore fuerit, viſcerū phlegmonē cōſequitur. Cùm verò calidi- tate ſurſum ſanguinē trahēte, & iecore impellēte ītio fiat, ſanguinis profuſionē expectare oportet.

Quibus verò grauitates capitis totius, & ſtomachi eroſiones, & faſtidia exiſtunt, hi bilioſa & pituitoſa reuomunt.

Sermonē hūc in prognoſtico hac oratione do- cuit: Siquis per febrē nō lethalē ait ſe capite dole re, & atrū quippiã ante oculos videre, ſtomachiq; morſus huic acceſſerit, bilioſus aderit vomitus: quòd ſi rigor adfuerit, hypochondriūq; frigidū ap paruerit, velocior quoq; fiet vomitus: ſi verò per hoc tēpus vel biberit, vel eſitauerit, citiſſimè vo- met. Quibus ex his primo die cœpit dolor, & quar to die maximè & quinto ingraueſcit, hi ſeptimo euadūt die. Pleriq; verò horū quarto quidē die do lere incipiunt, & quinto die maximè vexantur, ſed nono vel vndecimo liberãtur. At qui quin- to die dolore incipiunt, atq; cætera quæ antedicta ſunt, pro ratione cōtigerunt, his decimoquarto die morbus iudicatur. Fiūt hæc viris quidē mulieri- busq; in tertianis potiſſimū: iunioribus verò fiūt quidē & in his ſed magis in cōtinuis febribus, & legitimis tertianis. Hæc oratio de iiſdē quæ nunc

percurrit, in prognostico scripta est, quam nos in tertio quem in ipsum scripsimus cōmentario exposuimus, quare cùm totum hunc sermonem exquisitiùs in prognostico scriptum videamus, de ijsdem rursum hoc loco dicere non est opus. Quòd si abundantiùs quippiă in hoc insit libro, sequentibus id exponam orationibus: tenentibus memoria nobis quòd propriè vocata expositio in obscuris fiat dictionibus. Iam verò & ex interpretum consuetudine causiloquia obscurè dictorum per abusum expositiones appellamus: quod & nos hoc loco vincentem consuetudinem sequuti facimus, nempe orationem quæ manifesta est, nullaq; indiget expositione proferentes, causas eorum quæ ab ipsa significantur apertè referre conamur.

55 Pueris plurimum in talibus conuulsiones maximè fiunt.

Pueri propter neruosi generis, tum infirmitatem, tū molliciē ad conuulsiones sunt prōptissimi.

56 Mulieribus quoq; & hæc, atque ab vtero dolores.

Prædicta quoque omnia fiunt fœminis vt maribus, quatenus homines sunt, & tales omnes habent partes quales viri: quatenus autem ipsis præcipua inest pars vterus, eatenus & partis huius capiuntur morbis, & maximè in quibus stomacho consentit.

57 Senioribus verò, & quibus iam calor vincitur, paraplegiæ, aut maniæ, aut oculorum cæcitates.

*Sermo Hippocrati erat de capite grauatis, sto-
machо dolẽtibus & nauseabundis, quos reuomere
...it biliosa, & pituitosa, & maximè si pueri erãt,
... quibus & cõuulsiones fieri magis quàm adul
...s inquit, atq; & fœminis hæc contingere, atque
...b vtero dolores, ait deinceps & paraplexias se-
...ioribus fieri, & manias, & oculorum cæcitates.
Adiecit autem orationi, & quibus iam calor
...incitur, causam propter quam hæc fiebant red-
...ns. Paraplegias autem vocat decumbentes ex
...poplexia in partem aliquam neruorũ resolutio-
...s, quas παραλύσεις vocant: Manias autem,
...e febre desipientias. Consueuerunt autem hæc
...ri senioribus ob naturæ imbecillitatẽ, nequeun-
...ea per vomitus vel sanguinis eruptiones colle-
...m in capite copiã excernere: vnde & interdũ
...nt oculorum cæcitates, ea in ipsos decumbente.*

STATVS TERTIVS.

...N Thaso paulò ante Arcturum & in Ar-
cturo aquæ multæ in aquiloniis & ma-
...æ. Circa æquinoctium autem ad pleia-
...s vsque, australes aquæ paruæ & paucæ,
...ems aquilonia, squalores, venti frigidi,
...gnæ niues. Circa autem æquinoctium
...gora maxima, Ver aquilonium, squalo-
... pluuiæ modicæ & frigidæ. Circa solsti
...m æstiuum aquæ paucæ, magna frigora
...canem vsque. Post canem vsque ad Ar-
...rũ æstas calida, ardores magni, qui non

sensim fierent, sed tũ continui tum violenti, non pluebat, spirauerunt Etesiæ. Circa Arcturum pluuiæ australes adusque æquinoctium vernum. In hoc statu hyeme quidem paraplegiæ cœperunt, multisq́; fiebant, & quidam horum citò moriebantur: satisq́; hic morbus quidem grassabatur, at in cæteris sine morbo erant.

Frigidus & siccus est hic status quē exponit, atq; inæquale quippiã cõtinens. Cùm itaq; in his omnibus autũno similis esset, morbos etiam tales habuit, quales maximè autũno redundare cõsueuerunt. Quòd itaq; & inæqualis esset, ex his liquet, nẽpe circa Arcturi ingressum pluuias magnas cũ flatibus aquilonijs fuisse ait: sequutũ deinde & autumnũ totũ statui huic contrariũ, pro aquilonio quidẽ austrinũ, atq; pro pluuioso paucas habuisse aquas: rursus & hyemẽ, tũ aquiloniam, tũ siccã fuisse: deinde & Ver totũ ad canis ortum vsq;, ita vt manifestum quidẽ sit hoc in statu satis vixisse, tũ frigidũ, tum siccũ. Ostẽsum autem est & primordia ipsius inæqualia ad hyemem vsq; fuisse: deinde à cane ex aquilonijs & frigidis repentè euenisse ait ardores magnos & aquilonios, atq; ab his aquas austrinas, ex quo liquet finẽ totius status à cane valde inæqualem fuisse. Morbos itaq; omnes manifestè exponit, qui sunt cõsequuti, nulla quæ obscura sit nisi rarò posita oratione. Quoniã verò causas eorũ qui fuerun

ũt morborũ explanare instituimus, adijcere illas ũis orationibus, orationesq; ipsas per summas diuidere erit opus, quod assequentur qui memoria enent, tũ quæ in primo cõmentario, tũ quæ anteà n hoc dicta sunt. Paraplegias itaq; hyeme fuisse it, percusso scilicet à frigidis vẽtis qui in ea spirauerũt capite, & præcipuè quòd autũnus totus ustrinus factus, ipsum tũ calfecisset, tũ irrigasset, tũ simul repleuisset, nẽpe caput ita adfectum lurimũ ex vẽtis frigidis & aquilonijs patitur, õ tamẽ morbus alius hyemem cõtristauit quòd cca esset, dictũ est autẽ, & in aphorismis siccitates imbribus esse salubriores. Verũ ex paraplegijs orieбãtur, dicẽte ipso Hippocrate: Nẽpe & hic orbus satis epidemius erat inauditorũ insuetoũq; more, propter paraplegiã quæ præter cõsuetuinẽ accidit. nã quæ cõsueta est decũbit quidẽ in artis resolutionẽ, nõ tamen tollit hominẽ: at quæ hoc statu grassata est paraplegia, lethalis at, refrigerato scilicet admodùm capite.

Ante ver cœperunt febres ardẽtes, atque b æquinoctio ad æstatẽ vsq; perdurabãt. Qui autem Vere & statim incipiẽte æstate grotare cœperunt, ex his plurimi euasent, pauciq; obierunt.

Constat Hippocratẽ nõ dicere quòd quælibet bris ardens quæ ante ver cœperit, ad æstatem sq; extẽsa fuerit: sed quòd earũ generationẽ toto o tempore grassari contigerit, Thasijs scilicet

nunc

nunc hoc tempore, nunc illo febre eiusmodi correptis. At scripta nõ est eodẽ modo in exẽplaribus omnibus oratio. Ego verò existimauero optimã scripturam iuxta sequẽtem orationem, quæ quòd tota æstate perduraret febrium ardentium generatio significet, quodq́; omni eo tempore moderatæ & non lethales essent: in principio verò autumni pleriq; corũ qui his correpti sunt, perierũt. Quòd itaq; febres ardentes diutiùs moderatæ essent, nõ sine ratione iure esse videtur, erant enim mediocres, vt quæ erant in antedicto statu, nec exquisitæ, veluti neq; ab exquisitè, tũ calido, tũ sicco statu procreatæ, neq; vero tẽperamentis contigerunt omnibus, sed his qui priùs collectã haberent bilẽ. Quòd autẽ tũc febres ardẽtes prorsus fierent, causa inuẽtu facilis nõ est, quòd Hippocrates præcedentem æstatẽ nõ memorauerit, feceritq́; initium expositionis ab autũni initio: atq; lõgè difficilior, quòd probabile sit æstatẽ illã suũ naturale seruasse temperamentũ: quæ si prorsus in aliquo desciuisset, statũ ipsius Hippocrates explicasset. Calidior itaq; fortasse fuit, & nõ admodũ à natura sua permutata, quo factũ est vt neq; illã scribere voluerit, tanquã iam præter naturã haberet. At cùm æstate si etiam secundùm naturã fuerit, succus amaræ bilis necessariò augeatur, ob id & tũc copiosior redditus nõ tantùm solitò, verùm quoq; & lõgè adhuc auctior quia in æstate illa fieret: à frigore posteà superueniẽte intus seruatus, neq; perspi-

erspiratus, neque euaporatus, diutiusq; occulta_ us & putrefactus, febres ardentes attulit.

Iam autumno & cùm pluuiæ multæ es- ent, lethales erant, & plures peribant.

Reuocemus ad memoriam quod in calce scri- sit totius orationis quam de statu fecit: Aquæ ustrinæ vsque ad æquinoctium vernum. dixit utem & de tempore post canis ortum ad Ar- urum vsque his verbis: Aestas calida, ardores agni, & qui non sensim fierent, sed continui r violenti, non pluebat. Hinc liquet eiusmodi atum bilis procreatoriũ fuisse: quare cùm aquæ ustrinæ succederent, iure febres ardentes, tũ mul ,tum lethales erant. auster siquidem corpora soluere natus est, succos liquare, & prætereà nul putrefacere, vbi cũ pluribus pluuijs fuerit.

Erant autem febrium ardentium pathe ata hæc: quibus & copiosè per nares pro- fus est sanguis, ij ob id maximè seruati nt, nullumq; noui si sanguis bene erupis- t, hoc in statu mortuum. In Philisco siqui em & Epaminonte & Sileno, tertio & arto die parum è naribus stillauit san- uis, & obierunt.

Et maximè quidem febrium ardentium pro- um est, vt magna ex parte per sanguinis è na ius eruptionem iudicentur: atque tunc pluribus guinẽ erupisse ait. Prætereà quæ deinceps ab scripta sunt, omnia eorum quæ particulatim

vnic

Cu

auster quid pre ..t. 61

vnicuique aſcribantur, vnā hanc ſummā habẽt: Quibus quidem ſanguinis profluuia perfectè fuerunt, hi omnes ſeruati ſunt: quibus autẽ vel defectuosè, vel nullo modo nares ſtillauerũt, ſoli ij perierunt, alijs autẽ aliæ naturales excretiones vel per vẽtrẽ vel per vrinas factæ ſalutẽ attulerũt.

Plurimi autem ægrotantium circa iudicium rigebant, & præcipuè quibus ſanguinis eruptiones non fiebant: ſuperriguerũt autem iidem, & exudarunt.

In libris de rigore demonſtratum eſt ob amaram bilem: quæ cum impetu per ſenſibilia & carnoſa corpora fertur ad excretionem, conſequi rigorem: quodq; ex hac motione conſequi ſudores rationabile ſit, eſt oſtenſum: interdum verò & bilioſas vomitiones, & alui deiectiones.

Quoſdam morbus regius ſexto die corripuit: ſed his profuit per veſicam purgatio, vel turbata aluus, vel copioſa ſanguinis eruptio, vt Heraclidi qui apud Ariſtoclidem decumbebat, contigit: qui ex naribus ſanguinem profudit, aluuſq; turbata fuit, & per veſicam eſt purgatus. Iudicatus eſt autem vigeſimo die, non vt Phanagoreon ſeruus, qui, cùm ipſi nihil horum contigiſſet, periit.

Quibus non potuit bilem natura excernere, his in cute aceruata morbũ regiũ peperit: prauũ autem id erat ante ſeptimum fieri diẽ, vti & in

apho

aphorismis est dictum. atq; ex his soli illi seruati sunt, quibus natura potuit modo alio superuacua excernere. Tres autem modos commemorauit, excretiones vrinarum, excretiones ventris ex turbatione, & sanguinis eruptionem. Nonullos autem & hæc omnia habuisse ait, vt Heraclidem, qui vigesimo die iudicatus est.

Sanguinis eruptiones plurimis fuerunt, præsertim adolescentibus, & ætate vigentibus: perieruntque horum plurimi quibus non erupit sanguis. Seniores verò corripuerunt vel morbi regii, vel alui turbationes, vel dysenteriæ, vt Bioni contigit, qui apud Silenum habitabat. Grassatæ sunt autē & æstate dysenteriæ, ac quidam ex ægrotantibus quibus & sanguinis eruptiones fiebant, tandem dysenterias incurrerunt, vt Cratonis puer, & Mylus, qui facta multa sanguinis eruptione, in dysenteriosam cōditionem euaserunt.

Quòd adolescentulis quidem ex ratione sanguinis erumpat, atq; post hos ætate florentibus, liquidò constat: senioribus verò ob virtutis imbecillitatē, calorisq; natiui diminutionē in morbum regium fit redundantis bilis repositio. Fiebat autem & nonnullis per ventrem excretio cum turbatione vel dysenteria, quibus hinc ventris superuacuū defluxit. Ex his itaq; tū antedictis tum posteà dicendis nō obscurum tibi fuerit sanguinis

erup

eruptiones in febr. ardentibus fieri ob vincentem flauam bilem, quæ & sanguini commixta, & ipsum deurens, & ad caput cum ipso ex multa caliditate sursum vecta, vbi venas in naribus ruperit, sanguinis parit eruptiones.

65 Copiosus itaque & maximè humor hic per summa apparebat. Quibusdam autem & circa iudicium non erupit sanguis, sed emerserunt ad aures tumores, qui occultati erant: atque his occultatis ad sinistrum ilium sedit grauitas & summam coxam, cũq; dolores post iudicium facti essent, vrinæq; tenues redderentur, parum sanguinis erumpere cœpit. Circa verò quartũ & vigesimum diem Antiphonti Critobuli filio ad sanguinis eruptionem factæ sunt digresßiones. id quod cessauit, & perfectè circa diem quadragesimum est iudicatus.

Propter periculum scilicet discrimenq;, quoscunq; hos ferè non seruari contigit, vix vigesimoquarto & quadragesimo die per sanguinis eruptiones adiutos.

66 Mulieres autem ægrotauerunt quidem multæ, sed pauciores quàm viri, minúsque multæ obierunt, difficilemque partum habuerunt plurimæ: atque à partu laborauerunt, obieruntque hæ maximè, vt Thelebuli filia, quæ sexto à partu die expirauit.

Plur

lurimis itaque muliebria in febribus ap-
aruerunt. Quibuſdam ſanguis è naribus
rupit, virginibúſq; multis tunc primum
fiebat : nonnullis & ſanguis è naribus
rupit, & muliebria apparuerunt, vt in
æthar ſis filia virgine primum viſum eſt,
que è naribus abundè ſanguis proru-
it, nullamque periiſſe cui horum quip-
iam ritè eueniſſet. Quibus verò contigit
t in vtero habentes ægrotarent, omnes
uas noui perierunt.

*Minùs iure optimo mulieres quàm viri ægro
bant, minúſq; periclitabantur, quòd per ſan-
inis eruptiones iudicia operarentur, haberentq;
ngenitum auxiliũ muliebrium vacuationem.
Difficilem verò partum habuerunt, quòd ſta-
us frigidus eſſet: atque in quibus morbus aliquis
pparuit, hæ abortiebantur, fœtúſque corrumpe-
ant eadem ratione.*

Vrinæ autem plurimis boni quidem co
oris erant : ſed tenues, & pauca habentes
edimenta, cum deiectionibus tenuibus &
iliofis: multis aũt, cæteris iudicatis, in dy-
enterias finierũt, vt Xenophani & Critiæ.

*Has quoque tenues, id eſt aquoſas eſſe ait,
ropterea & paulò pòſt rurſum ſcripſit.*

Vrinæ autem aquoſæ, multæ, ſyncera,
enues poſt iudicationẽ & ſedimento mul
o facto, aliisq; probè iudicatis. Memora-

bo quibus hæc fiebãt: Bionẽ, qui apud Silenũ decũbebat, Critiã, qui apud Xenophanẽ, Aretonis filium: & Mnesistrati vxorem.

Vbi nomina eorum qui talia minxerunt percurrit, deinceps inquit.

Post hæc dysenteriosi hi omnes fuerũt, an quòd vrinas reddiderint aquosas considerandum?

Nempe & quòd per vrinas non euacuatum fuisset biliosum sed in ventrem fluxisset, dysenterias fecisse ipsum par erat. verisimile quoque & ob multas huius humoris redundantias factas, et si biliosum per vrinas euacuatum fuisset, ex superuacante adhuc in corpore humore factam esse ipsis dysenteriam.

Circiter autem Arcturum multis vndecimo die factum est iudicium, hisq; non ex ratione reuersiones fiebant. Erat autem & circa hoc tempus comatosi, plures autem pueri, atq; hi minimè omniũ moriebãtur.

Constat Hippo. mentionẽ fecisse ortus Arcturi secũdi anni, quem in calce narrationis scripsit: Erat aũt austrinus, habebatq; ad æquinoctiũ autũnale vsq; imbres. ait aũt hoc tẽpore multos die vndecimo securè iudicatos fuisse, atq; simul comatosos, ꝑpter austrinũ scilicet statũ, ob quẽ & iudicia ipsis fuerũt quã in alio tẽpore certiora cũ scilicet ambiẽtis nos aëris frigid. esset tẽperamẽtũ quo diuturnas ait fuisse iudicationes. Tẽpus verò ca-

nis

Arcturiq; mediũ, quod calidum fuit & sic-m, non memorauit, quo verisimilius erat cele-s iudicatos multos, vt neque septimum diem ansgrederentur. Hoc itaq; veluti huic tempori miliare prætermisit: solos verò morbos qui graſ i sunt, percurrit.

Circa verò æquinoctium ad pleiadas vſ-ue & ſub hyemem conſequebantur qui-em febres ardentes: ſed & tunc phrenitici ebant, & ex his plurimi moriebantur.

Febres ardentes phrenitidásque succus idem cit, sed locum eundem non habet. Nempe m in vasorum capacitatibus vnà cum sangui- flaua bilis contineatur, contingit, vt quouis odo accendatur, febres fiant ardentes, & præ-rtim cùm in venis ventris, & iecoris, vel pul-onis feruescat bilis: vbi verò ad solidas corpo-s partes peruenerit, atq; per eas feratur, rigorem cit: si verò in cerebrum membranasq; ipsius se- firmauerit, phrenitidas parit: priùs autẽ quàm se firmauerit, diffluens per ipsorum venas, non hrenitidas, sed in febrium vigoribus deliria in-rt. Bilis itaque quæ anteà in venis inferioribus brem ardentem faceret in hoc statu ab Actu- ad æquinoctium vsque austrino ad caput col-cta, atque in cerebro membranisq; ipsius firma-a, phrenitidas peperit.

Fiebant autem & in æſtate pauci.

Paucos ait æstate fuisse phreniticos. Nempe

pars eius ad canem vsque frigida erat: pars ver ad Arcturum vsque calida & sicca: quare non poterat hæc caput interim replere, vt neque is au ster qui circa Arcturum ad æquinoctium vsq perflauit. Neque enim humidum erat neq; diu turnum quod canem Arcturumq; intercessit. Dictum est vbi multa bilis in cerebri regione lata est, & phrenitidas fieri.

77 Cùm itaque febres ardentes inciperent significabatur quibus lethalia imminerent. Nempe statim ab initio febris præhendebat acuta, & parum superrigebant, vigiles erant, difficulter ferebant, erant sitibundi nauseabundi, parum in fronte & clauiculis sudantes, nullusq; per totum corpus erat sudor, valde delirabant, timores, tristitiæ, extrema subfrigida, vt summi pedes & manus magis, accessiones diebus paribus, plurimis quarto die labores maximi, & sudores diutissimè frigidi, neque ampliùs extrema recalfiebant, sed liuida & subfrigida manebant, non sitiebant, prætereà erant vrinæ nigræ, tenues, paucæ, aluiq; sistebantur, nec erupit è naribus sanguis neque his quibus hæc contigerunt, sed parùm stillarunt, neque reuersio vlli horum facta est, at sexto die cum sudore moriebantur.

Vt omnia quæ hoc in libro scribuntur, exem-

pla eo

pla eorum sunt quæ ab eo in libris alijs dicuntur, singula oculis ipsis examinanti, ita & quæ nunc dicuntur, nempe perniciosis febribus symptomata fuisse ait, principio superrigentes, vigiles, nauseabundos, parùm sudantes circa frontem & clauiculam. Nam quòd febris acuta ipsis esset & sitirent, naturæ adfectus propria hæc erant: quòd verò statim à principio rigerent, proprium malignitatis erat, nempe rigor febres ardentes iudicare consueuit, non tamen iudicatoria statim apparere oportet. Vigiliarum verò & difficulter ferendi symptoma semper malum est, non in principio solum: veluti & insudare, παραλέγειν verò quod est παρὰ τὰ κατὰ φύσιν λέγειν, hoc est, παραφρονεῖν, id est, desipere vel delirare, læsum indicat cerebrum. Timores acris admodum & deassatæ flauæ bilis symptomata existunt. Congeneres & timoribus sunt mœstitiæ. Extremorum perfrictio maximè lethale ardentibus febr. est tum symptoma tum signum: veluti & delirare, propter febris caliditatem exardente capite. Proprium autem est & peculiare febribus acutis vt summæ quoque corporis partes perurantur: quæ siquando refrigerentur, exardentibus visceribus, in medio corporis collectum quidem esse sanguinem indicant: extrema verò sanguine egere, refrigerari & prorsus emori extinguiq; , iam ea deserẽte natura. Prætereà accessiones si diebus paribus ab initio statim fiant, interdum quidem

iudicium pessimum sexto futurum die prænunciant, interdum verò & diuturnum fore morbum, atque si vehemens motus fuerit, prauamq; accessionem quartus dies habuerit, moriuntur sexto die, quomodo hi de quibus est sermo. Quarto itaque die ait labores maximos his factos fuisse, id est, dolorifica omnia symptomata, sudoresq; subfrigidos diutissimè, quapropter quòd sextus dies mortem cum sudoribus illaturus esset constat omnibus. Quòd liuida extrema fierent nec ampliùs recalfierent, extinctionis signum erat: & quòd virtus vltra sextum diem non posset sufficere, certum erat iudicium, aliud autem ex abundantia signum perniciosum ipsis fuit, quòd cùm priùs æstuassent non ampliùs sitirent. Si itaque qui anteà ex siti arderent posteà sine siti fuerint, vt alterum ex duobus sit, est necesse: nempe vel morbi solutio, vel extinctio virtutis, vt non ampliùs præsentia mala percipiantur: at non fuit illis solutio, cùm perniciosa essent symptomata, quare quòd non sitirent, priuationis sensus signum his fuit. Dicta igitur omnia hæc symptomata, & maligna mirè omnia sunt & exitialia. Cùm autem maximè & vrinæ tum nigræ, tum tenues, tum paucæ, nigræ quidem tanquam deassato iam humore biliosoꝰ paucæ verò ob torrefactum omnem sanguinis humorem, tum ex ardente febre, tum ex iam cadaueratis extinctisq; vrinæ deputatis instrumentis. Ob easdem causas
& aluus

& aluus ſuppreſſa eſt. Ait prætereà & nares ſanguinem ſtillaſſe, quod ſignum eſt pernicioſum cùm in alijs tum maximè in ardentibus febribus. Quod pernicioſiſſimum febribus ardentibus hoc ſit, patet, quòd maximè propria his ſit ſanguinis eruptio.

Phreniticis autem contigerunt quidem & ſubſcripta omnia: ſed iudicationes his magna ex parte vndecimo fiebant die, & quibuſdam vigeſimo.

Qui ſine febre ardente phrenitici fuerunt, his, quæ dicta ſunt non euenerunt, quoniam his quibus vnà cum febre ardente ſexto die mors erat, duplicato malo, phrenitis fiebat: circa verò vndecimum diem iudicationem ſequutam eſſe ait, alijs autem vigeſimo.

Quibus non ſtatim ab initio cœpit circa tertium vel quartum diem phrenitis, ſed primo tempore mediocriter habebant, his circa ſeptimum diem in acuitatem celeritatemq́; tranſiit morbus.

Quibus quidem circa tertium vel quartum diem cœpit, ſed in medio interciſa eſt, ex dimidio facta iudicatione, phrenitis valde acuta ægris non erat. Vidimus ſiquidem iam & phreniticas huiuſmodi.

Morborum itaque multitudo erat, atque ex ægris maximè moriebantur adoleſcentes: iuuenes, ætate florentes, læues, qui

ſubalbida cute eſſent, qui recto capillo vel nigro, qui nigris eſſent oculis, qui otioſè quieteq; & ſegniter degerant, qui voce tenui vel aſpera, balbi, iracundique, mulieres quoq; plurimæ ex eo genere moriebantur.

Quomodo anteà dixi ipſa quidem quæ obſcura ſunt eum enarrare, apponi autem à nobis cauſas, ita quoque & nunc ſermonis ſententiam non eſſe manifeſtam dico. Nempe vtrum quæ dicuntur, de ſolis phrenitidibus intelligere oporteat, an de morbis omnibus quos antè dixit, eſt incertum, nempe & præſentis ſermonis principium differenter ſcribunt, alij quidem ita: Morborum autem multitudo erat, de phreniticis ipſis ſolis quibus hæc intulit, ſermonem eſſe volentes. Alij autem hoc pacto: Multitudo itaque morborum erat, de omnibus contrà & hi prædictis volentes orationem eſſe. Si de omnibus quidem intellexerimus, non definientes quam ob cauſam adoleſcentes, iuuenes, & ætate florentes perierũt, quam ob cauſam & pilo nudi, & ſubcandidi, quam ob cauſam qui rectos & nigros habent capillos, oculos item nigros, quam ob cauſam qui tum quietè tum ſegniter vixerunt, quare & lingua hæſitantes, quos Græcè ἰσχνοφώνους vocant, quare balbi, quemadmodum & quare iracundi, & quare mulieres: quæ omnia niſi diſtincta fuerint nihil quod plus ſit, ex dictis neq; ad prænotionem neque ad curationem conſequemur. Si

verò

verò non de omnibus morbis sed de phreniticis solis de quibus sermonem fecit, intellexerimus dicta hæc fuisse, difficillimum est & ita causas inuenire, ob quas plurimi ex his perierint, atq; post hoc, quòd plurimos perijsse duplex sit, vnum quòd multi talium phrenitico morbo lethalem tunc epidemiam habenti correpti sunt, propterea multos eorum perijsse dictum est: alterum est quòd plurimos eorum qui phrenitide correpti sunt, perijsse intelleximus. Quare & causæ expositio gemina est, vt omnes, quos dixi, ad phrenitidem in hoc statu idonei essent, ostendentibus nobis ex his qui phrenitide correpti sunt, tales maximè perire. Sermonis igitur obscuritas tanta taliśq; existit, præcedit verò ipsam temperamenti dictorum singulorum inuentio, nequit enim sine ea sermo statui coaptari. Videtur autem Hippocrates inter ea quæ dixit, calidißimas ætates commemorasse, inquit enim, adolescentes iuuenes, & ætate florentes. Naturas item quibus difficilis est perspiratio, nempe pilis nudos candidosq; & qui capillis rectis, capillis nigris, & nigris oculis existunt, & qui vitam quietam otiosamq; degerunt, tum in alijs commentarijs tum in libro de temperamentis minùs difflari ostendimus, quòd frigidioribus temperamentis existant: & eandem ob causam mulieres, quas status ob muliebrium purgationem minùs offendit, vt antè diximus: quæ autem interibant, ex eo genere. Reliquum est

igitur vt de his agamus qui lingua hæsitant vocem habent asperam, de balbis iracundis, & primùm scriptis lingua hæsitantibus, siue gracilem vocem habentibus, quos ἰσχνοφώνους Græci dicũt. Nam si ita scriptum fuerit, gracilem vocem habentes significantur: Nempe adhuc & ἰσχνόφωνοι nunc quidam dicuntur, veluti & λεπτόφωνοι id est, tenuem vocem habentes. Cùm itaq; nomen vtrunq; idem significet, differunt tamen qui vocem tenuem habent ab his qui gracilem, vt in libro de voce est dictum. Nempe ob gutturis asperæ arteriæ angustiam fieri tenuem vocem est demonstratum: vocem verò gracilem ob musculorum guttur mouentium prauitatem à natura cõtractam fieri ostendimus, vtriq; autem in prima formatione ob caloris natiui infirmitatem tales absoluuntur. Quo autem modo gracilem habentes vocem vitium ab initio in musculis guttur mouentibus contractum & conformatum habuerunt, sic in linguæ musculis balbi. Vox aspera fit propter voci seruientium organorum asperitatem, voco seruientia voci organa, per quæ spiritus emissus vox efficitur. Hæc sunt arteria aspera, guttur, fauces veluti plectrum spiritus per ipsas delati, nempe fauces vocis instrumentum esse demonstrauimus, veluti locutionis linguam, nonnihil autem & ad generationem fauces conferunt, densam eam reddentes. Hæc itaq; organa si læuia quidem existãt, læuẽ ea vocem efficere est demonstran

monstratum: aspera, asperam, asperitatem autem ob siccitatem fieri est ostensum. Cætera itaque omnia post ætates hucusq; dicta frigidi temperamenti signa sunt: Sola siccitas temperamentis cùm calidis tum frigidis copulatur, frigidis itaq; & siccis temperamento contingit vt non facilè difflentur, veluti & antedictis. Qui verò his calidiores existunt, his non protinus hoc inest, ideo hos à sermone excipimus: alios autem narramus quibus sermo est consentaneus. Erat autem propositum periisse multos, quos inter tum naturas tum ætates connumerauit. Dicebam autem ætates esse calidas, in quibus amaræ bilis humor redundaret: naturas verò, quæ difficulter euaporarentur. Ex his itaque de quibus hucusq; mentionem fecimus, reliquum adhuc est, vt de iracundis dicamus, quos maximè aduersos animosis aiunt. Animosi etenim magnanimi sunt, & rerum humilium contemptores: Iracundi verò pusillanimes sunt, quòd virilis animi generositatem non habent: quare & temperamentis frigidiores erunt, & difficulter vaporabiles. Quod autem in calce orationis dictum est: mulieres quoque plurimæ ex hoc genere moriebantur, ánne ad finem tantùm referre oporteat, an ad ea quæ dicta sunt, non constat. Postremi autem illorum sunt iracundi, atque ex mulieribus congeneres huic speciei plurimas interiisse adiecit. Potest verò modo vtroque verus esse sermo,

sine

ſiue ad prædicta omnia relationem faciat Hippocrates, ſiue ad poſtremum tantùm. Quòd ſi ad omnia referre verum ſit, vt ita intelligatur, eſt melius, in pueris ſiquidem & quod vltimò dictum eſt continetur: ſed in hunc modum nequaquam dicta ſunt omnia. Mulieres tamen huius generis interijſſe ipſe ait, viris eas comparans, nempe ſuprà eſt dictum. Mulieres verò multæ ægrotauerunt quidem, minùs verò quàm viri, & minùs perierunt, ſed præſens ſermo Hippocrati talis quidam exiſtit. Mulieres dictis captæ adfectibus interibant magis, quæ antedictæ ſpeciei erant.

In hoc verò ſtatu, in ſignis maximè quatuor ſeruabantur. Quibus ſiquidem vel per nares probè ſanguis erupit, aut quibus per veſicam vrinæ multæ, & multum ſedimentum bonumq; habentes prouenerunt, aut per ventrem turbulenta bilioſa tempeſtiuè, aut quibus dyſenteria contigit. Multis autem contigit vt non ab vno ſubſcriptorũ ſignorum iudicarentur, ſed per omnia plurimis excretio fieret, qui moleſtiùs quidem habere videbantur, ſed omnes quibus hæc contigerunt, ſeruabantur. Fœminis virginibus contigerunt quidem & ſubſcripta ſigna omnia. Quibus verò aut aliquod ex his bene fieret, aut menſes largiùs superuenirent, per hæc ſeruabantur, iudicabanturq;,

turq́; , nullumq́; ex his quibus horum aliquod probè fieret, perire vidi. Nempe Philonis filia cùm ei ex naribus copiosè sanguis effluxisset, die septimo intempestiuiùs cœnauit, & obiit mortem.

Sermo quoque hic clarus est, & qui sequitur, vbi de mulieribus differit. Nam summa, quam docet, est, quòd alij quidem per sanguinis profusiones, alij per vrinas vel deiectiones, alij delapsis in dysenteriam causis seruari potuerunt.

Quibus in febribus acutis, atque magis ardentibus spontaneæ erumpunt lachrymæ, his è naribus sanguinis eruptionem expectare oportet, si in cæteris perniciosè non habuerint; nam qui vitiosè habent, his non sanguinis eruptionem, sed mortem significant.

Vnum quoque quodpiam & hoc inter portendentia sanguinis eruptionem signa quæ ab ipso anteà prætermissa sunt, in præsentia dicitur. Est autem abundè clarus sermo his qui meminerunt quæ anteà & in libro hoc dixit, & in prognostico. Dicta quoque à me sunt & hæc omnia cùm proprijs limitationibus in prognostici commentarijs, & in libro de indicationibus.

Tumores circum aures qui in febribus cum dolore exurgunt, quibusdam cessante iu

te iudicatoriè febre, neque ſedati ſunt neque ſuppurauerunt. Factum his billioſorum profluuium, vel dyſenteria, vel craſſarum vrinarum ſedimentum ſoluit, vt Hermippo Clazomeno contigit.

Commodiſsimè cum nuper prædictis hæc memorauit, vt non exiſtimemus parotidas ſine ſuppuratione permanentes, perpetuò prauum eſſe ſignum, nempe in præſenti ſtatu febres ait quibuſdam iudicatoriè desijſſe, quod eſt die iudicatorio, & cum ſudore vel alio quodam ita iudicantium, atque permanſiſſe parotidas: deinde proceſſu temporis reſediſſe per quas dixit vrinas, & deiectiones, & dyſenterias, expurgatis morbum parientibus cauſis.

Quæ circa iudicationes exiſtunt, & ex quibus dignoſcimus: aut ſimilia, aut diſsimilia ſunt.

Quæ de iudicationibus vel iudicatorijs diebus ab ipſo dicta ſunt, omnia in duobus libris à nobis habes aceruata & collecta, tum in libro de iudicationibus, tum in libro de diebus iudicatorijs: dicetur nihilominùs & nunc paucis ſumma ſermonis. Iudicationes ait partim quidem ſimiles partim verò diſsimiles fuiſſe, deinde pro exemplo citat multos qui ex recidiua atque præſtituto decimoſeptimo die prorſus iudicati ſunt: deinde alios à recidiua, die vigeſimo, eóſque non ſimiliter. Exempli autem gratia primùm mentio-

nem

tem fecit duorum fratrum in hac dictione.

Vt fratres duo eadem simul hora febricitare cœperunt: habitabant autem iuxta theatrum Epigenis fratres. Natu maioris morbus sexto die: iunioris septimo est iudicatus. Reuersus vtrique simul eadem hora, intermisit dies quinque, ab recidiua vterque simul decimoseptimo prorsus est iudicatus: plurimis quinto die iudicatio facta est. Intermisit morbus diebus septem, & ab recidiua iudicatus est quinto: aliis iudicatus est septimo. Intermisit diebus septem, & ab recidiua iudicatus est tertio: aliis iudicatus est die septimo. Intermisit tribus diebus, & septimo est iudicatus: alios reliquit sexto, intermisit sex, & præhendit tertio: aliis intermisit prima, præhendit, & iudicatus est prima: vt contigit Euagonti Daïpharsis filio: aliis sexto est iudicatus intermisit septem, à recidiua iudicatus est quarto: vt Aglaïdæ filiæ. Plurimi itaque eorum qui in hoc statu ægrotauerunt, in hunc ægrotauerunt modum: nullumque ex his qui euaserunt vidi quem non repetiissent secũdum rationem factæ recidiuæ: seruabanturq; omnes quos equidem vidi: quibus reuersiones huiusmodi cõtigerunt: nulliq; hoc modo ægrotãtiũ noui reuersionẽ à decimoseptimo fuisse.

Morie

Moriebantur autem in his morbis plurimi ſexto die, vt Epaminondas, Silenus & Philiſcus Antagorei filius.

Quod huius ſermonis commodum exiſtit, patet ex dictis: incommodum verò incertum, quare perueſtigare ipſum non congruum fuit. Sed qui commoda quidem affectant, ſibi negotium præſtant inquirentes quomodo dixerit Hippocrates ſeniorem ſexto iudicatum, iuniorem ſeptimo, & rurſus poſteà vbi dixit: Reuerſus vtrique ſimul eadem hora, ſubintulit: intermiſit dies quinque, fieri quidem nequit vt vtrique dies quinque intermitteret, ſed alteri ſoli, & ſanè fieri poteſt vt hoc ipſum quod dicunt, de vno ſolo intellectum ſit, altero in narratione dicto ſeptimo die prima iudicatione iudicato. Iam ſi huic intermiſit dies quinq; patet quòd alteri qui ſexto die eſt iudicatus, ſex dies intermiſerit. Fieri quoque poteſt vt ab initio vitiata à librario dictio ſeruata ſit, veluti & aliæ multæ idipſum paſſæ ſunt, tum apud Hippocratem, tum apud alios non paucos. Quod autem dico librarij erratum fuiſſe, tale eſt: potuit enim ſcripta eſſe dictio in hunc modum: Intermiſit alteri dies ſex, alteri quinque, qui verò defecit ſcripſiſſe potuit: intermiſit quinque, eſtq; veriſimilius ſeniori quidem ſex dies intermiſiſſe, iuniori verò quinque, cùm vtrique ſimul reuerſio in die duodecimo fuerit. Deinceps itaque ait: Plurimis iudicatus eſt

quinto

quinto, diebus ſeptem intermiſit, vt videantur & fratres ipſi exemplum eſſe iudicationum quæ plurimis contigerunt. Poſt verò horum enarrationem iudicationes alias ſcripſit varias omnes quæ decimoſeptimo die circunſcribuntur: talem verò nullam qualem in duobus fratribus intelligendam dico, vt in duodecimo die vtrique reuerteret morbus, & iuniori intermitteret diebus quinque. Probabiliter quidem ita in ipſis eſt dictum, vt tunc quod ipſis cum alijs ſimile eſſet, ſeruaretur: & quòd ab recidiua decimoſeptimo die iudicarentur, & peculiariter quòd duodecimo morbus reuerteret. Sed bonum eſt, vt dixi, non peruestigare, cùm quod vtile ſit habeas, & iam prætermittamus iudicia omnia quæ ab ipſo ſerie continuata dicta ſunt, ſummis contenti, quatenus quidem ſimilia ipſa fuerint, & quatenus diſſimilia. Nam cùm primæ iudicationes aut ſexto die ægros tollerent, aut infidæ ita eſſent, vt morbi rurſum ad vltimam abſolutamq; redirent iudicationem die decimoſeptimo prehendentes, in hoc tum ſimile, tum diſſimile fiebat. Poſt hæc iudicationes alias commemorat & reuerſiones, quæ in vigeſimum inciderunt diem, ita vt in eo abſolutè iudicarentur. *Habitabant iuxta theatrum.* Quidam ſcribunt non theatrum ſed θέρατρον, vt interpretari poſſint locum eſſe aliquem παρὰ τὸ θέρεσθαι, id eſt, ab ardendo ita appellatum, ſed quomodo quis talia ſcribat nomina, nihil ad præ-

ſentem intereſt ſpeculationem: neque aliquid refert an Perigenis, vel Theonis vel Dionis fratres eſſent, at qui probè ſecundùm artem medicam enarrare nequeunt, hi ad tales digrediuntur curioſitates.

Queis autem tumores iuxta aures fiebant, hi vigeſimo die iudicabantur: reſtincti omnibus ſunt quibus ad ſuppurationẽ non ſunt ducti, ad veſicam verò facta eſt conuerſio. Cratiſtonactæ qui apud Heraclium accubabat, & pictoris ancillæ ad ſuppurationem ducti ſunt. Obiit Scymni pictoris ancilla, ſuppurarũt. Quibuſdam ſeptimo die iudicatus eſt morbus, intermiſit nouem diebus, reuerſus eſt, ab recidiua iudicatus eſt quarto. Iudicatus eſt ſeptimo die Phanocrito, qui apud Gnatonem pictorem decumbebat.

Quod & anteà dixi memoratu dignum, memorabo & nunc quod illo, tum admirabilius, tũ varius, nempe quòd parotides citra ſuppurationem curatæ ſunt, ſolis ad inferiores partes factis excretionibus, non valde conſuetum exiſtit: ſed rem auxit, ſcribens in hoc ſermone Cratiſtonacten & pictoris ancillam periiſſe ad ſuppurationem ductis parotidibus, nempe cũ hoc pugnare videtur: Concoctiones iudicationis celeritatem oſtendunt, ſecuramq; ſalutem. Sed impræſentiarum febrium quæ in venis continebantur cauſæ,

non

non priùs erant concoctæ Cratistonactæ & ancillæ pictoris, aut non obijssent. Parosides verò maturauerunt, quod rarum esse & memoria tenendum dixi, quòd possibile sit particularem in parte aliqua fieri concoctionem, morbo toto haudquaquam concocto. Cætera omnia quæ hoc modo de iudicationibus dicta sunt, absolutè sumus prosequuti in his quos de iudicationibus & diebus iudicatorijs scripsimus commentarijs.

Sub hyemem circiter solstitium hybernum ad æquinoctium vsque permanebant quidem & febres ardentes, & phrenitides, multique moriebantur. Iudicationes verò euariabant, plurimisq; quinto ab initio die iudicabatur morbus, intermittebatque diebus quatuor, repetebatq;, & ab recidiua quinto die iudicabatur: eratq; numerus totus dierum quatuordecim. Pueris ita pluribus iudicabatur, atque etiam senioribus: aliis iudicabatur vndecimo, reuertebatur decimoquarto, & perfectè iudicabatur vigesimo. Quòd siqui vigesimo superriguissent, his iudicabatur quadragesimo: superriguerunt autem plurimi circa initialem iudicationem, & in reuersionibus cum iudicatione.

Meminit hic hyemis secundi anni non primi,

quem in statu explicuit, dicta quoque & à me anteà causa ob quam phrenitides non circa initia, sed posteà redundarint. Præterea indicationum præfinitos dies immutatos esse ait, exponitq; rursus & harum varietatem, communem habentium cum prædictis recidiuam. Pueris quoque atque adhuc his senioribus indicationes decimoquarto prorsus adfuisse ait, nempe his morborum causæ celerrimè vaporantur maturanturq;. Cæteris non solùm ad vigesimum, verùm & ad quadragesimum peruenisse ait ex recidiua indicationem vltimam: nihilq; miri est, si differentia indicationum insignes in morborum varietate fuerint.

Vere rigebant paucissimi, æstate plures, autumno adhuc plures, sub hyemem longè plurimi: sanguinis autem eruptiones relinquebant.

Veris impræsentiarum meminit quod in primo statu est memoratum, & non quod secundi anni est. neque enim vsqueadeo morborum produxit enarrationem, quanquam ad secundam vsq; hyemem produxerit. Quare autem temporis progressu in dies etiam atque etiam superrigentium numerus augeretur, iã virtute anteà dixi illo in sermone, vbi cùm admonerem, ostendi rigorem fieri, cùm flaua bilis per solida penetrat corpora, non autem in vasorum cauitatibus contineatur. Cùm itaque in motu circa initia esset, febres ar-

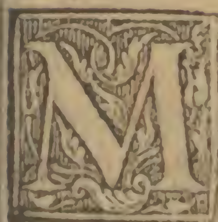
dente

dentes generauit: posteà verò in carnosas transiens partes, vbi per eas foràs pelleretur, rigorem fecit. Paulatim verò sanguinis desinebant eruptiones, quòd bilis non ampliùs in venis esset, sed in totum corpus diuisa esset.

Secundi commentarij finis.

GALENI IN *PRIMVM EPIDEMIORVM* COMMENTARIVS TERTIVS.

***

ORBOS dignoscimus ex cõmuni omnium natura: & cuiusq; propria edocti: ex morbo, ægro, ex oblatis, & offerẽte. Ad facilius siquidem & difficilius ex his, ex tota constitutione, & cœlestium singulari, & vnaquaque regione, & ex consuetudine, & diæta, & ex vitæ institutis, singulisq; ætatibus, & sermonibus, modisq;, & taciturnitate, & imaginationibus, & somnis, & vigiliis, & insomniis, quibus & quando, vellicationibus, pruritibus, lachrymis, ex accessionibus, deiectioni-

bus, vrinis, ſputis, vomitionibus, & quæ ex quibus in quos morborum ſucceſsiones, & qui abſceſſus in perniciofum vel iudicatorium: ſudor, rigor, refrigeratio, tuſsis, ſternutamenta, ſingultus, ſpiritus, ructus, flatus, ſilentes, ſtrepentes, ſanguinis eruptiones, hæmorrhoïdes. Ex his autem & quæ per hæc ſunt, conſideranda ſunt.

Nonnulli adſcripta hæc eſſe putant, ſimilem habentia, tum interpretationem, tum ſententiam his quæ in libro de humoribus ſcripta ſunt, quæ alijs antè commentarijs expoſuimus. Sunt hæc ſanè prognoſtica theoremata, quibus docet Hippocrates vniuerſales ſcopos à quibus prænotiones fieri oportet. Communem itaque naturam appellat eam quæ omnium hominum exiſtit: propriam verò quæ in ſingulis nobis. Quòd autem ex ambabus fieri, tum dignotiones, tum præſenſiones oporteat, quodq́; ſecurior ſit ea quæ ex propria ſit natura, conſtat tibi ex prognoſtico, ex libris de fracturis, de articulis, & de capitis vulneribus, quos antè expoſuimus. Præcipiens itaque ſemper partem adfectam cum ſuo naturali ſtatu conferre, ſermoni adiecit aliena negligenda non eſſe, ita autem & cùm inquit: Contemplari autem ita in acutis morbis oportet, primùm ſi ægri facies ſanorum faciebus & præſertim ſuæ ſimilis ſit (nempe hoc pacto optima fuerit). Quòd ſi pro-

prium

prium cuiusque ægri nouerimus colorem magnitudinemq́;, communi non erit opus. Quoniam verò non hominum omnium naturam antè cognoscamus, sed ex inopinato sæpiùs ad ignotos vocemur, principium dignotionis morborum & præsensionis futurorum à communibus facimus. Nā si nasus acutus non sit, neque caui oculi fuerint, neque collapsa tempora, neminem super ægro interrogamus: Si verò nasus acutus fuerit, cauiq́; oculi, & collapsa tempora apparuerint, tunc quónam haberet pacto cùm secundùm naturam esset, interrogamus. Sic autem & ex morbo prænotiones futurorum fiunt, nempe tibi pluribus demonstratum est, tum in libris de iudicijs, tum in aphorismorum commentarijs, tertianas exquisitas celeriter iudicare: quartanas verò lōgas esse, atque vtrasque periculo vacare: Phrenitin præterea lethargumq́; cum periculo esse & acuta: lienis item scirrhum, tum perniciosum, tum longum. Ex ipso autem ægro venientium præsensio duobus fit modis. Alter modus est, cùm inquit: In composito homine audax responsio mala est: Contrà turbidus si ægrotauerit, non solùm si audacter loquatur, verùm neque si in vrente febre delirauerit, periclitabitur. Alter modus talis est: Si æger omnia quæ conueniūt fecerit, & Medico obediens nihil iuuetur, grauiter ægrotat: Cōtrario autē prorsus modo si æger nihil quod oporteat fecerit, mediocriter habet. Sic & ex cibis

prænotio erit, nempe si cibi praui fuerint, & nihilo deterior fiat, mediocriter ægrotat: cùm verò omnia conuenienter fiunt, si præter id quod nihil iuuetur, etiam exacerbetur, malum est. Quòd autem non modos morborum solùm, verùm quoque & formas interdum ex cibis dignouerim, sæpiùs vidistis. Sed de his omnibus, vt retuli, in alijs egi pluribus. Cùm verò & ex offerente prænosci facilius vel difficilius dicat, in morbis intelligere oportet. Tale autem quippiam sæpiùs cernentes siue morbus longus sit, siue febriles adfectus longi fuerint, dignotioni quippiam addimus, & ex eo quòd cognoscamus quisnam esset qui curabat Medicus, qui si clarus & insignis sit, spem sanationis exiguam habemus, nempe quòd malignus sit morbus, si omnibus ritè factis nihil iuuetur, constat omnibus: Si verò vilis sit & imperitus, quòd incolumis foret homo si omnia rectè instituta essent, verisimile esse putamus. Prænotiones item fore ait & ex statu, id est, peculiari ambientis nos aëris temperamento: vniuerso autem & particulari cœlestium est, si meminerimus eorum quæ in antedictis tribus statibus dicta sunt, in quibus Hippocrates ipse quæ in ambiente fiebãt secundùm caliditatem & frigiditatem percurrens in calce eorum euincentem pronuntiauit tẽperaturam, vt cùm inquit: Facto autem toto statu austrino & calido, quanquam neque per totum annum auster spirasset, neq; squalor fuisset.

Rursu

Rursum cùm ait: facto autem anno toto humido, frigido & aquilonio, quod redundabat pronunciauit, nempe fieri non poterat, vt nullus dies toto anno calidus fuisset, nullus siccus, nullus humidus. Ita autem & morborum formas differentiasq; multò conuenientius erat tales esse, non tamen quin alij euenirent. Hic tandem absoluta primi status expositione, in calce huius ita ad verbũ scripsit: Ex omnibus qui hoc in statu scripti sunt, phthisicis solis lethale contigit, nempe in cæteris omnibus commodè habebant, neque lethale quippiam in alijs febribus, neque grassabatur vna morborum species, neque status vnus toto anno perpetuò erat. Ex victoria autem temperamenti, vel frigidum, vel humidum, vel aliud quoddam nos temperamentum dicimus. Hippocrates autem scripsit: Vere nanq; alij morbi, æstate alij, autumno alij, hyemeq; alij contigerunt in singulis quos scripsit statibus: per totum tamen annum hoc statu hic morbus dominabatur: atque in altero alius. Atque id est quod dicitur: ex statu vniuerso & particulari cœlestium. Adiecit autem sermoni, cœlestium: quoniam nudè & sine adiectione dictum status nomen, regionis formam quoque indicare potest, reiq; alterius cuiusuis. Atq; tandem connectens ait: ex statu vniuerso & particulari cœlestium, ex vnaquaque regione & consuetudine. Quòd autem & regionis forma ad futurorum prænotionem magnopere

conferat, sæpius est demonstratum, nunc verò satis sit ad librum de aëre, locis & aquis remittere, in quo docet Hippocrates quinam morbi in vnaquaque redundent regione, nempe horum generatio regionibus est connutrita, minusq; ab ipsis impēdet periculi, quòd peculiares sint. Præterea ex consuetudine auxilium esse ad prænotionem docet. In prognostico itaq; vbi limitationes ex consuetudine adiecit, aliquando quidem ita inquit: Cubare in ventrem cui dormire ita dum valet consuetum non est, desipientiã indicat, vel ventris dolorē. Interdũ verò ita: Per febres dentium stridor ijs accidens quibus à puero ita consuetum non est, cōmonstrat insaniã & mortem. Præterea ex victus ratione ægri qua vsus sit, fieri potest vt artificiosè cōijciatur qualésnam sint, & quanti redundent succi, quibus cognitis præsens corporis affectio cognitu est facilior, & futurorum prænotio promptior & expedita magis. Vult quoq; & ex vitæ institutis prænotiones fieri, ἐπιτηδεύματα Græci vocant. Appellant autem ἐπιτηδεύματα quæcũq; omnia faciunt homines, vel cōmodo vel necessitate, siue nauigantes siue terram colentes, aut ædificantes fabricãtesq; aut venati, aut lubenter sese exercentes, vt qui sæpius in aquis lauantur vel calidis vel frigidis. Licet itaque ex his ad quæ studia sua conferũt de morbi coniectare dispositione, nempe qui in agro egit æstate in Sole apricatus, in laboribus

& vit

& victu tenui, is amaram bilem potiùs quàm pituitosum succum, quantum in ipso fuit, collegisse potest: Qui verò contrà vrbem incoluerit, in vmbra bis die lotus, atque in ocio sese cibis perfectè impleuerit, is pituitosum magis aceruasse potest, atque in cæteris proportione. Quòd autem & ex ætate ad præsentium dignotionem & futurorum præsensionem non paruum iuuamentum habeamus, disces ex aphorismis, in quibus de ætatibus disseruit, iam verò librum hunc anteà exposuimus. Sermo prætereà ægri ad præsentium dignotionem & venientium prænotionem iuuare potest, verùm ea significatio coniuncta est & communicat cum ea quæ ex consuetudine est. Nam si sermones ægro fiant, ex eo more quem cùm valeret, habuerit, nihil difficile fore sperabimus: si verò consuetis aduersos proferat, malum est signum. nam suspitio quædam nobis ex eo est, læsam esse ipsius mentem. Quòd autem deinde τρόποισι, id est, modis ab Hippocrate dictum est, videamus quidnam significet, hac siquidem voce veteres in duobus vtuntur significatis, interdum quidem ad animæ mores referentes: interdum verò ad differentias vel species rei præsentis de qua agitur, vt si de victus ratione sermo sit, autor si victus rationis τρόπους dicat, differētias ipsas vel formas significat: veluti & si febrium τρόπους dixerit multos esse, differentias harū vel species significat. Hoc itaq; loco vel animæ mores

signific

significat per verbum φέποισι, vel sermonum differentias, quoniam de sermone mentionem fecit quasi ita dixerit: sermonibus & ex eorum speciebus vel differentijs. differentias enim vel formas vel species in præsenti nihil refert dicere, cùm omnia hæc fiant in eorum sectione quæ generaliter intelliguntur. Vt autem sermones de ægri dispositione quippiã docent, sic & taciturnitas quæ præter naturam vel secundùm naturam in ægro reperitur, nempe naturà taciturno secundùm naturam est: contrario verò, præter naturam, quare huic veternosus quidam marcor atque in somnũ propensio est, ob quam tacet præter naturam, aut melancholiæ principium: Taciturno autem non tacere, sed plura quàm consuetum sit loqui, mentis vacillationem portendit. Deinceps cùm dixit διανοήματα, id est, cogitationes imaginationesq́;, rem significauit neque sensu perceptam, neq; aspectabilem, sed quæ coniectura reperitur. Coniectura autem est quod ægri, tum loquantur, tum faciant. Nam cùm ex nobis quidam manè ægrum de more inuisisset, is tota nocte sese inuigilasse dixit, dũ cogitaret quidnã contingeret, si Athlanti fesso non ampliùs cœlum sustinendum videretur, hoc cùm diceret, principium quoddã melancholiæ esse intelleximus. Simili modo & per opera quæ ægri faciunt, animi mores indicantur. Posteà inquit autor: Somnis & vigilijs, de quibus nihil hic dicere intendo, tum quòd in apho-

rismis

ijsmis, tum in prognostico & somnos & vigi-
lias antè exposuerim. Prætereà de insomnijs antè
exposui, tum alijs, tum ijs quæ corporis affectionẽ
quandam indicant: quomodo & in libro de sano-
rum victu scriptum est. Nã siquis per insomnia
rogos viderit, à flaua bile infestatur: si imbres, fri-
gidum humorem redundare ostendit, veluti si
niuem, glaciem & grandinem, frigidam pituitã,
si in fœtido loco esse videatur, putredinem humo-
rum: si gallorum gallinaceorum cristas, aut ruf-
fa quædam, sanguinem redundare: si caliginosa
quædam videre videatur, aut in caliginosis esse
locis, flatus indicat, quare & verbo, insomnijs,
adiecit, quibus & quando: vt verbum, quibus,
differentias demõstret, quod si non adiectũ esset,
etiam clarum esset: quando verò tempus indicat,
in quo fiunt insomnia, hoc est, vel in primo acces-
sionis ingressu, vel in vigore, vel alio tempore: &
si post cibum, & talem quendam cibum statim,
vel absque cibo. fit enim quædam ex his demon-
stratio. Qui itaque niue spargi videtur, si in in-
gressu accessionis cum rigore vel horrore vel per-
frigeratione fieri id sibi videat, ad tempus magis
quàm ad corporis affectionem referre oportet: si
verò in declinatione tale insomnium conspexerit,
certius nobis iudicium facit succorum frigiditate
vincentium: atque adhuc magis, si pituitosorum
ciborum nihil ederit, qui si in ventre continẽtur,
fieri potest vt talis quædam fiat visio, quanquam
in to

in toto corpore nulla sit similis affectio. Quod autem deinceps dicitur, vellicationibus, anteà explicu & in cõmentarijs de humoribus, vt & alia multa eorum quæ nunc dicta sunt: quæ & de flocco carpentibus & festucas legentibus dici valent aut etiam de vellicantibus qualemcunque suam partem, in qua adfectus quidam cum dolore profundum occupat. Vellicant quoq; sæpiùs & partem in qua pus cõtinetur, aut alius quidam acri humor: quod vtique & interdum desipientiæ ratione contingit. Quod autem posteà scriptum est, pruritibus, mordentes esse in cute humores ob quos pruriunt, ostendit. De lachrymis, tum voluntarijs, tum inuoluntarijs quidnam significare vtræque natæ sint, iam didicimus. Quomodo & de accessionum formis, deiectionibus item, vrinis, sputis, & vomitionibus sufficientissimè in prognostico est demonstratum: simul & in aphorismis est dictum, & in prorrhetico. Posteà cùm inquit: Et quæ ex quibus in quos morborum successiones fiant, & abscessus in perniciosum vel indicatorium. reuocare hic ad memoriã oportet, quæ antè sunt ostensa, in quibus antè enarrationes fecimus. Successiones itaq; morborũ fiũt tum perniciosæ, tum indicatoriæ, & ex morborũ ipsorum differentia, & locis adfectis: nam successio in morbos leuiores & locos ignobiliores salutaris est: in grauiores verò morbos & locos principaliores perniciosa. Pari modo & abscessus qui

qui per emißionem fiunt, sunt meliores: per repositionem verò minùs commodi. atque horum ipsorum qui quidem à loco adfecto remotißimi, & in partes ægri ignobiles, boni sunt: contrarij verò his, praui. Quæ deinceps ab his per totam scripturã dicta sunt, latißimè sumus prosequuti in his quos antè exposuimus libris, nempe in aphorismis & prognostico, de rigore, sudoribus, tußi, sternutatione & singultu. In alijs verò tractationibus quas cõfecimus, & de his quidem, imò & de alijs omnibus quæ commoda ad tum dignotiones tum prænotiones sunt, diximus. Cùm autem deinceps refrigerationis frigorisq; ipse meminerit, inspiciendũ vtrúmne frigus totius corporis intelligere oporteat, vt profundum inuratur: an partium extremarum, an vt de his omnibus dicat satius sit existimare. Aliud siquidem quippiam significat in acceßionis principio, aliud autem in declinatione: veluti & si per totam adfectionem ipsum permanserit, signum non est bonum, veluti & si tali eo existente perpetuò profunditas inuratur. de quibus omnibus dictum est in his quæ exposuimus, & in tractatione de iudicationibus. Cùm autẽ spiritus dixit, respirationis differẽtias intelligere oportet. Quoniã verò & de flatibus deinceps mentionẽ fecit, sunt quoq; & hi in spirituũ genere. Dictũ est autẽ in prognostici cõmẽtarijs, & in libro de spirãdi difficultate, de spirituũ in respiratione differentijs, veluti & de flatibus

in prognoſtico. Ructus quoq; & in ſpirituum genere exiſtunt: atq; ob id quodammodo cõmunicãt cum ſpiritibus reſpirationũ: quatenus autẽ in flatuoſorum ſpirituum ſunt genere, eatenus cum flatibus cõmunicant: quare & ipſi flatuoſum ventre procreari ſpiritum oſtendunt. Quod autem in fine capitis dixit, patet omnibus: nempe ſanguinis eruptiones, & hæmorrhoides quomodo auxiliari quidem natæ ſunt, ita & læſionem adferre vt didicimus.

Inter febres quædam cõtinuæ, quædam interdiu tenent & noctu intermittũt: aliæ noctu vexant, interdiu remittunt: aliæ ſemitertianæ, tertianæ, quartanæ, quintanæ, ſeptimanæ, nonanæ.

Continuæ συνεχοῦς, *& intermittentis* διαλείποντ& *nomine veteres bifariã vſi videntur. Nempe continuas appellant febres, interdũ quidẽ omnes quæ ad febris carentiam non deſinunt: interdũ autem & non omnes quæ non deſinunt ad eam febris carentiam, ſed ſolas præcipuè illas quæ ad iudicium vſque nullam habent permutationẽ. Ita & intermittentes interdum quidem ſolas illas appellant, quæ ad febris carentiam deſinunt: interdũ verò eas, quæ non deſinunt ad integritatem, ſed inſignes faciunt permutationes particularium acceſſionũ, in principiũ, incrementum, vigorem, & remiſsionẽ. Quidam recentiores Medici febres nullã habentes inſignẽ mutationẽ, nõ cõtinuas*

nuas συνεχεῖς, sed συνόχους synochos appellitant: continuas verò solas illas, quæ neq; ad integritatem desinunt, & particularibus intermittunt accessionibus. Has veteres aliquando quidem συνεχεῖς appellant, aliquando intermittentes. medium siquidem verè tenent inter continuas & eas quæ ad integritatem desinunt. Optimo igitur iure vbi cum synochis comparantur, intermittentes vocatur: vbi verò cum his quæ ad integritatem desinunt, continuæ. In hac autem præsenti dictione febrium differentias scribens Hippocrates, quasdam ait esse continuas: sunt enim verè continuæ multæ secundũ vtrũq; continui significatum. Alias autem vel nocte intermittere vel die, ex quibus eas quidem quæ ad integritatem non desinunt, quidam recentiores Medici μεθημερινοὺς vel καθημερινοὺς appellant, id est diurnas: quæ verò desinunt, ἀμφημερινοὺς, id est quotidianas, tali minuta & subtili nominum disputatione apud veteres nõ existente. Nam cùm intermittere bifariam tum intelligatur tum dicatur (vt suprà diximus) febres singulis diebus vel noctibus exacerbãtes, intermittentes dicemus, siue ad integritatem vel apyrexiam, siue ad vocatam ἔνδοσιν, id est, remissionem peruenerint. Deinde connumerat à prædictis alias febrium differentias, semitertianas, tertianas, quartanas, quintanas, septimanas, & nonanas cõmemorans. Tertianæ & quartanæ quidem manifestè ad inte-

gritatē desinunt: At ex semitertianis quædam vtraq; incedunt via: aliæ altera earum sola quæ nō desinunt ad integritatē. Nam si animaduerteris quòd vt in quotidie exacerbantibus alias quidē ad integritatem venire ait, alias autē ad remissionē, ita & quænā sit earū quæ tertio aut quarto quoq; die inuadunt differentia: cognosces planè nō de re sed de significato vocis semitertianæ quæstionē esse. nā quæ quarto quoq; die inuadunt, scimus eas ad integritatē lōgo desinere tempore: rarissimeq; ex his quæ quarto quoq; die inuadūt, visa est aliqua quæ ad integritatem non desineret. Res in his quæ tertio quoq; accedūt die non similiter habet: nēpe multæ sunt differentiæ. In his igitur non de re, sed de significato & nomine est quæstio, quásnā ex prædictis febribus appellare cōueniat tertianas, semitertianas, & propè ad naturā tertianæ accedētes. Similimodo cùm febres dicit quintanas, aut septimanas aut nonanas esse, iā nō de nomine & significato est q̄stio, sed de re. Nēpe sunt medici qui asserūt se ambitū nullū vltra quartū diem vidisse: reliqui aiūt vt Hipp. Ego verò & ab adolescētia hucusq; vsus obseruatione nullum vidi septimanū, nullū nonanum, neq; obscurè neq; ambiguè: quintanos autem circuitus vidimus ambiguos, neq; tamen exactè, neq; manifestè vt quotidianos, tertianos et quartanos. res tamen logica demonstratione non eget, vt censeo, iudicium ab experientia adsumens.

Nam

Nam siquis exactè sæpiùs vidit vel septimo quoque die vel nono accessiones fieri (neque enim bis aut ter satis sit) persuasus is fuerit tales quosdam esse circuitus: si autem non vidit à iuuentute ad senectutem quos inuisit ægros ita febricitare multos, constat hoc illi econtrariò, quòd scilicet non sunt eiusmodi circuitus. Fortè itaque aduersus Hippocratem logicè quis disseruerit vt Diocles. nempe quibus asserueris signis aut succis quintanum vel septimanum, vel nonanum fieri circuitum, non habebis. Neq; verò nobis scripsit ægrum aliquem qui ita laborauerit, quanquam oportebat quomodo aliorum multorum vniuersalium præceptorum exempla particulariter docuit, ita & in his fecisse. Cognoscere prætereà oportet principium orationis in multis exẽplaribus scriptum esse secundum speciem interpretationis, quam ἀσύνδετον, id est, sine coniunctionibus vocant, hoc modo: febres continuæ die tenent, nocte intermittunt, nocte tenent, die intermittunt. Cùm autem hanc speciem interpretationis ἀσύνδετον vocari dixi, ostendi & ipsius expositionem: oportet siquidem veluti in catalogo dictorum nos intelligere adiectas quæ in orationibus prætermissæ sunt coniunctiones.

Sunt autem in febre continua morbi acutissimi, & maximi & grauissimi, & maximè lethales.

Exactissima horum omnium doctrina in cõ-

mentariјs de febrium differentijs est tradita: & nunc, vt iam retuli, verum demonstrare non proposui, neque particularia omnia docere, ita vt nihil prætermittam: sed veteris viri orationem explicare. Summas igitur incidentis singulorum speculationis non præteribo. Ait itaque acutissimos maximosq; & grauissimos in febre continua esse morbos: acutissimos inquiens qui pauco tempore subeunt iudicationes: maximos autem, validissimos: grauissimos verò, qui periculum inferunt. quod exponens ipse intulit, maximè lethales inquiens ipsos. Quoquo autem modo continuam febrem dici intellexeris, verus est sermo. Acutissimi siquidem morbi & maximi & grauissimi in propriè dictis synochis fiunt, atque in alijs nihil minus quæ per particulares incedunt accessiones, initia, incrementa, vigores & declinationes manifestas facientes, nec tamen ad integritatem desinentes: de quibus hoc loco intelligere satius erit, quoniam & synochos in his contineri contingit, & non has in synochis. Quòd si orationem de solis synochis dici quis intellexerit, reliquas continuas ceu non periculosas neque vehementes neque acutas eximere videbitur.

Securissima autem omnium & facillima & longissima est quartana. Hæc siquidem non solùm ipsa per se talis est, sed etiam ab aliis magnis morbis vindicat.

Facilem dixit quartanam, id est, placidam,

& quæ

& quæ facilè toleretur. Nam febres continuæ nullam habentes ad iudicationem vsq; molestiarum remißionem: sed & aßiduè grauantes, iure implacidæ & quæ ægrè tolerentur, & dicuntur & sunt: In quartana verò & maximè vbi mediocris fuerit, licet diebus exacerbationum medijs foras prodire, & interdum consueta obire munia. Oportet autem vt veterum consuetudinem cognoscas, vbi eos de febribus differentes audieris. nam si febris vel hepatis, vel lateris, vel alicuius alterius partis inflammationē consequatur, pleuritin vel peripneumoniam, vel hepatitin appellant morbum, non febrilem: Febrientem autem citra inflammationem, febre laborare dicunt, & nunc intellige de quibus differit febribus ita dici orationem. Nempe sæpiùs ex liene grauiter febrientes homines quartana vidimus: deinde adfusione hyderica orta obijsse: At quartana ipsa per se absque periculo est, quæ & ab alijs vindicat morbis, placatas siquidem epilepsias ægro ex quartana longa infestato nouimus, cuius generationem iam didicisti & ex commentarijs de febrium differentijs, & de indicationibus.

In semitertiana appellata fiunt quidem & morbi acuti, & est inter cæteras hic maximè lethalis, sed tabidi, & quicunque aliis longis infestantur morbis, ex hac maximè laborant.

Persuadere medicis multis non possum, vt re-

rum ipsarum considerationem ab ea quæ de nominibus & significatis agit, discernant. Nempe cùm Agathinus (vt cæteros prætermittam) librum integrum primum de semitertiana scripserit, quod significatur ex appellatione in ipso peruestigans: quónam quis pacto his veniam non dabit? quanquam facilè erat propriam peculiarémque eorum quæ videntur facere doctrinam continuam, propriam quoque & peculiarem de eorum nominibus, veluti ego nunc sum facturus. Nempe ex febribus quæ tertio quoque exacerbant die, quædam ad integritatem perueniunt, quædam non. Et rursus vtriusque earum differentia eiusmodi existit: Febrium quæ ad integritatem perueniunt, quædam paroxysmum habent duodecim horis circunscriptum, aliæ longiùs extensum: Febrium verò quæ ad integritatem non desinunt, aliæ quidem horrificæ existentes cùm à primo insultu ad incrementum veniunt, quanquam videantur iam mediocriter præuenisse, rursus alterum horrorem cum remißione faciunt: atque ab hac rursus aliud incrementum, deinde ab illo remißionem aliam aliumq; rigorem: nam bis & ter hæ reuertuntur. Secundo die alteram habent acceßionem, sed priore minorem, absque priorum repetitione: estq; illis perpetuus is serie continuata circulus, vt binis diebus binæ fiant (vt dixi) acceßiones. Aliæ præterea quædam tertio quoque die accedentes

citra

citra horrificos illos insultus & repetitiones, vnam tertio quoque die habent accessionem, nullam secundo die assequutæ, vnum hæ continuum & æquale ab insultu ad vigorem vsque habent incrementum. Hæc tibi sit febrium quæ tertio quoque exacerbant die differentia, quæ assiduè in ægrotantibus apparet. Demonstrauimus autem febrem horridam ex bilioso & pituitoso conflari succo: eam verò quæ absque horrore est, ex bilioso quidem, sed quod ad motum coctionémque attinet contumaciore, ferunt autem eam & principum partium inflammationem: Quæ verò cum rigore aggrediuntur, atque ad integritatem desinunt cum biliosis vomitionibus vel deiectionibus vel sudoribus, earum bilis flaua quæ per totum agitatur corpus, causa est. His itaque se habentibus vt dictum est, causam singulorum vel curationem peruestigare res tum medica tum vtilis existit: quídnam verò vnumquodque dictorum quis rectè vocauerit, quanquam non amplius medicinæ proprium existit, cognitu tamen vbi quis alios docere voluerit, necessarium. Nempe eas quæ in ægris fiunt nobis tum affectuum dignotiones tum futurorum prænotiones tum curationes, nihil exacta nominum ratione egere videmus, neque enim ab his vulgus de Medicis existimat. At vbi ex secta vena ægrum melius habere viderit, atque cibum adsumere (nempe & de

ea re potest indicare idiota cùm viderit) deinde non statim à cibo principium accessionis fieri, sed multo pòst tempore: Medicum laudat. Quòd si frigidam dedisse, lauisse, atque à febre ægrum vindicasse Medicum viderit, confestim illum demiratur: veluti & si quippiam ex futuris prædixerit. Ab his itaque Medicus tum exactè tum verè sermone hominum celebratur & bene audit: sophista verò cùm de nominibus & significatis contendit, tempus tum suum tum discipulorum conterit. Quoniam verò non est nobis hoc in loco propositum ipsa artis opera docere (nempe id alibi abundè fecimus) sed breuibus Hippocratis mentem considerare, id quoque ita facere valebimus. Dixit siquidem & anteà: Exercebant plerosque horum pathemata eiusmodi, febres horridæ, continuæ, acutæ, in totum quidem non intermittentes: sed modus erat semitertianus, vno die leuiores, altero grauiùs exacerbantes. Et rursus hoc loco ita inquit: In semitertiana appellata fiunt quidem & morbi acuti, & est inter cæteras maximè lethalis. Quòd lethalis quidem sit semitertiana, apertè dixit Hippocrates: quòd verò nulla ex his quæ ad integritatem veniunt lethalis sit, clarè in aphorismis ostendit, inquiens: Quæcunq; febres non intermittentes tertio die vehementiores fiunt, hæ sunt periculosæ: quocunque verò modo intermiserint, abesse periculum indicant. Quónam itaque modo quis semitertianam

nam inter desinentes ad integritatem dixerit, Hippocratem sequutus? Atqui dicentes siquis horis quatuor & viginti sine febre fiat, medium ipsum habere semitertianum, talem hanc febrem inter intermittentes faciunt. Ita verò & qui medium & paruum à magno differre horarum numero aiunt, ad integritatem deducere vtrunque volentes: ab Hippocratis mente discedunt, inter febres intermittentes constituentes semitertianam, nempe sine periculo hæc erit, quanquam lethalis ab Hippocrate dicatur. Melius itaq; fuerit nominibus (vt dictum est) neglectis singularum febrium tum curationes tum dignotiones tum prænotiones exercere. Quoniam verò tum manifestior tum breuior per nomina euadit doctrina, priùs explicabimus oratione febrium quæ tertio quoque inuadunt die differentias, vt nuper fecit iuxta vnamquanque ipsarum peculiarem appellationem: quomodo facere cõsueuit, dum vbique febrium quæ tertio quoque accedunt die differentias explicat, deinde eam quæ intra duodecim horas cessat, compendiosioris doctrinæ gratia, exquisitam appellabimus tertianam: quæ verò longiorẽ hac habuerit accessionẽ, simul quoq; & minorem remissionem, illam simpliciter tertianam vocabimus: quæ verò longiùs extensa est accessione, & paruo est interuallo, hanc rursum tertianam extensam appellabimus: quæ autem ad integritatem non desinit, & horrificas qui-

dem priore die repetitiones facit, posteriore verò die vnam quæ simplex sit habet accessionem, hanc appellabimus semitertianam: si verò simpliciter tertio quoque inuadat die, ἐπιτριταιοφυῆ, id est, propè ad tertianam accedentem. Habes in hac oratione omnia distincta tum inutilia tum vtilia. Debes autem hæc perpetuò meminisse, & promptam horum habere notitiam, ita enim iuniorum Medicorum nugas deprehendes, quas de dictorum nominibus fecerunt, de rebus se dissertare putantes. At quòd nullam quidem ex his quæ ad integritatem perueniunt semitertianam nunc appellet Hippocrates, est demonstratum: an verò solam illam quam ego propriè vocare consueui repetitiones horrificas facientem, an quoque & eam quæ sine his fit, dignum est consideratione. Nam si tabidis atque aliter diu ægrotantibus febris hæc euenire consueuit, fortassis & si absque horrore fiat, vocabimus eam semitertianam, si secundo superinuadat die. Sed (quod dixi) cùm de nomine existit quæstio, nihil absurdum est si non exactè intelligamus in qua febre semitertianæ vocem indat Hippocrates, nempe ab ipso de febribus artem edocti, ea quibus ad artis opera indigemus, absque illarum nominibus habebimus. Sed forsan conueniens esse videbitur deinde considerare propter quid adiecerit Hippocrates, vocata, & non simpliciter dixerit: In semitertiana fiunt quidem & acuti

acuti morbi. Videtur autem mihi appellationem tanquam impropriam culpare. nempe his qui diminutè in perfectione habent, dimidij appellationem facimus, inquientes semimortuum, semideum, semiuocale, semiasinum & semiassum, & quæcunque alia huiusmodi. Semitertiana verò non solùm non est dimidia vel symptomatum multitudine vel virtute, & horum tota dispositione, verùm quoque & tertiana longè deterior, vt citiùs esse videatur non illa huius: sed hæc illius dimidia dicenda. Haud itaque scio qua ratione adducti sunt, cur ita potiùs appellarent quàm aliter, qui primùm appellationem sunt contemplati. Fieri siquidem potest vt hanc indiderint appellationem, quòd cùm tertiana febris habeat vt tertio quoque inuadat, & desinat ad integritatem: semitertiana vnum quidem horum habeat, alterum verò non, nam tertio quoque die inuadit, sed vt ad integritatem desinat non habet. Potuerunt prætereà & ita appellasse quòd non inuadat cum rigore, atque adhæc quòd non terminetur cum excretione, quòd item secundum diem purum non habet. Possunt quoque & aliud quippiam dicere qui nullius frugis sapientiam exercent, & verè commoda artis prætermittunt.

Nocturna non valde lethalis, longa tamen: diurna longior, nonnullis autem vergit ad tabem.

Principiò quidem febrium catalogum simpliciter scripsit, sed harum deinceps mores docet. Vbi itaque in catalogo prædixisset: Febrium hæ quidem continuæ: aliæ interdiu tenent, nocte intermittunt: noctem aliæ tenent, die intermittunt, deinde vbi continuas percurrisset qualésnam essent, atq; deinceps illis doctrinam de quartana & semitertiana adiecisset, ad febres die inuadentes & nocte intermittentes, vel nocte inuadentes & die intermittentes peruenit, alteram ex his nocturnam, alteram diurnam appellans, nocturnam quidem quæ nocte inuadat: diurnam verò quæ interdiu. Sed per quæ nocturnam laudare visus est, non minus per ea culpauit, quòd non simpliciter dixerit: nocturna non lethalis, sed adiecerit: non valde. nempe si non valde est lethalis, constat quòd mediocriter lethalis sit. Diurnam autem non solùm longiorem nocturna esse dixit, verùm quoque & ad phthisin interdum vergere, vt & hac ratione deterior existat. nam partim quo tempore tum vaporari tum rarescere magis consueuit, si contrahatur & densetur corpus inuadens iure malignior esse videtur: partim tempus habet prouidentiæ incommodum. Nempe quo tempore dormire oportebat, hoc ægro necesse est vt à medicinali prouidentia fructum capiat, atque ob id tempore marcescunt cõtabescuntq; ob duorum alterum, si quidem interdiu dormiant, diminutè somnum accipientes: si

non

non dormiant, vespertilionis vitam non hominum agentes.

Septimana longa est, non lethalis: nonana adhuc longior, non lethalis.

Neque Hippocratem suspectum habere oportet, videtur siquidem qui hæc vidit scripsisse: neque eum mentiri conuenit, qui sese vidisse dicat. Obseruare itaque nos sedulò conuenit, & experimento quod verum est iudicare: sed vt non ita nobis vt multis accidat, qui forte fortuna quempiam conspicati, qui septimo die febricitasset, secundo & tertio, ab initio suspicati sunt septimo aliquem circuitum esse. Fieri siquidem potest vt casu id euenerit, præterea & eodem victus genere, nempe quibus ægrorum non exactè desijt morbosus adfectus, sed semen aliquod ipsis permansit, his negligentius cibatis contingit, vt sæpius quidem sexto à primo die febricitent, sæpius autem septimo, sæpius quoque & octauo, sæpenumerò & alio quodam: & placata febre putent se exactè vindicatos, & in omnibus similiter cibati, ex relicto morbi semine totidem diebus in eandem perueniant affectionem, similiterq; febriant. Fieri quoque potest vt sæpius id fiat, cùm æquale quidem fuerit quod ex adfectu reliquum est, & ægri similiter cibentur. Is reuerà circuitus est morbi, cùm exactè cibatis ipsis, febris ad eundem præfinitum diem peruenerit, quomodo in quartana fieri videtur.

Tertia

Tertiana exquiſita celeriter iudicatur, & non lethalis exiſtit.

Dictum paulò antè (vt formula quadam loquar) febrem eam quæ pauci temporis acceſsionem habet, exquiſitam terianam eſſe: quæ verò huic plurimùm inſunt, omnia tum in libris de febrium differentijs tum in commentarijs de iudicatione dicta ſunt.

Quintana omnium peſsima eſt: nempe & ante tabem, & iam tabidis ſuperueniens interficit.

Tabidi hectica laborant febre nunquam deſinente, cuius naturam omnem, vt cæterarum, in libris de febrium differentia didiciſti. Iam autem in quibuſdam & implexam quandam ex circuitu repentibus vidi aut tertio quoque die repetentibus, aut & quotidie inuadentibus, atq; (vt Hippocrates inquit) ex his quæ quinto quoque repetunt die: de quibus eadem à nobis dicta eſſe puta, quæ & de ſeptimanis & nonanis paulò antè audiuiſti.

Sunt autem modi & ſtatus & acceſsiones ſingularum harum febrium tum continuarum tum intermittentium. Confeſtim ſiquidem cõtinua eſt quibuſdam quæ ab initio floret & viget maximè, atque ad grauius deducit: circa verò iudicium & ſimul cum iudicio attenuatur, aliis molliter incipit, latenterq;: ſed diebus ſingulis increſcit

reſcit & exacerbat: circa iudicium verò
c in iudicio ſatis elucet, aliis manſuetè in-
ipit, increſcit & exacerbat, & vbi quadan-
enus viguerit, rurſus ad iudicium vſque
c circa iudicium remittitur. Contingunt
utem hæc, ſiuntq́; omni in febre & omni
n morbo.

*Τρόπους, id eſt, modos febrium, interdum qui-
em ἤθη, id eſt, mores vocant, interdum verò dif-
erentias ſubſtantiasq́;, ſed quod impræſentiarũ
pecies ſingularum quæ prædictæ ſunt febrium
cripſerit, liquet omnibus. Continuam itaque ait
onnullis incipere quidem vehementiſſimam, ſed
aulatim attenuari ad iudicium vſq;. Interdum
utem moderatè incipere augeriq́; paulatim ad
udicium vſq;, in quo ait eam ſatis elucere. Quæ
ontrarium inter ſe iudicium habent. Aliũ au-
em modũ ex his tertium eſſe ait ex ambobus cõ-
oſitum, cùm incipit quidẽ leniter, aucta autem
aulatim & perfectam nacta magnitudinem,
d perfectam vſq; ſolutionem ſeſe remittit. Hos
res modos putant quidam Hippocratem dicere
n continuis febribus, quæ in calce orationis ſcri-
ſit non intelligentes. Contingunt autem hæc
iuntq́; omni in febre & omni in morbo, qua-
um non continuarum ſolùm, verùm & omnium
liarum febrium tum continuarum tum diutur
arum, præterea & omnis alterius morbi tum
cuti tum longi eoſdem modos ait tres eſſe. Sym-
ptomata*

ptomata quoque omnia ratione eadem iudicantur. Iam age de dolore consideremus. Nempe is sæpius quidem vehementissimè aggreditur, marcescit autem paulatim vsque ad perfectam solutionem: interdum verò vbi leniter incepit, estq; ad vehementissimum paulatim auctus, celerem habet solutionem. Rursus aliquando post vigorem proportione incrementi tempore declinationem accipit.

Ex horum autem consideratione victum offerre oportet.

Præsagum te vult esse motus morborum, vt conuenientem ipsis victus rationem exhibeas, nos siquidem ad futurum morbi vigorem respicientes, rationem victus moliri oportet. In libro autem de victus ratione in morbis acutis, atque in aphorismis quónam pacto prædictos morborum prænoscere oporteat modos, ex his item qui in prognosticon confecti sunt commentarijs, atq; ex iudicationum commentarijs, per capita disces quæ hoc in libro scripsi, in prima huius commentarij scripta oratione.

Multa autem & alia tempestiua signa germana his sunt, de quibus partim aliquando scriptum est, partim verò scribetur: ad quod collecta ratione perpendendum considerandúmque cuínam horum celeritas sit & mors, vel iam instet, & cuínam offerendum vel non, & quando

& quan

& quantum,& quínam cibus erit.

Tametsi multa à quibus prænotiones fieri opor et, prædixerit: ait tamen esse & alia partim iam n prognostico scripta, partim & scribenda.

Quæ diebus paribus exacerbantur, pari- bus iudicantur: quorum verò accessiones diebus imparibus fiunt, diebus imparibus iudicantur.

Iudicia in accessionibus fieri sæpiùs diximus, tanquam vehementer in ipsis moueantur humo- res, & veluti feruentes erumpant, aut sanguinis profluuio, aut sudoribus, aut vomitionibus, aut deiectionibus, aut hæmorrhoïdibus, vel menstruo in mulieribus: tum quòd eo tempore natura ad excretionem ipsorum excitetur, simul quòd gra- uata & adflicta ad excernendum proritetur, si- mul quòd fusis ipsis magis, discretio prauorum humorum expeditior, & iudicatio facilior fiat.

Est autem primus iudicatorius circui- tuum qui diebus paribus iudicant, quar- tus, sextus, octauus, decimus, decimusquar- tus, vigesimusoctauus, trigesimus, quadra- gesimusoctauus, sexagesimus, octogesi- mus, & centesimus. Primus verò iudicato- rius circuituum qui diebus imparibus iudi cant, tertius, quintus, septimus, nonus, vn- decimus, septimusdecimus, primus & vige- simus, vigesimusseptimus, & trigesimus- primus.

Non propriè hoc loco mihi videtur circuitu appellatione vsus Hippocrates, nam dies ipsos in quibus indicationes fiunt, omnes deinceps scripsit, & in prognostico circuitus qui per quater niones fiunt exquisitè percurrit. Quo fit vt hæ indicatoriorum dierum theoriā expostulare videantur. Primum igitur diem indicatorium e paribus ait esse quartum, deinde sextum, mox in pluribus exemplaribus est scriptus octauus, deinceps decimus: in alijs est scriptus decimusquartus post sextum: deinde vigesimus, & post hunc in quibusdam vigesimusquartus, in alijs trigesimu quartus: ab hoc quadragesimus, deinde sexagesimus, deinde octogesimus & centesimus. In morbi verò qui diebus imparibus iudicantur, primum ait circuitum esse, sed satius erat (vt diximus) dicere non primum, sed tertium, deinde quintum mox septimum, deinde nonum, deinde vndecimū posteà decimumseptimum, deinde primum & vigesimum, mox septimum & vigesimum, à qu primum & trigesimum. Ostendimus autem in tractatione de diebus indicatorijs, omnium iudicantium dierū validißimos esse qui & quaterno & septimano circuitu fiunt: moderatiores verò esse qui intercidunt, de quibus quòd rationab lem habeāt generationem, dicamus. Omnes itaq impares bene dicti sunt. Inter pares verò non rectè dixerunt vigesimumoctauum & decimum nullo pacto enim sunt indicatorij.

Scire

Scire autem oportet quòd ſi extra præſcriptos dies aliter fiat iudicatio, futura ſignificatur recidiua, fiātq; morbi lethales.

Quòd prædicti dies bene firmiterq; iudicent, iudicatiq; morbi prorſus firmi ſint, fiantq; interdum & lethales, in illis commentarijs eſt demonſtratum.

Mentem autem attendere oportet, & ſcire quæ'nam in his temporibus futuræ ſint iudicationes ad ſalutem vel perniciē, aut quæ'nam vergentiæ ad melius vel deterius.

In hac oratione quod ex iudicationis nomine ſignificatur, declarauit: quod breui oratione quis dixerit celerem morbi mutationem. Quòd autem modis quatuor mutatio fiat, clarè ipſe dixit, nempè ad ſalutem, vel mortem, aut in inclinationem ad melius vel peius, inſignem ſcilicet, tacuit autem vocabulum inſignem, tanquam in communi iudicationis nomine contineretur.

Errantes autem febres, & quartanæ, & quintanæ, & ſeptimanæ, & nonanæ in quibus circuitibus iudicentur, conſiderandū.

Neque de his in prognoſtico differit, nempe erraticæ, particulares acceßiones ſine ordine habent : apparentibus tamē per indicatorios dies ſignis, iudicatio earum præcognoſcitur.

De circuitibus ad integritatē desinentibus quales tertianarum & quartanarum à plerisque Medicorum demonstratum est theorema incognitum, quod semper in ægris sumus experti. Non enim primis diebus mentem attendere oportet, neque hos simpliciter deinceps commemorare, sed accessiones, vt de tertiana exquisita in aphorismis dixit: Tertiana exquisita septem circuitibus longissimè iudicatur, nempe vt hæc septem circuitibus iudicatur, eadem ratione alia quidem in nouem circuitibus: alia verò in vndecim, & ita deinceps pro iudicantium dierum numero. Atq; de quartanis eadem est ratio, nempe in prognostico inquit: Quartanarum conditio ex eo est ordine. Ego autem cùm theoriam hanc in Eudemo philosopho prædixissem tribus adfecto quartanis, vnā quidem ex ipsis primùm desinere quæ certis diebus inuaderet, & post totidem circuitus: vbi verò hæc placata est, secundam aliam certo die, deinde & tertiam similiter prænunciassem, me hæc dicere ex diuinatione asserebant, & non ex medica speculatione, quanquàm vates nunquàm vidissent Romæ rectè in ægris prædixisse, nempe de his qui alias incolunt vrbes nullum feci periculum. Vt autem cum Deo loquamur, nunquam in illa prædictione sumus fraudati. Et si tu in his quæ de iudicationibus dicta sunt te exercueris, tum Hippocrate, tum arte dignus eris. Hæc quidem obiter à me dicta sunt, atque ad præsentem

tem

m explanationem rursum veniamus. Nempe t in prognostico de diebus iudicatorijs sermonẽ xactè distinxit, sic & de ipsis circuitibus, nusuam tamen neque in prognostico solùm, sed neq; apborismis quintani meminit, vel septimani, ei nonani. Nempe cùm in prognostico dixisset: Quartanarum conditio ex eo est ordine, atq; in phorismis: Tertiana exquisita septem circuitibus initur, poterat & ipse de quintana & septimaa & nonana eandem fecisse orationem, ita scrita oratione: Fit autem & quartanarum conditio eodem modo, & quintanarum, & septimanaum, & nonanarum ex eo ordine.

IN PARTICVLAREM ægrorum explanationem, Galeni Præfatio.

ANTE particularem ægrorum explanationem satiùs esse mihi videtur, tũ claritatis, tum breuitatis gratia, vt communem quendam de omnibus his aciam sermonem. Demonstraui, tum in alijs tra ationibus, tum in methodo curandi, duplicem sse eorum quæ inuestigantur inuentionem, vnã quidem quæ ratione ad notitiam peruenit, tum vniuersalis, tum communis cuiuslibet particulaisspeciei: alteram autem quæ per particularia ad ommune vniuersaleq; peruenit: atque hæc quidẽ

complere vniuersale: opera verò artificum ex indiuiduis fieri speciebus: opus autem esse in his exercitatione ei qui priùs vniuersale inuenit: prætereà & ad prædictorum vniuersalem affirmationem vtilia esse particularia. Sunt autem ad discipulorum captum veluti exempla hæc superiorum vniuersalium theorematum. Ob id & ego in omnibus quas feci tractationibus, nō vniuersalia modò, verùm & particularia percurri, ex libris Hippocratis, & præcipuè epidemiorum orationes adnotās, in quibus omnia exposui, quæ ab initio ad finem vsque ægris contigerunt. In libris itaque de difficultate spirandi omnes percurri, qui in epidemijs difficulter spirauerunt: in libris de diebus iudicatorijs indicatos, atq; in alijs similiter. Quare neq; prolixiore opus fuerit explicatione illis, qui ad artis opera festinare volunt. At quoniam orationes quædam sint obscuriores, ob illas mihi melius esse visum est tales quoque commentarios manifestos reddere. Nam si symptomatum omnium quæ in singulis ægris fuisse ait, vel naturam totam, vel causas generationis dixero, tractationes à me factas impræsentiarum omnes huc transferre, atque in vnoquoque ægro propè librum vnum scribere cogar. Quòd si eorum quæ in prognostico vniuersaliter scripta sunt, sola exempla nunc indicauero, omnem disciplinam ad tractationes à me scriptas remittens, breuem spero fore orationem.

Phi

Philiſcus qui ad murum habitabat, morbo hic decubuit. Primo die febris hominem corripuit acuta, ſudauit, noctemque habuit laboris plenam. Secundo omnia exacerbata ſunt, veſperi ex clyſtere bene habuit, nocte quieuit. Tertio die manè & ad meridiem vſque ſine febre fuiſſe viſus eſt: ad occaſum verò febris acuta prehendit cum ſudore, ſitibundus fuit, lingua ſuperaruit, nigrum minxit, nocte implacidus fuit, non dormiuit, prorſus delirauit. Quarto die omnia ſunt proritata, vrinæ nigræ, nox quietior, vrinæ melioris coloris, parum à naribus ſtillauit, idque ſyncerum, vrinæ variæ, enæorematis rotundis, geniture ſimilibus, diſperſis, non reſidebant, ex balano pauca exierunt flatuoſa, nox laborioſa, ſomni parui, verba, delirus, extremitates vndequaque frigidæ & non ampliùs recaleſcentes, nigra minxit, parum dormiuit, ad diem obmutuit, frigida ſudauit, extremitates liuidæ. Die ſexto ad meridiem obiit. Spiritus huic perpetuò velut ei qui reuocatur, rarus, magnus, lienis intumuit tumore rotundo, ſudores frigidi perpetuò, acceſsiones diebus paribus.

Iam tertio die in hoc ægro clarè futura erat mors, ei qui meminit vniuerſaliū theorematum:

nempe primo die febri acutæ factæ superuenit sudor qui febrem non soluit, imò & noctem attulit difficilem. Secundus dies omnia proritauit. Tertius nigrarum vrinarum excretionem habuit. Erat itaque quod primo die accidit, continuò prauum, nempe iudicatoria non iudicantia, partim lethalia existunt, partim difficile faciunt iudicium, lethalia quidem, si aliquod ex lethalibus vel symptomatis vel signis fuerit: difficile verò facientia iudicium, si absque his signa cruditatis humorum permaneant. In Philisco autem lethale signum erat, ex eo quòd non solutæ tertio die à sudore febri nigræ vrinæ & sitis accesserint, & lingua inaruerit, & tota nocte inquietus fuerit, vigilaueritq; & delirauerit: atque cùm hæc ita facta essent, quarto die cuncta proritata fuisse ait, vrinasq; rursus nigras redditas. Fac itaque memineris, quòd vbi quartus dies in acuto morbo difficilia, tum symptomata, tum signa vt tertius habuerit, iudicationem breui expectare oportet, & quòd si paribus diebus accessiones fuerint, in paribus: si verò imparibus, in illis, vbi autem iudicatio, hîc & mors in perniciosis morbis. Et sanè sexto die perijt Philiscus, quòd accessiones paribus fuissent diebus. Hoc siquidem ostendit ipse Hippocrates in calce totius enarrationis, ita inquiens: Spiritus huic perpetuò velut ei qui reuocatur, rarus, magnus, lienis intumuit tumore rotũdo, sudores frigidi perpetuò, accessiones diebus

parib

paribus. Alius autem quidam æger ſimilibus ſymptomatis & ſignis non ſexto, ſed octauo obijſſet, validiore quàm Philiſcus eſſet virtute, ſymptomatiſq; & ſignis minùs pernicioſis, nempe ex eo quòd tertio die & quarto nigras vrinas reddidiſſet, malignitatis morbi manifeſtè oſtendit magnitudinem. Sudores quoque frigidi & ſanguinis ſtillatio quinto die breui perniciem expectari confirmauerunt, atque adhuc magis quòd ſtillationi purum adſcripſit, ſic inquiens: quinto die circa meridiem parum de naribus ſtillauit, idq; ἄκρητον, id eſt, purum. Cùm itaque vel deiectionem vel vomitum ἄκρητον dixerit, ἄμικτον, id eſt, impermixtum ait, deiecta vel vomitu reiecta, vel flaua ſyncera bile, vel nigra, vel æruginoſa. De ſtilla autem ſi purum ſanguinem intellexerimus, rubrum (nempe is peculiaris huic eſt color) falſum intelligemus: nunquam enim rubri ſtilla à naribus in pernicioſo apparuit morbo, at ſemper nigri. Quòd igitur hoc ipſum nigrum purum dicat, volens quod valde tale eſt intelligere, probabile eſt. Tertio quidem die iam morbi pernicies clarè videbatur, non tamen quando eſſet moriturus conſtabat. Quarto verò die cùm vrinæ nigræ permanerent, fierentq; diebus paribus acceſſiones, atque tum ætate, tum robore æger reſtitiſſet, ad octauum vſque ſuffecturum ægrũ par erat: ſi non, ſexto die moriturum. Cùm autem quintus dies præter dicta ſanguinis puri ſtillam

haberet, frigidosq́; sudores quos per totum morbum adfuisse dixit, iure quis expectasset ægrum non posse accesionem sexto die futuram perferre. Hæc igitur videntur consequentia illis qui vniuersaliter de indicatorijs diebus, vrinisq́; & sudoribus dicta sunt, tum in libris de indicatorijs diebus, tum in libris de spirandi difficultate, & desipientia. Nempe cùm in prognostico dixerit, spiritus frequens dolorem indicat aut inflammationem supra septum transuersum, magnus autem & ex longis interuallis, desipientiam: deinde nūc & Philiscum desipuisse affirmauerit, nihilq́; tota in narratione de spirandi difficultate enunciauerit, iure optimo in calce orationis adiecit: huic spiritus perpetuò velut reuocato rarus, magnus. Constat autem idem esse dicere rarum & per multum tempus & ex longis interuallis: oratio verò, velut reuocato, velut recordanti indicat. Nempe in libris de spirandi difficultate demonstratum est rarum & magnum fieri spiritum ob mentis læsionem, tanquam functiones ægrum lateant, vt nesciat neque quando eas cohibere, neque quando inchoare oporteat.

Silenum qui apud Platamonem prope filios Eualcidis habitabat, ex laboribus & potationibus & exercitationibus intempestiuis ignis prehendit. Cœpit autem lumbis dolere, habuitq́ue capitis grauitatem,

fuitq́

fuitq; colli cōtenſio, ab aluo exierunt primo die bilioſa mera, ſpumoſa, copioſa, vrinæ nigræ, nigram habentes ſubſidentiam, ſitibūdus fuit, lingua ſuperaruit, nocte nihil dormiuit. Secundo die febris acuta, deiectiones copioſiores, tenuiores, & ſpumoſæ, vrinæ nigræ, nox toleratu difficilis, parum delirauit. Tertio die omnia ſunt exacerbata, hypochondrij contenſio ex parte vtraque oblonga, ad vmbilicū ſubmollis, deiectiones tenues, ſubnigræ, vrinæ turbidæ, nigræ, nocte nihil dormiuit, verba multa, riſus, cantus, continere nō potuit. Quarto eadem fuerūt. Quinto deiectiones meræ, bilioſæ, valde pingues, vrinæ tenues, pellucidæ, paucæ, mente conſtitit. Sexto circa caput parum ſudauit, extremitates frigidæ, liuidæ, multa iactatio, ab aluo nihil exiit, vrinæ ſuppreſſæ ſunt, febris acuta. Septimo obmutuit, extremitates non amplius recaluerunt, nihil minxit. Octauo frigidus per totum corpus manauit ſudor, puſtulæ cum ſudore rubentes, rotundæ, paruæ, veluti vari, permanebant, non colligebantur: ventris irritationes paruæ, ſtercora tenuia, veluti cruda, multa cum labore egerebantur, vrinam cum dolore mordacem habuit, extrema parum recaleſcebant, ſomni tenues, comatoſi, obmutuit,

vrinæ

vrinæ tenues & pellucidæ. Nono die eadé fuerunt. Decimo potum non sumebat, comatosus erat, somni tenues, ab aluo similia, minxit confertim subcrassum depositum, hypostasis farinam crassiorem repræsentans, alba, extrema rursus frigida. Vndecimo obiit die. Huic ab initio ad finem vsque spiritus magnus, rarus, hypochondrij palpitatio continua. Aetas circiter vigesimum erat.

In hoc ætatem adiecit, quam in primo non adiecerat. Ille siquidem bona ratione sexto perijt die, perniciosa continenter in acuto morbo habens ab initio, tum signa, tum symptomata: hic autem non secus quàm ille ab initio adfectus, propter tamen virtutis robur ad vndecimum diem est progressus, quod huic inesse par erat, tum aliàs, tum quòd per adiectionem ætatis ostendit, ea in Philisco non adiecta, ex qua non adiecta ostendit quòd pluribus esset annis, ita vt vires parum in eo valerent. Secundus æger ijsdem ab initio, tum signis, tum symptomatis, nisi viribus validis fuisset, septimo perijsset die, & sanè die illo propè obijt, scripsitq; de eo: septimo die obmutuit, extrema non amplius recalescebant, nihil minxit. Constat itaque ex his eum ad mortem propè deuenisse, at cùm virtus valida esset, ad sequentem indicatorium diem vndecimum sufficere potuit, quoniam eum qui tertio vel quarto die in pessimis

fuer

fuerat, tum signis, tum symptomatis, septimo die perire oportebat, cùm accessiones diebus imparibus magis fierent, quod declarauit, inquiens: Tertiò exacerbata sunt omnia, atque ab his rursus: Quarto die eadem fuerunt. Cùm igitur septimum diem præterire, vt dixi, ob virtutis robur potuerit, octauo die pustulas cum sudore habuit rubentes, rotundas, paruas, natura ipsa cum morbo pugnante, atque ad cutim prauorum humorum superfluitatem propellente: atq; ob id nono die haudquaquam obijt, sed vndecimo, quòd si octauo die nihil tale factum fuisset, vt nono die obijsset, consequens erat, cùm septimus qualem dixit fuisset. Quoniam verò æger hic in morbo desipuit, ob id in fine expositionis adiecit, quòd spiritum rarum & magnum per totum morbum haberet. Præterea & hypochondrij palpitationem tremoremq; continenter illi fuisse ait, quod in prognostico vel turbationem vel desipientiam significare dicebatur. Visa est autem homini fuisse quædam in septo transuerso phlegmone, ob quam tertio die expositionem scripsit: hypochondrij contensio vtrinq; ad vmbilicum oblonga, ὑπολάπαρος, id est, subflaccida & submollis. nã ὑπολάπαρος ὑποκενὸς, id est, subinanis est & absque tumore, qui fit vbi inflammantur hypochondria: cùm verò ex phlegmone septi transuersi ob continuitatem retrahitur hypochondrium, contenditur absq; tumore. Etiam in totius narrationis exordio dixit eum lũbis

laborar

laborare grauitate capitis adfectum, & colli habere contensionem, quæ & ipsa progrediente ad deterius morbo mentis vacillationem significant: quæ & cum vigilia & sine capitis grauitate si fierent, phreneticus foret. Nunc verò capitis grauitas copiã humorum non admodùm calidorum vel biliosorum (nam planè insomnis esset) contineri in eo ostendens, comatosum fuisse ægrum declarauit. Verùm de his adfectibus in quibus simul & comatosi sunt & desipiũt, latiùs dicetur, cùm primam prorrethici orationẽ explicabimus. Adiecisse autem præsenti orationi hæc oportet, quòd melius sit, quæ à nobis & alibi dicta sunt, quòd vbi quis ex causis manifestis febricitare cœperit, si nullo modo corpus ad morbũ paratũ fuerit, diaria corripitur febre. Et sanè Sileno tale prorsus fuisset, qui ex lassitudine & potibus & exercitationibus intẽpestiuis febricitauerit, nisi corpus ad morbũ paratũ fuisset, quod tibi innotescet his quæ primo statim die secũdoq; apparuerint, tũ symptomatis, tũ signis. Primùm itaque (inquit) corripuit ignis, ita autem febrẽ appellare consueuit quæ vehementissima est: deinde primo die ab aluo biliosa mera spumosa, affatim multa huic percurrerunt: deinde serie continuata vrinæ nigræ, nigram habentes subsidentiã, & mox rursum sitibundus erat, lingua arida, nocte nihil dormiuit. Sileno primo statim die non parua, tum symptomatum, tum signorũ multitudo fuit,

vt

vt intelligere manifestè liceret laßitudines, potus & exercitationes intempestiuas morbi causas fuisse. nempe quis propriißimè προφάσεις dixerit manifestas causas. Cùm verò alia quædam aduenerint, quæ hominem ægrotaturum declarauerint, multo sanè tempore progressa, æquum fuit tunc vt potuerit Silenus multo tempore hoc cibatus modo qui dictus est, ex eo sibi morbū comparasse. Nam siquis laborauerit multa perpessus in actionibus ad laßitudinem vsque, biberitq; liberaliùs, & intempestiuè sese exercitauerit, id est, aut à cibis, aut vbi fuit tardior concoctio priusquam probè in sanguinem transmutatum fuerit alimentum, hic in se partim biliosum quidem ob labores & tolerantias partim verò tum crudum tum incoctū ex potu & intēpestiuis exercitationibus aceruabit: grauißimi autem inter morbos sunt, in quibus insignis amborū copia aceruatur.

Herophontē febris acuta prehendit, ab aluo circa initia pauca tinesinosa, mox tenuia, biliosa, subfrequētia, somni nō erāt, vrinæ nigræ, tenues. Quinto die manè surditas, omnia exacerbata sunt, lienis intumuit, hypochōdrii cōtensio, ab aluo pauca nigra percurrerūt, desipuit. Sexto delirauit nocte sudor, refrigeratio, delirus permāsit. Septimo perfrixit, sitibundus, ad noctē ad mētē rediit, dormiuit. Octauo febricitauit lienis īminut⁹ est, prorsus resipuit. Doluit

ingui

inguine primum, ſecundum lienis rectitudinem: deinde dolores in tibiam vtramq; tranſierunt, nox toleratu facilis, vrinæ melioris coloris, paruamq; habuerunt ſubſidentiam. Nono ſudauit, iudicatus eſt, intermiſit, quinto die rediit, ſtatimque lienis intumuit, febris acuta, ſurditas iterũ, poſt recidiuam tertio lienis imminutus eſt, ſurditas minor, crura doluerunt, nocte ſudauit, die decimoſeptimo iudicatus eſt, neq; in reuerſione delirauit.

Hic præter opinionem ſeruatus eſt. nam primis diebus iure moriturũ ipſum quis exiſtimaſſet: nigra ſiquidem minxit, deiectionibusq; bilioſis repreſsis conſequuta eſt ſurditas tanquam recurrẽtibus ad caput ipſis, ex quibus iure quidem optimo deſipuit. At ex vrinis nigris quæ malæ eſſent, nihil boni quod contra inclinaret, erat, niſi quòd lienis quinto intumuerit die, nactus quippiam malitiæ humorum, deinde octauo die trãſeuntibus ex liene ad crura ipſis, lienis quidẽ imminuebatur: at cùm ad crura deriuarentur, doluit imprimis inguen ſiniſtrum. hoc ſiquidẽ erat ſecundum lienis rectitudinem: poſteà migrauerunt ad vtramq; tibiam dolores. Ex quibus ſymptomatis per noctem placidè habuit, minxitq; melioris coloris vrinas cum alba & pauca ſubſidentia. Deinde ſequenti die qui nonus erat, cum ſudore eſt iudicatus. Tantum ſanè habuit

tum

um contristantium humorum ad infernas partes migratio, tum vrinarum coctio. At enim neque ita hæc satis esse potuerunt vt perfectè à morbo vindicaretur æger, qui nono die sudauerat. quare pars quædam prauorum humorum ei relicta est, quæ quartodecimo die recidiuam intulit: à qua prorsus decimoseptimo die est iudicatus, seruato in hoc ægrotante per dies iudicatorios iudicio.

In Thaso Philini vxorem quæ filiam pepererat, naturaliter purgatam, & in cæteris leuiter habentem, decimo & quarto post partum die ignis cum rigore prehendit: huic os ventriculi primum dolebat, & dextrum hypochondrium, muliebrium dolores, purgatio desiit, pessi autẽ appositu hæc quidem leuiora facta sunt: capitis verò, colli, & lumborum dolores perseuerabant, somni non erant, extrema frigida, sitibunda fuit, aluus combusta est, pauca exierunt, vrinæ tenues, decolores circa initia: sexto die noctu valde delirauit, atque iterum resipuit. Septimo sitibunda, deiectiones biliosæ, copiosæ. Octauo superriguit, febris acuta, conuulsiones cum labore, valde delirauit, surrexit, balani appositu multa exierunt cum biliosa circunfluxione, somni non erant. Nono die cõuulsiones. Decimo parũ resipuit. Vndecimo dormiuit, omniũ

meminit, sed cōfestim rursus mente vacillauit, minxit conuulsa cōfertim multum: rarò admonita, crassum, album, vt fit cùm diu positæ resident & returbantur, nō residebāt: color & crassitudo qualis subiugalium. Talia mingebat, qualia ego vidi. Decimoquarto die dolores per totū corpus, verba multa, parùm mente cōstitit, & breui rursus delirauit. Die decimoseptimo voce priuata est, vigesimo obiit.

Duo ex hac narratione sunt, quorum vnum quidem cōmune est ægris antè & pòst descriptis, iudicatorij scilicet dies. Alterum antē propriū, nempe retenta mulieri huic post partum purgatione, fuerunt morbus & mors. Obijt autem vigesimo, decimoquarto, & decimoseptimo deterioribus inter cæteros effectis. Verbum autē προσθέμενη, *quod diximus apposita, cum verbo balani, vt res tulerit, scriptum, manifestum habet significatum: sine verò adiectione vel subaudire oportet balanum, vt nonnulli volunt, vel pessum, mitigatorium scilicet & inflāmationis expulsoriū. Illud verò in mulieribus omnibus quibus à partu suppressa est purgatio, tum scire tum memoria tenere oportet, nonnullas esse quæ in summum mortis venient discrimen, paucasq́; esse quæ valde mediocriter affligentur, quia plurimis quidem vterus inflammetur: alijs verò quòd sanguis in ipso partu fluxu vacuatus qualitate differat*

erat, his quidem biliosus vel melancholicus: lijs verò æruginosus vel pituitosus, aut medio-criter vtilis, inculpatus tamen absolutè nunquam, nempe quod ex eo optimum est, in partus alimentum absumptum est. Ostendunt autem naturam ipsius symptomata quæ ex retentione à partu purgationis facta sunt, vel & nūc in ea de qua hîc agitur, nempe rigor, febris acuta, sitis, biliosa effluxio, desipientia & vigiliæ, biliosi redundantis humoris indicia existunt: conuulsiones verò, & palpitationes & vrina subiugalium vrinis similis, crudi & crassi succi species sunt. Sic pessimi morbi sunt, in quibus vterque dictus humor redundat, quibus semitertianam superuenire ostendimus. Quòd itaque mulier fallaciter ægrotauerit, hæc erat causa. An verò euasura esset, an moritura, hæc tum symptomata tum signa statim inter initia explicare possunt. Attendamus igitur exercitationis gratia, qualísnam primus dies fuerit. Decimoquarto à partu ignis (inquit) hominem prehendit cum rigore. Scimus autem Hippocratem ignem ardentissimam febrem appellare, quod nondum perniciosum prorsus erat: sicut neque καρδιαλγέειν, id est, ore ventriculi dolere: neque item muliebres partes, sicuti neque dextrum hypochondrium. Verùm somni (inquit) non erant. Augetur itaque ex his omnibus dignotio malitiæ morbi, non tamen quòd

prorsus ex his morietur, nobis constat, velu neque quòd sitibunda esset, neque quòd vrin essent tenues & decolores. nempe tales vrinæ v concoquantur tempore egent, non tamen pernici se prorsus existunt. Extrema autem (inquit) fri gida, quod iam summè perniciosum existit, si principio morbi cum febre vehementissima fia Si itaq; mihi constaret quónam esset robore mu lier, de morbi etiam tempore ex prædictis sympt matis dicere possem, quanquam præter opinionem obscuram quandam salutis spem haberet. Qu quoniam incertum sit, virtutis limitationem per niciosis symptomatis in morborum consideration vos adijcere oportet, nempe ita certò pronuntia poteritis: Huic ergo mulieri dolores, qui scilic circiter decimumquartum diem per totum corp fuerunt, & desipientia, futuram mortem denun tiauerunt, vel decimoseptimo vel vigesimo ex iu dicatoriorum dierum natura. Et sanè vtrunqu accidit. nempe decimoseptimo illa obmutuit, vi gesimo obijt.

Epicratis vxorem quæ apud Archege ten manebat, cùm iam instaret partus, ri gor vehementer prehendit, non incalui vt dicebant: secundo eadem. Tertio filiam peperit, cæteraque omnia ex ratione eue nerunt. Secundo à partu die prehendit fe bris acuta, oris ventriculi dolor & mulie brium, somni non erãt, pessi appositu hæ

qu

quidem leuata sunt, sed tum capitis tum colli tum lumborum dolor infestauit. Ex aluo pauca, biliosa, tenuia percurrerunt, & mera. Vrinæ tenues, subnigræ. Sexto à febre die sub noctem mẽte vacillauit. Septimo proritata sunt omnia, vigil fuit, desipuit, sitibunda, deiectiones biliosæ abundantes. Octauo superriguit, plus dormiuit. Nono eadem fuerunt. Decimo crura laboriosè doluerunt. Oris iterum ventriculi dolor, capitis grauitas, non mente vacillauit, dormiuit magis, aluus retenta est, vndecimo sudauit, minxit quæ melioris essent coloris, & quæ multum haberent sedimentum, leuius habuit. Decimoquarto superriguit, febris acuta. Decimoquinto die vomuit biliosa, frigida, subfrequentia, sudauit, à febre libera, sub noctem febris acuta, vrinæ crassæ cum albo sedimento. Decimosexto exacerbata est, nox inquieta, non dormiuit, delirauit. Decimooctauo sitibunda, lingua exusta, non dormiuit, multùm desipuit, crura doluerunt. Circiter vigesimum manè aliquantulum riguit, comatosa fuit, per quietẽ dormiuit, vomuit pauca, biliosa, nigra, sub noctem surditas. Circa vigesimumprimum sinistri lateris per totum grauitas cum dolore, parum tussiuit, vrinæ crassitiem ha-

bentes, turbidæ, ſubrubræ, quæ depoſitæ non ſubſidebant, in cæteris leuiùs habebat, non ſine igne: ab initio fauces illi dolebãt, rubeſcebãt, columella retrahebatur, fluxio acris, mordens: ſalſa, ad finem vſque permanſit. Circa diem vigeſimumſeptimum ſine febre, vrina ſedimentum habuit, latus doluit. Die trigeſimoquarto ignis prehendit, aluus bilioſis perturbata eſt. Quadrageſimo pauca vomuit, bilioſa. Indicata eſt perfectè, & à febre vindicata die octogeſimo.

Mulierem hanc cùm prope partus præfinitum diem eſſet, riguiſſe ait abſque febre, adiectum eſt autem dictioni (vt dicebant) ex rei nouitate. Putabant ſiquidem veteres propè omnes ſpontaneis rigoribus de neceſsitate febrem ſuccedere. Spontanei vocantur qui abſque externa cauſa fiunt. In prooemio itaque libri qui bene primus de morbis inſcriptus eſt, quòd rigorem febris neceſſariò conſequatur, ſcriptum eſt. Demonſtrauimus verò rigorem hunc quem febris non ſequitur, frigidorum & crudorum ſuccorum ſobolem eſſe, atque ob id magis nunc quàm olim fuiſſe, totus ſiquidem victus laborioſus vnà cum balneis à cibo talem copiam aceruare conſueuit. Viſa quoque & Epicratis vxor hanc copiam habere, quare primo die riguiſſe ipſam ait, neque incaluiſſe, id eſt, neque febricitaſſe, & rurſus

rursus secundo die ita, deinde & tertio die pe-
periisse, et forsan ante exactam diei præfinitionem
ob vehementiam rigoris. Secundo à partu die
καρδίαν, id est, os ventriculi doluisse illi ait, &
muliebria, scilicet vt subaudire oportet membra,
veluti & mulieri antedictæ: deinde & προσθε-
μένης, id est, peßi appositu leuatam eam ait, quod
autem ex eo verbo intelligi poßit vel balanus
vel pessus, antè est dictum. Deinceps recenset
acutorum morborum symptomata, capitis scili-
cet colliq; & lumborum dolores, & vigilias &
deiectiones syncerè biliosas, quo manifestum eua-
dit abundasse succum non crudum solum, verùm
quoque & biliosum. Cùm autem & vrinæ te-
nues essent, vt morbus produceretur, erat necesse,
quoniam verò & has subnigras fuisse ait, id
cum certamine & turbationem significat. Et ad
vndecimum vsque diem an mulier salua fo-
ret, incertum erat, nullo interea manifesto
comparente signo, in quo quis salutem vel mor-
tem sperasset. Vndecimo verò die apparuit si-
gnum aliquod salutis, vbi inquit: minxit quæ
melioris essent coloris, & quæ multum haberent
sedimentum, leuiùs habuit. Eo die cum tandem
humorum coctio cœpisset, necesse erat vt mor-
bus protraheretur, atque ob id decimoquarto
quidem ita primùm iudicata est, vt sine pe-
riculo iam haberet: diebus verò ad quadra-
gesimum vsque diem intermedijs ægrotabat:

prorſus verò octogeſimo die eſt liberata. Memoria itaque teneri velim id quod experimentum atteſtatur, quadrageſimum & octogeſimum iudicatorios eſſe, mendaciumq; eſſe nec experimento apparere, quòd iudicatorij dies integris connumerentur ſeptimanis. nempe ita & quadrageſimusſecundus & ſexageſimuſtertius & octogeſimusquartus iudicia adferrent, non quadrageſimus, non ſexageſimus, non octogeſimus.

Cleonactidem qui ſupra Heraclium habitabat, ignis erraticè prehendit, caput ab initio doluit, latus ſiniſtrum, atq; partium aliarum dolores laſsitudinis modo, febres exacerbantes aliàs aliter abſque ordine, ſudores interdum quidem, interdum non, acceſsiones plurimùm decretoriis maximè diebus. Circiter vigeſimumquartum manuum extremitatibus frixit, vomuit flaua biliofa plura, & paulò pòſt æruginoſa, omnia leuata ſunt. Cœpit trigeſimo die ſanguis ab vtraque nare erumpere, idque errabundè paulatim ad iudicium vſque, cibum non auerſabatur, non ſitiebat toto tempore, neque vigil erat, vrinæ tenues, nõ decolores. Die quadrageſimo ſubrubra minxit, quæ ſubſidẽtiam rubram multam habebant, leuatus eſt. Poſt hæc variæ fuerunt vrinæ, atque interdum quidem ſedimentum habentes, interdum non. Sexageſimo

ſimo vrinæ ſedimentum habuerunt multum, album & leue, remiſſa ſunt omnia, febres intermiſerunt, vrinæ iterum tenues quidem, ſed boni coloris. Die ſeptuageſimo febris intermiſit dies decem. Octogeſimo riguit, acuta febris prehendit, ſudauit multum, vrinis ſedimentum rubrum fuit, læue, perfectè fuit iudicatus.

Cleonactidem (inquit) ignis corripuit , id eſt , febris vehemens detinuit. Deinde infert, erraticè , quod eſt ſine vllo circuitus ordine : vt verbi gratia , ſi interdum quidem tertio vel quarto febricitaſſet , interdum quinto vel ſexto, ipſum autem conſequuta ſunt ab initio ad finem bona ſigna, cibi appetentia, ſomnus, prætereà quòd non ſitiret, nec decolor vrina eſſet. Nempe hæc ita ad verbum ſcripſit Hippocrates: cibum non auerſabatur , non ſitiebat toto tempore , neque vigil erat, ſimul verò quòd neque bilioſus neque calidus eſſet qui redundabat humor , ex his ſignificabatur : nempe ab illo fiunt ægri & ſitibundi & vigiles , magiſq; cibos auerſantes ἀπόσιτοι Græcè, id eſt, οὐκ ἐρῶντες. Si itaque vt vrinæ boni erant coloris per totum morbum , ita & ſubſtantiam habuiſſent mediocrem, protractus morbus non fuiſſet, ſed forſan die quadrageſimo fuiſſet iudicatus: veluti ſi & nubem bonam vtilemq; habuiſſet, citiùs deſiiſſet morbus, nunc verò quia vrinæ per totum morbum tenues erant, multo ad

concoctionem tempore indigebant. Die igitur quadragesimo minxisse ipsum ait subrubra, & quæ rubentem subsidentiam haberent multam. Talem verò vrinam in prognostico ait longè diuturniorem quidem esse ea quæ album habet sedimentum, sed valde salubrem. A' quadragesimo die scripsit varias fuisse ipsi vrinas, interdum quidem sedimentum habentes, interdum verò non, id quod errantibus accessionibus conuenit: illæ siquidem ex humorum morbos procreantium varietate proficiscuntur, vrinæ quoque incoctio & coctio alternis apparentes, aliquos quidem ipsorum coqui ostendebant, alios verò incoctos permanere. Circiter verò sexagesimum diem sedimentum multum, læue & album fuisse ait, atque ob id infert: remissa sunt omnia, intermiserunt febres. Verùm quoniam posteà ita scripsit: vrinæ iterum tenues quidem, sed boni coloris, relictos quosdam humores incoctos ostendit, quibus paulatim coctis octogesimus dies perfectam attulit iudicationem, de quo ad verbum ita scripsit: Octogesimo riguit, febris acuta prehendit, multum sudauit, vrinis sedimentum rubrum fuit, læue, perfectè est iudicatus. Memoriæ hic rursus mandabis sedimenti speciem formámque quæ maximè potest: in vrinis quidem album, sed crassum in his qui obierunt fuisse ait. nam in Sileno, qui secundus in libro hoc scriptus est, ita dixit: minxit affatim multum

subcru

subcrassum, subsidentiæ craßiorem farinam repræsentabant, albæ, quanquam Silenus hic postero die obierit in vndecimo die, qui decimo dictam vrinam excreuisset. Mandabis quoque memoriæ dierum iudicatoriorum circuitus. Sexagesimus enim præiudicauit, non sexagesimustertius: deinde octogesimus, non octogesimusquartus, tres siquidem septimanæ non ad diem vigesimumprimum perueniunt, sed in vigesimo circunscribuntur.

Metonem ignis prehendit, lumborum grauitas cum dolore. Secundo die cum aquam bibisset multam, venter bene reddidit. Tertio capitis grauitas, deiectiones tenues, biliosæ, subrubræ. Quarto omnia exacerbata sunt, fluxit bis à dextra nare sanguis paulatim, nox implacida: deiectiones similes his quæ tertio fuerant die, vrinæ subnigræ, quæ pendentia subnigra haberent: & dispersa, non sudauit. Die quinto ex sinistra nare affatim profluxit sanguis & merus, sudauit, iudicatus est. A' iudicio vigil, aliena loquutus, vrinæ tenues, subnigræ, lauacro capitis vsus est, dormiuit, resipuit, in hoc recidiua non fuit, sed sæpiùs sanguis etiam post iudicium erupit.

Hic æger sermoni huic vniuersali fidem facit: Sanguinis è naribus largæ, & copiosæ

eruptio

eruptiones magna ex parte liberant. Videtur autem à sola sanguinis eruptione tum indicatus tum seruatus, quanquam signa non sine periculo haberet. Quarto igitur die vrinas subnigras ei fuisse ait, deinde infert, quæ pendentia subnigra haberet, & dispersa, non sudauit: atque die quinto quanuis sanguis eruperit, sudaueritq;, atque ex his fuerit iudicatus, tamen ab his vrinæ (inquit) tenues, & subnigræ, deinde vigilauit, & παρελεγεν, id est, παρελάλει, id est, præter rationem est loquutus. Maximum autem rei huius te docuit remedium, capitis lauationem, cùm in libro de victus ratione in morbis acutis dixerit, non lauandum esse his caput, quibus è naribus erumpit sanguis, nisi minùs quàm iustum sit, fluxeritt: nunc verò iusto minùs fluxerat. nempe vigil permanebat, & præter rationem loquebatur. Præterea, quæ ducere oportet, quò maximè natura vergit, per conferentes locos, rectè vniuersaliter dictum, ab eo quod nunc factum est, fidem accipit. Memoriæ prætereà mandabis quod in tertij diei enarratione est dictum: capitis grauitas, quòd copia in ipsum ascenderit. Memoria quoque tenebis sanguinis eruptionem quarto die, qui iudicatorius est, cœpisse: quinto autem perfectè, vbi sanguis eruperat, sudaueratq;, esse iudicatum. Hæc autem latiùs in libris de iudicatorijs diebus tum culta tum exarata habebis. Quod autem in calce totius

tius

tius historiæ ab ipso scriptum est : in hoc recidiua non erat, sed sæpiùs sanguis etiam post iudicium erupit. ob id est dictum, quòd sine vrinarum coctione est iudicatus. Constat autem ex hoc libro coctiones celeritatem indicationis ostendere, & securam salutem: cruda verò & incocta & quæ in malos abscessus conuertuntur, vel acrisias, vel dolores, vel mortem, vel diuturnitatē, vel recidiuas. Verùm cruda quidē erant & incocta, non tamen in malos abscessus cōuersa erāt: abscessus itaque ipse docuit, optimos quidē esse qui per emissionem fiunt: secundo loco, qui longissimè à partibus affectis fiunt, & in partibus corporis inferioribus.

Erasinum qui iuxta Bowtæ torrentem habitabat, ignis à cœna corripuit, nocte turbatus, primus dies quietus, nox laboriosa. Secundo die omnia proritata sunt : noctu vacillauit mente. Tertius dies laboriosus fuit, mente vacillauit. Quartus implacidissimus, nocte nihil dormiuit, insomnia, ratiocinationes: deinde deteriora, magna, & intempestiua, timor, implaciditas. Quinto die manè reductus est, sensit prorsus: ad meridiem verò valde insaniuit, continere nō potuit, extrema frigida, & sublinida, vrinæ incoctæ, circa occasum Solis defunctus est. Huic febres ab initio ad finem vsq; cum sudore, hypochondria sublimia, cōtensio cum dolore, vrinæ autem nigræ,

pende

pendentia rotunda continebāt, non subsidebant, à ventre deiecta sunt stercora, sitis perpetuò non magna, conuulsiones multæ cum sudore, & circa noctem perpetuæ.

Erasino huic διὰ τέλεος, id est, per totum morbum sudor erat sine iudicio, hypochondria prauè habebant, vrinæq; erant nigræ. Quænam itaq; salutis spes ipsi erat? Quare tametsi quis non sine ratione autumauerit frustrà esse scripta quæ de hoc homine dicuntur, quòd futura in eo omnibus sint perspicua: fortè tamen ægrum hunc celeris interitus exemplum scripsit. Nempe cùm in prognostico prædixisset: Febrium indicationes eisdem numero diebus fiunt, & ex quibus homines euadunt, & ex quibus moriuntur. deinde simplicißimas ac signis firmatas securißimis quarto die vel antè desinere: deinceps dixit: Malignißimæ verò & quæ cum grauißimis signis fiunt, quarto die vel antè perimunt. Erasinus itaque quanquam grauia omnia haberet, ad diem tamen quintum productus est, quòd primo die mediocriter haberet. scripsit siquidem in eo ad verbum ita: Primus dies quietus. Quintus itaque dies quo defunctus est, quartus est si primum non connumeraueris.

Critoni in Thaso pedis dolor cœpit valenter à digito magno, cumq; obrectus obambularet, die eodem iacuit, horridus, nauseabūdus, parum subcalescens, nocte desip

desipuit. Secundo die tumor toto pede, & circiter talum, subruber, atque cum contẽtione pustulæ nigræ, (φλυκταινίδια Græci vocant) febris acuta, valde insaniuit, ab aluo mera, biliosa, plura exierunt, expirauit secundo ab initio die.

Aeger hic dignus est vt memoria teneatur, propter mortis celeritatem. quòd si mortis modus adscriptus fuisset, tunc nos sermo perfectè adiuuisset. Nunc ex his quæ scripsit copia multa fuisse videtur, quam natura à principibus partibus ad crus reijcere cupiuit: cùm autem pars ea superfluum omne excipere nequiret, quod reliquum erat in caput ascendit, quodq; malignum hoc esset, vehementem desipientiam procreauit. Argumentum malignitatis superflui erat, quòd pustulæ nigræ super talum fierent. Admiratione igitur dignum quídnam causæ fuerit, cur homini huic non statim incipiente morbo, secta fuerit vena, sed non ignoramus Hippocratem ad plurimos quos scripsit ægrotantes iam morbo progresso accitum esse.

Clazomenium qui prope Phrinichidæ puteum habitabat, ignis prehendit, dolebãt autem ab initio caput, collum, & lumbi, confestim surditas, somni non erant, febris acuta prehendit, hypochõdrium intumuit, contensio exigua, lingua arida. Die quarto noctu desipuit. Quinto cũ labore

omn

omnia proritata sunt. Circiter verò vn-
decimum parum sunt remissa, ventris de-
iectiones ab initio ad decimumquartum
vsque erant multæ, tenues, aquei coloris
circa deiectionem placidè habebat, deinde
aluus suppressa est, vrinæ per totum mor-
bum tenues quidem, sed boni coloris, mul-
tumq́; habebant quod pendebat, disper-
sum, non subsidebant. Decimosexto paulò
crassius minxit, paucum erat sedimentum,
parum leuatus est, sensit magis. Septimo-
decimo rursus tenues, secundum vtranque
aurem tumor cum dolore somni non erãt,
delira loquebatur, crura dolebant. Vigesi-
mo febre liber, iudicatus est, non sudabat,
omnino sensit. Vigesimoseptimo coxæ de-
xtræ vehemens dolor subitò desiit, tumo-
res secundum aures non consistebant, neq;
suppurabant, dolebat primo & vigesimo,
profluxit aluus multis aquosis & dysente-
riosis, vrinas reddidit crassas, parotides se-
datæ sunt. Circiter quadragesimum dexter
oculus doluit, obtusiùs vidit, & sedatus est.

*Homo hic & testimonium vel etiam exem-
plum est non paruum vniuersalium theorema-
tum. Exordiemur autem ab vrinis super quibus
vndecimo die scripsit: vrinæ per totum morbum
tenues quidem, sed boni coloris, multumq́; habe-
bant quod pendebat, dispersum, non subsidebant.*

Tanq

tanquam enim ab initio tales ipsæ fuissent, permansissentq; ad decimumsextum vsque modo simili, ita narrationem fecisse videtur. Decimosexto die mutationem ipsarum indicauit, quòd tũc primùm incidisset, ita inquiens: decimosexto die paulò craßius minxit, paruum erat sedimentũ. Constat igitur tenues quidem vrinas, sed boni coloris, ob coloris bonitatem salutem indicare: tenues verò tempore ad cõcoctionem indigere. At eorum quæ contristarent non vna erat species, nempe posteà quàm decimosexto die mutationem vrinarum prædixisset, deinceps ait: die septimo rursus tenues. Eodem autem die ait ipsi abscessus post aures excitatos, qui si cum craßis vrinis fuissent, vigesimo die optimè habuisset, cùm septimusdecimus vigesimi index sit. Eo itaque die planè est iudicatus, non tamen iudicatio certa fuit, imò abscessus post aures, neque resederunt, neque ad suppurationem ducti sunt: dolebat prætereà, cœpitq; diarrhœa cũ dysenteriosis, id est, ramentosis deiectionibus, quæ acritudinis abeuntiũ humorum notæ erant: atque cùm vrinæ vnà cum ipsis crassæ fuissent, abscessus post aures resederunt, quæ cùm ita progrederentur, absoluta morbi mutatio die contigit quadragesimo. In talibus itaque iudicationibus memoria tenebis non vltimum solùm diem qui in circuitu iudicatoriorum dierum fit, sed eum etiam qui in medio est. Iudicationes enim in omnibus ægris, non in his solis,

indicatorijs diebus videntur esse factæ: diebus etiam indicatorijs abscessus post aures sunt excitati. Septimo nanque decimo parotides extiterũt. Die vigesimoseptimo coxæ dextræ dolor inuasit, natura quidem superfluitatem deorsum expellente, necdum per aluum excretionem facere queunte, quã in sequenti quaternario excitauit. Quòd autem & vigesimo die indicationem habuerit comminutam, anteà audiuimus: quapropter in ægris indicatoriorum dierum circuitus ab his quæ euidenter apparent fidem accipiunt.

Dromeadæ vxorem quæ filium pepererat, cæteris omnibus ex ratione factis, postridie prehẽdit rigor, febris acuta, cœpitq́; primo die circa hypochondrium dolere, anxia, horrida, implacida, sequentibus diebus non dormiuit, spiritus rarus, magnus, & statim reuulsus. Secundo à rigore die stercora bene à ventre deiecta, vrinæ crassæ, albæ, turbidæ, quales fiunt ex subsidentiis cùm diu depositæ returbantur, non subsidebant, nocte non dormiuit. Tertio die circiter meridiem superriguit, febris acuta, vrinæ similes, hypochondrij dolor, anxia, nox implacida, non dormiuit, sudauit per totum corpus sudore frigido, sed citò recaluit. Quarto die dolor quidem hypochondrij parum leuatus est, sed capitis cum dolore grauitas fuit: subsopita est, parum

rum à naribus ſtillauit, lingua arida, ſitibunda, vrinæ paucæ, tenues, oleoſæ, parum dormiuit. Quinto die ſitibunda, anxia, vrinæ ſimiles, ab aluo nihil, circa meridiem valde delirauit, confeſtimque parum reſipuit, ſurrexit, ſopita eſt, parua refrigeratio, nocte dormiuit, delirauit. Sexto die manè riguit, intercaluit, ſudauit per totum corpus, extrema frigida, delirauit, ſpiritus magnus, rarus. Paulò pòſt conuulſiones à capite cœperunt, celeriter defuncta eſt.

Hæc primo ſtatim die laborare acutè videbatur. Die ſecundo ex his quæ dixit ſymptomatis, prægreſſis in vrina ſignis, iure quis morituram breui eam expectaſſet. Prauæ ſiquidem admodùm ſunt returbatæ, & nullo pacto ſubſidentes vrinæ: imò die tertio vrinæ & ſymptomata perſeuerauerunt, mortis expectationem ſtabilientia. Quarto autem cùm ſtillatio è naribus ſuperueniſſet, vrinæq; oleoſæ apparerent, ratione optima ſexto expirauit die. Fuiſſe autem & in ea ſpiritum magnum & rarum dixit, qui deliraturam indicabat.

Homo quidam cùm incaleſceret, cœnatus eſt, bibitque liberaliùs, vomuit omnia, nocte febris acuta, hypochondrij dextri dolor, phlegmone, ex partibus internis ſubinanis, nox inquieta, vrinæ

ab initio rubræ, crassitiem habentes, depositæ non subsidebant, lingua arida, non valde sitibundus. Quarto die febris acuta, omniũ dolores. Quinto minxit læue, oleosum, multum, febris acuta. Sexto die circiter occasum valde mente vacillauit, nocte nihil dormiuit. Septimo omnia exacerbata sunt, vrinæ similes, verba multa, continere se non potuit, venter proritatus humida & turbida reddidit cum lumbricis, nox laboriosa. Manè riguit, febris acuta, sudauit multum, sine febre esse visus est, non multum dormiuit, ex somno perfrictio, frequens screatus, vesperi multum delirauit, paulò pòst vomuit nigra, pauca, biliosa. Die nono perfrictio, valde delirauit, non dormiuit. Decimo crura doluerunt, omnia sunt exacerbata, delirauit. Vndecimo obiit.

Narratio hæc primùm quidem nos docet operæprecium esse, vt statim ab initio morbis inuadentibus mentem attendamus, & cibum non temerè & citra obseruationem exhibeamus, etsi morbi parui videantur. Nunc igitur homo hic intempestiuè cœnatus, cùm principiò exigua febris esse videretur (nempe hoc declarabatur per verbum incalesceret) læsus est, quòd intempestiuè cibum sumpsisset: imò & liberalius (inquit) potauit, principium magni morbi esse inscius. Iure

igit

igitur vomuit quidem hæc, febris verò acuta cum symptomatis non contemnendis erat, imò & intolerabilibus, vrinæq; crassæ & non consistentes. Die quinto videbatur manifestè moriturus, cùm à prædictis symptomatis vrinæ quoque oleosæ excretæ essent: quas & die septimo mixtas ait modo eodem. Obijt autem & hic die iudicatorio vndecimo.

Mulierem quæ in littore habitabat trimestri fœtu grauidam ignis prehendit, statimq; lumbis dolere cœpit. Die tertio colli dolor capitisque secundùm clauiculam & dextram manum, citò lingua obmutuit, dextra manus cum conuulsione paraplectico modo defecta est, prorsus delirauit, nox inquieta, non dormiuit, venter turbatus est, biliosis paucis & meris exeuntibus. Quarto vox linguæ defecit, eadem conuellebantur, dolores omnium permanebant, hypochondrium cum dolore contrahebatur, non dormiuit, prorsus delirauit, venter turbatus est, vrinæ tenues non boni coloris. Quinto die febris acuta, hypochondrij dolor, mente prorsus vacillauit, deiectiones biliosæ, sub noctem sudauit, à febre immunis. Sexto resipuit, ab omnibus est læuata, circiter clauiculam sinistram perseuerabat dolor, sitibunda, vrinæ tenues, non dormiuit. Septimo tremor, aliquantulum

ſopita, parum delirauit, dolores clauiculæ & brachij ſiniſtri permanebant, reliqua leuata ſunt, prorſus ſenſit, tres dies abſque febre. Vndecimo reuerſa eſt, riguit, ignis prehendit. Decimoquarto vomuit biliosa, flaua, ſubmulta, ſudauit, à febre immunis, iudicata eſt non ſine dolore ex his ipſis pathematis.

Seruata eſt hæc, quanquã vehemẽtes dixerit morbos omnes, atq; etiam periculoſiores, ducorq; admiratione quòd nihil de ipſius ætate ſcripſerit. Atqui meminiſſe eorum quæ dicta ſunt conuenit, vt cognoſcamus raro ſeruari talibus ex morbis prægnantes citra fœtuum corruptionem. Iam illud quoq; meminiſſe conuenit, fœtum trium vel quatuor menſium præ alijs maximè reſistere, quod non ignorans Hippocrates ipſe in aphoriſmis inquit: Grauidas purgari ſi materia turget, à quarto menſe ad ſeptimum vſque oportet, minùs verò has: minores & ſeniores cauere oportet. Nempe fœtus vincula quibus vtero cohæret imbecilla minoribus ſunt, corpusq; fœtus omne molle exiſtit: Qui verò prope partum ſunt, quòd magni ſunt, ideo multo indigent alimento: quo deſtituti ſæpiùs in morbis acutis corrumpuntur. Qua efficitur ratione, vt bene cibum laborantibus his inſtituere difficillimum ſit, ſi cum fœtu fuerint. nam ſi parcè nutris vt non grauidas, fœtus tabeſcit: ſi verò fœtum obſeruans, liberaliùs eas cibas,

in

in periculum prægnans ipsa adducitur. Ob hæc trimestres & quadrimestres præ alijs magis seruantur. Propositæ igitur in oratione mulieri, cum vel vrinæ albæ & non boni coloris essent, propter tamen naturæ robur seruari contigit, quæ nocte per sudores febrem placauit. Nec verò fieri poterat, vt certus esset morbus sequentibus diebus ad vndecimum vsque, qui rursum vbi cum rigore rediÿsset, vomitu & sudore perfectè iudicatus est. Nempe à quinto ad vndecimum vsque quæ facta sunt symptomata, neruosi erant generis, & non venarum vel arteriarum. In septimo igitur (inquit) tremor, subsopita, parum mente vacillauit. Quæ verò in venis erant, meliùs à quinti diei iudicio coquebantur. In sexto itaque scripsit: vrinæ tenues: adiecto, non boni coloris. Hæc quidem meminisse vtile existit: & quod quinto die infert, certaminis scilicet plena iudicia. Nempe paulò antè ægrum aliū per sanguinis iudicauit eruptionem, & præsentem mulierem per sudores: quanquam illo die vtrisque morbus incoctus esset, quare neque perfectam fecit iudicationem.

Melidia quæ prope Iunonis sacrum iacebat, dolere cœpit vehementer capite, collo, & pectore, statimque febris acuta prehendit, muliebria parum apparuerunt, dolores omnium horum continui. Sexto comatosa, anxia, horrida, malarum

rubor, parum delirauit. Septimo ſudauit, febris intermiſit, dolores perſeuerauerũt, reuerſa eſt, ſomni parui, vrinæ per totum morbum boni quidem coloris erant, ſed tenues: deiectiones bilioſæ, mordentes, valde paucæ, nigræ percurrerunt: vrinis ſubſidentia alba & læuis, ſudauit. Vndecimo perfectè iudicata eſt.

In hac etiam principiò quidem vrinarum formam ſcripſit. Nempe in calce narrationis inquit: vrinæ per totum morbum boni quidem coloris, ſed tenues: exactè ſiquidem tenues, coloris bonitatem ſecundùm naturam habere non poſſunt. Nam vrinæ boni coloris, mediocriter pallidæ ſunt: exactè verò tenues, ſunt albæ. In quantum verò fieri poßit, vt vrinarum tenuitati conueniat coloris bonitas, in tantum audire ipſum oportet dicentem: vrinæ per totum morbum boni quidem coloris erant, ſed tenues. Videtur autem & hæc mulier ob naturæ robur ſeruata.

Finis Commentarij Tertij in Primum Epidemiorum.

GAL

GALENI IN TERTIVM EPIDEMIORVM COMMENTARIVS PRIMVS.

* * *

YTHION qui prope telluris sacrum habitabat.

Præscriptam per se vbi intellexeris orationem hanc: Pythion qui prope telluris sacrum habitabat, initio altero narrationem eorum quæ ipsi contigerunt lege, satius siquidem est existimare ita scriptam fuisse orationem, quàm statim ab initio figuram solœcam commisisse de industria Hippocratem, cùm nullam aliam huiusmodi in toto libro scripserit figuram, neque cùm ægros neq; cùm pestem exponit. Quidam verò in dandi casu scripserunt: Pythioni qui prope telluris sacrum habitabat, de solœcismo quæstionem vitare volentes.

Cœpit primo die tremor à manibus, febris acuta, delirus.

Primo statim die duo ait fuisse Pythioni cũ acuta febre symptomata, tremorem manuum & leuem quandam desipientiam. Quantitatem siquidem desipientiæ aliàs alijs nominibus osten-

dere consueuit ipse Hippocrates, ληρῆσαι & παραληρῆσαι, & παραφρονῆσαι, & παρενεχθῆναι inquiens, id est, nugari, delirare, desipere, mente transferri: vel rursus παρακόψαι & ἐκστῆναι, μανῆναι & ἐκμανῆναι, id est, furore percitū esse, mente moueri, insanire, & valde insanire. Si igitur delirus fuerit Pythion, mediocriter desipuisse eum constat. Causam autem tremoris imbecillitatem virtutis musculorum esse didicimus: desipientiam verò fieri cerebro oblæso vel propter inflammationem, vel biliosi succi abundantiam, atque acutā febrē putredini humorū succedere. Si itaq; quæ morbum prægressa sunt, veluti in aliјs scripsit, ita & in Pythione scripsisset forsan ex illis demonstratio quædam præparationis ad morbū nobis fuisset: quia verò nō adiecit, ex his solis quæ adscripsit, tentabimus & nos eā inuenire, cùm & ex eo quòd nihil de morbum prægreßis scripserit, fiat dispositionis corporis ostensio. Nam si vel ex intempestiuis gymnasijs, vel potu, vel venere (vt scribere consueuit) vel ex alio quodā quod à cōsueta victus ratione permutatū sit, febrire cœpisset Pythion, hoc non tacuisset, cōstat igitur longo tēpore affectionē latenter collectā fuisse. Cùm itaq; tremores causam habeant (vt quispiā dixerit) continentem virtutis imbecillitatē, illa autē imbecilla fiat aut propria ratione, aut ob grauantem copiam: qui offensam virtutis sequitur tremor, nunquam in morbi principio fit citra validā ægrotationem

ionem, vel famem, vel laßitudines, vel vigilias, vel curas, atq; ad hæc immoderatam venerẽ, quorũ si aliquid fuisset, planè Hippocrates idipsum in scriptura quomodo consueuit memorasset: quia verò nihil tale scripserit, vt vires ob copiam grauari existimemus, rationi est consentaneũ. Quia autem & manuum tremores essent, neruis earũ ex ceruicali medulla principiũ habẽtibus, quodq; & homo deliraret, id cerebrum etiam ipsum iam prauum quendam succum excipere est argumẽto. Oportebat autem & Hippocratem intellectio hominis periculo ad venæ sectionẽ deuenire, aut primo die si nullus incoctus cibus in ventre contineretur, vel prorsus secundo: atque adhuc magis, quòd à primi diei expositione ipse scripserit.

Secundo die exacerbata sunt omnia.

Videtur siquidem augeri morbus non vt paruus, neque ex contemnenda affectione ortus: sed tum magnus, tum causam habens non spernendam. Quoniam verò non in Pythione solùm, verùm quoque & in alijs multis ægris qui sectione venæ indigere videntur, ex nostra de his quæ ipse scripsit coniectura adiecisse eam non reperitur: vt alterum è duobus suspicemur est necesse, vel hominibus illis non esse detractum sanguinem, vel prætermissam esse remedij narrationem. Quòd verò nulli indigentium secta fuerit vena, imperſuasibile est, tanto existẽte viro illi hoc remedio, vt in germanißimis ostendit

libris,

libris, tum aphorismis, tum libro de victus ratione in morbis acutis, tum in libro de articulis, atque in ipso hoc epidemiorum tertio in ægro quodam ita scribens: Octauo die cubitum secui, multumq́; vt debebat fluxit. Nam cùm octauo die venam illi secuerit, multò vtique magis præcedentibus diebus hoc vsum esse auxilio constat. Quòd autem in singulis ægris non scripserit quibus auxilium est adhibitum, cùm de eo minoribus mentionem fecerit ad balani etiam adiectionem vsq;, incredibile est. Si igitur oratio modo vtroq; absurda sit, minùs absurdum est deligendum. Existimo equidem adhibitum esse in multis auxiliū: sed prætermissum in narratione tanquam manifestum, ad quod me agit maximè quod antè scriptum est in eos quibus octauo die sanguis est detractus: videtur siquidem hoc tanquam rarum scripsisse, sed tanquam consuetum ante diem octauum prætermisisse. Nam si in germanis libris magnis fatigantibus morbis venæ sectione perpetuò vtitur, simul cum ea duo hæc sola respiciens, ætatem scilicet & ægri vires, atque in his ipsis epidemiorum libris quendam cui octauo die sanguis missus sit esse ait: nihil aliud existimari potest, quàm quòd adhibitum quidem auxilium in ægris sit, sed prætermissum tanquam dilucidum in narratione. De venæ itaque sectione quòd sermo ægrorum omnium communis sit, semel dixisse satis erit, veluti & alijs quibuscunq; com-

munib

munibus, de proprijs autem singulorum expositio nobis erit, principium à Pythione, vt instituimus, facientibus.

Tertio eadem. Quarto ex ventre pauca, syncera, & biliosa deiecta sunt. Quinto proritata omnia, tremores manebãt, somni tenues, venter constitit. Sexto sputa varia, & subrubra. Septimo os est distortum. Octauo omnia sunt exacerbata, tremoresque rursum permanebant, vrinæ circa principia quidem ad octauum vsque diem tenues, decolores, sublime petens nebulosum habentes. Decimo sudauit, sputa subcocta, subiudicatus est, vrinæ circa subiudicationem subtenues. Quadragesimo à iudicatione die posteà suppuratio facta est, & stranguriosus abscessus.

Cætera quidem dictionis huius, symptomatũ expositionem habent & dictione & intelligẽtia conspicuam, fieri siquidem sæpiùs consueuerunt acutè ægrotantibus: quorum vires, tũ in prognostico, tum in horũ epidemiorũ primo didicimus: dicta sunt & in secundo non pauca ad ægrorum explicationem vtilia. At cùm quæ sexto contigerunt die exponit, inquiẽs: sputa varia & subrubra: quòd Pythiona, neq; pleuriticũ neq; peripneumonicum adiecerit, peruestigandum nobis reliquit, vtrúmne aliàs fieri talia sputa poßint

acutè

acutè ægrotantibus, an solis peripneumonicis & pleuriticis: videturq; arbitrari etiam aliàs talia fieri confluentibus quidem ad pulmonem prauis succis, sed paucis prorsus, ita vt viscus non inflãmetur, nempe quòd neque peripneumonicus, neq; pleuriticus fuerit, ex eo patet, quòd neque meminerit, neque nominatim perstrinxerit affectiones huiusmodi Hippocrates, imò nec vllum earum inseparabile symptoma, nempe vel doloris lateris, vel difficultatis spirandi mentionem fecisset. Nec verò ab affecto capite visa aliquando sunt talia sputa: cum tußi verò, spirandi difficultate & lateris dolore sputa huiusmodi interdum videntur. Vidi ego & duos sine febre, qui sputa talia reijcerent & colore pallida cum tußi, sed alterum sensim febricula prehendit, productusq; in longum tempus affectus, permanentibus febribus, tabidum ostendit hominem: alterum sine febre cùm talia paucis deinceps diebus eiecta essent, nihil absurdi est consequutum. Primas itaq; thoracis partes, quibus cum vltimis ceruicis vertebris coniungitur, affluentiam non multam excepisse par est, ex qua neque spirandi difficultas excitaretur, quod nihil quod conspicuũ sit ad functionem respirationis conferat primum intercostale spatium. Cùm verò nerui ob vitium in radicibus neruorum ad manus pertinentium factum degrauarentur, tremulas fecisse manus verisimile est, ex primo siquidem intercostali spatio

Nota

& sup

& superiacentibus vertebris nerui qui manuum musculos mouent, enascuntur. Fidem autem & his faciunt, & quòd tremores vnà cum sputis quæ superuenerant, permanserint, & quòd vbi signum aliquod concoctionis apparuit, non amplius facti sint tremores, morbusq; sublatus sit, iudicio per sudores consequuto: & quanquam vrinæ crudæ essent, sputorum tamen concoctio iudicauit indicationemq; attulit, vt neutrum signum quod iudicare natum est, fefellerit. Nam cùm gemina esset in ægro adfectio, vna quidem febrilis ex venarum succis, altera verò quæ nuper in thorace dicta est: priorem quidem contigit non planè sudoribus placari, quòd adhuc incocta esset, remitti verò alteram quòd in thorace nihil reliqui prorsus mansisset. Scribit itaque hoc pacto: Decimo sudauit, sputa subcocta, iudicatus est, vrinæ circa iudicationem subtenues, quæ in prognostico de tenuibus vrinis, quæ geminæ sunt, scripsit, indicantes. Primæ quidē hæ sunt: Quoad fulua tenuisq; vrina fuerit, crudus erit morbus. alteræ verò hæ: Qui tenues & crudas diutiùs mingunt vrinas, atque alia qualia resurgētium signa adfuerint, in his abscessum ad inferas septo trāsuerso sedes expectare oportet. Ob id igitur in calce eorū quæ Pythioni cōtigerunt, ad verbū ita scripsit. Quadragesimo autem à iudicatione die posteà suppuratio circa sedē, & stranguriosus factus est abscessus. Quia verò & tremoris manuū

&

& momentanei delirij in primo confestim die meminit, & in cæteris deinceps scripsit: exacerbata sunt omnia, atq; adiecit in septimo: os est distortũ: definire oportet, an increscente circa cerebrum malitia, an deorsum migrante os detractum sit. atqui ex sequentibus ad inferas magis migratio facta esse non cõmuni ipsarum ad cerebrum adfectu videtur, forsan quidẽ detracto homini sanguine, atque ob id insigniter adiuto. Præterea primis diebus ne paruum quidem adhuc sputum apparebat, fatigante latus adfectione, non propter ipsius malignitatem: constat siquidem quamgrauissimas esse & peripneumonias & pleuritidas, quæ prorsus sputũ non habent, quo pacto & ipse ostendit Hippocrates. Sed in Pythione non ob morbi grauitatem nihil sputi primis diebus redditum esse est existimandum, sed quòd circa primum intercostale spacium tantùm adfectio esset: quòd si & grauis & in eo tantùm loco esset, neq; quippiam ob id expueretur. Reuulsis itaq; inibi redundantibus venæ sectæ auxilio humoribus, potuit coctionis principium fieri affectioni sexto die in quo sputa commemorauit. Quod autem super decimo die recensendum distuleram, id est: Neq; in his epidemiorum libris quispiam planè decimo die est iudicatus, neque ipse vsquam asseruit decimum diem iudicatorium esse, quomodo vndecimum non raro asseruit. Habes autem dictiones ipsius omnes aceruatas in commentarijs de diebus

bus indicatorijs , vbi & quadragesimus morbos iudicare ostēditur, non quadragesimussecundus, vt quidam existimauerunt, dierum iudicatoriorum circuitus septimanis integris fieri putantes. Quòd si ob id solùm quis putet morbum non absolutè iudicatum, quòd decimo die sudauerit, nō vndecimo Pythion, non rectè iudicat. nam iudicationis defectus ex eo quòd non coctus sit morbus, necessariò accidit. Multos siquidem & Hippocrates ipse scripsit, & nos contemplati sumus diebus iudicatorijs nō integrè iudicatos ob solam vrinarum cruditatem. Concurrentibus verò vtrisq;, & ægri in decimo die imbecillitate & cruditate vrinarum, non debuit forsan homo iudicari, aut non bene & iudicatoriè. Sed fortaßis scriptum vndecimo & non decimo, statim ab initio est vitiatum: quomodo & alia multa vitiata esse videntur, quæ ab his qui primùm hæc scripserunt, neglecta perpetuò manent. Sed de die decimo hæc sufficiant. Iam verò considerare & non obiter est melius, quódnam enæorema, id est sublime petens nubilosum esse est existimandū. Nēpe in prognostico scriptum est: Nubes quæ in vrina peruehūtur, si albæ, bonæ: si nigræ, mala. Neq; igitur vrina nubilosa, neq; enæorema in prognostico dictum est, quanquam exactè omnem in eo libro docuerit ex vrinis in acutis morbis prænotionem. Neque verò eorum qui præsentem exposuerunt librum quisquam explanauit quidnam

esse vrinam nubilosam velit Hippocrates, at ego quæ mihi videntur de ea re perquirenti recensere non cunctabor. Nubis nomen ab aëre per metaphoram in vrinis Medici dicere consueuerunt, siue Hippocrates appellationem hanc primus de specie aliqua vel enæorematum vel vrinarum dixerit, siue alius quispiam indiderit. Quo igitur modo in continente nos aëre interdum quidem caliginosus fit status, vbi nigris addensatus sit nubibus: interdum verò syncerus & nubibus vacuus, videnturq; nubes quædam per ipsum dispersæ, ac tunc aër nubilosus dicitur, quo tempore nubium colorem neque nigrum exactè neque lucidum videmus, sed inter hos medium: sic vrinam & enæorema nubilosum mihi videtur appellare Hippocrates, quod neque album est colore, neque iam nigrum exactè, sed inter hæc medium. Tale igitur enæorema Pythioni factum esse est suspicandum. Nam si album fuisset, imperfectam indicationem non fecisset, quemadmodùm si nigrum, non probam: quoniam verò inter album & nigrum esset, ob id quidem bona effecta est indicatio, sed incompleta. Quod verò superfuit, quadragesimo die in geminum transijt abscessum, quem non putant rectum, magisq; neque rectum ipsum putant, quòd stranguriam Pythioni factam esse consensu abscessus in sedem existiment, cùm Hippocrates interdum quidem scribat simpliciter factam stranguriam, inter-
dum

dum verò non simpliciter, sed ipsi adijciat abscessus appellationem, vt in secundo statu primi epidemiorum, cùm ita scribit: Vnum autem ex signis quæ fuerunt tum vtile tum maximum, tum quod à maximis vindicauit periculis: his fuit quibus ad stranguriosum facta est conuersio, atque in id abscessus fierent: appellante siquidem eo abscessus tum eos qui per contristantium humorum emissionem facti sunt, tum eos qui per repositionem, & meritò. Vt autem in alijs ad dysenteriam, ita & nunc ad stranguriam abscessus fuisse dixit, cùm mali humores qui in venis continebantur, per vtranque expurgarentur emissionem, quod sanè in statu ipso secundo paulò ante dictionem quam nuper in medium attuli, scripsit hoc pacto: & cum stranguria, non nephritici, sed his alia pro alijs, id est, pro malis venarum succis, febribusq́; consequentibus purgationes fiebant, prauis humoribus per vesicam excretis, veluti interdum per intestina. Morsus igitur ab acribus excrementis profectus, stranguriam pariebat. Vesica siquidem (vt est demonstratum) in strangurijs ad excretionem vrinæ proritatur, priusquam insigniter ab ipsa repleatur, geminam ob causam, vel quòd ipsius iamiam mordentis non ferat qualitatem, vel quòd propter imbecillitatem grauetur, priusquam aceruetur, etiamsi pauca prorsus fuerit. Talem igitur quendam Pythioni iam factum

abscessum ait, nec scripsit simpliciter ita quòd stranguriosus factus sit, sed quòd abscessum haberet adiecit. Verùm talia plerique interpretes (nam è duobus alterum) vel prætereunt vel perperam exponunt protrahuntq; non necessariò, de quibus semel hoc in loco differere proposui. Ego equidem satius esse ducebam longo à me quæsita tempore, & cum iudicij securitate inuenta sola scribere citra omnem eorum qui perperàm exposuerunt reprehensionem: sed quoniam nonnulli prorsus rudes atq; ab omni disciplina alieni vbi in quorundam scriptorum peregrinas expositiones inciderunt, solo hoc peregrino capti eas extollunt, ob id satius esse putaui semel de his qui ita exponunt agere, cùm etiam & ipse Hippocrates dixerit: Peregrinum nondum intelligentes, magis laudant quàm consuetum, quod iam nouerũt quia vtile, atq; alienũ magis quàm apertum. Quocirca præmoniti qui commentarios legunt, vt vitiosos expositionũ modos cognoscere queant, prolixiùs hoc loco de his omnibus scribere institui. Nemo verò sermonis prolixitatem vitio vertat, ad vitiosarum expositionum dignotionem adiutorem perpetuò ipsum habiturus. Vitiosarum itaque expositionum genus vnum est quod in præsenti ægro quidam fecerunt, è quibus dictionem vnius adscribam nominibus ipsis, ne quis me hominem falsò incusare existimet. Terræ verò sacrum fortasse ad demonstrationem causæ ob

quam

quam manuum tremor factus, morbusq; ipsi inciderit, positum est, veluti mulieri ob mensium suppreßionē, quòd, vt par est, pars ea otiata esset. In sexto iterū narrat: profecto peragrè viro otiatam parte mulierem, collectis in os menstruis, barbam aluisse. quod quid aliud existit, quàm fœminam in virum mutatam? Pythion itaque dum sese à coïtu continet, ob eam quam circa sacrum curam habebat, morbum incurrit. Hæc quidem vnius interpretum est oratio, qui sese ex eo obruit, quòd sæpiùs quidem Hippocrates domicilia nominatim perstringat, non omnium verò horum sed paucißimorum prorsus enarrationem scribat. Nam si non otiosè ægrorum domicilia conscripta sint, sed aliquid quod arti commodetur commonstrent, non rectè fecit qui in paucis vim eorū explanauit, in cæteris verò vel multis prætermisit, vt statim in primo ægro quem in primo epidemiorum scripsit: Philiscus siquidem (inquit) prope mœnia habitabat, deinde rursus: Epicratis vxor quæ apud Archegetem accubabat. Erasinus item qui iuxta Boötæ torrentem habitabat. Deinceps Clazomenium qui iuxta Phrinichidæ puteum iacebat. Mox de muliere quadam: Dromeadæ (inquit) vxorem quæ filiam pepererat. Deinde de alia rursus muliere quæ in littore iacebat. Atque in hoc ipso epidemiorum tertio plerosque alios reperias scriptos ægros cum domiciliјs in quibus habitabant,

quæ nullo exponunt pacto. Cherion (inquit) habitabat iuxta Demenetum. Ab hoc d... ceps: Furyanactis filiam virginem ignis pre... dit. Deinde Cynanchica apud Tabionem. ... hanc rursus: Adolescentulus qui in foro m... dacium habitabat. Sed quid multa adscri... oportet, cùm totus ferè liber scriptura eiusm... refertus sit? Sed ad propositum reuertend... Nempe cùm multi ita sint ægri, domicilia... mnium explicare oportebat aut nullum. Sed q... dam eorum qui libros interpretantur vsqu... deò auditores contempserunt, vt ego aliquand... Alexandria explanationem huiusmodi au... rim cuiusdam ægri in primo epidemiorum des... pti in ea dictione cuius initium est: Silenus ... in Platamone habitabat. nempe in his quæ h... contigerunt, cùm talem quandam dictionem sc... psisset Hippocrates: nocte haudquaquam dor... uit, verba multa: his acclamauit interpres n... pe σεληνὸς, id est, lunaticus erat. Discipuli v... exilierunt, clamaueruntq́; superadmirabun... Quidam verò interpretes vsqueadeò superfl... morosi sunt, vt quærant an in Platamone Si... nus habitaret, alij quidem in Platamone per ... alij verò in Platanone per n. Pari modo qu... runt huiusmodi expositores, vbi Hippocrates ... xit: habitabat in theatro, ánne satius sit scrib... re theetrum vel theatrum. At hos quidem q... in talibus tempus conterunt, vituperant: ali...

ver...

ui per ea quæ in prorrhetico & Coacis
ionibus scripta sunt, exponunt quæ in æ-
rum librorum euenerunt, plerique admi-
r. Vitium verò in plurimis eorum quæ in
etico scribuntur, per illos qui in librum
confecti sunt commentarios demonstraui-
Videtur siquidem libri autor ex vno vel
s particulatim ab ipso visis conficere vni-
es enuntiationes. nempe & concursiones
s ex diuersi generis signis aceruatas scri-
m ostendimus, tantamq; esse in ea doctri-
ultitudinem, vt connumerari non possit.
r hæc quoque est declaratum à nobis in
expositione quæ autor prorrhetici scri-
doctrinam reperiri meliorem non posse ea
b Hippocrate facta sit, docente scilicet seor-
ingulorum signorum vires, neque aliter fie-
se, vt concurrentibus multis quippiam co-
itur. Qui ergo librum vtrunque lege-
& prognosticum & prorrheticum, ijs clara
uæ nunc dicta sunt omnia, nõ ignoro. Quòd
nostros in libros eiusmodi commentarios
nt, poterunt & absque his quæ nunc dicta
, prauitatem ex me talis interpretationis
scere. Verùm eos qui non legerunt, priùs
los accedere velim, deinde huc reuersos
intelligere tum sententiam de his quæ à
icta sunt ferre. Accepto siquidem nu-
quodam ex commentarijs, quem Lycus

Macedo in præsentem librum confecerat, reperi in Pythionis enarratione dictiones tres ex prorrhetico scriptas. Is in prima quidem ita ad verbum dicebat: Tremulæ obscuræ, blandæq; & contrectabiles desipientiæ, valde phreniticæ, vt & Didymarcho contigit in Cõ. In secunda hoc pacto: Tremores ex sudore effecti redire consueuerunt. In tertia verò ad verbum ita scriptum erat: Vrinæ in turbulentis vigilibusq; decolores cum nigris enæorematis delirium nuntiant. Dictiones hæ ex prorrhetico à Lyco sunt adscriptæ, tanquam Quintus in expositione huius Pythionis ita dixisset. Mihi verò qui perperàm scripta redarguere conatus sim, quanquam superioribus commentariis ab ea re temperauerim, talium expositionum prauitatem declarare satius esse arbitror. Primùm itaque prorrhetici dictio non quadrat his quæ in Pythione dicuntur: neque enim phrenitidem cum silentio incurrit, neque valde phreniticus fuit. Ostendimus autem in expositione prorrhetici quænam sint cum silentio desipientiæ, & quam ob causam valde phreniticas esse dixerit: quorum neutrum in Pythione fuit. neque enim absque silentio delirauit, neque modica correptus phrenitide. Secunda dictio qua dicebatur: Tremores ex sudoribus facti redire cõsueuerunt, contrarium his quæ Pythioni contigerunt, ostendit: non enim posteà fuerunt, sed ex principio quidem simul inuaserunt. posteà verò

decimo

decimo die sudauit, vt non ex sudoribus tremores facti videantur, sed ex tremoribus sudores. Dictio reliqua tertia qua dictum est: *In turbulentis vigilibusq; vrinæ decolores cum nigris enæorematis delirium indicant*: conuenienter à Lyco accepta fuisset, si Pythion quidem primum vigilasset non sine turbatione, vrinamq; excreuisset cum nigro enæoremate, deinde posteà desipuisset. Verùm quoniam neque minxit talia (nubilosum siquidem enæorema à nigro, magno distat interuallo) neque ex vigilijs turbulentis phreniticus factus est, sed confestim à primo die delirauit: perperàm est adducta. quid enim prohibebat quominùs enæorema nigrum ipse diceret? deinde vigilantiam quidem primo vel secundo die, post has verò primo rursus die, deinde desipientiam? Præterea Lycus ipse cùm exponit vocem ἐπινέφελον, id est, nubilosum, quòd ab ea nigrum significaretur, non est ausus pronuntiare. Superuacaneè itaque hæc adiecit (si superuacaneè adiecta, non solùm ad propositum inutilia, verùm quoque & falsa dicere oporteat) contemplaríque quæ ab Hippocrate præcipuè admodùm dicta sunt, neglexit: quæ'nam scilicet tremorum affectio sit, quæcunque sedes ex manuum tremore adfecta sit, aut vnde varia sputa, & plurima hæc consequentia, quæ ego percurri. Nihil siquidem horum prorsus contemplatus, tanquam peruestigandum quod

prorsus peruestigandum non sit, sibi ipsi obijcit ad verbum ita: Septimo die os distortum est. videtur historia ipsa pugnare cum eo quod ita in aphorismis est enunciatum: In febre non intermittente si labrum aut nasus, aut oculus, aut supercilium peruertitur, vel non videat vel non audiat, iam infirmo corpore quicquid horum fuerit, prope est mors. Hæc est Lyci dictio qui sibi obijcit veluti quæstionem, quod penitus ambiguitate caret. nempe in aphorismis dixit: Infirmo iam corpore. Pythioni verò non infirmo os est distortum. Prætereà soluens Lycus quod ipse obiecerat, nihil aliud ad solutionem dixit quàm quod nunc est dictum. Quod itaque clarum erat, id tanquam dubium obiecit: Ex cæteris verò nihil quod ad artem vtile esset, quæsiuit, neq; quísnam adfectus Pythioni esset, ob quem oborta essent præscripta symptomata: quis item locus aut quínam essent adfecti. Imò neque quod de venæ sectione prætermissum erat indicauit. Humorum temperamentorumq; non solùm nunc non meminit, vel cœli status, sed neque in vlla alia ægrorum expositione, quæ maximè debuit considerare qui librum Hippocratis exponit: non secus quàm si Asclepiadem exponeret, poros & tumores, & incompacta elementa, & ad tenuitatem lationem dicere ipsum oportebat. nempe ad hæc principia ille reducit omnia. Calidum verò, frigidum, humidum, & siccum

causas

causas statuit Hippocrates, quomodo aërem in animantium corporibus. Sic & humores quatuor temperamento inter se distantes causas ait & sanitatis & morborum: sanitatis quidem, cùm moderatè inter se habuerint: morborum verò, cùm vel exuperauerint, vel defecerint, vel ex peculiari loco in alienum transierint. Ad hæc item principia qui Lyco Quintoq; superiores librum Hippocratis aliquem explicauerunt, empirici prorsus reducere tentant, quomodo in actibus dramaticis quidam solam indutæ personæ simulationem seruant. Nempe vt qui Erasistratum exponit, rectè abstinet vt de humoribus vel temperamentis dicat, ita qui dicere aliquid in Hippocraticum librum aggreditur, rectè facit, si ad vocem illius scopum explicationis dirigit. Sed forsan Lyco tanquam notho Hippocratis sectæ æmulo indulgere in his quibus delinquere videtur, est melius: nisi quis hoc ipso incuset, quòd cùm enarrationes scribere non possit, dramaticum agat. nempe id huic simile est, si comœdiam aggrederis, & agere nequeas. Si verò ad eos qui se Hippocraticos nominant, quis accesserit, non iure optimo ipsis veniam dederit, vbi nothorum peregrinorúmque sectæ Hippocraticæ æmulorum instar aberrauerint. Cùm verò horum errores non solùm ab Hippocratis mente, sed etiam ab ipsa rerum veritate abscesserint, dupliciter eos quis

incuſauerit. Optimum ſiquidem eſt, ſi vtrunque hunc ſcopum habuerit conſentaneus expoſitor, vt ſcriptori conſentanea dicat, & vera: Qui alterum tantùm ſeruat, ex eo eſt culpandus, quòd dimidium totius labefactauit. Expoſitor verò qui neque vera neque autori conſentanea loquitur, ſummè peccare eſt exiſtimandus. Sabinus igitur, atque eius auditor Metrodorus quanquam diligentiores ſuperioribus Hippocraticis eſſe viſi ſint, tamen & Hippocratem ipſi ſæpiùs perperàm explanare videntur. Atque ſtatim in præſenti ægro ita ad verbum inquiunt: vt enim conuulſio tum à vacuatione tum repletione fit, ita & tremor, qui parua eſt conuulſio, à contrariis abſoluitur. De cauſa igitur qua eiuſmodi fiant ſymptomata, dogmaticorum virorum, non empiricorum diſſerere eſt: vt tamen cognoſcant ea, atq; alterum ab altero diſcernant, empiricis eſt neceſſe. Videtur autem primùm in ea re Sabinus circumuentus, quòd tremorem, paruam eſſe conuulſionem dixerit. nempe vt functionum offenſas vel pathe vel ſymptomata appelles, toto genere refert. Non enim affectiones quædam in ſolidis animalis particulis exiſtunt, vt ædema, phlegmone & ſcirrhus: ſed vt functiones ſuam eſſentiam in eo quòd fiunt adſumunt, non autem quòd ſtabiliter & conſtanter ſint: ſic & earum pathemata. Nempe cùm motus omnis in eo quod fit ſuum eſſe aſſequatur, ſitq; in animantibus

bus voluntarius quidam motus, veluti non voluntarius & naturalis: voluntarij offensæ in agitationibus musculorum fiunt, à quibus & naturales perfici non ignoramus. Sed quod in eis secundum naturam est, vnum & simplex existit: quod verò præter naturam est, in primis quidem duabus est differentijs, aut præter propositum aut cum proposito. Est quidem non secundum naturam: sed si ex impetu dicas vel ex voluntate, quantum ad præsens attinet, nihil interest. Ex motionibus autem quæ citra arbitrium fiunt, in his instrumentis quæ ex voluntate moueri nata sunt, alia quidem conuulsio appellatur, alia palpitatio, alia rigor, inuicem differentes. Sed de his in vniuersum vno integro est dictum volumine. Motionis verò secundum arbitrium & non secundum naturam, vna est species quæ tremor vocatur: de quo impræsentiarum quoniam & de alijs huius gratiâ dictum est quippiam, de necessitate est differendum. Fit igitur tremor non solùm ex laborantibus tum musculis tum neruis: verùm quoque & valentibus, vbi supra vires quis graue aliquid aggreditur, vel manibus portans vel humeris gestans. Cernuntur itaque adolescentes quidam validissimi, dum prægraue quippiam gestant, cruribus obtremiscere, & præsertim vbi scalas ascendere tentauerint: quod illis ex grauissimo pondere, senibus verò atque aliter imbecillis ex

minore

minore accidit nempe & hoc imbecillis graue existit. Sunt & quidam animi adfectus qui tremorem pariunt. Nam, vt in libro de humoribus est narratum, transeunti per præceps aliquod crura obtremiscunt, quòd timor vires dissoluat: veluti si et quispiam alius metu correptus sit, vel aggredientem bestiam contemplatus, vel lationes, vel hostes. Iure igitur optimo in commentarijs de tremore, conuulsione & rigore tremorem ex virium infirmitate perpetuò fieri demonstrauimus. At quoniam interdum quidem virtus ipsa per se imbecilla sit, interdum ob animi adfectum, atq; etiam quòd nullo modo sua propria ratione adfecta ex graui pondere hoc patiatur, tres causarum ipsius asseruimus esse differentias, instrumentorum scilicet arbitrio deputatorum intemperiem, pathos animæ, & graue onus. Si igitur neque metuenti neque graue onus gestanti tremor fiat, è duobus alterum existit: nempe est vel instrumentorum intemperies, vel graue quippiam in corpore fatigans circa musculos aut neruos. Sed quidam sermoni subest error, de quo in commentarijs de tremore, conuulsione, palpitatione & rigore diximus. nempe quidam videntur & manibus & capite tremere, membra agitare non proponentes, atque ob id falsò dictum esse videtur, quòd proponentibus agere quippiam eueniat. Verùm vbi intellexeris reclinato ceruicali collo tremorem capitis desistere, manúsque illuc delatas

latas non ampliùs tremere, credes non temere
dici quibus quiduis otiatur, prorsus huic tremo-
rem non fieri: si verò sustulerint, vel subla-
tum ipsum seruauerint, tunc fieri symptoma.
Tanta siquidem musculorum requie indigent
qui ita agunt, vt exaduersùm inter se positos
musculos vnà moueant: Vt in manu & qui su-
stollunt, & qui partem relaxant, eam tum ex-
tendunt tum flectunt, fortiorique est opus virtute
his qui manum in angulum ductam sublimem
seruant, quàm qui extendunt, vel flectunt.
Nempe qui extendunt, vno musculorum genere
ad id rei deputato operantur, tunc otiantibus qui
eam flectunt: qui verò flectunt, operantur qui-
dem his qui flectere possunt: otiantibus qui ex-
tendere valent. Si quis verò sublatam in angu-
lum & sublimem habuerit manum, neque ex-
tendens neque flectens, vtrisque æqualiter muscu-
lis operatur, vt in appellatis tetanis. Non minore
igitur est opus robore his, qui in eiusmodi figura
vel crus, vel collum, vel manum seruant citra
vllam solidi corporis fulturam membrum tum
vehentis tum portantis. At cùm mouens virtus
grauitate vectarum partium longè superior fue-
rit, facilè quidem attollit, facilè quoque & sub-
latas seruat: cùm verò inferior multò fuerit, ve-
luti in resolutis, nullo pacto attollere potest: quòd
si æquè polleat, vicissim sigillatímque vin-
citur, vincens siquidem, in tali figura seruat

consti

constitutam manum: victa verò, deorsum elabi sinit. Intellige autem fieri id perpetuò, ita vt vincens hæc membrum sustollat: victa statim ab eorum grauitate quæ sursum tolluntur, permittat ferri deorsum: vincens verò rursus & illa simul, virtutem eorũ vendicans, rursum attollere aggrediatur. Deinde cùm vicißitudo hæc breuissima fiat inclinatione, vt quod infrà est, suprà confestim retrahatur: quod membrum attollit, statim exaduersùm deorsum ducatur: neque exactè tum inconcussum tum stabile permanensq; seruetur membrum: sed neque motus habeat in vtranque partem effatu dignos, vtpote qui breuibus tum temporum tum locorum interuallis seruentur. Tremor sanè talis quædam existit motio, vt paucis complectar quæ latiùs in antedicto libro narrata sunt. Quæ verò in morboso rigore partium fit concußio, absq; arbitratu perficitur, atq; magnis contrariarum motionũ sibi inuicem succedentium interuallis cum sensu frigoris. Simile quodammodo huic pathemati existit aliud tum musculorum tum neruorum, quod conuulsio appellatur, simili quidem per totum atque per organa ipsa existente in ipsis motione, quæ & in eo quòd ex arbitratu ipsa mouentur, fit: sed hoc solo differt, quòd dum conuelluntur, non ex arbitratu mouentur. De palpitatione hoc in loco differere superuacaneum puto, ne & de pulsu dicere cogar, qui communitatem quandam

cum

rum palpitatione habere videtur. Iam enim satis de tremore protracta est mihi præter arbitratum in explanatorio libro oratio. Qui verò exactè vo let dictorum omnium symptomatum perdiscere, tum dignotionem, tum generationem, is librum po test legere, in quo de omnibus his perfectè disse- rui: quando & de gutture, & tussi, & sternuta- mento, & alijs quibusdam talibus agitationibus à me quidem in symptomatum causis est defini- tum, cùm & dignotiones, & differentias motuũ, atque earum causas à quibus proficiscuntur, per- currerem. Sabinus autem in talibus omnibus plus vel minus aliquid neglexit: quapropter & modo altero, tum Quintum, tum Lycum tanquã eo prudentiores probare oportet, quòd neque de ta libus quippiam referre sunt aggreßi, sed tanquã experimentarias explanationes fecerint: tametsi ex empiricis quidam (vt dixi) velut in dramate indutam agant personam, Hippocraticum quidẽ exponentes librum vt Hippocratici, sed Erasi- strati, Herophiliq; & Asclepiadæ, atque alio- rum ab illis cuiusq; sectæ existentes. Quod itaq; semper dico vbi nunc dixero, ad aliud pergam. Nam singulorum quæ Medicum scire oportet, vbi doctrinam seorsum feceris, ita ad librorum Hippocratis explanationes accedes, conclusiones quidem in horum singulis demonstrandas recor- datus: sed demonstrationes ipsas non commemo- rans, id quod nos quidem fecimus, sed nemo ex

his qui Hippocratis libros enarrauerunt aliter, cæterùm lapsi sunt omnes. Alia siquidem quæ res ipsas docet, est institutio, non compendiosa, sed exspatianti exactè constans oratione: ab ea verò differt quæ in exponendis libris consistit: neque idem habet vtraque propositum. nam eius quæ longa lataq; constat oratione, scopus est veritatis inuentio: in enarrationibus verò senis opinio cognoscenda. Qui ergo singula exactè perdidicerit, vt posteà ad librorum veterum expositiones deueniat, oportet: habeatq; hoc primùm, vt mentem senis inueniat: secundò, an rectè, an non rectè dicta sint quæ sunt scripta, idq; faciat, demonstrata in tractationibus de singulis Medicis theorematis in memoria habens. Qui autem ex interpretibus demonstrationem per ea quæ dicunt inferre non possunt, loquacitate hi auditores obtundunt, & à scriptoris opinione recedunt, suis dictis fidem adhiberi volentes: atque ob id à dictionibus ad dictiones transeunt, nihil sanè eas ad propositum conferentes. Quòd autem fieri non possit, vt scientificorum sermonum demonstrationes in enarrationibus conscribantur, ex his quoque quæ dicta nunc sunt, liquidò constat. Nempe cùm Hippocrates non in Pythione modò, verùm quoque & ægris multis dictorum symptomatum meminit, si in omnibus quidem quis citra demonstrationem quæ videntur enuntiauerit,

rit, nullam quæ scientiam pariat doctrinam animis discipulorum infundes: si verò in ægris quibusdam demonstrationes tradiderit, in alijs verò conticuerit, in primo quidem epidemiorum si ita contigerit, eas omnes dixerit: in cæteris verò ad illas remiserit, quod à nobis dictũ est efficiet. Nempe in libro vno sermonem cum demonstrationibus absolutissimum faciet, in alijs verò conclusa scribet. Nam in primum epidemiorum vbi quis eum exponat, primùm de necessitate quinquaginta commentarij erunt scribendi, duo autem vel vnus in singulos alios. Quapropter siquis vel prognosticũ vel aphorismos legere voluerit, vt priùs quinquaginta libros illos primum epidemiorum librum exponẽtes legat, est illi necesse. Pari modo si ab alio quodam scribere commentarios cœperit, in illum quidem scribet quinquaginta: qui verò librum alium legere volet, legisse priùs quinquaginta illos libros necesse erit. Atqui problematum vnumquodque vel theorematum, vel quouis modo quis appellare voluerit seorsum scriptum habere satius est, atq; ad illud reuerti, cùm quis de scriptis in eo scientiariè doceri voluerit. Ob id sanè & nos vt de tremore, conuulsione, palpitatione & rigore, ita de alijs omnibus seorsum commentati, conclusionibus demonstratorum in explanationibus vsi sumus. Sabinus verò qui neque demonstrauit quónam pacto quatuor hæ affectiones differant, tremor, palpitatio,

conuulsio, & rigor: neque hic rationem vllam et si non compertò veram demonstratiuamq́; sed probabilem dixit, principiò quidem asseruit tremorē paruam esse conuulsionem: pòst paulò autem procedens, speciem conuulsionis tremorem esse dixit. Verùm vt celeriùs ab his quæ præter mentem sunt desistamus reprehensionibus, aduersus prauos interpretes conquesti, statuamus tremorem conuulsionem esse, aut conuulsionis speciem, discamusq́; ab eo quónam modo in Pythione factus sit. nam stomachus (inquit) homini afficiebatur, manusq́; ex eo affectus participatione tremebant. Quòd verò stomachum ipsius nullus fatigaret affectus, quis ostendere potest, cùm nullum ex dictis in exponendo quæ Pythioni contigerunt, affectionis indicium nobis facere poßit: neque quòd societas quædam stomacho ad manus sit, demonstrauit. Nempe societates consortionesq́; ait tribus fieri modis, aut propter viciniam, aut propter vel generis, vel operis familiaritatem, generis quidem cùm neruosum neruoso, venosum venoso, & arteriosum arterioso affectu consentit: operis verò, cùm mammæ & thorax genitalibus compatiuntur partibus. Sed in nulla harum communitatum consortionumq́; manus stomacho affectu consentire possunt: neque enim opus aliquod ipsis commune est, neque in neruis societas, ob quam neruosum in manibus ad stomacho affecto condolendum perueniat.

ad

ad stomachum enim perueniunt ex sexto cerebri coniugio nerui: ad manus verò ex dorsalis medullæ regione circiter sextam, vel septimam, vel octauam vertebram. Vt ergo partes quæ ex sexto coniugio neruos habent, stomacho compatiantur, & non manus, rationi est consentaneum. De tremore autem hæc effutiunt qui Pythonem ob venereorum abstinentiam aceruasse multitudinem putant. Atqui venus quidem quanquam ex vacuatione non sinat plethoram subali (demus siquidem hoc ipsis) stomachum tamen abundè exoluit, cùm veneris abstinentia robustißimum ipsum efficiat, etsi multitudinem aceruet. Putare autem eum qui moderatè viuit, multitudinem sibi aceruare, est valde absurdum. non enim his sed in ocio degentibus aceruatur multitudo. Si quis verò, abacta venere, ita exercetur vt athletæ, fossores, messores, aut manuariam aliquam artem agentes: humorum copiam non sibi aceruat. Verùm quia quæ norunt conticere nequeunt, contingit serò discentibus, vt pugnantißima promant, dum intempestiuè nugantur. Quid enim necesse fuit Democritum quidem dixisse, coïtum epilepsiam paruam esse: Epicurum verò, nunquam prodesse veneris vsum, acquiescendum autem si non offenderit? In ægris siquidem ob immoderatam venerem, dici hos sermones oportebat: non autem in his qui aduersam sibi instituerunt viuendi formam.

ſcripſit hæc Sabinus non animaduertens pugnantes ſermones. Deliraſſe autem Pythiona propter abſtinentiam à venere, eſt abſurdiſsimum. Ait enim aceruatam in cerebro genituram grauantẽ ob multitudinem, deſipientiæ ſymptoma efficere: vt os conſueuit in capitis fracturis opprimens, & manus noſtra deſipientiam procreare, in quo rurſus ſe nulli qui perforatus fuiſſet, adfuiſſe oſtendit. Vbi autem vel digitis cerebrum cum mẽbranis quis preſſerit, vel per vocatas membranarum cuſtodes, vel & ante perforationem os ſuppuratum partes has oppreſſerit: deſipientiæ quidẽ non fiunt, ſed profundæ ad ſomnum delationes, ſenſuſq; priuationes contingunt, valde interdum ſoporatis ita affectis, vt in vehementibus apoplexijs. Cùm autem & varia ſputa ob genituræ retentionem facta eſſe dicant, non eſt bonum illis contradicere. nam qui ſtudioſè ſtudio indigna reprehendit, is ſeſe afficit contumelia. Atqui non hæc ſolùm, verùm quoque & alia multa his ſimiliter dicta ſunt, inter quæ hoc vnũ eſt. Aiũt enim factum Pythioni abſceſſum ad ſedem propter loci quo genituræ excretio fit, vicinitatem: propter verò ſedis abſceſſum, conſequutam ſtranguriã. Præterea & alia quædã dicunt, ex quibus ſuſpicatus quiſpiã fuerit venereorũ abſtinentiã, neq; paucorũ neq; prauorum morborum cauſam eſſe. Scribunt hæc quoque ipſi in propoſitorum ægrorum expoſitione, Democritum Epicurumq;
nihil

ihil cōmodi ex venereis fieri dixisse admonētes: tq;(quod omnium sapientissimum) vt conuulsio nquiūt) ex repletione & inanitione oritur, ita ibidinem continentiamq; consequuntur sympto-nata communia affectorum, tum cogitationis, tū eruorum. Nos igitur sapientia horum admoni-i, verumq; asserere confidentes, neque athletas psos à concubitu temperare sinemus, ne ex ea re vel conuellantur, vel desipiant. Hæc nimirum o-mnia, atq; etiam alia quæ in expositione scripsit Hippocrates, Pythoni facta fuisse aiunt, conti-nentiam venereorum morbum ipsius prægressam esse penitus confisi: quanquam ab initio dixerint verisimile esse, vt Pythoni facta hæc sint ob ab-stinentiam concubitus, quam illi ἀποχὴν vocāt. Deinde quod moderatè ab initio dixerant æquū esse obliti, prorsus etiā de re facta faciunt sermo-nem. Et sanè si prope sacrū Terræ Pythion habi-tasset, quę nam erat ipsi necessitas vt à venereis temperasset, qui neq; sacerdos, neq; æditunus Deæ esset. Nempe prorsus de eo Hippocrates tale quip-piam plenius scripsisset, quàm quòd prope sacrum Terræ habitasset: imò si & æditunus fuisset, non erat ipsi necesse vt perpetuò à venereis abstine-ret, quomodo si Dianæ vel Palladis sacerdos esset. Sed (quod modo dixi) studiosè redar-guere quæ studio indigna sunt, inter absur-da censetur. Iam ergo ab his quæ in Pythione perperàm ab interpretibus dicta sunt, desistens,

deinde ad ægrum Hermocratem transiens, ex peculiariori mihi consuetudine expositiones aggrediar, non admodùm de his solicitus quæ quidam perperàm scripserunt, nisi magna quædam occasio meme solicitet. Sed priùs de characteribus aliquid dicam.

DE ADSCRIPTIS vnicuiq; ægro chara cteribus.

NEscio quo pacto factus infelix fuerit liber hic quomodo & alij multi Hippocratis libri, quorum alij quidem aliter digesti dispositiq;, alij verò quippiã ab eo scriptis adiectum habent. Sed forsan meliùs dixero librum non infelicem fuisse, sed nos lectores ipsos qui tẽpus in re inutili perdimus. Adscriptus igitur est in calce expositionis eorum quæ Pythioni contigerunt, primùm quidem character ππ rectam habens mediam lineam, vt quidam scribunt, nongentenorum notam: deinde scriptus est π literæ character nihil in medio continens: post hunc, ου, mox μ, postremò υ. Peruestigare itaque quidnam hi characteres significant coacti sumus, nescij an Hippocratis sint, an alius quispiam talia ægro vnicuiq; adscripserit, atqui hoc ipsum peruestigare coacti, tandem intelleximus. Nam si veluti hoc in libro characteres huiusmodi cõperimus, ita & in alijs omnibus libris scripti in eorum expositione quæ ægris euenerunt, comparuissent: fortasse quòd ab

Hippoc

Hippocrate scripti essent, dicere consentaneum erat rationi. At cùm neque in aliis libris comperti sint, imò neque in hoc tertio per omnia æquè exemplaria: suspitio quædam non absque ratione inuasit non nos modò, verùm quoque & superiores nostros, vt tales à quodam adscripti sint, qui fortasse obscura discipulis inculcaret, vt tanquam magnum quippiam ex horum singulis significatum declarare posset. Forsan quoque & quis soli sibi auxilij in vno quoque ægro epitomen fecit. Protinus ergo in ipso Pythione antescripto character in medio lineam habens πτ, πίθανον, id est, probabile significare videtur: qui deinceps est π, πλῆθος, id est, abundantiam: à quo deinde ου scriptum, οὖρον, id est, vrinam significare videtur, vt ex vtrisque πλῆθος οὔρων, id est, vrinarum abundantia ostēdatur. Posteà μ quadragesimum diem nos admonet, υ verò ὑγίειαν, id est sanitatem: atque ex vtroque quòd homo quadragesimo die sanatus sit, admonemur. Collecta autem ex characteribus omnibus sententia talis existit: Probabile est ob abundantiam excretarū vrinarum morbum solutum esse, atque hominem quadragesimo sanatum die. Quòd itaque non in omnibus exemplaribus hoc pacto adscripta repe-riantur, dictum anteà. Dico quoque & nunc, nec in quibus reperiuntur, in his omnibus primum ægrum talem quendam characterē habere. Quòd igitur exemplar characteras habet in calce expo-

sitionis Pythionis adscriptos, in hunc habet modum, πτ, π, ου, μ, υ. Quòd autem rationabile sit vnumquemq; characterem id quod nuper dixi significare, fidem faciunt alij alijs in ægris adscripti. nam vbiuis adiacet πτ, lineam intermediam habens: ad calcem verò his qui conualuerunt, υ adiectum est, ὑγιείαν, id est, sanitatem demonstrans: qui verò obierunt, his θ est appositũ, quod θάνατον, id est, mortem indicat. Principio itaque cùm talia quidem significare videantur quæ dicta sunt, media autem probabilia existant, ita vt dictis ab Hippocrate in ægris ipsis accommodari possint: nobis quidem vanus est expeditus labor in Pythione, expedieturq; in alijs, tempus frustrà conterentibus. Sophistæ autem & ob talem explicationem, tanquam vates quidam, discipulis sunt admirationi.

Hermocratem qui prope nouũ murum habitabat, ignis prehendit. Cœpit ille capite lumbisq; dolere, hypochondrium molliter intendebatur, lingua principiò exusta, confestim surditas, somni non erant, siticulosus non admodùm, minxit crassa & rubentia, quæ posita nõ subsidebãt, ex aluo exusta non pauca deiecta sunt. Quinto die tenues excreuit vrinas, enæorema habebant, non subsidebant, nocte desipuit. Sexto æruginosus, omnia proritata sunt, mente non constabat.

Nug

Nugari hoc in loco non desistunt quidam libri huius expositores, aiuntq; ob id scriptum esse: qui prope nouum murum habitabat, quòd nuper calce illitus hominem offenderat: Cæteri his contradicentes, studiosè ostendere contendunt non propter calcem, noui muri meminisse Hippocratem, sed quòd præter consuetudinem exclusi essent venti, domusq; in qua Hermocrates habitabat perflatione careret, morbus prehendit hominem. De loco quidem satis, ac potiùs (vt verum dicã) superfluum. De his verò quæ ægro contigerunt, est considerandum, reuocatis ad memoriam his quæ alibi sunt demõstrata. Inter quæ id est: tria prima febriũ genera esse, vnũ quidem earũ quæ diariæ appellantur: alterum hecticarum: tertium verò earum quas acutas vocant, quæ ex putrescentibus fiunt humoribus. Quòd ex tertio harũ genere febris Hermocrati fuerit, statim liquet ex eo quòd in enarrationis initio dixerit Hippocrates: ignis prehendit, nempe vt in alia narratione scripsit: incalescens homo cœnauit, vt hoc nomine incalescens moderationem febris cœnato factæ indicaret: ita hoc loco ignem, vehementem febrem appellauit. Caput prætereà cœpit ille dolere cum surditate, quo liquet subuectam ad caput humorum copiam esse. Quòd autem humores tum frigidiores, tum pituitosiores consequantur & Carus & lethargus: calidiores verò & mordaciores, tum vigiliæ, tum dementiæ, est

demo

demonstratum. Cùm igitur vigilantia huic fuisset cum surditate capitisq; dolore & lumborum, quòd mordaciores humores caput repleuissent, suspicari rationabile erat. Contingit autem ex huiusmodi vbi cum febre calida & vrente caput offenderint, sequi (vt didicisti) dementias, vbi autem duos, vel tres, vel quatuor dies symptomata perseuerauerint, certiùs adhuc desipientiam prænoueris. Quo sanè modo & nunc in Hermocrate factum extitit, scripsit siquidem Hippocrates in quinti diei enarratione desipuisse hominem. Quòd autem & febris ea fuerit quæ nunc dicta est, ostendit & linguæ symptoma. quid enim ait? lingua principiò exusta fuit. Nomen hoc siccam prorsus fuisse indicat: potest quoque & nigram ostendere. Ex tali autem lingua taliq; febre, si non vehementer sitiuerit, ex duobus alterum indicat, vel læsam ægri mentem, vel naturalem ventris facultatem, qua maximè cibos appetimus, cadaueratam: adiecta autem & narrationi huic tali oratione: hypochondrium molliter intendebatur, febrilis affectionis principium ex hepate factum esse est existimandum, nempe quòd singulari appellato numero hypochondrium dixerit, liquet quòd alterius solùm, & non vtriusque intensio fuerit. At quoniam necessarium est vt hypochondrium, vel dextrum, vel sinistrum intelligamus, verisimilius est, vt dextrum intendi

existimemus, propter excellentiã qua alteri præstat nempe talia citra adiectionẽ & limitationes dicunt, prætereà & modus ipse febris, & linguæ ipsius inustio, hepatis affectionem ostendere satis potest. Quæ autem molliter in hypochondrio fuisse intensio dicta est, quòd veluti inanem ostendat, est declaratum, nempe inane ἐκ τοῦ λαπαροῦ, id est, ex molli significatur: huic verò opponitur τὸ μετὰ ὄγκου, quod cum tumore est, vt contensum laxo: tanquam ita dixerit, hypochondrij dextri contensio, tumor autẽ nullus, vel quòd non fuerit magna phlegmone hepatis, vel in sima solùm, quæ ventrem complectitur, gibbâ nondum cũ ipsis tumefacta. Prætereà & quòd venter exusta deijciat, ignescentiæ visceris huius indicatorium existit. Quapropter si ab his vrinæ lethales contigissent, celeriter homo interijsset: quoniam verò vt talibus mediocris esset, poßibile est vt quispiã sperauerit morbum producendum, bonæ siquidẽ vrinæ in dicta affectione non fiunt: Rubræ verò tẽpore quidem multo hominem ægrotaturum prorsus ostendunt, non tamen prorsus moriturum, vt & in prorrhetici commentarijs & his de iudicijs est demonstratum, vbi libri huius scriptorem redarguimus: nam quæ ob alterum quippiam ægris contigerunt, in alterum referens errat. Dicta autem à nobis fusiùs in commentarijs illis & propria phrenitidis indicia, & quòd in confeßis Hippocratis esse legitimis libris, quo è numero

est

est prognosticum, singulorum signorum facultas exactè per se ab ipso dicta sit. De rubris itaque & valde rubris vrinis nihil dixit: sed subrubræ cùm meminit vrinæ, valde rubrarum etiam facultatem demonstrauit. De subrubris autem vrinis ita his verbis scribit: si verò vrina subrubra fuerit, hypostasisq; subrubra, morbum hæc quidem quàm prima diuturniorem significat, sed valde salubrẽ. Cùm itaq; subrubra salubris quidem in his maximè sit, sed quàm prædictæ longè diuturnior, quas celeriter solutionem habere dixit, quæ valde rubræ existunt, longius quidem indicabunt tempus, non verò mortem ex se, neque desipientiam. Si vtique flauam ob bilem in cerebro redundantem desipientiæ fiũt, veluti & cùm exusta sit vt iam in nigram transeat, maniosæ: Sanguinem verò redundare crudiorem serosioremq; indicat rubens vrina, qui videlicet in venis continetur, quæ, tum in hepate, tum in medio corporis existunt: veluti & flauam bilẽ, fuluæ & nigræ. Quidnã itaq; tũ alios, tũ Lycũ mouit, vt eum qui in prorrhetico scripsit approbarent: surditas, atque vrinæ valde rubræ, non subsidentes, enæorema habentes, desipientiam ostendunt, talibus morbo regio capi bonum. Videtur siquidem ex his, quæ hic scripta sunt, de Hermocrate libri illius autor vniuersale aliquod theorema composuisse: sed valde deuiat & à rei ipsius natura, & ab Hippocratis mente, & ab his quæ in

ægris

ægris apparent. Nempe rei natura ostendit siccos temperamento & qualitate mordaces humores in cerebrum euectos, causas tum vigiliæ tum phrenitidis esse, vt & in commentarijs de affectis locis demonstraui. Hippocrates autem tales nouit humores, tum flauam, tum atram bilem, humidum verò frigidum succum pituitam, immordacissimum verò & maximè nobis familiarem sanguinem: prætereà & quòd humorum in venis contentorum serum vrina sit, nos docuit ipse. Quapropter rationi est consentaneum, vt cùm sanguis copiosior & semicoctus per vrinas expurgetur, rubras has efficiat: atque ob id quòd longus quidem futurus sit morbus, sanguine ad concoctionem longiori tempore indigente, si ex tempore concoctiones fiant, ac neque vnquam futurus sit lethalis talis morbus, quantum ex his sit vrinis, neque phreniticus. Sed non est hic prolixiùs insistendum, quòd nos iam talium sermonum absurditatem in prorrhetici commentarijs demonstrauerimus. Quoniam verò & crassas ostendit fuisse vrinas & non subsidentes prorsus quidē tales inter returbatas turbidasq; collocantur, vt appellare hic consueuit: sunt autem perpetuò tales turbationis crudæ quæ multum flatuosum spiritum habeat, significatoriæ, veluti mustum: Ob id vtique & capitis dolores tales vrinas meientibus contingunt, spiritu vnà cum calidioribus succis in caput elato, à quibus vt vigiliæ

aug

augeantur par est: & periculum delirij futurum sit, si humores acrimoniam quandã obtinuerint. Hæc statim ab initio omnia tum symptomata tum signa fuisse Hermocrati vbi percurrit Hippocrates, deinde nihil scribens de sequentibus diebus, ad quintum vsque diem permansisse omnia hæc ostendit, & tunc primùm ab aliorum expositione cœpit, vbi mutatio quædam in ipsis facta sit. Quinto itaque die (inquit) tenues excreuit vrinas. Quare ad illius expositionem iam transeamus: Quinto excreuit tenues vrinas, enæorema habebant, non subsidebant, ad noctem delirauit. Vbi primum & vrinarum ab initio facta est mutatio, & delirauit homo, scripsit Hippocrates, quinto die, præterita (vt dictum est) tum secundi tum tertij tum quarti expositione, tanquã eadem permansissent in ipsis symptomata. Reuocemus itaque ad memoriam quod de vrinis tenuibus dixit in prognostico, hac dictione: Qui diutiùs vrinas tenues & crudas reddunt, si alia vt conualituris adfuerint, abscessus his ad partes septo transuerso inferiores expectandus: quare secundum alterum modum crudus esse morbus significatur per tenues vrinas, sicuti & per crassas, vbi non subsident. Nam turbatæ quidem sed depositæ subsidentes, concoctionis cuiusdam initium ostendunt, & maximè vbi citò subsideant: quæ verò non subsidunt, præter flatuosam turbationem craßitiem incoctorum humorum significant.

cant. Ex his quidem iam manifestum est morbum protrahi, atq; item periculosum esse propter malitiam febris, & quòd ad noctem homo desipuerit. Quæ deinceps sunt videamus, si consequi hæc videantur. Sexto aruginosius, omnia exacerbata sunt, non mente constabat. Distinctio hîc sit tibi intensionis hypochondrij ab hepate profectæ. Fit siquidem interdum flauæ bilis in totum corpus diffusio iudicationis ratione, vt in aphorismorum commentarijs est dictum, in illo libri loco vbi ait: Icterus ante septimum diem, malum. Sis autem memor te priùs quàm morbus concoqueretur, sæpiùs audiuisse neque alium quendam abscessum fieri commodè, neque icterosum: talis enim abscessus bilem ne ex viscere expurgetur & per ventrem vacuetur, impedire significat, vel propter obstructionem ipsius vel inflãmationem. Cocto autem morbo, interdum iudicatoriè ad cutim corporis natura quod superfluit tum ex alijs humoribus tum ex flaua bile, reijcit (nihil enim interest hoc in loco vel flauam vel pallidam vocare.) Quòd autem & hepatis affectione adaucta, icterosa affectio facta sit, ostendit sexto die omnia proritata fuisse, cum eo quòd non mente homo constaret, id est, desiperet.

Septimo inquietatio, vrinæ tenues, similes, consequentibus similiter diebus. Circa vndecimum diem leuata omnia visa sunt.

Quæ quinto die cæperunt deteriores fieri vri-

næ,perseuerauerunt,malitiam ad multos dies seruantes:non enim in septimo solùm die, verùm quoque & in sequentibus ad vndecimum vsq;, in eisdē fuisse tum symptomatis tum signis Hermocratem ait. Circa vndecimum diem leuata omnia visa sunt. Bene autem dixit, visa sunt. neque enim potuit ex periculosissimis signis confestim ipse in meliorem venire statum, eadem humorum permanente cruditate, cum eo quòd neq; quippiam iudicatorium circa vndecimum apparuisset, quod sæpiùs apparere consueuit, natura vel per sanguinis excretionem, vel ventrem, vel vomitus, vel sudores, vel parotida, aut impetuosum aliquem lapsum ex periculo hominem vindicantem. Considerabimus deinceps quæ in vndecimo contigerunt die.

Cωma cœpit, vrinæ crassæ, subrubræ, deorsum tenues, nō subsidentes, paululum mente constitit.

Vnus totus factus est liber ab his qui quod significatur ex voce Cωma, exposuerunt: in quo ostenditur, in somnum delationem ita vocare Hippocrates. In somnum dico καταφοράν, id est, delationem, cùm vigilare quidem non poßint ægri, non apertis oculis: sed conniuentibus, vel profundis somnis, vel tenuibus, vel vigilijs detineantur. Et ideo opus est distinctione, multa etiam prudentia & exercitatione, vt cognoscas quo ex

affe

affectu comatosus æger fiat. Sæpiùs enim ob humiditatem multam primæ partis sensu præstantis, in qua & somnum fieri rectè demonstrauit Aristoteles, consequitur Coma, vt nonnullis euenit inebriatis: sæpiùs autem ob solum frigus & interdum propter vtrunq; contingit profundus et comatosus somnus: prætereà & ob virtutis imbecillitatem talis fit affectio, ita ad extinctionem properantis vt palpebras sublatas seruare non possint: contingitq́; ita habentes vt posteà quàm oculos clauserint, vel nullo pacto, vel parùm somno correpti, vigilent, qui neq; tunc palpebras attollere possunt: quam affectionem ab ea quæ ob humiditatem & frigus fit, distinguunt maximè pulsus tum languidissimi, tum tardi, tum rari, & parui facti. Atq; hanc theoriam si Hippocrates exposuisset, cæteris similiter, pulsuumq́; speciem in ægros scripsisset, diligentiorem ita & nos earum quæ ipsis contingunt affectionum haberemus cognitionem: quam quoniam prætermisit, veluti quidam vrinarum theoriam, ex his quæ scripsit, de ægrotis est coniectandum. Pituitosum itaque succum in cerebrum vndecimo peruenisse die non est rationabile in morbo sicco & calido, statim inter initia inuadenti, nempe linguæ inustio, & vigilia, & febris valida existens, & in sexto die icterosa effusio, excrementaq́; cousta, igneam per totum corpus affectionem esse demonstrant, cum eo quòd etsi copia aliqua

succi collecta in hepate solo & ipsius venis fuisset, nō hæc in toto cōtinebatur corpore, demonstratum statim ab initio propter vrinarum crassitiem. Relinquitur itaque vel vehemens frigus in cerebro, vel imbecillitas virtutis causa comatis Hermocrati die vndecimo fuisse: vtrum autem horum fuerit, summè est perniciosum. nempe talia frigora insanabilia demonstrata sunt, vbi calidos & siccos morbos consequuta fuerint. Iure itaq; scripsit Hippocrates visa omnia leuata esse. nempe cùm grauissimum signum ex comate principium vndecimo die cepisset, fieri non potuit vt tunc corpus salubrem habitum recuperauerit: neque tamen media quædam est in talibus affectio: at si à salubri statu desciuerit talis febris forma, in contrariam peruenit perniciosam, in qua calidum natiuum extinguitur. Facto itaque die vndecimo comate ita pernicioso symptomate, mentem ad vrinas conuertamus. Nam si & ipsæ perniciosæ apparuerint, moriturum breui hominem indicabunt: si verò mediocres, in longius tempus tracturum, nempe fieri non potest vt vrinæ in tali affectione optimæ fiant. Sed quæ'nam de ipsis dicat audiamus. Vrinæ (inquit) crassiores. Copulant autem hîc quidem post coma, prius dictum verbum, cœpit, vrinis adijcientes. ipsum enim in medio ordinatum, & comatis & vrinarum, vtriq; quis attribuere potest, vt gemina sit lectio: vna quidem eiusmodi coma cœpit: alia

talis

talis, cœpit meiere craſsiora. Nempe verbo οὔρεε, id eſt, minxit, ſecundum indicatiuum appellatum modum dicto, literam ν, adijciunt, & ſcribunt ἐρέειν cum ν, iuxta infinitiuum appellatum, vt verbo, cœpit, conſona fiat ſcriptura: ſed credibilius eſt verbo cœma, cœpit verbum adiectum, nunc ipſo primo incipiente, nempe vrinæ craſſæ ſtatim ab initio erant. Nam in primorum dierum expoſitione ſcriptum eſt his verbis: vrinæ craſſæ erant, rubræ, & depoſitæ non ſubſidebant, quare fieri non poteſt, vt ipſe nunc dicat cœpiſſe vrinas craſſas fieri, cùm ab initio ad quintum vſque diem factæ tales fuiſſent. Nempe quinto die mutatas, tenues ait ipſas factas: deinde & ſeptimo quòd tales ipſe eſſent memorauit. Vndecimo itaque iure dixit: minxit craſsiſsimas, comparans ipſas his quæ à quinto die ad hunc vſque tenues fuerant. prætereà ſubrubras ait ipſas fuiſſe, & deorſum parua habere quæ ſubſiderent. Mediæ itaque tum bonarum tum pernicioſarum videntur fuiſſe vrinæ. Quod in calce ab ipſo dicitur, bifariàm legunt: quidam ita: non ſubſidebant ἡσυχῆ, id eſt, paulùlum, adijcientes τὸ ἡσυχῆ non ſubſidentibus vrinis: alij autem ita: ſubſidebant: & rurſum altero principio: ἡσυχῆ κατανόει, id eſt, paululum mente conſtitit, quod videtur potiùs intelligentiam habere, nempe ἡσυχῆ, etiam prædicto quòd vrinæ ſubſideant, ex more ita dicunt Græci: verùm in non ſubſi-

dentibus talia nomina non valde adijciunt. Quæ itaque vndecimo die facta sunt tum symptomata tum signa, hæc sunt. Videamus autem deinceps quæ de decimoquarto scripsit.

Decimoquarto absque febre, non sudauit, dormiuit, prorsus mente constitit, vrinæ similes.

Frustrà adiectum videtur, non sudauit: simile est, non erupit sanguis, non vomuit, non parotidas habuit. Sed vt paulò antè dixit: circa autem vndecimum diem omnia leuata esse visa sunt, qui cùm potuisset quidem dicere simpliciter: leuata sunt omnia, sed adiecit, visa sunt, vt ad memoriam reuocaret quæ alibi ab ipso scripta sunt: his quæ non ex ratione leuant, fidendum non est: Ita & hîc non cunctatus est ex abundantia adijcere: non sudauit, vt nos leuationis infidelitatem admoneret. nam si quod decimoquarto die cõtingere solet euenisset, hominem seruasset. Ex eo itaque quod non factum sit, malitiæ morbi nos admonuit. Ignorant autem Medicorum plerique tales adfectiones, lætanturq; ex eo quòd ægri meliùs habere videantur, etsi ex perniciosis prioribus tum signis tum symptomatis hoc fuisse contigerit: nescientes huiusmodi affectiones contingere natura ad mortem, & calore natiuo ad extinctionem properante, partibus similiter in tumorem ex maligna destillatione eleuatis, vbi natura infirmata nullo pacto

cto humoris tumorem parientis coctionem aggreditur. Nempe circa generationes puris (inquit) dolores fiunt & febres, permutationem subeuntibus ab caliditate natiua tumorem parientibus humoribus. Cùm itaq; caliditas ipsa natiua non amplius concoctionem propter imbecillitatem aggreditur, neque dolent neque febriunt nisi valde parùm. Ex suppuratis itaque, pure excreto, pars in quam fluxus decubuerat, salua manet: vbi verò neque suppuratio, neque dolor aliquis insignis, neque febris fiat, pars putrescit, vt aliquando ipsam omnino præcidere necessarium nobis sit. Simile aliquid huic contigit, & his qui ex lethalibus signis non febricitantes tum absq; signis tum absq; ratione sunt facti. Quòd autem talis affectio esset Hermocrati, & Cunna vndecimo die factum ostendit. Nempe cum febre vrente, & humorem habente videlicet tum mordentem tum acrem, symptoma repentè habere, quod humores humidos, frigidos & mordacitatis expertes consequatur: quòd non desierit prior affectio ostendit, cùm nihil iudiciarij factum sit, sed calor natiuus tum mortificatus tum extinctus fuerit. De his itaque alibi fusiùs dictum est. At nunc quoque summatim semel satis sit dictum esse de his, qui præter rationem in morbis difficilibus sine febre sunt facti. Quanto enim perniciosioribus prægreßis signis meliùs habere videantur, tanto morbum perniciosiorem

habent. Nempe (vt Sabinus dixit) morbus insidians veluti fera aliqua vel homo nequam (nempe mentem habentis animalis est insidiari) repentè iam inuadit inopinatos eos qui ab ipso insidijs obsidentur. At verba ita dicta iure quis nugas dixerit: nihil enim dicit quod scientiarium sit, sed nugatur solùm, putatq; propositum per exemplum demonstratum esse, nihil simile cum comparatis habens. Hoc itaque relicto, nos ipsi quod propositum est iam absoluemus: & mihi hîc mentem exactè attende, & mirari desine quomodo sæpiùs ego quempiam perniciosè habere dixerim, qui mediocriter bene repentè haberet, vt & lauaretur: riderer q; non solùm ab idiotis, sed & à Medicis, & in prædictione manerem: & posteà cùm in morbum reuerteretur, qui bene habere visus fuerat, deinde moreretur, ex Diuinatrice non Medica theoria prædixisse sum existimatus: & hæc miris his Medicis nusquam scripta esse ipsa dicentibus. Vnde ergo quòd circa vndecimum diem vel morituros aliquos, vel iudicandos prædixi, scripsi abundè & de talibus prædictionibus, & in libris de diebus iudicatorijs, & in libris de iudicijs: & omnium horum princeps est admirabilis Hippocrates. Sed alia quidem in nuper dictis libris excolui, & quibusdam alijs: In præsenti verò his qui illa legerunt, manifestum de præsentibus faciam sermonem. Vndecimo siquidem die visus est Hermocrates leuatus esse:

Decimo

Decimo verò quarto die perfectè liberatus. Vbi autem iam definitum erat, & præcognitum recidiuam fore, & periturum ipsum: consequens erat vt decimusseptimus ex his quæ vndecimo & decimoquarto euenerant, recidiuam inferret, quòd morbi mutatio in diebus decretorijs contigisset, didicimus siquidem & in prognostico, & in aphorismis circuitus dierum per quaternarios in vigesimum, & non vigesimumprimum deuenire: atque ob id vndecimum quidem decimiquarti indicem esse, decimum verò septimum vigesimi. Reuersurum itaque Hermocrati decimoseptimo morbum maximè rationi erat consentaneum, cōsequuturam quoque & aliam vigesimo permutationem. Neque tamen iam adhuc nobis legentibus quæ ab Hippocrate scripta sunt, constat, qualísnam vigesimo die futura sit mutatio: quoniam neque quomodo vires ægri haberent sciebatur, & quòd neque ipsarum certißimum signum scriptum esset. nempe cum harum cognitione facile erat dicere, siue vigesimo die æger obiturus esset, siue morbus esset in longius tempus producendus: quòd si non cognoscantur, incertum existit. Audiamus itaque quæ ipse dixit de decimoseptimo & vigesimo.

Circiter decimumseptimum reuersus est morbus, sequentibus diebus incaluit, febris acuta, vrinæ tenues.

Alia quidem symptomata recidiuæ sunt:

vrinæ verò tenues morbum crudum esse significant. Quare etsi non magnopere exitiosa apparerent signa, neque ob id fore incolumem hominem dicere poßis, cruditatem vrinarum decimoseptimo die conspicatus. Ipse etenim dixit in talibus periculum esse, ne æger tempori morbi sufficere non poßit.

Rursus autem vigesimo iudicatus sine febre, non sudauit.

Quo secundum rationem die debuisset febris proritari, si natura prorsus coctionem humorum aggressa fuisset, vel solùm vrinæ (vt ostendi) tenues permanerent, in hoc perfectè placata est febris. Neque enim decimoseptimo ratione caliditatis natiuæ facta est, sed sola putredinis ratione, excalfactus febriliter humoribus. Feruor itaque humorum ipsorum perspiratus immunem à febre hominem reddidit: sed manentibus exitiosis symptomatis, vt posteà dicet, manifestum erat moriturum Hermocratem. Quo autem modo in decimoquarto die scripsit: non sudauit, ita & vigesimo ipsum adiecit, ad memoriam reuocans factum absque signis leuamentum. Quòd autem permanerent symptomata properantis ad extinctionem naturæ ægri, liquidò constat ex his quæ deinceps scripsit in vigesimi diei enarratione: quibus iam mentem attende.

Toto tempore cibos auersabatur, men-

te constabat, loqui non poterat, lingua superarida, non sitiuit, dormiuit parùm, cωmatosus.

Dicta omnia iam properantis ad extinctionem vitalis facultatis sunt signa: vt confestim ciborum auersatio inappetentiam significans, quæ interdum fit propter os ventris ob alienam quandam humorum qualitatem affectum, interdum verò & propter virtutis ipsius cadauerationem: cuius, cùm æger valeret, opera erant tum actionem sentire, tum quæ ipsam curatura essent appetere: eiusdem opus est & humidæ substantiæ indigentia & impletio. Quo itaq; habuit modo circa hæc, manifestè ostendit Hippocrates, inquiens: non sitiuit, & ab hoc: toto tempore cibos auersabatur, deinde scripsit: mente constabat, atq; ab hoc: lingua superarida, non sitiuit. mente constabat quidem ad communem vtriusq; distinctionem adsumpsit: non sitiuit verò ad alteram. Communis verò distinctio hoc ait: non sentiebat indigentiam substantiæ neq; humidæ neq; siccæ, non quòd non consequeretur, sed quia properaret ad extinctionem ipsius facultas. Orationi verò huic: lingua superarida, adiecit: non sitiuit, vt distingueret quòd non ob humiditatem homo non sitiuisset, vt nonnulli eorum qui tum humidum tum frigidum aceruauerunt humorem: sed quòd quanquam affectio siticulosissima esset: virtus nõ sentiret emortua: non potuisse etiã loqui ab eadẽ

factum

factum est malitia. Si igitur symptomata hæc & vigesimo die, & per totum ferè morbum ipsi adfuerint, manifestum quòd extincta naturali caliditate febris vigesimo die placata sit. Accedit his & quòd dormiuit parum, comatosus. Non enim vt secundum naturam habentes, dormiuit: sed propter imbecillitatem facultatis vltrò oculos claudebat, vt apertos habere non posset, ipsosq; inclinabat, & parùm dormiuit. adiecit enim verbo dormiuit aduerbium, parùm: quoniam & hoc signum erat imbecillæ virtutis, non somnorum secundum naturam. Ob id itaque ægro hoc tempore somniculosum coma fuit magis, quàm propter primi sensus instrumenti humiditatem. Mirari itaque licet, non quòd perierit Hermocrates, sed quòd ad vigesimum vsque septimum suffecerit. rationabile siquidem erat non multò pòst vigesimum accessuram ipsi mortem. Quòd itaque iuuenis quidam esset, & natura valde robustus, liquidò constat: atque ob id resistebat paulatim marcescens. licet enim ex omnibus quæ ipsi contigerunt, conijcere vocatum à recentioribus Medicis marasmum retorridum fuisse. Peremit autem ipsum vigesimoseptimo febris, quæ ob humorum putredinem vigesimoquarto excitata fuerat, quam sequenti dictione manifestauit. Dignum autem indicatu existit propter quid in præsenti dictione scripsit: mente omnino constitit. videtur siquidem non omnino mente constitisse,

cum

um ipse Hippocrates dicat ipsum in quinti diei narratione desipuisse, & rursus posteà sexto die adiecerit: non mente constitit, & rursus decimoseptimo: desipuit. E duobus itaque alterum, vel quòd solis his diebus delirauit, alio verò tempore mente constiterit, significare volens, scripsit: mente prorsus constitit, vel quòd vigesimo die cuius interpretationem in præsenti dictione scripsit: prorsus mente constitit, id est, ne paululum quidem delirauit. Quare autem hoc adiecit, paulò antè dixi. Nempe cùm quidam in morbis non sitibundi & non appetentes fuerint, aut propter delirium non sentiunt quæ patiuntur, vel propter facultatis naturalis ventris mortificationem: quoniam autem ita patiantur citra delirium, relinquitur virtutem ipsorum extinctam esse.

Circa vigesimum & quartum diem incaluit, aluus liquida, fluentibus tenuibus multis, sequentibus diebus febris acuta, lingua combusta est. Vigesimoseptimo obiit.

Huic ægro quartus & vigesimus inter periodicè iudicatorios, vt demonstratum est, & vigesimusseptimus multò magis in hoc quasdam innouationes ex proportione attulerunt. Nempe vt septimodecimo die reuersus est morbus, vigesimo die melius habere visus est, non ita tamen habens secundum rei veritatem, sed opinionem multis præbens extinctæ caliditatis natiuæ, sine

febre

febre factus est : eodem modo die vigesimoquarto cùm ex putredine reliquorum humorum febrire incepisset, deincepsq; deorsum multa deiecisset, & tenuia & maligna, vigesimoseptimo die obijt, facta febre ipsa tum acuta tum sicca, per quæ & lingua combusta est.

Huic surditas per totum morbum permansit, vrinæ vel crassæ vel rubentes, non subsidentes, aut tenues cum enæorematis decoloribus. gustare non valebat.

Post vigesimi expositionem deinceps adscripsit quod nunc dictum est: gustare non valebat, quod idem voci ἀπόσιτος existit, id est, cibos auersatus. Vrinas autem à decimoseptimo die ad vigesimum factas tenues ait. Prædixerat autem (si quippiam meminimus) & de his quæ rubens & non subsidens enæorema haberent: nunc verò repetitis simul omnibus quæ ostenderat, virtute hoc ait, quòd minxit aliàs aliam, commodam verò exquisitè nunquam vllam. Præterea quòd per totum morbum permanserit surditas, non dictum anteà, iure nunc adiecit. Quo autem modo nihil de icterosa effusione dixerit, haud scio: sequens enim erat vt de hac ageret, sed forsan vt manifestum quòd perseuerauit tacuit. Nempe quòd nondum sudor Hermocrati fuerat, neq; per ventrem, vel vrinas, vel vomitus biliosorum vacuatio cõsequuta erat, impoßibile erat placatum esse icterum. Ex omnibus itaq; dictis videtur fuisse

hepar

hepar validè affectum ipsi, quod est principium tum nutricis tum naturalis appellatæ animæ, cuius quatuor esse virtutes demonstrauimus, attractricem, retentricem, alteratricem, & expultricem, per quas corpora tum nutriuntur, tum augentur: qua affecta graues prehendunt inappetẽtiæ, vt mori potiùs æger velit, quàm aliquid gustare.

DE ADIECTIS CHARACTERIBVS.

VEtustiora quidem exemplaria principium adiectorum ægris characterum habebant à muliere circa Bitonis anginosa, septima ab initio descripta. Et sanè qui interpretati sunt adscriptos huic libro characteras, ab illa omnes incœperunt, dicentes primis ægris ipsos non esse adiectos. In nonnullis verò exemplaribus quæ nunc in manus nostras peruenerunt, reperiuntur & primis ægris adiecti characteres, vt et Dioscoridis editio ipsos adiectos habeat. Atq; huic vtiq; Hermocrati primùm quidem subscriptum est πτ, lineã in medio habens characterum omniũ quos in ægris omnibus diximus reperiri adscriptos: deinde τὸ ε, scriptũ est, & pòst ipsum τὸ Δ, lineã rectã deorsũ reflexã habẽs: veluti τὸ υ, præscriptũ: deinde post ipsũ κ, et ζ, et post hæc τὸ θ, in hũc modũ: πτ, ε, Δ, κ, ζ, θ. Prim⁹ itaq; character vt anteà πιθανὸν, i. credibile significat: veluti & litera vltima interdũ

quidem

quidem v, interdum verò θ, scripta, sanitatis quidem v, mortis verò θ, signum est: character verò qui hunc antecedit, numerum dierum indicat, in quibus vel obijt homo, vel perfectè sanatus est: qui in medio existunt, modum habent, in quo seruari hominem contigit vel interire: & nunc characterem ε, cum A deorsum reflexo scribens, credibile esse ait retentis deiectionibus vigesimoseptimo die perijsse Hermocratem. Quidam interpretum quòd venter vigesimoquarto die fluxerit, mortem ipsi adfuisse aiunt, ex prorrhetico dictionem quæ ita habet expromentes: Surditas & vrinæ valde rubræ, non subsidentes, & sublime petens habentes, delirij signum: hos ictero corripi malum, mala quoque & ex morbo regio fatuitas: hos voce quidem priuari, sed sentientes contingit: venterq́; (arbitror) his copiosè fluit, vt Hermippo factum est, vnde obijt. Hæc quidem ex prorrhetico est dictio, de qua dictum est, cùm librum illum exponeremus. Nunc verò tantùm dicere sufficiet rursus, memoriæ gratia, & quæ in illis exposuimus, & quæ in hoc libro hucusque. Contigit siquidem Hermocratem neq; per ventris retentionem, neque per excretionem perire, sed hæc quidem affectionis symptomata apparuisse, vt & cùm anteà excreuit combusta, vtrisque & hepatis affectiones consequentibus, vt ostendimus, tum in alijs quibusdam, tum in commentarijs de locis affectis. Videtur autem &

ipsi

psi mors aduenisse, maximè quidem ob hepar, um verò & quòd caput non secundùm naturam haberet. Adhuc autem ægrum irrationabiliùs exponunt, qui ob id scriptum solùm aiunt, ut indicatoriorum dierum vires peruestigaremus, tanquam non omnibus quidem ægris communiter hoc obseruetur, sed singula seorsum iuxta eas quæ ipsis contigerunt affectiones.

Qui in Dealcis horto iacebat.

Rursus & hoc in loco Sabinus hortum adiectum ait morbi concausam homini factum, scribitq́; ita his verbis: ob id enim & hortum nunquam apposuisset, atq; hinc febri occasionẽ fuisse manifestans non enim herbiuorum animal est homo, quapropter ex alieno victu vt innouationem quandam sustinuit. Hoc in loco quidem ille scripsit. Sed quoniam in hoc commentario præter meam ipsius voluntatem ad alienarum expositionum cõfutationem ab amicis scribere aliqua sum adductus, & nunc pauca adijciam idem genus habentia. Primùm itaque neque perpetuò hominem habitare dixit in Dealcis horto, sed iacere solùm scripsit: qui anteà quidem cùm rectè valeret, alibi habitare potuit: morbo verò correctus, cõuenientioris diuersorij indigus, tale in Dealcis horto habuerit. Secundò, non necesse est eum qui in horto diuersorium habeat, oleribus perpetuò vesci vt herbiuorum animal: vt neque si prope eos fueris, qui caprinam vel ouillam vendunt, hæc

quotidie comedas, vt qui oratoriè loquuntur. Neque enim si vicinus his fueris qui carnes vendunt, propterea necesse est tibi, vt & plurimas has ingeras, vt athletæ. Tertium ab his est, quòd cùm multam sermonis vbertatē haberet ad aëris qui in hortis est accusationem, hanc quidem totam partem prætermisit, & ad olera conuersus est. Poterat & cloacas commemorare quæ ferè excrementa ad hortos repurgant, omnemq́; talem graueolentiam, atque adhuc ab oleribus arboribusq́; & fruticibus exhalationem, ita brassica, caureo & buxo. nam circunstans aër manifestè ab horum præsentia prauus redditur. Sed iam satis de harum expositionum contradictionibus dictū est. Ad ea autem quæ commodant digressus, dictiones Hippocratis prosequar.

Diutiùs capitis grauitate affectus, dextroq́; tempore dolens: cum occasione autem igne est prehensus, iacuit.

Ignem quidem Hippocrates febrem appellat, veluti à me sæpiùs est iam demonstratum. Prætereà & quòd propriùs, veluti & hominibus omnibus, consuetum est paruas causas προφάσεις appellare, ita & ipse interdum appellat, & hoc est demonstratum. Nempe quædam per se quidem morbum committere non possunt: præexistenti verò morbosæ præparationi appropinquantes, totius morbi causam habere visæ sunt, veluti in nunc proposito ægro. Nam quòd caput diutiùs

grauare

grauaretur. tempusq́; doleret, adfectionem quandam morbosam homini genitam esse ostendebat. Et certè probè fecisset, si priusquam ob leuem aliquam externam causam ægrotasset, quæ ipsius idoneitatem ad affectionem ostenderat, Medico sese credidisset, qui à futuro morbo præseruare potuisset.

Sexto die ex sinistra paucus merus effluxit sanguis.

De quo prædixit tanquam dolente, fluxisse huic ait ex sinistra paucum merum, ἄκρατον autem, id est, merum, vbi quidem de flaua vel nigra bile dicatur, vel æruginosa, manifestum habet significatum, vt sæpiùs iam est dictum. Nempe vbi familiarem, tum colorem, tum substantiam quiuis humor veram seruauerit, tunc vacuari ipsum merum dicimus. De sanguine verò forsan modo contrario merum ab ipso dici est intelligendum, acsi dicat κακόκρατον, id est, perperàm mixtum. Constat autem colorem sanguinis naturalem rubrum esse: decolorem verò non talem, sed vel nigriorem, vel fuluiorem insigniter, & frequentiùs quidem consueuimus sanguinem nigrũ dicere merum, qui confestim & crassius secũdùm consistentiam existit. Quòd itaque propositus æger sectione venæ indigebat, si vires valerent, est manifestum: quòd autem nihil de auxilio hoc scripserit Hippocrates, eadem tibi quæstio erit huic, quæ in primo ægro scripta est.

Ab aluo ſtercora probè exierunt.

Hoc ſolum ipſum videtur moderatum in morbi principio fuiſſe: cætera omnia praua, quæ in ſequenti dictione ſcripta ſunt.

Vrinæ tenues, varia habentes enæoremata minutatim diſperſa, & veluti craſsiorem farinam geniture ſimilem. Terio die febris acuta, deiectiones nigræ, tenues, ſpumoſæ, hypoſtaſis nigra deiectionibus, ſubſoporatus eſt, circa ſurrectiones ægrè habebat, in vrinis hypoſtaſis nigra, ſubuiſcoſa.

Quòd omnia dicta, tum ſymptomata, tum ſigna praua in ipſo facta ſint, his qui meminerunt eorum quæ in prognoſtico dicta ſunt, eſt manifeſtum. Dicta ſunt & non pauca in ijs qui ſuper primum ſunt confecti commentarijs.

Quarto vomuit bilioſa, flaua, pauca, atque parum intermittens æruginoſa, ex ſiniſtra paucum merum effluxit, deiectiones ſimiles, non diſsimiles vrinæ, ſudauit circa caput clauiculamq́;, lienis intumuit, femoris dolor ſecundùm rectitudinem, hypochondrij dextri contenſio ſubmollis, nocte non dormiuit, parum delirauit.

Sunt & hæc omnia dicta ſymptomata praua, præter eum qui in lienem & femur ſiniſtrum videbatur abſceſſum.

Quinto deiectiones plures, nigræ, ſpumoſæ, hypoſtaſis nigra deiectionibus,

noct

nocte non dormiuit, delirauit.

Hæc quoque perniciosa sunt omnia. Ad sequentia itaque mentem conuertamus.

Sexto deiectiones nigræ, pingues, spumosæ, tenaces, graueolentes, dormiuit, mente magis constitit.

Mitiora hæc sunt, alia verò praua.

Septimo lingua superarida, sitibundus, non dormiuit, delirauit, vrinæ tenues, non boni coloris. Octauo deiectiones nigræ, paucæ, constantes, dormiuit, intellexit, siticulosus non valde.

Hactenus videntur omnia ipsi symptomata fallacia & incerta.

Nono superriguit, febris acuta, sudauit, infrigidatio, delirauit, dextro oculo distortus, lingua arida, sitibundus, vigil. Decimo eadem. Vndecimo prorsus intellexit, sine febre, sudauit, vrinæ tenues ad iudicium.

Visus est validus quidam homo hic fuisse viribus, quòd maximo morbo luctātes ipsa resisterent. Nullo siquidem bono hactenus ipsi facto, videtur nono die rigore iudicatorio facto, & post ipsum (veluti consueuit) acuta febre, & post febrem sudore, non confestim quidem febre vacuus fuisse propter morbi magnitudinem: verumtamē cùm eadem permansissent (inquit enim: decimo eadem) vndecimo die statim febre vacuus esse visus est. Quòd verò in iudicio, tum delirauerit,

tum oculo dextro distorto fuerit, ex his est quæ in iudicijs fiunt. Neque enim subita quædam ipsi visa est contigisse in nono die indicatio, sed ad vndecimum vsque extendi, in quo iam ait: prorsus intellexit. Adiecit autem: vrinæ tenues circa iudicationem, ne ipsi credamus, & certam esse existimemus, at citiùs morbum citò reuersurum expectemus. Nempe tum propter alia, tum propter ipsius magnitudinem, talem expectationem habere erat rationabile.

Duos intermisit dies febre vacuus, reuersa est decimoquarto confestim nocte non dormiuit, prorsus delirauit.

Completo, tum imperfecto, tum infideli circa vndecimum diem iudicio, duos ipsum intermisisse ait dies, hoc est, & duodecimum & decimumtertium: deinde rursus reuertisse decimoquarto, rursus & similibus diuexatum symptomatis.

Decimoquinto vrina turbulenta, vt fit ex his quæ subsederunt vbi returbantur, febris acuta, prorsus delirauit, non dormiuit, genua & tibiæ dolebant, ab aluo ex balanorum appositu stercora nigra exierunt.

Ad celeritatem acutiemq; febris rursus reuersus peruenit, & ob morbi magnitudinem, quem ab initio habuit, & quòd in vndecimo die in quo prima fuit indicatio, nondum coctionis signa in vrinis essent. Dolores verò, tum genuum, tum tibiarum, vergentiæ humorum morbum parientium

tium ad inferas partes ſigna exiſtentia, inter bona exiſtunt. Balani appoſitu nigræ deiectiones ſtercoroſæ, malum, propter colorem.

Decimoſexto vrinæ tenues, enæorema habentes nubiloſum, delirauit.

Hæc quoque prehendentis ipſum ſecundò celeritatis ſunt, tum ſigna, tum ſymptomata, ſi memoria tenuerimus ea quæ in prognoſtico demonſtrata ſunt, & in primo epidemiorum. Me enim ſexcenties eadem dicere opus non eſt.

Decimoſeptimo manè frigiditates extremæ, veſtimentis integebatur, febris acuta, ſudauit per totum corpus, leuatus eſt, intellexit magis, non ſine febre, ſitibundus, vomuit bilioſa, flaua pauca, ab aluo ſtercora exierunt, pòſt paulò nigra pauca, tenuia, vrinæ tenues, & non boni coloris

Videtur rurſus decimuſſeptimus ſudorē quendam feciſſe, qui morbum ſoluere non potuit propter humorum cruditatem, ex quibus morbum contraxiſſe homo videtur.

Octauodecimo non mente conſtitit, comatoſus. Decimonono eadem.

Nihil prorſus inſigniter decimuſſeptimus hominem adiuuiſſe viſus eſt: nihilominùs tamen naturalis ipſius facultas aduerſus morbum viſa eſt pugnare, & forſitan victura.

Vigeſimo dormiuit, prorſus mente conſtitit, ſudauit, abſque febre, non ſitiuit. Vigeſimoprimò parùm delirauit, ſubſitiuit, dolor hypochondrij, & circa vmbilicum palpitatio perpetua. Vigeſimoquartò vrinis hypoſtaſis, prorſus mente conſtitit. Vigeſimoſeptimo iſchij dextri dolor, vrinæ tenues, & habebant hypoſtaſim, cætera habuit mitiſsima. Circa vigeſimumnonum oculi dextri dolor, vrinæ tenues. Quadrageſimò deiecit pituitoſa, alba, ſubfrequentia, ſudauit multum per corpus totum, perfectè iudicatus eſt.

Tertia quidem eſt hæc iudicatio, qua & natura aggreſſa eſt morbum ſoluere per ſudorum excretionem in die iudicatorio, veluti & in ſuperioribus: erant ſiquidem & illi iudicatorij. Addidi autem hoc nullam aliam ob cauſam, quàm quòd multi ex non rectè ſcriptis in prorrhetico errauerunt, ab Hippocratis mente valde recedentes, & ea quæ in ægris fit prænotione & ob id logiatri quidem ſunt, ita ſiquidem vocant multi ex doctis eos qui indecorè ſe in operibus gerunt. Medici verò non ſunt, qui ægris in prorrheticis & coacis prænotionibus fidẽ adhibentes, in aliud referunt teſtimonium eorum quæ probant, expromentes quæ in prorrhetico vel coacis prænotionibus perperàm dicta ſunt, atque omittentes dicta in prognoſtico aphoriſmiſq́; & epidemijs catho-

lica

lica theoremata: & quæ in prorrhetico & coacis prænotionibus vera ſcripta ſunt, hæc ab his qui libros hos ſcripſerunt, ex aphoriſmis & prognoſtico, & epidemijs in ipſos tralata ſunt, vt demonſtraui & in his qui à me confecti ſunt in prorrheticum commentarijs. Lycus autem neſcio quo pacto & ipſe talis plenus prauitatis, in Quintum ipſam referat, tametſi cum Quinto ne annum quidem integrum fuerit conuerſatus. Satyrus & Phecianus plurimùm cum ipſo verſati, nullam talem expoſitionem referunt. Haud exactè enim ſcio hoc ego, quanquam vtroq; præceptore ſum vſus

* * *

Commentarij primi in Tertium epidemiorum, Finis.

t 5

GALENI IN
TERTIVM EPIDEMIORVM LIBRVM, COMMENTARIVS SECVNDVS,

***

Ioanne Vassæo Meldensi interprete.

***

VLLVS à me vnquam scriptus est liber, nisi hoc quidam expostularent amici, & potissimùm qui in longam contenderent peregrinationem, tum eorum quæ à me ipsis dicta essent, vel eorum quæ & in dissectionibus animalium & in ægris demonstrata essent, commentarium habere rogantes. At quoniam inuulgati quidam alijs quoque studio digni esse visi sunt, qui & ipsi me sunt exhortati, vt omnes artis Medicæ partes complerem, eodem modo vt quibusdam dedi, etiam id feci. Cognoscens autem meipsum in omnibus quæ conscripseram perpetuò mentem Hippocratis exposuisse, simul & opportunissimas ipsius dictiones citasse, superfluū esse existimaui, si expositiones in singulis dictionibus comm

commentariorum à principio omnium ipsius librorum ad finem vsque scriberem. At quoniã & has quidam amicorum habere expostularent, à maximè legitimis commodissimisq; libris Hippocratis incepi, eodem seruato libris scopo, quem & in superioribus feceram. Est autem hic, quòd quæ perpetuò vel vtplurimùm in ægris visa sunt, hæc sola scribenda, non confutando eos qui vel rara scripserunt, vel quæ nullo pacto videntur, & falsa prorsus existunt. Imò & commentarij in librum de fracturis, & librum de articulis, atque etiam in librum de vlceribus, & librum de vulneribus capitis, in aphorismosq; & prognosticum ita scripti sunt. Post hæc amicos solari cupiens, commentarios scripsi in librum de victus ratione in morbis acutis, priùs quidem in libri partem vsque ad balneorũ vsum, quæ pars maximè legitima credita est: deinde & in aliam ab ipsa, nempe & hæc videtur multa in se habere iuxta Hippocratis mentem theoremata: Post hanc, expositiones libri de humoribus feci paucis, & diebus non multis, properante ad peregrinationem qui me scribere ipsum rogauerat. Cùm autem & hi bene habere viderentur (emanauerant enim in multos) ex hoc contigit, vt non solùm amici, verùm quoq; & alij ex amicis Medicis multi ad expositiones in omnes libros Hippocratis faciendas rogarent, & sanè iam feci in librum de Chirurgia, in primum & secundum

epidem

epidemiorum: à quibus cùm incepturus essem expositiones in tertium, contigit vt valde abundanter à quibusdã rogarer, vt in prorrheticum iam expositiones facerem. Fuerat autem hæc rogatio cùm aliquando sermo nobis incideret in obambulatione de dictis in prognostico & aphorismis. Demonstrabam siquidem omnia hæc magnam habere in ægris virtutem, & siquis vt vniuersalibus, scriptis in prorrhetico omnibus mentem intenderit, valde erraturum. Talia autem esse & plurima in coacis prænotionibus demonstrabam, remixta quibusdam quidem eorum quæ in aphorismis dicta sunt, vel prognostico: alijs autẽ quæ in epidemijs, quæ & sola eorum quæ in libris illis scripta sunt, vera existunt: alia omnia perperàm habent in prorrhetico & coacis prænotionibus. Interseruntur itaque nonnulla in secundo & sexto epidemiorum, veluti & in aphorismis ad calcem alia verò omnia & in secundo & sexto Hippocratis sunt, non pauca quidem in commentarijs reperta, alia verò & cogente ipsa adiectore. Erat autem is inter filios Hippocratis probatißimus nomine Thessalus, qui exactè patris mentem est assecutus. In primo & tertio epidemiorũ, aut nihil, aut pauca prorsus quis suspicetur interserta. Vniuersalia autem in his libris theoremata prorsus pauca scripta sunt, nuda in illis eorum quæ contigerunt existente narratione, vel communi multis in statibus epidemis, vel singulis

priuat

riuatim. Completis itaque in ſecundum librum ommentarijs, tres intereà vt ſcriberentur conti-it, propter eos qui me rogauerunt (vt dixi) com-mentarij in prorrheticum: per quos demonſtraui lurima in libro illo perperàm dicta, multa qui-em vt vniuerſalia, quanquàm raro exiſtentia: multa verò & indefinita, definitionibus indigen-a. Claritatis verò gratiâ, reuocabo ad memoriã num ex his quæ perperàm ſcripta ſunt à quibuſ-am, & in prorrhetici commentarijs, & his qui n ægros epidemiorum ſcripti ſunt. Scripta itaq; n prorrhetico tali quadam dictione: febres ex hy-ochondrijs malignæ, nonnulli qui librum expo-uerunt, nos admonẽt ægros qui in epidemijs de-ſcripti ſunt, illos ſolos proferentes qui obierunt, n quibus contenſionem hypochondriorum fuiſſe ſcribit Hippocrates, tempore morbi, vel dolorem vel palpitationem, vel tale quippiam ſubticentes ſeruatos. Hippocrates autem vt cætera in acutis morbis vtilia in prognoſtico ſcripſit, ita & de hy-pochondrijs in illa libri parte quæ hoc incipit mo-do: hypochondrium optimum eſt indolens, molle & æquale, tum in dextra, tum in ſiniſtra, hoc quidem eſt principium totius dictionis, quæ lõga eſt, in qua de hypochondrijs docet Hippocrates. Qui verò febres ex hypochondrijs malignas eſſe ſimpliciter pronuntiat, citra conuenientes limi-tationes quas in prognoſtico ſcripſit Hippocra-tes, manifeſtè errat. Nempe longè verius erat

dicer

dicere: febres ex cerebro affecto malignæ, febres ex cerebri membranis affectis malignæ, febres ex pulmone adfecto malignæ: atque etiam his magis, febres ex corde adfecto malignæ, quàm febres ex hypochondrijs malignæ, si propriè quidem intelligamus hypochondriorum appellationem, inter febres acutas leuissimæ sunt: si verò non propriè, sed cũ appellatione comprehenderimus ventrem, hepar, lienem, & septum trãsuersum, nonnullæ quidem ipsarum malignæ, aliæ mites, vt in commentarijs de affectis locis est determinatum. Hoc quidem vnum tibi sit exemplum eorum quæ non rectè in prorrhetico scripta sunt, & eorum qui (vt nuper dixi) libros inuicèm exponũt. In prorrhetico quidem ita explicant, bene inquit: febres ex hypochondrijs malignæ, nempe in epidemijs hic & ille videntur perijsse affectis hypochondrijs: In epidemijs verò cùm ad ipsos ægros venerint, rectè hũc ægrum aiunt perijsse, nempe dictum est vniuersaliter in prorrhetico: febres ex hypochondrijs malignæ. Si autem ita exponere oporteat, primùm quidem licet enuntiationem contrariam ei quæ in prorrhetico est, dicere: febres ex hypochondrijs moderatæ. Secundò ab hac ægros in epidemijs seruatos ostendere affectis hypochondrijs. Vnũ quidem hoc est exemplum (vt dixi) prauarum expositionum: alterum autem implicatarum inter se affectionum, quo & ipso frequenter vsus videtur qui prorrheticum scripsit, vt in commentarijs

ipsius

ipsius demonstraui. Implicatas dico adfectiones, in quibus plures sunt affectæ partes. potest siquidem idem homo nõ in thorace affici solùm, verùm quoq; & in pulmone, & capite: fieri autem potest, vt & his adiectum sit & in ventre & in hepate. Si itaq; aliquando scripserit symptoma phrenitidis significatorium, deinceps autem & ipsi adiecerit symptoma aliud peripneumoniæ proprium, phlegmonesq́; hepatis, vel ventris, vel cuiuspiam ex alijs: deinde difficiliorem dicat disciplinam hominibus illis quibus duæ vel plures afficiuntur partes, prauam faciet disciplinam. Erit siquidem sermonum modus talis: Qui inter initia comatosi fiunt, cum capitis, lumborum, hypochondrij, colli dolore vigilantes, ánne phrenitici? Naris in his stillans perniciosum, tum aliàs tum si quarto cœperit die, ventris valde rubens proluuies. Hepaticum est aliquod hoc symptoma, potens quidem & cum prædictis esse, veluti si & pleuritis vel peripneumonia comatosis illis contigerit: sed non eiusdem affectionis signum existit. Si verò quis voluerit & quæ in prorrhetico perperã scripta sunt, atq; eos qui inuicem exposuerunt, & quæ illo in libro scripta sunt, & ægros in epidemijs, redarguere, legat cõmentarios in prorrheticũ. Ego itaq; ægros tũ in primo tum in secũdo libro scriptos exposui anteà, citra confutationẽ eorum qui perperàm exposuerunt. At quoniã multi amicorũ rogauerũt me, vt in paucis

ægris

ægris nonnihil de perperàm exponentibus indicarem, coactus sum in tres ægros solos vnum explanatorium librum conficere pro ea re. Nunc puto rursus melius esse, vt eodem exponam modo reliquos, quo & anteà iam in primo epidemiorum exposui. Periclitor siquidem in alterum incidere vitium eorum qui commentariorũ tum magnitudinem tum longitudinem odio habent.

In Thaso Philistes diu capite doluit, atque etiam aliquando subsoporatus iacuit. Ex potibus autem cùm febris cõtinua fuisset excitata, dolor nocte exacerbatus est, primùm incaluit. Primo die vomuit biliosa pauca, flaua prima, pòst æruginosa plura, ab aluo stercora exierunt, nox implacida. Secũdo die surditas, acuta febris hypochondrium dextrum distentum est & ad interna procedebat, vrinæ tenues, pellucidæ, habebant enæorema genituræ simile paruũ: circa meridiẽ valde insaniuit. Tertio die implacidus. Quarto conuulsiones, exacerbata sunt omnia. Quinto manè obiit.

Tanquam memoria tenentibus quæ & in prognosticum, & aphorismos, & prorrheticum, & quæ adhuc in primũ & secundum epidemiorum exposui, ne longiùs sermonem protrahere videar, ita faciã sermonem. Hic homo rectus ægrotabat, capite dolens; vt qui ante ipsum descriptus est.

ſt. Sed in hoc quidem non paruum adiecit ſymptoma, quòd interdum ipſe ſoporaretur: atque ab llo morbi initium adiecit: Huic quidem ex errao magno ait accidiſſe: affecto ſiquidem valenter apite maximum malum eſt vini potio liberalis. In illo autem ex manifeſta cauſa morbum cœpiſſe ait, vt in illo quidem nondum cerebrum exiſtimet affectum fuiſſe, ſolius autem in capite redundantiæ humorum ſymptomata eſſe. Philiſtæ verò huic & cerebrum ipſum tempore affectum fuiſſe affectione praua: ſuperueniente autem ex potu læſione, morbus ita magnus & validus effectus eſt, vt quinto die hominem rapuerit. Quæ autem in his diebus ſcripſit Hippocrates Philiſtæ affuiſſe ſymptomata, alia quidē celeritatis morbi ſunt, tanquā & cerebrum nihil oblæſum fuiſſet: alia verò cerebri ipſius. Celeritatis itaq; morbi ſunt & in vomitibus ſymptomata, & vrinarū qualitas: Ipſius verò cerebri & ſurditas, & conuulſio, & valde inſanire. Quod verò ita dictum ab autore eſt: hypochondrium dextrum diſtentum eſt, & ad interna procedebat fit quidem vbi à diaphragmate trahantur quæ in ipſo ſunt. Diaphragma verò ipſum tenditur, interdū quidem in pleuritide propter magnitudinem phlegmones coſtas ſuccingentis mēbranæ, interdū verò propter principium neruorum retrahens ad ſe eos qui ad diaphragma pertinēt neruos propter propriam phlegmonē. At nunc ex tribus his ratio-

nabilius est propter neruorum tensionem retractum ipsum, retraxisse hypochondrium. Vt plurimùm itaq; & vtraq; hypochondria in talibus affectionibus intrò procedunt. Contingit autem nonnullis alterum solum, vbi principij neruorum altera quidem pars fortius fuerit affecta: altera verò vel nullo modo vel moderatè.

Chærionem qui apud Demænetum habitabat: ex potu ignis prehendit, confestimq́ue capitis grauitas cum dolore: non dormiebat, aluus turbulenta quibusdam subbiliosis. Tertio die febris acuta, capitis tremor, & maximè labri inferioris. Paulò pòst rigor, conuulsiones, prorsus desipuit, nox inquieta. Quarto quietè habuit, parùm dormiuit, delirauit. Quinto cũ dolore, omnia exacerbata, delirus, nox inquieta, non dormiuit. Sexto eadem. Septimo superriguit, febris acuta, sudauit per totum, iudicatus est. Huic perpetuò à ventre deiectiones biliosæ paucæ, meræ, vrinę tenues, boni coloris, enæorema nubilosum habentes. Circa octauum minxit melioris coloris vrinas, quæ haberent sedimentũ album paucum, mente constitit, sine febre intermisit. Nono reuersa est. Circa decimũquartum febris acuta. Decimosexto vomuit biliosa, flaua, submulta. Decimoseptimo superriguit, febris, absq; febre iudicatus est,

vrinæ

vrinæ post reuersionem & crisim boni coloris, sedimentum habentes, neque in reuersione delirauit. Decimooctauo paulùm incaluit, subsitiuit, vrinæ tenues, enæorema nubilosum, parùm delirauit. Circiter decimumnonum sine febre, collo doluit, vrinis subsidentia. Vigesimo perfectè est iudicatus.

Homo hic ex multitudine & maximè biliosorum ægrotasse videtur. Si autem in ipso inquisiueris & quæ diebus iudicatorijs demonstrata sunt, & quæ de vrinis, reperies conuenientem iuxta rationem ipsum vigesimo die perfectè liberatum. Quædam verò exemplaria non habent in calce narrationis adscriptum: vigesimo, quanquam probatißima quæque ita scriptam dictionem norint.

Euryanactis filiam virginem ignis prehendit. Hæc per totũ morbum nihil sitiebat, nulla edulia adsumebat, ab aluo pauca, vrinæ paucæ, tenues, non boni coloris: incipiente febre circa sedem dolebat. Sexto die sine febre erat, non sudauit, iudicata est, quod circa sedem erat parùm suppurauit, & vnà cum iudicatione erupit. Post iudicationem septimo die riguit parum, incaluit, sudauit. Post iudicationem octauo riguit non valde, postea extremitates perpetuò frigidæ. Circa decimum post sudo-

rem factum delirauit, & rursus citò mente constitit, ferebant autem quòd racemũ gustasset: hæc pati. Intermittens autẽ duodecimo, rursus valde delirauit, aluus turbata est biliosis exeuntibus, paucis, meris, tenuibus, mordentibus, frequenter desurgebat. Septimo die à qua postremò delirauit, defuncta est. Hæc incipiente morbo fauces dolebat, & perpetuò ruborẽ habebat, gargareo reuulsus, fluxus multi, parui, tenues, acres, tussiebat, maturum nihil efferebat, omnia edulia fastidiebat toto morbi tempore, nihil concupiuit, sine siti, non bibebat aliquid effatu dignum, tacebat, nihil loquebatur, mœsta, de spe deiecta erat. Erat autẽ aliquid tabidosum innatum.

Posteà quàm enarrauit quæ huic laborãti ad mortem vsque facta sunt, morbi totius occasionẽ ipse adiecit, ex qua conuenienter interijt. Ait siquidem à capite ipsi ad pulmonem factas fluxiones malas faucibus & gargareoni nocuas. Adiecit autem & narrationi: erat autem aliquid tabidosum innatum, quod memoria tenere oportet, & non credere sophistis nullum esse affectũ, congenitum dicentibus: sed hoc quidem ipsum per se solum non tam citò ipsam interfecisset sed implicata huic affectui naturalis facultatis extinctio citò moriendi causa fuit. significata autem ipsa est per totã dictionem. Erat autem sine siti perpetuò

petuò, edulia non adſumebat. De malignitate horum ſymptomatum dixi in libro qui hunc antecedit, & Hippocrates ipſe ad calcem narrationis rurſus indicans, vt conſueuit, quæ ægris tum ſalutis tum mortis cauſæ fiunt, adſcripſit: omnia edulia faſtidiebat per totum morbi tempus, neq; aliquid concupiuit, ſine ſiti, ſummum ciborum odium ipſi adfuiſſe indicans, vt neque in deſiderium rei alicuius perueniret, quale habent nonnulli eorum qui omnem cibum reſpuunt ex recordatione, vbi anteà aliquando ſuauiter cibarentur. Videmus ſiquidem quotidie nonnullos eorum qui in morbis non appetunt, ſimul vbi quippiam guſtarint, ipſum auerſari: alios neque guſtare auſos. Attamen ex his plerique interrogantibus ipſos ſi quippiam deſiderent, reſpondent edulia quædam, memores eorum, quibus anteà id facientes oblectarentur. Et maximum vtique ſignum tibi ſit facultatis ciborum deſideratricis in perfecta poſitæ extinctione, ſi parata hæc quæ ſe deſiderare dicunt, ſimul atque guſtarint, tum culpent tum non ampliùs ingerant: his etiam peſſimè habentibus, deterius adhuc habent qui nihil deſiderant, ſummam extinctionem naturalis virtutis indicantes, qua tum cibos tum potus appetimus. Ob hæc itaque defuncta muliere, non eſt vltrà nobis opus conſideratione differentiarum exemplarium, & de dierum inquiſitione diſcutiamus. Nullum enim ipſis habentibus ordinem,

quoniam, à capite destillatio, & congenitum tabulosum causa essent mortis, ob id & exemplarium discordiam, iudicatu difficilem simul & superfluam existimans prætermisi.

Anginosæ quæ circa Bitonis habitabat, primùm à lingua cœpit obscura vox, lingua rubens, inaruit. Primo die horrida, incaluit, rigor, febris acuta, œdema subrubrum, durum: colli, & in vtranque partem pectoris, extrema frigida, liuida, spiritus sublimis: potum per nares reddebat, deuorare non poterat, deiectiones & vrinæ substiterunt. Quarto cuncta sunt exacerbata. Quinto anginosa periit.

Neque in omnibus exemplaribus ita reperitur scriptus finis dictionis, neque ab interpretibus libri omnibus cognitus videbitur. Sed horum quidam pro quinto septimum scribunt, alij autem octauum. Capito autem nescio quidnam ipsi visum sit, & diem & anginosam sustulit, atque ante hæc aliquid, nempe hoc: quarto omnia exacerbata sunt, sine quarto scribit, finem totius dictionis talem efficiens: deiectiones & vrinæ substiterunt, omnia exacerbata sunt, obijt. De meliori itaque scriptura posteà considerabimus. Priùs autem ex dictis in ipsa explicabimus quæ manifesta non sunt. hoc siquidem est, quod maximè proposui in explicatorijs libris. Videtur autem oratio: spiritus sublimis, non esse manifesta.

Nimirum

Nimirum Sabinus de ipſa in hac dictione ſcripſit: Sublimis autem erat reſpiratio, id eſt, per ſummam narem reſpirabat, propter arteriæ phlegmonem præcluſa via, vt ſpiritus attractio ad pulmonem non amplius fieri poſſet. Obſcura autem eſt & Sabini ipſius oratio, vt interprete rurſus altero indigeat. Videtur autem mihi velle indicare illos ſumma nare reſpirare, qui cùm reſpirant, pinnas ipſius naris mouent. Multos ſiquidem ægros ita reſpirantes videmus, vt in inſpirationibus quidem ipſas dilatent: contingitq; hoc ijs qui ob anginam ſtrangulantur, vel peripneumoniam, vel empyema: contingitq; & his qui imbecilla ſunt virtute. Quo itaque modo in ægris fiat, nunc non eſt neceſſe dicere: at quónam pacto propter anguſtiam reſpirationi deputatorum organorum fiat, nunc dicam, confeſtim & propter quid ſublimem appellauit ſpiritum Hippocrates talem, ſimul expoſiturus. Videntur ſiquidem ita affectis ſummæ thoracis partes ad omoplatas vſque moueri: & rationabile eſt hoc, dici nunc ab ipſo fieri ſublimem ſpiritum, non ſolùm in cynanchicis, verùm quoque & in peripneumonicis & empyicis appellatis affectibus: fit autem & citra febres impropriè appellatis orthopnoïcis, & aſthmaticis, de talibus ſiquidem accidentibus nomen vtrunque affectui huic eſt impoſitum, aſthma quidem propter ſolicitantem reſpirationem, quæ & velociter currentibus fit:

De respiratione sublimi.

orthopnœa verò, quoniam quòd iacentes suffocentur, sese rectos figurent, alij autem & coguntur, & planè exurgunt. Scriptum autem & in prognostico in dictione quæ ita dicitur: Cynăchæ autem grauissimæ quidem sunt, & celerrimè enecantes, quæ neque in faucibus quippiam manifestum faciunt, neque in collo, sed dolorem plurimum præstant, & orthopnœam. Eadem itaque causa & orthopnœam parit strangulantibus affectibus, & appellatum nuper sublimem spiritum. Nempe secundum naturam habentes, vbi in requie omnium fuerimus voluntariarum actionum, solis thoracis partibus quæ ad septum sunt transuersum, respiramus, vt in commentarijs de respirationis causis demonstratum est: ampliore autem inspiratione indigentes, & continuas infernis simul mouemus: vbi verò plurima indigemus, & partes in omoplatis mouemus, omni thorace violenter operantes. Sed hoc quidem sanis nobis fit, vbi celeriter cucurrimus, aut quouis modo vehementer moti sumus, propterea quòd ampliori indigeamus inspiratione: in peripneumonijs verò, & suppuratione plenorum eductionibus, vel affectibus, & orthopnœis cum febre, propter angustiam respirationi deputatorum instrumentorum tantam aëris substantiam excipere non valentium quanta animal opus habet. Non satiatus itaque respirationis vsus periculum inducit suffocationis, atque ob id coguntur

tum

tum aßiduè tum toto thorace moliri respirationem. In angina verò quæ in pulmonibus sunt spiritus conceptacula quibus respiramus, non obsepta existunt: & pura: sed musculis gutturis inflammatis, angustia fit in primum externi aëris ingressum, quem per inspirationem attrahimus, vt & nunc in altera quidem causa sit. Similiter autem & incompletus fit respirationis vsus, vt fit in asthmaticis, suppuratione plenis, & peripneumonicis. Ob id qui suffocantur, ad surrectionē excitātur, & ad externum aërem toto thorace violenter attrahendum. Hac quidem ratione anginosis sublimem appellatum spiritum ratione quis dixerit. Fieri autem potest, vt & quia sese erigere velint, ita dicantur, idem significāte sublimi spiritu quod apud prognosticum orthopnœa. Scriptum est autem & in enarratione præsentis in hoc sermone anginæ: quòd & potus ad nares propulsabatur. Fit autem id deuorare ipsum nequeuntibus, vel propter angustiam meatus ad stomachum, vel propter ipsius mortificationem & resolutionem, pernitiosum summè vtrunque existens, veluti & quod ita ab ipso præscriptum est tertio die: extrema frigida, liuida. Præfatus siquidem: tertio rigor, febris acuta, subintulit: extrema frigida, liuida. mortificationis autem & extinctionis calidi natiui signum est extremorū tum frigiditas tum liuiditas in acutis febribus facta. Sic itaque contigit ægrotanti & deiectio-

num & vrinarum retentio, tanquàm iam mortificatis functionibus omnibus: & ideo credibile est neq; septimo die neq; nono perijsse hominem neq; enim virtus ad tantum tempus sufficere poterat, quæ iam tertio die & symptomata & signa haberet naturæ refrigeratæ: consuetusq; Hippocrates in ita acutis morbis quæ quotidie fiunt, scribere, non prætermisisset aliquid de quinto & sexto diebus dicere. At quoniam ex cõpleta tertij diei enarratione, quarti solius meminit, omnia in ea exacerbari asserens, & magis adhuc est manifestum, quòd impoßibile esset ad septimum vsque vel octauum mulierem vixisse. Admirabiles siquidem transmutationes quæ raro fiunt propter robur naturæ, & nos sæpiùs vidimus, & Hippocrates ipse in ægrorum enarratione scripsit: simulq; hoc ipsum significauit, & demonstrauit melius ægrum habere: sed nunc tertio die cum febre acuta extremis tum frigidis tum liuidis factis, retentisq; & his quæ meiuntur, etsi non adscripsisset: quarto omnia exacerbata sunt, prorsus circiter diem quintum obijsset. sed quoniam & hoc adscripsit, atq; adhuc magis quis cẽsus affirmauerit ita habentem non ad sextum diem viuam peruenturam, & minùs quidem in septimum vel octauum accessuram. Dignum igitur admiratione quomodo subscripserit qui primus characteras subscripsit, ita vt ipsa octauo die perijsse significaretur: atq; hoc adhuc magis, quomodo

Zeno

Zeno & Herophilus vir non contemnendus præscriptos in tertio epidemiorum characteras exponens, & ipse anginosam octauo die defunctam ait, atq; hoc significari per tales characteras: πτ, λ, ι, κ, θ. Horũ characterũ primus quidẽ πιθανὸν, id est, credibile significat, per πτ literam scriptus mediam rectam lineam habens, vtrinque alijs lineis æquè distantibus, veluti quidam scribunt numerum nongentesimum significari, & perpetuò in omnibus ægris hoc significat, omnibus sequentibus characteribus præscriptus. Character autem ad finem ipsorum scriptus, hic quidem mortem indicat, litera θ significante: in alijs autem ægrotantibus litera υ, ὑγείαν, id est, sanitatem indicante. Character verò qui ante vltimum scribitur, numerum dierum perpetuò significat, in quibus ægrotauit propositus vbiq; in sermone æger. Characteres verò in medio tum huius tum primi omnium, causam indicant qua seruatus æger fuerit, vel perierit: veluti in anginosa hac duo sunt characteres, alter quidẽ qui primum omnium sequitur, qui per medium rectam lineam habens scriptus est πτ: atq; ab hoc deinceps alius atq; alius. Qui itaq; primum omnium sequitur cuius medium linea obtinet, est elementum λ, habẽs à media quæ deorsum est linea suiipsius lineã alterã rectã ad infernas partes actã, vt ι scribim⁹: sequẽs character est ι litera. Ex his autẽ deinceps Zeno ait διαχωρούντων ἐπίσχεσιν,

id est,

id est, deiectionum retentionem significari, reflexo Λ ad inferas partes, quouis modo deiecta significante. Nempe & ipsum ait sudoris esse signum, non solùm vrinarum vel deiectionum: ἢ verò ἐποχὴν vel ἐπίσχεσιν, id est, retentionem ipsarũ, vtrouis modo appellare volueris, vt tota signorum intelligentia talis sit: credibile est deiectionibus retentis octauo die perijsse cynanchicam. Demiror itaque (vt dixi) cùm exactiora exemplaria habeant quintum diem, consentiente scriptura & litera ε (vt paulò antè demonstraui) & ipsum Zenona octauum diem scriptum agnoscere, & contradicentes ipsi nonnullos de hac re quidem nihil dixisse, sed de characteribus ipsum redarguere, quòd secundam literam permutauerit, & fecerit reflexum Λ, non ita habente in tertio epidemiorum scriptura, sed post primum characterẽ ς scriptum, velut illi inquiunt. Sed iam hoc in loco reliquus longus quidam & multus irrepit sermo. existimabit enim quispiam ab Hippocrate adiectos ægris characteras, si qui contradicunt Zenoni, τὸ ς dicant scriptum esse, non deorsum reflexum Λ: at si quis legerit libros contradicentium Zenoni, qui neque Hippocratis dicunt esse characteras, librumq; aliquem repertum Ptolemæi appellati Euergetis, qui haberet ipsos collectos à quodam Medico Pamphilo, generis ex ciuitate Indica, sed de Cleophantij secta. Audias autem & causam ob quam libro inscripsit cha-
ra

racteras hos Mnemon, à quo discedere ad se visi sunt qui Zenoni contradicunt, neque Hippocratis esse, neque ita scriptos characteras, vt ipse exposuit, asserentes. Videntur itaque & hucusque dicta superflua esse, & nihil commoditatis allatura ad opera artis, his qui lecturi sunt, ad quæ eum festinare oportet, qui in ipsa exercetur. At quoniam quòd ipsi scripti essent, visum est amicis (quibus credens, in primo libro confutationes quasdam scripsi eorũ quæ perperàm in ægris exposuerunt) vt aliquid dicerem & de his characteribus semel in hoc libro: quod vt facerem animum induxi, non ignorans quod perpetuò dico, quæ à recentioribus Medicis in cõmentarijs scripta sunt, tempus quidem nobis consumere, medicinale verò docere nihil, propter quos & ego medicinales tractationes seorsum per se feci. Quas verò aduersus sophistas paraui, quoniam & his recentiores indigere video qui ab ipsis peruertuntur, has ipsas rursus per se, vt siquis ex abundantia occasionem nactus fuerit ipsas euoluat, vt aduersus sophistas hostes paratus sit. Sic itaque & nunc cùm res inutilis sit ad probè sanandum quod ex his est characteribus, non cunctabor tamen totum persequi, quoniam amicis ita visum sit. Erubescerem autem ad tales conuerti nugas, nisi priùs in tractationibus multis omnia quæ ad medicinalem artem spectant vtilia persecutus, ita ad Hippocraticorum librorum explanatio-
nes

nes venirem: in quibus nihil quidem discere possunt, qui artem discunt absq; his quæ in medicinalibus tractationibus per decursum manifestè scripsi ita vt qui mente obtusi sint, quæ dicuntur assequi poßint: narrationis verò cognitionem obtinebunt, ob quam pleriq; hominum demirantur interdum quosdam ex his qui artes tractant, existimantes eos qui multa legerũt retinuerũtq;, statim & artis theoremata dignoscere. Et nunc itaq; dicam omnem de characteribus historiam, quoniam hoc videtur & amicis & familiaribus melius esse, vt semel hîc fiat. Quæ itaq; sum dicturus, à Zeuxide dicta sunt in primo in librum hunc commentario, & forsan erat melius (vt cõsueui in talibus facere) remittere volentes hanc historiam nosse, ad librum illum. sed quoniam Zeuxidis commentarij non ampliùs affectati, rarescunt, ob id voluerunt me ipsos percurrere principium ipsum à Mnemone faciendo. Nonnulli siquidem aiunt ipsum accepisse tertium epidemiorum ex magna Alexandriæ bibliotheca, vt legendum, & explicando characteras hos similibus tum atramento tum literis interseruisse: alij & & ipsum ex Pamphylia asportasse, & regẽ Aegypti Ptolemæum ita librorũ ambitiosum fuisse, vt & adpellentium omnium libros ad se deferri iuberet, & hos in nouas chartas scriberet, daretq; scriptos dominis à quibus adpulsis libri ad ipsum asportati essent, & aduectos libros in bibliothecis

repon

reponeret, essentq; ipsis inscriptiones: Libri ex nauibus. Vnum autem aliquod aiunt repertum vel tertium epidemiorum inscriptum. Ex nauibus iuxta emendatorem Mnemona Siditen: alij autem non iuxta emendatorem inscriptum aiunt, sed simpliciter nomine Mnemonis: quoniam & aliorum omniũ, qui vnà cum libris adpulerant, regij ministri nomen inscribebãt libris qui in apothecis recondebantur. neq; enim statim in bibliothecas ipsos ferebant, sed priùs in domibus quibusdam cumulatim deponebant. Quòd autem Ptolemæus ille circa antiquorum librorum comparationem ita solicitus esset, non paruum esse testimonium aiunt quod cum Atheniensibus fecit. Nempe dato ipsis pignore quindecim talentorum argenti, accepit Sophoclis, Euripidisq; & Aeschyli libros, vt solùm scriberet deinde statim saluos redderet. Vbi autem magnificè in chartis optimis parauit: quos quidẽ ab Atheniensibus acceperat retinuit: quos verò ipse parauerat, ad ipsos misit, rogans vt quindecim talenta tenerent, acciperentq; pro veteribus quos dedissent libris, nouos. Atheniensibus itaq; si & non nouos libros misisset, retinuisset verò antiquos, nihil aliud faciendum erat, qui vtiq; argentum ex tali conditione acceperant, vt ipsi hoc detinerent, si & ille libros detineret: atque ob id nouos acceperunt libros, & argentum detinuerunt. Mnemon itaque siue ipse librum asportauerit, siue ex biblio-

theca accepto interseruerit, videtur quæstus gratia id fecisse. Solum enim seipsum scire asserens quæ characteres significant, lucrum ex ipsorum expositione faciebat: quod si ita haberet, credibilius est librum in bibliotheca repositum, ab ipso adornatum. longè siquidem maiorem erat habitura fidem ipsius expositio, bibliotheca regia habente characteras. Si autem librum è domo asportasset, suspectus fuisset. Non dubitarem referre scriptas demonstrationes ab Heraclio tum Tarentino tum Erythræo, quòd caracteres interserti essent, nisi mentem habentibus hoc compertum esse existimarem, & à tali multiloquentia celeriter liberari festinarē. Redeo itaque ad id quod vtile est, cuius gratia & ægrorum horum historiam ad memoriam reuocamus. Ridiculū siquidem est ob id periisse existimare hominem, quòd deiectionum retentio facta fuisset: non enim propter retentionem periit, sed quòd ipsi contigit detineri ob id deiectiones, tendentibus ad extinctionem naturalibus functionibus. non enim quòd frigidæ & liuidæ extremitates tertio die fuerāt, ob id periit: sed quòd moreretur, & mortificabantur hæ. Et Hippocrates ipse tanquam vaticinatus, ad calcem expositionis adscripsit: obiit anginosa quanquam ab initio statim prædixisset: Anginosæ quæ circa Bitonis habitabat. Sed adiectio ad calcem talem quandam habet demonstrationem: periit mulier hæc ob anginam. Scripsit

sit autem ita & in prognostico de lethalibus anginis: Ipsæ enim eodem die suffocant, & secundo & tertio. Par erat igitur & propositam in hoc sermone mulierem ob id tertio die perire, cùm extremitates frigidæ & liuidæ essent, & deiectionum retentio facta esset, quapropter conijcere oportet vires ipsius validas ad quintum vsque diem suffecisse: vt autem ad octauum suffecissent, fieri non potuit. Sed de his quidem satis. Intellexerit autem quispiam, quòd siue Hippocrates curationem mulieris huius susceperit, siue vnà cum curante considerauerit, prorsus etsi nihil aliud, sanè paruum cataplasma imposuit, aut diaclysmation ipsi dedit. Probabile itaque erit prætermissa esse in narratione reliqua auxilia in ægrotante adhibita, & venæ sectionem: solùm autem clysterem & balani adiectionem non præsertim, sed obiter scripta esse. Nēpe exponens & quæ meiuntur, & quæ vomuntur, & quæ per ventrem deijciuntur, adscribens autem & retētionem ipsam, vbi nihil æger per se excreuit, in his obiter adiecit vnà cum qualitate excretorum, glandis vsum & parui clysteris.

QVID SIGNIFICENT CHARACTERES SINGVLI.

VOlebam quidem me prorsus iam ab hac de characteribus loquacitate retrahere: sed

quoniam amici sermonem totum absolui requi-runt, atque à me bona pars nugarum harũ per-acta sit, quod reliquum est, adijcere non cuncta-bor. Decreueram itaque, veluti consueui sermo-nes nihil ad artem conferentes seorsum scribere, sic & rei huic librum vnum per se scriptum tri-buere, vt qui in talibus inaniter laborare vellẽt, nugis inutilibus operam darent. Sed quoniam video secundùm hunc commentarium iam praue-nisse, & prolixitatem effatu dignam accepisse: vt non ampliùs poßim in ipso reliquos ægros expo-nere, & pestilentem statum ab ipsis, scriptum addere, neque tamen status expositionem distra-here velim, vt pars quidem ipsius in hoc commen-tario scripta sit, reliqua verò in sequenti: ob id & sermonem de characteribus in hoc complebo, harum circũcidens nugarum multitudinem. Nã si quæcunque dicta sunt ab horum characterum scriptoribus, in inquisitionem agam, & quæ re-ctè dicta sint, & quæ aliter, dijudicauero: non vno ad hoc libro habebo opus. Antecedit itaque (vt dixi) omnes, qui mediam lineam habet πι, perpetuò indicans πιθανὸν, id est, persuasibile: character autem finem faciens, videtur litera scripta vel υ, vel θ: illa quidem ὑγίειαν, id est, sanitatem, hæc verò θάνατον, id est, mortem si-gnificans. Ante autem characteras hos ponitur dierum numerus, in quibus æger, vel laborauit, vel perijt. Medij autẽ characteres omnes quidem

sunt

ſunt ex literis quas vocis elementa ſignificant, præter δ deorſum reflexum. Quámnam autem intelligentiam ſinguli habeant, oſtendam. Memores igitur quòd qui præcedunt finem facientes characteras, à quibus mortem vel ſanitatem ſignificari diximus, numerum dierum indicent: de alijs qui in medio horum & principij ſcripta ſunt, faciam ſermonem, α quidem ἀποφθορὰν, ἀπώλειαν indicat, id eſt, corruptionem: γ verò vrinam genituræ ſimilem: δ reflexum, cuiuſmodi eſt quod deorſum hoc habet modo ſcriptum δ, ἱδρῶτα & διάῤῥοιαν & διαφόρησιν, id eſt, ſudorem, diarrhœam & euaporationem, & (vt ſummatim dicam) euacuationem, quamcunque ſignificare velint: ε autem ἐποχὴν indicat, id eſt, retentionem, ἕδραν, id eſt, ſedem: ζ autem ζήτημα, id eſt, quæſtionem: θ verò θάνατον, vt prædictum eſt, id eſt, mortem: ι verò ἱδρῶτα, id eſt, ſudorem: κ verò κρίσιν, id eſt, iudicationem, vel cœliacam affectionem: μ verò μανίαν, id eſt, furorem, vel μήτραν, id eſt vterum: ν verò νεότητα, vel νέκρωσιν, id eſt, iuuentutem vel extinctionem: ξ verò ξανθὴν χολὴν, id eſt, flauam bilem, ξένον τι, id eſt, peregrinum aliquid & rarum, & ξυσμὸν & ξηρότητα, i. ramentum & ſiccitatem: ο autem ὀδύνας vel οὖρον, i. dolores vel vrinam, aliqui autẽ aiũt quòd vbi ῡ ſuprapoſitum habuerit , vrinam tũc ſignificat ipſum ſcriptum, vt conſueuerunt ita ſcribere ῡ: π autem

indicat πλῆθος, id est, multitudinẽ, vel πτύελον, id est, sputum, vel πυρὸν, id est triticum, vel πυρετὸν, id est, febrem, vel πνεύμονος, id est, pulmonis vitium: π vero habens in medio ι (vt prædictum est) πιθανὸν, id est, credibile ostendit: ρ verò ῥύσιν vel ῥῖγος, id est, fluxionem vel rigorem: φ autem φρενῖτιν, vel φθίσιν, id est, phrenitidem vel phthisin: σ σπασμὸν vel στομάχου malum, id est, conuulsionem vel stomachi malum, vel στόματος, id est, oris: τ verò τόκον, id est, partum: υ autem ὑγίειαν, id est, sanitatem, vel ὑποχόνδριον, id est, hypochõdrium: χ verò χολὴν vel χολῶδες, id est, bilem vel biliosum: ψ autem ψῦξιν, id est, frigus: ω verò ὠμότητα, id est cruditatem.

Adolescentulum qui in mendacium foro iacebat, ignis prehendit ex lassitudinibus, laboribus, & cursibus præter consuetudinem. Primo die aluus turbata, biliosis multis tenuibus, vrinæ tenues, subnigræ, non dormiuit, sitibundus fuit. Secundo die omnia sunt exacerbata, deiectiones plures, intempestiuiores, non dormiuit, mens turbata, aliquantulum sudauit. Tertio die inquietus, sitibundus, anxius, multus proiectus, perplexus, delirauit, extremæ partes liuidæ & frigidæ, hypochondrij distentio submollis ex vtrisque. Quarto non dormiuit, in deterius, Septimo obiit, ætate circiter vigesimum.

Cap

Cœpisse quidem ipsi morbum ait ἐκ κόπων, id
st, ex laßitudinibus propter insuetas exercita-
iones ortis. Scimus enim quòd πόνους vocat
ymnasia & exercitationes, sicuti & κόπους cor-
oris affectionem, in qua si quis etiam parum
noueatur, tensiuus sensus vel vlcerosus ipsius fit.
Quia verò πόνοις, id est, gymnasijs cursus adiun
xit, superfluè videtur πόνους adscripsisse: conti-
ıentur siquidem vt genus in specie, in cursibus,
deò quidem pro πόνων, πότων scripserunt, per-
mutantes primum ν secundæ syllabæ, in τ. Sequēs
omnis enarratio eorum quæ adolescentulo conti-
gerunt, exemplum est acuti morbi in ætatibus fa
cti, & maximè iuuenum. Cætera itaque sympto-
mata acuminis morbi sunt, vnde autem quis pe-
riculum vel mortē præcognouerit, in primo qui-
dem die dictum est: subnigræ vrinæ, in secundo:
parum insudauit, tertio die: multus proiectus, in
omnibus autem diebus nihil prorsus dormiuisse.
Hæc itaque periculosa. Extremæ autem partes
liuidæ & frigidæ tertio die factæ, in acuta febre
lethales, atque adhuc magis in hac ætate. Hoc
autem fit, vel propter excedentem magnitudinem
phlegmones viscera obsidentis, aut naturali cali-
ditate ad extinctionem properante. De hypochon-
driorum autem distentione submolli prius dixi-
mus, Hippocratem tensionem citra tumorem in-
dicare per dictam orationem. Ostendit autem di
stentio huiusmodi nullum ex corporibus externis

quæ in abdomine musculi sunt, phlegmone obsideri: sed vel septum transuersum, vel hepar, vel lienem, periculosa autem hæc sunt cum alijs. Mortis verò signum sufficiens est liuiditas frigiditasq́; extremitatum tertio die, in febre acuta vigesimo ætatis anno facta. Ob id autem & ad septimum vsque diem suffecit adolescens, & forsan aliam ob causam, quòd viribus esset natura validis, & non solùm propter ætatem. Quæ itaque quis ex historia huius ægri cœperit vtilia, hæc sunt. Quærere autem in quánam ciuitate vocetur locus aliquis mendax, veluti apud Athenienses astutorum forum est ita appellatum, & quænam talia in vnoquoque ægro quidam interpretes scripserunt, si quid in ipsis ad artis opera conferre viderem, non prætermitterem. Verbum ὀξὺ, id est, acutum, in medio, tum præscripti ægri, tum præscribendi scriptum est, assignari vtrique valens, quòd vterque acutè ægrotasse videtur. Sed quoniam in præscripta ægra cynanchica, ad finem est adiectum, alijsq́; quibusdam ægris ad finem expositionis adscriptum est quippiam tale, per quod vtilitas historiæ appareat, rationabilius est priori ægro adscriptum esse verbum ὀξύ. Forsan verò qui characteras adscripsit, & hoc adscripsit: sed pòst paulò in decimo ordine ægro de ita scriptis dicetur absolutè.

DE

DE ADIECTIS PRAESCRIPTO AEGRO CHARACTERIBVS.

*

QVoniam verò melius sit vt pestilens status ad tertium seruetur commẽtarium, prædictis adijciã aliqua, quæ apud Medicos ambigunt, ex signis adscriptis adoscentis enarrationi, qui die septimo obijt. Nempe Zeno hos scripsit characteras: primum quidem omnium πι, lineam rectam in medio habens, quod πιθανοῦ, id est, credibilis perpetuò signum esse scriptum est. Secundum autem ξ, & tertiũ ab ipso ζ, & quartum θ, πι, ξ, ζ, θ, ζ itaq; septimum diem significari: θ verò θάνατον, id est, mortem, sed hæc quidem in omnibus communia: ξ verò peregrinum signũ vult esse. Ξένον autem, id est, peregrinum fuisse ait adolescenti in principio enarrationis, ex laßitudinibus & cursibus præter consuetudinem, in morbum incidisse ipsum. Quæ itaque aduersus Zenonem dicta sunt de primo signo πιθανὸν indicante, quoniam communia omnium ægrotantium existunt, paulò pòst, si videro, adijciam. Prius verò quæ in præsenti ægro priuatim quæruntur, consideremus, quoniam de re Medica controuersiam mouisse videatur, nempe cùm scripsisset (vt & anteà memini) non paruum volumen Zeno de characteribus: deinde alterum ipso maius Apollonius Empiricus aduersus

ipsum scripsisset: mox posteà rursus illi Zeno contradixisset, Appollonius cognomine Biblas, scripsit & ipse mortuo iam Zenone, librum de characteribus, non solùm apparatos reprehendens, sed superreprehensionem vocatam in Zenona conficiens. vt enim neque ipse probè à Mnemone apparata interpretari potuit, sed vbi sermone verisimili deficeret, characteras permutauit in expositionis abundantiam, ita contradictionem fecit, neque librum in bibliotheca regia inuentum, neq; ex nauibus asportatum, neque iuxta Bacchij publicationem habere inquiens, ita characteras vt Zeno scripsit in proposito adolescente. In hanc verò futilem loquacitatem nescio quo pacto Heraclides Tarentinus impulsus est, quanquàm perpetuò expositiones ad commoditatem reducere tentauerit, sed nunc vtique cum Zenone magis contendere videtur, quàm vtilitati operam præstare. Facit itaque characterum expositionem, vt propter quid ς ante θ, quod in fine est, scriptum sit: alterum verò qui ante hunc ordinatus est, indicare ait quærendum esse, cur septimo die perierit, factis ipsi per dies pares exacerbationibus. Rationabile enim erat (vt ipse Hippocrates ait) iudicationem morbi in diebus exacerbatiuis fuisse. Inquit enim : Quorum exacerbationes die- " bus paribus fiunt, horum & iudicationes in pa- " ribus: quorum verò in imparibus, horum iudica- " tiones in diebus imparibus fiũt. Subiecta est au- "

tem

tem & generali iudicationis significato mors. Ita quidem & Tarentinus de characteribus asseruit. Considerabimus autẽ siquis præclari aliquid dicat. Nempe quòd mori quamplurimùm in diebus exacerbatiuis contingat, rarumq́; sit cõtrarium, & confitendum est, & Tarentino vera dicere est permittendum : non tamen hic æger exacerbationes in diebus paribus habuisse videtur. In primo siquidem die scripsit Hippocrates quæ in morbi principio facta sunt : Secundo autem (inquit) omnia exacerbata sunt, ob morbi qui acutè mouebatur, ascensum: Tertio autem die morbum indicat auctum magis fuisse. Nempe cùm in secundo prædixisset: non dormiuit, mente turbatus erat, in tertij diei expositione scripsit : primùm quidem implacidè habuit, quod in primo die non scripserat, posteà: sitibundus, mox: anxius, deinde : multus proiectus, mox : perplexus. satq́; erat vnum horum si tertio die antè factum fuisset, secundo die deteriorem ipsum indicare, nempe non dormire vna nocte, & mentem turbatam habere, videntur aßiduè fieri in morbis acutis citra magnum periculum. Quæ verò in tertio scripta sunt, fuerunt periculosa omnia. Præterea ob id asserit secundo deteriorem esse tertium, quòd in secundo mentis perturbationem scripserat : in tertio verò & alia quædam symptomata paulò antè dicta dixit fuisse, & mentem non simpliciter turbatam (paruum enim huiusmodi) sed de-

lirasse ait. Videtur siquidē & propter hoc ipsum symptoma tertius dies secūdo deterior fuisse, neq; tamen quòd in ipso adiecit hypochondriorū submollem distensionem non anteà existentem, subintellexerit quis ex hoc secundū ipso fuisse moderatiorem. Nempe quod viscus anteà affectu vacās, cœperit quodā affici die, illum ostendit prioribus deteriorem. Inter omnia autem dicta perniciosissima videntur hoc die fuisse symptomata, extremitatum frigus & liuor, vt (quod paulò antè dixi) mirari oporteat quónam pacto adolescens non quinto obierit die. At fortasse quis Tarentinū defendens dicat, consequenter ad dicta scriptum est: Quartus septimi index ab ipso Hippocrate dicitur, quòd factorum in ipso bonorum vel malorum exitus non minùs, imò & magis septimo quàm sexto fiat. Quomodo itaq; Tarentinus inquit, rationabilius erat adolescentem hunc sexto perijsse die, quoniam accessiones diebus paribus haberet? Nempe in tertio plurima dictorum symptomata ipsi fuisse videntur: in quarto verò aucta fuisse: suffecisse verò & restitisse ad septimum vsque diem, forsan quidem & quòd vires natura validas haberet, præterea & propter ætatem, vt si hæc non ipsi adfuissent, quinto obijsset die. Videtur autē mihi aduersus Zenona habuisse, contendens magis quàm rem exquisitè inquirens. Hoc idem passus est & Apollonius, qui & ipse ζ literam secundo loco inter characteras

positam

positam exponit. Sequuti ipsum sunt & alij mul
ti, & maximè quòd primùm quidem Medicum
aliquod theorema absque characteribus com-
modum exponere dicat: deinde quòd & ipsis ve-
rum esse visum sit quod ab eo est dictum, ob id
siquidem obijsse adolescentem ait, quòd præter con
suetudinem in lassitudinibus & laboribus &
cursibus fuisset. Ego verò labores quidem &
cursus, si plures exercitationes hac appellatione
significentur, pertinenter affirmauero nequaquā
mortis causas fuisse, nisi in corpore morbosus ap-
paratus antè fuisset. De potibus autem secūdùm
aliquos (nempe ita transcripsisse quosdam dixi)
nihil habeo quod manifestè dicam in hoc adole-
scente, quòd neque qualitatem neque quantita-
tem potuum cognoscam, cùm multa in ipsis sit dif
ferentia. nam & ipso tempore differunt potus:
nonnulli quidem in duobus & tribus diebus,
alij verò his multiplicatis fiunt: & quæ quotidie
bibitur copia, non paruam habet differentiam:
atque præter hæc potus qualitas, nempe alij me-
racius bibunt, alij aquosius, alij temperatum, alij
quoque frigidum, alij calidum, & alij horum
vtrunque, aut ex consuetudine, aut præter consue
tudinem biberunt aliquando. Accedit & vi-
norum ipsorum non parua in genere & tempo-
re differentia. non enim eādem parit affectionem
vinum nouum & antiquum, neque crassum &
tenue, neque album & nigrum, neque odoratum
&

& graueolens, ſicuti neque auſterum & dulce. Quapropter iure dixi me nihil certi poſſe enuntiare de facta adoleſcenti læſione. Commune tamen immoderatiori potui vinorũ omniũ eſt, quòd neruos feriat & mentem. Non tamen inſignis dominata eſt in adoleſcentis morbo læſio. neque enim conuulſus eſt, neque tremuit: imò neq; phreniticus factus eſt: atque ob id arbitror & potuũ ſcripturam minùs rationi conſonam eſſe. eſt enim rationi magis conſentaneum cruditates adoleſcenti præceßiſſe, forſan quidem & in ventre, quod ſi non, ſaltem in venis omnino: in quibus collecta eſt non paucorum humorum multitudo, vt demonſtrant vrinæ & deiectiones tenues quidem, non tamen bilioſæ redditæ. Videtur verò & bilioſus aliquis ipſi humor in toto corporis habitu contineri propter labores, à quibus rationabile eſt deſipientiam quandam factam fuiſſe, & febrem.

Apud Tiſamenum iacebat mulier, cui ileus cum implaciditate excitatus eſt, vomitiones multæ, potum continere non poterat, dolores circa hypochondria, & in inferno ventre dolores, tormina aſsidua, nõ ſitibunda, ſuperincaluit, ſummæ partes frigidæ perpetuò, anxia, vigil, vrinæ paucæ, tenues, deiectiones crudæ, tenues, iuuari non ampliùs potuit, obiit.

Perperàm nonnulli ſcribunt in muliere hac ὑλιώδεα *per* υ, *cùm* ἰλιώδεα *per* ι *ſcribi debeat.*

Ileus

Ileus enim vocatur adfectus, cuius symptomata mulieri fuisse scribit, multos vomitus, & potus continere non posse, & dolores circa hypochōdria esse, & tormina cum doloribus in ventre, quæ omnia cum ileosis simul sunt. Quod autem deinceps scripsit, non est eorum quæ simul cum ipsis existunt, sed eorum quæ in malignum tendenti superueniunt adfectui, & maximè summas partes esse frigidas perpetuò. Prauum est & anxiū esse. Præterea & vrinas adscripsit, quanquàm adfectus in venis & humoribus non esset, sed in intestinis. Nam cùm in his cœperit magna phlegmone, prædicta symptomata fieri consueuerunt. Vocatur autem adfectus ἰλεός. Parua igitur ex vrinis vbi bonæ sint, vt ita habentes seruentur, est spes: non parua verò in exitium vergentia, si malæ fuerint. Periclitantibus enim ita laborantibus propter intestinorum phlegmonem, si & alia quædam in corpore affectio praua esse videatur, malum simul ægro augebitur. Ita igitur consueuit Hippocrates vbi circa aliquod deputatorum respirationi organorum adfectio fuerit, vrinas inspicere, nempe si habeant secundùm naturam, ex solis respiratorijs instrumentis est periculum: si verò & hæ prauæ appareant, perperàm habere ostendunt & cibi instrumentum quemadmodùm & nunc. Quanquàm venter patiatur, & ipsius adfectio ex deiectionibus cognoscatur, tamen & vrinarum meminit vt tenuium, quæ

crudis

cruditatem succorum in venis ostendunt. Sed de vrinis quidem sis semper memor, ipsas inspiciens & in vētru thoracisq; affectibus, & pulmonis & neruorum: vbi quidem si bonæ apparuerint, magnam præstāt ad salutem inclinationē: si prauæ, iuuant & ipsæ aliquid ad periculum ægrotantiū. Existēte autem omni ileo periculoso, qui in sublimibus consistunt intestinis, his qui crassa occupant sunt deteriores, ad sympathiam, tum hepar, tum lienem deducentes. Dignosces autem ipsos & ex vomituum assiduitate & vehementia, & quòd neq; potū continere possunt: atq; adhuc magis, quòd nihil infra deiiciant, tormina autem & dolores commonstrant, vbi hi superiores partes occupant. Quòd si & stercus euomāt (fieri siquidē hoc videtur) euidentissimum sit tibi signum adfectorum tenuiū intestinorū. Est autē acutissimus adfectus, atq; ob id Hippocrates ipsum scripsit, vnaq; adscripsit quòd nihil adiuuari potuerit. Memineris autē & huius ad sectionis venæ sermonem. Nō enim aliud quodpiā auxiliū scripsit in horum librorum ægris, neq; illam, non vtique ægris nō adiutis disiectis: sed quòd auxilia in singulis scribere opus non sit, nisi quid eorum quæ rarò facta sunt contigerit, vt in eo cui octauo die vena secta est. Diem verò in quo periit ipsa ægra, prætermisit, vt quæ secundo statim die obierit, aut quòd plurimùm tertio propter adfectionis celeritatem, quam in enarrando ostendit.

Muli

Mulierem ex abortiuo fœtu infantis circum Pantimidem primo die ignis prehendit, lingua arida, sitibũda, anxia, vigil, venter turbatus multis tenuibus & crudis. Secundo die riguit, febris acuta, ab aluo multa, non dormiuit. Tertio die maiores dolores. Quarto delirauit. Septimo obiit, aluus perpetuò liquida, deiectionibus multis, tenuibus, crudis, vrinæ paucæ, tenues, febris ardens.

Si propter externum aliquid mulierem sanè abortire contigisset, Hippocrates ipse significasset. constat itaq; abortionem ob morbum factam esse mulieri quæ prauos succos collegerat. Adiecit orationi huic: ἐξ ἀποφθορᾶς, id est, ex corruptiuo fœtu, verbum νηπίου, id est, infantuli, indicans (vt arbitror) per adiectionem hanc, paruum esse imperfectum fœtum egressum. vocant siquidem homines νήπια παιδία, id est, pueros non multò pòst conceptionem natos. Per metaphoram itaque par est Hippocratem valde paruos ex conceptis pueros ita appellasse: nam & hi potißimum corrupti egrediuntur. Febris celeritatem magnitudinemq; per id quod inquit: ignis prehendit, demonstrauit: & ex eo quòd adiecit: lingua arida, sitibunda: verbum verò: anxia, malignitatis factæ febris signum existit. Attendemente diligenter ad deiectionum formã. Nempe vbi scripsit: aluus turbata, tenuibus multis,

crudis, etsi ipse dixerit in calce expositionis Causum ipsi adfuisse, vocauerit autem & febrem quæ primo die cœperit, & in secundo exacerbata fuerit, adieceritq; quòd lingua inaruerit, sitibunda q; fuerit, tamen cruda ait fuisse quæ deyciebantur. Causum verò febrem ex biliosis humoribus fieri scimus. Par est itaque mulieri huic in tota corporis mole collectum fuisse biliosum humorem: in primis autem venis, mesaræi scilicet & simæ hepatis, cruda fuisse contenta. Præterea & vrinas ait ipsi fuisse tenues & crudas similiter crudis deiectionibus, crudis redundantibus humoribus non in primis venis solùm, sed & in gibba hepatis. Febris ardens, ad calcem huius ægrotantis in multis exemplaribus adscriptum est. Nonnulla autem non hoc solum habent scriptum, sed & τὸ α adiectum, quòd vel primã hanc ægram in Causo fuisse intelligere oporteat, vel primam speciẽ huius Causi esse, quæ deinceps ab ipso scripta est in secunda muliere, cuius principium ita est: Alteram ex abortiuo fœtu. Ego verò in octauo ægro, cuius principium: Adolescentulum qui in mendacium foro habitabat, absolutiorem dixi me facturum sermonem de ita adscriptis, cùm decimũ ægrũ exponerem. explicabo & nunc ipsum, ex duobus his suspicatus adscriptum esse verbum: Causus, id est, febris ardens, ab altero quodã non ipso scriptore, quòd primum quidem non vni vel duobus ægris ad finẽ narrationis morbi formam adscri

adſcripſiſſet: ſed omnibus vel plurimis, ſi omnino & nos has docere voluiſſet, vt multi poſt ipſum fecerunt. Sed ille tanquam his qui morbum dignoſcere ſciuiſſent, eorum quæ ægro contigerunt enarrationem fecit. Videntur autem & alij veteres in ſuis operibus non eos contēplari, qui nuper ad libros acceſſerunt, ſed qui iam in ipſis habitum obtinent. Confirmat autem meam opinionem præter id quod prædictum eſt, ſecundum hoc quod in ſolo epidemiorum tertio adſcriptum eſt. Omnibus itaque qui hunc librum expoſuerunt viſum eſt, ab altero quodam qui adparatos nunc characteras illos adſcripſit, & hæc iure adſcripta. Nempe in cynanchica iure quis cōceſſerit ab Hippocrate ipſo adſcriptum eſſe: perijt cynanchica, qui mulierem ipſam vellet obijſſe ob cynanchen, id eſt, anginam: In hac quæ nunc dicitur obijſſe, non ita intelligere eſt poßibile. nam poſteaquam dixit: Septimo obijt, intulit: aluus perpetuò liquida, deiectionibus multis, tenuibus & crudis, vrinæ paucæ, tenues. & poſt hæc deinceps ſcriptum eſt: Cauſus, id eſt, febris ardens. Nonnullis autem & α adiacet: in aliquibus autem pro ipſo ſcriptum eſt πρῶτος, id eſt, primus: in alijs verò πρώτη, id eſt, prima. librum ſiquidem hunc prorſus contaminauerunt eiuſmodi adſcriptis plerique recentiores Medici. Manifeſtum itaque quòd non vt in cynanchica ad finem adſcripſit: obijt cynanchica, eodem modo conceden-

dum sit & nunc adiectum esse : Causus . non enim dixit,obijt καυσομένη, id est, febre ardente,veluti in cynanchica:obijt cynanchica . sed & verbum, Causus,recto casu scriptum reperitur. In medio verò tum huius,tum obijt,est &:aluus perpetuò liquida,& quæ huic continua existũt. Quoniam ergo neque obijt καυσομένη,imò neque deinceps hæc prorsus inter se cohærentia scripta sunt,manifestum euadit quòd ab aliquo intersertum sit,& non ab ipso Hippocrate scriptum. forsan verò & quis adscripsit suipsius gratia, veluti ad memoriam talia in marginibus adscribere consueuimus : deinde aliquis eorum qui librum transcripserunt ,tanquam ipsius autoris esset,in texturam operis transtulit.

Alteram ex abortiuo fœtu circiter quintum mensem, Oecetiv xorem,ignis prehendit. Incepit autem comatosa , & rursus vigil,lumborum dolor,capitis grauitas. Secundo die aluus turbata est,primùm excretis paucis , tenuibus & meris . Tertio die pluribus & deterioribus , nocte nihil dormiuit. Quarto delirauit,metus,tristitiæ,oculus dexter distortus est,sudor circum caput paucus frigidus:extremitates frigidæ. Quinto omnia sunt exacerbata , multum delirauit,& rursus celeriter mente constitit,sitis,vigilia,aluus multa deiecit & mera

toto

toto morbi tempore, vrinæ paucæ, tenues, subnigræ: extrema frigida, subliuida. Sexto die eadem septimo obiit phrenitica.

Mulier ante hanc scripta infantulum adhuc fœtum, corruptum eiecit. oportet autem intelligere νήπιον ἔμβρυον, id est, infantulum fœtum (vt dixi) vnius aut duorum mensium, aut longißimè trium. Præsens verò mulier trium mensiũ fœtũ abortiuit: neq; ipsa propter aliquam externarum causarum, sed ex corporis affectione. Mulieres etenim interdũ vbi vehementius salierint, vel vbi repẽtè viso aliquo quod illis terrori sit timuerint, abortiunt: interdum verò propter dolorem vel cruditatem fortẽ, vel pharmacosi cuiusdã esum, vel omnino pharmaci potum, vel quòd adsit aliquid ex his quæ fœtum corrumpunt: imò & propter venæ sectionem, sanguinisq; ex vulnere eruptionem, vel ex immoderata hæmorrhoïde abortierũt. Noui autem quasdam & ex ipso vteri collo sanguinẽ profudisse prægnantes iandiu, & mox deinde fœtum eiecisse, quorum quòd nullum fuerit mulieribus scriptis in hoc sermone ab Hippocrate, est manifestũ, quòd nõ adscripserit ipsorũ expositionẽ, & quòd talia ipse prætermittere nõ cõsueuerit. Non ergo contigit ipsis febricitare propter fœtus corruptionem, sed contrà abortiuerunt propter febrem. Videtur autẽ ex hac muliere excitatus qui prorrheticum scripsit, ita dicere: Qui comatosi inter initia fiunt cum capitis, lumborũ,

hypochondrij, & colli dolore vigilantes ánne phrenitici? potest autem ipse alterum vel alterum ita habẽtem vidisse. Mulierẽ autẽ in præsenti sermone propositam, comatosam & rursus vigilẽ fuisse ait, & capitis grauitatẽ habere, & lumborum dolorem: non tamen aliquid de collo adposuit. Ait & aluum perturbatã fuisse tenuibus & meris, nihil hîc de colore ipsorũ adijciens. Fieri siquidẽ potest, vt mera, pallida, & flaua, & fulua, & rubra, & æruginosa, & nigra deijciãtur, cognoscentibus nobis Hippocratẽ ipsum ἄκρατα, id est, mera vocare quæcunq; familiarem colorẽ habent cũ altero humore impermixtũ: vt siquis finxerit biliosa deiecta mera, id est, vel flaua colore, vel fulua. nempe æruginosa & nigra adiecto colore dicere mos est tum huic tum alijs Medicis. Et nos citra adiectionem biliosa deijci quædam dicere consueuimus, de flaua bile tali verbo vsi. Ex æruginosa verò vel nigra vel altera quapiam bile, non simpliciter biliosa dicimus, sed ipsi coloris discrimen ipsis adijcimus. Et hæc in omnibus consuetudo inualuit, quòd bilis tum pallida tũ flaua assiduè tum vomatur tum deijciatur, non solùm ægrotantibus sed & bene valentibus: rarò verò aliæ, & solùm in his qui morbosam habent adfectionem. In enarratione autem tertij diei cùm dixisset: nocte nihil dormiuit, febrisq; ardentis non ampliùs meminit, demonstrauit nobis ipsam paulò pòst deliraturam. Iure itaq; consequenter inquit:

quit: Quarto delirauit, metus, tristitia, oculus dexter distortus est, sudor circũ caput paucus, frigidus: phreniticamq; iam hominem ostendit esse, atq; ad hoc praue valde habere. Cùm autem dictis tum signis tum symptomatis adiecisset extremitatum frigiditatem, magis adhuc quis ipsam mori expectauit. Et itaq; obijt consequenter dictis symptomatis, habens quintum & sextum diem. Quæ verò vt fidem his facientia in prorrhetico scripta sunt, etsi in commentarijs in librum illum factis praua esse priùs demonstrauerim, memoriæ tamen gratia reuocabo ad memoriam & ipsa, quanquam talia scribere negauerim. Cùm itaq; dictum sit in prorrhetico: ex lumborum recursione oculorum peruersio, ob id mulieris huius meminerunt & in ipsius sermone, dictionis prorrhetici. Sunt autem (vt demonstratũ est) talia omnia praua, scientibus nobis in vniuersali peruersionem oculorum non bonum esse signum, siue ex lumborum recursione, siue quouis modo fiat: malè præterea affectatam esse enuntiationem, & ab Hippocratis dictione longè alienam. Non enim dixit: ex lumborum recursione,
» sed vt in prognostico, in dictione hac: qui cum fe-
» bre circa lumbos & inferas sedes fiunt dolores,
» si septum transuersum relictis infernis sedibus
» attigerint, lethales admodùm existunt. Neq; tamen potest quis in præsenti ægra ascensum ad caput ostendere redundantium in lũbis humorum

atq; vt hæc temerè quidam interpretum dixerũt, sic & dictionẽ hanc perperàm ex prorrhetico inferunt nunc dictis ad expositionem præsentis ægræ, in qua inquit: Ventris valde rubens proluuies mala quidem in morbis omnibus, non minimè verò in propositis. cùm non dixerit Hippocrates valde rubentem mulieri huic fuisse ventris proluuiem. Absurdius autem adhuc & huius admonent dictionis: in febribus ardentibus cum aliquantula perfrictione, deiectionibusq; aquosæ bilis multisq;, oculorum peruersio signum malum, tum aliàs, tum si catochi fiunt. nihilq; referre aiunt vel catochon vel cωma dicas, non cognoscentes Hippocratem distinguere profundum cωma à cωmate vigili. Profundum itaq; cωma communitatem habet ad vocatam catochen ab Archigene & Philippo: non tamen vigilans, quod huic mulieri fuisse aiunt in morbi principio, non quo tempore oculus est distortus. Mirari licet & quòd dictionem vtranq; scripserunt in expositione præsentis ægræ, in qua inquit: ventris valde rubens proluuies, & vbi inquit: deiectionibus aquosæ bilis. neutram etenim ipsarum in muliere hac scripsit Hippocrates, neq; quòd vtram scripserit explicant: præter id quòd neq; eadem deiectio esse potuerit tũ valde rubens, tũ aquosæ bilis. Interserunt autem & alias multas dictiones, vicissim interpretantes tum prorrheticum tum ægros qui in epidemijs narrantur. Sed omnia

quæ

quæ perperàm ſcripta ſunt reprehendere non licet, cùm dicta ſit à nobis manifeſtè ſimul & abſolutè in commentarijs in prorrheticum factis, talium expoſitionum prauitas. Phrenitis, & hoc inter adſcripta connumeratur, velut &: Cauſus, anteà non in omnibus exiſtens exemplaribus: neque enim in alio quopiam ægroto tale quippiam adſcripſit, neque nunc ipſe inſtituerat morborum dignotiones ſcribere, vt in libris de morbis inſcriptis eſt reperire.

Mulierem quæ iacebat in mendacium foro, enixam primùm laborioſè maſculum, ignis prehendit, ſtatim inter initia ſitibunda, nauſeabunda, ſtomacho doluit, lingua arida, venter turbatus eſt tenuibus & paucis, non dormiuit. Secundo die parũ riguit, febris acuta, parum circa caput frigidum ſudauit. Tertio die cum labore à ventre, cruda, multa, tenuia exierunt. Quarto riguit, omnia exacerbata ſunt, vigil. Quinto laborioſè habuit. Sexto eadem, ab aluo liquida multa excurrerunt. Septimo riguit, febris acuta: ſitis multa, iactatio. circiter occaſum ſudauit per totũ corpus frigidum, extremitatum refrigeratio, & non ampliùs recaleſcebant, & rurſus ad noctem riguit, extremitates non recaleſcebant, non dormiuit, parũ delirauit, & rurſus celeriter ad mentem rediit. Octauo cir-

ca meridiem recaluit, ſitibunda, comatoſa, nauſeabunda, vomuit bilioſa, pauca, flaua, nox inquieta, nõ dormiuit, minxit multũ affatimq́; inſcia. Nono remiſſa omnia, comatoſa ad occaſum, parùm riguit, vomuit amara, bilioſa. Decimo rigor, febris exacerbata eſt, nihil dormiuit. Manè minxit multum ſubſidentiam non habens, extrema recaluerũt. Vndecimo vomuit æruginoſa, bilioſa, riguit non multò pòſt, & rurſus extremitates frigidæ: ad veſperum rigor, ſudor, vomuit multa, nox laborioſa. Duodecimo vomuit multa, nigra, graueolentia, ſingultus multus, ſitis laborioſa. Decimotertio nigra, graueolentia, multa vomuit, rigor, circa meridiem muta. Decimoquarto ſanguis è naribus, obiit. Huic per totum morbum aluus liquida, horrens, ætas circa decimumſeptimum, Cauſus.

Siue Athenis in aſtutorum foro iaceret hæc mulier, ſiue alia in vrbe, aliјs inquirendum permittentes, contemplabimur quæ per totum morbum contigerunt, à quibus vt ipſa viueret erat impoßibile. Omnia ſiquidem ab initio erant lethalia, & magis admiratus quiſpiam fuerit, quomodo ad decimumquartum ſuffecerit. Sed mihi videtur ob id ad finem eorum quæ ipſi contigerũt addidiſſe: ætas circa decimumſeptimum. liquet autem vltra id quòd valida eſſet ætate, & ipſam per ſe

er se non fuisse naturæ imbecillæ, aliàs non suf-
ecisset. Nempe cùm neq; aliud quippiam eorum
uæ illi facta sunt vtile esset, statimq; secũdo die
arum riguisset, acutè febricitasset, circa caput
arum frigidum sudasset, mox rursus in quarto
xacerbata essent omnia, & in septimo rursum
riguisset, lingua inaruisset, & acutè febricitas-
set, habuissetq; præterea extremitates frigidas, ne-
que hæ ampliùs recalescerent, quomodo non de-
buit ipsa mori prorsus vel nono die vel decimo?
Producta est vtique ad decimumquartum diem,
propter tum ætatem tum robur naturæ: quæ ro-
bur idem declarauit & in decimoquarto die fa-
ciens sanguinis eruptionem. At enim sanguinis
vacuatio morbum vtpote maximum sanatura
non erat. Demonstrauit autem morbi magnitu-
dinem præter alui symptomata, graueolentia ni-
grorum vomitu reiectorum. Perpetuò siquidem
lethalia sunt graueolentia, vt & ipse in progno-
stico inquit: Omnes & putres & graueolentes
odores in omnibus quæ vomitu reijciuntur, mali.
Quod in calce adscriptum est: Causus, similem
absurditatem habet scripto ad calcem ante hanc
ægram verbo: Phrenitis.

Commentarij secundi in Ter-
tium epidemiorum,
Finis.

*

GALENI IN
TERTIVM EPIDEMIORVM HIPPOC. COMMENTARIVS TERTIVS,

*

Ioanne Vassæo Meldensi interprete.

* * *

PRÆFATIO GALENI.

*

ESTILENTEM *statum hîc scribente Hippocrate, quæ ad explicationem dicendorum vtilia sunt, superiùs à nobis elaborata, per capita commemorabo, & ita ad dictiones ipsius perueniam. Primùm quidem quòd κατάστασιν, id est, statum ita consueuit appellare, non solùm temperaturam ambientis nos aëris præter naturam, verùm quoque & omnem cuiusuis rei formam, ad memoriam reuocemus: deinde quòd propter ipsorum in id quod præter naturam est mutationem, in corporibus nostris morbi generentur. Cum his autem & ad memoriam reuocemus quæ in aphorismis ipse*

ipse scripsit, ita inquiens: Ex anni conditionibus (vt in totum quidem dixerim) siccitates imbribus sunt salubriores, & minùs lethiferæ. Morbi autẽ in conditionibus pluuijs vt plurimùm fiunt, & febres longæ, ventris fluxiones & putredines. Reuocemus ad memoriam & quæ principium secundi epidemiorum exponens scripsi. Quòd si quis quæ dixi recordatus fuerit, & diligentia adhibita ipsa legerit, ad præsentium expositionem perueniet.

Annus austrinus, pluuiosus, sine flatibus perpetuò.

In primo quidem epidemiorum libro tres constitutiones scripsit: hîc verò vnam hanc quam nunc explicare proposuimus. Sunt verò & secundo epidemiorum tres aliæ scriptæ, sed liber ille non videtur ad inuulgationem ab ipso factus, vt tum primus tum tertius. Neq; verò præscriptum est statim ab initio expositionis eorum quæ facta sunt, verbum constitutio in illis libris, sed planè incipit ab expositione eorum quæ ab ipso narrata sunt & in factis morbis, & in ambientis nos aëris temperamento. In Thaso itaque (inquit) Autumno circa æquinoctium & sub pleiadas aquæ multæ, continuæ, molles, spirante austro. Iuxta rei autem congruentiam à sequentibus duabus constitutionibus incepit. In præsenti verò nomen κατάστασις in omnibus exemplaribus habetur, non tamen quo in loco hîc fuerint,

fuerint, significatur. Nempe cùm communis quædam gentibus multis facta pestis fuerit, narrationemq; in hoc libro faciat, in exemplaribus quidem Dioscoridis non solùm ita simpliciter scriptum est κατάστασις, id est, constitutio, sed additum est calida & humida, in medio paginæ totius scripti: veluti in alijs exemplaribus solùm κατάστασις. Inuenies autem quædam quæ neque in medio adscriptum hoc habent, veluti & alia quæ nullo pacto. Ex quibus suspicari quis poterit non ipsum Hippocratem adscripsisse verbum κατάστασις, sed forsan illos qui & characteras ad finem narrationis ægrorum scripserunt, sed hæc quidem quouis modo habuerint, nullam vel offensam vel opem ad prænotionem vel curationem adferunt. Sed ad illorum expositionem conuertamur, in quibus auxilium aliquod existit. *Annus austrinus, pluuiosus, sine flatibus ad finem.* Similis huic constitutioni est quæ in principio secundi epidemiorum scribitur hoc ordine: Carbunculi in Cranone æstiui, pluerat per æstum aqua larga & assiduè, fiebant autem magis austro, sed differunt inter se hæ constitutiones, & quòd per totum annum hic dicat talem fuisse ambientis nos aëris temperaturam: in secundo verò, æstate solùm, & quòd adiecit nunc: sine flatibus ad finem, quod nunc non adscripsit. Sed colligat quis ex eo quod adscripsit illo in libro: fiebant magis austro, tale quippiam significari, nempe & hic

*c annum totum fuiſſe ait auſtrinum & flati-
us carentem, ita intelligentibus nobis, vt totus
nnus eſſe & dici poſſit flatibus carens, ſimul &
realis, hoc autem paulò pòſt definietur. Reuo-
mus autem ad memoriam nos multas vidiſſe
aëre temperaturas, quæ & quietem & tran-
uillitatem haberent, non tamen inter ſe ſimili-
r, verùm hanc tum mollem tum humidã: illam
erò tum ſiccam tum quippiam frigoris haben-
em. Hæc itaque exactè ſerena eſt, mollis verò
ebuloſa eſt, & turbidam conſtitutionem parit,
& auſtralem, & interdum nebularum plenam:
ontrariam verò huic borealis, & quòd maximè
ulla appareat in aëre agitatio ſed exquiſitè fue
it quod appellatur nenemon, id eſt, placiditas
ranquillitasq́;: eundem enim habere modum vi-
detur aër in mari. nempe vt hic perpetuò quidem
eſt fluxus in profundo maior vel minor, non vi-
detur verò interdum manifeſtè ob paruitatem,
niſi anguſtus fuerit qui ipſum recipit locus, vt
in Chalcide Eubœæ & Meſſina Siciliæ vide-
tur: ſic in aëre plana quidem immobilitas & ſta
bilitas nunquam eſſe videtur, occulta tamen in-
terdum propter paruitatem. Nubes quoque & in
talibus à vento tranquillitatibus ſæpiùs vide-
mus, quæ conſiſtere quidem nobis videntur, ſed
reuera mouentur. videntur ſiquidem pòſt paulò
in altera aëris regione, quod ipſis non continge-
ret, ſi nullo pacto mouerentur. Talem itaq; quan-
dam*

dam & nunc existimare oportet in toto anno fuisse constitutionem, quæ tantùm differt à constitutione quæ fuit in Cranone in secundo libro dicta, quanto diuturnior. Communis tamen in vtraq; constitutione affectus est putredo, communem habens & causam humiditatem cum ventorum carentia. Videtur autem ex materia quidem humida omnis fieri putredo: causa verò effectrice, externo & præter naturam calore, simul verò ab immobilitate augeri. Quòd itaque nihil exquisitè siccorum putrescat, omnes videmus, neque enim lapis, neque fictile, neque aurum, neque argentum, neque æs, neque aliud quippiam tale videtur putrescere. Quòd autem & quæ natura putrescere possunt, plurimùm permanere in temperaturis frigidis videantur, neque hoc quispiam ignorat: adhuc autem magis, vbi talibus flatibus flabellentur. Vestimenta denique aßiduè concutiunt homines, & maximè vbi calidus & humidus aër fuerit, tanquam ipsa putrefaciat immobilitas. Sic & arteriarum motus in animalibus tum alia quædam vtilia, tum auxilium tale præstant. Dicit autem & Hippocrates ipse in aphorismis, vt superius dixi, in pluuijs fieri putredines. Quòd itaque necesse erat humiditates corporum putruisse, ex his liquet. Deinceps videamus vnumquodque particularium, dictionem ipsius consequuti.

Squaloribus autem superioribus temporibus

bus ad annum factis, circiter Arcturum,
nte austro, pluuiæ multæ.

*Didicisti iam in constitutionibus primo li-
descriptis permutatam esse ambientis nos aë-
temperaturam, ex tum salubri tum naturali
i ordine: didicisti & qualisnam sit hæc consti-
tio, & quatuor ipsius esse in id quod præter na-
ram est, simplices, & quatuor alias compositas
ansmutationes. simplices quidem sunt iuxta ca-
litatem solam, & frigiditatem, & humiditatē,
& siccitatem: compositæ iuxta caliditatem &
miditatem, frigiditatem & siccitatem, frigidi-
tem & humiditatem, & caliditatem & sicci-
tem. Nunc itaq; memor eorum quæ didicisti,
arrationem factæ constitutionis assequere, dicen
e Hippocrate: Squaloribus autem superioribus
mporibus ad annum factis, deinde ab hoc memo-
ante: flante austro, circiter Arcturum, pluuiæ
multæ. Videtur siquidem iam anno superiore non
eruata esse exquisita ambientis nos aëris natu-
alis temperatura, neq; tamen illo in tempore fuit
morbus aliquis morborum epidemiorum appella-
orum. Nempe & in aphorismis ita ipsum scri-
psisse didicisti: Constitutionum anni in totum
quidem squalores imbribus salubriores, & minùs
lethales. Adhuc autem magis nullus factus est
morbus eiusmodi, quòd in siccitate tantum euice-
rit temperaturæ euersio, nulla altera oppositio-
ne permutationem accipiente, vt vel calidus,*

vel

vel valde frigidus factus esset aër. Sed subita repentinaq; in contrarium mutatio, circiter Arcturi exortum facta esse videtur, præcedit autem exortus ipse paruo spatio autumnale æquinoctiũ. Qualis autem fuerit ab hoc exortu autumnus, deinde hyems & consequentia ipsam anni tempora, dictiones consequuti ipsius discemus.

Autumnus vmbrosus, nebulosus, aquarum copia, hyems austrina humida mollis.

Σκιώδες, id est, vmbrosum dixit, acsi dixisset ζοφῶδες, quod significat neq; λαμπρὸν, id est, neq; lucidum, neq; καθαρὸν, id est, neq; purum, neque exquisitè αἴθριον, id est neq; exquisitè serenũ. Cõsueuerunt siquidem & qui Asiam incolunt Græci, appellare & σκιώδη & σκιαρὰ, omnia quæ ad nigrũ conuertuntur. His autem & ζοφῶδες nomen inferunt, & φαιὸν quod prope nigrũ existit. liquet autem quòd talis aër non fiat sine nubibus multis, & quæ non lucidæ existant. Cõtinebatur itaq; & potentiâ in vmbroso nubilosum. neq; enim, vt didicisti, familiare solùm est Hippocrati tali modo interpretationis vti, sed & plurimis aliorum. Infert autem: hyems austrina, humida, mollis. Sunt qui existimant austrum perpetuò humidum, sed res non ita habet. videtur siquidem interdum siccus esse, quem & appellant idiotæ leuconotum. Et Poëta inquit: Αὐτὰρ ἐγὼ ζεφύροιο καὶ ἀργέσταο νότοιο, id est, Ego autem Zephiri & procellosi austri. Purum siquidem

austrum

ustrum, quem absque pluuijs fieri scimus, ita ap
llauit. Verùm & in primo epidemiorum in pri
na constitutione Hippocrates ait: Facto autem
ictu toto ad australia, & cũ squaloribus. Ta-
s itaque auster interdum quidem & vehemens
xistit, sed manifestam perpetuò habet motio-
em. Mollis autem est auster, alius qui insen-
bilem in aëre habet motum, & in nubibus, &
ic quidem calidus perpetuò existit: Leucono-
us verò, id est, albus auster, interdum frigidus
idetur.

Post Solis retrouersionem multò, propè 4
equinoctium, postrema hyems aspera, &
am circiter æquinoctium boreas, & nix,
ed non multo tempore.

*Contrariæ constitutionis pars quædam hoc
ntercessit, vt ipse inquit, non ad multum tẽpus.*

Ver rursus austrinum, sine flatibus, aquæ
multæ perpetuò ad canem vsque.

*Hyemem simplicem declarauit in scribendo
nunc: Ver rursum austrinum, sine flatibus, nem
pe verbum: rursus, demonstrationem habet me-
diæ quæ intercesserat contrariæ constitutionis,
quòd rursus in eandem redierit temperaturam
aëris constitutio.*

Aestas serena, calida, magnæ suffoca- 5
tiones, æstusq́;, etesiæ paruæ contractim
spirauerunt.

Mollities hyemis, & Veris tranquillitas, ex

eodem sunt genere æstatis suffocatoriæ. nam cùm æstas naturâ perpetuò calida sit, vbi flatuum carentia accesserit, suffocatio de necessitate consequitur, fit autem hoc, vbi neq; prodromi appellati flauerint, neque ipsos consequantur, quos etesias appellant. Dissipat autem ipsos & canis exortus, & Hippocrates ipse adscripsit: etesiæ paruæ contractim spirauerunt.

Rursus circiter Arcturum cum aquilonibus pluuiæ multæ.

Rursus, non ad aquilonem, sed ad aquarum multitudinem habet relationem. Multitudo siquidem aquarum in priore Arcturi exortu fuerat, & sæpiùs in sequenti tempore: Aquilo autem raro spirauit.

7 Cùm annus fuisset austrinus, humidus & mollis, in hyeme quidem salubriter degerunt, exceptis tabidis, de quibus scribetur.

Quòd breues omnino fuerunt huiusmodi aquilones, totam ob id constitutionem ab euincentibus in ipsa, humidam & austrinam appellauit: quòd autem sine flatibus & calidam, mollem appellet, anteà didicisti, sed talis constitutio nunquam insigniter homines offendit, etsi repentina fuerit, propter superioris anni squalidi temperamentũ. Cœperunt verò quibusdã tabidæ affectiones, qui scilicet ad affectũ hũc essent idonei. Ipse antẽ quæ in ipsis acciderũt, scribere in sequẽtibus promittit.

Ant

Ante Ver vnà cum factis frigoribus, erysipelata multa, his quidem cum causa, aliis verò sine causa: maligna multos interemerunt. 8.

A biliosa fluxione erysipelas fieri didicisti, non tamen perpetuò praua & putredinosa existente ipsa, contrario siquidem modo, vbi fluxio benefica fuerit, naturalem in nobis factam habens luteam bilem, erysipelata quidem facere consueuit, nullam tamen ex ipsis inferre læsionem, vbi rectè quis ipsa tractauerit. At nunc talis non erat humor qui genuerat erysipelas, sed malignus, erodensq; & putrefaciens ex abundantia humidæ ventorū carentiæ, illis maximè hominibus procreatus, qui natura biliosiores quàm alij essent: biliosaq; victus ratio succum illum magis coaceruasset, differentiæ siquidem morborum ex ambientis nos aëris temperamento fiunt, propter vniuscuiusq; naturam & diætam, id est, victus rationem, quam rectè valens seruat. Diætam dico, non eam solùm quæ cibis & potibus consistit, sed & in omnibus alijs vt ocio gymnasijs, lauacro, venere, somno, vigilijs, atque omnibus quouis modo factis in corporibus hominum.

Multis fauces dolebant, vocesque malè adfectæ.

Quibus caput natura facilè replebatur, his nunc succorū redundātia repletū cœpit fluxiones

per fauces in pulmonem & ventrem demittere. Iure autem & talibus voces malè adfici ait, videtur ſiquidem & hoc aßiduè in catarrhis fieri, vbi fauces & guttur abundè madefecerunt.

10 Cauſi phrenitici.

Cauſi, id eſt, febres ardentes quidem fiebant, bilioſa redundantia in hepar & ventrem decumbente: phrenitici verò, ad caput recurrente.

11 Ora aphthoſa, pudendis phymata, ophthalmiæ, carbunculi.

Horum affectuum quilibet fit quidem & aſſiduè citra malignitatem, vt in eryſipelatis paulò antè dictum eſt. Fit autem & cum malignitate, vt nunc, quoniam putredinoſus erat redundans humor, quapropter in omnibus morbis quos recenſet, perpetuò rei huius admonebo. Neque aphthas ægris fuiſſe intellige, neque aliud quodpiam pathema, iuxta conſuetum modum, ſed cum partium putredine. Memineris autem & communis ſermonis huius, putredinoſum ſuccum ab eadem conſtitutione omnibus factum prehendere, non eaſdem partes, propterea quòd neque omnes natura ſimiliter in tali conſtitutione prorſus haberent, ſed quòd alia inter alias maximè imbecilla. Aphthæ itaque pueris fiunt in ore aßiduè, quæ ſuperficiaria exulceratio exiſtunt, & quòd partes ipſius omnes mollißimæ exiſtant, veluti muſcoſæ, & præter hæc os etiam eſt prorſus inſuetum tangendis, tum cibis, tum potibus. Cùm itaq;

nutri

utricis lac acrimoniam quandam habuerit, phthas parit quæ facilè placantur, si mediocri-er quis aſtrinxerit os infantis. Cùm verò ali-quis adfluxerit prauus humor, ſemper aphthæ ma igna exiſtunt. Carbunculorum adfectus perpe-uò periculoſus eſt, veluti à prauis productus hu-moribus, quocirca & nunc rationabile erat ma-ximè lethalem ipſum fuiſſe, qui ſcilicet cum na-iua malignitate malignitatem etiam ex conſti-utione accepiſſet. Dictum autem abundè de affe-ctus huius generatione, cùm principium ſecundi pidemiorum explicarem. Cætera dictionis mani-feſta ſunt.

Alui turbatæ, cibos auerſantes. 12

Defluente à capite in fauces prauo humore, quod quidem in pulmonem receſſit, tabidoſas fe-cit affectiones: quod verò in ventrem illatum eſt, deorſum ſubiens cum morſu, ventris perturbatio-nem fecit, quod manifeſtauit inquiens: alui tur-batæ. In tranſitu autem viam ventris, in qua vis appetendi conſiſtit, malè affecit: hinc apoſitiæ, id eſt, inappetentiæ.

Sitibundi hi quidem, alij non. 13

Plures ob cauſas par erat, neque ſine ſiti o-mnes fuiſſe, neque ſitibundos, videtur ſiquidem humiditas putredinoſa omnibus collecta fuiſſe, non tamen copiâ æqualis, vel ſimiliter praua. Quoſdam itaque ſine ſiti fuiſſe eſt poſſibile, ve-luti & apoſitos, id eſt, qui cibum auerſarentur,

propter virtutis potionum appetentis offensam. Quòd autem pessimam hi haberent affectionem, neque ipsis maligna conflueret humiditas, vt mediocriter sitirent, liquidò constat: alios verò sitibundos fuisse constat, confluente scilicet in ventrem succorum malitia, nondum os ipsa ita offendente, vt virtus potionum appetẽs corrupta esset.

4 Vrinæ turbatæ, multæ, malæ.

Vrinas quidem turbatas fuisse modo eodem intellige, quem paulò antè audiuisti, cùm diceret: alui turbatæ. Nempe quibus deflexit ad renes succorum malitia, necesse his erat vrinas turbari, id est, cum morsu & dolore exire. Quod deinceps scriptum est: multæ, malæ, potest quidem & de vrinis dictum esse: potest & ipsum per se vno tali sermone, symptomatum multitudinem aliquam prauorum fuisse ægris ostendente.

15 Comatosi plurimùm, & rursus vigiles.

Coma non permixtum vigiliæ, ob humiditatem & frigiditatem cerebri fieri didicisti: vigiliam verò non permixtam comati, ob siccitatem & caliditatem. Nunc itaque auctis succis humiditatem quidem exuperantem habentibus, non tamen acrem omnem, humiditas quidem comatosam affectionem: acrimonia verò ex putredine vigiliam peperit, contrarijs symptomatis ob causas contrarias rationabiliter factis.

Acrisi

Acrisiæ, id est, iudicationum carentiæ 16
multæ: difficiles verò aliæ iudicationes.

Ob succorum malitiam morbi quidam nullo pacto iudicabantur: quidam verò perperàm.

Hydropes. 17

Pathema quoque hoc fuisse ait nonnullis ex prauorum humorum redundantia. Omnem enim hæc morbum generare potest, alium in alio corpore, & præter ipsorum naturales differentias, & victus rationis dissimilitudinem, vt paulò antè est dictum.

Tabidosi multi. 18

Dictum à me & anteà quod ex capite defluit in fauces, vbi per guttur in asperā arteriā & pulmonem peruenit, tales operari affectiones.

Morbi quidem qui populariter vagabantur, hi. 19

Inter epidemios morbos vnus est pestis, vt & in libro de victus ratione in morbis acutis dicebatur. Cùm enim non pestilens morbi modus quis communis populariter vagatus fuerit, sed diuersi generis morbi fuerint. Non enim morbi alicuius nomen est epidemum vel pestilens: sed qui multis in vno loco fiat, hic epidemus appellatur: si verò morbo huic contingat vt multos tollat, pestis est.

Ex singulis subscriptis formis laborabant multi & moriebantur, contigerunt 20
autem singulis horum ita.

Ex eo quod dixit: moriebantur multi, pestilentes populariter vagantes morbos fuisse ostendit. Quod autem ipsi diuersi generis fuerint, de vno quoque seorsum dicere promittit in sequentibus.

21 Multis quidem Erysipelas cum occasione ex contẽnendis & valde paruis vlcusculis in toto acciderunt corpore, & maximè sexagenariis circum caput, si etiam parum negligeretur. Multis autem & cùm curarentur magnæ phlegmonæ fiebant. Erysipelasque valde celeriter vbique depascebatur.

Cuius primæ omnino meminit affectionis, iure & nunc primæ particulares scribit differentias, quibusdam quidem accidisse dicens ex paruis ἀφορμαῖς, quas προφάσεις vocauit, id est, causas: alijs inter curandum magnas phlegmonas consequutas, vt depascens plurimùm erysipelas. Pluribus autem circa caput hoc contigisse, quòd repletum maximè hoc fuerat in austrinis & calidis flatuum carentijs. Hoc autem ipsum sexagenarijs magis accidisse, causam habet hanc. Calor externus præter naturam circunstans, causa fuit, ob quam humores in corpore putruerint: vt vtique calor noster, vbi naturalem suam seruat temperaturam, plus sanguinis quàm aliorum humorum facit: cum verò in igneum magis conuersus fuerit, pallidam & flauam bilem. Calor verò

extern

externus putredinis humorum causa est. Materia siquidem est humiditas: causa verò efficiens, est calor præter naturam. Senes itaque humiditates quidem superfluas perpetuò aceruantes propter naturæ imbecillitatem, adsumentes quoque & ambientis aëris caliditatem, propter factam tunc constitutionem, promptiores iuuenibus ad putredinosam humorum corruptionem fuerunt.

Plurimis quidem horum abscessus in 22
empyemata contigerunt, carniumq; & ossium & neruorum excisiones magnæ.

Malignitas redundantis humoris ex magnitudine putredinis constitit. Dictis autem consequentia coaptans, ait.

Erat autem & fluxio contracta non pu- 23
ri similis, sed putredo quædam alia, fluxio quoque multa & varia.

Ostendit ipse tibi manifestè, quod iam sæpius nos anteà diximus, quòd corporis humores propter humiditatem & ventorum abstinentiam aëris putruerant: atque ob id, pus quidem non genitum fuit. Putrescebant autem à prauis humoribus humidis solidæ partes. Variam autem esse fluxionem ob putrescentium differentiam, est rationi consonum. ob communem enim putredinis causam, vnumquodque putrescentium propriam accipit differentiæ speciem.

Quibus itaq; circum caput horum ali- 24
quid fieri contingit, capitis totius facta est

glabratio & menti, ofsiumq́; denudationes & decidentiæ,& fluxiones multæ. In febrientibus quidem hæc & non febrientibus. Erant autẽ hæc formidabiliora quàm deteriora. Nempe quibus ad empyemata, id eſt,ſuppurationes talium latitudo peruenit, plurimi horum ſeruabantur. Quibus verò phlegmonæ & eryſipelas receſſerũt, talemq́; abſceſſum nullum fecerunt, horum perierunt multi, etſi alia quauis corporis parte errauerint, contigerunt hæc. Multis ſiquidem brachium & cubitus totus circumeffluxerunt. Quibuſdam latera hæc afficiebantur, vel aliquod anteriorum, vel poſteriorum. Quibuſdam totum femur vel tibia denudabatur, & pes totus.

Putredo humorum commune opus habens vt corpora illa corrumpat ad quæ decubuerit, formidabiliorem in capitis partibus habuit phantaſiã, proptereà quòd etſi hîc parum in id quod præter naturam eſt deflexerit, plus turpitudinis fiat, quàm in cæteris partibus magnam habentibus in id quod præter naturam eſt conuerſionem, femoris ſiquidem, vel brachij, vel tibiæ, vel cubiti excidens cutis, minorem habet viſionem: Si verò capitis crines cum cute deciderint, & multò magis menti cum ipſis, viſio quidem adfectus fit magna: minus tamen periculum, quàm ſi talis adfectus circa pudenda contigerit, vel guttur, vel

thorac

thoracem, & principem aliquam partem. Non solùm autem quæ circa caput ita fiunt, formidabiliora magis erant quàm deteriora: verùm & quæ in quauis alia parte ita excidunt. Deteriora enim erant in quibus abscessit humor adfectum erysipelas efficiens, quoniam ad viscera & non ad ignobiles partes secedens, cum alijs symptomatis febres etiam acutas generabat. Quibusdam verò eorum qui talem putredinem in superficie haberent, & sine febre partes emarcuerunt, & quidam ipsorum ob id seruati sunt, excreta per partes quas ipsa putrefecerat succorum malitia. Oberrabat siquidem, vt ipse dixit, per totum corpus fluxio, id est, citra rationem ordinemq́; & vt contingebat efferebatur, vt nullus Medicus arte prænoscere quò decubitura foret, potuisset.

Erat omnium grauissimum tale, cùm circa pubem & pudenda fieret. 25

Et absque pestilenti constitutione vbi in his locis vel phlegmone aliqua, vel erysipelas fuerit, facilè putrescit, & affectus consortione superiacentes partes adficit, & ideò sæpiùs cogimur post præcisa quæ putruerunt, locum inurere. Nihil itaque mirum, tali facta constitutione, brachium cubitumq́; & femur, & tibiam, & latus, & caput computruisse, si plurimùm malè afficerentur pudenda.

Vlcera & cum occasione talia. 26

Hactem

Hactenus sermo ipsi fuit erysipelatis, quæ ob vlcerationem, aut paruam ita aliam externam causam constiterunt. Deinceps verò de his quæ absque tali causa fuerunt, faciet sermonem.

27 Multis autem, in febribus & ante febrē & à febre contigerunt.

Non ob vlcus his aut propter causam externam manifestam, sed, vt consueuimus dicere, sua sponte prouenit erysipelatum generatio: alios quidem vnà cum febre inuadens, alios subsequutis febribus, aut prægreßis ipsis.

Erant autem hæc, quæ quidem abscessum fecerant, vel ventris perturbatio quæ-
28 dam opportuna, vel bonarum vrinarum excretio fuisset, per hæc soluerentur. Quibus horum nihil contigerat, & latenter euanescebant, lethifera erant.

Paulò antè dicta est causa, propter quam seruarentur magis quibus succorum malitia per putrefactam aliquam partem, vnà cùm illa de corpore conciderit, liquet autem quòd per ventrem & vrinas expurgata, molestiam quidem fecerit, cùm excerneretur, sed corpus totum adiuuerit.

Vere autem valde multis contigerunt
29 erysipelata, permanebantq; & per æstatem & sub autumnum.

Genuit quidem, vt retuli, succorum malitiā difficilè transpirabilis constitutio, quæ humida & calida & absque flatibus esset. Detinebant

aute

autem ipsam in corpore frigora, veluti dictum est & in prima constitutione primi epidemiorũ. Iure itaque varij cœperunt morbi paulò antè dicti. Nunc verò sermo est Hippocrati de Erysipelatis. Hæc siquidem prima omnia facta, prima & in expositione scripsit. His itaque (inquit) erysipelatis principio Veris factis, nonnulla permanserunt per æstatem & autumnum. Fieri autem potest, vt modo vtroque intelligatur hoc: permanebantq; & per æstatem & sub autumnum, in factis erysipelatis, de erysipelatis quæ fuerunt, vt intelligamus & existentiam ipsorum tunc factorum permansisse nonnullis ad autumnũ vsq;, & factorum generationem, vt scilicet alia quædam in Vere quidem facta fuerint, & cessauerint: alia verò in æstate fuerint, similiter & in autumno, sed melius est iuxta significatum secundum, hoc intelligere. Non enim rationabile est principio veris contigisse erysipelas, & ad autumnum vsque permansisse: prorsus enim in medio tempore hominem sustulisset, si valde malignum fuisset, aut putredine per ipsas putrefactas partes expurgata, cessasset.

Multa turbatio quibusdam, & circa fauces phymata, phlegmonæ item linguæ, & circa dentes apostemata. 30

Pathemata partium percurrit hoc sermone, quæ anteà non memorauit.

Voces & multis indicium præbuerunt mal 31

malè affectæ, & diſtorquentes, primùm quidem tabeſcere incipientibus, atque etiã cauſo laborantibus & phreniticis.

Ego quidem & ſcriptum anteà in ægro ordine duodecimo, in quo ita inquit: δεξιῷ ἰλλαίνειν, id eſt, dexter oculus diſtortus, ſuſpicabar veluti interſertum. Nempe Hippocrates Heraclidis filius, cuius & aphoriſmos & prognoſticum eſſe inquiunt, videtur conſuetiſſimis, atque ob id manifeſtis nominibus vſus, quæ Rhetorici politica vocare ſolent, ſed verbum ἰλλαίνειν tale non eſt: & ipſo minùs, verbum κατιλλαίνειν vel κατιλλαίνουσαι, id eſt, diſtortæ, & maximè in vocibus non in palpebris dictum, atque adhuc propter characterem dictionis actiuum non paſſiuum exiſtentem. Melius ſiquidem erat, ſi omnino de voce voluiſſet vti tali appellatione ſcribere κατειλούμεναι, & non κατειλεῦσαι, id eſt, diſtorquentes: & longè melius eſt ipſum κατιλλαινόμεναι, id eſt, diſtortæ, nempe ex ἰλλαίνειν participium iuxta talem dicetur formam, voco autem nunc participium ex Grammaticorum conſuetudine. Intelligentia autem caret de vocibus dictum κατιλλοῦσαι, quemadmodum nonnulli interpretũ nos intelligere voluerunt, tanquam inclinet verbum ἰλλαίνειν, ad verbum διαστρέφειν, id eſt, diſtorquere, nẽpe κατιλλοῦσαι, indicat διαστρέψουσαι: κατιλλούμεναι verò, κατα διαστρεφόμεναι. Multa itaq; delicta videntur in vna dictione facta,

volent

volentibus nobis intelligere κατειλῆσαι, prout multis interpretum visum est, tanquam à verbo ἰλλαίνειν facto nomine. Nempe actiuum est ἰλλαίνεσαι, paßiuum ἰλλαινόμεναι, & cum prepositione κατιλλαίνεσαι: εἰλῆσαι verò, & κατειλῆσαι ab ἰλλαίνειν non videtur factum, sicuti neq; εἰλούμεναι & κατειλούμεναι. Rarò autem admodùm apud antiquos reperiuntur talia tum nomina tum verba. dico autem ἰλλαίνειν & ἶλος, à quo & Sophron videtur fecisse comparatiuum appellatum apud Grammaticos ἰλλότερον τᾶν κύνων. Melius itaq; est dicere siquis & de talibus voluerit nugari, non ἀπὸ τῆς ἰλλώσεως factum τὸ κατειλῆσαι, sed ab alio quodam quo & Plato & Antiphon vsi esse videntur. Plato autem ita in Timæo. Τοῦτο δὴ πᾶν τὸ δέρμα κύκλῳ κατεκέντει πυρὶ τὸ θεῖον· τρωθέντος δὲ, καὶ τῆς ἰκμάδος ἔξω δι᾽ αὐτοῦ φερομένης, τὸ μὲν ὑγρὸν καὶ θερμὸν ὅσον εἰλικρινὲς, ἀπῄει· τὸ δὲ μικτὸν, ἐξ ὧν καὶ τὸ δέρμα ἦν, αἰρόμενον μὲν ὑπὸ τῆς φορᾶς ἔξω μακρὸν ἐγίνετο, λεπτὴν τάσιν ἔχων τῷ κατακεντήματι. Διὰ δὲ βραδυτῆτα ἀπωθούμενον ὑπὸ τοῦ περιεστῶτος κρύους, πάλιν ἐν τοῖς ὑπὸ τὸ δέρμα εἱλούμενον, κατερριζοῦτο. *i. Hanc omnẽ cutẽ vndiq; pupugit percußitq;, per cutis inde sauciæ rimulas humor effluxit, quod quidẽ illic humidũ calidũq; syncerũ erat, abijt: quod verò ex ijsdẽ quibus & cutis, erat permixtũ, sublatũ quidẽ à corruptione, & extra productũ, in lõgũ extẽsum est,*

tenu

tenuitatem punctationi penetrationiq; æqualem habens. sed propter tarditatem à circunstante frigore repulsum, rursusq; sub cutem reuolutum, radices egit. Videtur siquidem pro κατακλειόμενον vel ἀπωθούμενον, vel in profundum ἐνειλούμενον, id est, occlusum, vel retusum, vel in profundum repulsum, hîc fuisse vsus nomine εἰλούμενον. Iuxta quod significatum videtur & hæc oratio ab ipso scripta esse: γῆν δὲ τροφὸν μὲν ἡμετέραν εἰλουμένην περὶ τὸν διὰ παντὸς λόγον τεταγμένον. id est, terram autem nutricem quidem nostram, quæ retrahitur ad perpetuò ordinatam rationem. Sic & apud Antiphontem in secundo de veritate reperire est scriptam appellationem in hac dictione. ὅταν οὖν γίνωνται ἐν τῷ ἀέρι ὄμβροι τε καὶ πνεύματα ὑπεναντία ἀλλήλοις, τότε συστρέφεται τὸ ὕδωρ καὶ πυκνοῦται κατὰ πολλά. ὅ, τι δ' ἂν τῶν ξυμπιπτόντων κρατήσῃ, τοῦτ' ἐπυκνώθη καὶ συνεστράφη ὑπό τε τοῦ πνεύματος εἰλούμενον, καὶ ὑπὸ τῆς βίας, id est, Cùm itaq; fuerint in aëre tum imbres tum venti inter se contrarij, tunc cogitur aqua & valde inspissatur. quod autē coëuntibus superius fuerit, hoc densatur cogiturq;, & vento conuolutum & à vi. Nempe & is per vocem εἰλούμενον videtur indicare κατακλειόμενον vel συνειλούμενον εἰς ἑαυτά, id est, occlusum, vel in se contractum. An ne & in proposito nobis ad expositionem libro, quod de vocibus scripsit κατειλεῦσαι, tale ali

le ali

le aliquod significatum indicet, voces veluti κατακλειομένας, vel ἐγκλειομένας, id est, occlusas vel coactas, vt intelligamus dictionem dictam esse de vocibus exire non valentibus, vt in his qui gracilem vocem habent & quæ vltrà progredi nequit? an & hoc valde prauum? potuit siquidem ἰσχομένας, vel ἐπεχομένας, vel βραδυνούσας, id est, retentas, vel hærentes, vel cunctantes, vel quippiam tale scribere, qui indicare voluerit hominem ita voce esse impeditum, vt vix loqueretur. Iam licet & in præsenti dictione intelligere vocem dici velut δεδεμένην, id est, vinctam παρὰ τὸν δεσμὸν, id est, à vinculo, Poëta vtiq; ostendente sese dixisse αὐδῇ τῶν δεσμῶν, id est, de vinculis: ἴλασιν οὐκ ἐθέλοντα, βίῃ δήσαντες ἄγουσιν, id est, vinculis reuinctum, vi inuitum abducunt. Liquet autem quòd & hîc melius erat scriptum fuisse κατειλούμεναι, & nõ κατειλοῦσαι. Hic quidem communis est omnis expositionis lapsus. nam quicquid statuat quis ex verbo κατειλεῖν significari, affectionem actiuam non paßiuam ostendit. Et ob id maximè quis vocem non esse Hippocratis suspicatus fuerit: neq; enim ita imperitus enunciationis Hellenicæ erat, vt in ipsa peccaret puerorum instar qui modo discere cœperunt. Videtur siquidem adfectus aliquis vocis significari ex hoc vocabulo κατειλούμεναι. Prætereà etsi κατειλούμεναι scripserimus, non est tamen iuxta morem Hippocratis insuetis & raris nominibus

vti. Sunt qui διεστραμμένον, id est, distortum significari patant. sed hoc pugnat cum eo quod in prognostico ipse διάστροφον interpretari volens, ita scripsit: Si verò & flexa fuerit palpebra, vel labrum, vel nasus. At in vocibus neque καμπύλον, id est, flexum, neque aliud quippiam ex dictis dici debet. Quare quidam eorum qui librum sunt interpretati, dictis omnibus damnatis, pro vocabulo: voces, linguæ scribunt, intelligere volentes κατεκλούσας linguas, veluti καταδεδεμένας, id est, deuinctas, & δυσκινήτους, id est, quæ ægrè mouentur. debuerunt autem ipsi vt vocabulum voces in vocabulum linguæ permutauerunt, ita & participium κατεκλῶσαι, in participium κατεκλουμέναι permutare, & potiùs quàm verbum voces. Sed iam satis sit mihi de voce κατεκλῶσαι, nihil nos insigniter, neque si inuenta fuerit, iuuatura. sat est enim solùm scire hîc generatim tum dictum tum intellectum, nempe quòd propter factam ipsis à capite destillationem læsæ fuerunt vocales partes, & voces malè adfectæ fuerint. Quòd enim in constitutionibus humidis & calidis caput repletum fluxione, ad partes tum ventris tum thoracis demittat, scire est commodum, primùm quidem discernendi causa, án ne alia quædam causa talem affectum ægris fecerit, an ex epidemijs sit morbis: deinde vt caueatur ne talis sit affectus. nempe qui ambientis aëris offensas præuiderit vbi

&

& quomodo fiant, euitare poterit, totam victus rationem contrariam vincenti constitutioni efficiens. imò & si prædicere futura volueris (nempe & hoc nobis vtile est, vt in præfatione prognostici demonstratum est) etiam in hoc tibi laborandum est, vt affectus qui in corpore fiunt, ex ambientis constitutionibus omnibus cognoscas. Contenti itaq; vt dixi, quòd læsæ voces fuerint, & relicto verbo λαπείλεσθαι, quod ipsi continuum est, contemplabimur. Primùm siquidem ait tabidosis incipientibus adfuisse tale symptoma: ab ipsis autem, & causosis & phreniticis. Existimandum itaque tabidosis quidem ex affectus ratione ipsum adfuisse. nempe cùm multas alias causas & affectiones sequitur phthisis: non minùs autem illis, & propter catarrhum ex capite, quem potissimùm vocis mala affectio consequitur. Causos verò phreniticosq; propria quidem ratione non sequitur tale vocis vitium, quale tabidosos incipiẽtes. Quoniam verò in constitutione hac calida & humida & ventis destituta continuè facta, caput pati contigit tale symptoma propter communem causam, non propter propriam ipsius affectus apparationem, phreniticos est consequutum & causosos. resiccantur siquidem potiùs in ipsis, non madefiunt vocales partes, veluti in præsenti constitutione. Vox itaque clangosa quidem & acuta fit propter instrumentorum voci deputatorum siccitatem: rauca

verò ob humiditatem.

32 Cœperũt itaq; & causi & phrenitica ante Ver post facta frigora, & plurimi tunc ægrotauerunt. Acuta autem his & lethalia contigerunt.

Factam anteà ex aëris temperamento humorum putredinem, rationabile erat ob frigus factum in fine hyemis in profundum repulsam, morbos erysipelatis similes peperisse. Alios itaq; quosdam huius generis exponet, & hos ordine primos ab erysipelate iam scribit. Hæc autem erant tum causosa tum phrenitica, communem quidem habentia causam: sed locis patientibus differentia. Nempe quibus in locis tum hepatis tum ventris, & maximè oris ipsius, decubuit succorum malitia, his causosi morbi conciderunt: quibus verò in cerebrum illata est, morbi phrenitici.

Erat autem causorum factorum constitutio hæc: Incipientes comatosi, anxij, horrentesq;, febris non acuta, neq; valde
33 sitibundi, neq; deliri.

Quæ causis fuerunt symptomata, ob constitutionem non propter adfectus rationem hæc annotantur: & ideo perperàm pro κωματώδεις, id est, comatosi, quidam καυματώδεις, id est, caumatosi siue æstuosi scripserunt. proprium siquidem hoc causorum est, quibus & sitire citra quietem, & nullam aliud ferè quis peculiare dixerit esse febrium ardentium signum: verùm ex duobus his

suff

sufficienter compleri dixerit, sitim irrequietam & caliditatem perurentem sentientibus ægris. At tunc constitutio quæ humiditate multa caput repleuerat, comatosum vel omnibus vel plurimis quouis modo laborantium, intulit symptoma in morbi inuasione: succorum malitia eò acritudinis nondum deducta, vt vigilias vehementes & deliria & phrenitidas concitaret. Cωma itaq; rarò admodùm fit febribus ardentibus: inquietari verò siue anxium esse, valde sæpe: non tamen inseparabile est vt prædicta duo, tum sitis inquieta tum caliditas deurens. Horrentes verò sæpius fiunt qui causo afficiuntur, quare & hoc significatum est. Quod autem deinceps est scriptum quidam simpliciter scribunt absque negatione: febris acuta, quidam cum negatione ita: febris non acuta, ab aliqua vtrique ratione probabili differentem habentes scripturam: hi quidem absque negatione, quòd inter inseparabilia sit causosi morbi febris acuta, veluti & sitis: alij autem & ob idipsum scriptum esse dicentes cum negatione, quòd rarum quippiam & admirabile ipsis contigerit, veluti & cωma & febris. nempe & ab his illum quoque scripsisse aiunt: neque valde sitibundi. quanquam & symptoma hoc febrium ardentium maximè sit proprium. Vt itaque non valde sitibundi erant, sic & ipsos non valde acutè febricitasse par est. forsan autem & scriptum ab Hippocrate: febris non valde acu-

ta, à falso eo qui primum exscripsit, mansit erratum. Oritur rursus non parua de omnibus signis pathognomonicis quæstio. Nam si poßibile sit interdum vt non præsentibus ipsis affectus species seruari poßit, alia à pathognomonicis certiora nobis erunt ad affectuum dignotionem. quod si statuerimus, conuenienter quis volet quidem illa pathognomonica appellare. quæ autem anteà vocabantur pathognomonica, simul aßidentia: quorum hæc quidem inseparabilia existunt, & (vt quispiam dixerit) ipsius substantiæ adfectus compositoria. simul aßidentia verò, ex his quæ vt plurimum ipsis fiunt, existunt. Si itaque æger non sitibundus fuerit, neque valde acutè febricitauerit, ex quónam adhuc iudicio dicemus esse morbum Causum? nempe etsi valde multis eorum qui causo afficerentur anxios esse contigit, non tamen hoc adfectus proprium existit, multi siquidem & alij qui quouis modo laborãt, assosi fiunt, id est, anxij. Neq; itaq;, quòd nõnullis placuit tales dubitationes existimantibus effugere, & nobis erit dicendum ex his quæ deijciuntur, maximè cognosci causum dicentibus. neque enim mera biliosa in solis causis alui excernunt, neque solis his adest colliquatio: sed sunt quidem & hæc symptomata & maligna & vrentium febrium, excernentes tamen ipsa, multi & mediocriter sitiunt, & febris caliditates sustinent. In præsenti verò constitutione neque
tales

tales erant deiectiones. alui siquidem (inquit) turbatæ erant plurimis horum deiectionibus crudis, tenuibus. Videtur itaque Hippocrates causum dignoscere, & sitis assiduitate & vrente caliditate: veluti phrenitim, delirij assiduitate. Sic enim etsi non admodùm sitibūdi ægri fuerint, aut non admodùm vehementer vrantur, per totum verò morbum dicta duo fuerint symptomata, causus esse morbus dicetur. & fiet quidem aliqua ipsa calidior febris, ita vt corpus colliquet, & deiectiones pariat biliosas & colliquatorias. sed non dicetur causus, nisi permanentia habuerit per totum morbum dicta duo paulò antè, irrequietam sitim quantumlibet biberint, caliditatemq; iniucundam & causosam & anxiam. Adest itaque ipsis & multa quæ vehementissima sit sitis, & febris maximè vrens. Rarò autem quemadmodùm nunc cum febris non exactè acuta esset, neque valde sitibundi ægri erant. quæ ob id ipsum annotauit, veluti & quòd nullo pacto essent deliri: quoniam & hoc causis contingit. Quod autem paruæ dementiæ signum sit τὸ παράληρει, id est, deliri, priùs est dictum.

A' naribus pauca stillarunt. 34

Hoc est, ex his quæ malignis causis superueniunt sicut sanguinis eruptio non malignis. Sed, vt summatim dicam, omnis stillatio à naribus prauum est signum, vt didicimus.

35 Acceſsiones plurimis diebus paribus fiebant.

Inter rara quoq; & hoc eſt. Videntur ſiquidem & cauſi & omnes ipſis ſimiliter valde acuti morbi, acceſsiones in diebus imparibus habere.

36 Circa autem exacerbationes obliuio, remiſsio & priuatio vocis.

Obliuio & manifeſta eſt, & ſæpius ex perniciofis eſſe eſt demonſtrata. ἄφεσιν verò, id eſt, remiſsionem, velut tum exolutionem tum reſolutionem omnium partium corporis, ipſum dicere par eſt, vbi ſimiliter reſolutis proiectæ videantur. Quòd autem hoc & perniciofum ſit, didiciſti: veluti & de alijs omnibus ſymptomatis quæ in libro ſcripta ſunt, vt in ipſo ſolùm exponere oporteat quæ non manifeſtè dici videntur, ad memoriam ſolùm reuocatis quæ alibi demonſtrata ſunt, & doctrina ipſorum non per diſcurſum facta.

Pedes ſummi, manusq; his frigidiores
37 quidem, & multò maximè circa acceſsiones, rurſusq; tardè & non bene recaleſcebant, rurſusq; mente conſtabant & loquebantur.

Varietatem factorum ſymptomatum his qui tunc fuerunt morbis exponit quæ omnia praua exiſtunt.

38 Detinebat eos coma aſsiduè non ſomniculoſum, aut vigiles erant cum laboribus.

Manife

Manifeſtum quoque eſt & hoc, ei qui ſcriptorum meminit & in libro de comate, & in ſuperioribus commentarijs. vbi enim ægri vigilare quidem non poſſunt apertis oculis, conniuentes verò ipſi ſpe dormiendi vigiles permanent, tale vocamus non ſomniculoſum coma: ſi verò & labor aliquis ipſis adfuerit, manifeſtè vigilabunt magis qui ita habent, vt neq; in opinionem ſomni leuis perueniant. Fit autem & tale quippiam ita comatoſis, vt in medio conſiſtant, tum exquiſitè vigilantium, tum dormientium.

Alui turbatæ plurimis horum, deiectionibus crudis, multis, tenuibus. 3

Liquet quidem & ex his non animum conuertere ad deiectionum ſpeciem in morborum cauſorum dignotione. Crudas itaque dicit & tenues deiectiones fieri tunc cauſo laborantibus: neque bilioſarum merarum, neque colliquationum meminit, quæ nonnulli exiſtimant febrium ardentium maxima ſigna eſſe.

Vrinæ tenues, multæ, nihil iudicatorij, nihil commodi. 4

In expoſitionibus de vrinis conſueuit vbi quæ contigerunt ſcripſit, ipſis non ampliùs adijcere, vtrum boni alicuius vel mali ſint ſigna, meminiſſe nos exiſtimans eorum quæ didicimus in prognoſtico in vniuerſum, de vrinarum tum malitia tum bonitate. Hic itaque videtur mihi adieciſſe, quanquam præfatus ipſas tenues, quòd ipſis

adſcripſit multas, memor ſiquidem quòd & per vrinarum multitudinem ipſe nos docuit fieri interdum iudicationem, indicauit nunc quòd etſi multæ eſſent ipſæ, tamen nihil erat indicatorium neque bonum, neque enim expurgans corpus & mouens quæ moleſta erant, videtur nunc natura vrinarum multitudinem peperiſſe: ſed vt didiciſti tum ſudores tum deiectiones, interdum quidem vt ſymptomata redundantiæ prauorum humorum corporis excernere, interdum verò expurgante ipſa natura: ita nunc & vrinæ, redundantis ſeroſæ humiditatis in corpore ſymptomata exiſtunt. Ob id itaque ipſis adiecit, nihil indicatorij, nihil boni: excernebantur enim vel propter multitudinem immoderatam, nequeuntibus ipſas continentibus partibus continere, vel propter morſum fortem infeſtatis, atque ob id ad excretionem ſuſcitatis. talia autem in eadem conſtitutione erant, & quæ per ventrem excernebantur, vt dictum eſt. Et certè ſudores proportionabiliter ipſis erant.

Neq; iudicatorium aliud ita habẽtibus apparebat, neq; probè ſanguis erupit, neq; abſceſſus alius conſuetus iudicatorius fiebat, moriebaturq; vnuſquiſque ſi contingebat, errabundè, plerunque circa iudicia: quidam longiùs, à quibus ſudores multi.

Habentibus itaq; perniciosè contigerunt hæc,

quæ

quæ hîc tibi commemorauit perniciosè habentium febrientium causosè symptomata. Audiuisti autem iam anteà frequẽter propter quid vnumquodque prædictorum perniciosum existat.

Similia & phreniticis. 42

Vbi sermonem de causo compleuit, ad ea quæ phreniticis contigerunt, transit. Mentem itaque conuertamus hîc ad dictiones ipsius.

Non sitibundi valde erant hi. 43

De phreniticis est sermo. Non sitibundos autem ipsos fuisse ait non ita, propterea quòd multam humiditatem redundantem in ore ventris haberent: quòd quia quæ paterentur intelligentia non assequerentur, & extincta ipsis esset appetens stomachi facultas.

Nec phreniticorum vllus valde insaniit, vt in aliis: sed alia quadam cataphora segni grauiter interibant. 44

Si non prædixisset: nec phreniticorum vllus valde insaniuit, sed simpliciter dixisset tunc phreniticos cataphora segni periisse, verisimile erat intelligere facta ipsis in lethargum conuersione, ita periisse: prædicto verò: nullus valde insaniuit, rationabilius est ipsos cum cataphora periisse manentes phreniticos. In hoc enim solo quòd continuè insit cum febre phrenitim intelligimus, nullo alio à mania differentem præterquam febre. Ambæ siquidem mentis noxiæ sunt.

verùm

verùm ſine febre eſſe mania adfectorũ proprium exiſtit: veluti cum febre eſſe, phreniticorum. Nihil itaque mirum, collectis in corpore crudis humoribus, quæ deijciuntur indicaſſe comatoſos ſimul & deſipientes fuiſſe, comatoſos quidem propter tum multitudinem tum frigiditatem crudorum humorum: deſipientes verò, quòd putreſcentes acrimoniam & caliditatem generarent.

Erant autem & aliæ febres, de quibus ſcribetur.

Memores autem ſimus quòd vbi præfatus eſt: Erat autem conſtitutio factorum cauſorum talis, quam & enarrauit, deinde omnia quæ ipſis contigerunt, & poſt hæc vbi rurſus dixit: ſimilia & phreniticis, deinde & completo de his ſermone omni conſequenter intulit: Erant autem & aliæ febres de quibus ſcribetur. Oſtendit enim ex hac dictione febrium ſpeciem cauſum eſſe & phrenitim, cauſum quidem qui aſsiduam habuerint ſitim cum aſsiduo & multo ardore: phrenitim verò, quòd continua ſit, & vnà cum continuo fiat delirio.

Ora multis aphthoſa, vlceroſa, fluxiones circa pudenda multæ, vlcera, phymata extrinſecus, intrinſecusq; ad bubonas.

Dixit quidem anteà & de his, ſed in particulari de vnoquoque agit. Eryſipelatum generationes ad autumnum vſque procedere fatus, manifeſtè & de his quæ nunc poſt ipſa ſcribuntur

tur

tur omnibus idem ostendit. Ob id itaque rursus eorundem meminit.

Ophthalmiæ humidæ, longæ, diuturnæ, cum doloribus adnascentiæ palpebrarum internæ & externæ, visiones corrumpentes, quas ficos nominant. +7.

Redundantis humoris superfluitas duplicem videtur habere speciem in ea quæ circa craßitiem & tenuitatem est differentia, vt consueuit ferè perpetuò fieri in humidis & vento destitutis constitutionibus. Nisi enim peculiaribus quis gymnasijs vsus flabellauerit, atque vnà perpurgauerit, & corpus mouerit, copiam humorum tum crassorum tum tenuium aceruat, crassorum quidem propter otium: tenuium verò & aquosorum, quia nõ fuerint vacuati. Tenuitatis itaque ipsorum coniecturæ, & ventris deiectiones tenues, & vrinæ tales effectæ: craßitiei verò, quòd omne productum fuerit, & coma plurimis simul aßidens. Iure itaque quibus horum in oculos irrepsit copia, humidas quidem ophthalmias ob tenuitatem peperit: palpebrarum verò adnascentias, ob craßitiem. nempe cum in oculos fluat humor, quod excernitur quidem humidum, parit ophthalmias humidas, id est, cum rheumate humido & aquoso: craßius verò adfectis partibus infarctum, tumentes eminentias, quantum verò craßi humoris in oculorum profundo erat, dolores peperit.

Enasc

48 Enaſcebantur & in aliis vlceribus multa, & in pudendis.

Quæ ob materiæ craſsitiem palpebris enaſcebantur, non hîc ſolùm, verùm quoque & in pudendis aut fuiſſe: & ſi pars aliqua alia fortè vlceraretur, craſsitie humorum, vt dictum eſt, tales enaſcentias efficiente. vocat autem ipſas vulgus μύκητας, *id eſt, fungos.*

49 Carbunculi æſtate multi, & alia quæ putredo vocatur.

Et quòd cunctaretur quidem in toto corpore ſuccorum malitia, putredo augebatur. Aeſtate verò appetente, neque ipſa anniuerſarios habente, ad ſummum magis perueniebat, & ob id morbi calidi plures & maligniores prioribus fiebant. Eſt ſiquidem demonſtratum, carbunculum ex calida quidem ignitione, craſſa verò ſubſtãtiâ materia, generationem habere.

50 Puſtulæ item magnæ.

Conſtat à verbo ἐκθύειν, *quod eſt* ἐξορμᾶν, *id eſt, erumpere, appellationem* ἐκθύμασι, *id eſt, puſtulis fuiſſe, de ſponte efflore ſcentibus in cute. Generatio autem ipſis eſt ex ſuperfluis videlicet humoribus: qualitatem quoque conuenienter ſequitur, humoribus quidem tenuibus vlcerationes magis quàm tumores parientibus: craſsis verò cutem in tumorem attollentibus. Liquet autem eiuſdem eſſe generis cum prædictis & quæ in palpebris enaſcuntur vlcera, & quæ nunc in*

cute

cute generationem habent ſpontaneam.

Herpetes multis magni. 51

Magnos vocauit, vel quòd multum loci occupauerint, vel quòd cum eroſione maligna fuerint. vtrunque autem conſequitur dictam in ſuccis affectionem.

Quæ ad ventrem ſpectant, multis multa & nocua contigerunt. primùm quidem tineſmi multis cum dolore, plurimis autem pueris, omnibusq; impuberibus, atque horum peribant multi, lienterici multi. 52

Et propter ætatis humiditatem, & quòd plura ingerentes pueri, cibos ſæpiùs corrumpant, iure tineſmis corripiebantur. Eſt autem & maximè tum doloroſus, tum moleſtus hic affectus, doloroſus quidem, propter tenſionem: moleſtus verò, propter aſsiduitatem deſidentiæ. In præſenti verò conſtitutione plethorica ſimul & cacochymica dicta, multò magis lienterici fiebant. debilitata ſiquidem retentrice facultate, lienterias fieri didiciſti. Vt itaque facultas ventris nutritiua extincta erat, ob quam & ſummè cibos auerſantes factos paulò pòſt ait: ſic & retentricem læſam fuiſſe par eſt.

Dyſenterioſi, neq; hi valde laborioſè. 53

Conſequens erat inferre prædictis quibuſdam non laborioſè ægrotantibus, prædictus

verò

verò est nullus talis: sed contrarium potius, superioresq; omnes, & ante lientericos dicti tinesmosi laboriosè ægrotarunt. An'ne itaque dictio vitium habet qualia multa alia in libris multis à primo scriptore errante vitia seruata sunt? meliùs siquidem erat vt scriptum esset: & hi valde laboriosè. Sunt qui aiunt dici orationem: neque hi valde laboriosè. acsi diceres: multi dysenteriosi non fiebant, volente viro significare ex verbo ἐπιπόνως, generationem morbi, non modum: alij quòd dysentericis citra dolorem infestatis deinceps dicitur, ob id inquiunt orationem: neque hi valde laboriosè, ab ipso adiunctam, intelligentibus nobis lintericos de necessitate citra dolorem esse.

54 Biliosa verò, & pinguia, & tenuia, & aquosa, multis quidem in morbo ipso tali decubuerunt, & sine febribus, & in febribus, cum dolore tormina, sursum reuolutiones, malignæ, multorum tum euntium tum suppressorum pertransitus quæ exibant, dolores non tollebant, & multæ corporis partes patiebantur.

In præsenti sermone omne morbi genus constitit, quoniam natura differunt inter se homines & ætatibus & victus ratione. alius itaq; alium habens redundantem humorem, à constitutione hunc inauxit, vt demonstrauimus. deinde putredine superueniente iuxta aceruatorum humorum

different

differentias, variata est putredo, cùm verò ipsa deferretur per vnumquemque partium locum natura debilissimum, multis ita partibus pati contigit, quòd multi homines valde essent. Rationabile itaq; erat natura biliosis, & florētibus ætate, & curis deditus, atque his qui in operibus & rebus sese fatigarent, hæc redundasse. Pinguia verò colliquationis signa esse ipse ostendit: aquosa verò tenuis & serosæ humiditatis. Multis autem ait hunc ipsum adfuisse morbum, id est, talia deijcere, nempe & absque febribus, quibusdam hoc fuisse ait. Pertransitus verò, hoc est, vacuationes ipsis contigisse, multis eūtibus & suppressis, quod significat acsi dixeris, multis adhuc & in corpore manentibus, non minus & vacuationes fuisse multas, ob id neque exeuntia soluere dolores, nempe quomodo soluere possint ipsa, multis adhuc retentis?

Oblata ægrè admittebant nempe purgationes plurimos lædebant. Horum autem qui ita habebant, multi quidem citò moriebantur, multis verò & longiùs malum protrahebatur.

Προσφερόμενα, *id est, oblata dicere potest, & cōmuniter auxilia omnia, & propriè quæ eduntur & bibuntur. Purgationes verò, quarum meminit, inter vtraque statui possunt. Quòd autem auxilia ita habentes non iuuerint, manifestum est, etsi nihil ipse dixisset, multis siquidem pereun-*

tibus, nihil omnibus ipſis conferebant auxilia.

56 Vt autem in ſumma dicam, omnes & qui longis morbis & qui acutis vexabantur, ex alui vitio maximè moriebantur. Omnes enim venter ſuſtulit.

Et apud nos facta peſtis illa longiſsima ex vacuatis per ventrem, ferè omnes ſuſtulit, erant autem colliquatio quæ excernebantur, atque hoc videtur inſeparabile eſſe ſymptoma peſtilentis febris propriè appellatæ, prehendente & ipſo mortales citra peſtem.

57 Omnes autem cibos auerſabantur, atq; ex omnibus præſcriptis in quos aliquando incideram, multi maximè hi, atque alij ex his & ex aliis qui perniciosè habebant.

Symptoma quoque hoc omnes qui in nunc facta longa peſte erant prehendit, atque ob id plurimis mori contigit. Fortiores itaque, qui ſeipſos cogentes, ingerebant qui adminiſtrabantur cibos, omnes ferè ſeruati ſunt: plurimi verò mori elegerunt potiùs quàm aliquid ingererent. Hæc itaque viſa ſunt contigiſſe his qui tunc vitio ventris maximè ægrotauerunt, nempe & huius opus eſt ciborum appetentia.

58 Sitibundi alij quidem, alij non.

De his qui citra febrem ob ventris turbationem, vt ipſe vocauit, infeſtati ſunt, ſermo ipſi nunc eſt, manifeſtum autem ex his, quæ ipſe inferens, dixit: Ex his qui febriebant, & alijs,

null

nullus intẽpeſtiuè. Cõſtat autẽ ex his quæ diximus ſuprà, propter quid neque ſitibundi omnes erãt, neq; ſiti vacui, craſsities ſiquidẽ humorum, & tenuitas aquoſa aceruata eſt, frigida quidem ambo per ſuam naturam, ſed ex putredine aſcititiam caliditatem accipientia. In quibus itaque iam putredinoſum calidum euicerat, hi ſitibundi erant: in quibus autem nondum, etiam hi rationabiliter ſiti erant vacui.

Ex febrientibus & aliis nullus intempeſtiuè.

Vbi in priore dictione dixit de ventre moleſtatis, quòd alij quidem ſitibundi erant, alij non: nunc iam & de his qui ſimul cum febre laborabant, ait, nullum fuiſſe ſitibundum valde vehementer, neque vt Medicis non crederet. Hoc autem factum eſt, quòd non in ventrem ipſorum tantum ichorum putredinoſorum conflueret vt prædictis.

Vrinæ autẽ multæ quidẽ, ſed quæ exhibant, non ex ingeſtis potibus, ſed multùm excedebant. Vrinarũ verò exeuntiũ multa quædam erat malitia. neq; enim craſsities, neq; concoctio, neq; purgatio bona. Nempe in multis per veſicam purgationes bonæ factæ, bonum futurum: plurimis verò colliquationem oſtẽdunt, turbationemq́; & dolores, & diuturnitates, & acriſias.

Manifesta omnia sunt dicta, & memoriam non expositionem requirunt. Ipse enim manifestè demonstrauit in antecedente libro, quem percurri, quòd interdum ratione symptomatis vacuentur vrinæ, veluti, tum sudores, tum vomitus, & quæ per ventrem subeunt.

Comatosiq; erant, & phrenitici, & causo laborantes, atque etiam in aliis morbis omnibus maximis, quòd cum febre essent.

Cωma effecit materiæ craßitudo, & maximè illis, in quibus caput passum est. Patitur autem phreniticis quidem, prima ratione: Causis verò, ex accidenti, nempe caliditas febris ad caput prauos humores sursum euehit, redundabant autem nunc crudi & frigidi.

Perpetuò autem plurimos graue cωma consequebatur, vel tenues & parui somni dormientibus erant.

Cωma graue, excitatu difficile intelligere oportet: tenues autem & paruos habere somnos, contrarium est. Fiebat autem primùm quidem quibus craßities & copia materiæ frigidæ esset: secundùm autem, quibus tenuitas putrefacta.

Multæ & aliæ febrium populatæ sunt formæ, tertianarum, quartanarum, nocturnarum, continuarum, longarum, errabundarum, implacidarum, inconstantium.

Propter varietatem contristantium humorũ, tum alij morbi, tum febrium formæ plures contigerunt.

gerunt. Meminit autem & intermittentium quidem, quæ omnes tres sunt, quotidianarum, tertianarum, & quartanarum: tertianarum quidem & quartanarum nominatim primùm, quotidianarum verò, cùm inquit: nocturnarum. Duplici enim existente ipsarum differētia, quatenus aliæ quidem nocte exacerbant, aliæ verò diu, atque ob id appellationes inde nactæ sint: differentes, earum quæ tunc redundarunt mentionem fecit Hippocrates, quæ nocturnæ sunt. Simus itaq; etiā memores, quòd cùm in primo epidemiorum & secundo multos ægros memorauerit seorsum, & constitutiones totas exposuerit, nusquam tamen quintanam, vel septimanam, vel aliam quandam multorum dierum febrem scripsit: sicuti neque in tertio epidemiorum, neque in superioribus, neque in sequentibus ad finem vsq;, ex quibus subit mihi suspicari de his quæ in primo libro epidemiorum scripta sunt, quod interserta videantur, vbi vult & alias quasdam esse plurium dierum quàm quartana sit, febres. In prædicta verò dictione propriam appellationem scripsit, veluti continuarum, species autem omnes ipsius persecutus, deinde communi appellatione continuas demonstrauit, inter quas prædixit & causos & phrenitidas. Deinceps autem & longarum, & errantium scripsit appellationem, vbi & meminisse te velim eius quod ab initio prædictæ orationis est dictum, febrium species appellare

ipſum, omnia quæ commemorata ſunt.

Omnes autem hæ cum multa turbatione erant, alui etenim pleriſque turbabantur, horrores, ſudores non iudicatorij, vrinæq; vt ſubſcripſimus: plurimis autẽ ipſorum hæc diuturna erant, neque enim his, qui fiebant abſceſſus iudicabant vt in aliis, iudicatu quidẽ difficilia omnibus omnia erant, acriſiæ & diuturnitates, ſed quàm maximè his. Iudicabantur horum pauci ad octogeſimum: plurimos verò vt contigit, reliquerunt. Moriebantur autem horum pauci ob hydropem, recti. Multis autem & in aliis morbis œdemata moleſta erant, & quàm maximè tabidis.

Prædictas omnes febres cum multa inquit fuiſſe turbatione: deinde exponit quænam fuerit turbatio, ſymptomata ipſarum ſcribens. Cætera autem quæ deinceps dicuntur, manifeſta his ſunt, qui anteriorum meminerunt.

Maximum autem & grauiſsimum & quod plurimos interemit, erat tabes. Nempe cùm multi hyeme cœpiſſent, multi quidem iacuerunt, alij verò recti ſufferebant. Ante Ver verò plurimi eorum qui iacuerant, moriebantur. Cæterorum nullum tuſſes relinquebant, remiſerunt verò æſtate. Sub autumnũ autem decubuerunt omnes

multi

multi perierunt, plurimi verò ex his diutiùs laborauerunt. Cœperunt itaque plurimi horum ex his malè affici, horrores verò frequentes, sæpiùs febres continuæ, acutæ, ſudores intempeſtiui, frigidi, multi perpetuò, multum autem frigus, & rurſum vix recaleſcebant, ventres variè retinebantur, & rurſus citò humectabantur, & liquidi fiebant: quæ pulmoni moleſta erant, omnia deorſum ferebantur: copia vrinarum non bonarum, colliquationes malæ: tuſſes erãt quidem perpetuò multæ, & quæ multa educerent cocta & liquida, ſed cum doloribus non admodùm, quòd ſi & ſubdolerent, rurſus leniter à pulmone purgatio omnibus fiebat, fauces non mordentes, neque ſalſoſæ, nihil infeſtabant, lenta verò, alba, liquida, & ſpumoſa multa à capite erant. Hos verò & alios conſequebatur quàm maximum malum, ciborum faſtidium, vt ſubſcriptum eſt. neque enim cum potu & cibo ſuauiter habebant, imò citra ſitim valde degebant.

Prædictum eſt & à me anteà, quòd repleto in calida & humida, & ventris vacua constitutione capite, tabidoſa fiebat affectio ex delato in pulmones rheumate, cuius pars per ſtomachum ad ventrem fluxu delata, in ipſo turbationes

facere cœpit. Quæ de tabidis deinceps dicta sunt, quanquam manifesta his sunt qui prædictorum meminerunt, ego tamen quod de his melius esse indicare videbitur, id faciam. Primum autẽ inter ipsa est, plurimos tabidorum principio Veris obijsse ex aëris mutatione. Ipse enim dixit extremam hyemem asperam fuisse, & iam circa æquinoctium aquilonem niuosum fuisse, difficillimæ autem tales transmutationes tabidis, atque ob id & autumnus perniciosus. ipse enim in aphorismis dixit tabidis malum esse, & maximè quidem aquilonia thoracis partes omnes malè afficiunt. Inquit itaque ipse in aphorismis tusses fauces\[q\];, & dolores, tum laterum, tum pectoris fieri in aquilonijs, & longè autem magis his quibus iam adfecta sunt hæc, & caput deorsum rheuma demitiit, & ideò æstate tusses ait ὑπεῖναι, id est, remisisse, quod est ἐνδοῦναι & μετριάσαι, id est, inclinasse & modestiores fuisse, erat siquidem æstas, vt ipse ait, humida & calida, veluti rursus initium ab ipsa autumni tabidis inimicissimum. Ipse enim inquit: rursus autem circa Arcturum in aquilonijs aquæ multæ. Quòd autem in longum tempus protraherentur non solùm tabes, verùm quoque & morbi alij crassitiem materiæ causam assignare oportet, nihil in se habentis, tum acre, tum calidum sed tandem ex putredine id accipientis. Hoc autem manifestissimè ipse ostendit per hanc dictionem: fauces non valde

mord

mordentes, neque ſalſoſæ, nihil moleſtæ. glutinoſa verò & alba, & liquida, & ſpumoſa à capite demittebantur. Reliqua verò alia omnia quæ in dictione ſunt, manifeſta his ſunt qui ſuperiorum meminerunt.

Corporis grauitas, cωmatoſi.

Dictum ſæpiùs quòd extincta baiulatrice & motrice corporum facultate, grauia videtur quæ anteà ab ipſa, tum baiulabantur, tū mouebãtur.

Plurimis ipſorum œdemata, & in hydropem circumagebantur.

Mirum nihil, ſi propter crudorum humorum redundantiam, in hunc affectum quidam incurrerunt.

Horrentes, deliri circa mortem.

Aucta ex putrefactione ſuccorum malitia, tum horror, tum delirium his fiebant progreſſu temporis, in quo iam & moriebantur.

Genus tabidorum erat læue, ſubalbum, pituitoſum, ſubrubrum, charopum, leucophlegmatiæ, alati, & mulieres. Sic & melancholicum genus, & ſubſanguineum. Cauſi hos, phrenitideſq́; , & dyſenterioſa infeſtabant, teneſmi iuuenibus pituitoſis, longæ diarrhœæ, & acres deiectiones, & pingues hominibus amaræ bilis.

Formas corporis eorum qui tabidis morbis corripiebantur, enarrat, λεῖον itaque, id eſt, ἄτριχον, id eſt, depile, oſtendit temperaturam ſymmetro

frigidiorem esse, neque in pueris sermone facto (hi enim semper calidi propter ætatem) sed in perfectis, vt in libris de temperamentis diximus. Sic & color albus, & miror propter quid præpositionem, sub, adiecit, subalbidum inquiens. Nempe in rubro bene dictum est subrubrum. didicisti enim rubrum colorem calidam temperaturam ostendere: subrubrum verò non similiter quidem albo, frigidam, neque verò ipsum adhuc calidam. Leucophlegmatiæ verò manifestè nimirum frigidæ sunt temperaturæ, si quid memores fuerimus eorum quæ in libris de temperamentis diximus. Est autem ipsis mollis & tumidior quodammodo caro propemodùm vt hydero correptis, quem vocant λευκὴν φλεγματίαν. Sic itaque omnes manifestè sunt frigidæ temperaturæ: pituitosi verò, vt didicisti, cacochymæ. Prætereà de charopis, & omnino de oculorum coloribus didicisti in libris de temperamentis, quòd non simpliciter accipere oporteat ex tali signo certam coniecturam temperaturæ totius corporis, nisi solorum oculorum, neque horum euidenter in prædictis. Primùm siquidem charopos dictos oculos qualésnam sint, intelligere oportet, eorum quæ à Poëta scripta sunt recordando, vbi inquit: ἄρκτοι τ' ἀγρότεροί τε σύες χαροποί τε λέοντες, Vrsi, apri & charopi leones: deinde conspiciēdo multos leones, ita mandare memoriæ colorem oculorum, vt cùm in hominibus videas, dignosce-
re fa

re facilè poſsis, & cùm videantur tales, temperamentum quoque in oculis calidum & ſiccum eſſe dicas. Pugnant verò cum hoc, & in præſenti dictione non pauca. Primùm ſiquidem cum frigidiore temperatura charopum ordinauit: deinceps vocauit picrocholos, id eſt, homines amaræ bilis, tanquam alios ab his exiſtentes, cùm manifeſtè hi ſint calidæ & ſiccæ temperaturæ. Imò & affectus ſcripti cum quibus ſpecies corporis dixit, oſtendunt & ipſi, primos quidem dictos omnes eſſe frigidiores: rubros verò calidiores, & picrocholos valde calidos, videtur ſiquidē hæc conſtitutio copiam in corpore aceruaſſe, caputq; repleuiſſe, atq; hoc quidem commune omniū fuiſſe morborum: captum autem vnumquenque proprio morbo iuxta propriam naturam alium alio, diarrhœis & acribus deiectionibus, pinguibusq; picrocholos. Nam ipſe in prognoſtico inquit pinguitudines ſuprà incumbentes, aranearum telis ſimiles, damnandas eſſe. colliquationis enim ſunt ſignum. Picrocholi itaque colliquantibus febribus iure corripiebantur, ventrisq; deiectionibus infeſtabantur: rubri verò & ad melancholiam parati, craſſum & calidum habentes ſanguinem, iure, tum phreniticis, tum cauſoſis capiebantur morbis, & cruentis dyſenterijs, vt par eſt maximè, didicimus ſiquidem geminas quaſdam eſſe, ex vlceratione quidem exeſorum inteſtinorū differentiā vnā: multò autem
ſang

ſanguine per venas quæ ad inteſtina pertinent euacuato, reliquam, naturas verò vel calidiores ſolùm, vel frigidiores ſimul & humidiores, has par erat, vt quæ neque à febribus facilè caperentur, neque à bilioſis morbis, ſolis à capite capi rheumatis, atque ob id tabidè ægrotaſſe. Quoniã verò ſcripſerit Hippocrates: genus autem tabidorum erat læue, ſubalbum, pituitoſum, ſubrubrum, miſcueritq́; & ſermoni charopos, dignum quæſtione viſum eſt mihi quod dictum eſt. Rationabile autem erat, vt non charopi, ſed glauci magis dicerentur, quòd hi quidem frigidæ, alij humidæ, alij frigidæ ſimul & humidæ temperaturæ eſſe viderentur, quorum nullum cum præſenti ſermone pugnat. Comparemus autem & infantes, Scythasq́; & Celtas, & Germanos, qui humidiores quidem indubiè temperamento exiſtunt, frigidiores verò non ſine controuerſia, mihi itaq; ob hæc viſum eſt quæſtione dignum eſſe quod de oculorum colore fuit. Ex his autem qui librum expoſuerunt experimentarij quidem, & cum his Lycus, vt alia multa, ſic & hoc abſque inueſtigatione cauſæ prætereũt. Hippocratici verò quidam temperamenti calidi ſignum eſſe charopon affirmant, alij ſicci, ſunt qui vtriuſque iam nihil adijciant. Satis fuit autem Sabino dicere hoc ſolum: charopon verò valde ſiccum exiſtens, habet inclinationem ad phthiſin, neque rationem ob quam hoc ſcripſit reddit, neque cætera cũ quibus

hoc

hoc scriptum est omnia sunt frigidioris & humidioris temperaturæ signa. Nunquid itaque pro glauco charopon scripsit Hippocrates, vocabulo falsus circumuentusq́;? quid enim aliud quis dixerit? Hoc itaque in communi cõtemplari liceat. Ad reliqua autem dictionis pergamus. Nempe in morbis tabidosis, vnà cum prædictis & alatos scripsit, qui non propter temperaturam, sed ob prauam thoracis affectionem prompti sunt in phthisin cadere, par est autem & conformationẽ ipsius calorem natiuum sequi. Ad finem autem sermonis de tabidis, vbi Hippocrates adiecit: & mulieres, considerandum ánne ita quodammodo dixerit, tanquam quis dixerit & mulieres capi tabidosis affectibus similiter viris, quæ eiusdem essent generis: an absque hoc, quòd haberent hæc indicia, abundasse dicat adfectum mulieribus tanquam frigidioribus & humidioribus existentibus, vt quod viris quibusdã ob propriam cuiusq; temperaturam fieret, hoc valde multis mulieribus ob communem. Vtrunq; autem videtur mihi rationem habere. Credibile est siquidem plures viris captas esse mulieres tabidoso affectu, propter communem ipsarum temperaturam, & præsertim pati ipsas quæ tales genere essent, quales commemorauit viros. Deinceps quia dixit melancholicum & subsanguineum genus maximè captum, tum Causis, tum phrenitide, recordemur eorum quæ didicimus, quòd quibus sanguis mul-

tus generatur, his promptè in melancholicam peruenit cacochymiam. Intellige itaque non eos qui iam multam nigram aceruauerunt bilem, sed eos qui ad ipsius generationem sunt idonei. Iure itaque hos calidis captos fuisse morbis contigit, tanquam & natura calidiores. Vbi autem anteà dixit tabidosis captos fuisse morbis pituitosos, nunc adiecta ipsis ætate, inquit: tinesmi iuuenibus pituitosis, vt non sola naturali temperatura idonea ad faciendum tinesmi affectum facta, sed & ætate calida existente, ob acrem & putredinosam pituitam tinesmum fuisse intelligamus, nempe per transitum ad rectum intestinum talis pituita vlcerosam partis læsionem efficiens, ægros ad excretionem aßiduè irritauit: Tensiones autem & desidendi appetentias, quàm dysenterici, vehementiores habent tinesmosi, propterea quòd pituita difficulter excernatur, adhæret siquidem corporibus crassa & lenta existens neque vt flaua bilis celeriter pernecat. De picrocholis naturis anteà dicebam, rationabiliter ipsis acres quidem esse deiectiones, propter, tum pallidam, tum flauam, tum amaram appellatam bilem: pinguem verò colliquationem, in quibus deiectionibus longæ diarrhϾ fuissent, propter multitudinem collectæ cacochymiæ.

70 Erat autem subscriptis omnibus Ver infestißimũ, plurimosq; interfecit. Aestas facillima, & minimè peribant. Autumno verò

verò & ſub pleiadas, multi interierunt Δ.

Collecta cacochymia in profundum corporis refuſa ab aëris frigiditate quam in extrema hyeme, & primo Vere habuerant, iure maximè quidem tabidoſis, vt antè dixit, iam & cæteris Vere perire contigit: æſtate verò quæ fuerat ſerena & ſicca, omnes leuatos. rurſus autem circiter Arcturum tranſeunte in humiditatem aëre, rationabiliter ad occaſum pleiadis vſque multi perierunt τεταρταῖοι, ad finem præſentis conſtitutionis. Exemplaria quædam ſcriptum habent τετάρτῃ, id eſt, quarto die: alia τεταρταῖοι, id eſt, quartana febre: quædam his adhuc vetuſtiora habent Δ literam, quæ aliis literis eſt maior: alia nihil omnino adſcriptum habent. Qui itaq; cum ι ſcribunt τετάρτῃ, id eſt, quarto, ipſum in datiuo caſu dici cooſtendentes, talem quandam faciunt expoſitionem: moriebantur multi quarto die: Qui ſine ι ſubſcripto legunt, volunt ſimilem eſſe anteà dictis in primo epidemiorum libro, & quartam eſſe conſtitutionem hanc, numeratis cum ipſa ſcilicet in illo libro tribus conſtitutionibus. In quibus verò exemplaribus pro τετάρτῃ, Δ ſolum adſcriptum eſt, idem ſignificat cum τετάρτῃ. quod ſimiliter his qui à Pamphilo Mnemone ſcripti ſunt characteribus coniecturaliter affectari videtur, atq; hanc ſolã ſcripturã nouerũt veteres interpretes. Quidam vitare hæc cupiẽtes, permutauerunt, & fecerũt τεταρταῖοι,

dict

dictionem totam ita habere volentes: & sub pleiadas rursus peribant multi τεταρταῖοι, id est, quartana febre. Et Capito solam hanc in proprijs exemplaribus fecit scripturam. Sed visus est falsum quippiam indicare, siue de ægrotantibus, siue de febribus quispiam intellexerit. Nempe de ægrotantibus ferè incredibile, neque enim par erat, vt in proposita dispositione humoris ita acuti fierent morbi, vt quarto die perirent ægri: in febribus verò credibile, quòd & multo tempore exusta crassa materia par erat ad melancholicum excrementum transijsse, & quòd anni tempus erat autumnus. sed non perijssent multi, quartanis abũdantibus febribus. Nos enim periculo vacare scimus, quantum in se est, febrem hanc, vt Hippocrates de ipsa pronunciauit.

DE HIS QVAE AD finem libri scripta sunt.

POst pestilentem constitutionem ægrorum sexdecim, est narratio ad finem vsq; libri. Iam verò adscripta sunt quædam, de quibus rectè mihi videtur Dioscorides statuere, qui vult ipsa post constitutionem statim scripta esse, & iuxta propriam publicationem in hoc libri loco ipsa ordinauit. & nos itaq; hîc expositionẽ ipsorum faciemus tantùm præfati, quòd videtur mihi & hæc alius quidam adscripsisse, non ipse Hippocrates scripsisse. Videtur autem mihi secundum rationẽ praiuuisse facta æstas. nempe æstinos

uos morbos, hyems insidens soluit : & hyemales, æstas superueniens. æstas verò nō constans erat: nam repentè calida, australis, & ventis destituta: in aliam tamen constitutionē permutata, profuit. Memores autem simus eorum quæ de æstate in constitutionis enarratione scripta sunt, hac dictione: æstas serena, calida, æstus magni, anniuersarij parui cōtractim spirauerunt. Iure itaq; morbi æstate moderatiores fuerunt, iuxta redundantiam factorū, vt dictū est, humorum. consistebāt verò maximè in principio Veris, quoniā frigidū redditum humores in profundum corporis conuerterat. Squalida enim & calida æstas superueniens, ad cutim cacochymiā traxit, quāquam & non modicū ipsius euaporauit. quòd si & anniuersarios spirantes habuisset, prorsus morbosa in corpore tunc viuentium hominū affectio abrogata erat: permanente verò parte ipsius aliqua, deinde multis circiter Arcturum in Aquilone factis pluuijs, retenti sunt rursus non valde perspirātes humores, et in profundū corporis repulsi sunt. Ex hoc autē ægrotare rursum cœperūt, & perire multi. Ob id itaque æstas tunc patientes nonnihil iuuit, non quòd morbos qui hyeme cœperāt, cessasse æstate par sit. verū siquidē vt & æstiuos hyeme factos æstate solui : ita & æstate factos, hyeme. Aestiuos siquidem & hyemales morbos intelligere te oportet, qui in habentibus secundum naturam æstate, & hyeme magis alijs fiunt. nempe

ita ipse inquit in aphorismis: Morbi autẽ omnes quidem in omnibus anni temporibus & fiunt & exacerbantur, magis tamen nonnulli in nonnullis ipsorum & fiunt & exacerbantur. Deinde quinam. Vere redundant morbi, quinam & æstate & autumno & hyeme, percurrit, vbi scilicet nihil in aëris temperatura noui factum sit. Quòd si Vere eodem die modò calor modò frigus fuerit, autumnales morbos expectandos ait. non enim appellationes anni temporum, sed temperaturæ specierum morborum causæ existunt. cùm itaq; permutata ipsa fuerint, morbos quoque simul cum ipsis permutari est necesse. Præsens autem dictio vult morbos hyeme factos, æstate cessare, etsi praua temperamento fuerit æstas, vt in Cranone aliquando fuit, cùm carbunculos statim generauit. quòd si & nunc talis fuit, plurimos peremit multitudo prauorum & putrefactorum humorum tum aucta tum adputrefacta. quare & mendacium esse videtur, & contra mentem Hippocratis, morbos hyeme factos, æstate prorsus desinere, eius qui ipsum adscripsit, quos existimat Hippocrates vniuscuiusque anni temporis peculiari morbo laborasse. Neq; tamen quæ ab his deinceps scripta sunt, necesse est hîc dicere, quæ per alia ab ipso in vniuersum præcepta sunt, & ob id ipsa absolutè pertransibo. Nempe manifesta omnia sunt, & per libros quos antè exposui, abundè de ipsis est dictum.

DE ÆGRIS POST CONSTITVTIONEM.

Seedecim post constitutionem ægros scripsit Hippocrates, qui, vt nonnulli existimant, in ipsa ægrotauerunt, quoniam & ipse Hippocrates dixit in fine narrationis eorum quæ in ipsa fuerunt, ita: Erat autem omnibus subscriptis molestissimum quidem ver. Fieri autem potest, vt & de præscriptis dictum sit: subscriptis, tali existente vsu apud multos. nempe in his sedecim ægris alterum genus erat morborum à dictis ab ipso in pestilente constitutione. Lõga autem non amplius egent expositione quæ de his scripta sunt, his qui eorum meminerunt quæ anteà exposuimus. nempe ferè omnium iam tum symptomatum tum signorum quæ commemorauit Hippocrates, nullum in dicendis ægris reliquum est. quod non anteà dictum fuerit. Per summas itaque velut incursum quendam faciemus eorum quæ in ipsis scripta sunt, si quid interciderit eorum quæ antè dicta fuerunt, illud solum exposituri.

In Thaso Parium quendam qui supra ædem Dianæ iacebat, febris prehendit acuta, principiò continua, causosa, siticulosus cœpit comatosus esse, & rursus vigil, aluus turbata in principio, vrinæ albæ. Sexto minxit oleosum, delirauit. Septimo

exacerbata omnia, nihil dormiuit, vrinæ verò ſimiles, & mens turbata, ab aluo bilioſa percurrerunt, pinguia. Octauo deinceps parùm à naribus ſtillauit, vomuit æruginoſa, pauca: parùm dormiuit. Nono eadem. Decimo omnia remiſerunt. Vndecimo ſudauit, ſed non toto corpore. circunfrixit quidem, ſed mox recaluit. Duodecimo febris acuta, deiectiones bilioſæ, tenues, multæ, vrinis enæorema, delirauit. Septimodecimo laborioſè habuit, neque enim ſomni, neque febris increuit. Decimooctauo ſudauit per totum corpus, inſomnis, deiectiones bilioſæ, ciborum inappetens, comatoſus. Vigeſimoquarto recidiua. Trigeſimoquarto ſine febre, aluus non conſtitit, & rurſus recaluit. Quadrageſimo ſine febre, aluus non conſtitit tempore non multo, cibos faſtidiens, parùm rurſus febricitauit, & perpetuò errabundè, modò ſine febre, modò cum febre. nam ſi intermitteret & leuaretur, rurſum reuertebatur. Frumentis hornis multis & vitioſis vtebatur ſomni circiter recidiuam mali, delirauit, vrinas craſsitiem quidem habentes minxit tunc, ſed turbatas & malas, aluus conſtans & rurſus diſſoluta, febriculæ continuæ, deiectiones multæ, tenues Centeſimouigeſimo die obiit. Erat huic aluus aſsi

duè

duè à prima die liquida, biliosis liquidis multis: si constaret, feruidis & crudis, vrinæ perpetuò malæ, comatosus plurimùm cum doloribus, vigil, cibos auersabatur, assiduè Causus.

Curiosè & hîc rursus interpretum quidam patriam decumbentis aiunt non otiosè adijci: nam ab Asclepiade dictum, Parios maximè à sectione venæ iuuari. absurdum autem cùm sit nihil hîc dixisse Hippocratem de vena sectione, ob id existimauerunt patriæ nomen ægro adscriptum esse. Longè verò absurdius faciunt hi interpretes, quòd nunquam quæsiuerint propter quid in tot ægris semel sectionis venæ meminerit Hippocrates, quod nos considerauimus, quare talibus prætermissis, quæ intellecta auxilium iuuenibus præstant, hæc dicemus, vt tandem quod de vrina oleosa est scriptum in præsenti ægro sexto die. Quidam enim existimant pinguem ita ab ipso dici, quæ liquata pinguedine fit in flammante & perurente morbo: alij verò colore & substantia oleo similem. Sæpiùs autem vrinam talem mictam vidi citra vllum laborantis malum, sed interdum contrario modo prorsus in morbi coctione. Neque tamen visa est aliquando vrina tota ita pinguis, vt oleum nempe vrina quam nuper percurri oleo similem colore & substantia, minimè pinguis videtur. inquitq; & in prognostico Hippocrates: Pinguitudines

quoque suprà innatantes, telis araneorum similes, considerandæ. sunt etenim colliquationis signa. Suprà itaq; innatantes sæpiùs vidimus pinguitudines, neque verò totam emictam aliquando talem vrinam, neq; in medio ipso pinguitudines peruehi, neq; (quod magis fit) deorsum separari. naturam enim habet pingue omne, vt cæteris liquidis superfundatur. Neque verò quippiam de talibus vrinis scripsit in prognostico Hippocrates, quanquam omnia percurrerit tum exactè tum euidenter, quæ morbis acutis contingunt. Prætereà eodem die sexto scilicet, ait deiectiones fuisse proposito huic sermoni ægro biliosas & pingues. Hæ itaque fieri videntur liquata ob febrem pinguitudine, videbunturq; his attestari qui pingues vrinas existimant esse oleosas. Possunt autem & ad contrarium referri. nempe vrinas pingues prorsus dixisset Hippocrates, si & hæ oleo similes fuissent. differētibus autem nominibus vsus & in vrinis & in deiectionibus, ostēdere videbitur ipsorũ significationē propriā vtriusque fecisse. Mihi itaque rationabilius esse videtur oleosas nunc vrinas dici quæ substantia & colore oleo similes sunt: faciam verò vtroque modo expositionem. Nam si pinguitudinem quandam vrinæ habuissent, veluti & deiectiones, prauas quidem ipsas existimare oportet, non tamen lethales prorsus, nisi idem sit & carnem & pinguitudinem liquari, feruidissima quidem ex-

istente

istente caliditate quæ carnes colliquet: moderatiore verò, quæ pinguitudinem. Nempe & colliquationes, quæ per ventrem excernuntur, Medici omnes à pinguibus deiectionibus differre putant. in longißima quidem apud nos peste omnes ferè aliquid colliquationis excreuerunt, alij quidem exactè fuluæ, alij moderatè, omnes verò graueolentis. Verùm tales deiectiones lethales sunt, & tempus non perferunt. Parius verò hic viginti dies post centum ægrotauit, cum eo quòd mala victus ratione fuerat vsus. nam de ipso scripsit Hippocrates: frumentis hornis multis & vitiosis vsus fuerat, quapropter pingue minxit sexto die & sequentibus. Non necesse itaque erat, vt ipse citò moreretur: si verò vrina pinguis non fuisset, sed colore & craßitie oleo similis, adhuc minùs vt omnino moreretur rationabile erat, quantum ex vrinis esset. Quod verò ex ita emictis obseruaui commodißimum, iam recensebo. Vt enim oleum ipsum non exactè vnam neque substantiam neque colorem habet, eodem modo neque oleosa vrina pallida quidem erat prorsus, sed vel magis vel minùs. Quantum itaque ipsius ad candidiorem vergit colorem exoluto pallido, cruditatem humorum ostendit: pallidus verò color ita intensus vt prope flauum sit, biliosam caliditatem. Periculum itaque ex talibus vrinis non propter malignitatem fit, sed propter febris vehementiam. & quidam ipsorum vbi ex

alijs omnibus salubriter habuerint, citò iudicantur. Nihil itaque miri, si vbi hæc quis minxerit, in temporis longitudinem exciderit, vtrouis modo oleosas intellexerimus. tales siquidem vrinæ bonæ non sunt, non tamen valde lethales. Ex his autem quæ ad finem expositionis scripsit, cacochymia quædam erat Pario biliosa, & tum ventris tum hepatis extinguebatur facultas. Ipse etenim scripsit in fine totius narrationis eorum quæ ipsi contigerunt, aßiduè quidem ab initio ventrem exturbatum biliosis & liquidioribus deiectionibus: constare autem interdum & feruentia crudaq; deijcientem. Ex his itaque tibi ostenditur morbi cacochymia, veluti & quòd per plurimam morbi partem comatosus ipse & vigil fuerit. quòd autem naturalis ipsius facultas extingueretur, signum proprium facta in morbo inappetentia fuit. didicisti siquidem quòd ἀποσίτους, & secundum antiquorum Græcorum consuetudinem ἀνορέκτους, id est, inappetentes vel cibos fastidientes dicit. Videtur verò imbecillam habuisse naturam, quæ iudicium quidem sæpiùs aggrederetur, nihil verò perficeret, imò à morbo vinceretur: simul & quòd praua victus ratione vsus homo fuisset. non enim paruum est hoc ad perniciem. Iudicatoriorum autem dierum ratio videtur & hîc exquisitè obseruata, omnibus iudicatorijs motionibus & recidiuis in diebus his ægro factis. Vndecimi siquidem meminit & decimi

cimiquarti, & ab hoc decimiseptimi, & vigesimi, à quo & vigesimiquarti, & trigesimi, & quadragesimi, & postremi omnium centesimi & vigesimi, in quo ait defunctum hominem. Quod verò antè dixi, dicam & nunc: Si quis perperàm dicta ab his qui librum interpretati sunt, redarguerit, vt multiloquus culpabitur. Quare vt in illis exempli gratia quorundam meminisse sum coactus, ita & hic faciam. Sabinus itaque de ægri patria si quid dixit, suprà significaui: quæ verò de oleosa vrina, nunc dicam. non parùm siquidem diuersa est de hac re speculatio.
» Scribit autem de ipsis ad verbum ita: Oleosum
» itaque quidam bilem dicunt, verùm bilis non
» est, quoniam neque admodùm esset perniciosum.
» sæpiùs enim exit bilis, & nihil offendit: alij au-
» tem dicunt neruorum ossiumq; & cartilaginum
» corruptionem esse, omnia siquidem hæc huius esse
» coloris. Sed hi falluntur, qui colorem oleosum si-
» milem oßibus neruisq; & cartilaginibus esse di-
» cunt. neque enim tanta fuisset vitæ productio, so-
» lidis dissolutis. nempe centesimo & vigesimo de-
» functus est. neque defunctus quis, qui tale min-
» xit. An verò & potiùs ob id æger descriptus est,
» vt ob id ostendat, quòd non oporteat mortem ex-
» pectare oleosa emicta, sed potuisse ad acutiem &
» tempus quoddam sufficere, deinde obijsse? qua-
» re nulla spes erat vt seruaretur, qui celeritatem
» morbi trãsijsset. Hæc præfatus Sabinus deinceps

inquit: quid itaq; est oleosum? vt igni externo alimentum est oleum, sic naturæ nostræ quæ igni similis est, adeps concoctorum assumptorum est alimentum. vrina itaque oleosa est alimentum naturæ, ostenditq; naturam cibum non adsumere, atque ob id emortuum quòd non alatur natura. Productus autem ita iure morbus, quòd pars, & non omne deferretur naturæ alimentum. Hæc itaque Sabini dictio asserentis, vt externus hic ignis ab oleo nutritur, ita calor noster. itaq; oleū aliquando his qui recreare sese volunt, confert. Præter hæc, vt vrina oleosa colore quidē & crassitie oleo similis est, neque tamen pinguitudine, neque odore neque gustu. Licet itaque eos admirari qui aliena quidem perperàm reprehendunt: temerariè verò quæ sibi videntur, scribunt.

2 Mulierem in Thaso circiter frigidam aquàm iacentem posteaquam filiam peperisset, nec facta esset purgatio, febris acuta, horrida tertio à partu die prehendit: multo autem tempore ante partū cum febre erat, in lecto decumbens, & ciborum non appetens. à rigore continuæ, acutæ atq; horridæ febres. Octauo valde delirauit, sequentibusq; diebus: & citò rursus mente constitit. aluus turbata multis tenuibus & aquosæ bilis, sine siti. Vndecimo mentis compos, comatosa verò erat, vrinæ multæ

tenues

tenues & nigræ, vigil. Vigeſimo circunfrixit, & celeriter rurſus recaluit, parum deſipuit, vigil, aluus infera eadem, vrinæ aquoſæ, multæ. Vigeſimoſeptimo ſine febre, mens conſtitit. non multo pòſt tempore iſchij dextri dolor fortis multo tempore, febres rurſus ſubſequutæ & vrinæ aquoſæ. Quadrageſimo iſchium leuatum eſt. tuſſes verò continuæ, humidæ, multæ, venter conſtitit, ciborum inappetens, vrinæ eædem, febres verò in totum non intermittentes, errabundè verò exacerbātur, hæ quidem, aliæ verò non. Sexageſimo tuſſes obſcurè remiſerunt, neque enim aliqua erat ſputorum concoctio, neq; alius ex conſuetis abſceſſus. maxilla autem dextra retracta eſt. comatoſa, rurſus delirauit, & citò intellexit, cibos auerſata eſt, maxilla ad locum rediit, aluus bilioſa & pauca reddidit, febricitauit acutiùs, horrida, ſequentibusq; diebus ſine voce, & rurſus mente cōſtitit, & loquuta eſt. Octogeſimo obiit. Huic vrinæ perpetuò erant nigræ, & tenues, & aquoſæ, & coma ſubſequebatur, cibos non ſumebat, animo deiecto, vigil, iracunda, inquieta, & mente melancholica.

Significatu dignum eſt, quomodo nihil dixerit Sabinus de hac oratione: circiter aquă frigidam,

cùm

cùm ipſe dicere potuiſſet, quòd quia refrigerata eſſet mulier, ob id ægrotaſſe contigerit. Nempe hoc longè erat probabilius, quàm quæ dicta ſunt in Parium, & eum qui in horto Dianæ iacebat, & eũ qui propè parietem habitabat. Videtur autem morbus mulieri contigiſſe, retenta in partu purgatione. morboſa ſiquidem eſt & muliebrium retentio ſed non ſimiliter noxia, vt ea quæ à partu eſt, quòd non ſolùm ipſa copiam, verùm & cacochymiam multam operatur. Nam commodiorem quidem ſanguinem ad ſe fœtus trahens nutrimenti gratia, relinquens verò vitioſiorem, cauſa cacochymiæ vterum geſtantibus efficitur, quam à partu natura excernit. Quod intelligentes veteres, λοχίων κενωσιν, id eſt, purgamentorum vacuationem, eam quæ à partu fit ſanguinis excretionem appellauerunt. Eſt itaque & menſtrua vacuatio non vacuatio ſolum, verùm quoque & purgatio. non eſt tamen æqualis copia cacochymiæ, neque in æquali tempore menſtruis aceruatur periodis, quãta dum vterum gerit. In vniuerſum autem, ſanguis qui ab ipſis poſt partum euacuatur, melancholicus eſſe videtur, quare & vrinæ omnibus coloratæ videntur, veluti fuligo aliqua in ipſas incidiſſet, quod denique & in hac muliere ſcripſit Hippocrates, vndecimo die inquiens: vrinæ multæ, tenues, & nigræ, & quandam noui ex talibus vrinis multis euacuatis adiutam eſſe, aliàs autem ab hac

non eſt

non est tale euacuatum. nempe ipsis incidissent in aquosum vrinæ multæ, tenues & nigræ. Scriptū itaq; in vigesimi diei enarratione: vrinæ aquosæ, multæ, deinde rursus in quadragesimi: vrinæ eædem. neque tamen alia quæuis vacuatio vel abscessus fiebat, atque ob id vbi multo ægrotauit tempore, octogesimo obijt die. Hippocrates enim ipse ita scripsit: neque enim sputorum coctio aliqua fiebat, neque alius ex consuetis abscessus, quanquam natura superfluum ad coxam refundere confestim tentaret, sed visa est remeare. nempe hæc inquit: Quadragesimo coxa leuata est, tusses verò continuæ, humidæ. Sæpiùs autem iam intelleximus de consortione thoracis ad partes genitales. Summa itaque eorum quæ ipsi contigerunt, hæc est. De particulatim autem in præsenti dictione scriptis, ὑδατόχολα διαχωρήματα, id est, aquosæ bilis deiectiones, nonnulli quidem scribunt per χ, & λ, ὑδατόχλοα: alij autem per χ, & ο, & λ, ὑδατόχολα, id est, aquosæ bilis deiectiones, & tenues quidem esse ipsas, vt aqua tenuis existit, vtroque nomine id indicante: permutatas verò iuxta colorem, ὑδατόχλοα, quidem διαχωρήματα χλόης, id est, herbæ colorem referre ipsa: ὑδατόχολα verò, bilis. Tertia autem quædam est scriptura per χ, & ρ, ὑδατόχροα, id est, coloris aquæ, quæ neque in antiquis neque prorsus in exquisitis exemplaribus reperitur, & manifestè praua existens.

nam

nam aquoſæ vrinæ in eo quòd tales dicuntur, & ſubſtantiam indicant albam, & colorem album. Vſus eſt autem in narratione huius ægri affectata quadam dictione Hippocrates, quanquam omnia in libro clarè enuntiauerit. ſcripta eſt autem dictio in hunc modum: πρὸς δὲ τὰ γεύματα ἀπονενοημένως εἶχεν, id eſt, ad edulia inconuertibiliter habuit, & cibos extremè auerſata eſt, voce exceſſum inappetentiæ & in ipſos cibos odium indicante. quod ſignum prauũ eſſe dictum eſt ſæpiùs. Mirari licet quomodo nihil Sabinus in præſentes characteras cuique ægro aſſignatos dixerit. de quibus ego quidem abundè in ſecundo horum commentariorum quia pertractaui, non ampliùs ipſorum meminiſſe eſt mihi opus. Ille tamen in vnoquoque ægro proponens, prauitatem eorum qui ipſos interpretati ſunt redarguere conatur.

In Thaſo Pythiona qui ſupra phanum Herculis iacebat, ex laboribus, laſsitudinibus, & negligentiore victus ratione rigor magnus, & febris acuta prehendit, lingua arida, ſitibundus, non dormiuit, vrinæ ſubnigræ, enæorema ſublime petens, non ſubſidebant. Secundo circa meridiem extremitatum refrigeratio, & magis manus & caput refrigerabantur, mutus & ſine voce, breuiſpirus multo tempore, recaluit, ſitiuit, nox quieta, ſudauit capite parum.

Tertio

Tertio die quieuit, vesperi autem circa Solis occasum parum subfrixit, turbatio, nox laboriosa, non dormiuit, ab aluo frigida, constantia stercora exiuerunt. Quarto die manè quieuit, circa verò meridiem omnia exacerbata, frigus, mutus, sine voce, in deterius recaluit. Posteà minxit nigra, enæorema habentia, nocte quietus dormiuit. Quinto die visus est leuari, in ventre grauitas cum dolore, sitibundus, nox laboriosa. Sexto mane quieuit, Sole verò occidente labores maiores, exacerbatus est, à ventre vesperi ex clysmatio bona exierunt, nocte dormiuit. Septimo die anxius, subægrè tulit, oleosum minxit, nocte turbatio multa, delirauit, nihil dormiuit. Octauo mane quidē parū dormiuit celeriter verò frigus, aphonia, spiritus tenuis, & qui minuebatur: vesperi autem rursus recaluit, delirauit, iam autem & ante diem parum leuatus est, deiectiones meræ, paucæ, biliosæ. Nono comatosus cùm excitaretur, non valde sitibundus, circiter occasum Solis inquietus, delirauit, nox mala. Decimo mane sine voce, frigus multum, febris acuta, sudor multus, expirauit, diebus paribus labores huic.

Et

Et huius omnia reperies ab initio tum symptomata, tum signa lethalia fuisse, atque exacerbationes in diebus paribus, vt ipse ostendit Hippocrates, cùm decimi diei narrationi, qua ait ipsum obijsse, adiecit: diebus paribus labores huic. nempe mors generali iudicationis significato subiecta est, vt est demonstratum. Obseruatum autem & in hoc ægro iudicationes omnino fuisse in diebus quibus labores grauiores. nempe in paribus cum ipsi fuissent, mors etiam in pari cõsequuta est. Scripta autem sunt in eorum enarratione quæ ipsi contigerunt, duo hæc expositionis indiga. est autem alterum quidem horum de respiratione, scriptus enim in secundæ diei expositione breuispirus: tenuem verò spiritum & qui minuebatur, octauo die habuit. Didicisti autem in primo de spirandi difficultate, & secundo in prognosticum commentario, vbi dictionem hanc exposui: spiritus frequens quidem dolorem significat vel phlegmonem in locis septo trãsuerso superioribus: quemadmodùm paruus est aliquis simul & rarus spiritus, qui frigescente & ad extinctionem iam properante vitali facultate, fit. quod per aliquod ex inseparabilibus symptomatis ostendit, inquiens: frigidus autem ex naribus & ore si exspiretur, lethale admodùm iam est. Hunc itaq; existimare oportet ipsum nunc dixisse, secundo quidem die breuem, octauo verò tenuem, & qui imminueretur. est siquidẽ & aliquis alius spiritus

breuis

breuis simul & densus, dolorē indicans, vt ostendimus, siue in respiratorijs partibus, siue ipsas interiacentibus. Si verò ambos inter se comparaueris, pauciorem longè externum intrò trahi aërem in altero inuenies, quem paruum simul & rarū esse dixit. nam breui frequens coniunctus, assiduitate quod in qualibet inspiratione deficit, resarcit, vt qui assiduè parum bibunt, nempe hos βραχυπότους dices, qui & parum, & longo interuallo bibunt: si verò quis parum quidem, sed assiduè bibat, hunc non simpliciter dixeris βραχύποτον, sed μετὰ βραχὺ πίνοντα, id est, sensim bibentem. Eodem itaque modo qui propriè appellatur βραχύπνους, id est, breuispirus, in vnaquaque inspiratione non paucum solum, verùm & multo interuallo aërem externum per guttur attrahit. Sed fortasse quæres cur Hippocrates præfatus primo die febrem acutam fuisse, secundo verò breuispirum hominem esse dixit, demonstrauimus siquidem in vehementibus febribus spiritum magnum & frequentem esse. Dicemus primo quidem die calorem febrilem ob putrescentes humores accensum, ipsum quidem euaporatum, relictū verò natiuum solum ita imbecillum, vt iam extingueretur, priusquam rursus accenderetur febrilis calor, veluti ferueſcentibus qui putrescerēt humoribus. Secundus dies signum refrigerationis intulit, demonstratio autem rei huius maxima: nam tunc breuispirum ait ipsum fuisse & refri-

geratum. scribit enim secundo die ita: Secundo circa meridiem extremitatum frigiditas, & magis manus & caput refrigerabantur, mutus, sine voce, & breuispirus multo tempore. In octauo autem rursus hæc scribit: manè quidem parum dormiuit, citò autem frigus, sine voce, spiritus tenuis & qui minueretur. Vbi & rei huic mentem attende, vbi refrigeratus est cum mala spiratione, & sine voce ipsum fuisse ait, quæ ex naturæ extinctione esse consueuit. Quarto autem die cùm scribit: frigus, mutus, sine voce, in deterius, ostendit per adiectionem huius orationis: in deterius, & breuispirũ ipsum fuisse. Relinquitur itaq; in hoc nobis, vt exponamus propter quid præfatus ἄναυδος, *id est, mutus, superintulit* ἄφωνος, *id est, sine voce. Est autem & huius ratio talis.* Τὴν αὐδὴν, *id sermonem, neque omne quod auditu propriè percipitur, veteres videntur appellare, neque speciem vllam ipsius solam quæ per voluntatem animalis per os emittitur, in qua continentur & flere, & sibilare, & lugere, & tussire, & quæcunque alia similia: sed solam hominis vocem, secundùm quam inter nos colloquimur,* αὐδὴν *appellant. Sic enim & Poëta vbi Achillem fecit equis colloquentem, tunc ait alterum ipsorum verbis respondisse, & vsum humana loquutione:* αὐδήεντα (γάρ φησιν) ἔθηκε θεὰ λευκώλενος ἥρη, *id est, loquentem (ait enim) fecit Dea vlnis albis Iuno. non quòd priùs sine*

voce

voce esset, neque quòd non haberet communem equorum vocem, sed quòd ἀυδὴν illam appellatam non haberet. Sic itaq; & Deam αὐδήεσαν, id est, loquentem dixit, locutione humana vsam, quòd & ipsam humanæ inquiunt esse formæ, non omnibus Deis talibus existentibus. nam manifestè Sol & Luna, & astra reliqua à forma humana valde recesserunt. Hippocrates itaque ἄναυδον quidem, id est, mutum dixit de eo qui non potest loqui: ἄφωνον, id est sine voce, de eo qui non potest neque lugere, neque clamare, manifestum autem est tale prauius esse, quàm est (vt quispiam dixerit) mutitas. Quibus itaque lingua sola resoluta est, vocem edere quidem maximè possunt, loqui autem non possunt: si verò neque vocē expromere poßint, summæ extinctionis est tale signum: ita habentibus, neq; lugentibus, neque gementibus, neque omnino loqui potentibus. Sabinus autem vt alij, eum quidem qui nullam habet vocem, ἄναυδον dici putat: ἄφωνον verò idem ἀπόπληκτον ab Hippocrate scriptum ait, tanquam ita affectum ἀπόπληκτον, id est, attonitum vocare non potuisset. Neque etiam reliqua quæ in affectione dicta sunt, concordant præsentem ægrum attonitum fuisse.

Phreniticus, qui primo iacuit die, vomuit æruginosa multa, tenuia, febris horrida, sudor multus, cõtinuus per totũ cor-

pus, capitis & colli grauitas cum dolore, vrinæ tenues, enæoremata parua, dispersa, non sudauit, ab aluo stercora affatim, & multa, delirauit, nihil dormiuit. Secundo die manè sine voce, febris acuta, sudauit, non intermisit, palpitationes per totum corpus, nocte conuulsiones. Tertio exacerbata sunt omnia. Quarto obiit.

Hic æger acutissimæ phrenitidis est exemplū, primo die statim cum febre inuadentis, & qui ita phrenitide laborauerunt, omnes vidi intra septimum diem perijsse: pauci verò & valde rari hunc superauerunt. Admiratu digna est taliū morborum generatio, quónam scilicet pacto repentè in eos qui inculpatè valent irruant. non enim vt subita ipsorum generatio est, ita & generationis ipsorum causa, quemadmodùm si & pharmachum sumpserit lethale homo, aut ipsum momorderit fera aliqua quæ molestissima sit: sed paulatim quodam modo aucta fuerit in corpore causa, quæ tales affectus parere poßit, vt in morsis à cane rabido contingit. liquet enim quòd in illis non oriatur neque conquiescat canis virus, neque sibi notam faciat sequentibus multis interdum mensibus. Contingit autem ipsis repentè vt vbi aquam viderint, formident, & iam inde breui moriantur: multo quidem tempore aucta ea quæ rabiem parit causa, & vbi semel eò peruenerit, celerem inferente mortem. Prorsus itaque

& in

& in nunc dicta phrenitide aceruatus est aliquis in corpore prauus humor, veneno noxio similis, paulatim aliquid in corporibus quæ contingit agens. Sed quoniam illa quodam modo priùs dispositæ essent, humorq; ipse in plurimum malignitatis auctus esset, subitum apparuit quod lethale esset symptoma, nẽpe phrenitico ita ab initio statim vomitus æruginosorum factus est, qui vt plurimum febres vrentes consequitur. Vt itaque ex lethalibus pharmacis moriuntur nonnulli secundo & tertio die, qualitate ipsorum non copia mortem adferente: ita & ægrum hunc statim obiisse existimandum tertio die, ob qualitatem æruginosorum humorum, non ob phrenitidem peremptum, sed ipsum subsequuta est phrenitis veluti symptoma aliquod. Quarto itaque die & quinto vidi periisse statim ab initio phrenitide acuta correptos. Tertio autem die non vidi, vt neq; ad vigesimum productum. Videtur itaque Hippocrates hunc quidem quàm celerrimè peremptum nobis indicare: alterum verò pòst paulò maximè præter opinionem protractum, de quo suo indicabimus loco.

Caluo in Larissa femur dextrum derepentè doluit, nihilq; ex oblatis adiuuit. Primo die febris acuta, causosa sensim, neque concomitabantur dolores. Secundo die femoris quidem dolores remiserunt, febris verò intensa est, subimplacida, non

dormiebat, ſummæ partes frigidæ, vrinarum copia exibat, ſed non bonarum. Tertio die femoris quidem dolor placatus eſt, ſed mens alienata turbataq́;, multa iactatio. Quarto circa meridiem periit acutiſsimè.

Si quis lecto hoc ægro, mentem exquiſitè dictis non attenderit, manifeſtè ad quemuis dolorem ſe applicabit, neq; temerariè timidus, neq; inconſiderate confiſus: ſed vbi quamuis partẽ dolere contigerit, primùm quidem conſiderare oportet, num quæpiam externa cauſa fuerit, nempe in motionibus quibuſdam latenter quidam læſi ſunt, & in ſomno, vbi partem aliquam non in conuenienti figura poſitam habuerint, atq; in circumactionibus quibuſdã circũuerſionibusq́; ſubitaneis partes rigentes, & antè refrigeratæ, cõuulſionibusq́; & euulſionibus correptæ, maximos ſuſtinent dolores, veluti & rupturæ multis doloroſæ exiſtũt: atque his magis, qui temperamento ſicciores exiſtunt: atque adhuc magis, ſi inclinati vel ſenes fuerint. Cùm itaque nulla talis videatur eſſe cauſa, prægreſſam deinceps conſiderare oportet victus rationem, ſi ocioſiori præter conſuetudinem fuerit, vel cibis vſus fuerit homo multi nutrimenti, aut conſuetarum excretionum retentio ipſi fuerit. nam ſi quid tale ſit, vel etiam prorſus plenitudo cauſa doloris prægreſſa videatur, quã celerrimè hominem euacua. nam ſic cum omni

ſecur

ſecuritate his quæ à parte dolente fluxiones repellunt, vti poteris. Si verò priùs quàm vacuaueris, horum quippiam feceris, abundantiam in principes conuertes partes: imò ne calefacere quidem & lenire audebis partes dolentes, priuſquàm corpus vacuaueris. ſæpiùs enim in omnem adfectam partem ex talibus auxilijs trahitur multitudo, vt ſecundùm alterum modum homo periculum ſubeat, parte immoderatiùs inflammata, egit autem & ipſe, vt iam didiciſti, de talibus abſceſsibus, quos vel excipere pars, vel exceptos ferre nòn potuit. Si verò ex prægreſſa diæta nulla in corpore videatur multitudo, remedijs aduerſus dolores ſine periculo vti poteris, fomentíſque quibuſdam & pharmacis humidis & calidis facultate, quorum materiam in commentarijs ſimplicium didiciſti. Si verò ex his non ſedetur, totum corpus vacuandum. nam ſæpiùs aceruata eſt in ipſo multitudo quædam paulatim cumulata, non intelligentia aſſequente homine, tum quantitatem, tum qualitatem eduliorum. Interdum autem & denſior reddita cutis ex cauſis latentibus, ſudorũ tranſpirationes retinens, plethoricæ diſpoſitionis cauſa efficitur. Ob id itaque ſi dolor auxilijs non cedat, æger quàm celerrimè euacuandus. In caluo hoc conijcere non poſſum, ſi ipſi quis venam ſecuerit vel non, quatenus ſiquidem dixit *Hippocrates*: nihil ex his quæ offeruntur.

adiuuit, potest quis dicere, quòd inter ea quæ offeruntur, & venæ sectionem cõmemorauit: alius verò, quòd inter ipsi oblata auxilia non sit: quatenus verò delirauerit, & tribus diebus obierit, quòd prætermissa sint auxilia. Adscriptum est autem ad calcem in apparatis exemplaribus & huic ægro, & sequenti, priori quidem, τὸ ὀξὺ: sequenti verò characteres, de quibus (vt dixi) Sabinus rectè prudens nihil est loquutus. Zeuxis verò redarguit in vnoquoque ægro, eos qui perperàm exposuerunt: sed visum est nobis omnia ita adscripta prætermittere in præsenti sermone, fiet siquidem, si visum fuerit, liber seorsum integer his qui talia curiosè perscrutantur libenterq;, in quo de his qui in omnibus ægris adscripti sunt characteribus sermo erit. Nunc autem cum vtilibus inutilia remiscere non conuenit.

6 Periclem in Abderis febris prehendit acuta, cõtinua cum dolore, sitis multa, anxietas, potum non poterat continere, erat autem sublienosus, & capite grauato. Primo die sanguis ex sinistra nare erupit multus, febris verò intendebatur, minxit multum, turbatum, candidum, quod positum non subsidebat. Secundo die omnia sunt exacerbata, vrinæ crassæ quidem erant, sed magis subsidebant, & anxietas remissa est. Tertio febris emollita est, vrina multa, & concocta, & multã hypostasim habens,

nocte

nocte quieuit. Quarto circa meridiem sudauit multum calidum per totum corpus, sine febre iudicatus est, neque febris reuersa est, ὀξύ, acutum.

Hic æger exemplum est acutissimi morbi, horrendi quidem non artificibus, sed citò iudicandi his qui sciũt. Nempe vbi sublienosus statim quidem in primo die ex nare sinistra multum sanguinis profudit, essentq; vrinæ crassæ quidem & non consistentes, & albo colore: at secundo die sudasset, magis circa ægrum bona spes erat: sedata verò & ipsi anxietate secũdo die, & factis somnis, certius adhuc magis erat sperare citò seruandum hominem. Tertio verò die optimis simul & plurimis redditis vrinis, euidens iam erat quarto morbi die à morbo hominem esse liberandum.

In Abderis virginem quæ in ingressu templi iacebat, febris acuta & causosa prehendit, erat autem sitibunda & vigil, muliebria ipsi primùm descenderunt. Sexto anxietas multa, rubens, phœnicea, languida. Septimo eadem, vrinæ tenues quidem, sed boni coloris, venter non infestabatur. Octauo surditas, febris acuta, vigil, anxia, horrida, mentis compos. Nono eadem & sequentibus diebus, permansitq; ita surditas. Decimoquarto mẽs turbata, febris remissa. Decimoseptimo multum è naribus effluxit, surditas parum leuata est, & se-

quentibus diebus anxietas, ſurditas aderat, delirabatq́;. Vigeſimo pedum dolor, ſurditas & delirium reliquerunt, ſanguis parum erupit per nares, ſudauit, ſine febre fuit. Vigeſimoquarto febris reuerſa eſt, ſurditas rurſus, pedum dolor permanſit, delirium. Vigeſimoſeptimo ſudauit copioſè, ſine febre, ſurditas reliquit, pedum dolor ſubmanſit, in cæteris perfectè iudicata eſt.

Hæc plethoricè ægrotaſſe videtur, & quantum erat ex his quæ ab initio ipſi contigerunt, & eam velut morituram quis timuiſſet, bonus verò vrinarum color in plethoricè laborantibus maximum eſt ſignum: quoniam verò craſſæ non erant, diuturniorem morbum fore indicabant. Videntur autem vt in omnibus ægris, ita & hîc iudicatoriorum dierum circuitus ſeruari, atq; etiam natura in ipſa videtur iudicatoria, tum ſigna, tum ſymptomata præmonſtraſſe.

In Abderis Anaxiona qui ad Thracias iacebat portas, febris acuta prehēdit, lateris dextri dolor continuus, tuſsiuit ſiccas, neque primis diebus exſcreauit, ſitibundus, vigil, vrinæ boni coloris, multæ, tenues. Sexto delirus, ad fotus autem nihil remittebatur. Septimo doloroſus, nempe febris intendebatur, doloresq́; non remittebantur, tuſſesq́ue infeſtabant, difficulter quoque ſpirans erat. Octauo venam in

cubit

cubito secui, effluxitq; multum sanguinis vti oportebat, remiserunt quidem dolores, sed tusses siccæ sequebantur. Vndecimo febris remisit, modicumq; circum caput sudauit, tusses adhuc, & quæ à pulmone educebantur, liquidiora erant. Decimoseptimo cœpit pauca cocta spuere, leuatus est, sitibundus erat, & pulmonis parum bonæ erant purgationes. Vigesimo sudauit, à febre liber, à iudicatione verò leuatus. Vigesimoseptimo febris reuersa est, tussiuit, cocta multa eduxit, vrinis hypostasis multa, alba sine siti factus est, somni. Trigesimoquarto sudauit per totum corpus, sine febre, prorsus iudicatus est.

In hoc solo ægrorum & in primo & in tertio libro scriptorum, sectionis venæ meminit Hippocrates, non quòd soli secta fuit vena, sed quòd octauo die, Medicis etiam vt lege aliqua non ampliùs post quartum diem venam secantibus. Vbi itaque huic octauo die secta est vena, multos certè alios sectione venæ egentes, existimare oportet circa secundum & tertium, & quartum diem auxilio vsos fuisse, prætermisit autem Hippocrates, vt alia omnia auxilia, à quibus coactus est interdũ scribere, nihil ipsos ab oblatis adiutos, vt morbi ostenderet malignitatem. neque enim curatoriam ipse proposuit hanc

scribe-

ſcribere tractationem, ſed prognoſticam, in nonnullis autem neque ab initio videtur ægris adfuiſſe. Interdum itaque adſcribit hoc ad finem: ex quo & ego hominem vidi, hoc & hoc perfectè contigit. Ignorantibus verò, & horum ægrorum adiumentum demonſtratum eſt à me in libro primo de iudicationibus, vbi quónam quidem pacto quis perfeſtè crudum morbum cognoſcat, quónam autem pacto coqui nunc primùm incipiat, quónam item pacto in coctione conueniat, & quomodo iam propè perfectam coctionem attingat, maniſeſtè oſtẽdere conatus ſum. Hic itaque Anaxion dum ſemper tuſsiret, nihilq́; omnino exſpueret, crudiſsimam habebat pleuritim, vndecimo autem die exſpuere incipiens, morbum coqui oſtẽdit, deinde ſenſim procedente tempore, ita ſcripſit Hippocrates: vigeſimoſeptimo eduxit cocta multa, vrinis hypoſtaſis alba, & ob id perfectè iudicatus eſt trigeſimoquarto.

9 In Abderis Heropytus capite doluit rectus, non multo verò pòſt tempore iacuit, habitabat prope ſuperiorem viam, febris prehendit cauſoſa, acuta, vomitus circa initia bilioſorum multorum, ſitibundus, multa implaciditas, vrinæ tenues, nigræ, enæorema ſublime interdum quidem, interdũ verò non, nox laborioſa, febris aliter aliàs exacerbabatur, & plurimum abſque ordine. Circiter decimumquartum ſurditas, febres

bres extensæ sunt, vrinæ eædem. Vigesimo multum delirauit & sequentibus diebus. Quadragesimo multus è naribus erupit sanguis & mente constitit magis, surditas erat quidem sed minùs, febres remiserunt, profluxit sanguis frequenter sequentibus diebus, & paulatim. Circiter sexagesimum sanguinis eruptiones cessauerunt quidem, sed coxæ dextræ dolor fortis, & febres extensæ sunt. Non multo verò pòst tempore dolores partium inferarũ omniũ, contigit autem vel febres esse maiores & surditatẽ multam, vel hæc quidem remitti leuariq;, ischij verò inferioris maiores esse dolores. Iam verò circa octogesimum remiserunt quidem omnia, sed nihil reliquit, vrinæ siquidem boni coloris, & copiosas habentes subsidentias, descenderunt, & deliria minora fuerunt. Circiter centesimum venter multis biliosis turbatus est, & non pauco tempore multa talia fuerunt, & rursus dysenteriosa cum dolore: in aliis facilitas. In totum autem febres reliquerunt, & surditas placata est. Centesimo perfectè iudicatus est, Causus.

Hic homo memoria dignus, qui per virtutis robur morbum grauem sustinuit, impoßibile siquidem aliter erat, vt affectui forti reniteretur, & prorsus erat in pulsibus ipsius robur, simul & reliqua

reliqua omnia secundùm naturam erant, dictum autem à me alibi prætermissam esse partem hanc in febrientibus prænotionis, ab Hippocrate. Videntur itaque & respiratio & appetentia huic ægro inculpata fuisse, magnam ad salutem habentia virtutem, vt ipse demonstrauit. Febris autem in principio quidem acuta prehendit, exoluta autem est ipsius sequenti tempore acuitas. Scripsit autem in ea: febres aliàs aliter exacerbantes, & plurimùm absque ordine. Vnum autem solum erat graue ægro signum, vrinarum, tum tenuitas, tum nigricies: & ideò multo tempore vix natura morbo superior fuit, quæ sanguinis eruptionem quadragesimo die vno ex indicatorijs existente excitauit, coxæq; dolorem & posteà partium inferiorum omnium operata est, nempe magni morbi generosis qui ipsos iudicent habent opus. Sed neque ex hoc perfectè sedatus est morbus. Circa verò vigesimum diem apparuerunt signa coctionis ipsius per vrinas, à quibus paulatim ad centesimum vsque coctus, perfectam effecit solutionem.

In Abderis Nicodemum ex venere & potu febris prehendit. Incipiens autem anxius erat & cardialgicus, sitibundus, lingua exusta est, vrinæ tenues & nigræ. Secundo die febris exacerbata est, horridus, anxius, non dormiuit, vomuit biliosa, flaua, vrinæ similes, nox quieta, dormiuit.

Tert

Tertio die relaxata omnia, leuamentum autem erat, circa Solis occaſum rurſus implacidè habuit, nox moleſta. Quarto rigor febris multa, omnium dolores, vrinæ tenues, enæorema, multum delirauit. Septimo leuamentũ. Octauo cætera omnia remiſſa ſunt. Decimo ſequentibusq; diebus erant quidem dolores, ſed omnes minùs affligentes, huic exacerbationes & dolores ad finem in paribus erãt magis. Vigeſimo minxit albũ, craſſum habuit, poſitũ nõ ſubſidebat, ſudauit multũ, viſus eſt ſine febre fuiſſe, veſperi iterũ recaluit, ij deniq; dolores, horror, ſitis, parum delirauit. Vigeſimoquarto minxit multũ, albũ, multam habẽs hypoſtaſim, ſudauit ſudore multo calido per totũ corpus, ſine febre iudicatus eſt.

Et ipſe Hippocrates ſignificauit: exacerbationes & dolores in diebus paribus, ob id itaque poſt vigeſimum ſudore iudicatus eſt. Qui particulatim omnium eſt memor quæ anteà expoſui & in hoc libro & ſuperioribus duobus, atq; ante hos in prognoſtico & prorrhetico: ipſe omnia poterit reperire.

In Thaſo mulier auſtera nimiùm, ex triſtitia cum occaſione, cùm recta eſſet, fuit tum vigil, tum abſq; cibo, ſitibundaq; erat & anxia: habitabat prope filios Pyladæ in campo. Primo die, incipiente nocte timores,

res, verba multa, mœſtitia febricula leuis, manè conuulſiones multæ. cùm verò deſinerent conuulſiones multæ, delirabat, & valenter fabulabatur, dolores multi, magni, continui. Secundo die eadẽ, nihil dormiuit, febris acutior. Tertio quidem die conuulſiones ceſſauerunt, cωma verò & cataphora, & rurſum vigiliæ infeſtauerũt, continere non potuit, multum delirauit, febris acuta, nocte verò eadem ſudauit ſudore multo calido per totum corpus, abſq; febre dormiuit, omnino mente conſtitit, iudicata eſt circa tertium diem, vrinæ tenues, nigræ, enæorema verò valde rotundum, non ſubſidebant. Circa iudicium muliebria multa deſcenderunt.

Quid vox δυσάνιος, id eſt, auſtera nimiùm, indicet, Critias oſtendit, ita ſcribens: δυσάνιος eſt, quicunque ex paruis ἀνιᾶται, id eſt, angitur, & ex magnis magis quàm cæteri homines & longiore tempore fuerit ἀνιαρὸς vel σκύθρωπος, id eſt, triſtis vel ſeuero vultu. nunc autẽ dicta Hippocrati δυσάνιος mulier, quòd ipſi permanſerat diutiùs triſtitia. quod rurſus pòſt paulò in muliere quæ in Cyzico gemellas puellas peperit, dicit: tacita autem, & ſeuero vultu, & imperſuaſibilis. Miror verò quomodo in muliere hac non adſcripſerit, vel ſuppreſſa omnino muliebria, vel non perfectè adfuiſſe. videtur ſiquidẽ tum acutè

tum

tum plethoricè ægrotasse, & tertio die ad noctem per sudores iudicata esse & muliebrium excretionem. imò & post iudicationem vacuata multa certam pepererunt quæ facta sit à morbo liberationem. Vrinæ color quanquam niger fuisset, difficile nihil fecit, quòd muliebrium fuisset retentio melancholicorum magis, vnde iure optimo mulier austera nimis & timida fuerit, delirauitq́; vicissim aliquando, & comatosa fuit.

In Larissa virginem febris prehēdit causosa, acuta, vigil, sitibunda, lingua fuliginosa, sicca, vrinæ boni coloris, sed tenues, Secundo die labor, non dormiuit. Tertio multa excurrerunt ab aluo aquei coloris, sequentibúsque diebus talia tolerabiliter percurrerunt. Quarto minxit tenue, paucum, vrina habuit enæorema sublime, nō subsedit, ad noctem delirauit. Sexto è naribus sanguis largiter valde effluxit, horruit, sudauítque sudore multo calido per totum corpus, sine febre iudicata est. in febre autem, & iam iudicata, muliebria primùm tunc prouenerūt. virgo siquidē erat. Erat autem & perpetuò anxia, horrida, faciei rubor, oculorum dolor, capitis grauitas. Huic non reuersa est febris, sed iudicata est, fuerúntque dolores diebus paribus.

Quòd tempus quidem attigisset virgo muliebrium, manifestum ex his quæ scripsit Hippo-

crates, ita inquiens: muliebria tunc primùm prouenerunt. Videtur quoque & morbus ipse fuisse plethoricus, iudicatúsque sexto die, quòd & dolores diebus paribus haberet, vt ipse scripsit. sed admirabile est, quòd morbus non reuersus fuerit, quum sextus dies nũquàm fideliter iudicet. Nouum itaque hoc & valde rarum in ipsa fuisse significauit, vbi scripsit: Huic non reuersa est febris, sed indicata est, tanquàm reuerti deberet. Sed & causam scripsit, quòd non reuerterit, adijciens: in febre, & iam iudicata muliebria prouenerunt. Nempe quòd maneret diebus post iudicium ipsi vacuatio, satis erat ad muniendam quæ sexto die præcesserat iudicationem per sanguinis eruptionem & sudores, & maximè quòd nulla phlegmone esset principis partis, neque maligna esset abundantia. Ipse autem indicauit plethoricam esse affectionem, cùm dixit perpetuò habuisse faciei quidem ruborem: oculorum verò dolorem & capitis grauitatem. Manifestũ itaque erat, quòd sola indigeret vacuatione. & hãc natura incepit quidem operari tertio die, compleuit verò sexto die. quòd autem ratione naturæ, non vt morbi symptoma, per ventrem vacuatio fuerit, manifestè ipse indicauit, scribens: Tertio die multa à ventre percurrerunt aquei coloris, & sequentibus diebus talia tolerabiliter erant. Hoc adiectum demonstrat contristantium fieri excretionem. Inter hæc autem, quæ

in

in expoſitione ipſius dicta ſunt, indicatu digna ſunt præter dicta, hæc duo: vnum quidem, quod in principio ſcriptum eſt: lingua fuliginoſa, ſicca. ſecundum autem: minxit tenue, paucum, vrina habuit enæorema ſublime, non ſubſidebat, delirauit. Prius ſiquidem horum dictum vtile eſt, vt non prorſus exiſtimetur pernicioſa eſſe fuliginoſa lingua. vocat autem ita coloratam veluti quadam fuligine, ſiccam exiſtentem propter exhalationem: Poſterius, quoniam vbi in alijs ægris dixit: enæorema ſublime: ſtatim ipſi intulit: delirauit, dementiam conſequi talia enæoremata indicans. quanquàm in prognoſtico omnia de vrinis percurrens, nullam ex ipſis ad dementiam fecit prænotionem. Videtur itaque ſignum hoc per ſe quidem nunquàm indicare deſipientiam: ſed interdum per accidens commonſtrare, quoniam flatuoſius eſſe indicat enæorema. nempe in eo, quòd prorſus flatu caret, ad fundum vaſorum deferuntur enæoremata.

Apollonius in Abderis rectus lõgo tempore ſubferebatur. erat autem tumefacto viſcere, & circa hepar conſuetus dolor multo tempore conſequebatur, & tunc icteroſus quoque erat, flatuoſus, & coloris ſubalbidi. Vbi autem ediſſet & bibiſſet intempeſtiuiùs bubulam, parum incaluit primùm, iacuit, Lacte autem vſus cocto & crudo multo, caprillo & ouillo, & victu malo.

Læsiones omnium insignes, nempe febres irritabantur, venter ex ingestis nihil effatu dignum reddebat, vrinæ tenues & paucæ, somni non erant, inflatio mala, sitis multa, comatosus, hypochondrij dextri tumor cum dolore, extremitates omnino subfrigidæ, parum delirauit, omnium obliuio quæ loqueretur, exturbabatur. Ad diē decimumquartum à quo riguit, incaluit, decubuit, & valde insaniuit, clamor, perturbatio, verba multa, & rursus sudatio, & tunc comà accessit. post hæc aluus turbata multis biliosis, meris, crudis, vrinæ, nigræ, paucæ, tenues, multa inquietatio, deiectiones variæ, nempe, vel nigræ, & paucæ, & æruginosæ, vel pingues, & crudæ, & mordentes, tandem visæ sunt & lacti similes. Circiter vigesimumquartum lenitus est, cætera quidem eadem, sed mente parum valuit. ex quo autem iacuit, nullius meminit, rursus verò citò delirauit, omnia in deterius cōuersa. Ad diem trigesimumquartum obiit. Huic perpetuò, ex quo ego hominem vidi, aluus turbata fuit, vrinæ tenues, nigræ, comatosus, vigil, extremitates frigidæ, delirus perpetuò, phreniticus.

Et in hoc rursus Hippocrates, vt in aliis multis, in fine ipse narrationis per summas breues demonstrauit, quæ fuerunt tum symptomata tum

tum signa, per quæ futuram mortem quis præno-uerit. habet autem dictio ita: Huic ad finem, ex quo ego hominem vidi, aluus turbata, vrinæ te-nues & nigræ, comatosus, vigil, extremitates fri-gidæ, delirus perpetuò. nullum autem ex particu-laribus est obscurum, si quis eorum meminerit, quæ antè exposuimus.

Mulier in Cyzicô gemellas puellas ægrè peperit, & quæ non admodùm purgata esset, primo die febre correpta est, horrida, acuta, capitis & colli grauitas prehendit cum dolore, vigil ab initio, tacita autē, & seuero vultu, & impersuasibilis: vrinæ tenues, sitibunda, anxia valde, aluus inconstanter turbata, & rursus constitit. Sexto die ad noctem multùm delirauit, nihil dormiuit. Circiter vndecimum diem valde insaniuit, & rursum mente constitit: vrinæ nigræ, tenues, rursum intermittentes, oleosæ, ab aluo multa tenuia, turbulenta. Decimoquarto conuulsiones multæ, extremitates frigidæ, nihil ampliùs mentis compos, vrinæ defecerunt, obiit, phrenitis. 14

Non solùm quòd non probè à purgationibus partus expurgata fuisset, relictus est mulieri huic sanguis melancholicus, quare principio quidem erat tacita, seuero vultu, & impersuasibilis, & posteà vehementer delirauit, vt valde insaniuerit: verùm quoque & propter difficilem partum,

inflammato vtero, febris aucta eſt. Conſtat autem cacochymia in caput ſublata, & deſipientiam maniosam fuiſſe, & conuulſiones conſequutas. Circuitus dierum indicatoriorum ſeruantur hîc veluti in omnibus ægris. Si verò quippiam videatur rarò vitiatum, illud ſolũ adnoto.

15 In Thaſo Dealcis vxorem quæ in Leio habitabat, febris horrida ex mœrore prehendit, ab initio autem veſtimentis operiebatur, & perpetuò ſemper tacita palpabat, euellebat, ſculpebat, pilos legebat, lachrymæ, & rurſum riſus: non dormiebat, ab aluo irritatio, ſed nihil excurrit. parum admonita bibebat, vrinæ tenues, paucæ, febres ad manum tenues, nihil ſubſtans habentes, ſummarum partium refrigeratio. Nono die valde delirauit, & rurſus firmata eſt, tacens. Decimoquarto ſpiritus rarus, magnus per tempus, & rurſus breuiſpira. Decimoſeptimo à ventre irritatio turbulenta. Poſteà quæ bibebantur, vẽtrem pertranſibant, neque paruo tempore conſiſtebãt, nihil ſenſit, ſiccæ cutis circũtenſio. Vigeſimo verba multa, & rurſus confirmata eſt, ſine voce, breuiſpira. Vigeſimoprimo obiit. Fuit huic ad finem vſque ſpiritus rarus, magnus, nihil ſenſit, perpetuò veſtimentis operiebatur, aut verba multa, aut tacens perpetuò, phrenitis.

Ab

Ab initio phrenitica ipsa fuisse videtur. grauißimæ autem sunt, vt primùm dixi, tales phrenitides, & celerrimè omnes in quibus generantur, enecant. sed nunc acutè ipsa febricitans, ad vigesimumprimum diem suffecit, forsan quòd mediocriter febricitauit. & ob id in ægra hac sola significauit, scribens: febres ad manum tenues. videtúrque hæc delirij species ipsi mixta fuisse ex melancholia & phrenitide. nempe, verba multa, & tacens ad finem, talem demonstrant mixtionem. Non video autem quo pacto nihil scripserint Hippocratis expositores de dictione, in qua inquit: spiritus rarus. qui non aliud est, quàm per interuallum. & videtur deinceps idem dixisse. Nunquid itaque vel raritatis intensionem indicare volens: διὰ χρόνου, id est, rarum addidit, acsi ita dixisset, διὰ πάνυ πολλοῦ χρόνου, id est, per valde magnum interuallum. consuetum enim est aliquando omittere dictionem πολλοῦ, id est, magno, & solo vti διὰ χρόνου, aut non perpetuò, vt in alijs alia. neque id citò mulierem tale respirasse per totum morbum indicat. quare inferens, ait: & rursus breuispira. indicans & hic vt anteà, ex refrigeratione non solùm paruum, verùm quoque & longo tempore hominem respirasse, quòd verè breuis est spiritus. rarus siquidem & magnus, quatenus quidem rarus est, minor est frequente simul & magno: quatenus magnus, hac ratione præstat rara

& paruo. Iuxta vtrunque itaque paruus erit breuis & rarus. Videtur quoque & nunc veluti & cum refrigeratione tali mulier fuiſſe, in quali ſunt quæ apnœa ipſa corripiuntur. Scribit itaque de ipſa: vigeſimo verba multa. & rurſus ſeorſum dicit, breuiſpira. Aphonia autem, id eſt, ſine voce, fit cum breui & raro ſpiritu: ſed διὰ χρόνου *cum raro ſcriptum, pro* διὰ πάνυ πολλοῦ *eſt accipiendum. nam in pauco morbi tempore ſignificare non poteſt. Ad finem dictionis cùm aſſcripſit: Huic ad finem ſpiritus rarus, magnus. nempe orationem* διὰ τέλεος, *conſueuit dicere Hippocrates, pro* δι᾽ ὅλης τῆς νόσου μέχρι τῆς τελευτῆς, *id eſt per totum morbum ad finem vſque. Vt autem* διὰ τέλεος, *ita & hoc inquit: ſemper* περιεστέλλετο, *id eſt, veſtibus cooperiebatur, vel verba multa, vel tacens ad finem vſque. nam verba multa, phreniticum eſt: tacens, melancholicum. Verbum verò* περιεστέλλετο *commune ambobus, niſi forſan & propter refrigerationem interdum* περιεστέλλετο.

16 Adoleſcens in Melibœa ex potu & Veneribus multis diu calfactus, iacuit. horridus autẽ & anxius erat, vigil & ſitibundus, ab aluo primo die ſtercora multa percurrerunt cum circunfluxione multa, & ſequẽtibus diebus aquei coloris multa prodierũt: vrinæ tenues, paucæ, decolores, ſpiritus rarus, magnus ex longis interuallis, hypochon

chondrij contensio submollis, oblonga ex vtrisq;,cordis palpitatio ad finem vsq; perpetua,minxit oleosum. Decimo delirauit quietè, moderatus & taciturnus, cutis arida & circũtensa, deiectiões multæ, tenues, vel biliosæ,pingues. Decimoquarto multũ delirauit,irritatus. Vigesimo valde insaniuit,iactatio, nihil minxit, modicos potus cõtinebat. vigesimoquarto obiit,phrenitis.

Multi quidem potus neruos lædunt, principiũq; ipsorum cerebrũ: veneres autem & hæ quidem valde contristant, virtutemq; tum exoluũt, tum imbecillam reddunt. Hic itaq; adolescẽs collecta praua multitudine, iure cœpit quidem à moderatis febribus: progressu verò temporis deterior redditus, posteà in phrenitin exactam incidit. Fieri autem ipsam ostendebat tunc rarus, & magnus spiritus, eiusq; modestia & taciturnitas mediocriter delirare. nempe hominibus tum leuibus, tum turbulentis, ex paruis occasionibus desipientiæ fiunt: qui verò contrarios habent mores, his ex magnis causis. Cur autem raro spiritui: per tempus, adscripsit, in priori ægro contemplati sumus, & de cordis palpitatione alibi & in prognostico percurri: vt & de submolli hypochondrij distensione, quòd illam intelligat absque tumore, quæ fit quidem musculis non patientibus, sed in affectione aliqua interiorum partium peritonæi permanentibus.

Videtur autem mihi æſtas iuxta rationem facta adiuuiſſe. nempe morbos æſtiuos hyems ſuperueniens ſoluit : & hyemales æſtas ſuperueniens tranſmutat : quanquàm ipſa in ſe æſtas facta non conſtaret, ſed calida, & auſtrina, & ventis deſtituta, veruntamen in aliam conſtitutionem mutata adiuuit. Magnam autem artis partem eſſe exiſtimo, ſi de ſcriptis quis rectè contemplari poſsit : nempe qui nouerit, & his vſus fuerit, in arte falli non magnopere mihi videtur. Diſcere autē exquiſitè oportet vnamquanque anni temporum conſtitutionem, & quis morbus bonus ſit, quod commune vel in conſtitutione vel in morbo, morbus quis longus & lethalis, quis lōgus ſit & ſalubris, acutus quis & lethalis, acutus quis & ſalubris. Ordinem iudicatoriorum dierum ex his conſiderari, & ex his prædicere ſupereſt : qui hæc ſciuerit, ſcire poteſt quibus, & quando, & vt oportet, præſcribenda ſit victus ratio.

TERTII COMMENTARII GAleni in tertium *Hippocratis de morbis epidemijs librum, Ioanne Vaſſæo Meldenſi interprete,*

Finis.

*

GAL

GALENI IN SEXTVM EPIDEMIORVM HIPPOCRATIS LIBRVM COMMENTARIVS PRIMVS,

*

Ioanne Vassæo Meldensi interprete.

***

SEXTVM *epidemiorum Hippocratis librum plerique interpretum suggillauerũt: alij aliter, vt singuli probabiliter exponere sperarent, ita dictionem permutantes. qua effectum est ratione, vt coactus ego fuerim & exemplarium antiquitatem, & primorum interpretum commentarios peruestigare, quos inter & Zeuxis Tarentinus est, & Heraclides Erythræus, atque ante hos tum Bacchius tum Glaucias. Si itaque post antiquam scripturam declaratam, dictionem vitiatam esse dicerent, verisimile esset & ob id opinari ipsos talem quandam Hippocratis esse scripturam, saltem ipsos probassem, si post castigationem vtile aliquid simul & mentem Hippocratis sequens* docuisse

docuisse vidissem. At quoniam interdum iuxta vtrunque fallantur, longè satius esse sum arbitratus, seruata prisca scriptura, perpetuò quidem magno adhibito studio, illam explicare: quòd si aliquando facere non valeam, probabiliter ipsam castigare, quomodo fecit Heraclides in secundo epidemiorum, dictione illa in qua scriptum est: Ad rem autem veneream οὐραὶ, id est, caudæ spectabant. Quoniam qui scripturam οὐραὶ explicauerunt, citra probabilitatem dixerunt, forsan (inquit) θύραι, id est, ianuæ quidem erat scriptum per θ: sed media linea in ipso verbo corrupta, arbitratus est bibliographus οὐραὶ scriptum esse. fieri siquidem ita potest, vt & tenui membrana deleta, simul & linea hæc disperierit, & vna ipsam effugiente, & statim ab initio ipsam obscurè scriptam, ob temporis vsuram exoleuisse. Inter omnes autem qui antiquas permutauerunt scripturas, audacissimos tum Capitona tũ Dioscoridem in hoc faciendo reperio. Considerans itaque an melius esset omnium ipsorum, aut tantũmodo eorum qui rationabiliter permutauerunt, aut nullius prorsus meminisse: comperi si prolixitatem quidem commentariorum nullus eorum qui ipsos lecturi sunt, grauiter molesteq; sit laturus, satius esse, vt de omnibus mentionem faciamus: sed cùm multi culpent non hos solùm, verùm quoque & qui mediocres existunt, solisq; studeant commodis, quòd mediam quandam inter hæc

ter hæc

ter hæc vtraque facere expositionem melius sit. atque hoc statim ab initio sum præfatus, vt ab his discedant commentarijs, qui gratos ipsos non habent. Nempe ego vt & alia omnia multis rogantibus amicis gratificatus feci, ita & has enarrationes in illorum gratiam composui. contemplatus autem quod quæ scribuntur, in vulgus emanent publicentúrque, proœmijs talibus opus habui. Vt itaque hoc sum præfatus, ita & hoc præfari est necesse, quòd scilicet enuntiationis libri huius genus valde ab eo differat, quod continent epidemiorum tum primus tum tertius, quos existimant propemodùm omnes solos ad publicationem ab Hippocra. scriptos esse: ex alijs verò quinque, tum quintum tum septimum conspicuè nothos esse: sextum verò hunc, & ante hunc secundum, ex his quæ Hippocrates ipse sibi præparauerat, inquiunt à Thessalo ipsius filio compositos esse. Quidam & Thessalum ipsum adscripsisse nonnihil putant: alij alios, qui huic successerunt. In primo itaque & tertio epidemiorum status quosdam ambientis nos aëris scribit, à quibus morbi vulgariter grassantes exponuntur. Hac siquidem in ipsis videtur ipse Hippocrates vsus dictione, atque ob id inscriptiônem hanc libris fecit, facta in ipsis de morbis epidemijs doctrina, non de ipsius Hippocratis epidemijs, id est, peregrinationibus, quas per multas ciuitates fecit. Impræsentiarum autem hoc quidem exiguum

guum est. plurimum verò doctrinæ genus aphorismi quidam esse videtur, propria & sua vnusquisque dotati circunscriptione. Quare ob propriæ inscriptionis defectum, duos quoque hos libros epidemiorum inscriptioni commodasse aiunt, quòd exiguam inscriptionis peculiaritatem haberent. Quartus liber, istis forma orationis persimilis, theoriæ commoditate valde recedit. Qui præsentem hunc librum Thessali status inscripserunt, manifestè errauerunt. Satis est mihi hæc prædixisse quanquam & scripta essent à quibusdam expositoribus alia non pauca, quæ ad vitandam prolixitatem prætermittere consequens erat,

Quibuscunque ex abortiuo fœtu.

Communem quendam sermonem in re communi semel dicere statui. Liceat verò lectorum vnicunque sua vti sibi persuadebit, scribere locutione. nempe quidam ὅσοισι per tres syllabas, alij ὁκόσοισι per quatuor scripserunt: alij verò non per κ scribunt ὁκόσοισι, sed per π, ὁπόσοισι secundam syllabam, id est, Quibuscunque, vt Capito. neque hoc solum, verùm quoque & eiusmodi omnia. Sed quod ad artis opera spectat, scribere hoc vel illo modo nihil refert. Quamobrem solas illas scripturas in sermone promere malim, quæ significatum permutant: eas verò quæ in sola voce discrepant, citra rei labefactationem, permitto vnicuique pro arbitrio tum

scrib

*ſcribere tum dicere. Principio itaque altero præ-
ſcripta dictione repetita, ad explicationem ipſius
me conuertam.*

Quibuſcunque ex fœtu abortiuo, atque 2
vteri tumoribus, ad capitis grauitatem con
uerſio fit, atq; in ſyncipite dolores fiunt, &
quæcunque aliæ ob vterum ortæ affectio-
nes, his in octo vel decem menſibus in iſ-
chion, id eſt, coxam, finitur morbus,

*Quod vocant ἄμϐλωσιν Attici, id ἀπο-
φθορὰν, id eſt, abortiuum fœtum appellare Hip-
pocrates conſueuit. ſcribítque quæ nomini ipſi
proportione reſpondēt, tū verba appellationi huic
circumadiacentia, tum quæ à Grammaticis ap-
pellantur participia.* Ἀμϐλώσκειν *verò (nēpe &
hoc ipſum fortaſsis quempiam latuerit) de imper-
fecto fœtuum egreſſu quoquomodò factus fuerit,
proferunt: vocántque medicamenta quæ id faciūt,
ἀμϐλωτικά. Quod itaq; à dictione ſignificatur, ſe-
mel dici nunc ſat erit. Exordiendū verò iam ab
vtilibus, vbi tantū ſignificauerimus orationē hāc
ab antiquis ſcribi interpretibus, hac verborū ſe-
rie: Quibuſcūq; ἀπὸ φθορῆς, et vteri œdematis, ad
capitis grauitates cōuerſio fit: φθορὰν, non ἀπο-
φθορὰν volētib⁹ ſcilicet ἄμϐλωσιν appellare. Qui
verò, ex præpoſitionē adijciūt, hi ἄμϐλωσιν ἀπο-
φθορὰν vocare voluerūt. & ſanè videtur ita ſæ-
piùs vocare Hippoc, quāquā nūc quidē īcertū ſit.
Vt aūt in hoc etſi differēter ſcripſerīt, eādē ſeruāt*

ſermo

sermonis intelligentiam: sic & siquis vteros pluraliter, aut vterum singulariter dixerit, aut capitis grauitates pluraliter, aut capitis grauitatem singulariter, non sermonis sensum permutat. Quapropter ego Galenus tales in dictione dissensiones quæ nihil res significatas euariant, iudicandas haud volui. Quod itaque ab Hippocrate dicitur, eiusmodi est: Quibuscunque mulieribus ob fœtuum corruptionem œdemata in vtero habentibus, per consensum subsequitur capitis grauitas, his in syncipite dolor fit: pari modo & aliæ capitis grauitates quæ ob affectum vterum oriuntur: eadem ratione dolores qui in syncipite formentur, habent. In primis itaque quídnam significet œdematis nomen, necessariò considerare oportet. nempe videtur Hippocrates perpetuò, vt sæpiùs est demonstratum, omnes præter naturam tumores ita nominare, siue absque dolore & duri fuerint, quos propriè scirrhos appellant: siue dolorem habuerint, quos priuatim phlegmonas vocant: siue dolore caruerint & laxi fuerint, quos solos œdemata nominitãt. Nunc verò de talibus œdematis egisse videtur, quæ & cunctari possunt, & capitis efficere grauitatem. Quòd itaque ex fœtuum corruptione fieri id consueuerit, testimonium facit id quod apparet. quænam verò sit causa, cur quàm cæteræ capitis partes magis synciput doleat, quidam ex libri huius interpretibus inuenire conati, inter se discordauerunt:

runt: alij quidem id quod Græci κατ' ἴξιν, id est, secundùm rectitudinem, causam aßignãtes, nempe afflictis, tum lumborum, tum prorsus spinæ partibus, posteriori cerebro rectitudinem quadrare affirmant: alij verò partibus ipsius vteri posterioribus afflictis, compati occiput inquiunt, partibus autem anterioribus synciput: alij sese abducentes ab eo quod κατ' εὐθυωρίαν dicitur, quod & κατ' ἴξιν nominat Hippocrates, vuluæ tanquam neruosæ parti cerebrum compati aiunt, vtpote quod neruorum principium existat, atque ob id fieri capitis grauitates, perinde atque plurimo in syncipite sito cerebro, & in hoc maximè dolorem significari: alij partem hanc quòd inter capitis partes infirmißima sit, iure quàm cæteras pati magis affirmãt. Qui verò à medio cerebri syncipite in vuluam propagatos neruos aiũt, horum meminisse bonum non est: sicuti neque forsan eorum, qui quòd vterus neruosus sit, ob id & ipsi neruorum principium condolere pronuntiãt, quo siquidem pacto peritonæũ quod vicinius est, & intestina, & venter, & septum transuersum non ipsi condoluissent, quæ & neruosa ipsa existunt? Deteriùs adhuc his sentiunt, qui testibus cerebrum condolere asserunt, quòd & substantiã cerebro eandem ipsi sint consequuti, atque ob id & vtero, nempe & hanc testes habere. Quòd si & de vilioribus quàm quæ ab his dicuntur mentionem fecero, forsan quis mihi obijciet, inquietq́;

me oblitum eorum quæ paulò antè scripsi. Sati
itaq; fuerit nugis ipsorum refutatis, non ampli
de his quæ dixerunt, mentionem facere. Qui v
rum neruosum esse dicunt, in aliquo quidē signi
ficatu sermonem eorum verum esse est existim
dum: in altero verò falsum, tria siquidem su
corporum similarium in animantibus ipsis gen
ra, tum exanguia, tum cauitate quæ conspici
sit carentia: alia quidem ex ossibus, alia ex cer
bro & dorsali medulla, alia verò ex musculis o
tum habentia. Nominantur verò ab Hippocr
te primum quidem dictorum syndesmus, id est,
pula: secundū, neruus & tonus: tertiū verò, teno
id est, tendo. Quidam verò omnia hæc neruos
eam quam dixi similitudinem appellauerūt. S
primum quidem genus syndeticon, id est, copula
tiuum esse aiunt: secundum sensile & arbitrari
tertium verò ἀπονεύρωσιν, id est, abneruagine
appellitant. Sed ne vnius quidem horum triu
generum neruis vterus participat multis. Qu
etiam verò corpus ipsius plurimum, tum distēd
tur, tum contrahitur, quod neque carnosis, neq
pinguitudine plenis partibus inest, eatenus qu
dam ex similitudine neruosum ipsum appella
mus, deriuatiuum à neruis nomen impræsenti
rum facientes: vt, verbi gratia, & vesicam it
appellare consueuerunt, atque omnia alia, tum a
ba, tum exanguia secundùm substantiam, vb
plurimùm, tum distendi, tum rursus in se cōtrah
&c

& considere videntur. *Hac ipsa ratione & colis appellati naturam in hominum pudendis neruosam esse inquiunt, atq; etiã vuluæ ceruicẽ. Sunt qui & fistulosum neruum caulem ipsius pudendi appellant, atq; ob illum, totum ipsum pudendũ neruosum vocant, deinde accepta non secundùm facultatem verè neruorum, sed secundùm corpoream ipsius substãtiæ essentiam, similitudine inquirunt, quam ob causam colis ipse non insigniter principijs neruorum compatiatur, neruorum autem principia, tum cerebrum, tum dorsi medullam dico. Et sanè vuluæ quidem planè inhærent nerui aliqui, alioqui non sentiret: sed parui admodùm sunt hi, si cum partis magnitudine conferantur, atq; ob id quæstione non parua dignum existit, vbi quis talia physicã ratione ostendere voluerit, quam ob causam mulieres quædam hystericæ appellatæ, contractionibus distensionibusq; conuulsioni similibus capiantur. In obsessa verò inflammatione vulua fieri hoc non admodùm videtur, sicuti febres valde vehementes & calidæ, ob quas fuliginosa redditur lingua: vt ipse libro in hoc deinceps inquiet. Oportebat itaque & hæc primùm eos inquisiuisse, qui de capitis consensu quem ad vuluam habet dicere aliquid aggrediantur, nam quòd calidas vehementesq; inferat febres, hi norunt qui in artis operibus sunt versati, quomodò in Alexandria sophistæ, à quibus libri maximè, tum prolixis, tum falsis sunt refer-*

ti sermonibus, qui sophismata adolescentulis ips
rudibus adhuc atque ex armenti custodia veni
tibus, sed prorsus consentientibus inculcant, qu
neque ægros viderunt, neque ipsi circa id versa
sunt, valde siquidem ab omnibus qui inibi hab
tant, victus ratio neglecta est. Qui itaq; labora
tes ex vtero phlegmone obsesso viderũt, mulier
hi quónam pacto, tum calidæ, tũ vehementes f
bres corpus totum prehendentes caput inuran
non secus quàm si talia citra vteri adfectioner
fiant, norunt: imò quibus retenta fuerint men
strua, quanquàm nõ manifestè febriant, pericul
tamen est ne citò febriant, capútque ipsis grauа
tur, vaporibúsque & calidis succis repletur, at
ob id nonnullæ ex his comatosæ sunt, siue febrie
rint, siue non. Hæc quidem ita esse videntur. Se
quænam sit causa cur ex talibus vteri affectio
nibus caput repleatur, post hæc est inquirendum
vt inueniatur quidem optandum, si non, salten
quod apparet experientia obseruandum, memo
riaq; tenendũ. Nonnullas itaque ita apparenti
causas narrare aggrediemur, hinc exorsi. Inter o
mnes corporis partes vulua, tũ plurimas, tũ max
mas habet venas: quæ vbi malè adfecta fueri
vel ob retẽta, tũ mẽstrua, tũ puerperij excremen
ta, vel phlegmonem aliquam quouis modo ortã
sanguine ipso necessario repletur: quo putrescent
si febris accendatur, eam ex synochorum form
esse est necesse. nam ex putrescente sanguine tal
acce

accendi febres quæ non modicam calidorum vaporum copiam ad caput mittant, eſt demonſtratum. Quòd autem à qua cauſa caput eiuſmodi vaporibus repleatur, ab eadem capitis grauitates contriſtare hominem præſertim in ſyncipite videantur, norunt hi quibus in operibus artis ſtudium fuit, etiã priuſquàm a nobis intellexerint. Sed quænam euentus cauſa fuerit, forſan intelligere deſiderabis. Dicam itaque tibi quæ maximè credibilis videatur, hancq; non vnam, ſed plures. In primis ſiquidem, quòd dicti vapores calidi per arterias ad caput ſurſum ferantur, eſt rationi conſentaneum, quas quidem arterias ex colli appellata fornace vtrinque ad ſynciput rectà aſcendentes cernere licet: deinde, quòd toto ſanitatis tempore tenuia & vaporoſa cerebri excrementa per ſynciput maximè tranſpirare conſueuerint, cùm in eo rariſsimæ ſint ſuturæ, craniumq; ipſum, tum tenuiſsimum, tum maximè fiſtuloſum exiſtat: tertiò præter hæc, quòd ſenſu prædita corpora in ſuturis complura ſint, nempe pelliculæ quædam panniculum craſsiorem pericranio coniungunt, penetratq; tenuium vaſorum copia. Cùm autem magnitudine æqualia fuerint pathemata, partes quæ natura ſenſu magis participant ſentiunt magis: quæ verò magis ſentiũt, cauſæ dolorificæ his moleſtæ magis. Ob eas itaque cauſas ſunt in ſyncipite dolores. Supereſt inuenire cauſam, ob quam in octo vel decem menſibus

in coxedicem morbus τελευτᾷ, quod est, κατακλί-νται, id est, decumbit his quæ ita habent. Quoniã verò nonnulli dignum censent vt non in octo vel decem mensibus legatur sed in octauo vel decimo: aiuntq; in exemplaribus multis & præsertim antiquis, reperiri elementum ῆ, itemq; elementũ ῖ, ῆ, quidem pro octo scriptum, ῖ verò pro decẽ: prius differentiam quæ in ipsis reperitur considerabimus. nã si in octo vel decẽ mẽsibus dixerimus ad coxendicem finiri, ab eiectitio partu non à conceptione numerabimus: si verò in octauo vel decimo mense, iudicari hoc pacto tẽpus à conceptu dicemus. Neq; sanè mihi impossibile esse videtur, vt secundùm orationẽ vtranq; vtroq; intelligatur modo, iudiciũq; rei quæ dicitur, ab experientia statuere oportet, quomodo ego semper in eiusmodi feci omnibus, atq; in eo quod nũc dictũ est, & sanè cùm obseruarem, interdũ in diebus quadraginta, interdũ in duobus mensibus vel quatuor finiri visus est morbus: quibusdã verò & ad plures est extensus: nonnullæ autem verè in octauum peruenere mensem, aliæ quædam ad decimũ. Cõspexi ego & in coxendicẽ ex vtero abscessum, at non in multis: quanquam multas ex malè affecta vulua diutiùs laborare viderim. Sed ociosè rei causam inquiro, cuius essentiam verè dici nõdum reperi, nempe Aristoteles ex securè præcognito quòd res sit, inquirendum propter quid sit, iubet. Si quis itaq; quæsierit propter quid res sit, prius

priusquàm quòd sit certò didicerit, is manifestè, tũ fabulari, tũ nugari cupit, atq; à veri inueniendi desiderio abest. Qui itaq; causam rei huius dicere aggrediuntur, talia proferunt. Nam qui à partus abortiui tempore in octo vel decem mẽses connumerare volũt, vuluã, inquiũt, in his duobus temporibus octauo & duodecimo mense malè affici consueuisse, nẽpe in octauo mense fœtũ verti, decimo verò egredi: & nũc in ipsis præfinitis diebus, contristãtium excretionem fieri, ob decubitus in illud inuolucrũ quod à Græcis Chorion dicitur, quod tũ propè suũ est, tũ quod quæ mittũtur excipere potest. Qui autẽ à conceptionis tẽpore numerandum volunt, rationabilius esse inquiũt, vt si etiam nulla media corruptio circa fœtũ fuisset, nouam autẽ agitationem vterus circa ipsum in his temporibus haberet, vel cùm vertitur, vel cùm excernitur, ita & nũc habere. Sed errant vtriq;, fœtus agitationes vtero cõmittentes. Nã si octauo mense voluatur, prorsus sanè motionem ex se habet: egressum verò accipit, vbi cùm validiùs mouetur, quandam ex continentibus mẽbranis frẽgerit. Nempe & hoc in libro de pueri natura est
» dictum his verbis. Cùm verò mulieri partus ad-
» fuerit, contingit eo tempore cùm fœtus agitatur,
» ascaridúmq; modo, tum pedibus, tũ manibus ad-
» sultat, quandam ex membranis interioribus fran
» gi, fractaq; iam vna, cæteræ periculo vacantem
» magis obtinent virtutem, franguntur q; primùm

quidẽ quæ fœtũ cõtinet: deinde quæ postrema est. Cùm itaque non amplius in vulua contineatur abactus fœtus: neque fieri potest, vt agitationes ipsius seruentur. Quo autem modo his non credendum, sic neque alijs, qui aiunt septimum mensem nonumq; fœtuum partus habere: octauum verò & decimum, præter naturales distantias mense vno naturalibus posteriores, quod in secundo epidemiorum dictum esse aiunt in ea dictione, qua inquit Hippocrates: τῇ ὑστεραίῃ, perinde atque dixerit: Postero vel tempore vel mense. At in libro illo id explanauimus. Ego verò si idipsum quod dicitur prius ita habere vidissem, causam ipsius diligentiùs inuestigarem, sed quoniam & in multis temporum præscriptionibus vuluæ morbos contemplatus sum, tum iudicari, tum conuenire cum iudicatoriorũ dierum circuitibus quos ipse in prognostico docui: ob id causæ relinquo inuestigationem, cùm quod dictum est, neq; perpetuò, neque vt plurimum ita habere viderim. Sed forsan quòd ita contigit in duabus vel tribus mulieribus contemplatum eum qui hæc scripsit, siue ipse Hippocrates fuerit siue Thessalus, siue alius quispiam, inconsultiùs pronuntiasse puto vniuersalem enuntiationem ex re quæ neque perpetuò, vt dixi, neque magna ex parte fit. Finem itaque hæc nobis habeant. Inter ea autem quæ in scriptura adiecta sunt, reuocabimus ad memoriam coniunctionem, atque, quæ in medio

haru

harum orationum posita est: ad capitis grauitatem conuersio fit, & in syncipite dolores fiunt, faciemúsque totam scripturam talem: Quibuscunq; à fœtu abortiuo vteriq; tumoribus in capitis grauitatem fit conuersio, atque in syncipite dolores fiunt, & quæcunque aliæ ab vtero affectiones, his in octo vel decem diebus in coxam finitur morbus, limitationem siquidem medicam quandam quæ ad prænoscendum vtilis sit, & quæ causam non assignet, priori sermoni introducunt, sensum eiusmodi esse volentes: Quibuscunque mulieribus tumores vteri ex partu eiectitio orti, in capitis grauitatem conuertuntur, ipsisq; in syncipite fiũt dolores, his in octo vel decem mensibus ad coxam transeunt, quæ vterum cõtristant: tanquam non omnes vteri tumores in syncipite dolores pariãt, neque omnes in coxam decumbãt, sed soli illi qui in syncipite dolores progignunt. At neque ex obseruatione id fieri ita reperi, nec verò rationem ipsius aliquam ipsi afferunt. cur enim solos illos vuluæ tumores ad coxam decumbere velint, qui in syncipite dolores procreauerint, dicere non possunt, neque nos fidem ipsis adhibebimus, quòd neque rationis fidem ab experientia acceperimus, neque ex rei natura per demonstrationem. Quòd autem & orationem illam in qua scribitur: & quæcunque aliæ ob vterum ortæ affectiones, bifariàm exponant, constat omnibus, nempe alij ad vteri affectiones sermonem referunt, tanquam

non minùs hæ omnes quàm prædicta, tum capitis grauitates, tum qui in ſyncipite ſiunt dolores ſuccedentes habeant: alij autem ſermonem ad capitis affectiones referunt, quaſi & in hunc ſcripſerit modum: Quibuſcunque ex fœtus corruptione, & tumoribus vteri ad capitis grauitatem ſit conuerſio, atque in ſyncipite ſunt dolores, atque aliæ capitis affectiones ab vtero ortæ maximè in ſyncipite ſignum fecerunt. Alias affectiones intelligemus, quæ capitis grauitati proportione reſpondent: ex quibus alias cephalæas vocant: alias hemicranias: alias verò cephalalgias ſimpliciter.

Ex his qui caput Pyramidis inſtar faſtigiatum habent, qui valida quidem ceruice ſunt, validi hi ſunt, tum cæteris, tum oſsibus: qui verò capite dolent, fluenteſq; habent aures, palatum his concauum, & dentes alternis hinc & illinc prominent.

Nihil hoc in loco differt, vtrum κραταιαύχενες quinque ſyllabis, an κραταύχενες quatuor, quis ſcripſerit. nam vox vtraq; eum ſignificat, qui κραταιέρους, id eſt, ἰσχυροὺς τοὺς αὐχένας, id eſt, validam ceruicem habet. Vox verò μακραύχενες, quam nonnulli ſcribunt permutatâ vetere ſcriptura, non idem indicat. nam κραταιὸς αὐχὴν, id eſt, valnda ceruix, appellatur, quæ ob oſsium, tum duritiem, tum magnitudinem talis prorſus exiſtit, ſic autem habent & oſsibus circumiecti, tum nmſculi, tum tendines, tum copulæ: μακροὶ

verò

verò ἀυχένες, id est, longa ceruix, non virtutis loco ducitur, sed praua omnino existit, thoracis instar, tum angusti, tum longi, nempe, & vt amplus sit oportet, non latus solùm vel longus. Amplus autem est & in profunditatis latitudinisq; dimensione thorax, ceruixq;, & quæuis pars alia omnis, cùm hæc inter se proportione adaucta fuerint. Planè autem & in his est longitudo, vel maior, vel æqualis mediocriter habentibus. Thorax itaque hominum qui sese offerunt nobis, non priùs videtur, quàm nudatum corpus fuerit. Caput verò confestim cernimus, atq; quódnam vitium, tum in formatione, tum in magnitudine habuerit, cognoscimus, in magnitudine quidem si minus quàm conueniat, vel maius fuerit: in formatione verò, si exquisitè rotundum, frontisq; extantiam & occipitis perdiderit: vel Pyramidis instar fastigiatum acuminatúmque, oblongiores quàm decet habuerit eminentias, vel vtrasq; vel alteram, vel vnam solam, altera destitutum viduumq;. Quoniam igitur excessus capitis, tum grandioris, tum acuminati quantitatem contemplari oportet & ceruicis excessum, vt dignoscatur, ánne his vel meliùs vel deteriùs caput compositum sit, nempe in commentarijs de tuenda valetudine non modicam adferri Medicis tali ex dignotione commoditatem ostendimus, ad sanitatis membri custodiam futuramq; castigationem, si aliquando didicisse anticipauerint. In euidenter

aut

autem paruo paruitatem quidem nosse oportet, atque item ex abundantia contemplari ceruicem, quoniam spina dorsi, trunci instar, ex capite tanquam radice propagata est, didicisti siquidem dorsali medullæ ex cerebro principium generationis esse, & facultatis suppeditationem. Continēt autem hanc vertebræ, tenuem quidem paruæ: crassam verò amplæ. Quo itaque modo magnus thorax magnam intus amplitudinem habet, in qua continentur duo non compressa & magna viscera, pulmo & cor: paruus autem ex proportione ipsi respondente parua hæc habet, simul & in angustum redacta, sic caput & spina ex proportione ipsi respondente, habent, tum cerebrum, tum dorsi medullam. nam si in magnitudinem profecerint, & magna ipsa & amplos spiritus locos in ipsis faciunt: si verò hæc parua fuerint, contrarium. Videntur autem & mentis offensæ his, qui euidenter habent, vel admodùm magna, vel admodum parua. Sed parua quidem praua perpetuò existunt: magna verò interdum & raro ex insitæ virtutis robore & materiæ multitudine, ex qua formata sunt, quod & Pericli Atheniensi prudentissimo fuisse aiunt, nempe ei cauillum ferūt comici propter capitis magnitudinem. Cæterùm caput si naturalem seruauerit figurā, validamq́; habuerit ceruicem, atque oculos acriter intuentes, tale optimè habere est existimandū magis. Capita vero acuminata (nēpe & quadā

ex

ex his haudquaquam vitiosa esse dixi) fiunt quidem, cùm optima conformatio quadantenus permutatur, quæ oblongam sphæram vtrinq; depressam repræsentat. nam vel deficientem occipitis vel frontis habent eminentiam, vel plusquam decet inauctam. plurimũs siquidem (vt dixi) vt magnum, ita & talia vitiosa reperies. Rarò autem fiũt & horum quædam bona, virtute materiam concinnante, ex qua conceptus est homo, valida ita existente, vt à copia fluentis in chorion sanguinis euicta non fuerit, sed abundè suffecerit, ipsum continuerit, & probè afformauerit. Quoniam verò vel propter defectum alterutrius eminentiæ, vel propter accrementum acuminata fiũt capita, primùm quidem te mentem attendere, vtrùm auctâ vel imminutâ eminentiâ, ea acuties fiat. nam si imminutâ, perpetuò vitiosa est: adauctâ verò, nõ semper. Sed tunc inspicere simul congruit, primùm quidem adauctionis decentiam. nempe indecentes adauctiones prauæ sunt: secundò, vtrùm occipitis extantia maior fuerit quàm pars faciei inaucta fuerit, cùm melius esse vt in occipite aucta fuerit, sit existimandum. ea siquidem pars statim inter ventriculos cerebri maximè præcipua existit, & spinalis medullæ radix: deinceps ceruix est inspicienda, vtrùm imbecilla an robusta. nam si eminentia neque turpis neque exuperanter magna fuerit generosáque eam excipiat ceruix, lauda eiusmodi capitis acutiem.

valid

validos siquidem hos inuenies, tum cæteris, tum oßibus. Sed impræsentiarum quænam cætera di cat, considerabis: vtrùm thoracem & iecur, ita vt talibus generosa tria principia sint, non solùm cerebri principium: an sola alia dicat, propter ea quæ primum ex cerebro principium generationemq; habent, quæ sunt dorsalis medulla, neruiq;, atque præter hæc, tum oßium, tum musculorum substantia, quæ de neceßitate cum capite, tum augentur, tum robur accipiunt; atque hæc magna ex parte reperies simul augeri. Nam cùm sanguis ex quo formatum est caput, tum multus, tum vtilis sit, rationabile est, vt & vitalis virtus quam à corde progredi ostendimus; & naturalis, quæ & nutritoria appellatur, & quam ex hepate in venas manare didicisti, statim ex principio valido existant, taliq; animanti velut fundamenta totius corporis generosa esse est necesse: si verò contrario caput habeat modo, tum in praua figura, tum in paruitate, simul & oris palatum inspicere oportet, vocatur autem ita pars illa superioris ipsius loci, quod supra nasi in os ipsum canales extollitur, inuenies siquidem & hoc concauum, in quibus acuties, tum acuta, tum deformis fuerit, nempe hos maximè φοξοὺς vocant homines. In multis autem & dentes alternis hinc & illinc prominere videntur, hoc est, qui non rectè respondeant, neque supernis inferni, neque incisiui

incisiu

incisiuis, neque canini caninis, neque molares molaribus: sed os illorum veluti retractum simul & peruersum obtortúmque videatur. Reperies sanè his caput assiduè dolere, fluentésque aures, interdum quidem sanie tenui & liquida: interdum verò & tanquam purulenta & graueolente, partibus imbecillis & multum & prauum excrementum procreare solitis. Cùm itaque clara sit dictio, paruo aliquo adiecto, ad aliam transibimus. paruum hoc, est admonitio vnius ex dictis à me iuxta sermonis huius exordium: videtur siquidem iam manifestè præsens liber commentario quàm operi similior, sibi ad memoriam quandam scribēte Hippocrate, quatenus vnumquodque vel vidit, vel Logica contemplatione reperit: nihil enim primæ orationi ad secundam prope familiare est, neque rursus tertiæ ad has.

Quibuscunque os à palato discescit, his medius consīdit contrahitúrque nasus, talibúsque summitas vnde dentes proficiscuntur, resima fit.

Quod duo nasi foramenta os intersecat, firmitatem ex alio quodā osse tenui accepit, quod superiore parte ex medio superciliorū principiū habet, finitúrq; in nasi extremū: vbi sitæ sunt alæ. In ea igitur parte positū habet nasi interseptum loco illo, ad quē dentium qui secant, extrema perueniūt: supra quos ὑπερῴα, id est, palatū appellatur, stabilitatémq; ex eo accipit mediū ossis illius,

quod

quod nasum discriminat, quod Græci διάφραγμα, id est, interseptum vocant. Vbi itaq; aliquod ex substinentibus ossibus deciderit, interseptum in parte illa nasum reddit concauum. vocatúrq; symptoma hoc σιμότης, id est, simitas.

Puerorum eclampsiæ vnà cum pubertate quibusdam mutationes habent & alias & in renem dolor grauis, vbi cibo impleti sunt.

Quanquam scripturam hanc norint interpretes omnes, habeantq; eam exemplaria antiqua omnia: quidam tamen ex recentioribus permutare conati sunt, alius aliter. Nam quidam, epilepsiæ, scribunt: alij, catalepsiæ, quorum expositio huc tendit, vt epilepsia ab ipsis significetur, quæ magna ex parte eam à puero habentibus in puerilis ætatis ad pubertatem mutatione cessat. nempe & ita fieri videtur, nisi quis in hoc tẽpore ex perperàm sibi adhibita victus ratione, permanentis morbi causam sibi fecerit. Fit itaque complurimum ob frigidam cerebri temperaturam, coniunctâ ipsi magna ex parte humiditate. nempe raro ex parte aliqua excitatur. Curatur autem, cùm pubescũt, vbi & cætera quis vt oportet egerit, ob temperamenti totius corporis ad siccius calidiúsq; commutationem. Quo etenim modo florens ætate, puero calidior sit, ex commentarijs de temperamentis didicisti: vbi & quomodò puer, calidior ætate florente. florens ætate quidem, simpliciter calidior

puer

puer verò non ſimpliciter, ſed quòd plus calidi innati habeat. Eclampſias itaque, id eſt, emicationes calidi innati ab Hippocrate dici volunt, qui ſe Hippocraticos vocauerunt, ſumpta ab externa flamma tralatione, quæ materiâ ita euictâ vt ſibi omnem adſimilauerit, tum effulſit reſplenduítque, tum conſpicua omnibus, quæ antè latuerat, facta eſt, aßiccatâ humidâ materiâ. Zeuxis verò, atque huic ſimiliter experimentarij quidam ἐκλαμψιν non ita intelligunt, ſed altero quodam modo. Scies autem Zeuxidis hoc pacto adſcriptâ oratione: Νήπια, id eſt, pueros dicit Hippocrates ad pubertatem vſq;: hi autem cùm pubeſcunt, elucent, ſignificanter admodùm metaphora vſus. nam tunc pleniores ipſi carnoſioréſq; fiunt, & craßiores, atque tum colore tum ſpecie gratiores, nec ſecus tum virtute tum mente meliores. Talia autem vniuerſim fiunt, quò fit, vt eorum qui naturâ formoſiores ſunt, plenius tunc eluceat pulchritudo. Zeuxis ipſe νήπια dici ait pueros omnes, quòd & Herophilus ita eos nominauerit. nempe de ea re in hunc ſcribit modum his verbis: Videtur νήπια dicere Hippocrates ad pubertatem vſque, & non nuper genitos natóſque ad quinque vel ſex annos, vt nunc plurimi dicunt. Satisfecit autem Herophilus, tantæ ætatis aſſerens νήπια eſſe, vbi inquit: Τοῖς νηπίοις non fit ſemen notabile, menſes, conceptus, caluicium. Non enim procedentibus ad

prædictam vsque ætatem his non fieri talia ait, id est, à prima statim generatione, quod suscipientes quidam, tanquam cognita omnibus docentem ipsum deriserunt, quo è numero est Callimachus: sed his ad pubertatem vsque, quoniam & in his fieri hæc quidam putauerunt. Et hæc quidem tibi sunt quæ dixit Zeuxis. Quo autem modo & vitiata dici mihi videntur, suprà quidem dixi: sed & hoc loco clariorem repetam sermonem. Epilepsia ex naturali fit intēperie, cùm scilicet abundè humidum fuerit cerebrum, & tunc puerilis nominatur morbus, veluti ipse ostēdit in libro de aquis, aëre, & locis ita scribens: Pueris contingunt conuulsiones atque asthmata quæ putant puerorum facere, & morbum sacrum esse. Quòd in hac dictione subaudire oporteat puerile scilicet malum, neminem latet, vt dictio talis sit: quæ putant puerilem affectionem efficere, & sacrum morbum esse. Fit autem & propter errata pueris hæc ipsa affectio, curatione indigens Medici. cùm autem ob humiditatem fit, confestim pueris incipit, & in ætatis commutatione nihil molientibus nobis cessat. Quibus itaque pueris cœperit, non in prima statim ætate cùm infantes sunt, sed cùm processerit ætas, his propter erratum, vel in victus ratione, vel alia externa causa ortum habuisse constat: in quibus ætatis commutatio expectanda non est, sed facta in ipsis morbosa affectio curanda. Quæstione au

ne autem non parua dignum illud existit, an secundum veterem scripturam eclampsias intelligemus, vt Hippocrates & Zeuxis intellexerunt. nempe sermo talis est: Puerorum, cùm pubescunt, calidi eclampses, id est, emicationes, & alias quasdam in ipsis habent mutationes, atque renum adfectionem, quam ipse deinceps explicat. prætermittetur siquidem in tali sermone epilepsiæ nomen. videntúrque & ob id nonnulli non absque ratione epilepsias scripsisse, quomodo alij catalepsias. Debuerunt autem hi quasi non ita scriptum reperissent: sed tanquam melius esse vt ita scribendum esse dixissent, ad dictam peruenire enarrationem. Quidam præsentem coniunctionem, &, rursus auferunt, duas orationes quæ nihil inter se communicent esse volentes, atque vnam quidem ex hac dictione abundè ostendi: Puerorum eclampsiæ cum pubertate quibusdam mutationes accipiunt, & alias: alteram verò talem: In renem dolor grauis cùm cibo replentur. & quæ continuata serie de nephritide ipse docet principio altero, pueris ipsis, cùm pubescunt, in hunc morbum transeũte eclampsia. Non enim videtur in hac ætate nephritis fieri, quomodò in vesica lapis. nempe hic pueris magis fit, nephritis verò ætate declinantibus. Scribemus itaque deinceps quæ de nephritide ita dicuntur.

In renem dolor grauis cùm cibo replen-
tur, vomúntque pituitam: cùm verò abun-
dauerint dolores: æruginosa, faciliorésque
fiunt. soluuntur cùm cibo vacuantur: are-
nulæ fuluæ subsident, sanguinolentum
mingũt, femoris quod è directo est stupor.

*Vt dolor grauis vel qui loco sensum velut pon-
deris cuiusdam incumbentis inferat, vehemens
intelligatur, fieri potest. nempe vtrumque verum
existit, si in renibus, diuersis fiat temporibus. nam
tunc vehementissimè dolent, cùm & generantur
& permeant calculi: reliquo verò tempore dolore
tanquam grauis cuiusdam ponderis loco incum-
bentis habent. Qui igitur in renum ventre con-
flari calculos putant, solùm cùm ij per vrinarios
meatus transeunt, ægros discruciari aiunt: qui
verò in ipsa renum carne, non in solis permea-
tionibus, verùm & tempore tum quo generan-
tur, tum quo ad renum cauitatem subeunt. Quod
autem lapidis in renibus coagmentatio tophacei
arthriticorum proportione respondeat, testem ci-
tant dictionem ex libro de hominis natura &
victus ratione, quæ ita habet: Quibus in vrinis
subsident arenosa vel pœri, id est, tophi lapides, hi
ad crassam venam tubercula fuerunt & suppu-
rarunt. deinde non citò ruptis tuberculis pœri ex
pure sunt conformati, qui foras per venas cum
vrina ad vesicam extruduntur. Hæc sanè Hip-
pocratica est dictio. Non est autem impossibile,*

vt

vt modo vtroque fiant in renibus calculi iuxta nuper & paulò antè dictum modum, quo diximus assatum tandem atque arefactum in renum cauitatibus tum crassum tum viscosum humorem, in porosam concreuisse substantiam. Hoc tempore siue oppilatio in ipsis fuerit, siue moderata phlegmone, grauitatis magis non doloris sensus efficitur, quòd renes ipsi ita vt iecur, tenuissimis participent neruis. Dolores verò in renibus maximè fieri ait, cùm cibo replentur. Cùm autem vox σῖτος, id est, cibus, duo apud Hippocratem significet, sermo in vtroque significatu verus est: siue de cibis intelligas qui ingeruntur, ex quibus colligitur copia sanguinis: siue de cibi excrementis quæ intestina continent. nempe & aliquando hæc σῖτα vocat, vt in libro de victus ratione in morbis acutis, vbi inquit: Quibus enim σῖτος, id est, cibus, statim inclusus est, si quis non vacuato ventre sorbitionem dederit, valde nocebit. Dolor itaque ob ita dictum cibum in renibus obortus ex eo, quòd à copia & pondere superfluorum tum constringuntur tum grauantur, statim cùm hæc deiecta sunt, placatur desinítque integrè: si verò ex aceruata in venis multitudine cùm in renes decubuerit, fuerit exortus, etiam si sanguis missus fuerit, non confestim soluitur, tum quòd densa sit renum substantia, tum quòd extrinsecus appositorum auxiliorum virtus propter multa ipsis incumbentia corpora,

cùm illuc peruenit, exoluitur. Soluit autem ipsis dolores non hoc solùm, verùm & ea quæ per superiorem ventrem fit excretio, quæ commune aliquod est symptoma tum cœlo tum rene laborantibus. continuantur siquidem renes cœlo, & cœlum renibus, qua peritonæo annectuntur. Fiunt itaque primùm vomitus pituitosi. talis siquidem in ventre progignitur humor magna ex parte, propter cibi copiam: atque magis, si cibus hic tum crassus tum natura pituitosus fuerit. Quòd si mala hæc tum increscant, tum perseuerent, aduenit ita adfectis & æruginosus vomitus, corrupto tum ob dolores tum ob vigilias sanguine, & præsertim cùm vnà febrierint, & cibos non sumpserint. Leuiúsque habent (inquit) ex vomitibus, liberantúrque ab accessionibus, quanquam non affectione, vbi cibi euacuati fuerint. Licet autem & hoc loco ciborum nomen vtroq; modo accipere, sed potiùs pro cibis ventriculi quàm intestinorum. Subsident, inquit, in vrinis scilicet, fuluæ arenula. nempe & hoc fieri videtur, si πυῤῥὸν, id est, fuluum, eiusmodi esse coloris qualis est quæ sandaracha appellatur, intellexeris. Quidam ob id ex his qui in artis operibus sunt versati accuratiùs, & subsidentias qualis est orobus, fieri ipsis aiunt: alij eas quæ sandaracham repræsentant: interdum verò & reuerà fuluas. Priores duæ iecoris aßident morbis: tertia renum, mòxq; tales colore fiunt subsidentiæ, quales arenulæ

nulæ.colores siquidem subsidentium in vrinis differunt tum maioris tum minoris ratione. fiunt autem ex materia crassa quidē et prorsus viscosa, quæ crassi plus vel viscosi habeat, vel vtrunq; æquale. Si itaq; ex pituitosa viscosa sola, & crassa, coagmentatio fiat: cinereus est color, cæterorum porosorum lapillorum colori haud dissimilis, qui in calidis natura aquis videntur, ferè vbique lapidibus adhærentes, atque alibi in vasis vbi calefit aqua. Fit interdum & ex purulenta humiditate, aut ex purulenta & pituitosa permixta in animantis corpore, talis tophaceus lapis, quomodò in his qui articulari morbo laborant. nempe generationis modus prorsus idem est & his & qui in renibus formantur lapidibus. Si verò paucus sanguis pituitæ crassæ & viscosæ permixtus fuerit, subsidentium in vrinis color vincentem concomitabitur humorem, vt interdum quidem fiat ex pallido albicans, vel ex rubro candidus, vel ex flauo candicans: interdum verò & fuluus, conferente ad colorum discrimen & sanguinis ipsius colore. non enim semper hominibus exquisitè ruber est, sed interdum ad nigriorem, interdum ad flauiorem, & interdum ad fuluiorem declinat. Omnes itaque quas nuper dixi colorum differentias, cinerei excepta, à voce πυῤῥὸν, id est, fuluum significari est putandum, cum dixit arenas fuluas subsidere: aut adiectum verbum cruentum communiter dictum esse est

accipiendum. & demùm dico aliquando. nempe vt cruenta ipsis aliquando videtur fieri vrina, quæ neque perpetuò neque in nephriticis omnibus fit, pari modo & in vrinis interdum videntur fuluæ subsidere vrinæ. Demonstratum est siquidem in commentarijs de facultatibus naturalibus, renem trahere ad se quicquid in venis serosi & tenuis cum sanguine permixtum reperitur. meatus verò qui in renis cauitatem illud transmittunt, si latiùs aperiantur, crassiùs vnà aliquid percolatur. Cùm itaque concalefactum hoc in renis cauitate pωrosam acceperit consistentiam, si renum quidem virtus excretoria omne ipsum cum vrinis expulerit, arenosum in ipsis sedimentum proueniet: si verò infarctum id atque arctiùs infixum, quàm vt facilè absolui poßit, in renis cauitate fuerit, aliud quippiam sibi non absimile ex vena caua excipit, atque ampliùs augetur. obducitur siquidem perpetuò quod affluit, & quod iam adest, & ita pωrus magnitudine insignis conflatur. Quidam rogauerunt propter quid cruentum mingant, quòd lapis egrediens, cum angulosus est, partes feriat adiacentes, atque sanguinem excerni faciat. quòd si rarefactus fuerit, ex vena in renem ingreßus, sanguísque humens fuerit, neque multus, neque viscosus, cruenta ita vrina externitur. Dolorem verò stupefactorum ad crus peruenientem, ob vasorum spinæ incumbentium, cauæ scilicet venæ & arteriæ ma-

gnæ

gnæ, ad tum renes tum crura communitatem fieri, est existimandum. maximæ siquidem ad renes procumbunt, post eas non magnæ quidem ad lumbos: deinde vas vtrunque bifariàm diuisum, in crus vtrunque porrigitur, atque in totum ipsum distribuitur. Qui verò per vreteras, vel membranas quasdam, vel neruos, vel & peritonæum, consensionem esse renibus ad crura dicunt, prorsus absque experientia dissecant. Quæ itaque vsu eueniunt nephriticis, hucusque percurrit Hippocrates. deinceps autem super ipsorum curatione sequenti oratione scribit.

Quiescere non confert: sed exercitari, non repleri. Iuuenes elleboro purgare, poplitis venam secare, cientibus vrinam purgare, attenuare & emollire.

Formam sibi in hac oratione curandorum renum summatim fecit Hippocrates: scripsítque quæ ætati omni, corporísque habitui communia existunt: dein quæ propria tum iuuenibus tum robustis. Communia sunt primùm scripta: ἐλινύειν scilicet, quod quietem agere ostendit. aítque ipsis inutile esse & exercitari. nempe hoc conferre putat, quòd scilicet exercitationes & copiam vacuent, & pituitosum crassúmque, & crudum omne ad coctionem deducant tenuéntque, atque omnes corporis partes roborent. Nosse autem te oportet hoc loco non planè vehementes exercitationes dicere Hippocratem, vt equitationes, in

armis cõcertationes, luctari, in pancratio pugnare fodere, vel tale quippiam aliud facere: sed omnem simpliciter agitationem, quæ nephriticis corpus pro ætatis, habitúsque & roboris ratione exercere poßit. Quinetiam non repleri, omni ætati & corporis habitui commune est præceptum hortamentúmque. Quæ hoc consequuntur, iuuenibus, vt ipse dixit, consentanea scribit, ita inquiens: *Iuuenes elleboro purgare oportet, poplitis venam secare.* Elleboro quidem purgare, si longus admodùm fuerit adfectus, atque (vt quispiam dixerit) concußionis quæ per vectem fiat indigens; ad hæc enim veratro vtimur. Sanguinem verò mittimus in his qui sanguinem abundè, vel crassum sibi in venis collegerunt. si verò auxilio vtroque homo ipse indiguerit, quòd à sanguinis mißione incipiendum sit, neminem latet. Didicisti autem partes quæ supra iecur sitæ sunt, sanguinis mißionem ex cubito postulare: quæ verò infra iecur, ex cruribus, venas in poplite secantibus nobis, vel prorsus in malleolo. Quod deinceps dictum est: vrinam cientibus perpurgare, in omnibus habet commoditatem. Non autem simpliciter dixit, cientibus vrinas est vtendum: sed ex adiectione verbi purgare, modum auxilij quod ab ipsis fit, demonstrauit: vt ipsa quæ expurgent nõ solùm quæ in renibus infarcta sunt tum crassa tum viscosa, sed vnà quoque & quæ in venis cum sanguine præter naturam feruntur.

tur. Quod verò in calce orationis est dictum: attenuare, nephriticis omnibus vtile existit, tum his quos ad sumptionem veratri paramus, tum his quos citra hoc, & per sanguinis missionem curamus, vel etiam post huius adsumptionem. Dictum est autem attenuare de humoribus, nempe hos attenuare conuenit: mollire verò, de solidis. vtile est siquidem vtrunque elleborum assumpturis, ad purgationis securitatem. Si itaq; elleborum propinauerimus, priusquam humores attenuauerimus, aut corpora per quæ vomitiones fiunt, mollierimus, & ad distensiones vellicationésque ductilia reddiderimus, in periculum suffocationis propter humorum crassitiem agemus. vel autem contrahetur in vellicationibus, propter duritiem, qui expurgatur, vel vas aliquod rumpetur, atque etiam si elleborum non dederis, optimum est humores tenues esse: mollia item esse renum quæ ad humorum penetrationem idonea sunt corpora. Primùm siquidem nũquam in ipsis generabitur calculus, si ambo hæc quis obseruauerit.

Muliebria aquescẽtibus diutiùs manẽt: cùm verò non ocyùs fluxerint, intumescũt.

Υ'δαταινούσαις, *id est, aquescentes quidam intellexerunt, quæ promptè aqua inter cutem corripiuntur: alij verò eas quæ sanguinem natura tenuẽ & aquosũ habẽt. Fieri verò potest, vt quod dictum est, de vtrisq; intelligatur: sed potius de* 7

his,

his, quibus sanguis est tenuis, vbi nulla alia morbosa adfectio in corpore subalatur. Siquidem his menstrua purgatio quam muliebria vocauit, diutiùs permanet. Nempe & hoc ipsum. ἐπὶ πολύ, id est, diutius: bifariàm intelligi potest. vno quidem modo, de diebus, in quibus mulieres huiusmodi purgentur: altero autem, de ipsarum ætate. Si dies intellexerimus, mulieres has pluribus diebus quàm cæteras expurgari significabit: si ætatem, pluribus annis. Reuerà siquidem his aceruatur sanguis tum multus, tum tenuis, veluti paucus, crassúsque in contrario adfectis modo. Albæ itaque sunt priores & molles, nigræ autem & duræ & tenues, quæ sanguinem melancholicum sibi procreauerint, atque quòd natali temperamento contrà habeant, est manifestum. Nam quæ aquescentes nunc ab ipso dicuntur, temperamento sunt humidiore, & frigidiore: contrariæ, verò, sicciore & calidiore. Si verò ex morbo aquescentes factæ sunt, non omnibus muliebria pluribus videntur diebus. Nam interdum suppreßio horum causam adfert ipsis morbi: rursúsque suppreßio propter osculorum vuluæ obstructionem efficitur, & propter sanguinis crassitiem. Quidam itaque sermonem de aquescentibus ob morbum esse volentes, in syllaba vltima uerbi παραμίνει, id est, manent adijcientes literam, ν, scribunt: Muliebria aquescentibus diutiùs παραμίνειν, id est, manere nos intelligere volen-
te

tes quod conuenit, quasi & ita dixisset: Muliebria aquescentibus diutiùs manere oportet: vt tum consultorius tum curatorius sermo fuerit, solùm quod in ipso sit continens expositionem. Cõsentaneum autem & huic inquiũt, quod in calce dicitur: Cùm verò nõ ocyùs fluxerint intumescũt. velle siquidem ipsum vt pluribus diebus, ita & pauco tempore mulieres eiusmodi expurgari, propterea quòd cunctantibus mensibus tumores fiãt: quanquam & hoc in his quæ sanguinem aquosum habent, contingere ait: nempe & his carnes aquosiores sunt, non respondente stato tempori purgatione.

In cranone vetusti dolores frigidi, noui calidi, ex sanguine autem plurimi, & ab Ischio frigida.

Hæc quoque sibi ad memoriam videtur Hippocrates compendiosè scripsisse, quò fit vt obscurior sit oratio. Est siquidem incertum an dolores etiam hos in Cranone fuisse aiat, vel in ventre, vel in alia aliqua parte ad dolorificos affectus. Vetustos autem dolores frigidos quidem fuisse, nouos verò calidos, etsi apertè dictum esse videatur, obscuritatem tamen quandam & ipsum cõtinet. Nempe vetustos ait, vel qui nuper fuerunt, vel diuturnos: veluti & nouos ait qui nunc consistunt, aut qui celeriter desinunt: frigidos item vel qui frigoris sensum inferunt, vel qui à calefacientibus mitigantur. Pari modo & calidos,

vel

vel qui caloris sensum habent, vel qui à refrigerantibus leniuntur. Sunt qui frigidos dictos esse paruos aiant, calidos autem magnos, præter Græcorum vsum significata intelligentes. Cùm autem in quo anni tempore Hippocrates hæc scripserit, nos lateat: neq; quando constiterint, neque quomodo, neq; quantum durauerint dolores, aperte inuenire possumus. Nouos autem ex sanguine fieri, quod prorsus perinde est atq; dixeris, ex sanguine tum calido tum multo, atq; in vetustis non adiecisse humorem, vetustos ab altero quodam humore qui frigidus sit fieri indicat: frigida quoque & ipsis ab Ischio fuisse ait, affectus inquiens vel dolores, frigido scilicet humore & hæc operante. Cæterùm mirari licet plerosq; interpretes, qui ad eiusmodi dictiones in quibus nihil certò est reperire, indemonstrabilia scribunt quamplurima. In quo verò & demonstrari quippiam potest, & inueniri vtile, aut nihil scribunt, vel pauca & indemonstrabilia veluti præcepta.

Quæ ad rigores vehementes procedunt, ea non fermè placantur, nisi prope statum.

Ita scriptam norunt orationem antiqui interpretes. Recentiores verò ad clarius eam permutantes, ita scribunt: Rigores vehementes procedentes non fermè placantur nisi prope statum: volúntque dictionem hanc nos docere, vehemen-

qui in ægris fiunt rigores in nullo alio fermè placari morbi tẽpore: sed solùm cùm prope statũ vẽtũ fit. Secundum verò priorem scripturam: Quæ ad vehementes rigores procedunt, id est, perueniunt, videlicet affectus (nempe affectum subaudire oportet) conuenit Hippocratem intelligere non placari ante statum. Nonnulli autem meminisse ipsum status totius morbi temporis aiunt: alij verò particularium accessionum, vt rigor cùm vehemens fuerit, non mitigetur, priusquam propinquauerit status tempus. Videtur itaq; quibusdam id fieri: vocamúsq; rigorem ipsum incalfactibilem non vehementem. Fieri autem potest, vt & vehementem ipsum dicat secundum virtutem. malignior siquidem multò est quàm qui exuperanter quidem vehemens sit, sed citò desistit. Totum verò morbi statum si intellexeris, maximè in quartanis febribus quadrat sermo. nam si vnà cùm rigoribus vehementibus irruperint accessiones, nihílque ipsæ remittant, fieri nequit vt morbus iam statum acceperit: & sanè multò magis neque declinationem talis quartanæ fore sperandum, priusquam rigor desierit, quò fit vt prognosticus sermo sit de febribus ad rigores vehementes peruenientibus, quæ solui nequeunt priusquã rigor destiterit. id quod prope statum efficitur. Contingunt autem huiusmodi rigores ob valde frigidam quæ vitrea est pituitam, vel melancholicum humorẽ. Verùm ex frigida pituita rigor fit, Causæ rigoris.

qui

qui difficulter calefit, non vehemens : ex melan-cholico verò humore interdum vterque, interdum & alter. At eiusmodi humor quarto quoq; di- infert accessionem, vitreus verò quotidianam Nulla verò talia explanant interpretes: sed plu- rimum illa percurrunt, in quibus nihil discipu- los iuuant. Nam & in sequenti dictione maxi- mè medicinali arguunt nullum ex celeberrim- præceptis cognouisse.

9 Ante rigorem vrinarum retentiones ex commodis processerint, considerand- atque si venter percurrerit, & somni adfu- rint, considerandus quoque & febris m- dus, & quæ ex laboribus sunt.

Per deos quid dicam nescio, cùm theorem- commodissimum millies in ægris apparens ign- rauerint qui librum sunt interpretati. Cæter- itaque minùs quis admiratus fuerit: Sabin- verò & Rufum Ephesium viros non obiter Hippocratis libris versatos verè atque am- admirari licet, si non sæpiùs viderint rigor- indicatorium retentionem vrinarum præcessi- de qua nunc Hippocrates scribit præcognos- nos futurum in morbo indicatorium rigorem monens. Nam si in acuta febre cætera tibi si- salubria apparuerint, & indicationem propè turam speraueris: nosse te oportet retentis vri- de necessitate fore indicatorium rigorem. Qu- & nox implacida præcesserit, diésque indic-

ius fuerit, certius est prædicere futurum rigorē. Si verò & per pulsus signum (vt didicisti) tibi idem demonstretur, non solùm fore rigorem, verùm & vehementem fore certò spera. Ex commodis itaque vel vrinis solis, vel & alijs cum ipsis bonis signis te audire oportet, tāta siquidem virtus signorum ex vrinis in acutis febribus existit, vt & soli ipsi fidem adhibeas. Aduenientibus verò & alijs, prænotio tibi erit certissima & immutabilis, atque continua. Vrinarum autem retentiones fiunt & ventre multa excernente, nempe repere illuc ostenditur serosa humiditas, cuius vbi redundauerit, tres constat esse vacuationes, per ventrem, per vrinas, & per sudores. Si igitur venter plura deiecerit, retentioni vrinarum ad rigoris prænotionem non est confidendum. Si verò & is nullo pacto antè deiecerit, præsenserisq; morbum prope iudicationem esse: vt rigeat æger sudetq;, est necesse. Sed quidnam significat oratio: & si somni fuerint? Nam si veluti signum vnū aliquod bonum dictum sit, maximè ad præsentia conueniet. Oratio verò: si ex bonis processerint, veluti exemplum aliquod dicta est. Si verò & ea tanquam futuri rigoris signum dicta sit, non simpliciter de ipsa cognoscere debes: nam sæpiùs quæ iudicationem nox præcedit, rigoremq;, & ex eo iudicationem, implacida fit inquietaq;, vbi certissimam vnà cum dictis habebis futuri rigoris prænotionem. Interdum verò quanquàm rarò cū

somnis bonis nox placida efficitur, videtúrque his nō rigoris indicatorius pulsus, sed excretionis. Sed de his satis constat, in ea quæ de pulsibus est tractatione. Cæterùm febris modum te ante contemplari præcipit, id est, si calida, vel biliosa, vel ardens, vel alia quædam. Nam qui in acutis febribus, & maximè ardētibus fiunt rigores indicatorij, eos constat bile per sensibilia corpora delata ad externam superficiem finiri. Ob id & febres ex laboribus temperamento biliosissimæ existentes, ad prænotionem tibi & hæ conferunt. Ea itaque quæ ab externis causis ad prænotionem est vtilitas, dicta quidem tanquam exemplo in vno: sed tibi futura bona in alijs quoque externis causis quæ biliosius reddunt corpus. Hæ sunt inustiones, vigiliæq; & curæ, & mœstitiæ, & iræ, & alimenti penuria, & redundantia biliosorū esculentorum. Prima siquidem & securissima in febrium modum dignotio ab his quæ in corpore apparent, fiet, veluti in commentarijs de febrium differentijs didicisti. Consequenter autem & ea quæ est ab externis causis ad fidem securiorem eorum quæ inuenisti, non parum conferet. Mirum itaq; quónam pacto præceptum id quod maximè commodum existit, latuerit interpretes.

16 Abscessus non admodùm his fiunt, quibus rigores.

Rarò abscessus his fiunt, qui cum rigore febricitant: vt in tertianis & quartanis febribus.

Nempe

Nempe in remißionibus talium acceßionum excretiones copiam ita vacuant, vt valde multam oporteat esse contristantium humorum copiam, vt natura abscessu indigeat.

Crurum effœminationes, vel ante morbum, vel statim à morbo iter facienti fiũt, quòd forsan aliquid ex laboribus in articulos abscesit, ob quod crurum effœminationes fiunt.

Clarè cognosci nequit vtrùm ἐκθηλύνσεις, id est, effœminationes, debilitates solas dixerit, vel eas quæ prorsus cruribus cum atrophia accidunt. Nempe quantum est ex prædictorum exemplorum priore, fieri potest, vt & debilitates cũ atrophia intelligamus: quantum verò est ex posteriore, vbi inquit: quòd forsan aliquid ex laboribus in articulos absceßit: non satis probabiliter quis gracilitates inaudierit, sed simpliciter debilitates quæ possunt & citra gracilitatem functiones crurum exolutas reddere, vel & abscessus excipere. Quod autem in calce adiacet: ob quod & crurum effœminationes: dictum est & in principio dictionis, quo fit vt nonnulli consequenter scriptis præuium ipsum faciant, primum quidem: ob quod: tollentes, deinde cum ipso quædam ex sequente dictione immutantes. Quod autem circa initia dixi, memorabo & nunc, estq; id quòd multifariàm dictiones hoc in libro scriptæ sunt: quomodò & hæc: simúlque

quòd quædam non rectè dispersæ sunt, vel non congruenter coniunctæ, quas si omnes memorauerim, simulq; delinquentes ostenderim, in infinitam extendetur sermo prolixitatem.

Phymata foras extumescentia acutaq; & fastigiata, & æqualiter commaturescentia, & non circunquaque dura, & deorsum tendentia, & non bifida, meliora: contraria verò, mala: & quò plus sunt contraria, eò sunt deteriora.

Ab his quæ è terra nascuntur, phymata homines appellauerũt præter naturam tumores qui prorsus absque causa externa fiunt. Maximè itaq; vocant ita quæ ad externũ erumpunt locũ. Lata quoq; quòd altero careant nomine, & minùs quàm natura postulat altiora, similiter interdum vocant, quod & Hippocrates fecit, bona esse inquiens extumescentia, hoc est, in quibus effatu dignus est tumor: vel quæ augmentum non intrò, sed foras efficiũt, veluti in prognostico scribens dixit: Quæcunque in exteriorem conuertuntur partem, optima sunt, parua & quàm maximè foras tendentia, atque in acutum fastigiata: quæ verò, inquit, intrò rumpuntur, optima sunt, quæ cum externa cute nihil communicant, nempe vt extra tendant est melius. Si verò intrò tendant, in ipsis omnibus est melius, vt horum inclinatio ad internam facta sit regionem. Phymatũ itaque generatio & in abdomine est, & in thorace,

race, nempe his ſubiacent inanes loci qui tumorẽ præter naturam intrò tendentium phymatum excipiunt. Ex his verò quæ extrà intumeſcunt, acuta faſtigiataq; latis ſunt meliora, tanquam quæ tum calidioribus, tum ſubſtantia tenuioribus fiant humoribus: atque ob id citò ſuppurantur, nam quæ à craſsis viſcoſisq; & veluti frigidis fiunt, lata ſunt, & coctu difficilia, putreſcũtq; magis, neque longo maturantur tempore. Cum his autem & quæ æqualiter ſuppurãtur, laudat. Nam quæ aliqua quidem ſui parte ſuppurãtur, reliquumq; omne inſuppurabile habent: primum quidem quòd cæteris citò ad ſuppurationem tendentibus diuturniora ſint, mala exiſtunt: deinde quòd difficiliùs curantur, alijs ſiquidem egent auxilijs, quæ ad ſuppurationem tendunt: alijs quæ ſuppurationi non patent. Præterea non περίσκληρα, id eſt, circunquaque dura, meliora ſunt circunquaque duris. Vocant autẽ περίσκληρα, quæ in medio mollia ſunt, & ſuppurantur. Quod verò circiter eſt durum, & difficulter ſuppuratur, aut prorſus non ſuppuratur. Laudat quoque & deorſum tendentia phymata. Hæc autem ſunt quæ deorſum ſuppurationis ſuæ habent apicem, nempe inibi adaperta faciles accipiunt effluxus, niſi latuerint quæ inæqualia exiſtunt, nempe & his aliquid bonum ineſt, aliquid verò prauum. Quæ verò æqualem habentia ſuppurationem, apicem ad inferiorem faciunt partem, ea

optima sunt. Cæterùm non bifida bifidis meliora esse ait, nempe bifidorum medium reperitur non impatibile quidem, sed tum insuppurabile, tum durum. Quòd aut ex phymatis contrariò inter se habentibus quæ percurri, quæcunque plurimùm inter se speciebus distant, hæc tum virtutibus, tum moribus vt illæ distent, constat omnibus. Nempe cùm prædictæ differentiæ sufficientem habeant latitudinem, necesse est aliquod esse contrariorum medium, atq; à medio recessisse, aliud quidem magis, aliud verò minùs, vt in duris & mollibus, nempe in vna oppositione veluti exemplo sermonem fecisse sat erit. Nam durum molli est vitiosius, duro autem ipso quod durius est, quod si est durius, difficilius fuerit. Sic mediocriter molle, bonum mediocriter est: perfectè verò molle, bonum & id perfectè. Quæ igitur in hac oppositione audiuisti, in omnes dictas transferre potes.

Autumno ferinum, & stomachi morsus, & horridum, & melancholicum.

Siue ascaridas, siue lumbricos dicat, verbum θηριῶδες, id est, ferinum, siue elephantem, & cancrum, siue phthisim, vt quidam intellexerũt, siue quicquid malignum est, iure optimo talia omnia in autumno fiunt, tum propter temporis cacochymiam, tum propter inæqualem ambiẽtis nos aëris temperaturam. Nihil itaque miri, si & stomachi morsus, & horridum, & melancholicum in au-

tum-

tumnali dominentur tempore, omnia ſiquidem hæc prædictas conſequuntur cauſas. De omnibus autem quæ in autumno contingunt, in ſecundi epidemiorum expoſitione latiùs dictũ eſt à nobis.

Ad principia acceſsiones conſiderare oportet, atque in omni morbo veluti in occaſu exacerbari, atque ſi annus in occaſum vergat, & aſcarides.

In ſecundo quoque epidemiorum ita ſcriptum eſt: Ad principia morborum conſiderandum ſi ſtatim florent, vtitur ſiquidem interdum hac voce πρὸς τὰς ἀρχὰς, *id eſt, ad principia, perinde & in hac dixit dictione,* πρὸς τὰς ἀρχὰς, *id eſt, ad principia morborum, refert conſiderare ſi ſtatim florent, veluti & cùm inquit: atque ad calfaciendum refrigerandumq; & humectandum multa quis talia inuenerit. neque enim tanquam aduerſatus, neque tanquam contradicens, ſed tanquam adiuuans ad tum calefaciendum, tum refrigerandum, tum ſiccandum, tum humectandum eſt vſus. Multa (inquit) quis talia inuenerit. Demonſtrauimus autem id in quibus ſecundum epidemiorum explanauimus. Quòd ſi dictionem quis non ita intelligere voluerit, neceſſe eſt vt* πρὸς τὰς ἀρχὰς, *pro* κατὰ τὰς ἀρχὰς, *vel* περὶ τὰς ἀρχὰς, *id eſt, in principijs, vel circa principia intelligat, non tamen ſolis in principijs hæc conſiderare admonet, ſed in toto morbo. Deinceps exemplum adiecit, quod legi bifariàm poteſt,*

vno quidem modo, in occaſum exacerbari, atque ſi annus: deinde altero principio: in occaſum & aſcarides, altero verò modo, in occaſum exacerbari, atque ſi annus in occaſum vergat: deinde altero principio, & aſcarides. diem enim proportionem quandam ad annum totum habere putat, ita vt matutino tempori Ver adſimiletur, meridiei æſtas, veſperæ autumnus, & nocti hyems. De his autem latius eſt demonſtratum, vbi dictionem in ſecundo epidemiorum explicauimus, cuius principium eſt: Aſcarides in occaſu.

Infantium tuſsicula cum ventris perturbatione, febreq́; continua, ſignificat poſt iudicationem bimeſtri prorſus vigeſimo die tumores in articulos venturos.

Scriptis ſimiliter fidem adhibent interpretes omnes, nonnullaq́; eorum quæ laudant ignorant. Quædam enim etſi ineptiore æmulatione dixero, velut nerui artis ſunt: alia valde paruum habẽt emolumentum: alia verò non paruum, velut & quod in præſenti eſt dictione. Ego ſiquidem quæcunque perpetuò in ægris fieri apparent, memoratu digna exiſtimo: & ex his maximè, quæ magnam habent commoditatem, veluti paulò antè dicebam, cùm de prænotione ex rigore agerem, in vehementiſsima ſiquidem interdum febre cum vigilia, nauſea, ſiti & implaciditate, interdum verò & cum deſipientia, turbatis, flentibusq́; ægri familiaribus, fieri poteſt vt quis ſcientificè, tum

rigor

rigorem, tum sudorem, tum morbi solutionẽ præfatus, Asclepius esse videatur. In eo autẽ quod nunc dicitur, primum non patet quod dicitur, deinde quanquam probabiles omnes ipsius expectationes quis in scriptoris mente contineri supposuerit, nihil tamen ex ipsis præsentiri potest. Supponatur etenim infans tussire cum ventris perturbatione, & febre continua : deinde iudicari quomodolibet, quo quis voluerit die, siue octogesimo à partu, siue sexagesimo, nempe dictionẽ hãc: bimestri prorsus vigesimo die, duobus exposuerũt modis, nonnulli quidem à generatione bimestrem esse volentes quo infans iudicatur die: vigesimum verò esse, à quo ægrotare incœpit : alij verò bimestri morbum incœpisse, & iudicatum post viginti dies, atque his ita habentibus, nos prædicere posse aiunt, quòd infanti huic & abscessus quidam in articulos fiet post iudicationem, & sanè neque perpetuò, neque vtplurimùm hoc contingit. Oportet autem prædictiones vel immutabiles esse perpetuò, vel rarò deficere, rarò siquidem voti compotem esse, atque sæpiùs eò frustrari, artificiosum non est.

Et si quæ supernè ad infernos decumbunt articulos, sub vmbilico constituantur, bonum : si verò supra, non similiter morbum soluit, nisi suppurauerint.

Quod de infantibus adhuc dicat, per ea constat, quæ deinceps dicentur. Sermo verò hic non

particularis est, tum in secundo epidemiorum, tum in aphorismis, tum in prognostico dictus, quæ anteà exposuimus, vult siquidem abscessus qui supernè ad partes quæ sub vmbilico inferiores iacent, fiunt, bonos esse: qui verò tales non sunt, non bonos, soluunt autem aliquid malitiæ eorum, si œdemata suppurauerint. Vsus est autem hoc loco, œdematis appellatione, iuxta generale tumorum præter naturam significatum, vt anteà dictum est.

Quæ verò in humeris suppurantur, tantulis galiancωnas faciunt.

Quòd de infantulis adhuc differat, declarauit ipse inquiens: tantulis, nos ad sermonis initia & quæ nunc dicuntur referre volens. Quónam verò modo tales γαλιάγκωνες fiant, id est, paruum cibóq; destitutum & atrophum habentes brachiū vt cubitus mustelarum instar tumidior sit, didicisti in libro de articulis & nostris in librum illum commentarijs.

Soluet autem & vlcusculorum deorsum eruptio, nisi rotunda & profunda fuerint: nēpe talia perniciosa: & maximè puerulis.

A' verbo ἐκθύειν, quod est ἐξορμᾶν, id est erumpere, ἔκθυσιν, id est, eruptionem dixit, extensa media syllaba, perinde atque ἐξόρμησιν dixerit. Soluere autem ea ait decubitu egentes adfectus, nisi rotunda & profunda fuerint, id est, nisi maligna maximè fiant, nempe & infantib.

tibus molesta sunt, qui scilicet ferre nequeant, neque dolores, neque curationem, curatu quoque maximè difficilia existunt talia.

Soluet quoque & sanguis profluens, id quod adultioribus magis euenit.

Quòd sanguis profluens eiusmodi omnibus auxilio sit, sæpius iam diximus. In infantibus verò de quibus disserit, per initia, neque apparet sanguis, nisi fortè rarò, atque ob id ipse adiecit: id quod adultioribus magis euenit, hoc est, qui plus adoleuerunt increueruntq;. Sed quínam adhuc adfectus infantibus per eos quos dixit abscessus, sanguinis eruptiones & vlcuscula indicentur, non admodùm planè ostendit, principium siquidem dictionis erat: Infantium tußicula cum ventris perturbatione & febre continua. Possunt autem & per ea quæ dixit symptomata, affectus, tum lateris, tum pulmonum, tum hepatis, tum ventris significari.

Lacrymæ si in acutis morbis cùm æger incommodè habuerit, sponte promanent, bonum: non sponte verò si præterfluant, malum. 21

De lacrymis huiusmodi dictum quidem, tum in prognostico, tum in aphorismis, sed in primo epidemiorum absolutiùs, vbi inquit: Quibus in febribus & magis ardentibus lacrymæ non sponte promanant, his sanguinis eruptio à naribus expectanda, si non in cæteris perniciosè habuer

habuerint:in his verò qui incommodè habent,non sanguinis eruptionem,sed mortem indicant. Dictionem in illis quos in illud composuimus commentariis, explanauimus.

Quibus circuntenditur palpebra, malũ.

Eadem adfectio talem facit palpebram illi quæ in prognostico dicta est:Cutis circa frontem dura, intenta. Quòd autem in acutis morbis dictum id sit,atq; alia quæ deinceps in prognostico dicuntur,ab ipso est demonstratum, atq; cùm in hac dictione inquit:lachrymæ in acutis cùm æger incommodè habuerit, sponte promanantes, bonæ: non sponte,malæ.

Malum quoque & quod superarescit, veluti spuma.

Fieri in acutis morbis id videtur, cùm supremè sicci fuerint,cum virtutis imbecillitate,paruis admodùm lemulis, id est, sordeculis iuxta oculos incidentibus,deinde rursus superarescentibus.

Lucis quoque impedimentum, malum.

Aspectum in acutis morbis obscurari, visoriæ facultatis debilitatem extinctionemq; ostēdit.

Squalidum quoque, malum.

Erat quidem & quod veluti spumam habebat,squalidum:sed & nunc quod citra spumam sit,prauum esset declarauit.

Malum quoque,& si rugæ intus fiant.

Cùm membrana mouentibus oculum musculis superenata, ad coronam vsque extensa, tum soluta

soluta, tum laxa fuerit, rugari intus oculos contingit. nam si forinsecus rugæ fiant, cutis adfectio ita fuerit. Quod autem debilitatis frigorisq́; signum tale sit, ostendit & quod in valde senibus vsu euenit, videntur siquidem oculi eorum contrahere rugas.

Mali quoque & concreti oculi, & qui ægrè vertuntur, atque qui intrò obtorquentur.

De oculis & hæc percurrit, nempe concreti, id est, immobiles, absolutissimam ostendunt facultatis musculorum, à qua priùs cùm secundùm naturam habebant, mouebantur, cadauerationem. Qui ægrè vertuntur, ad talem affectionem propè accedunt: qui verò intrò obtorquentur, desipientiam ostendunt, vel mouentium oculos musculorum tremorem. Fiunt autem talia omnia in acutis morbis periculosis, propter principij afflictionem.

Et quæcunque talia adsunt.

Quænam dicat hæc adesse ex his quæ contingunt oculis, ea sanè existunt, quæ in prognostico dicta sunt, hac dictione: Nam si lumen effugiãt, vel præter voluntatem illachryment, vel peruertantur, vel alter altero minor fiat, vel alba rubras, aut liuentes, aut nigras in se habuerint venulas, vel lemas circa obtutum, vel oculi instabiles, & frequenter subinde moti, vel tumescentes, vel intus caui admodùm fuerint. Priùs autem

tem

tem & hæc in libro illo cum alijs omnibus ex-posuimus.

Febrium hæ quidem manui mordaces sunt, aliæ mites, aliæ non mordaces quidem, sed insurgentes: aliæ acutæ quidem, sed quæ ab ipsa manu deuincantur: aliæ confestim perurentes: aliæ semper debiles, siccæ: aliæ salsæ: aliæ pemphigodees, aspectu graues: aliæ ad manum humidæ: aliæ impensè rubræ: aliæ valde pallidæ: aliæ liuidæ, & alia istiusmodi.

Hoc rursus loco in calce orationis adiecit: & alia istiusmodi, quoniam solas ipse effatu dignas summa designauerit descriptione febrium differentias. Primas itaque scripsit, quæ ex propria febrium desumuntur substãtia. Est autem ipsarum substantia non secundùm Hippocratem modò optimosq; Medicos, verùm & secundùm communem hominum omnium intelligentiam, præter naturam caliditas, præcipuè quidem in totum extensa animal: sin minùs, omnino tamen in plurimis, vel in maximè præcipuis eueniẽs partibus, & sæpius quidem cutis tota nullam præter naturam caliditatem, quæ manifesta sit, habere videtur, neque nobis cùm extrinsecus tangimus, neq; ægris ipsis. Sentiunt verò eam ægri ipsi in profundo, aiuntq; sibi inuri viscera, atque præter hæc nonnulli, tum nauseabundi, tum sitibundi, tum vigiles sunt. Nunc verò febrium differentias scrib

scribit Hippocrates, quæ à Medicis dignoscuntur, non per ea quæ ægri ipsi conspectant, sed per ea quæ Medici ipsi tum tactu tum conspectu manifestè percipiunt. Primæ autem sunt & maximè principales, & secũdum propriam essentiam, vt dixi, febris, quæ ex caliditate desumuntur: neque enim in arteriarum motione febrium est essentia. Iam enim quónam modo circa hoc à tum Erasistrato cum Chrysippo erratum sit, didicisti. Febrilis itaque caliditas, febrientium corpus tangentibus, vel acris vel mordax existit, vel mediocriter molesta: nempe quod tum suaue tum proprium calori naturali inest, nũquam habet. Quo itaque modo & alia multa quæ tum magis tum minùs inter se differunt, per ea quæ prope sunt, benedicentiùs non veriùs interpretamur: sic & de parũ molesta caliditate interdum dicimus, quòd nihil prorsus molestum habet, caliditati vehementer molestæ ipsam comparantes. Interdum itaq; caliditas videtur tum plurima tum simul summæ acrimoniæ: sæpiùs verò pauca quidem, sed à summè acri non destituta: vel rursus acrimoniæ summæ quidem, non tamen multa: atque horum quæ dixi vnumquodq; interdũ videtur modico pòst tẽpore, non prima manus iniectione: quo sanè modo & minui aliquando tibi videbũtur, primo manus iniectu visa tũ magna tum acria, iniectâ diutiùs ægrotanti manu. Et sanè interdum quidem caliditas tum squalida tum arida

vid

videtur, veluti si calidum lapidem aliquem tetigerimus sæpiùs verò opinione humida, atque admodùm vaporosa, ita vt vapor aliquis multus ex ægrorum corpore emergere conspicuè sentiatur: atque eorundem quomodò & prædictorum, nonnulla quidē statim ab initio visa permanent: aliјs visa ab initio differētia, vel adaugetur, vel dissoluitur: alia factam alteram habent, non ab initio enatam, & quæ modo eorum quæ ab initio visa sunt, perfectè corrumpitur. Differentiæ igitur secundum ipsam febrium essentiā tales quædam existunt. De aliis autem posteà videbimus: nam priùs dictas differentias dictioni Hippocratis accommodare bonum est. Cùm itaque inquit: Febrium hæ quidem manui mordaces sunt: aliæ verò mites, quòd ipse de his agat quæ perpetuò vel mordaces vel mites apparent, ostendit: nempe inferens, inquit: aliæ autem non mordaces quidem, sed increscentes, hoc loco non visas ab initio quidem mordaces, sed superiecta diutiùs manu mordacem reddentes sensum, declarans. Cōtrario his habent modo: vbi inquit: aliæ acutæ quidem, sed quæ ab ipsa manu deuincantur: nā principio visæ acutæ, paulatim exoluuntur. Acutas autem de caliditate celeriter manui respondente, & celerem suam indicante motionem, intelligas oportet: quomodò acutas quasdam appellamus ὀξείας, id est, ταχεῖς quod est celeres: atque acutos morbos dicimus, qui celeriter ad finem vsque sua per-
tran-

transeunt tempora. Ad dignoscendas autem dictas differentias nihil intererit si manibus vel manui dixeris, constat siquidem mentem habenti differentias huiusmodi non oculis sed manibus sensibiles esse. Adijciunt autem homines omnes eiusmodi additamenta, natura interdum ad id adacti: quæ vim eorum quæ dicuntur simul augeant, & præsertim illis in rebus, in quibus quod quæritur, per coniecturas quasdam & signa reperire possumus, & non sensibilem efficere dignotionem. Sic itaq; Hippocrates non solùm in orationis exordio: manuum meminit, verùm quoque & cùm inquit: aliæ autẽ acutæ quidem, sed quæ ab ipsa manu deuincantur. Deinceps verò differentiam ipsarum secundum magnitudinem declarans, inquit: aliæ confestim perurentes: aliæ perpetuò debiles. Cur itaque talis tangentibus ipsis fiat opinio, vt vel multa vel pauca esse videatur caliditas, rursum videbimus. Nunc autem quod videatur, duntaxat dicere satis erit. Quo enim modo in externis si quis oculis obtectis flammam tetigerit, aut multam in ea substantiã percipit, aut paucam, nullas in qualitate sentiens differentias: sic res habet in febribus: nempe interdum dignotio caliditatis secundum qualitatem eadem illi videtur, quæ in altero quodam est corpore: quantitate tamen differre inter se videntur. Inter ea autem quæ deinceps dicuntur, febres siccæ sufficienter notæ sunt: falsæ verò, non

notæ. Non enim tactus eſt ſenſibile, ſed guſtatus ſolius quod ſalſum eſt. At obſcurum magis eſt quod poſteà eſt dictum, vbi inquit: aliæ verò pemphigodees, aſpectu graues. Sed hoc loco variam reperimus ſcripturam: in plurimis ſiquidem exemplaribus adiectum eſt τὸ ἰδεῖν, id eſt, aſpectu, verbo πεμφιγώδεες: in paucis verò cum verbo ἰδεῖν adiectum verbum δεινοί, id eſt, graues: vnum autem interpretem qui ita ſcriptum nouit reperi, Sabinum ſcilicet quem Metrodorus eſt ſequutus, & quicunque ab his ad hæc vſque tempora deriuati ſunt. Atqui in paucißimis exemplaribus ſimpliciter ſcriptum reperi: aliæ autem πεμφιγώδεες. cui neque τὸ ἰδεῖν, neque τὸ δεινοὶ adſcriptum eſſet. Qui itaque: ſalſus: ad tactum refert, ait eas eſſe quæ pruritum quendam tangentibus faciunt veluti tum ex ſalſugine, tum ex ſalſis corporibus fieri conſueuit. Πεμφιγώδεες item ait eſſe πνευματώδεας, id eſt ſpirituoſas. Nã ſæpiùs effluuium aliquod aëroſum per cutim febrientium emergere percipimus. Quòd ſi non has dicat, ſed quæ cum puſtulis, quas Græci Phlyctænas vocant, exiſtunt, quandam ex neceſſariis differentiam prætermiſit, ex prædictarum generre quas maximè in ipſa febrium eſſentia eſſe dixi. Nempe vt caliditatis ſpecies valenter mordax vel vehemens vel ſicca vel ſqualida eſſe in febribus multis videtur: ſic & ſpirituoſa, manu ſcilicet ſpiritum quendam ad ſe latum

interd

interdum quidem vaporosum, & interdum siccum percipiente. Cæterùm cùm pemphigos nomen plura significet, fit vt alijs alius interpres designato vno solo illo quod ipse velit significato fidem verbo suo facere videatur audientibus. Satis itaque forsan erit πεμφιγώδεις febres πνευματώδεις, id est, spirituosas dici, tum quòd febres hæ ex earum sunt genere differētiarum quæ huc usque scriptæ sunt: tum quòd differentiam hanc prætermisisse videbitur, nisi quis ita intellexerit. Prætereà quòd in plurimis exemplaribus adijciatur verbo πεμφιγώδεις, verbum ἰδεῖν, id est, aspectu, necesse est nobis vt grammaticam attingamus loquacitatem, quæ interdum & ipsa ad eiusmodi vtilis redditur. De orationibus itaq; quæ apud Hippocratem peruestigantur, diligentiùs alibi pertractamus. Nunc verò satis erit, vt grammaticis obsequuti, de significatis huius nominis πέμφιγος iuxta illorum constitutiones dicamus. Videtur siquidem Sophocles in Colchis ipsam pro pnœa, id est flatu dixisse. cùm inquit ἀπῆξε πεμφίγων οὐ πέλας φόρον. id est, abduxit flatibus tributum non prope. Et idem in Salamine satyris: καὶ τάχ᾽ ἂν κεραύνια πεμφιξ βροντῆς καὶ δυσοσμίας λάβοι, id est, & confestim fulminea flatibus tonitru & fœtoris occupauerit. Aeschylus autem in Prometheo vincto: εὐθείαν ἕρπε τὴν δ᾽ ἡ πρώτιστα μὲν βορεάδας ἥξεις πρὸς πνόας, εὐλαβοῦ βρέμον καταιγίζοντα, μή σ᾽ ἀναρ-

πάσῃ δυσχειμέρῳ πέμφιγι ῥίψας ἄφνω, id est, re
cta sed reptili via quamprimum ad Boread
veneris flatibus: caue ne fremitus procellosus abr
piat te tempestuoso spiritu torquens repentè. V
detur & pro radijs ipsis nomine πέμφιγος vsu
Sophocles in Colchis per hos versus: ἰδὼν ἔθαυ
μασα τῇδε σκοπῶν, πέμφιγα χρύσεαν ἰδών. i
est, & sanè sum admiratus hàc speculans, radi
aureum intuitus. Ita & Aeschylus: ἐξ ἀντιαία
οὔτε πέμφιξ ἡλίου προσδέρκεται, οὔτ' ἀστέρος στόμ
Λητῴας κόρης, id est, ex aduerso neque radius s
lis conspicitur, neque os stellæ Latoniæ puellæ. P
Latice idem accepit in Prometheo, ἐξ ὅπλα βῶ
μήσε πρὸς βάλλῃ στόμα πέμφιξ. πικρὰ γὰρ, καὶ
διὰ ζωῆς ἄτμοί. id est, bene caue ne tuum atti
gat os latex. amarus si quidem, & non ad vita
vapor. In Pentheo quoque: μηδὲ αἵματος πέ
φιγα πρὸς πέδῳ βάλῃς, id est, neque guttam sa
guinis in solum ieceris. Videtur & pro nube p
suisse Sophocles in Salamine satyris illo vers
πέμφιγα πᾶσαν ὀψιαγέλων πυρὸς, id est, nube
totam, ignis vesperi ridentis micantisque.
apud Hibicum, πυκινὰς πέμφιγας πιόμενο
id est, crebros & frequentes latices bibentes.
ctus est autem hic sermo ab eo iuxta qua
dam comparationem dictam ab his qui pr
cella iactantur. vnde & plurimi eorum qui pr
sagiunt, de his quæ per imbres cadunt stillis, πέ
φιγας dici aiunt. Calimachus autem ita: μὴ δ

πε

πιμφίνουϲιν ἄνευϑεν ἔχα, id eſt, ne per ſtillas inducentibus ſine. Euphorion autem ita: εἶπεν δὲ ἄνϑη πιμφιγες ἐπιφύζουσι θανόντα, id eſt, dixit autem: flores, rores, admurmurant mortuo. Hæc itaque à πιμφιγος nomine ſignificata iam dicta ſunt. Antea autem & de duobus ex ipſis mentio facta. quoniam interpretes omnes optimi dictione vſum Hippocratem iuxta horum rationem conſenſerunt. Nunc verò dictis ſignificatis poſſumus & aliud tertium adijcere, vt πιμφιγώδεις dici intelligamus, quæ veluti exilientium & manui reſpondentium ſcintillarum opinionem mittant, súntque tales febres compoſitæ ex ſimplicibus duabus iam prædictis, & ſpirituoſa, & ignea. ſed expoſitioni huic aduerſabitur ſolum vnum, ſi verbo πιμφιγώδεις adiectum fuerit τὸ ἰδεῖν, id eſt, aſpectu. Iure itaque quidam ipſum ſuſtulerunt. Qui verò non auferunt, aut febres cum phlyctænis intellexerunt, vel quæ mentem lædunt. Quoniam verò febres cum phlyctænis ex ſymptomate nomen habent probabiliter Hippocratem ipſum ex accidenti ita peſtilentes vocare febres intelligamus. Iam enim & hæc vna quædam febrium eſt ſpecies. Thucydides quoque teſtatur, ita ſcribens: Et corpus quidem externum tangenti neque valde calidum erat neque pallidum: ſed ſubrubrum, liuidum, phlyctænis paruis atque vlceribus effloreſcens. Qui febres πιμφιγώδεις dici eas aiunt quæ animam lædant, longè à

proposita febrium differentia recesserunt. Veteres siquidem nonnulli phreniticam quandam appellabant, veluti sanè & lithargicam & peripneumonicam & pleuriticam. sed præsentis dictionis febrium catalogus à caliditatis desumitur differentia. In qua pestilens febris contineri potest, quòd putrem habeat humorem: Phrenitica verò non potest, quòd neque alij, neque Hippocrates ipse phrenitim febris speciem appellare consueuerunt: neque symptomatis ratione. quomodo quæ phlyctænas parit, inter dictas differentias contineri dicta est, non secus quàm aliæ quas nuper memorauimus. Reperitur siquidem Phreniticorum febris, quæ caliditatem mordentem habeat, semper toto eo tempore æqualem, quo tactus injicitur, vt omnium ipsarum prima dicatur. Atqui ne eorum quidem expositionem probamus, qui salsas febres dici aiunt à sensu ipso qui in ægrorum ore percipitur. videtur siquidem Hippocrates vniuersas continuata serie ad manum dignotiones dixisse secundum caliditatis differentiam, in qua genus totum est & febrium differentia. Nam si & pestilentem dictam esse πεμφιγώδη concesserimus, appellationem quidem sortietur ex accidenti: speciem verò ipsam ex peculiari febrium essentia. Pari modo neque qui salsas dictas esse aiunt, quæ salsuginem omnibus quæ gustat æger apparere faciunt, propositas in præsenti doctri-

na

na memorant febris differentias. Nam si inter febrium differentias has quoque posuit Hippocrates, prorsus & illas cum ipsis dixit. in quibus & saliua ipsa, & quicquid gustetur, amarum videatur. Differentia itaque eiusmodi non inter febrium differentias: sed inter succorum dignotiones collocare est melius: febres autem inter differentias caliditatis. quo etenim modo succi gustatus sensibilia existunt, ita febres tactus. Quod autem verbum δεινοὶ, id est, graues probè apposuerit Sabinus, qui ita dictionē scripsit: aliæ autem pemphigodees aspectu graues: anteà quidē dixi, sed & nunc admonebo. nempe graues aspectu ipsas dici, apud nos quidem, si cum phlyctænis & vlceribus fiant: apud ipsos verò, cùm desipuerint, & toruè respexerint. Sed de his vtrisq; quámnam oporteat mentem habere, anteà diximus. Pari errauerunt modo, qui spirituosas quidem eas dici inquiunt, neque ad tactum referunt, sed ad difficultatis spirandi speciem, in qua tum magna tum crebra fit respiratio. Est igitur maximè veri simile, vel spirituosam ad tactum existimare, vel pestilentem dici πεμφιγώδη. Si verò verbo πεμφιγώδεες, vox δεινοὶ, id est, graues adiecta fuerit: pestilens sola significatur. quæ ex eo ab alijs differt, quòd putrilaginosam habeat caliditatem, qualis in longissima quæ modo erat, extitit peste. Ob id neque calidi neque perusti tangentibus videbantur pestilēti laborā-

tes febre: quanquam interna vehementer inur-
rentur. vt & Thucydides inquit: Externum
quidem corpus tangenti neque valde calidum
erat neque pallidum: sed subrubrum, liuidum
phlyctænis paruis & vlceribus efflorescens. In-
terna vrebantur ita vt neque valde tenues ve-
stes, neque linteorum iniectiones, neque aliu
quippiam vel nudi tolerarent. Dicta vero &
πέμφιξ in Cnidijs sententijs quas ad Euryphon-
tem etiam medium referunt, his verbis: Ming-
parum semper vritque atque superstat πέμφ-
tanquam olei viridis veluti tela aranea. Vider-
tur itaque hi πέμφιγα appellare non totam phly-
ctænam: sed id solum, quod ipsam circumscrib-
telæ araneæ simile. Hippocrates itaque absolut-
proprijssimis primísque febrium differentijs, d-
inceps ad eas pergit, quæ ex colore desumuntu-
inquiens: aliæ autem impensè rubræ, aliæ veh-
menter pallidæ, aliæ liuidæ. Impensè rubras qu-
dem dixit, non simpliciter rubras. Deinceps a-
his vehementer pallidas, non pallidas. Liuid-
verò simpliciter nihil intensionis significati a-
ijciens perinde atque liuidissimas dixerit. nem-
hic color semper prauus est: ruber verò & pall-
dus familiares. Colores verò ὑπέρυθροι, quod e-
σφοδρῶς ἐρυθροὶ, id est, impensè rubri, vehemen-
tissimam quidem indicant caliditatem: sed ma-
teriam sanguinem. veluti ἔξωχροι, id est, val-
pallidi, pallidam bilem. Deiectiones verò in ip-

con-

considera, & si cum bile inueneris, ex ipsius refusione colorem naturalem permutatum esse agnoscas: si verò absque bile, colorem in febris differentia collocabis. Febres itaque huiusmodi tabem inferunt, nisi priùs aliquando cum rigore & sudore indicatæ fuerint. Impensè rubræ inter synochos constituuntur, atque à sanguinis mißione ad animi vsque deliquium iuuantur: vt in libris methodi medendi didicisti, vbi dignotionis eiusmodi differentiarum commoditas magna declaratur, singulis earum propriam habentibus curationem. Febres verò liuidæ à colore scilicet hæ cognomen sortitæ, sanguineum succum deesse indicant, atque cum eo & natiuum calorem, atq; ob id pernitiosæ sunt: ex quibus nonnullæ & eas quæ ob euacuationem inferuntur, syncopas inferunt: de quibus in methodo medendi didicisti. Tales febres appellat Euryphon liuidas, ita scribens: liuida febris habet interdum dentium strepitus, interdum & caput dolet, dolórque habet viscera, vomunt bilem: & cùm dolor habet, cernere non possunt, propterea quòd grauentur, ventérque siccesit, & corpus liuidum omne, labia qualia ei qui mora comedit: oculorúmque alba liuida, vidéntque quomodò qui strangulantur. Interdum verò minùs hoc patiuntur, sæpiúsque mutant colorem. In libro verò de morbis ab Hippocrate scripto, qui secundum Dioscoridem ab Hippocrate Thessali filio scriptus videtur, dictũ

est quisnam sit morbus liuidus. Principiū auten libri tale est: Mingitur multum cùm superinca luerit caput, sed de morbo liuido ita scribit: Morbum liuidum febris sicca habet, horrórque interdum, atque caput interdum dolet & viscera: bi lem vomunt, atque cum dolor fatigauerit, vide re non possunt, sed grauantur, ventérque arescit color liuidus. Labia oculorúmque candida liuida: vidéntque quomodò qui suffocantur interdum, & colorem mutant, atq; ex liuido subuiri dis efficitur. Quidam rursus hoc loco perperàm exposuerunt febrem liuidam, in qua liuidæ videntur deiectiones. Nempe his sequens est febrem quoque nigram appellare, in qua nigra deyciuntur, superest itaque finem dictionis explanare quòd ipse dixerit, & alia istiusmodi id est dicti similia. Dixit autem posterius eas quæ ex colore desumuntur differentias, non quæ secundum ipsam febris substantiam existant, propiùs verò & febrium earum quæ ab accidenti aliquo fiunt, vt cùm vel intermittentes vel continuas esse dicimus: atque intermittentium aliam tertianam, aliam quotidianam, aliam quartanam. Continuarumq; hanc quidē semitertianā, aliam ardentem, aliam frigidam, aliam accensam, aliam pestilentem, aliam palustrē, aliam epialā. Praxagoras & phreniticas & lethargicas, & icte ricas quasdā appellat febres inter acutarum differentias. Recentiores & synochum quandam ap-

appellant febrem non solùm continuam, differentiásque ipsius ponunt ὁμότονον vel ἀκμαστικὸν id est æqualiter affligentem & ἐπακμαστικὸν, id est increscentem, & παρακμαστικὸν, id est decrescentem. In vtraque autem sectione communi, atque ad morbos alios, nonnullas quidẽ acutas febres appellamus, alias longas: atque in alia, tum benignas, tum malignas, præterea ordinatas quasdam vel inordinatas: alias rursum circulares, alias erraticas. Veterum quidam & febres quæ in diuersis accenderentur partibus ab illis appellabant, pleuriticam quandam dicentes febrem & hepaticam & lienosam: alias à symptomate comatosas, cataphoricam, lethargicam, phreniticam, ictericã, de quibus omnibus in proprijs didicisti tractationibus. In præsenti sermone sufficienter tractata sunt quæ ad narrationem spectant. Nam præter id quòd mentem nostram aperuimus de interpretibus etiam celebribus mentionem fecimus, prætermissis cæteris omnibus qui de febrium differentijs aliquid citra commentationem explicatoriam pronuntiauerunt. Inter quos est & Archigenes de quibus in altera tractatione sermo erit.

Distentio corporis: articulorúmque duities & æger ipse dissolutus, atque articulorum confractiones, malum.

Contento distentóque relaxatum est contrarium, & duro, molle. Nam in sequẽtibus inquit:

Cutis

Cutis duræ mollitio, diſtentæ relaxatio. Di-
ſtenta autem ſiue cutis, ſiue articulus, ſiue corpus
dicatur, ad id quod ſecundum naturam habet
ita conferentes, ita dici intelligemus: quod ſcili-
cet neque diſtentum, neque relaxatum, ſed me
diocriter habet. Quæ itaque diſtenduntur, hæ
diſtenduntur, interdum quidem ob peculiarem
affectionem, interdum verò cùm à quibuſdam
alijs trahuntur: ob peculiarem affectionem qui
dem, cùm vel vehemens ob frigus concreuerint
vel ob aliquam cauſam arefacientem inaru
rint. Sunt ſiquidem plures, vt didiciſti: ten
duntur verò à continuis, nonnulla quæ vel ex
ſiccantur, vel inflammantur vel concreſcun
Contrario modo relaxantur quædam ab eo quo
ſecundum naturam eſt, diluta multa hu
miditate citra frigus. Quæ verò indurantur
indurantur ſicceſcentia vel propter frigus, v
ſcirrhum, vel ſiccitatem. Nam phlegmone tu
morem facit, non durum, ſed ἀντίτυπον, id eſ
non cedentem, quomodo repleti vtres humi
ſubſtantia, vel aëre. Vt enim duro ſimile a
paret quod contrà nititur, & non cedit ob com
mune accidens, quoniam & durum contrà n
titur: ſecundum tamen propriam naturam v
de diſcrepant. Pari modo & molli corpori e
lutum quandam habet ſimilitudinem, tam
quantum ad ſenſibilem pertinet opinionem, n
habet affectionem. Languente ſiquidem mo

te musculos facultate, corpora ægrorum iacentia tum exoluta, tum defecta videntur. Hanc itaque affectionem declarauit, inquiens: & æger ipse dissolutus. Apertè deinceps inquit: atque articulorum κατακλάσιες, id est, confractiones. Sunt qui tertiam syllabam, non per α scribant κατακλάσιες, sed per ι, κατακλίσιες, id est, decubitus. Sed quónam modo meliùs scribere oporteat, inueniemus, reuocatis ad memoriam quæ in prognostico περὶ κατακλίσεως dicta sunt in hac dictione, κεκλιμένον, id est, cubantem deprehendi à Medico ægrum oportet in latus dextrum, aut sinistrum, ac manus, & crura paulùm inflexa habentem. Attende autem hîc quòd manus, cruráque paulùm inflexa habeat. Nullo etenim pacto, vel plusquam conuenit inflexa esse, prauum est vtrumque, quòd secundum naturam non sit. inquit autem Hippocrates: Nam ita quamplurimi sanorum cubant. ob id consequenter inquit: Supinum verò iacere, tum manibus, tum cruribus extentis, minus bonum. Talem verò decubitum imbecillitatem virtutis ostendere tibi demonstrauimus: atque hanc adhuc magis decubitum eum, qui deinceps dictus est his verbis: si verò proclinior fiat, atque supernè ad pedes delabatur, grauius existit. Hos itaque decubitus in præsenti dictione significauit per hæc verba: & æger ipse dissolutus. Si igitur tum manus, tum crura pa

ra pa

ra parùm inflexa habere commendetur, quod vlterius existit, maiorem ostendit articulorum contorsionem. Sic enim appellauit eam in prognostico, his verbis: lethale autem & aperto ore semper dormire, cruráque supini cubantis inflexa esse, & διαπεπλεγμένα, quod significat διεστῶτα μέχρι πλείονος, id est, plurimùm dissociata, distractáque. Siue autem inflexa scripserit, siue dissociata, secundum vtrumque fractos ostendit articulos. Atque ob id meliùs est hoc loco scribere articulorum κατακλάσιες, id est, confractiones, vel distorsiones per α. Nam κατακλίσιες non admodùm bene de articulis dicuntur, cùm toti corpori tales appellationes, non articulis indere consueuerit Hippocrates.

Oculi ferocitas delirium portendit, atq; eiusdem inordinatus proiectus, peruersionésque, malum,

Ferocitas quidem delirij signum est, & maximè cùm impudens fiat, vt sæpiùs est dictum. Oculorum verò ῥίψις, id est, inordinatus proiectus, feroci aspectui contrarium est symptoma. Significat etenim eos qui non ampliùs apertis esse oculis possunt, propter imbecillitatem dispensantis palpebras facultatis. Peruersionem autem seu confractionem oculorum dicit cùm peruertantur, distorqueantúrque palpebræ, vt in prognostico percurrit, inquiens: Si intor-

t

ta fuerit vel liuida palpebra, vel labrum, vel nasus, malum.

COMMENTARII PRIMI, FINIS.

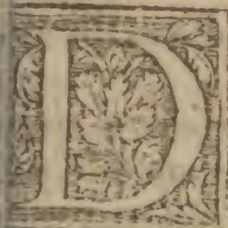

GALENI IN *SEXTVM EPIDEMIORVM* HIPPOCRATIS LIBRVM COMMENTARIVS SECVNDVS,

Ioanne Vassæo Meldensi interprete.

DILATARE, constringere, hæc quidem oportet, illa verò non.

Curationum sunt & hi modi, contrarijs conuenientes affectibus. Dilatare siquidem oportet quæ densata sunt, densare verò quæ plus iusto dilatata sunt. Ideo & secundam syllabam verbi στυγρῶσαι, *id est,*

*id est, constringere, cum accentu tenui, non áspi-
rato legere oportet: non enim est positum in dictio-
ne τὸ ὑγγὲν, vt quis existimauerit, ab Ionibus
στενὸν στενυγγὸν appellari ignorans. Sed fidem
abundè facit quod apud Simonidem scriptum
est, his scriptum est: Nemo in apertis atque vm-
bra carentibus montibus ita timuit neque leo-
nem, neque pantheram, solus στενυγρῇ occursan
viæ: vbi στενυγρῇ στενῇ, id est, strictæ angustæq;
idem significat. Constringuntur autem dilatan-
túrque præter naturalem symmetriam, interdum
quidem vasorum quorundam, vel partium sen-
sui obiecta oscula: sæpiùs autem & ratione con-
templabilia, tum in cute, tum in profundo. opor-
tétque condensata tum aperire, tum rarefacere
mediocriter calefaciendo: aperta verò coger
astringendo, & refrigerando. Absolutum ve-
rò sermonem de his habebis, vt in aliis curator
rationibus in methodi medendi tractatione dis
cutiendum.*

2 Humores hos expellere, alios siccare
alios verò imponere, huic quidem, illi ve-
rò non.

*In libro etiam de humoribus absolutior de h
constat sermo, veluti & in nostra methodo me-
dendi, quòd scilicet interdum sensibiliter redun
dantes vacuare humores conueniat, vel vomiti
bus vel clysteribus, vel per expurgantia medi
camenta, vel per vrinas, vel per sudores, vel pe*

sangu

ſanguinis miſsionem, vel per hæmorrhoïdem, vel per vterum, vel per ſcarificationem. Interdum verò euaporare ſuprà poſitis extrinſecus medicamentis, quorum hoc quidem ſiccare appellauit, prius verò expellere. Cùm commune vtrique ſit euacuare, contrarium huic tertio ſcripſit ἐνθεῖναι, id eſt, imponere, ſeu infercire, quod eſt γεννῆσαι, id eſt, generare, deficientes ſcilicet humores appellãs. Quòd autem hos per ea quæ, tum eduntur, tum bibuntur generemus, neminem latet: deligentes ſcilicet eorum, tum qualitatem, tum quantitatẽ, atque quónam modo, tum cocta, tum diſtributa, tum corporibus appoſita fuerint, curantes. Oratio hæc huic quidem, illi verò non: etiam ſi dicta non fuiſſet, nota erat. Nempe interdum quidem homine in vno partes quædam, tumefactæ vacuationem expoſtulant, aliæ verò tabe abſumptæ adiectionem.

Extenuare, incraſſare corpus totum, cutim, carnes, atque alia: hæc quidem, illa verò non. 3

Per τεῦχος quidem corpus totum intelligere oportet. Nempe & ipſum immoderatiùs incraſſatum extenuandum, & tenuatum incraſſandũ nobis non raro proponitur: ſæpiúſque non totum, ſed vel carnes quædam, vel cutis ſola, interdum verò & humores, quos ſignificauit adiecta oratione, atque alia. Oratio verò: hæc quidem, illa verò non, ita, vt in antè dicta

dictione exposuimus, dicta est.

4 Lenire item, exasperare, indurare, mol-
lire, hæc quidem, illa verò non.

*Qui communem vniuersalémque remedi-
orum scopum ab Hippocrate didicisti, curatori-
omnes quæ particulares sunt, consequi poteris ra-
tiones. Nam si contraria contrariorum sunt re-
media: leniri quidem quæ præter naturam exas-
perata sunt expostulant, exasperari verò, quæ læ-
gata sunt. Exasperantur ita & fauces sæpiùs si-
sibiliter, atque aspera arteria, ósque, & cutis t-
ta in tum scabiosis, tum leprosis adfectionibus:
exanthematis item nonnullis, tum miliaribus,
quàm hæc minoribus vel maioribus. Exasper-
tur & venter sæpiùs, cùm per ipsum excernit-
copiosus biliosus humor syncerus: id quod etia-
nonnunquam ex edulijs, tum acribus, tum mo-
dentibus efficitur. Taliumq́; sanationem moli-
oportet per ea quæ asperitates sanant medicam-
ta, quod λεᾶναι vocauit. Quæ verò contrario d-
ctis affecta sunt modo, exasperari postulant:
cute quidem, & circa, tum capitis, tum menti p-
los id accidit. Capitis quidem in alopecijs, ophi-
si, & palpebrarum ex destillatione defluuij
μαδήσεις Græci dicũt: menti verò cùm pili ipsi-
vel lentè, vel cum difficultate enascuntur, in qu-
bus & ea omnia sumus experti, quæ ad alopeci-
conueniunt medicamenta: in cæteris verò corpor-
part-*

partibus,in quibus caua vlcera & ſinus integri, pharmaca infundimus abſtergentia, partéſque exaſperamus,ventrémque lenta pituita repletum nonnunquam exaſperatoriјs detergimus medicamentis. In eodem ſunt genere qui hæmorrhoïdum purgationes prouocant peſsi. Præterea ficoſos in palpebris tumores priùs exaſperamus, atque ita extenuantibus inungimus medicamentis,id facientes vt exulceratæ eminentiæ medicamentorum virtutem in profundum ſuſcipiant. Scitis me in his vſum aſpera ceti marini cute,ſepiæ teſta,& pumice : atq; cùm hæc non adeſſent, cyathulo ipſo oculariæ melæ,cuius extremum anguſtum, non latum eſſet. Præterea cùm vlcera capitis manantia, & faui ſimilitudine appellata ceria, myrmeciáſque, atque alia huiuſcemodi medicamentis liquefacere volumus,antè exaſperamus, vel vnguibus noſtris mediocriter, vel linteo aſperiore, vel aliquo ex prædictis, atque ita ſuprà imponimus ipſis medicamenta. Indurare, mollire, vtimur quoque & his : ſæpiùs quidem in toto corpore, ſed interdum vna in parte. Induramus ſiquidem eos, qui & tumefactum & humeſcentem habent totum corporis habitum, priùs linteis confricantes, duráque vſi fricatione, atque in puluere exercentes. Eos verò qui hæc non ferunt,medicamentis quæ deſiccant ad id formatis conſtitutíſque: Lauacri abſtinentia item,& dictis fricationibus,pro virtute

scilicet & paulatim horum vsi adauctionibus. Partem autem vnam interdum ita affectam, iu- xta rationem eorum quæ dicta sunt, curamus. In artubus autem continuè id fieri maximè vide- tur. Prætereà vlcerum omnium cùm carne im- pleta fuerint, cicatricem ita facimus: quæ enim obduratur caro in cutem transit, fitq; cicatrix. Rursus per contraria molliuntur, quæ callum acceperunt, phlegmonæq; in scirrhum conuersæ: hoc modo & lienis induratus sanatur, cutísque quæ incrassatur in eo affectu, quem elephanta vocant: cicatricésque duriores quàm oportet mol- libus, veluti valde molles induramus.

Excitare item & stupefacere.

Quod sensus quidem motionésq; eorum qui- bus exoluta hæc sunt, excitare non paruum præ- stet Medicis vsum, nemo ignorat. Stupefacere ve- rò in solis vehementissimis doloribus interdum vtile est, cùm scilicet ex opio & mandragora & hyoscyamo medicamenta porrigimus. Nam ipse inquit: stupor autem mediocris dolorem soluit. Si quis enim vehementioribus, vel pluribus vsus fuerit stupefactorijs medicamentis, corpora, tum refrigerantur, tum mortificantur.

Atque alia quæcunque huiusmodi.

Quæ secundùm similem prædictis fiunt con- trarietatem dicit, vel calefacientia, vel refrige- rantia, vel humectantia, vel siccantia, vel quæ quod decidit, reponunt, vel quæ quod toto genere

prate-

præter corporis naturam existit, excidunt, vel quod distortum est, dirigunt, vel obstructum recludunt, vel etiam alia quæcunque in curatoria methodo dicta sunt, communem habentia omnia scopum, contrariorum scilicet in affectibus adhibitionem.

Deriuare. 7

Modos curationum in humoribus hoc loco docere incipit: qui quanquam absolutiùs in libro de humoribus scripti sint, nunc tamen & memoriæ gratia dicentur. παροχέτευσιν, id est, deriuationem quidem nominare cõsueuit Hippocrates, cùm humor aliquis vacuari postulans non quo loci ferri oportet, cœperit: neque item valde longè à conueniente, neque in maximè contrarium locum: verùm vt si per vrinas vacuari cœperit, afflictis, vel vesica, vel renibus, tunc deriuare per ventrem est melius: vt si & per ventrem delationis impetum acceperit, malè habentibus intestinis viceuersa in his humorem vacuari postulantem ad vrinas ferri procurabimus: mulieribus quoque interdum per vuluam, vel contrario modo cùm fluxio ad vuluam fuerit, ad vrinas & ventrem deriuabimus. Si verò in aliqua talium vacuationum vomitum prouocauerimus, ἀντίσπασιν, id est, reuulsionem id appellat: veluti si vomitus retraxerimus in vuluam & vesicam, vel sedem prouocantes.

Obedientia confestim reuellere, ma- 8

lè cedentia euincere.

Verbo παροχετεύειν, id est, deriuare consequenter est illatum ἀντισπᾶν, id est, reuellere: quoniam ita edocet quónam quis modo optimè reuulsionem facere debeat. Hippocrates autem vbi reuellere pertransijt, confestim accessit ad id quod maximè commodum his existit, qui probè humores sunt retracturi, qui ad partem aliquam impetum fecerunt. Non enim perpetuò reuulsorijs est insistendum medicamentis, sed tempus aliquod tanquam reuellentium feriam inserere oportet: vt qui priùs in parte adfecta constabilitus fuerit, vacuari sinamus humorem. Nempe si in ea parte permanserit, bifariàm molestus erit, nempe & quòd copia distendet, & quòd qualitate contristabit: quòd si eos vacuari humores qui ad partem sunt priùs illati, permiseris, partem vindicabis à dolore, faciliúsque aliquid per reuellentia remedia assequeris, parte non ampliùs humores ad se vi doloris proritante, ad inclinationem quam ab initio non rectè fecerant.

Humorem alium non prodeuntem educere conuenit, prodeuntem simul effundere, operari simile, vt dolor dolorem sedat: dissimilia sublimè lata deorsum soluere, atque ad contrarios locos, vt capitis purgatio, venæ sectio est, quando non temerè affertur.

Quòd humor alius non procedens educendus sit.

it, ex his constat, quæ tum in aphorismis, tum in libro de succis didicimus. Nam si contristans excernatur, mediocrísque sit vacuatio, nihil curiosè agens Medicus expectet, quomodo si non mediocriter fiat, quippiam moliatur, interdum quidem copiam retinendo, interdum & quod vacuationi deest excitando, quod ipse nominauit, cùm dixit: prodeuntem συνεκχυμοῦν, id est, coeffundere, ἐκχυμώσεις siquidem eas quæ in vasis sunt effusiones & vacuationes vocare consueuit. Verbum verò ἐργάσασθαι, id est, operari, dictum esse constat pro μεταλλάττειν, id est, mutare, vel μιγνῦναι, id est, miscere. Atqui incertum vtrum cum prædicto ordinandum sit, an ei quod deinceps dictum est adiungendum. Nempe vtrolibet modo dici non propriè videtur: atque ob id nonnulli tanquàm sequens prædictis illis coniunxerunt, deinde altero principio dixerunt, simile: vt dolor dolorem sedat. Alij verò principium sequentium fecerunt: operari simile. Sed quoniam, vt dixi, dictum modo vtroque, neutrolibet est probabile, multi ad mutationem ipsius sunt progressi: veluti & aliorum quæcunque in nomine vno obscuritatem habent. Nonnulli itaque primam syllabam per ο, secundam verò per γ, & ι, scribunt ὀργίσασθαι, alij verò primam quidem per ε, & ρ, secundam verò per γ, & α, ἐργάσασθαι τὸ ὅμοιον, id est, operari simile. Deinde autē in parte exempli dictū esse:

vt dolor dolorem sedat. Scriptum etenim hoc in exemplaribus multis, sed rectè in exemplaribus Dioscoridæ scriptum non est. Videtur siquidem ab aliquo tanquàm adscriptum expositioni: sed rursus à bibliographo transpositum in dictionis contextum, quod verò per ο, prima syllaba, per γ, & ι, secunda scribitur ὀργίσασθαι, id est, irasci, extimularíque, valde affectatum est, & longè ab Hippocratis interpretatione recedens, siue de nobis ipsis, siue de partibus quæ curantur, dicatur, siue de humoribus. Nam per verbum ὀργίσασθαι significari putant tanquàm ad iram humorem ipsum incitare, & ad excretionem proritare. Sed hæc quidem contemptibilia existunt, & parua, veluti & omnia quæ de dictione explanantur, si rerum veritas seruetur. Quòd si illa moueantur, tales vitare oportet scripturas, quomodò & impræsentiarum scripturas expositorum omnium, qui sanationes aliquas interdum per similia fieri, & non perpetuò per contraria haudquaquam improbant. Quòd Hippocrates ipse nonnullos existimasse suspicatus sit, vno exemplo errorem ipsorum demonstrauit in aphorismis scribens:
5. aph. 21. Est autem vbi in distentione citra vlceratione͂, iuueni bene carnoso, æstate media, frigidæ aquæ multa perfusio caloris reuocationem facit: calor autem hæc soluit. Nempe frigidum existentem aff[ec]tum tetanum simili auxilio solui quis arbitrabitur, frigidam ipsi perfundens aquam, sed
hoc

hoc non ita habet: nempe calorem reuocando auxiliatur, ita vt si non reuocauerit, summè lædat. Vt autem auxilium hoc quod frigidum videtur, tetanum frigidum affectum calefaciendo interdum iuuat, sic calefacientia alia per accidens refrigerant, caliditatem igneam discutientia & euaporantia. De his sanè in tota methodi medendi tractatione scriptum est à me, vbi per contraria affectibus auxilia curationem perpetuò fieri demonstraui. Qui verò dolorem minorē per maiorem curari putant, maximum quippiam perperàm vident. Non enim dolor curationem operatur doloris, sed affectus dolorem procreantis remedium quod cum dolore est. Nempe quòd symptomatis nullius curatio primùm fiat, sed perpetuò affectus symptoma ipsum facientis, didicisti. Si verò quis nunquam quidem primùm sed interdum per accidens similia similium sanatoria esse dixerit, per media primùm contraria, & verum dicit, & scientificè hoc constat, tum per sanatoriam tractationem, tum etiam per eos qui in aphorismos confecti sunt commentarios. Quòd autem quidam inusta coxæ vertebra in Ischiadicis dolorem dolore sanari dicant, id manifestam habet absurditatem. Non enim per dolorem curatus est affectus: sed per inustionem, in qua dolor fortè fortuna contigit. Frangens verò membrum vel secans, vel quouis aliter modo ad dolorem perducens, nequaquam sanauerit. Atqui si dolor re-

medij causa esset, perpetuò Ischiadas curasset. Eodem pariter modo in dentium dolore, dolentem dentem vbi quis sustulerit, hominem absque dolore fecit, sublato non ob concitatum dolorem dente: sed propter ablationem cum qua simul dolor cœpit. Nam si & absque dolore trahi potuisset, pari modo æger & absque dolore fuisset, quo modo & citra extractionem si frangens quis ipsum vel dimouens quis dolorem concitauerit: vt dolorem quidem vehementiorem fecit, sic & nihil attulit iuuamenti. Quòd igitur modo vtroque dolor dolẽtibus, quantum in se est, inutilis existat, neminem latere puto. Nempe per anodyna remedia dolentes partes multæ curantur: atq; in alijs sæpiùs magni dolores qui per forinsecus adhibita fiunt, quietem nullam ob affectionem aliquam dolentibus inferunt. Vnum siquidem est sanans quod prorsus affectum quouis modo extirpauerit, siue citra dolorem, siue cum dolore. Ratione eadem dolor dolorem sedare non est natus, quin potiùs contrà, prorsus exacerbare. Hoc itaq; exemplum conspicuè est adulterinum. Ad aliud autem eorum quæ dixerunt, pergentes, prauitatem ipsius contemplabimur. Nempe aiunt vomitum vomitu sæpiùs curari, mordentésq; deiectiones clystere. Est autem & hoc in loco sanatio vna, affectum scilicet prorsus extirpare: in quo vel nauseabundi existunt, vel continuè morsi consurgunt. Fit autem hoc bifariàm, vt cõstat.

Vni

Vno quidem modo vacuantibus nobis humores, qui tum nauseam, tum morsum intestinorum faciunt: altero verò modo, tum coquentibus, tū permutantibus in qualitatem commodam, vel cōtemperantibus. In his autem & sanationem à contrarijs fieri est demonstratum. Nam humorem, tum alienum, tum præter naturam vacuare, & ipsum tenere inter se contraria existunt: atq; ea quæ in qualitate est mutatio per contrariam efficitur qualitatem: sed impræsentiarum perquirere non oportet, cùm per totam curandi methodum sanationem per contraria perpetuò fieri sit demonstratum. Sed quoniam sæpiùs rationibus, tum empiricis, tum methodicis adducti quidam calumnijs premere ipsum conantur, similes nuper dictis adferentes rationes, forsan satiùs est vt absoluta præsenti enarratione librum componamus, in quo contraria contrariorum remedia sola primùm & per se esse demonstrabitur. Nempe per accidens caluus Medicus caluum ægrum, similis similem sanare potest: & qui acuminato est capite acuminatum habentem caput, & claudus claudum. Liber autem componendus inscribetur: Quòd bene ab Hippocrate dictum sit, contraria contrariorum remedia esse. Nunc rursus peruenimus ad propositæ dictionis explanationem, in qua primam syllabam per ι, & ρ, antiquis in exemplaribus scriptā esse dixi, & quamuetustißimi expositores in hunc norunt modum.

Obser

Obſeruauit eam Dioſcorides, quanquam antiquas ſcripturas multas permutauerit. Scripſit itaque, ſibi tanquam in commentario Hippocrates, vt alias multas, tum coniecturaliter, tum breuiter, ſic & orationem ἐργάσασθαι τὸ ὅμοιον, id eſt, operari ſimile. Præfatus ſiquidem, quòd interdum meliùs ſit his quæ vacuantur opitulari, intulit ἐργάσασθαι τὸ ὅμοιον, id eſt, ἀναμίξαι, id eſt, humori qui probè vacuatur permiſcere ſimile: licet & quod ab ipſo infertur, diſsimilia, ſenſu eodem explicare. Nempe & diſsimiles humores cum his qui probè vacuãtur effundere conuenit. Quòd ſi ἐργάσασθαι quis accipere voluerit pro μεταβάλλειν, id eſt, permutare & ἀλλοιῶσαι, id eſt, alterare, & πέψαι, id eſt, coquere, ita quoque & medicinalem ſenſum habuerit dictio. Nam ſi probè quis excernatur humor, eos qui vacuatione indigent conuenit συνεκχυμῶσαι, id eſt, ἐξομοιῶσαι, id eſt, aſsimilare & συνεκκρῖναι, id eſt, ſimul excernere, ſiue ſimilitudinem aliquam ad ipſum habuerint, ſiue diſsimilitudinem. Poteſt & Hippocrates orationem diuiſiſſe, ita vt operari ſimile, prioris finem fecerit, poſterioris verò principiũ huiuſcemodi feciſſe: diſsimilia ſublime lata deorſum ſoluere, vt ſenſus talis ſit: diſsimiles partibus in totum humores ſurſum quidem latos ſoluere: ſi verò deorſum repant, ſurſum reuellere, intelligentibus nobis diſsimilia dicta eſſe quæ locis propria non ſunt. Eandem faciemus expoſitionem, & ſe-

cund

cundùm scripturam aliam, in qua prima syllaba per ο, & ϱ, scripta est. Nẽpe ὀργίσασθαι τὸ ὅμοιον indicare dicimus, oportere vnumquemque ex nobis humores qui effunduntur similes his qui vacuantur reddere. Pari modo & dißimiles, similes faciendi. Potest forsan, vt nonnulli existimauerunt, verbum ὀργίσασθαι dictum esse per metaphoram ab animalium turgore. Nempe & ita vsus videtur Hippocrates cùm inquit: Medicari in valde acutis oportet, si turget materia eodem die. Nempe in promptißimis ad excretionem, properantibusq; ad vacuationem humoribus, tum hîc, tum in alijs aphorismis voce, ὀργᾶν, id est, turgere vsus videtur. Sic & nunc par esse inquiunt, vt ὀργίσασθαι de humoribus dictum sit, pro παρασκευάσαι, id est, faciles ipsos ad excretionem apparare. Rursus autem principio altero ad commodum quippiam veluti pronum ducamus sermonẽ. Nempe quoniã inquit: τὰ ἄνω ἀρθέντα, id est, sublimè lata deorsum soluere, atq; ad contrarios locos, ἀρθέντα quidem, vt tanquam ὁρμήσαντα, id est, irruentia, vel impetum capientia significet, est existimandum, vt de prima affectus generatione agat, ad contrarios locos confestim repellere iubens. Deorsum quidem in his quæ sursum habent generationem, sursum verò in his quæ deorsum repunt, veluti curationem ratione eadem vsi molimur, ad diuersos autem ducimus locos. Nam si fluxionem ad pedes & crura

decu

decumbere senserimus, ex venis cubiti sangui-nem auferemus, aut per vomitum purgabimus: non quomodo quidam putant nullo pacto sursum reuellendum esse, & si ad inferiores partes irruen-tibus humoribus magnus quidam futurus i[n] ipsis sit adfectus. Possumus & ἄνωθεν ἀρθέντα intelligere vt de humoribus sursum irruentibus dictum sit, vt verbum ἀρθέντα proprius dictum sit. Intelligentia verò eadem & nunc manet. Nempe humores ἄνω αἰρομένους, id est, μετεωριζο-μένους, id est, quod est sublime petentes, deorsum reuellere oportet, quod non probè ruant: contrario verò contrario modo, vt si in caput repant, per deiectorium medicamentum & sectionem in cu-bito venæ retrahimus. Nempe vtraque deorsum tum vacuant, tum reuellunt. Verisimile est au-tem & contrarios locos ita dictos esse ab eo in ta-li quodam sensu: morbos, tum sursum latos, tum inibi genitos, deorsum quidem statim ab initio retrahere conuenit, & ad contraria his deinceps agere: quod est localiter vacuare, vt in capite. Dolentem enim parte capitis posteriore, secta in fronte è directo vena iuuat, topicum existens remedium.

Abscessus veluti bubones, signa quidem sunt germina habentium, tum aliorum, tum præcipuè viscerum. Maligni autem sunt hi.

H IC

HIC COMMENTARIVS GALENI DESIDERATVR.

Spiritus parui crebri, magni rari, parui rari, crebri magni: extrà magnus, intrà paruus, intrà magnus extrà paruus: hic quidèm tardans, ille verò festinans: duplex intrò reuocatio veluti super inspirantibus, calidus item frigidus.

HAEC EXPOSITIO EX primo de spirandi difficultate.

Difficultatum spirandi diuisionem integrè hoc loco scripsit Hippocrates, & quæ secundum magnitudinem paruitatémque, & quæ secũdum densitatem & raritatem existunt: nempe oppositiones duas manifestè connectit, tum eam qua magnitudo paruitati aduersatur, tum eam qua frequentiæ raritas: facitq; primùm quatuor difficultatum spirandi coniugia: vnum quidem quo minor frequentiórque naturali est respiratio: alterum quoties maior rariórque: mox tertium quo minor & rarior: quartum quo maior & densior. Primæ autem illæ difficilis respirationis differentiæ, totius sunt respirationis, quæ ex duabus conflatur partibus, expiratione scilicet & inspiratione, & neutrius partis. In aliis autẽ duabus differentiis quæ consequuntur, vbi inquit: extrà magnus intrò paruus, intrò magnus, extrà paruus, partes duæ respirationis cõparãtur inspiratio

&

& expiratio. Duæ verò sequentes differentiæ in quibus dicitur: hic quidem tardans, ille verò festinans, alterius partium respirationis propriæ esse putandæ sunt, quæ maximè in essentia motus existunt: nulli siquidem præterquàm motui propria sunt velocitas & tarditas. Quod verò deinceps dicitur, duplex intrò reuocatio, veluti super inspirantibus, inæqualitatem denunciat inspirationis: quæ quidem inæqualitas similem in expiratione efflagitat, quam non ab Hippocrate sed à scriptore prætermissam existimauit Galenus. Non aliud autem significat nisi spiritũ intercisum, quem alij offendentem dicunt, alij duplicatum, alij deficientem, alij velut reuocatum, alij reuulsum. Quæ omnia si altius percontari volueris, ad tertium de difficultate spirandi tibi eundum arbitror. Deinceps ad calcem orationis scribit difficultatis spirandi oppositionem hoc pacto: calidus, frigidus. Nempe vt magnus & paruus, & densus rarúsque: ita calidus & frigidus est spiritus, de quibus fusißimè in prognostico agitur.

RVRSVS INCIPIT Galeni commentarius.

Spiritus autem frequens quidem cùm existit, dolorem vel phlegmonem in locis septo transuerso superioribus indicat. Magnus autem & ex longis interuallis, delirium: frigidus verò si ex naso & ore prodierit, lethalis admodùm iam est.

Medicatoria continuarũ oſcitationum longa ſpiratio. 12

Dictionem quoque hanc in ſecundo epidemiorum explanauimus.

Non bibentium verò,& vix bibentium breuis. 17

Vt in ſecundo epidemiorum exemplaria plurima orationem ita ſcriptam habent:non bibentium verò, & vix bibentium longa reſpiratio, ita hoc loco breuis, ſed de vtraque ſcriptura in cõmentarijs ſecundi epidemiorũ abundè eſt dictũ.

Secundũ rectitudinem fiunt lateris dolor, hypochondriorum diſtentiones,lienis tumores,& ex naribus eruptiones,quæ itẽ ſecus aures ſunt, & magna ex parte talia ſunt,quæ in oculos decumbunt. 14

In plurimis exẽplaribus oratio habet vt nũc ſcripta eſt:comperies verò & hanc, quanquam raró:Secundum rectitudinem & lateris doloris, hypochondriorum tenſionis,lienis tumoris, & ex naribus eruptionis:quam quidem ſcripturam & ego recipio tanquam & medicatoriam & conſpicuam:& ſanè quod ex altera ſignificatur oratione idem exiſtit,expoſuimúſque anteà dictionem hanc in ſecundo epidemiorum. Verùm hoc loco ſuperfluè apponitur quod dicitur de auribus & oculis,quòd partes hæ ſubiaceant his quæ ſecundum rectitudinem fiunt, duobus modis. Nempe interdum ex ſeipſis in alias quaſdam

partes reiectiones moliuntur secundum rectitudinem: Interdum verò & affectus alijs in oculos, vel aures hæc decumbunt.

Considerandum nunquid omnia secundum rectitudinem fiãt, an ea quidem quæ infernè sursum, qualia circa maxillas fiũt, oculos, & aures: ea verò quæ supernè deorsum non secundum rectum fiant: quanquã synanchici rubores laterúmque dolores secundum rectitudinem fiant.

In secundo epidemiorum non amplius dictio ipsa adiacet, in qua dubitatur, an ex absceßibus qui infernè sursum fiunt, commodè semper seruetur rectitudo: ex his verò quæ supernè deorsum fiunt, corrumpantur, & fiant quidam non secundum rectitudinem abscessus. Incertum sanè vter priùs scriptus sit, vel liber secũdus epidemiorũ, vel hic. Nõ enim quòd liber ille secũdus, præsens verò sextus inscribantur, propterea priùs illum scriptum esse putandum est: tali quidem dictione in illis libris, qui ad publicationem ab ipso confecti sunt. In commentariis verò non ampliùs. Nam quæ discriminis causa ab Hippocrate in chartis vel tabulis scripta sunt, ea filium ipsius Thessalum collegisse inquiunt, atque hos duos libros tum secundum, tum sextum confecisse: quidam & quartum aiunt: ad publicationem autem confectos esse fatentur tum primum, tum tertium. Quidam & ob eam rem verisimile esse

consent

consentiunt ex prioribus in secundo epidemiorum scriptis, posteriora hæc quæ in sexto continentur, scripsisse: contemplatum verò posteà ipsum abscessum ad inferas partes factum commodè non secundum rectitudinem, ita scripsisse quæ in hac oratione continentur. Si verò addubitans quidem hoc loco, & posteà quàm iudicauit deinceps ea de quibus dubitauit, securè in secundo epidemiorum enuntiauit, illis magis est credendum. In his itaque quæ scribit: quanquam synanchici rubores, & laterum dolores secundum rectitudinem fiant, de commeatione intelligere oportet, non ea quæ ex lateris dolore ad synanchicum fit, sed ea quæ ex synanchico ad lateris dolorem, sermonem esse. ipsa etenim supernè deorsum fit, de qua addubitans prædixit: ea verò quæ supernè deorsum, non secundum rectum fiant. His itaque sibi per exceptionem obiectis, deinceps infert quæ in sequenti dictione ita habent.

¶ Considerandum quoque, nunquid quæ sub hepate existunt, aut supernè distribuūtur secundum rectitudinem fiant, veluti cùm in testes, vel varices fiunt decubitus.

Costarum dolores ex anginosis secundum rectitudinem fieri præfatus, deinceps inquirit, vtrum & in his abscessibus, qui ad inferas corporis partes fiunt, perpetuò seruetur rectitudo, an non, vt in antecedente addubitauit oratione. Sed hîc quidem dixit: quæ supernè deorsum, nunc ve-

rò, quæ ſub hepate: terminum ſtatuens, vt videtur, omnium tum inferarum tum ſuperarum corporis partium. Nam gibba ipſius ſepto tranſuerſo coniuncta eſt, quo fit vt quæ hepate ſuperiora ſunt, ea & ſepto tranſuerſo ſint ſuperiora, cor ſcilicet, pulmo, & thorax qui hæc continet: atque adhuc multò magis collum, caput. Cætera omnia ſunt inferæ corporis partes, quæ ſi inter ſe comparentur, ex ſuperis hæc quidem magis, illa verò minùs ſupera exiſtit. Conſueuimus verò in his quæ ita dicuntur, minus ſuperam, inferam dicere, veluti ad id quod ſupra iacet conferentes: minus verò inferum, & ſuperum ad quod ipſo eſt inferius. Atque ob talis locutionis negligentiam non parum in conſuetudinem extenſæ, æquiuocatio quædam oritur, atque in ſermonibus conturbatio, cuius memores vbi intelligemus dicentem ipſum: abſceſſus ad inferas partes meliores eſſe, conſiderandum quónam vſus modo dixit κάτω, id eſt, infera, atque vnà & partium dignitates definiendæ. Nempe ob id magna ex parte ſuperi abſceſſus grauiores ſunt: quòd partes hoc obſeſſæ malo, periculo magis pateant quàm inferæ. Nam ſi cerebrum vel guttur, vel ſtomachus, vel pulmo, vel thorax, vel cor phlegmone obſideantur, lethalis eſt morbus. Partibus verò hepate inferioribus phlegmone obſeßis, pauci admodùm moriuntur, & præſertim ſi rectè curentur: hepatiſq; ipſius gibba quàm ſima periculi magis particeps.

ſúntque

ſúntque qui eum inter totius corporis ſuperas partes conſtituant, veluti os ventris. Hæc igitur à nobis præter inſtitutum dicta ſint, quanquam præter inſtitutum non exiſtant. Quod verò ex præſentis orationis explanatione ſupereſt, deinceps abſoluamus. Inquirere ſiquidem videtur Hippocrates, an abſceſſus ſub hepate supernè tranſmiſſi, veluti in teſtes & varices vt ſecundum rectitudinem fiant, melius ſit: vel ſi non ſecundum rectitudinem fiant, ſimiliter ipſis auxilio eſſe poſſint. In nonnullis quidem fieri non poteſt vt rectitudo cognoſcatur: vt quòd varices inſaniam curent, ſecundum rectitudinem facto abſceſſu. Nempe diſcerni non poteſt, an dextra cerebri in parte facto abſceſſu inſaniuerint, aut in ſiniſtra: quemadmodum neque ſi ex longa tuſſi citra lateris dolorem in teſtem abſceſſus fiat. quanquam fortaſſis & in his ſeruetur rectitudo, quanquàm non certò cognoſcamus vtra pulmonis pars vel cerebri adfecta fuerit. Præterea melancholiam hæmorrhois ſæpiùs ſanauit, neque hîc cognoſcentibus nobis rectitudinem. Quòd & ſanguinis vacuatio per vuluam copioſa morbos plurimos ſanet, nemo eſt qui ignoret. Imo neque hîc cognoſci poteſt, vtrum per venas dextri vteri, vel ſiniſtri, vel vtriuſque excretio fiat: hæc itaque vel cognitu difficilem, vel prorſus incognitam habent rectitudinem. In quibus autem dignoſci poteſt rectitudo: in his, vt videtur, conſiderandum

esse ait Hippocrates, an perpetuò abscessus qui ad partes inferas fiunt, meliores his sint, qui secundum rectitudinem fiunt.

17 Consideranda hæc quò, vnde, & quamobrem.

Si ex solis vltimis, vel omnibus prædictis de abscessibus tum his qui secundum rectitudinem, tum alijs qui non secundum rectitudinem fiunt, illatum hoc sit, est incertum. Quod autem dicitur huiusmodi est: Considerandus, inquit, locus ad quem fit abscessus: nam verbo hoc, quo significatur. Consideranda & pars ex qua fit, nempe & ex voce: vnde: indicatur. Consideranda quoque & causa ob quam fit. siquidem & hoc ex oratione: quamobrem significatur. Scire enim oportet virum à natura ex morbi concoctione, vel transfluente citra concoctionem ex altera in alteram partem contristante humore, abscessus fiat. Potest quis dictionem hanc à prædictis separare, principiúmque consequenter dictorum iuxta præscriptum modum facere: Consideranda hæc, quo, vnde, & quamobrem, venæ temporum non firmantur, neque viriditas pellucida. Dixi & ita posse quempiam totam diuidere orationem, veluti vtique & alio quodam modo qui talis sit: venæ temporum non conquiescentes, neque viriditas pellucida, si spiritus deficit, & quæ sequuntur. Nempe nisi: viriditas pellucida: orationi adiectum esset, potuisset oratio multiphariam

diu

diuidi, vt commentarius, non operis contextus: nã de hoc iam intellexit. Adiecta verò & hac oratione, χλώρασμα λαμπρόν. id est viriditas pellucida, obscurior adhuc efficitur sermo. Nempe & iã diximus in aliis orationibus in quibus χλωρὸν nomen scriptũ est, nosci manifestè nõ posse, quisnã color per ipsum significetur: sicuti neq; si χλόασμα scriptũ fuerit, vt quidã scribunt. Videmus si quidem & nunc in ipsa Cõ Hippo. patria, & omni nostra Asia, χλωρὰ quidem appellari & olera, & arbores, & plantas, tanquàm χλοβά, id est viridia. χλωράζειν quæ pecora dicimus, quæ vernã herbam edunt. Dicunt etiam & homines quosdam χλωροὺς qui non habent colorẽ herbæ similem, sed potiùs pallidum. Incertum est itaque, an Hippoc. ὕπωχρον appellet colorem χλωρὸν, & χλοβὸν, quod valde multis contingere videtur, aut χλόη, id est herbæ similem, quod rarò admodum fieri videtur. Cùm itaque hæc obscura sit dictio, maior prætereà fit obscuritas, si adiicitur vox λαμπρόν, id est pellucida. Nempe quidnam indicare voluerit ex orationis huius: χλώρασμα λαμπρόν, id est viriditas pellucida: scriptura, inuentu est difficile, & ob id sanè interpretes quidam talem omnem obscuritatem effugere volentes scripserunt: οὐδὲ χρῶμα λαμπρόν, id est color pellucidus, aiuntq; λαμπρὸν de naturali ægri colore intelligendum esse. Sic & Sabinus legendum contendit.

Venæ temporum non conquieſcentes, neque viriditas pellucida, ſi ſpiritus deficit, vel tuſsis ſicca ferina non fuerit, vt morbus in articulos firmetur expectare oportet, plurimúmque ſecundum rectitudinem diſtentionum ventris.

Dixi fieri poſſe vt abſque prima orationis parte per ſe legatur: ſi ſpiritus deficit, & quæ deinceps ab ipſo ſcripta ſunt. ſpiritus autem nunc intelligendus qui naturalem excedit, vt ſermo eiuſmodi ſit: ſi in morbo labore quidam leuati, venas temporum habuerint οὐχ ἱδρυμένας, id eſt, non conquieſcentes, quod eſt ἐπὶ πλέον διαστελλομένας, id eſt, quæ plus iuſto dilatentur, colórq; non ſecundum naturam fuerit, & reſpiratio maior fuerit, atque cætera quæ ſequuntur, his in articulos abſceſſum fore eſt expectandum. quæ ſequuntur hæc ſunt: primum quidem ſicca tuſsis, ſecundum non ferina. Tuſsis itaque ſicca dici conſueuit, in qua nihil excreatur. hoc autem ita in operis contextu dictum, manifeſtè oſtendit ænigmatoſa oratione oblectari authorem. qui ſi rudem quandam velut in commentario fecerit deſcriptionem, nemo culpauerit. Multa ſiquidem hoc pacto conſueuimus nobis ipſis ſummaria deſcriptione coniecturaliter deſignare. forſan verò & nunc ſibi ipſi hæc ſcripſit Hippocrates, plurimis in morbis faciens ſermonem: in præſentia quidem de ſicca tuſsi in pe-

rip

ripneumonijs & pleuritidibus. Nempe & respiratio his est consentanea: priora verò quæ circa faciem videntur, scripsit in febribus calidis & perurentibus: dici autem & illa de thorace & pulmone potuerunt. fiet itaque omnis sermo talis: si plus iusto vnà cum prædictis tusses siccæ fuerint, in articulos abscessum sperare oportet. Distinctionem verò quandam tussibus adscribens obscuram, alteram fecit quæstionem, quænam scilicet tusses θηριώδεις, id est, ferinæ existant. Quidam itaque ex lumbricis vbi ad os ventriculi sursum delati momorderint siccas fieri tusses aiunt: quod si verè contingere videatur, non est quæstio. Sed nunc decies millies lumbricos cernimus os ventriculi citra tussim infestantes, atque ob id plerique interpretum sese ad alias conuerterunt explanationes. Nonnulli quidem, ferinum, de tabidis dictum esse aiunt: quoniam illis vt feris vngues incuruentur, quidam ἐπὶ κακοήθους, id est, pro maligno. in abscessibus enim iudicatorijs vt incoctum oportet esse morbum, sic & constanter permanentem. Nempe qui coquitur citra abscessum, denuntiat solutionem. Perniciosus, neque vllum abscessum fore iudicatorium. Si verò plus iusto incoctus permaneat morbus, maligniúsque non adfuerit, abscessum fore aliquem est expectandum. Quòd autem morbum tum incoctum, tum simul & constantem longo permanere interuallo oporteat vt abscessus

ſperandus ſit, dilucidè ipſe oſtendit in prognoſtico ita ſcribens: Qui tenues & crudas diutius mingunt vrinas, ſi & alia veluti reſurgentibus adfuerint ſigna, in his abſceſſum ad inferiores ſepti tranſuerſi ſedes ſpectare oportet. fiet itaque totus ſermo talis: Si incoctus permanſerit tum in thorace, tum in pulmone morbus aliquis, nihílque maligni habuerit, abſceſſum expectare oportet. quòd morbus incoctus ſit, tuſsis ſicca oſtendit. Nam ſi quidpiam excreauerint, ſignum eſt coctionis: quod autem expuitur, ſi liquidum & tenue fuerit, mediocris: ſi craſſum, perfectæ. De talibus autem dictum fuſiſsimè in commentarijs in librum de victus ratione in morbis acutis, in libris de iudicationibus, atque item in libris de temporibus morborum. Quod autem in calce orationis ſcripſit, vbi inquit: ſecundum rectitudinem diſtentionum ventris, plurimi quidem cum prædictis copulauerunt: alij & per ſe ſolum proprium habere inquiunt ſenſum. ſi itaque copulatum ipſum cum prædictis legerimus, ſermo erit talis: Cùm ex prædictis abſceſſum fore ſperaueris ventris, diſtentiones prætereà aſpice. Nempe ex his ſi in dextram corporis partem vel læuam abſceſſurus ſit morbus, inuenire valebis. Nempe diſtentiones ipſæ ſecundum rectitudinem ſuam abſceſſus fore denuntiant: ſi verò ipſum per ſe quis legerit, ſecundum rectitudinem diſtentionum vẽtris, ſermo erit eiuſmodi: vt cùm ex reſpi-

rationi

rationi deputatis organis affectis, cum incoctione & constanti permanentia abscessus fieri cernimus: ita & in ventre contingere reperies: erunt siquidem & ipsi secundum adfectarum partium rectitudinem.

Habent autem ex his plurimi faciem impensè rubram, qui scilicet albidiore sint naturâ, neque ex naribus profunditur, sanguis: aut si profunditur, paucus quidem. 15

Faciem scilicet hos habere valde rubentem in morbis est subintelligendum, esséque natura albidioris habitus. Nempe in multis abscessum quendam habituris in morbis salubriter longis, rubens permanet facies, & maximè vbi decubitus ad aures futurus sit: quibúsnam autem ita affectorum facies impensè rubra videatur, declarauit tales homines naturæ esse albidioris, inquiens: nigrioribus etenim naturâ, quanquam sanguis aliquando in facie redundauerit, non tamen clarè signum præstat. In albis verò corporibus atque in externis, cùm exiguum dissimilis coloris quippiam interrepserit, statim id clarescit. Hoc itaque ab ipso interseritur, sed sermonis continuitas eiusmodi est: Qui faciem impensè rubram habent, his cùm salubriter cunctatus fuerit morbus, per abscessum iudicationem fieri speretur, nisi facta per nares sanguinis profusio, superabundantem sanguinem in articulum

aliquem

aliquem lapſurum priùs vacuauerit. Qui autem ita habent vt dixi, vel nullo pacto ſanguinem profundunt, vel paucum, & morbi exuperantiæ indignum, hoc habent abſceſſus modo.

20 Et ſi quidem ex fluentibus aliquid relinquatur, promptus in abſceſſum eſt morbus.

Si abſque coniunctione, μὲν, id eſt, quidem oratio ſcripta fuiſſet, dilucida erat. nempe vbi dixit, his qui faciem impensè rubram habent fieri abſceſſus, non fluente è naribus ſanguine, vel ſaltem pauco iure optimo intulit ſi fluentis aliquid humoris relinquitur, promptus eſt in abſceſſum morbus. ſed quoniam coniunctio μὲν, id eſt, quidem, adiacet, ſubaudire conuenit: ſi verò non relinquatur, non erit abſceſſus. Tales autem orationes non ſolùm in commentariis quos ſibi præſcribunt homines, verùm quoque & in operum contextibus reperiuntur, vt vbi coniunctio μὲν prædicta fuerit, nihil ampliùs ipſi poſteà aſsignetur. quod & maximè Dioſcoridem noui ſciuiſſe: quoniam & Grammaticam ſibi quàm cæteri magis vendicaret, atque ſeruaſſet vetuſtam ſcripturã, quam & interpretes omnes norunt, & exemplaria habent omnia. Aut ſuperflua coniunctio μὲν eſſe viſa ſit, tollere eam auſi ſunt potiùs quàm permutare in τὸ μὴ, id eſt, non, nempe oratio: & ſi non ex fluentibus aliquid relinquatur, promptus in abſceſſum morbus

orbus, inter se dissidentia continet: nam verum, relinquatur, quæ non perfectè, sed ex par- vacuantur significat. Oratio verò, & si non fluentibus, contrarium ostendit, veluti & co- osè fluere. Vt igitur verbum, relinquatur, de c dicere non conuenit: sic neque de eo, in quo ullo pacto effluxit. Nam si verbum, relinqui, contristante humore dictum esse non recepe- mus, quomodo quidam volunt sermonem ad rbum conferentes, tanquam in deficientibus nguinis profluuijs, verbum, relinquitur, men- n habebit. Fluente enim sanguine non tamen undè, imperfectæ morborum iudicationes fiũt, quibus dici, relinquitur, conuenit.

Ratione eadem si relinquitur sitis, orísque siccitas, insuauitásque, atque ciborum stidium. 2.

Cùm placata febre quædam permanserint nptomata, morbi aliquid quod reliquum sit, inqui dicitur. Memorauit autem Hippocra- tanquam in exemplo quæ ex relictis princi- tum obtinent: sitim scilicet: siccitatem oris, in- uitatémque, & ἀποσιτίαν, id est, ἀνορεξίαν. est, fastidium, inappetentiam, vt dictio ipsa, licatio illius sit, quod in antecedente est præ- lum dictione, vbi inquit: & si quidem ex entibus aliquid relinquatur. Bifariàm siqui- n relinqui intelligimus. Vno quidem modo de mittente morbum humore: altero verò de

morbo

morbosa adfectione. Explicat autem nunc signa relictæ morbosæ adfectionis.

22 Febres non acutæ tales sunt, nempe reuertuntur.

Et hoc vnum est ex his, quæ ad futurorum abscessuum prænotionem conferunt: nam febre acutæ, & citò iudicantur, & per excretiones perfectam habent solutionem. Quæ verò non acutæ vocantur, reuersoriæ sunt, cunctantúrque, & solutiones efficiunt imperfectas: posteà reuertuntur, & secundam habent excretionem ex aposte mate perfectam solutionem.

23 Quæ reliquuntur post iudicationem, re cidiuam facere consueuerunt.

Dictio hæc & in secundo epidemiorum scripta est, & ab hac aliæ vsque ad hanc: quæcunque ad tertianarum naturam propè accedunt quas transgrediemur, quia anteà à nobis sun explicatæ.

24 Primùm itaque lienum tumores, nisi in articulos finiantur, sanguinis eruptio fiet vel dextri hyponchondrij contentio, nisi vrina perfluxerit: ipsa etenim est interce ptio amborum: & reuersio iure horum Abscessus autem ipsorum facere, qui non fiunt, qui verò iam fiunt, declinare, qui pro dierint quales oportet, & quà oportet, re cipere conuenit. qui non satis exierint, iu uare: alios verò qui prorsus inutiliter pro dierin

dierint, auertere, & maximè qui futuri sunt: si non, nuper venientes.

Deest huic texturæ commentarius Galeni, quòd retulerit ad commentarium in secundum epidemiorum, vt anteà est dictum, vbi eadem ferè dictio reperitur à Galeno, vt ipse refert, iam explicata. Constituit autem Hippocrates, lienis tumorem, aut, si mauis, hypochondrij sinistri distentionem inter ea quæ relicta sunt in morbis: atque quòd soluetur inquit, per sanguinis eruptionem è naribus, nisi, priùs in articulos abscessus fiat, vel per distentionem dextri hypochondrij, nisi copiosa vrina ab huiusmodi distentione liberauerit. Solent enim humores à liene ad hepar repere, & distentionem in ipso efficere, nisi præuertat sanguinis è naribus eruptio, aut copiosa fluat vrina: nam quæ gibba maximè pars excipit, per vrinæ meatus vacuãtur. Vrina autem copiosa amborum viscerum intercipit redundantias: quæ si non copiosè fluat, causa est reuersionis morum. Cætera videntur manifesta.

Quartanæ hæmorrhagiæ iudicatu diffi- 25
ciles: intermittentes enim vnum diem, altero superrigent cum iudicio ex quinque vel septem.

Neque in hanc texturam reperitur Galeni expositio, quòd in secundum epidemiorum remissa sit, vt antè est dictum. Videtur autem

his

hic Hippocrates egisse de sanguinis eruptionibus, quæ in febribus tertianis quarto die fiunt, vel quarto circuitu, quæ difficile faciant iudicium, cùm tertianæ hoc naturâ habeant, vt per rigorem iudicentur: & si iudicentur eo die, quo rigor non fit, non probè iudicantur, cùm hoc non die iudicatorio fiat. Iudicantur autem tertianæ exquisitæ ex quinque in septem circuitus.

Quæ propiùs ad tertianæ naturam accedunt, his nox ante accesionem implacida est.

Quásnam φιλαιοφυέας, id est, propiùs ad tertianæ naturæ accedentes dicat Hippocrates, est explicatum, vbi & de semitertianis, & tertianis extensis actum est. Vnum siquidem solum fatentur recentiores Medici, in dictorum nominum expositione de exquisitis tertianis, quòd ipsarum accesio intra duodecim horas circunscribatur, reliquæ verò horæ sine febre sint: alienum autem methodicorum in nomine semitertianarum v-sum, ad memoriam reuocare bonum non est. Si verò tertiana exquisita accesionem habuerit duodecim horas exuperantem, & quindecim horas vigentem, omne verò quod restat tempus, febris expers fuerit, vocabitur tertiana simpliciter sine adiecto: quòd si quis exactè lo-qui voluerit, tertiana non exquisita. Et si Hippocrates ipse inquit: Febres quæcunque non intermittentes, tertio die fortiores fiunt, omnes pe-

ric

riculosæ, quocũque autẽ modo intermiserint, periculum abesse significatur: omnes tertio vrgentes die, sed ad integritatem desinentes, sine periculo erunt. At si periculo has carere dixerimus, mentem sequuti Hippocratis: semitertianam verò periculo carere ipse non viderit, febris hæc intermittens non erit. Sed quæ non minùs quàm viginti quatuor horarum spatium interuallum habent, omnes simpliciter tertianæ dicentur: quibus verò intermissio quidem hoc tẽpore breuior fuerit, accessiones verò longiores, tertianæ extensæ hæ vocabuntur. Conueniunt autem prorsus in interualla tria, quatuor omnibus in tertiana periodo existentibus. Duo siquidem dies & duæ noctes medium duarum accessionum occupant, his quæ tertio quoque fatigant die. Raro autem comperies quæ supra tres vrgeat intermissiones peruenire ad integritatem, quam consueuit Agathinus magnam semitertianam appellare, veluti vtique mediam in qua æquabile sit tempus, tum accessionis, tum intermissionis. Cui verò accessionis tẽpus intra viginti quatuor horas circunscribitur, paruam semitertianam hanc appellat: ita vt neque tertianam, neque extensam vnquam tertianam appellauerit. Nã si exquisita tertiana duodecim horas non excedat, quæ verò has exuperat, statim parua sit tertiana, nulla simpliciter tertiana erit: neque adhuc magis extensa tertiana, quæ si nõ existant, neque tertianam exquisitam

appellare est necesse: nam si nulla sit exquisita, superuacua est adiectio. Quo itaque modo tertianam exquisitam appellare consueuit Hippocrates, cùm liceat simpliciter vocare tertianam, si hæc sola est tertiana, quæ paulò diuturniorem quam duodecim horarum habet accessionem? Constat itaque hanc ab ipso vocari exquisitam, magísq; quæ & alia habet à nobis in commentarijs iudicationum scripta indicia: simpliciter verò tertianam quæ supra duodecim horas extensam habet accessionem. Si verò viginti & quatuor horas supergressa fuerit accessio, tertianam longam hanc vel extensam nominabimus. Quæ verò supra tria interualla accessionem produxerit, raro hanc ad integritatem peruenire comperies. Nec verò semitertianam iam appellabimus, nisi repetitiones fecerit horridas, nisi item die altero alteram accessionem citra repetitionem habuerit. Hanc itaque semitertianam appellabimus. Si verò febris aliqua tertio quoque die vrgeat, ne breue quidem interuallum efficiens, vt in ea æger prope synceram integritatem videatur, hanc acutam appellabimus febrem. Hoc ipsum quod inest de ea dicentes, quòd tertio quoq; vrgeat die. Sola itaque ex his quæ tertio fatigant die τριταιοφυὴς appellabitur, quæ prope ad integritatem peruenerit. Si verò quis & febres alias omnes acutas, quæ tertio quoq; infestant die τριταιοφυᾶς appellare voluerit, videbitur forsan & ipse non absq; ration

ration

ratione in hanc peruenisse opinionem: nullam tamen ex his febribus quæ ad integritatem desinũt, semitertianam ab Hippocrate appellari condonabimus. Nempe illæ periculo vacant, periculi verò particeps est semitertiana. In harum autem medio sunt παραφυεῖς, quas implacidam habere noctem ait quæ antecedit accessionem. Planè siquidem hoc illis inest, ac tertianis extensis non omnibus. At ne molestiam exhiberem, sæpiùs de significato semitertianæ, tum scribens, tum inquirentibus respondens, vnum de ea re librum seorsum scripsi. In aphorismis verò simpliciter citra mentionem τριταιοφυῶν inquit Hippocrates: Quibus fit iudicatio, his nox ante accessionem tristis est: quæ verò sequitur, vt plurimùm placidior, κρίσιν autem, id est, iudicationem intellexerunt, in qua mutatio quædam effatu digna celeriter repit: alij simpliciter accessionem. Consueuit autem reuerà nox quæ præcedit accessionem tristior esse febribus propemodùm omnibus, quæ tertio quoque exacerbant die, citra exquisitas tertianas: quòd si aliquando & in his fiat, postero die sequuturam ostendit iudicationem, & maximè si signa quoque alia futuræ indicationis consenserint.

Tusses siccæ leuiter irritãtes in ardentibus febribus, non insigniter siticulosæ existunt: neque linguæ arefactæ, nõ à ferino, sed vento: quod liquet. Nam cum loquun-

tur vel hiant, tunc tussiunt: quod si non faciant, non tussiunt, hoc autem in febribus laboriosis maximè contingit.

De eisdem in aphorismis ita scripsit: Quibus plurimùm tusses siccæ in ardentibus febribus leuiter irritantes fuerint, non admodùm siticulosi existunt, oratio itaq; οὐ πάνυ τι διψώδεες, idem valet quod, οὐ κατὰ λόγον διψώδεες, id est, non siticulosæ, & non admodùm siticulosæ. In ardentibus siquidem febribus absque sicca tußi valde sitibundi ægri fiunt. Si verò tußis sicca fuerit, sine siti quidem esse non possunt: verùm tußis vehementia frangitur, vt sitiant quidem, sed non pro febris ratione. Tusses autem leuiter irritantes esse, non frustrà est dictum: nempe vehementes, thoracis, pulmonísque partes calfaciunt, atque ob id febrem augent, sitímque. Paruæ autem si fuerint, atque ex longioribus interuallis, tãdiu partes agitant, quandiu procedit aliqua in ipsas humiditas: contingétque ita, vt neque lacerent vellicéntque vehementer, neque febrem accendant, præsténtque partibus humiditatem, quæ in moderatis tußibus ad eas quæ mouentur peruenit partes, ob quam ægri sitis expertiores erunt. Cùm verò siccæ fiant tusses & ob quandam morbi malignitatem, quam deinceps qualísnam sit dicam, ab hac separans tusses quæ in præsenti recensentur sermone, ipsas οὐ τῷ θηριώδει, id est, non à ferino, sed τῷ πνεύματι, id est, ab aëre, fieri ait.

Quid

Quidam non simpliciter τὸ κακόηθες, id est, malignum omne dici ab Hippocrate existimant τὸ θηριῶδες, id est, ferinum. Verùm alij quidem φθίσιν: quoniam & aduncis vnguibus fiant, ob id θηρίοις, id est, feris similes videntur. Alij autem θηρίωμα vocari propriè dicunt in pulmone vlcus. Alij autem cùm lumbrici ad os ventriculi peruenerint, tusses ipsas irritare aiunt: hoc ipsum neque ratione, neque experientiâ demonstrare valentes. Vt ergo θηριῶδες κακόηθες, id est, malignum intelligatur, satius est: siue ex decumbente à capite destillatione tussiant, siue ex vlcere respiratorij alicuius organi, vel existente in ipso apostemate siue ex appellatis empyematis. Tusses autem aliæ, quæ malignæ non sunt, ob intemperiem fiunt deputatorum respirationi instrumentorum, aut asperitatem, vel faucium, vel asperæ arteriæ: interdum quidem ob cibos, vel potus exasperantes, atque ex ambiente nos aëre. In aphorismis itaque ipse scripsit: Si verò aquilonia fuerit, tusses, fauces, alui duræ, difficultates vrinæ, horrores, dolores lateris, & pectoris. Nempe aër qui inspiratur, cùm abundè frigidus fuerit, interdum quidem, tum fauces, tum asperam arteriam exasperat, refrigeratque: interdum verò pulmoni omni thoraci intemperiem parit: sæpiúsque dicta vtraque contingunt, tussiuntque mediocriter ex ipsis tusses aridas. Signum autem ita habentium est, quòd in inspirationibus irritetur, cùm scilicet

causa tussis [illegible]

vniuersim irruat, tum loquentibus, tum biantibus, & cùm inspirauerint. Cum verò per nares inspirauerint, calidúmq; externum aërem in ædibus ipsorũ quis reddiderit, vel prorsus minimum tußiunt, vel nullo modo: quam ob rem & ante nares vestimentum quidam apponentes ita inspirant, tusses exacerbari experti, cùm vniuersim frigidus externus aër partes, tum exasperatas, tum refrigeratas cõtigerit: id quod in laboriosis febribus fieri ait. Quásnam verò laboriosas appellet febres, est incertum. Vtrum eas quæ ob vehemẽtes fiũt agitationes, vel quæ quanquã per se cõstent, laboriosum tamen inferant sensum. Talia verò nullus ferè obseruat Medicus, neque inter eos qui hoc degunt tempore, neque inter superiores: & si inuicem exempli Hippocratis habeant diligentiam, quam imitari eos oportebat qui veritatem per se, non propter gloriam quæstúmve sibi vendicant. Ego itaq; melius esse excogitaui, experientiâ examinare quod dicitur. Nempe tales tußiculas laboriosis ob externos labores febribus superuenire vidi, alijs verò non admodùm, ipsisq; per externos labores non simpliciter, sed in frigore laborantibus, & in vehementi æstu, & præsertim per viam puluerulentam, vt per accidẽs aliquod magis, nõ ob laboriosam affectionem tußire mihi viderentur. Nempe quòd exasperatæ sint fauces ob frigus, vt dixi, vel puluerem, vel ob immoderatam ambientis nos aëris procreatam ipsis siccitatem.

tatem. Adde quòd & ob intemperiem instrumentorum ipsorum hi tußiant. Constat enim quòd & propter intemperiem tusses fiant.

Nihil contemnendum: nihil comprobandum temerè. 28

Hoc quidem & ipsum per se, tum dictum, tũ scriptum, nullis alijs ad fidem intelligentiámque indiget, neque prædictis, neque inferendis. Hîc verò & iure prorsus post institutum est ordinatum. Talia siquidem theoremata, tum parua, tũ tenuia, tum indigna multis videntur, atque ob ipsa negliguntur, ita vt de talium natura, neq; ratione, neque experientia disceptent: vt autem prædictus sermo exemplum est nihil negligendi, ita & nihil temerè & inconsultè comprobandi, quomodo ego in ea quæ hanc antecedit dictione feci, atque alijs omnibus. Non enim scriptis ab Hippocrate solùm, verùm quoque & ab antiquis alijs simpliciter fidem adhibeo: sed & examino ipse, tum ratione, tum experientia, an verum sit aut falsum quod scripserunt. Qui verò ab vno seipsos vel seruos, vel libertos pronuntiauerunt, hi vbi scriptum ab ipso aliquid inuentum est, confestim comprobant, tum temerè, tum inconsultè: quomodò & hoc quod dixit, in laboriosis febribus tusses aridas fieri maximè. Neque enim quásnam dixit laboriosas quæsierunt: vtrúmne eas quæ & à laboribus & externa defatigatione obortæ sunt, an eas quæ citra hæc eam-

dem habent affectionem. Neque vtrum simpliciter, an & per accidens labor ipsis obortus sit. Quod autem in his, idipsum & in alijs infinitis contigisse cognoscatis, non his solùm qui libros scripserunt, verùm & his qui ipsos explanauerunt, atque etiam multò his magis qui quotidie vrbes circumeunt Medicis, sola vsis quæ ratione caret exercitatione. Multa siquidem tanquam parua aspernantur, cõuenientibus interdum paruis multis, vnam ex his summam quæ insignis sit, aceruari nescientes, temeréque scriptis à viro vno, cuius vnusquisque seipsum seruũ pronuntiauit, assentiunt. Quod si quis non fecerit, sed mòdo altero interdum viso persuasibili, in primo imaginationis conceptu citra multi temporis considerationem assenserit, per se & cum alijs temerè inconsultéque de rarenter viso, tanquam sæpiùs, vel aßiduè apparente pronuntiat. Et has vtiq; in sectis discordias hinc maximè ortas esse par est, viris tum sapere apparentibus, tùm sui amantibus visa probabilia, extrà sæpius cum multis iteratam considerationem vera esse credentibus. Quo autem modo nunc in significatorio theoremate, tanquam in exemplo sermonem fecimus, sic in curatorijs, nihil quod paruum esse videtur, est contemnendum, neque temerè, neque absque examine dictis ipsorum facultatibus credendum, vt in therapeutica didicimus tractatione.

Cont

Contraria ſenſim adhibere oportet, atque interquieſcere.

Sanatorium conſilium vocare potes & ſalubre ipſum, tum nihil contemnendum, tum nihil temerè comprobandum demonſtrando, veluti in exemplo quodam ſermonis huius. Nempe Medici quidam conſuetudines veluti paruum exemplum aſpernantur, nullam ab ipſis ad ſanationis diſcrepantiam fieri indicationem exiſtimantes: alij verò non aſpernantur quidem, ſed nonnullos à prauis conſuetudinibus ad contraria vniuerſim raptímque transferre conati, non parùm errant. Non enim aſpernari, neque vniuerſim raptímque transferre oportet, ſed ſenſim, & cum quietis interpoſitione. Verbum autem διαναπαύειν, id eſt, interquieſcere bifariàm intelligere poſſumus. Vno quidem modo, vt non ſolùm quoſdam paulatim ad contrariam deducamus conſuetudinem, verùm quoque & in media tota tranſmutatione conquieſcamus: vt ſi ex ocio ad exercitationem ducamus, primum quidem à leuiſſimis exordiemur, & ſenſim eam adaugebimus, deinde diem vnum aliquando, vel etiam duos ocioſos adhibebimus. Altero autem modo poteſt verbum διαναπαύειν intelligi, tanquam verbo προσάγειν, id eſt, adhibere, contrarium: vt in quibus conſuetudinem quæ anteà non fuit inducere volumus, ſenſim eam adhibeamus. In quibus verò

eam quæ priùs fuit ſoluere volumus, rurſus in his interquieſcamus.

Dolenti parte capitis poſteriore, ſecta in fronte recta vena profuit.

Veteres interpretes ὠφέλησεν, *id eſt, profuit præterito in tempore ſcriptum norunt : aiúntque verbum* ὠφελεῖ *in aphoriſmis ſcriptum eſſe, quòd in his quidem vniuerſalem fecerit ſenex enuntiationem. Hic verò* ὠφέλησεν *ſibi ad memoriam ſcripſerit, in aliquo vno: vt cùm in multis auxilium expertus ſit, de eo vniuerſaliter enuntiare audeat. Conſtat autem & hoc topicum eſſe auxilium, & ad contraria reuulſorium. Rectam verò in facie venam & ex diſſectionibus conſpicuè videre licet : diſſectio autem ipſam vtrinque confluere oſtendit. Non rectè itaque quidam de ſectione dictum eſſe verbum, recta, exiſtimauerunt. Non enim dolentibus remedium propter ſectionis figuram oritur, ſed propter ſanguinis vacuationem.*

Conſiderandæ hypochondriorum exceptiones, ex qualibus ad qualia, atque aliæ. Inflammationum item viſcera obſidentium qualia poſſunt, ſiue ex iecinore in lienem fiant, ſiue contrà, & quæcunque talia.

Non ſolùm ex qualibus atque aliæ ſcriptum reperimus, verùm quoque ex qualibus qualia alterent, & ex qualibus qualia faciant. Primam

ſanè

inè scripturam veteres norunt, & Rufus: altelam autem, scilicet ex qualibus qualia alterent, Sabinus & Dioscorides. Tertiam verò: ex qualibus qualia faciant, Lycus, veteris scripturæ intelligentia est vniuersale quippiam admonens, aliarum verò particulare. Nempe de hypochondriorum exceptionibus solùm enuntiant, non de omnibus. Satiùs verò in quibus licet, & verum est, vt ipsum vniuersale magis docere existimemus, vniuersalis autem sermo est eiusmodi: Exceptiones considerandæ sunt, tum hypochondriorum, tum aliæ omnes, ex qualibus fiant morbis, vel membris, in qualia, tum membra, tum morbos, veluti in hepate & liene: nempe exempli gratia horum meminit. Nouimus siquidem periculi plenos esse morborum transitus, qui à liene ad iecur fiunt: vacare autem periculo & ad bonum magis esse qui ab hepate in lienem. De abscessibus autem omnibus, & quos natura sola per se consueuit, & quos nos cum illa, vel soli, & in libro de humoribus, & in secundo epidemiorum anteà exposui, sunt autem & aliæ scripturæ quas prætermisi, tum in hac dictione, tum in alijs multis. Ego verò statim ab initio dixi memoriam esse faciendam paucarum, tum expositionum, tum scripturarum ne plures literæ præsentis fiant commentarij.

Reuellere si non quà oportet repāt humores: 72

mores: si verò quà oportet, aperire conuenit, vt singuli repant.

Iam & de his didicisti ducendos quidem esse quò repant per conferentes locos: auertendos verò & reuellendos qui non probè repant, τομοῦν, id est, aperire nunc dixit, non quomodò in castris dicere consueuimus, pro aciem penetrare, sed hoc generosius, in quo ἀνατομοῦν continetur, quod est aperire: aperimus siquidem venas in mariscis, vacuationésque molimur per nares, vel vuluam, & canales quosdam ex idoneo quidem tempore assuetos, sed aliquando adstrictos. Et cum quædam per aures ex consuetudine cerebrum expurgaret, retentaque subitò vacuatione vertigines superuenissent, aures ipsas aperientibus medicamentis irritantes, confestim adiutum hominem nouimus.

Lata exanthemata non valde pruriunt, qualia hyeme Simon habuit, qui cùm iuxta ignem vngeretur, vel lauaretur calidâ, iuuabatur. vomitus non conferebat: puto si quis calidis fouisset, iuuari ægrum potuisse.

Vt in phymatis dicimus quæcunque à calido fiant humore, citò iudicatoria esse & minimè lata, quæ verò à frigido, lata & diuturna: ita & in exanthematis intelligere licet. Non enim toto genere à phymatis differunt: sed humoris talia procreantis qualitate. Procreãtur siquidẽ naturã

profun

rofundum corporis expurgante, vt interdum per xcretionem, sic per reiectionem ad cutim: humoes siquidem tenuiores aquosioresque digerit atnuans: crasioribus verò cuti infarctis & magis idermidi quæ densa sit, exanthemata fiunt, idue magis ijs contingit quibus cutis, tum densior, um durior existit. Nempe difficilis per ipsam fit umorum, tum crassorum, tum viscosorum transtus. Sic itaq; & Simoni hyeme lata exanthemata fieri cõtingit, quo tempore insigniter calfaum est corpus cùm lauacris vteretur. Reliquo erò tempore manebant in profundo taliũ exanhematum causæ humores: deinde ait ipsum à vo nitibus non adiutum, vtrum autem Hippocraes ipse vomitibus vtendum cõsuluerit, vel alius uispiam, non aperuit: neque verò vt sciamus est ecesse. Solum siquidem nosse sat est humores ad utim repentes per illam vacuandos esse, quòd duersissima ipsis sit in profundum reuulsio, vt er ventrem vel vomitus euacuetur, forsan itaq; xistimabis me dicere, nunquam in talibus purratione per ventrem vtendum. Ego verò hoc non ico. Nempe in libris methodi medendi didicisti, urgationes vtiles esse, vbi superfluitas humorũ nulta sit. Nam si quis per fotum solum, id est, ca idis vsus, priusquam vacuatũ sit quod abũdat, vel per sectã venã, vel per purgationẽ digerere onatus fuerit, per cutim reuellet magis quàm va uabit. Infarctorum verò cuti prorsus curatio est

per

per fotus & calefacientia medicamenta, & potiſſimùm cùm lata fuerint. Oſtenditur ſiquidem humor qui talia generat, neque calidus, neque tenuis eſſe: ſed abundè craſſus, vel frigidus. Iam & de phymatis anteà didiciſtis, quæ in acutum faſtigiantur, & veluti turgent, calidorum humorũ ſobolem eſſe: contraria verò frigidorum. Turgere autem ipſa dignoſcere licet, per pruritum & dolorem. Nempe mediocriter calida, pruritus ſolùm pariunt: quæ verò ad caliditatem magis accedũt, ſtatim mordent & contriſtant.

14 Quæ maturare conuenit, ea intus claudere oportet: contraria verò exſiccare, & aperire.

Sæpiùs & de hac re audiuiſtis, & potiſſimùm in ea quæ eſt de medicamentis ad ſuppurationem ducentibus tractatione, quòd vim ipſorũ euaporatoriam eſſe non conueniat: ſed appellatã emplaſticam, id eſt, meatuum obſtructoriam, hæc ſiquidem intus coërcent, continéntque, atque intus claudũt natiuũ calorẽ, ne tranſpiret: coquuntur autem ab eo excremẽta. Rurſus hoc loco neq; obaudiatis, neque exiſtimetis me omnia dicere & quæ ægrè maturantur, & quæ pus nullo pacto habent, hoc curari modo: putreſcunt ſiquidem nonnulla talia ab emplaſticis medicamentis, vel ob humorum qui ipſa pariunt malitiam, vel ob affectæ partis imbecillitatem, quæ calorem natiuum ita paucum & imbecillum habeat,

vt

vt neq; concoctionem humorum qui ad ipsam debuerunt, aggrediatur. In his itaque profundis scarificationibus cutem aperimus, sæpiúsque & ad profundum vsque intersecamus in multis affectæ partis locis, medicamentísque quæ maximè siccent, vtimur. Propè est enim talibus inflammationibus quæ vocatur gãgræna, victo iam in ipsis & propè ad finem extinctionis veniente natiuo calore. in quibus itaque phlegmonis, vel prorsus quibuscunq; tumoribus, abest à periculo extinctionis & perfectæ internitionis natiua caliditas, atque ob id auxilium consequuta vincere humores poßit, in his vtimur emplasticis medicamentis, quæ in hoc ipso manifestauit inquiens: Quæcunque maturare conuenit. Quæ verò propè sunt vt gangrænam sentiant, & quæ iam putrescunt, neque principio ipso vt maturentur indigent: ideo hæc quidem, vt dixi, curamus tum vacuationibus per scarificationes & sectiones, tum validißimis medicamentis: quæ verò iam putrescunt secamus & vrimus. bene itaque adiecit: contraria verò exiccare & aperire, quæ scilicet vt ad suppurationem ducantur, non indigent. In his siquidem quæ suppurant, aperire oportet effluuia omnia, atque affectas partes arefacere. Constat itaque ex his non rectè ab aliquibus scriptum esse: Quæcunque maturare conuenit, κατακεῖσθαι oportet, id est ἡσυχάζειν κατακείμενα, quod est, iacentia quiescere.

Nemp

Nempe præter id quod paruum sit, liquidũ quoq; & opus non esse, vt diligenter de ipso Hippocrates scripserit, contrarietásq; ipsa declarauit, quòd non ad discubitum, sed ad inclusionem facta sit. nempe conclusis vtrísque cohibitis contraria sunt tum quæ euaporantur, tum exiccantur. Dictioni huic quidam copulant sequentem, & potißimum qui post hanc scriptum esse volunt τὸ ὅιον, vt totus sermo talis sit: Quæcunque maturare conuenit, ea intus claudere oportet, contraria autem aperire & siccare, vt fluentibus oculis si aliud conferre videatur, ad fauces reuellere oportet. quanquam non simile sit quod in hac oratione docetur, ei quod antè dictum est: Nempe siccare & aperire à reuellere differunt. Quo siquidem pacto præfatus: contraria siccare oportet & aperire, dicere tanquam exemplum potuerit in fluentibus oculis reuellere ad fauces oportet.

15. Oculorũ defluxus si modò conferre videatur, reuellere ad fauces oportet. & quà ructus prodest: & quæcunq; alia id genus.

Vnum aliquod speciale est reuulsorium auxilium, quo diuturnos oculorum defluxus transferre nobis præcipit, reuellítque ad fauces per acria scilicet medicamenta, quibus & palatum inungere conuenit, & gargarizatum iubere, modo nihil ex ea re deterius simus operaturi. Nempe *in quibus veremur, ne in asperam arteriam & pulmonem fluxio conuertatur, talem vitamus re-*

uulsio

ulsionem. Vt igitur in hoc præcepit, ita & in alijs te præuidere voluit, ne pars ad quam reuulsionem moliris, læsionem insignem sit acceptura. Sunt qui orationem hanc Hippocrati factã asserant, de habentibus in oculo appellatam Rhoeada, vt Lycus, qui longam protrahens orationem ait, ex oculis ad palatum distribui meatum, per quem quod in oculis est procreatum superfluum euacuetur, positúmque meatum hunc ad medium angulum: fieri quoque & rhoeada tribus modis, vel meatu quodammodo conniuente, vel obstructo, vel collecto ita multo in oculo excremento, vt quippiam superfundatur, meatu nõ omne id propter naturalem adstrictionem suscipiente: altero modo, cùm cicatrix in angulo procreata meatum occæcauerit, quam post euchantidum sectiones fieri ait, atq; aliter vlcerato loco. Hanc itaque insanabilem, reliquas sanabiles reuellentibus nobis ad fauces. Oratio autem: & qua ἐρεύξις, id est ructus prodest, scribente sibijpsi per notam Hippocrate. Nempe quòd vbi commoda sit eructatio, illuc ructus mouere oporteat, liquido cõstat omnibus, verùm in quibusnam commoda sit, non dicit. Imo neq; in fluentibus oculis simile est huic: adeo & præter ordinem positum: obscuritatem fecit. Nempe de fluentibus oculis reuulsorium scripsit remedium. Orationem verò, & qua ructus prodest: ex duobus alterum vel de fluentibus oculis dici oportet: videtúrque nihil conferre ad

ipsorum sanationem, vel alterius cuiusdam orationis principium. Eam ob causam nonnulli hanc à prædictis separantes coacti sunt aliam hanc facere dictionem: & qua ructus confert, & quæcunque alia id genus, meatus aperire. sed neque hoc rursus propriè inferri videbitur, vt nares atq; alia quæ oportet, & quæ sequuntur. Qui itaque hoc ipsum per se solum summaria descriptione designasse sibi Hippocratem aiunt: & qua ructus confert: existimant ipsum velle interdū præcipere vt ructus moueantur: aiúntque ipsos conferre in his qui ventrem flatibus distentum habent, & maximè, in quibus flatuosus spiritus infernas non percurrit partes. Præterea stomachum ipsum languentem roborari per ructus aiunt, tanquam per propriam exercitationem, ructúsq; mouere iubent non solùm per medicamenta, verumetiam & ipsum aßiduè studere vt eructet, quanquàm exiguum quempiam flatum in stomacho ægri sentiant. Sabinus autem bibentem bombylio angustioris mouere ructus præcipit. Sunt qui spiritus flatuosi vacuationes vndecūq; fiant, & quomodocunque ἐρεύξιν, id est ructum nominasse ipsum dicunt: secundū quos & tußis, & sternutatio, & singultus, & flatus qui per sedem excernitur, & spiritus per vniuersum corpus transpirationes ἐρεύξεις vocabūtur. Alij & excretionē omnē vocatā esse aiunt ἐρεύξιν, neque solùm si flatuosi spiritus fuerit, verùm quoq; &
liquid

quidorũ aliorum, poëtæ dictionẽ testem citantes bi inquit, ἐρόϐεομένυς ἁλὸς ἔξω, id est, excernen- foras mari, malam hanc expositionis viam dis- cantes. Nam quæ raro à poëtis poëtico quodam odo dicta sunt, si vt propriè dicta quis enarra- rit, peruertere poterit & omnia quæ manifestè cta sunt.

Meatus aperire oportet, vt nares, & reli- ia omnia quæ oportet, & vt oportet, & ialia, & quà, & quando, & quantum opor- t, vt sudores, & reliqua omnia.

Hoc per se quidem vt memoretur dignum istit: nempe meatus omnes superfluorum excre- rios aperire conuenit, prædictæ'que orationi co- lari potest, duplicem præstans vsum: proprium idem in oculis fluentibus, communem verò o- nium in quo reuellere, vel deriuare expedit. iam si reuulsionis vsus fuerit, eámque facere reamur, sanguinem vacuare conuenit, va- ímque totum reddere corpus. Quæ deinceps ipta sunt, iam sæpius ab eo didicimus in va- ationi omni vtilia esse. Oportet siquidem non pliciter cùm vacuationis necessitas fuerit, in sam procedere, sed quomodò facere hanc orteat addefinire, & qualia esse conuenit æ vacuanda sint, & per quem locum, & ando, & quantum. Dicendum verò & nunc cordationis gratia summatim de singulis. Ora- r quidem: vt oportet: tale quippiam indicat:

Meatus aperiendi ſunt, non tamen ſimplicite[r] & qualitercunque, ſed vt oportet. Hoc aute[m] modum ſignificat, per quem vacuationes ſum[us] facturi: vt in ventre per clyſterem, per balanu[m] & per ſubductorium medicamentum, atque ipſorum ſingulis per qualiacunque. Nempe c[um] clyſteres varijs componuntur modis, & balan[i] & deiectoria ſubductoriáque appellata medic[a]menta. Oratio itaque: vt oportet: tale quippia[m] indicat. Verbum: qualia: eorum quæ euacuant[ur] qualitatem indicat, id eſt, an aquoſa & tenu[ia] vacuare melius ſit, vel pituitam, vel bilem am[a]ram. vel melancholicam, vel aliquem ex his h[u]morem, vel omnes. verbum ὅπῃ, id eſt, qua, pa[r]tem corporis oſtendit, per quam vacuare exp[e]diat, non ſolùm enim quòd per inferna vacua[re] conueniat ſcimus, verùm quoque & per que[m] infernum locum addefinire oportet. Ideo quida[m] pro ὅπῃ οὗ ſcripſerunt. τὸ δι' οὗ, id eſt, per qu[em] indicantes, vtrum ſcilicet per veſicam, vel ve[n]trem, vel vterum: & rurſus per ſuperiora, vtru[m] per nares, vel per os. Eſt autem & per vniue[r]ſum corpus vacuatio quædam per ſudores, [&] obſcuram inuiſibilémque appellatam tranſpir[a]tionem. Verbum, quando, temporis in quo v[a]cuandum ſit, eſt indicatorium: vtrum circa i[ni]tia ante morbi coctionem, cùm ſcilicet, vt i[pſe] dixit, turget, & ad excretionem humorum i[n]citatur diſpenſans animalia natura, vel poſt co[n]

triſta

istantium humorum coctionem: nempe & hoc
se demonstrauit, quomodò & anteà in aphoris-
is. Oratio: quantum oportet: in dictionis calce
sita, quantitatem eorum quæ euacuantur in-
cat, quam medicum obseruare oportet. Deinde
exempli partem adiecta est oratio: vt sudores.
mpe quanquàm vtilis esse videatur ægris su-
r: mediocritate tamen & ipse indiget. Nem-
immodicus virtutem dissoluit: vbi autem in
loribus copiæ excessus noxius fuerit, multo ma-
in his quæ vomuntur, vel deijciuntur, vel per
riscas, vel vterum euacuantur.

In magnis malis facies si bona fuerit, si-
num bonum. In paruis verò contraria
onæ significans, malum.

*Dictiones quoque huius secundum partem
ius aliter scribit, ex his qui librum enarraue-
nt. Si verò ipsi quis articulum, τῇ, adiecerit
c pacto, τῇ εὐσημείῃ, id est, bonæ scilicet faciei,
hil ambigui talis habebit dictio: in paruis ve-
contraria τῇ εὐσημείῃ, id est, bonæ, significans,
alum, vt & sermo omnis talis sit: In ma-
nis malis, vel morbis, vel symptomatis facies, si
na fuerit, id est, naturali similis, signum est bo-
um. In paruis verò, rursus hic vel morbis, vel
mptomatis si contraria indicans fuerit facies
rædictæ bonæ, malum aliquod indicabit. Qui-
am verò propemodùm, veluti ab initio factæ
rationis cum articulo enarrationem fecerunt:*

ſed non oſtenderunt vetera exemplaria haben τῇ ſcriptum cum ἐυσχημίῃ, forſan errante prim libri ſcriptore. Alij non ſolùm aliter ſcripſerunt verùm quoq; & perperàm enarrauerunt. Eg verò prouidẽs, vt in principio prædixi, ne in pro lixitatem commentarios extenderem, multa ex his quæ perperàm dicta ſunt prætermittere ſta-tui. Idoneus ſiquidẽ eſſe mihi videtur expoſitioni ſcopus, ſi quis in ipſa & vera docuerit, & ſecun-dum mentem ſenis: quomodò & nunc fecimus ſublato multiloquio. Nam magnis exiſtentibus malis, ſi facies vt morbus expoſtulat, non colla-pſa fuerit, ſignum eſt bonum. In paruis verò ſi econtrariò, malum quippiam ſignificat: vti au-tem & his licet cui ita placuerit. Ego verò ad veterem, & alijs interpretibus omnibus confeſ-ſam, pergam ſcripturam.

Ad magnũ cuiuſdam vxor poſt heroum ictero ſo ſuperueniente.

Siue præſcriptæ orationis finem faciat dictiun cula hæc: παρὰ τὸ μέγα, id eſt, ad magnum, ſiue loci alicuius index ſit, permittam his quærendum qui medicinalia quidem percurrunt, ſed vt grã-matici potiùs quàm vt medici cupidè exponere proponunt. Nempe in dictiuncula hac: ad ma-gnum: tantum dicere ſatis erit, quantum vete-res dixerunt interpretes, vt vel theatrum, vel ὠδεῖον, id eſt, locum in quo canitur, vel gymna-ſium heroum, vel domicilium aliquod ſignificetur

mag

nagnum, vel quoduis aliud eiusmodi. Deinde si
d opera artis quippiã vtile fuerit, ad illud per-
ere: contemplari autem quòd æger ille habitaret
ost heroum, vel Menelaum, nam quidam ita
ribunt, nihil commoditatis habet, sicuti neque
uod post hæc dictum est: ictero so superueniente:
& si quàm maximè vtile esset Hippocrati ad
nemoriam forsan quidem prædictorum, forsan
verò & ipsum per se. Morbi siquidem vel colo-
is icterosi qui mulieri superuenit, meminit: hîc
uoque tum apud veteres interpretes, tum ex-
mplaria perperàm scripta est oratio. Nempe se-
undum alios quosdam interpretes adiectum est
rationi: icteroso superueniente: verbum, per-
nanebat, quomodò & rursus secundum alios
um negatione, non permanebat: nonnulli &,
psi, adiecerunt. sed hoc quidem in dictione ac-
ipit discrimen non in intelligentia. Priora ve-
ò intelligentiam mutant ad contrarium: nempe
ltera scriptura icterosum morbum, vel colorem
ermanere significat, altera non permanere.
Per se itaque scripta præsenti dictione, neque
i permanebat, neque si non permanebat, habet
ommodum quippiam, ignorantibus nobis quó-
nam pacto intellexerit, vel quam habuerit adfe-
ctionem: si verò suprà scriptis coniungerentur, su-
erflua prorsus essent. Nempe dictum esse solùm
cteroso superueniente, sat est: exemplóq; hoc eius
quod circa faciẽ apparuit, tanquã sola alia parua

esse apparerent, declarauit contrarium, quoniam valde recessit à naturali. Nempe quod infertur docebit me hoc testari, ad quod transire iam est occasio, relictis alijs præsentis dictionis expositionibus: forsan enim & quæ nunc dicuntur, præter meam mentem protrahuntur, qui prætermittere statuerim quæcunque nouellos ipsa legentes nihil ad artem iuuabant. Non enim ipsis apparatum sophisticum apparare proposui quem semper odi, sed ad artis opera, in prænotione & curatione, quæ & mihi perpetuò exercitationi fuere.

39 Qui apud Timenei neptim habitabat, hic nigro est infectus colore.

Si ad ea quæ de facie dicta sunt & hoc quis referat, commeditatis quippiam habebit: tanquam in exempli parte dictum. Nempe & hunc ex alijs paruis versionem corporis insignem in id quod præter naturam est nactum, obijsse vel periclitatum fuisse par est, ob id solum. Si verò & μελάγχλωρος, id est, ex nigro viridis scriptum fuerit pro μελάγχρους, id est, nigro colore, vt in quibusdam exemplaribus scriptum reperi, iam colorem hunc solum malitiam quandam magis demonstrare videbitur, quanquàm ægro reliqua parua fuerint.

40 In Perintho genituram repræsentans tale quòd iudicatorium, & quæ circa abdomen talia: quòd vrinæ fluunt, quia neque flatu multo, neque copioso stercore viscoso

viſcoſo percurrente euacuabatur, nō enim magnum erat hypochondrium. Cramben ſeptimo die edit, cùm adhuc difficulter ſpiraret, quæ circa abdomen erant, euacuabantur, bene ſpirans effectus eſt: aluúſque ipſi eſt reddita.

Non principium præſentis orationis, ſed finem prioris exiſtimat Sabinus: in Perintho. Ait ſiquidem præſentem ſermonem vniuerſalem eſſe, particularem verò illum. Conſueuiſſe autem Hippocratem particularibus ſermonibus adſcribere, vel locorum, vel ægrorum nomina: quanquam præſens ſermo particularis, vt conſtat ex his quæ inferens inquit ipſe Hippocrates: quia neque flatu multo, neque copioſo ſtercore viſcoſo percurrente euacuabatur. Complura in epidemijs quidem ſcripta ſunt, quæ particulariter in quibuſdam viſa ſunt: ſubiecta verò præceptis vniuerſalibus, vel perpetuis, vel quæ vt plurimùm euenerunt. Sic itaque & hoc loco γονοειδὴς, id eſt, genituram repræſentans, ſiue vrina, ſiue deiectio fuerit, in Perintho iudicatoria apparuit. Vtrum autem vel multis, vel paucis, vel vni contigerit, non eſt in oratione Hippocratis definitum. Probabilius tamen eſt hoc multis eueniſſe vagantium morborum tempore cùm hæc ſcriberet Hippocrates. Nempe cùm in vno quodam factum quippiam ſcribit, adijcit, vel locum ciuitatis, in qua iacentem hominem vidit, vel

ætatem, vel nomen: vrbem autem nominatim perstringere consueuit in illis expositionibus, in quibus multos qui hæc paterentur vidit. In hoc itaque magnum discrimen non est, vt ad artis opera, copulétque quibus quis voluerit orationem, in Perintho. Genituram repræsentans autem vel vrina, vel deiectio iudicatoria interdum fuerit, cùm humor à Praxagora vocatus vitreus euacuetur. hæc verò oratio: & quæ circa abdomen talia, eget quidem vt ad quod prædictum est referatur: nempe talia ad alterum referri dicuntur. sed nihil de abdomine est dictum: forsan itaque vel cùm primum exemplar commentariorum Hippocratis scriberetur, prætermissum est tale quippiam scriptum, vel hoc sibi ipse in commentarium regessit, quod ad primum ægrum refertur, de quo hoc solùm prædixit: Qui apud Timenei neptim habitabat, hic nigro est infectus colore. Quidam propter hanc ambiguitatem ita duplicauerunt dictionem, quòd iudicatorium, & quæ circa abdomen, quasi & ita scriptum sit: geniture similem vrinam quòd iudicatoria, & quæ circa abdomen sunt mala considerare oportet: & rursus principio alio, talia quòd vrinæ fluant, vt intelligamus talia quæ in abdomine fiunt. Reíque huius testimonium deinceps scripsit: quia neque flatu multo, neque copioso stercore viscoso percurrente euacuabatur, id est, nullo alio facto

quod

quod abdominis tumorem soluere potuisset, ex solis genituram repræsentantibus vrinis morbus est iudicatus. Forsan enim tale erat abdomen, quale & in prognostico ipse percurrit in hac oratione: *Hypochondriorum dolores, tumorésque, si & recentes, & sine inflammatione fuerint, murmur in hypochondrio factum soluit: & maximè quidem si cum stercore & vrina egreditur: quòd si non egressum fuerit, iuuat si ad infernas descẽderit partes.* Non enim phlegmonem, vel huius quippiam ægrè solubile aut in hepate, aut intestinis, aut in ventre constans, genituram repræsentans vrina soluit: quapropter ipse intulit, non enim magnum erat hypochondrium, quòd si vtique magnum erat, non est solutum ipsum per excretionem genituram repræsentantis. Quoniam verò quod infertur, non admodùm consonare videtur hoc pacto prædictis, ob id quidam ipsum principio alio legerunt in prima syllaba οὗ aspirantes, articulúmque masculinum in casu generandi facientes, perinde atque ita dixerit: οὗ γὰρ δὴ ἀνθρώπου, id est, cuius siquidem hominis magnum erat hypochondrium, Cramben edit septimo die difficulter adhuc spirans: quoniam verò abdomen euacuatum est, εὐθύπνους, id est, bene spirans, & secundum naturam respirans factus est. Vtrum verò Crambe subducta aluo, vel diminutionis ratione auxilium præstiterit,

non

non scripsit. Alij dictionem ἐνθύπνους exposuerant veluti vocato ipso, significari ex ea orthopnoicum appellatum difficultatis spirandi modum dicentes. In ænigmaticis siquidem orationibus quod quis docere voluerit, potest, nihil nobis insigniter in ipsis adiutis. In quibus neque Hippocratis mentem discere exactè possumus, quanquam interpretum.

† De sanguine ichoroso considerandum, quòd in timentibus talis sit, vel in peruigilibus, siue bonus siue malus fuerit.

Quòd non simpliciter tenuem & aquosum sanguinem vocauerit Hippocrates ichorosum, existimare oportet, sed qui cum virulenta quadam & maligna sit virtute. Nempe in secundo epidemiorum ipse scripsit: Fiebántque sub cutem ichores, intúsque prehendentes calefiebant, ciebántque pruritum: deinde phlyctænides, veluti ex igne ambustis suscitabantur, atque sub cutem inuri videbantur. quónam itaque pacto non parua ab ichoribus symptomata fieri aiat, est manifestum. Et Plato in Timæo tale quippiam indicat ichorum appellatione, ita inquiens: Ichor autem qui sanguinis serum existit, mitis est: nigræ verò bilis & acidæ, agrestis. Ichorosus itaque sanguis vocatur, qui prauam in se continet humiditatem tenuem, non aquosam, & mordacitate vacuam, sed tum mordicantem, tum rodentem. Cùm autem Plato dixit: Ichor autem

qui

qui ſanguinis ſerum eſt, benignus exiſtit, bilis verò nigræ & acidæ, agreſtis: nobis oſtenditur, vt in lacte ſeroſa quædam eſt humiditas, veluti craſsioris in eo partis colamentum & offuſio, ita & omnibus eſſe tum ſuccis, tum humoribus ſeroſam quandam & tenuem humiditatem. Differunt igitur inter ſe pro naturis humorum quorum ſera ſunt: fiétque moleſtiſsimus quidem bilis nigræ, minus verò moleſtus flauæ, & hoc multò minus moleſtus pituitæ, mitiſsimus autem omnium ſanguinis ichor & ſerum: nihil enim impræſentiarum intererit dicere hoc vel illo modo. At quoniam ſanguinem bifariàm dicimus, interdum quidem contra nuper dictos humores diſtinguentes: interdum verò & per mixtionem totum qui in vaſis continetur humorem ichoroſum, ſanguinem nunc intelligere oportet in ſecundo ſignificatu: quomodo dicunt & ex vſu Medici omnes vacuatum eſſe ſanguinem, interdum ſeroſum, interdum melancholicum, interdum pituitoſum, interdum bilioſum, & interdum ſecundum naturam. Πτοώδεις itaque, id eſt, timentes, ſiue turbatos cum metu perpetuo faciet ſanguis ichoroſus, atque etiam peruigiles. Si verò & praui cuiuſdam ſucci ſerum non ſolùm ſanguinis in ſanguineis vaſis contineatur, deſipientias, phrenitidas & manias procreabit. At nunc meminiſſe ſeri ſanguinei viſus eſt, recordationem quandam ſibi ſcribens talem: Nempe pi-

tuitosum serum timiditatem parere æquum est, quanquam non vigilias vel turbationem, vel motionem animæ timoris plenam. Pigrum enim ipsi & frigidum inest, non mordicans neq; malignum, nisi forsan & hoc corruptum, aut acre aut salsum fiat. Præterea inquisitione dignum existit illud quod dicitur: siue malus, siue bonus fuerit. Nam si quis sanguinem ichorosum simpliciter malum esse pronuntiauerit, bene dicere videbitur: nempe omne quod ita dicitur, ad id quod secundum naturam est comparatur. Si quis verò cum cæterorum succorum ichoribus sanguinis ichorem comparans non malum, vel bonum esse diceret, hoc etiam pacto vera loqui rectè existimaretur. Sæpiùs enim huius temporis homines atque antiqui, minus malum appellare consueuerunt vel bonum, vel vtile, vel laudabile, vel tale quippiam, & maximè cùm magna quædam fuerit valde mali exuperantia, ad id quod mediocriter à naturali recessit. Quærente igitur Hippocrate de sanguine ichoroso si vel bonus, vel malus fuerit, possumus nos respondere, optimo quidem comparatum sanguini, malũ esse ipsum: cæteris verò omnibus quibus ichor cum altero quodam prauo humore est permixtus, multò tum meliorem, tum valentiorem, atque ob id commodum.

42 Quibus lienis deorsum vergit, his pedes, manus, & genua calent, nasus & aures

aures perpetuò frigent. an ob id quòd tenuis sit his sanguis? an & naturâ talem hi habent?

Quòd lienis quidem κατάῤῥοπος, id est, deorsum inclinationem habens dicatur, per ipsam etiam vocem constat. Si autem in tumoribus qui partes ipsius inferas obsident, vel quando in ipsas corporis inferas partes prauos pellit ex se humores, lienem appellauit catarrhopon, ex voce doceri non valemus: quanquam fieri poßit, quantum ad rerum naturam attinet, vt iuxta dictum vtrumque, dictum ab ipso esse lienem κατάῤῥοπον concedamus. Pedes siquidem inquit, manus, & genua calent, nasus verò & aures frigent: genua itaque & pedes in liene deorsum vergente calida apparere, non sine ratione est, veluti & nasum & aures frigidas esse. Manus verò in morbo deorsum vergente calidas esse, rationi est dißentaneum. Nempe manus ipsas quis superas inter partes posuerit, si minus, saltem non inter inferas. Causam itaq; respiciens Hippocrates, quòd aures quidem & nasus frigeant, inferna verò caleant inquit: an ob id quòd tenuem habeant sanguinem, aut cùm lienes deorsum vergentes sunt? Nempe quidam non lienibus opponi aiunt, an & naturâ talem hi habeant, sed illi quod ab ipso scriptum est, faciúntque talem orationem totam: an & natura talem habeant, vel empyematis. Est itaque diligentiùs de ipso deinceps

deinceps considerandum, qui ita scribunt, vel, empyematis prædictis his coniungunt: qui verò principium ipsum volunt deinceps scriptorum, verbum, vel, sustollunt, & talem quandam efficiunt dictionem: Quibus empyematis terminus, suppuraturis his alui perturbantur: ventris perturbationem suppuratorum signum constituentes. At verò non suppurantium omnium, sed eorum solùm quæ excretione per intestina rumpuntur, signum hoc scripsit Hippocrates. Si verò non definiens de qualibus dicat, pronuntiauerit, nihil miri si eius quod ab initio est dictum, memores fuerimus, Hippocratem scilicet sibi hæc veluti apparatus quosdam in commentarios scribere. Solùm enim pertinet ad memoriam eorum quæ sibi vult indicare quod proponitur in scriptura: alui perturbantur: dicente ipso ventres perturbari in talibus suppurationibus, quibus antequam rumpantur, desudat ichor quidam tenuis ex pure: ob quem demorsa intestina, ventris perturbationem quandam efficiunt, id est tum morsus, tum continuas excernendi cupiditates. nonnulli verò & talem quandam norunt scripturam.

Quibus suppurationibus vmbilicus terminus est, suppuraturis his alui pturbãtur.

Vult paucis ostendere Hippocrates quod in prognostico manifestè est dictum: minimè autem quæ sub vmbilico infestant, vertuntur ad suppuratio

urationem : quibus verò suppuratio rumpenda ſt : ventres antè perturbantur. Diuersis autem odis atque aliter scribunt, diuidúntq; non hanc lùm orationem, verùm quoque & alias quamurimas, qui librum hunc exposuerunt : ita vt uis eorum qui ad opera artis properant, excidat. identur quidam facere quod Timon dixit, con ngens quiduis, caro exigua, ossa multa. Nonnul & sequentem dictionem, cuius principium est: enis non suprà, sed infrà durus, huic coniungũt, t de lienum differentijs sermo ipsi fiat. Pergen s itaquè ad illam, differentias contemplemur: ibent enim quippiam quod vtile est.

Lienis non ſuprà, ſed infrà durus, rotun us, latus, craſſus, longus, tenuis.

Tumorum præter naturam lienis differentias hac scripsit oratione, forsan sibi summaria de riptione designans, quòd lienis deorsum vergen s meminerit. Prima itaque differentia vna est huiusmodi lienis differentijs: nempe cùm durus ierit non suprà, quòd infrà durus fuerit, constat nnibus. Secunda autem earum quas recensuit præsenti oratione differentia, deorsum vergen um lienum ipsorum rursus propria est. Horum quidem deorsum vergentium lienum, cùm com une sit partes quidem superas non habere du as, inferas verò habere : alius quidem rotundus, lius latus, alius in longitudinẽ auctus, vel cum umore præter naturam, vel absq; illo solum na-

ctus secundùm longitudinem incrementum, prio-
rem declarauit, cùm inquit, crassus, longus: poste-
riorem verò cùm dixit, longus, tenuis. Bis siqui-
dem verbo, longus, ab Hippocrate scripto, vt
quispiam imaginatus fuerit, alterum sustulerunt
qui librum scripserant, talémque fecerunt ora-
tionem, qualem nuper antè scripsi. Vt autem ag-
mus de prima ipsorum differentia, in qua dixit
lienis non suprà, id est, infrà durus, tanquam &
deorsum vergens, rationi est consentaneum, dein-
de differentias ipsius quatuor dixit: vnam qui-
dem quâ rotundus, alteram quâ latus, commu-
nem vtrisque his habentibus, non adauctum sci-
licet secundùm longitudinem lienem, duas verò
alias differentias: alteram quidem, quâ longus
& crassus fit, reliquam quâ longus & tenuis.
Bis enim, vt dixi, scripto verbo, longus, eum qui
ex antiquis rescripsit commentariis tanquam su-
perfluum prætermisisse par est. Vetus itaque scri-
ptura talis quædam est, in qua verbum, longus,
bis ab Hippocrate scriptum dico, semel à biblio-
grapho. Forsan autem fieri potest, vt quanquam
semel ab ipso Hippocrate scriptum fuerit, in me-
dio tamen verborum, tum crassus, tum tenuis ad-
mittatur, coniunctúmque tum prædicto, tum post
ipsum dicto, multa siquidem atque alia eiusmo-
di apud veteres reperiũtur. Interpretes verò sum
admiratus, qui diuersis transcripserunt oratio-
nem modis, atque aliter alius. Nempe si qui
prors

prorſus à vetere diſcedere ſcriptura audeat, circa aliquid quod veriſimile ſit contendere hunc oportet, quomodo rationi conſentaneum eſſe nunc dixi, vbi bis ſcripto verbo, longus, alterum eſt prætermiſſum. Quòd autem ita habentem ſcripturam norint veteres omnes interpretes, teſtimonia & de Zeuxide fuerint optima. Is enim quòd præſentẽ dictionẽ perperàm interpretatus Glaucias fuiſſet, nihil quidem de ſcriptura obijcit, quanquam & oratio hæc ambigua ipſi videretur: quòd verò dictis negationes adiecerit, accuſat. Hærere enim ait ipſum, & non poſſe præſentem dictionem exponere prædictis omnibus negationes adijciendo, tanquam ita ſcripſiſſet Hippocrates: Infrà rotundus, non latus, non longus, non tenuis. Exiſtimabat etenim Glaucias impoßibile eſſe vt mala hæc omnia excipiat lienis, quæ ſimul eſſe non poſſunt, tanquam homine in vno omnia hæc intelligere neceſſarium ſit, neque item differentias conſequenter ſcripſiſſe Hippocratem ad memoriam, vt anteà ſcripſit, tum difficultatis ſpirandi, tum febrium: ita nec in deorſum vergentibus lienibus tumorum præter naturam. Si verò dictis affirmatiuis negationes apponere liceat, omnem ita quis corrumpit doctrinam, nullámque veterum quæ certa ſit, ſeruabit mentem.

Minus his qui à capite coryza laborant.

Nihil aliud intelligere possumus, quàm quod quæ dicta sunt lieni contingere, minus his fiant qui à capite coryzam patiuntur. Causam rei huius referunt, tum Rufus, tum Sabinus, quòd sanguis per coryzam expurgetur: ob id siquidem existimant nihil ad lienē pertinere. Verùm ad vniuersalem sermonem, non particularem reducere est melius, rarissimum siquidem est toto in corpore partes quasdam duas similiter imbecillas esse. Nempe plurimis tale vnū fieri videtur, in quod & si plethora & succorum malitia quædā fiat, superflua confluant omnia. Pars autem vna vbi ea excipere anteuerterit, reliquæ secundùm naturam manent. Non solùm itaque his qui à capite coryza laborant, verùm quoque & his qui partem aliquam vel respirationi obseruientem vel circa renes, vel circa hepar, vel circa ventrem, naturâ imbecillam habent, pati illud magis inueneris, quàm lienem. Hoc autem existente communi & vniuersali, adijciat quis proprium eorum quæ nunc dicuntur: in quibus colligitur pituitosa humiditas vel tenuis, vel aquosa, quales sunt à capite coryza laborantes, his non admodùm tumores præter naturam in liene consistunt, qui scilicet crassos & melancholicos concomitantur humores.

Quæ'nam circa ægrum œconomia fuerit, est considerandum, quæ'nam ad morbum interrogationes, quæ æger narrat, qualia,

qualia, quomodo accipiendi ſermones, quæ ad ægrum, quæ ad præſentes, & quæ ad exteriora ſpectant.

Peculiare nomen dicendorum inuenit, cùm inquit œconomia, id eſt, adminiſtratio & diſpenſatio. Non enim vt in cæteris ferè omnibus libris affectuum vel dignotiones, vel curationes, aut futurorum præſenſiones ſcripſit, ita & nunc: ſed quónam quis modo medicinalibus ſpeculationibus vtatur, inſtante perſequitur oratione, non ipſis quidem particularia, ſed vniuerſales tantùm ſummas ſcribens. Primúmque inter hæc commemorat interrogationes, quas ad ægrũ facit Medicus: deinde percurrit narrata ipſius. Narrare quidem ægri multa conſueuerunt, quæ dicentis mentem aperire poſſunt: vt ſi non anteà ipſum viderimus, ex his quæ narrabit, qualíſnam ſit intelligemus, ita ſecum agentes. Nempe ſi hominem hunc prudentem eſſe ſcieris, pariterq; non meticuloſum, loqui vera eniteris, nihil quæ in morbis ventura ſunt veritus. Si verò, tum imprudentem, tum meticuloſum eſſe noueris, ita vt & triſtior ſit, referre hæc omnia nihil quod inſigne mentiens tentabis: quòd ſi & ſummũ ob ægri metum certam ipſi ſalutem polliceri compellaris, item cùm diſcedes familiaribus ægri vera dicito. Conor verò & ægris ipſis tametſi ſummè meticuloſis, non vt qui promptè mentiuntur, ſalutem polliceri non adijciẽdo te principiũ hoc fore

si omnia feceris probè, & Medicorum obtemperaueris præceptis, nempe hoc pacto neque ille formidabit, & tu sæpius vera dices. Plurimi siquidem fallaces morbi, ægros Medicis haudquaquam obtemperantes euertunt: sicuti pauci admodùm tollent, si neque deliquerit Medicus, neque æger, neque ministri, neque aliud quippiam externum fortè fortuna nocumento adsit. Qui enim ægros in morbis fallacibus plus iusto alacriores reddunt, tristitiam sequentibus diebus aceruant ipsis cumulatiorem, cùm scilicet morbus fieri videatur vel diuturnior, vel deterior præter Medicorum promissiones. Sunt præterea plerique homines, qui perinde atque absque periculo ægrotent confidentes, Medicis non valde obediunt. Satiùs itaque fuerit, vt ægri mores quos dum valebat obtinebat, anteà cognoscantur. Si verò ita sit vt nunc ipsi occurramus, ex his quæ narrat qualísnam ipse sit, intelligemus. In quibus verò præcognoscimus, nonnihil quidem quod ad morbum faciat reperire valemus. Nam si naturâ modestus fuerit, & audaciter respondeat, prudens itidem naturâ si in narratis imprudens videatur, ex eo mentem ipsi oblæsam esse demonstratur: quomodo si & sobrius & cogitabũdus, aut vigil fuerit, eúmq; natura longæ obiectent narrationes, segnísque & lentus in narrationibus, vel responsionibus videatur. Ex voce ipsa quoque & nonnihil de morbi

coniecti

oniectura assequi licet. Nempe alij vix loquuntur, alij raucè vel acutè cùm morbus fatigat: alij balbusiunt, tortáque loquuntur lingua, quorum singula quidnam significent, ex alijs constat. Ex talibus verò de ægro certior fiet Medicus, qualísnam & mente, & moribus sit, & quæ nam morbi ipsius forma: rursúsq; ipse tum ægro, tum ministris ex ipsis operibus qualísnam quis is arte declarabit. Nasum siquidem acutum, concauos oculos, & collapsa tempora quis acuto in morbo contemplatus, interrogat vacuatióne aliqua ipsi facta sit, vel vigilia, vel mæstitia, ciborúmque inopia, & labor vehemens: quòd si ab his immunem conspexerit, interrogabit, fueritne consuetarum excretionum retentio, an præter consuetudinem ex ocio, & repletione dissolutus sit. Poterit & de frigiditate inquirere, & inustione, & liberali vini potione, atq; talibus quibuscunque pro eorum modo: ita vt ob id primùm ab assidentibus laudetur. Nam si Medicus ægro, assidentibúsq;, tum præcognita, tum quæ præcognoscuntur interrogat, continuò ipsum demirantur: quomodo si his quæ contigerunt contraria interrogat, vituperant. Prætereà si quædam eorum quæ ægris contigerunt priusquam ab ipsis audierit, media orationis figura, tum interrogandi, tū nuntiandi consequutus fuerit, demirantur. Sed dicta sunt alibi hæc omnia à nobis. Et nunc, vt dixi, quòd sola ipsa, primásque summas perfe-

quatur Hippocrates, nos itidem ipsa secundùm primam quandam sectionem percurrimus. Nam si particularia omnia dixero, huc & prognostici, & de iudicationibus commentarios traducere compellar. Exteriora sunt quæ ad œconomiam vsumq; conferunt: & nonnulla eorum, quæ ab Herodoto scripta in eo sunt libro, qui Medicus inscriptus est: dicta quoque & à nobis sunt, in quibus præsensionem persequimur. Rursus itaq; sumptis ab initio sermonis summis, ad aliquod eorum quæ scripta sunt, transeamus: vt in vita nancisci conferentia omnia, cibos dico, instrumenta, ministros, subiugalia, atque pecora alia, domos, frumentum, legumina, bellaria, vinum, oleũ, atque alia eiusmodi, ab horum conuenienti vsu, quod œconomiam vocant, valde differre. Consimili modo non est idem in medicinalibus artem didicisse, & commodè his vti quæ quis didicit: qui scilicet sciat tempestiuè quidem interrogare, loquíque, & tempestiuè audire aliquid ex ægro & familiaribus, atque cum ipsis disserere, vt in obsequium exhibendámq; operam quàm commodissimi existant. Prænoscenda quoq; & exteriora quæ, tum à Medicis, tum ab ægri familiaribus contemnuntur. Inter quæ maximè commoda existunt, quæ ad decubitum spectant, vel ædibus omnino prauis existentibus, aut cubiculo ipso in quo ægri habitant, prauum ob odorem, vel aërem aut calidum, aut frigidum, aut putrilaginis refert

fertum. Prænouiſſe quoque Medicum oportet & moleſtiam quam inferunt, tum vicini, tum qui publicas occupant vias, & de his omnibus cùm ægri, tum miniſtris, tum amicis diſſerere. Ea ſiquidẽ eſt, & talis quædã circa ægros œconomia,

Quòd in calidiore & robuſtiore, dextra ſcilicet vteri parte, ideò & nigri, ob id & extrà prominent venæ, & bilioſiores exiſtunt.

Neque eſt vt mirum ſit hoc loco ſermonis totius maximè continuitatem prætermiſſam eſſe. Neque enim liber hic opus eſt quod ad publicationem confectum ſit, ſed adparatus quidam, vel formulæ quales nobis ipſis facere conſueuimus. Nempe ſi opus fuiſſet, orſus ita vt in aphoriſmis ſcripſit, ſequentia adiunxiſſet, totam orationem ita componens: Fœtus mares quidem in dextris vteri partibus magis coagmentari, formaríq; reperiuntur. Fœminæ verò in ſinu altero, læuo ſcilicet. Quòd enim calidius in calidiore vteri parte formetur, par eſt: calidior autem eſt mas, vt venarum magnitudo oſtendit, & color, nigriores ſiquidem quàm mulieres omnino ſunt viri. Ita quidem ſi opus ſcripſiſſet Hippocrates, ſicuti libros de fracturis, de articulis, prognoſticum, & alia eiuſmodi, enũtiationem confeciſſet. At quoniam, vt dixi, ſoli ſibi hæc ſummaria deſignauerit deſcriptione, ob id ſermonis ſummam prætermiſit: neque enim de conceptis maribus dici hæc

aperuit. Marem autem in dextra vteri concipi parte, alij quoque vetustissimi viri affirmauerunt, nempe Parmenides ita inquit: dextris quidem pueros, sinistris verò puellas. Empedocles ita: Mas in calidiori terræ loco fuit, & ob id viri nigri robustioresque, & capillosi magis. Quod autem vera sit de maris tanquam calidioris temperatura opinio, in libris de temperamentis sermo est absolutus. Nunc verò, vt sæpiùs dixi, decreta Hippocratis non nisi obiter demonstrare proposui, sed dictionem explicare. Fuerunt ex recentioribus interpretibus, qui dictionem hanc transcribere ausi sint, pro στερεμνίῳ, id est, robustiore, στερεώτεροι, id est, robustiores facientes: arbitrabantur siquidem ipsi à ratione alienum esse, vt dextra vteri pars sicuti calidior, ita & robustior diceretur. Nempe quantum ad robur attinet, pariter habere videtur: atque ob eam rem scribendum esse dixerunt, quòd in calidiori vteri parte robustiores & nigri, per hoc significante oratione, in calidiore vteri parte dici στερεώτερον, id est, ἰσχυρότερον & εὐρωστότερον, id est, valentius & fortius, quoniam & calidius natura existit. Sed de veritate decreti, impræsentiarum dicere tempestiuum non est. At quoniam affirmantibus dextras omnes partes calidiores esse, & valentiores propter positum hepatis, contradixerunt quidam obijcientes: cor in sinistris situm esse, dextrum oculū sinistro nō magis

cerne-

cernere, aurem non magis audire, crus non magis ambulare, sanè sola in manu tale probabile esse videtur: ob id pauca aduersus ipsos dicentur. Nẽpe potißimum argumentũ quòd masculorum bona pars in dextris partibus concipiatur, ex animalium apparet dissectione. Duos igitur habente sinus vtero, qui in collo vtrique communi coëant, mares quidem prorsus in dextro concipi videntur: fœminæ verò in altero. Satius verò erat rei huius apparentis causam inquisiuisse, & veritatem non tentasse peruertere ob causæ ignorationem, vos verò & causam in anatomicis administrationibus didicistis, ad dextram quidem vteri partem perpurgatum in renibus sanguinẽ pertinere, ad sinistram impurum & serosum contemplati. Vidistis & cor in medio thoracis situm esse, non in sinistris. Quosdam verò existimasse cor ipsum in eam partem magis collocatum esse, æquum est: quòd hîc pulsum indicet, tanquam sinistro ipsius ventriculo pulsante.

Quod concreuit coaluítque celerius, motum quiescit, tardiúsque augetur, & longiore tempore.

Sæpiùs dixi hoc in libro mille esse scripturas, quas propter obscuritatem alij aliter concinnant, prout vnicuique verisimilior visa fuerit explicatio, sed antiquas præopto scripturas, tametsi incredibiles esse videantur, maiorémque habeant ambiguitatem. Ob id siquidem ita dictas

esse

esse quis credit: quòd & si ambiguitas circa expositionem comperiatur, vetustissimi tamen interpretes in his concordant: quòd si & ipsas transcribere ausi sint, in pleniorem permutauerunt dictionem, ita vt verisimilior facta sit explicatio. Præsens itaque oratio & si nunc hoc pacto in vetustis exemplaribus scripta sit, eámque ita habere agnoscant antiqui interpretes, plurimi tamen ex recentioribus verbum ἐμολύνθη, *id est, cessat, sustulerunt: alij verò verbo, motum, tardiùs adiecerunt, vt dictio facta sit eiusmodi: Quod concreuit coaluítque celeriùs, motum tardiùs augetur, alij orationem: atque ob id: in fronte orationis collocauerunt, vt talis facta sit: atque ob id concreuit coaluítque, sententiam verò in scripturis omnibus non valde permutauerunt. Volunt siquidem interpretes, tum concrescere, tum coalescere ob id celeriùs marem fœmina, quòd calidior sit, celeriúsque & ob id moueri aiunt. Propterea conuenit inter Medicos ferè omnes, marē fœmina non solùm conformari celeriùs: verùm quoque & moueri. Sed de his apertè dictum est, tum in libro de pueri natura, tū apud Dioclem de mulieribus. Rufus ait Diogenem Apolloniatem vnum contradixisse in secundo libro de natura, quem non legi. Testes porrò sunt & quæ vterum gerunt, mares celeriùs motum exordiri, mouerí que motionibus, tum pluribus, tum vehementioribus. Dicitur autem in præsenti oratione:*

Quod

Quod quidẽ celeriùs συνεκρίθη καὶ συνέστη, id est concreuit coaluítque, hoc est ἐπάγη καὶ ἐστερεώθη, id est, coagmentatũ firmatúmq; est: posteà augetur tardius mas quàm fœmina. An verò solã auctionem eam nunc dicat, quam cum vtero geritur habet, aut sequentem, est incertum. Est autem verum, fœminam ab enixu citiùs augeri, atque incrementum ipsi priùs consistere. Celeritatis autem incrementi causa est corporis mollitudo: faciliùs siquidem crescunt distenta eiusmodi corpora ad dimensiones tres, longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Cõsistit autẽ ipsis priùs incrementum quàm maribus, iam non amplius ob corporis mollitudinem, sed propter infirmitatẽ. Nempe in animantibus vis est naturalis quæ molitur ipsis incrementum, ob quam imbecilliora quidem plus augentur, sed ob imbecillitatem celerius augmentum inquinatur cessátque. Si itaq; μολύνθη, id est, cessat quiescítque, scripsit Hippocrates, tale quippiam significare videtur, quale in secundo epidemiorum scripsit, cùm inquit, secundùm sinistram aurem œdema, postero die & secundùm dextram: quanquam hoc minus, residebántque hæc simul, & ἐμολύνθη, id est, cessauerunt, neque ad pus peruenerunt. Celeris siquidem motionis permutationísque cessationem, refrigeriúmque ita nominauit.

Validius ideò biliosius, sanguine abundantiore, quòd locus animalis calidior sit.

Ob

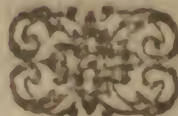
Ob id inquit mas validior, biliosior & sanguine vberiore, quòd locus in quo concipitur, tales existit: dicit autem dextrum vteri sinum. Dictionem quoque hanc scribit alius aliter, seruant tamen sententiam eandem omnes, quà efficitur ratione, vt qualisnam reuerà sit Hippocratis dictio, exactè inquirere superfluum sit. Satius siquidem hoc non contemplari, sed si quod dicitur verum sit, veritas autem per dissectiones, vt dixi, reperitur, cùm mares in dextro vteri sinu prorsus cõcipiantur. Dicta est & causa ob quam sinus calidior sit, quæ & per anatomen est cognita.

*

COMMENTARII SECVNDI FINIS.

*

GAL

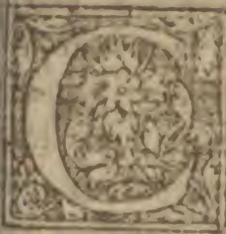

GALENI IN SEXTVM EPIDEMIORVM HIPPOCRATIS LIBRVM, COMMENTARIVS TERTIVS,

*

Ioanne Vassæo Meldensi interprete.

***

VTIS raritas, densitudo ventris, cutis cōstrictio, carnium incrementum, ventris segnities, omnium confusio, vasorum impuritas, cerebri diminutio, ideo & caluities, & attritio instrumentorum.

Quidam dictionem hanc catalogum eorum quæ medici nosse debent, esse arbitrantur: sed de rerum inter se copulatarum coniugatione dicta esse videtur. Prima autem coniugatio dicta est, quâ inquit: Cutis raritas, densitudo ventris: nem e quidam ob id ventrem habent densum, id est tum retentum, tum adstrictum, quòd per cuticulares meatus vacuentur multa: veluti contrario modo quibus cutis superficies non facile perspiratur,

tur, qui multa tum meiunt, tum deijciũt. Alia autem deinceps scripta est coniugatio: Cutis constrictio, carnium incrementum, quâ scilicet significatur contractionem condensationémq; cutis, sæpius immoderatæ carnium auctionis causam esse. Quæ hanc sequitur coniugatio, ita scripta est: Ventris segnities, omniũ confusio. Segnitiem autem intelligemus ventris circa cibos concoquendos infirmitatem, quæ omnium corporis affectuum causa est. Quod deinde dicitur: vasorum impuritas: potest quidem & huic annecti coniugationi. Nam quod in ventre probè coctum non est, sæpiùs impuritatis vasorum occasio existit: potest verò & non copulatum segnitiei ventris, de praua quæ in venis fit intelligi concoctione, vt quẽadmodum, quæ in ventre fit concoctio, si perfecta non sit, multa in toto animali perturbat & confundit: sic & quæ in venis fit suo fraudata voto, primum quidem impuritatem in venis facit: id est prauorum humorum redundantiam: deinde & damnum notabile, ita vt segnitiei ventris & vasorum impuritatis medium commune vtrique sit, quod omnium cõfusionem vocauit. Quod continuata serie dicitur: Cerebri minutio, idee & caluities, tale quippiam mihi significare videtur: Cùm cerebrum longè minus fiat: fit autem his qui siccius ipsum naturâ habent, tunc à superiacentibus ossibus quæ dissectores βρέγματα, id est ossa sincipitis, vocant, discedit: sunt autem

du

luo hæc, sed circunductum vtrunque rectis quatuor lineis, vna quidem futura, scilicet, quæ ossi vtrique communis secūdum capitis fertur longitudinem. Posterius autem labdoidis futuræ lateribus, anterius verò coronalis, vtrinque verò suturis squamæ similibus. A cæteris verò caluæ partibus, potissimum quidem non magis abscedit cerebrum: quòd si & aliquando propter subiectas ossibus carnes abscesserit, non prorsus perit cutis humiditas, sicuti neque crines. Didicistis siquidem ex libris de temperamentis, neque ex cutis humiditate, neque ex ipsa vehementer desiccata capillos produci: humida si quidem est pueris capitis cutis, mulieribúsque & eunuchis, sicca verò immoderatè caluis. Quòd verò cerebrum in iuuenibus caluam tangat & molle sit & humidum, atque internam omnem acceperit capacitatem, senibus verò abscesserit tum arescens, tum considens, sæpiùs vidistis in animantium dissectionibus. Non autem sententiarum Hippocratis demonstrationes hoc loco scribere nisi obiter proposuimus, sed dictiones obscuras explicare vnà & summatim interdum adiunctis causis, quæ ad demonstratas consequantur sententias. Quòd autem cerebri ἀνάλωσιν perfectam vsque adeò perditionem vt prorsus consumptum fuerit, in animali viuo fieri intelligere non liceat, norunt omnes. quòd si non sit, relinquitur per ἀνάλωσιν intelligendum esse μείωσιν, id est minutionem,

quam caluescentibus fieri ob siccitatem dixi: quo fit vt sincipitis ossa quæ cæteris tũ molliora, tum teneriora existunt, atq; in superiori capitis parte posita sint, ob absentiam siccescant cerebri ad ipsa non amplius peruenientis, neque attingere valentis: contrahitur siquidem & considit in suam sese basim deprimens. Arefactis autem his ossibus vt circuntensa cutis arefiat, consequens est: videtur quoque & sensu ipso valde sicca vt neque longa opus sit demonstratione. Cùm verò cerebrum amplius desiccatum fuerit: vt quibusdam contingit in extremo senio, tunc & ex ea productos neruos siccescere est necesse ob id neque pari modo videre licet: neque audire, neque aliud quippiam in sensibus, vel voluntariis functionibus perfectè obire, at dissoluta omnia languida, & infirma fiunt instrumenta per quæ anteà perficiebantur: quod κατάτριψιν, id est, contritionem vocauisse par est, sumpta à tritis tum vestibus, tum vasis metaphora: nempe videntur & hæc post longos vsus si ciora nobis esse vbi contrita ea esse dicimus. Quidam verò scriptorum intelligentiam per coniugationem non concipientes: atque singula eorum quæ dicta sunt separatim designantes, admonere Hippocratem hoc loco, vires ipsorum considerandas aiunt: vt statim vim huius orationis: cutis raritas: nam prima scripta est: cognoscendam, quidnam scilicet

cet poßit, affirmant: hac videlicet causa vt & ipsam componamus cùm vsum habuerimus, tollamus verò cùm non fuerit vsus. scriptum quoque esse aiunt & in libro de alimonia: Corporis raritas ad perspiratum, quibus magis adimatur hi melius valent: quibus minus, morbo magis obnoxij. Sed cum his pugnat quod in medio scriptum est: densitudo ventris, cutis astrictio: si catalogus esset rerum Medico ad cognitionem vtilium. Præterea quod deinde ita dicitur: ventris segnities, omnium confusio: scribere Hippocratem ostendit quæ inter se simul esse nata sunt, non simpliciter quinam adfectus in corpore consistant, vt cognoscantur indigi. Nempe oratio hæc, omnium confusio: non affectum sed quæ ex prauo adfectu mala fiunt ostendit.

Extenuatio cursu, luctatione, requietibus, multis obambulationibus quæ celeres sint: his cocta maza plurima, & panis modicus.

Κενώσεως, id est, vacuationis nomen de solis humidis dicitur: καθαιρέσεως, id est, extenuationis de solidis quidem magis, sed interdum & de humidis. præterea quæ hoc loco dicuntur diminutionis cōmunia sunt tum humidorū, tum solidorum, cùm ipsam in sanis absq; sanguinis, vel purgatione, vel vacuatione facere cōsulamus. nemo siquidē ægrum cursibus & luctatione curabit. Commune siquidem horum atque aliorum ipsis similium

est exercitationum genus, quod discos complecti-tur, missilia, saltationes, halteras, quæ armis fiũt dimicationes, atq; omnia vitæ munia, & maximè quæ in agricultura obeũt homines, vel arantes, vel fodiẽtes, vel metẽtes. Omnes siquidẽ exercitationes copiã tum carnis, tũ pinguitudinis, tũ succorũ diminuunt, quibus vt vnum corpus vtatur, fieri non potest: sed pro habitu, ætate, viribus & consuetudine idoneã cuiq; exercitationem adinuenire conuenit, vt cõstat ex salubribus. Non enim hoc loco ex librorum Hippocratis expositione medicinales discunt speculationes qui eas ordine in proprijs tractationibus anteà didicerũt. In quibus omnibus sunt cognita tum ipsius decreta cum demonstratione, tum quæ ad decreta ipsa consequuntur particularia omnia: vobis verò qui dictorum ab Hippocrate historiam conquirere desiderastis, hos feci commentarios, & si præter voluntatem: scientiariam enim explanationem obscuræ repudiant orationes. Scripta itaque deinceps statim voce: requietibus: nõ est amplius dilucidè nosse quid per vocem hanc significasse voluerit Hippocrates: sed coniectare vt in cæteris obscuris dictionibus, ita & in hac oportet. quod huic verisimilius hoc esse videatur, aliud alteri, nẽpe & videtur, aliúsque aliter ἡσυχίαν id est requietem, exponit: fieri siquidem potest vt de intermissionibus, quæ in exercitationibus fiũt, dicatur, veluti in aphorismis dixit: Cùm labora-

re

e quis cœperit, requies continuò laßitudinem tol
t: fieri quoque poteſt vt & de quietibus dicatur
uæ diebus omnibus intermediæ veniunt. Poteſt
r perfectam quietem in corporibus quibuſdam
ræcipere. Nam ſi ipſe ita dixit: Motus roborat,
ium colliquat, poterit aliquando & vita otio-
a corpus attenuare. Nempe & ita quibuſdam
o exercitationum ad otium tranſitu contigiſſe
idimus. Sed exactis eſt opus articulationibus
iſtinctionibúſque, quínam videlicet ſint qui his
xtenuationis gratia indigere debeant: redundan
um ſiquidem humorum vacuatione non eſt o-
us. Nunquam enim otium id facere conſueuit.
ure itaque ſermonem nunc Hippocrati eſſe de
arnium extenuatione quidam affirmant, non de
umidorum euacuatione qualis fieri ſolet in ple-
horis aquoſíſque habitibus. Poteſt & ipſius
ermo de vtriſque factus, catalogus eſſe auxilio-
um omnium & quæ vtriuſque extenuationis
ommunia, & quæ alterutrius propria exiſtunt.
Poteſt & eam quæ peracto exercitio fit quietem
cripſiſſe de quotidianis exercitationibus, atque
le conſequenti quiete ſermonem faciens, vt exer-
itati cibos non ſtatim ingerant, vt conſueuerũt,
eruantes in corpore ab exercitationibus calidi-
tatem, ſed perfectè refrigerati. Hoc ſiquidem in
ſalubribus rectè dictum conſtat cum ab alijs, tũ
ab Eraſiſtrato: quo fit vt ex ea re liqueat, mul-
tam quæ ſolers ſit coniecturam eſſe in eorum ex-

positionibus, quæ propter breuitatem obscurè sunt enuntiatæ. Quòd verò & singulis dictionem pro arbitratu scribere liceat, longè sanè incertior redditur senis sententia. In præsenti siquidem dictione quidam requietibus multis scribunt, scripturam tamen hanc ignorantibus tum vetustis exemplaribus, tum his qui primò librum exposuerunt. Quod si nos quis cogat eam explicare quæ peracto exercitio fit quietem, dicemus Hippocratem velle fieri multam: sed hanc quidem sinere oportet. Confessam verò omnibus scripturam exponentes, præcipere ipsum adfirmamus, multis inambulationibus & celeribus vtendum esse. Lentæ siquidem incrassant, veluti & lentæ exercitationes: mirórque quónam pacto in illis celeritatis prætermiserit nomen. Nam cursus celeres, exercitationésque huiusmodi, carnium tumorem extenuant, succorúmque euacuant redundantiam: id quod fatentur ferè omnes tum exercitationum præceptores, tum Medici. Hippocrates deinceps de cibis egit ad eos qui extenuatione indigent idoneis, ex vno exemplo, vt consueuit, commentarium sibi faciens vniuersalis omnibus quadrantis. Est autem hoc vniuersale, cibos dandos esse qui non multùm nutriant, cuiusmodi est suilla caro: sed qui parum, qualis est ouilla. Maza quoq; & parum nutrit: quo fit vt huius plurimum, panis modicum ingerendum præcipiat.

Extenuationis signum eandem diei horam

am ſeruare, nam repentè contrahitur & concidit.

Non eſt incertum coniunctam eſſe dictionem hanc præſcriptæ, in qua docuit quemadmodum fieri extenuationem oporteat, quónam itaq; modo cognoſcamus an quantitatem ipſius exactè obſeruauerimus. ſignum nunc rei huius patefacit: fuit autem ſermo hic vſque adeò obſcurus, vt propter id, ſententia noſtra, liber hic ſicuti iam ſæpiùs dixi, non ad publicationem ſed ad tum for mulam: tũ adparatũ ſibi ab eo ſcriptus ſit. Nam ſi ad publicationem ſcripſiſſet, quámnam eandem diei horam dicat in qua ſignum extenuationis obſeruare oporteat. prorſus dixiſſet. Sed quoniam ipſe non ſcripſit quidnã ſit quod probabilius quis intelligere poſsit, quàm quòd eandem diei horam ad exercitationem eum qui extenuatione eget docentes, obſeruabimus vt præcepit: non ſolum enim ſubito ἐῤῥύετο. id eſt συμπίπτει. id eſt contrahitur cõciditq; corporis tumor, verùm quoq; & labitur debilitatúrq; virtus, ferè enim verbum ἐῤῥύεσθαι, ἕλκεσθαι. i. trahi ſignificat. Poteſt autẽ & ab illo ſignificatu ad ea trãsferri de quibus agitur propter rerum naturã quibus vt ſæpiùs dixi in obſcuris enũtiationibus quæ priùs ipſi cognoſcimus, conſentanea ea facimus. Quidã pro ἐῤῥύετο ſcribunt ἐῤῥίπτετο. id eſt labitur conciditq; clariorem rei ex hac lectione ſignificationem fore ſperantes. Sed vetus ſcriptura ἐῤῥύετο vocem habet.

Abſtinendum à laboribus, vel defluet.

Scribunt & hoc loco quidam ὑφεῖναι τῶν πόνων ἢ ῥυήσεται. id eſt abſtinendum à laboribus, vel defluet. Vis autem ſermonis, eſt eiuſmodi. Vacuatio omnis niſi paulatim fiat, virtutem diſſoluit, corporiſque habitum ſubitò exhalat. ob id itaque nonnulli quidem ſcripſerunt ὑφεῖναι τῶν πόνων, ἢ ῥυήσεται, ſubitam repentinámque per hoc verbum ῥυήσεσθαι vacuationem ſignificari volẽtes. Quidam ſcribunt ᾗ ἐρύεται, adijcientes τὸ ᾗ, & circunflectentes, & cum ι, ſubſcribentes, vt ſignificetur tollendos eſſe labores, quatenus homo hauriatur, verbum verò ἐρύεσθαι & de corporis concidentia, & de virtutis lapſu dixiſſe Hippocratem aiunt, vt talis ſit oratio: Minuendos labores quãdo & virtus labitur, & corpus euaporatur. Quiettereà ἐρείψεται ſcribunt, ad virtutis lapſum referunt ſermonem.

Similiter enim totum concidit.

Præſcriptæ orationi conſequentem hanc in vetuſtis exemplaribus reperi, norúntque ipſam ita habere antiqui interpretes: & inter recentiores Sabinus, nullo tamen pacto ipſam explanauerũt: nempe vbi præſentem totam dictionem præſcripſiſſent, deinde particularia ipſius explicuiſſent, dictionis huius expoſitionẽ ſubticuerunt, ſicuti & Zeuxis inter vetuſtos interpretes vnus & ipſe. Sunt qui dici ab Hippocrate inquiunt: Similiter enim concidit, tale quippiam indicare volente:

te: Sicuti repletio damnosa est, atque ob id extenuanda: sic & vacuatio quæ plus iusto fit, non secus quàm repletio obest. Concidit siquidem ab ea damnosè corpus, sicut in repletione attollitur in tumorem. Quidam expositionem hanc tanquã incredibilem culpantes aut nullo pacto dictionis partem hanc scripserunt, aut in hanc permutauerunt, ἀθρόως γὰρ ἂν ῥυήσεται. id est subitò enim defluet: nos ab Hippocrate admoneri volentes, vt diligenter corporis extenuationi mentem attendamus. Nam repentè fit exhalatio & fluxio in exercitationibus vbi pluribus deinceps diebus quis perseuerat, exercens quidem ipsos insigniter, & tenuiter dietans.

Cùm verò iam conciderint, suillas carnes assas adhibere oportet.

Per prædicta immodicam vult cauere extenuationem: sed quoniam interdum fit, vt in eam inuitus quis incidat: ob id medicum aduersus hæc apparatum esse cupit. Nam si extenuatio vniuersim raptímque facta sit, tunc carnes suillas dari præcipit: carnes quidem suillas, quòd multũ nutriant: assas verò, quòd solidam, atque in tumorem exiguum coactam non humidam, neque excellenter humidam efficiant carnem. Quidam pro προσάγειν. id est adhibere, scribunt προσφέρειν. id est offerre, dare edendas carnes suillas, eũdem quidem seruantes sensum: sed verbo magis proprio προσφέρειν, pro προσάγειν vsi.

Cùm autem implentur, signum rursus floridum corpus existit.

Paucis quoque & hoc subscriptum est commune omnis refectionis signum: fit siquidem corpus floridum tum in exercitationibus, tum his qui ex bono sanguine sunt refecti recreatíque.

In exercitationibus signum sudor stillatim effluens, veluti ex tubis canalibúsque manans, vel concidentia ab extuberatione.

Deest dictioni huic extenuationis, vel concidentiæ nomen, aut tale quippiam: atque ob id quidam ausi sunt adiecto hoc, tanquam ab initio ita esset scriptum explicare, talem componentes dictionem: In exercitationibus signũ συμπτώσεως, id est, concidentiæ sudor veluti ex tubis fluens. Deinde signum esse aliud ait repentinam ex tumore contractionem: nempe hoc loco repentinam subaudire oportet, tametsi nunc scriptum non sit, cùm antè dixerit: Nam repentè concidit, contrahitúrque.

Mulieri quam primùm in Cranone curaui, lienis natura magnus erat, febris ardens, valde rubra, spiritus, decimo die sudor. in superis partibus magis, & inferis decimoquarto.

Nihil quod insigne sit ex dictione hac discere possumus, admirabórque si ita Hippocrates non adscriptis primis scripserit. Nam si adscripsisset,

cu

cumulatiùs aliquid ex ea re ad recordationem habuisset, nobis verò abundantius profuisset: atque hoc est obscurum quod in principio dictionis est scriptum, quam primùm in Cranone curaui. Est siquidem inquisitione dignum, an sibi vt nominum & locorum in quibus ægri habitabant meminisse consueuit, ita & hoc loco adscripserit, quam primùm curaui, vt mulieris nomen memoriæ dederit, aut mulierem ostendit nunc ex recidiua morbũ incurrisse, quod scriptũ πνεῦμα. id est spiritum, decimo fuisse, est obscurum, siue spirandi difficultatem simpliciter indicet qualemcunque siue solam impulsam, & valde crebram spirandi difficultatis speciem. Sunt qui ex dictione, flatum in ventre abundanter collectum significari putant. Habent itaque hæc in dictione obscuritatem, alia verò in sola intelligentia. Nempe est incertum an ex solo liene adfecto mulieri contigerint febris ardens, & spirandi difficultas, vel ventris inflatio: colórque exuperans, aut alia quæpiam febrilis adfectio ipsi facta sit, ob quam hæc contigerunt. Maximum autem, vt dixi, est nos non nosse qualésnam vrinæ ad iudicationem vsque fuerint: & quam ob causam decimo die prehenderint hominem sudores. Nempe dies in quibus vehementiores fiant accessiones consueuit adscribere Hippocrates, vt sciamus ipsum ex multis particularium experimentis experientiam collegisse, per quam de morbis

omnibus vniuersaliter enntiauit: Quorum acces-siones in diebus imparibus fiunt, ita & in diebus imparibus indicationes perficiuntur. Quod autem omnium absurdissimum est in hac dictione, iam dicam. Nempe vtrum vel obierit, vel conualuerit mulier, est prætermissum: ob id & quod inter hanc & eam quæ post scribitur dictionem, medium existit aduerbium, minùs, quidam huic adiecerunt: alij in fronte illius quæ pòst scribitur collocet. Si itaque scriptum sit decimoquarto bene iudicatam fuisse mulierem, non debuit huic dictioni adscribi, minùs: Nempe posteà quàm dixit, decimo die fuisse sudores mulieri in superis partibus magis, deinde consequenter inferens, & inferis decimoquarto, quomodo ampliùs adiecit aduerbium, minùs, si prorsus seruata fuerit mulier? Rationi igitur est consentaneum, magis extensos per totum corpus fuisse bona facta indicatione. Si rursum quis substituerit malè factos fuisse sudores, mortua scilicet muliere, non absq; ratione aduerbium, minùs, in calce præsentis dictionis constituetur, vt sit quod dicitur: Sudauit quidem decimo die in superis partibus magis, sed & inferis, sudauit autem & decimoquarto inferis minùs. Ad sequentem itaque dictionem iam pergamus. Forsitan enim in illa apertiùs quippiam inueniemus, cuinam scilicet constituere oporteat aduerbium, minùs: aut in calce nũc præsentis dictionis, aut in fronte sequentis.

Min

Minùs his qui ex capite grauedine & raucedine febricitant, vt arbitror, recidiuæ.

Subaudire oportet placata febre. Nam quo secus modo minùs his fieri putabimus recidiuas, nisi febris priùs cessauerit? Quòd si ab hac dictione aduerbium, minùs, sustulerimus, vt placuit nonnullis calcem præcedentium ipsum constituentibus, contrarium huic sensum sermo obtinebit, his qui ex capite grauedine & raucedine febricitant, recidiuas fieri intelligentibus nobis. Quod itaque in omnibus facimus, non ex sermonis probabilitate quæ quæruntur explicantes, sed ex his quæ in ægris conspicuè videntur, si & nunc fecerimus, rectè præstitutum huic dictioni aduerbiū, minùs, inueniemus. Nempe febris grauedini superueniens & raucedini, certiorem horum concoctionem facit, vt nō ampliùs facilè recidiua fiat, etiam si quippiam delinquatur, cùm qui secus febriant citra eiusmodi causam ex errato recidiuas incurrant: sed quam ob rem aduerbium, minùs, huic præstituitur orationi, his qui ex capite grauedine, non enim ab alia quapiam parte fiūt grauedines. Fieri itaque potest vt sermo ita dicatur, vt in hac dictione: vertebræ autem quæ in spina. Fieri etiam potest vt quia raucedinis meminit: ideo, ex capite, adiecerit: quoniam & aliter fiant raucedines. Potest &, ex capite, dici, scribente ita sibi ad recordationem paucis Hip-

pocra. vt raucedines quæ à parua quadã externa causa fiãt, distingueret: atq; de his sermonem esse ostenderet, qui ob naturalẽ capitis imbecillitatem hoc capiuntur pathemate. Hos itaq; iure optime vocat ex capite κορυζῶδεις, id est, coryza, vel grauedine laborantes, nõ à frigore vel inustione, vel quadã simpliciter externa causa. Verbum, arbitror, in quibusdã exemplaribus reperitur, Hipp. de his quæ enuntiat dubitantem ostendens. Reperitur & oratio sine verbo, arbitror, verò existente quod dicitur. Per consequentem verò scriptam dictionem, demonstrationem eorum quæ rectè enuntiauit, adiecit. Ad eã ergo transeamus.

Quicquid suppuratur recidiuam non admittit: nempe ipsemet pepasinus id est concoctio, iudicatio simul, & excretio est.

Non obscura est dictio his, qui eorum meminerunt, de quibus iam sæpiùs dixit, πεπασμὸς id est concoctio: meminítque & nunc ipsorũ prædictorum, vt dixi, gratia, vt sermo omnis talis sit: Grauedine & raucedine laborantibus ob destillationes quæ à capite fiunt, cum superueniente febre cocta fuerint tum frigidum, tum humidum, coctáq; excreta fuerint, certam spera morbi iudicationem fuisse, & non ampliùs in morbum reuersurum hominem.

Quibusdam quando concumbunt inflatur venter, vt Damagoræ: quibusdam tum crepitus fit, vt Arcesilao.

Di.

Dictionem hanc alij aliter scribunt, nonnul-
que adiecerunt ipsi orationem, quando incipiūt,
od in principio dictionis dicitur, quibusdam,
lentes, & talem efficientes dictionem: Quando
cipiunt concumbere venter inflatur, eos qui hoc
us ingrediuntur pati quæ per dictionem signi-
antur volentes, quanquàm scriptionem hanc
n nouerint, neq; liber vllus antiquus, neq; in-
rpres. Sabinus tamen sermonem Hippocra. esse
t de concumbere incipientibus, quanquàm per
tonomasiam de homine Damagora mentionē
erit. Hoc autem consueuit facere, cùm rem pau
quibusdam euenientem percurrit. Et sanè esto
od nihil de his scripserit Hippocrates, quod ex-
rimentis apparet oportet discere. Non enim con-
igit vt his qui concumbere incipiunt, venter
fletur, vel vt in ipso concubitu crepitum ha-
ant: sed nonnullis horum magis & si rarenter,
i ætate declinant, & qui pathema habent ap-
llatum tum flatuosum tum hypochondriacum,
m melancholicum, ventrem contingit inflari,
ando scilicet venere indigebunt: assiduè autem
coïtum concupiscunt. Quod autem iam sæpiùs
nteà dixi, siue scriptiones prætermisero quas in
ac dictione fecerūt siue omnes dixero, vtrūq; in-
sabunt pleriq; suis allecti desiderijs, symmetriā
sermonibus non in natura rerum iudicantes.
rætereà si & nōnulla recensuero eorū quæ tum
icta, tū scripta sunt, nōnulla verò prætermisero,
non

non minùs culpabor, quòd nonnulla quidem eorũ quæ dicta sunt, tanquàm delira prætermitti debuerunt: alia verò eorum quæ sunt prætermissa, vtpotè dictis haudquaquàm deteriora, dici debuerunt. Consimiliter & conuentus quotidie fieri videmus, vbi qualescunque velint intelligi explicationes, confidentes illis ipsis qui adsunt, cupiditatibus ipsorum consentire nituntur. at in libris idem faciendum non est. Malui ob eam causam in plurimis dictionibus, vel nullo modo de his qui veterem permutant dictionem loqui, vel de omnibus agere qui perperàm sunt interpretati. In quibusdam verò vel quæ non prorsus incredibiliter dicta sunt, meminisse oportet quòd legentibus commentarios, horum in vnaquaque dictione recordari graue sit. Quod itaque dicebat Sabinus, quòd scilicet maturè his qui re venerea vtuntur, pati ea quæ in dictione dicuntur contingit, id tanquàm verum supponens causam ipsius recensere conatur. alij contrario his modo scripturam dictionis talem fecerunt: Sunt quibus quando concumbunt inflatur venter. Sabinus non absque ratione his qui concumbere incipiunt hoc contingere ait. primùm quidem quòd magna circa corpus fiat mutatio: scribit siquidem ipse, ob quam mutationem flatus, epilepsia, nephritides ipsis fiunt, atque alia diuturna mala. deinde & quod Democritus dixit: homo ex homine in coitibus prolificatur. Prætereà inquit, & ideo pruri-

tun

um multum propter ſeminis, tum ſalſuginem, um acrimoniam patiuntur, communíque, vt in- uit, ſermone, tum maſculorum, tum fœminarũ xiſtente, cauſam in fœminis conſpicuam eſſe ait, uòd vtero ſubſtratum ſit inteſtinum, ſuperia- iat autem veſica. Intento itaque ipſo rigentéque tinentur vtriuſque excretiones: quò fit vt in- rcluſo flatu, continuè infletur, atque ſuppreſſa rina abdomen intumeſcat: hæc Sabinus, incredi iles eorum quæ non fiunt reddens cauſas. Non nim incipientibus coïre adoleſcentulis hæc con- ingunt, ſed melancholicis & flatuoſis appellatis. Qui itidẽ ætate declinant, talia patiuntur. Nem e flatus copia omnino ob natiui caloris fit imbe- llitatem: qui ſi robuſtus fuerit, nihil eiuſmodi ontingit. Ariſtoteles etiã in problematis quæ- it cauſam, ob quam libidinoſos contingat eſſe nelancholicos, aítq; flatuoſum aceruari in ipſo- um hypochondrijs ſpiritum non paucum, atque deò ſpirituoſa flatuoſáque & hypochondriaca ap ellari talia mala: Diocléſque & Pliſtonicus, tque alij plerique Medici ea ita appellari affir nant. Non autem perperàm fiet ſi dictionem ali- uam ab Ariſtotele ſcriptam recenſuerimus, uæ ita habet: Quare melãcholici libidinoſi exi- tunt? An quòd flatuoſi? ſemen enim flatus de- eſſio eſt: quò fit vt ſi tale multum ſit, ſæpiùs ap etere expurgari neceſſe ſit, nẽpe leuantur. Ob id taq; Rufus dicebat ſe malle ſcribere pro ψάφ@,

4. prob. 31.

id est, crepitus, φόβος, id est, timor, vt sermo Hi-
pocrati de melancholicis esset, quibus peculiar-
esset timor: aliud siquidem alij timori est. Vnum
itaque prorsus singulis, cùm scilicet opportun-
pertimescunt: si non, duo, pluráque, & vald-
multa, & quibusdam ipsa omnia. Fiet itaqu-
secundùm Rufum dictio, quæ ita habeat: Qui-
busdam quando concumbunt venter inflatur, v-
Damagoræ: hinc ipsis timor. Secundùm veter-
interpretes, vt in principio scriptum est, nem-
illorum scripturam semper adscribo: & si deli-
quisse apud eos videantur qui primi rescripse-
runt. Satiùs est enim, vt iam sæpiùs dixi, quo-
vt inuentum est scriptum, enarrauerunt: it-
iam animaduertamus, intelligamúsque quia-
nam ipsi indicauerint, dicta est Sabini expositio-
Capito autem ita scripsit: Quibusdam est cùm
rem veneream agant vt venter infletur, vt Da-
magoræ: quibusdam in ea re crepitus. Dioscori-
des ita: quibus quidem cùm concumbunt inflatu-
venter, vt Damagoræ, his in ea re fit crepitus.
Sustulit etenim coniunctionem, δὲ, id est, autem.
Neque tamen in expositione huius nominis, ψό-
φος, id est, crepitus, consentiunt inter se exposito-
res: quidam enim βορβορυγμὸν, id est, internorum
mugitum indicari aiunt, alij ἐρυγὴν, id est, ructum,
alij flatus per inferna exeuntes, alij quodcunque
horum simpliciter, vbi scilicet in intestinis motio
quædam fuerit, quæ sensui pateat auditus. Sunt
siquidem

ſiquidem & aliæ quædam præter mugitus inteſtinorum in ipſis motiones, crepitúſque, aliæ quidem ſonitibus ſimiles, aliæ ſibilis, vel tali cuidam crepitus modo. Arceſilaus verò inquit, non ſolùm venter eſt inflatus, verùm quoque & ᾤδει, id eſt, œdema habuit, ſeu intumuit. Dixi autem iam ſæpiùs, œdema vocare ipſum tumorem præter naturam omnem, ſiue phlegmonoſus, ſiue eryſipelatoſus, ſiue ſcirrhoſus fuerit, recentioribus ſolùm qui laxus eſt, mollíſque tumorem œdema vocantibus. Sed qualem dicat tumorem Arceſilao factum fuiſſe, non parua eſt quæſtio. Sed videtur mihi tumorem eum dixiſſe, qui propriè à recentioribus appellatur. Non eſt verò incredibile eryſipelas, vel phlegmonem, vel ſcirrhum, vel aliquod eiuſmodi fuiſſe veneris tempore, vel paulò pòſt, vel non valde poſt veneris placationem. Interpretibus autem tota hæc prætermiſſa eſt conſideratio. Arceſilai verò huius & in alio libri huius loco meminit Hippocrates, vbi inquit: In congreſsibus quidam crepitum emittunt, vt Arceſilaus. Conſtat itaq; talibus ventrem flatibus plenum eſſe, quos ob eam quæ in re venerea fit contentionem, contingit excerni. Dioſcorides ita ſcripſit dictionem: Arceſilao malum intumuit flatuoſum, pro eo malum ὤζετο, id eſt, malè oluit flatuoſum, ὤδει ſcriptum eſſe volens, alij omnes principium ſequentis dictionis verbum, flatuoſum, fecerunt, vt deinceps ſcriptum eſt.

Flatuoſum in furfuroſis concauſa, nem pe ſunt & flatuoſi.

Quóſnam πιτυρώδεις, id eſt, furfuroſos dicat, non eſt facile inuenire, ſi quis non vt Herodoti & Cteſij ſolùm, veluti Hiſtoriam libros veterũ Medicorum legerit, ſed vt ad artis opera amplius quippiam habeat. Plerique autem interpretum, & maximè qui ſophiſticam ſunt imitati formã, ſpreto hoc ad expeditiorem perueniunt expoſitionem, quæ in dictionis oſtenſione eſt, non amplius dictorum veritatem in ægris examinãtes: ſic itaque & nunc furfuroſos dici admittẽtes qui furfures aſsiduè in capite generãt, cauſam rei huius referre tentant, furfures ob ſuperflua in caput elata fieri affirmantes, ferríque in ſublime aiũt propter caloris ſpiritum, atque ob id flatuoſos eſſe tales. Prauus verò eſt ſermo ipſorum, primùm quidem quòd euidens teſtimonium non habet: ſexcentos ſiquidem nouimus minimè flatuoſos, quibus in capite aſsiduè furfures fiunt. Deinde quòd & ſi quod apparet, fidẽ ipſis faceret, omniũ ſuperflua calida nutriẽtium cõmunis ſermo eſſet. Et tertio præter hæc quòd capitis ipſius vt plurimùm propter familiarem temperaturam ſymptoma eſt, furfures procreare habentibus ſecundùm naturam humoribus. Iure itaque nonnulli vetere ſcriptura permutata ſcripſerunt: flatuoſum concauſa τοῖσι πτερυγώδεσι, id eſt, alatis. Scitis enim Medicis cõſuetudinem eſſe, vt πτερυγώδεις

γώδεις appellent qui scapulas in morem alarum
auium habeant, in posteras partes, tum prominen
tes, tum progressas. His itaque aiunt concausam
esse flatuosum, vt in malum incidant, quomodo
incidunt, id est, in sanguinis reiectionem, esse si-
quidem flatuosos ipsos: quod itaque flatuosum ad
vasis alicuius in pulmone fractionem concausa
sit, non est incertū. Quòd si flatuosi sint qui an-
gusto sunt thorace, hoc per experientiam à nobis
diligenter examinandum. Nempe mihi visi sunt
ferè omnes tales, & forsan propter inopiam vi-
talis caliditatis, quam ex corde proficisci didici-
stis: paruum siquidem cor habentes quibus scapu
læ in alarum prominent modū, proportione huius
& caliditatem omni corpori ex ipso influentem
imbecillam habent. Nempe & ob imbecillitatem
huius ex initio ipso, cor paruum, vt didicistis,
fuit. Quidam non πτερυγώδεσιν, id est, alatis, sed
πυρετώδεσι, id est, febriētibus scribunt, dictionem
facientes eiusmodi: flatuosum febrientibus concau
sa, nempe & flatuosi sunt. At non vera hi lo-
quuntur, qui febrientes omnes flatuosos esse pu-
tant. Dioscorides verò, vt paulò antè dixi, ad fi-
nem præscriptæ dictionis vbi flatuosum scripsit,
ita scripsit præsentem dictionem: Concausa ala-
ti, vt dictionis continuitas omnino talis sit: Ar-
cesilao autem malum intumuit flatuosum, deinde
consequenter principio alio: Concausa alati, nem
pe & flatuosi sunt. Satis itaque de flatuosis iam

dictum sit, ne verbo impræsentia perpetuò multorum scripturam negem, re verò promptus sim ad superfluam sermonis protractionem.

Frigidum valde venas rumpere solet, tussim excitare, atque constringere vt pherea, & gongronæ, concausa & durities.

Non paucis dictum est, tum in libro de humorum vsu, tum in aphorismis, qualísnam sit frigidi facultas. Dictæ sunt quædam & nunc ipsius operationes, veluti in formula ad vniuersalis virtutis inuentionem idoneæ, vtiléſque: quantum siquidem in seipso est cogit, densat, constringítq; omnia quæ attingit: atque ob id transpirationes corporis inuisibiles, & sensui patētes effluxiones cohibet. Sic itaque & in aphorismis scripsit: In his frigido est vtendum, cùm est erupturus sanguis, non ad ipsa, sed circa ipsa vnde effluit: & quæ deinceps dixit, operationes sunt propriæ facultatis frigidi, cùm scilicet nullo operatur medio. Cùm autem & rursum dixerit: frigida qualis nix, & glacies, pectori inimica, tusses mouent, sanguinem & destillationes: pectori quidem inimica dixit secundùm frigidi ipsius facultatem, tusses verò mouere & sanguinem medijs alijs. Nempe quòd in se cogantur, constringantúrque sanguinem continentium vasorum corpora, ob id interdum tunicas horum rumpi contingit, vt quod ob contentum multum in laxis mollibúsque fit vasis, id ob non multum in ten-

sis

s contingit. Ob eam itaque causam non simpli
ter in præsenti dictione dixit, frigidum venas
umpere solere, sed frigidum valde inquit. Idem
otestate & in aphorismis scripsit, cùm inquit:
Frigida vt nix, & glacies, per exempla expli-
ans quæ nam sint valde frigida. Rursum & in
phorismis scripsit, frigidum vlceribus mordax,
utem obdurat. Nunc autem frigidum dixit συ-
ρεπτικόν, id est, quod constringit, συναπτικόν, id
st, quod coalescere & cohærere facit. Sic itaq; &
n partibus neruosis tumores facit, atq; in neruis,
um ganglia, tum alias quasdam tensiones, has
quidem oblongiores, alias verò rotundiores. Et
anè mihi videtur oblongiores vocasse φῆρεα, ro-
tundiores verò γογγρώνας: φῆρεα inquiens quæ
φηρεῶν similitudinem habent, ita siquidem voca-
uerunt ex Ionibus quidam satyros, quos oblongos
tum scribunt, tum formant, atque extantias pro-
pe aures habentes. Γογγρώνας autem rotundiores
cum duritie eminentias, quales sunt quæ quibus
dam arboribus fiunt cohærentiæ, quas vocant
γόγγρους, vt & Theophrastus in primo de plan-
tis scripsit ad verbum ita: Nonnulla gongros à
quibusdam vocatos habent, vel quod pro arboris
natura respondeat, vt olea. Dicunt autem ali-
qui & nunc in Thessalia, audiuisse quosdam gon
gronas vocantes tales duritias, vbi in collo consi
stant: nullum tamen ego ipse audiui apud natio-
nem aliquam qui pherea diceret, neq; quempiam

audiuisse crediderim, quanquam sint interpre qui dicant Hippocratem pherea vocare, quæ Pheris Thessaliæ fiant sæpiùs. Quòd verò pher oblongas appellet eminentias, testimonio esse v detur quod in septimo epidemiorũ ad verbũ i dicitur: Grassabantur populariter tusses, max mè autem pueris multis quæ circa aures fatig bant, qualia satyris. Quod autem in calce orati nis scribitur, concausa & durities, tale indica Generationibus dictorum malorum à frigido, co causa est corporis durities, in quo adfectus consi stunt, id est, vbi homo duram naturâ habuerit c tem: ob eam etenim causam, & frigidum gene rationis prædictorum adfectuum causa est & c tis dura. Nempe quòd, vt ipse inquit, cutim obd ret, ob id tales parit adfectus, nequeuntibus ob i qui ab ipso collecti sunt exire succis. Quibus itaq dura cutis natura est, his concausa & ipsa, quò per cuticulares meatus non digerantur euaporen túrque crassi viscosiq; humores: sed collecti ob id dictos duros & scirrhosos pariãt tumores. Quod & venarum ruptio in naturâ durioribus ob fri- gidi violentiam fiat, minus est obscurum. Nam si à contento in venis sanguine vasorum fiat ru- ptio, in eiusmodi erit magis, quæ ob duritiem dif- ficulter ægréque dilatantur. Nam quæ ampliùs extendi nata sunt, & si quod in ipsis continetur multum sit, id tamen continet citra ruptionem: iure autem & tusses in durioribus naturâ fiant

corporib

orporibus, dictum siquidem hæc quàm mollia fa
ilius exasperari. Cùm verò nonnulli in oratione
ro βηχῶδες, quod diximus tusses mouere solere,
ripserunt φυσῶδες, id est, flatus mouere solere,
e ea re vt aliquid dicamus est consentaneum:
empe refrigeratis quotidie spiritu flatuoso reple-
us venter videtur. Sed vetus dictionis scriptura
ηχῶδες non φυσῶδες habet. Nupérque in apho-
ismis, vt dixi, cùm exempli gratia materias fri-
dissimas commemorasset, non ipsis adiecit, fla-
uosum. Inquit enim: Frigida vt nix, & gla-
es, pectori inimica, tusses mouent, sanguinem &
stillationes. Docétque tum in præsenti dictio-
e, tum in dicto aphorismo, non simpliciter quæ-
nque ob frigidum fiunt, sed quæ ob valde fri-
dum. Hîc quidem inquiens, valde frigidum
enas rumpere solet: in aphorismis autem, sicut
ix, & glacies. Quòd autem quæ inflentur de
liditate participare debeant veluti & ※ Cæ-
ra desunt. ※

Lapis à mictu pueris magis, vtrúmne
iòd calidiores?

Quòd oratio quidem sit de calculo affectis pue
, omnes qui librum interpretati sunt, dixerũt:
r tamen orationẽ, à mictu, adiecerit, cùm sim-
iciter scribere licuerit, lapis pueris, non conside-
erunt: sicuti neque quam ob rem dubitandi
iunctionẽ adposuerit, non simpliciter inquiẽs,
is pueris magis quòd calidiores, sed vtrúmne

Q 5

quòd calidiores? Nempe hæc oratio, vtrúmne quòd calidiores? quòd enũtiare ausus non sit manifestè indicat, quanquam in aphorismis simpliciter dixerit: Qui crescunt plurimùm caloris innati habent. Nomen autem συνάγμα]ος, id est, lapidis, in solo epidemiorum septimo reperi, scriptore ita referente: & σύναγμα, id est lapis, apparuit in aqua post manuum ablutionem: quare autem, à mictu, vel ἄρα, id est, vtrúmne, adiecerit, deinceps contemplabimur, & primùm de addubitatione, quanquam secundo loco scripta sit. Vel ergo adhuc dubitans hæc scripsit, progressu verò temporis demonstrationem aliquam reperiens de eorum qui crescunt temperamento enuntiauit: vel, quòd & melius est, vt à nobis est definitum in commentarijs de temperamentis, & his quos in aphorismos confecimus: puer iuuene non simpliciter est calidior, sed calore natiuo calidior. Demonstratum est autem natiuo calidius simpliciter esse, quod natiuum non est, cuius bonam partem nacti sunt qui ætate florent: quare vt ab hoc calido magis concresceret in vesica lapis par erat, atque ob id iure addubitat. At verum est quòd pueris lapides in vesica ob vrinarum crassitiem concrescant: quod itaque crassissimæ in pueris vrinæ excernantur, medicos inter omnes qui nos antecesserunt conuenit: sed quam ob causam tales excernant, ex se quidem consideratione dignum existit, sed quod ad præsens attinet, nihil

l contulerit, nempe quòd crassæ meiantur, tum
nspicuè videtur, tum rebus est consentaneum.
am crassum hoc, tum aceruatum, tum col-
ctum, cùm semel aliquando non excretum
uando oportet, diutius intus manserit, princi-
ium, tum coïtionis, tum coagmenti suscipit:
ctóque eiusmodi principio, reliquum quodcun-
ue rursus in vesicam peruenit crassum, adfor-
atur hoc, fitq; maior porosus lapis, veluti in
ebus externis, tum in calidis sponte nascenti-
us aquis, tum in vasis in quibus aqua quoti-
ie calefiat, concrescere videtur. Crassities igi-
ur vrinarum generandis lapidibus, tum pri-
iam, tum maximam causam habet: caliditas
utem etiam moderata materiæ huiusmodi ad-
uuat generationem. In calidis denique sponte na
centibus aquis, & si symmetris tepidiores sint,
oalescere videntur tophi lapides. Ob id itaque
videtur mihi & Hippocrates adiecisse coniun-
ctionem ἄρα, quòd tanta caliditas quam pueri
aturâ habent, confert quippiam ad coagmenta-
tionem, non tamen quod ipsius plurimum sit, sed
materiæ qualitas ex qua lapis procreatur, coïtio-
nis coagmentationísque ipsius causam habet.
Cur itaq; adiecit orationem: à mictu: & nõ sim-
pliciter dixit: lapis pueris: est quod de vesicæ lapi
de, non renũ, nunc faciat sermonem. Nempe mi-
ctu in vesica concrescunt lapides in renibus verò
ante mictum. Scimus autem pueros quidem in

vesi

vesica calculos sibi procreare, in renibus autem
prouectos ætate. Quod itaque paulò antè dixi
quòd quidem ita hæc se habeant, fidem facit re
ipsa quæ videtur, sed quæ'nam sit causa in schola inquirere licet. Expositio itaq; finita quidem
est: sed causam vt in superioribus, ita & nunc ex
abundantia dicam: priùs vtique eos accusans qui
ob id pueris calculos concrescere aiunt, quòd vasorum meatus ob paruitatem angusti sunt, oporteret siquidem quantum in ea re est, pueris in renibus calculos magis coalescere: angustæ siquid
in illis permeationes. Vesicæ autem ceruix vsque
adeò est capax, vt omnis materiei craßities prom
ptè per ipsam exeat. An potius non in prouectis
ætate angustia meatuum renum generationis lapidis causa est, sed functionum imbecillitas: &
quod ex craßis succis est crudum inconfectúmq;
In pueris siquidē cùm naturales omnes functiones validæ fuerint, succorum craßities, tum fusa,
tum dissoluta est: in senescentibus verò coalescit,
id quod & in externis apparet. Nam quæcunque
per tenuia quædam colare volumus, quæ quidem
fusa ob caliditatem liquatáque sunt, ea facile penetrant: quæ verò neque liquefacta neque fusa
sunt, ea non pertranseunt. Exempla huiusmodi
materierum sunt pix, resina, sebum, cera, & mel.
Pueris itaque qui calorem natiuum multum habent, & validas functiones, materiæ craßities fusa ad renes peruenit, atq; ob id facile ad vesicam
colat

latur, functionum robore non parum ad craßi-i penetrationem conferente. Vesica verò cùm gida sit, quòd tum neruosa, tum pauci sangui-s existat, quódque valde multam intus habeat pacitatem, concrescit hic coagmentatúrque quod eam trãsijt crassum, talis vt antè dixi, coïtio-s principium adsumens, vbi diutiùs in vesica rmanserit. Prætereà viscosum ipsum magis esse eris par est, quòd confectum magis sit à natiua liditate. Nam quæ à caliditate ad coctionem terantur, quandam accipiunt progressu tempo-viscositatem, & si ab initio nullam habue-nt: atque ob eam rem vniuntur magis consi-intque, & concrescunt. Nempe inter ea quæ ualiter crassa sunt, quod viscosius est ad vni-mem coagmentationemq; est magis idoneum: oniam verò nonnulla eorum quæ ad dictionem æsentem minimè sunt necessaria, pro causis as-gnantur, causam adhuc craßitiei vrinarum in-ueris adijciam. Est autem eiusmodi, quòd vora-s sunt, atque à cibo moueantur, tum salientes, m ludentes: lactentibus verò ipsis & materiā nfert. Lac etenim crassum naturā est, & ad pidum generationem maximè idoneum. Et in dultis denique in caseorum vsu exuperanti-us, calculos in renibus sæpiùs generari nouimus.

Figuræ leuant, vt quidam ex sarmen-orum plicatione flexionéque superdo-uit, decubuit, summúmque pali suffixi accipiens

accipiens tenuit & leuatus eſt.

Ipſum quidem quod dicitur manifeſtum eſ[t] ſed cauſam ipſius recenſere, difficile eſt, quòd H[ip]pocrates non ſcripſerit, tametſi ſcribere potuer[it] vel derepentè factum ipſi dolorem inquiens, v[el] paulatim cœpiſſe incrementum, cœpiſſéque cù[m] circa ſarmentorum plicationem laboraret: v[el] continuò ab ea, vel in alio quodam diei, vel n[o]ctis tempore. Imò neque pars vlla, quam fatiga[ret] dolor, dicta eſt. Manum verò eſſe exiſtima[ndum] quòd accepto palo adiutus ſit: ſi itaque doluer[it] cum ſarmenta flecteret, quòd tali figurâ leuat[us] ſit, non fuerit incredibile. Figura enim man[us] indolens qualíſnam ſit, in libro de fracturis, & in libro de chirurgia eſt dictum. Quòd ſi quæd[am] in circunflectenda manu facta homini fuerit m[u]ſculi peruerſio, vel & flatuoſus ſpiritus muſculo[rum] duorum medium prehenderit, exitúque ca[ruerit], quòd in decenti illa figura in qua flatu[m] vacuari contingit, dolens leuatus ſit, par eſt.

Quem ex montana opera iuxta pôtem vidi crura proiectantem, huic tibia alter[a] minimè extenuabatur, femur autem val[de], vrinæ & genitura non retinebantur.

Ὀρειτύπους *appellāt Græci, qui ex montibu[s] in vrbem deferunt, vt ligna lapides, vel quipp[i]am tale. Cùm verò ſcripſit Hippocrates non ſimpli[]citer hoc modo: Oritypon vidi crura proiectan[]tem, ſed orationi adiunxerit* ἐξ *præpoſitionem, &*

ſcripſ

scripserit: ἐξ ὀρειτυπίης, id est ex montana opera, declaratur ex prima operæ montanæ actione adfectam homini fuisse circa lumbos spinalem medullam, à qua nerui proficiscuntur qui crura agitant. Quod verò dixit: iuxta pontem: scriptum est duntaxat in ægri memoriam, ita vt arte nihil opus sit. Superfluum autē fortasse fuerit inquirere, quánam ex causa crura homini sunt adfecta: veluti & quídnam significatur cùm inquit: crura proiectantem, vtrúmne immota & dolore vidua: nempe & hoc à quibusdam improbabiliter est dictum: vel quod verisimilius, crura impotentia habentem, & quæ inter ambulandum circulationem haberent his similem, qui ad externam iactant regionem, quòd valida non sint. Sed neque quòd tibia vtraque, vel altera minimè attenuabatur, femur autem valde, nobis ad intelligentiā est auxilium: sicuti neque Hippocrati ipsi ad memoriam. Talia siquidem non rarò sed sæpiùs tum fieri, tum manifestè à medicis omnibus cognosci videntur. Quænam itaque causa sit ob quam hoc scripsit, tentabo ego ostendere, dictionem totam recensens sed prius altera dictione tū clariore, tū breuiore superfluis ablatis. Dissolutus quis cruribus circa femur magis extenuabatur quā circa tibias: vrinæ verò & genitura retēta ipsi nō sunt. hoc itaque vt cognoscamus est vtile. Sed fortasse dicet quis, quídnam est quod est scriptū in libro de articulis? Nēpe lōgè plures,

tum

tum cruribus, tum manibus impotentes fiunt, corpusq; his obstupescit: & vrinæ his detinētur, quibus non extiterit quidem neque intus, neque foris digressio, sed validè iuxta rectitudinem spinæ concussi fuerint. Ex hac dictione quidam adducti, symptomata huiusmodi ex spinalis medullæ adfectu, propter neruorum resolutionem fieri affirmauerunt, non attendentes quòd vertebris ex naturali sede transmotis, & sympathiæ ratione fiant circa vesicam & rectum intestinum, phlegmonæ quidem primùm, deinde & scirrhosi tumores quæ naturalibus horum instrumentorum actionibus damnum inferant: quo fit vt quæ priùs ab ipsis excernebantur, retineantur. Quòd si nerui soli nullo ex prædictis per sympathiam adfecto instrumento, oblædantur, non naturales adfectiones, sed arbitrarias adfici contingit: atque ob id præter voluntatem effluit ipsis vrina stercúsque, cum scilicet neruorum resolutio perfecta fuerit, eorum qui ad eos deferuntur musculos, qui in finibus tum vesicæ, tum recti intestini collocantur: à quibus instrumenti vtriusq; oscula tum clauduntur, tum constringuntur. Quòd itaque oritypo cohibitæ non fuerint vrinæ, dictum est in oratione: si verò præter arbitrium, vel ex arbitrio excernerentur, non adiecit. Quòd igitur opus ad publicationem liber non esset, ex eo quod non adscripsit est manifestum. Prorsus siquidem demonstrauit ipsum non ita scriptum, sed vt dictum

est

est sæpius in primæ manus descriptionibus ad memoriam. Neque enim de deiectionibus scripsit aliquid, quanquam & eas necesse erat, vel nullo pacto retineri, sed instar vrinarum inuoluntariè effluere, vel ex arbitrio excerni. At quæ de vrinis verba fuerunt, vt par erat ad eorum memoriam quæ viderat, satisfecerunt. Nam cum excrementorum alui vacuatio similiter vrinis fiat, si contraria quidem, quídnam circa alteram ipsarum fuisset, planè significasset, sed cùm hæc mutuò sese consequantur, meminisse vtriusque non erat necesse. Sed neque genitura, inquit, retinebatur, naturalis siquidem est & huius vacuatio, veluti tum vrinarum, tum sicciorum excrementorum. Quare autem concumbere volentes, in ipsam perueniant, haud volentes autem non, latius in tractatione de ambigentibus motionibus est dictum.

Quæcunq; laterum naturæ alatæ propter causæ imbecillitatem fiunt, idque in malignis destillationibus, siue excretio fuerit, siue non, malum.

Quósnam vocent medici πτερυγώδεις, id est alatos, seu quibus à tergo instar alarum prominent scapulæ, anteà, est dictum: constátque tales ex epidemiorum tertio ad tabem idoneos esse. ἀφορμὴν, id est, causam verò dicere cõsueuit Hippocrates, atq; antiqui ferè omnes materiam rei omnem vnde ad consequentes actiones fit susci-

tabulum, siue argentum fuerit, siue alia quædam suppellex, siue potentia aliqua, siue locus, siue fides, siue actio, siue causa, siue quodcunque aliud simpliciter. Quidam existimant Hippocratem primum adfectos locos aliorum ἀφορμὰς appellare: indicariq́; hoc aiunt per hanc dictionem ἀφορμάς, id est causas, vnde cœptum laborare, esse contemplandas. Quod si ita se habet, significatur vt anteà dixi vniuersale aliquod multorum talium particularium. Nempe Rhetores veluti & Historici, & Philosophi, ἀφορμὰς, hominum actiones dixerunt, tanquam & de his differentes. Translatum autem est nomen ab Hippocrate, veluti & alia multa tum naturalium adfectionum, tum adfectuum, in quibus omnibus commune est, vnde cœpit fieri. Nunc siquidem in dicta oratione Hippocrates dixit: vnde cœptum est laborare. Potest quoque & pari dici modo, vnde cœptum est nauigare, bellare, pacem habere, regnare, & aliud quiduis tale. Et sanè hoc loco primum principium quo quis alatus efficitur, dictum est: ἀφορμὴν verò non abs re quis dixerit. Quænam itaque est hæc caliditatis natiuæ, quæ ex corde principium habet, imbecillitas? Didicisti autẽ quemadmodũ cum cerebro quidem magno simul caput augeatur, paruũ verò si fuerit vnà & paruũ fiat, ratione eadẽ, vnà cum corde tum augetur, tum minuitur thorax. Cor siquidem ipsum paruum efficitur propter vitalis facultatis

imbe-

*ibecillitatem, cuius substantia est natiua cali-
tas. Cùm itaque imbecilla ipsa fuerit natura,
est ab initio & ex prima conformatione, ne-
sse est vt parua producantur tum cor, tum tho-
ax. Quòd verò tria sint quæ animal gubernant
incipia, constant ex libro de Hippocratis &
latonis placitis demonstrationes. Qui existi-
auerunt ἀφορμὰς dici primum adfectos locos,
rca præsentis orationis expositionem valde er-
sse comperies: atque eo quòd voluerunt nos sub-
udire non dictionem quandam vnam, sed ora-
onem totam, tanquam dictio ita diceretur: la-
rum naturæ alatæ ob imbecillitatem causæ in
stillationibus malignis maximè corripiuntur:
si excretio fuerit, & si non, malum. Cùm verò
ulta ab interpretibus in hanc dictionem reci-
ta sint, satis est quod verissimum mihi appa-
at, & commodissimum sit his qui medicina-
m artem didicerunt summaria solum desi-
asse descriptione, & quoad fieri potuit paucis-
mis. Destillationes itaque quæ à capite in pul-
ones fiunt, tunc malignas esse est putandum,
m quæ defluunt & tenuia & facultate ero-
entia fuerint. Neque vt hæc in pulmone ma-
eant donec cocta crassescant conuenit, veluti
lia tenuia quidem, sed quæ nihil habeant quod
rodat, ægréque concoquatur, neque etiam vt con-
nuò excernantur. Nam si intus manent, non
acilè concoquuntur, viscúsque exulcerare viden-*

R 2

tur: cùm verò excernuntur, tusses excitant contentas vehemẽtésq;, ob quas caput repletur, repletúmq; ipsũ rursus ad pulmones demittit destillationẽ, ita vt periculum sit, ne ob eam quæ ex tussi est contentionem vas aliquod rumpatur: id quod fieri solet his qui non facile ex pulmonibus screant quæ humida sunt, tenuia, & substantia aquosa: ascendunt siquidem ipsa ab emisso in tussibus spiritu sublata. Quæ si tenuia & aquosa fuerint, circunsecantur, rursúsque deorsum feruntur, quæ scilicet totam asperam arteriam non pertransierunt: quòd itaque læsio subsequatur verum existit, & cùm in pulmone liquida hæc manent, atque etiam cùm vacuantur.

Rigores incipiunt mulieribus quidem magis ex lumbis, & per dorsum, & tunc ad caput: sed & viris à tergo magis quàm antè, horrentq; corporis externa magis quàm interna, vt cubiti & femora. Cutis etiam rara est, declarat & pilus. Qui ab aliis rigent, forsan vlceribus à vasis incipit rigor.

Cætera quidem orationis explicuimus tum in aphorismis, tum in secũdo epidemiorum: sed quod in calce adiectum est, non paruam exhibuit his molestiam qui librum explanauerunt. Alij siquidem aliter scribunt, significantes omnes fieri nõ posse, vt probabiliter dictio exponatur, seruata antiqua scriptura: illa itaque est talis. Ex ipsis autem quidam: forsan vlceribus: permutauerunt

&

*r scripserunt : vt vlceribus : vt hoc ipsum alio-
um foret exemplum. Non enim ab vlceribus so-
m, verùm quoque & ab abscessibus qui in pus
ansеunt fit rigor. Prætereà inusti quidam &
cti, ex tum inustione, tum sectione riguerunt.
Quosdam & propter acre medicamentum vlceri
mpositum riguisse vidi : sed rigores eiusmodi o-
mnes apparentem habent quæ præincipiat cau-
am. Alij sunt in tertianis quartanisque febri-
us, & qui sæpiùs vnà cum crisi fiunt absque
manifesta causa, de quibus dictum fuisse affir-
mant: rigores incipiunt mulieribus quidem ma-
is, & cætera quæ sequuntur. quanquam hoc
psum primum quispiam demiratus fuerit, quo-
modo in Aphorismis vbi maximè suam decla-
at mentem & sermonem de rigore scripsit, vni-
versaliter enuntians sine huius distinctione quod
nunc docetur. Nempe videtur si quis mentem
huic attenderit, opinari non omnes rigores vno
fieri modo, cùm dicat: qui ab alijs rigent vt vlce-
ribus, incipit à vasis rigor. Adde quòd rigorem
hunc ipsum ex vasis cœpisse dixerit, neque con-
tra quàm prædicta habuerint discriminauerit,
licet siquidem dicere, quòd ex vasis quidem
incipiunt rigores, omnes id est ex ipsorum caco-
chymia, sed horrent primum quidem tum lumbi,
tum dorsum: deinde & alia. Ob id itaq; quidam
permutauerunt antiquam scripturam, & ita
orationem conformauerunt. Qui ab alijs rigent*

vt vlceribus, ex vasis rigor incipit, vt sermo talis sit: Qui absque loco affecto fiunt rigores, principiū ex lumbis & dorso accipiunt: cæteri à partibus affectis ortum habent, quæ & rigoris ipsius causæ existunt. Quidam pro ἀγγείων, id est, vasis scripserunt ἐναντίων, id est, contrarijs, vt in quibus affectus locus rigoris causa sit trahens ad se, vt inquiunt, tempore illo quo rigent, sanguinem ex toto corpore, videatur rigor ex parte adfectæ contrarijs incipere, contraria vocante Hippocrate superis infera, & sinistris dextra. His itaque qui mentem attendunt constat, quòd ex his quæ permutant, in maximè contrarias deducant sermonem enuntiationes: nonnulli quidem ex adfectis partibus rigores cœpisse affirmantes, alij ex parte affectæ contrarys quæ, vt ipsi inquiunt, remotissima sunt. De causa igitur, vt sæpiùs dixi, licet volenti prohibito dicere: de his verò quæ euidenter apparent, non ita licet. nempe ita euerterentur artes omnes, atque hominum vita. Videntur autem vt in aphorismis docuit, rigores omnes principium ex lumbis & dorso accipere. Quod autem in calce orationis adiacet, si qui librum composuit, vt dicunt Thessalus Hippocratis filius in commentarijs patris reperiens conscripserit, malè fecit libro adiungens. Nam quæ à patre longa temporis vsura erant iudicata, & per aphorismos in vniuersalem enuntiationem deducta, certiora esse hunc existimare oportebat quàm

àm eſſent quæ cùm anteà inquirebantur, non-m cognoſcebantur. ſi verò ex ſeipſo hoc adſcri-it, longè deterius fecit, vniuerſalem patris enun-ationem in vitioſam diſtorquens. Si verò alius idam ex his qui Theſſalum ſunt ſequuti, li-um hunc ſcripſit, perperàm ille fecit. Nem-, vt ſæpiùs eſt dictum, experientia conſpi-è apparentium eſt melior, non ratio quam v-uſquiſque ſibi probabiliter confinxerit. Rei ſi-uidem quæ ſit, quídnam conſonum ſit ratio in-eſtigat, idq; eſſe contendit: quæ ſi planè fieri ap-areat, cauſam dicere tanquam factæ, delirum xiſtit. Dicta ſunt & alia quædam ab inter-retibus in hanc dictionem: ſed ego, vt iam ſæ-iùs dixi, meminiſſe omnium haud volui, & ma-imè cùm probabiliſsima viſa, examinata falſa ſe viderentur.

Summa, ex generatione, cauſa, & pluri-nis ſermonibus, & ſenſim cognitis confe-endo, & perdiſcendo, ſi inter ſe ſimilia unt, & ſi non inter ſe ſimilia, vt ex diſsimi-itudinibus ſimilitudo fiat vna, ſic & via uerit, ſic & rectè habentium, approbatio, x non rectè habentium, redargutio.

Quæ dicuntur non imperare, ſed facere in æ-ris, eſt difficile. Prorſus enim artis ſumma in his onſiſtit. Nam ſi quis exactè ſciuerit, & ex pri-na generatione ægri naturam, atque quánam ex auſa nunc ægrotet, pérque multos ſermones

quæ ſenſim cognoſcuntur contemplatus fuerit, tum apparẽtes ſimilitudines, tum diſsimilitudines eſſe quæ videntur, atque reliqua quæ per dictionem dicuntur probè inuenerit, is ſanare poterit optimè. Contemplabimur itaque particularia omnia, ad memoriam quidem quæcunque alibi latiùs elaborauimus, reuocantes, addentésque ipſis ſi quid relictum fuerit. Quónam itaq; modo quis optimè vniuſcuiuſque ſanandi naturam ex prima generatione ſcire debeat tum dictum, tum demonſtratum ſæpiùs. Demonſtratũ quoq; nihilo minus, & quæ de affectis locis, & cum ipſis patientibus, tum ſcire, tum exactè cognoſcere in ægris oporteat: veluti & de cauſis quas & præincipientes & præcedentes, & continentes vocant. Oſtenſum quoque & in hoc libro cùm diceret: circa ægrum œconomia: quæ'nam quis commodè ex ægri ſermonibus ad opera artis colligere poßit. Nõ ſecus & quòd ex particularibus ipſius tum proſpectis, tum conſideratis, diſsimilitudines in vnam deducere tum vniuerſalem, tum communem ſimilitudinem conueniat. Ex his autem quæ in his libris ſcripta ſunt, commoda ſunt plurima. Quod deinceps dicitur: rurſum diſsimilitudines his, ſectionem ab vniuerſalibus communibúſque & ſimilibus in differentias oſtendit: id quod & in omnibus artis partibus demonſtrauimus, in libro quidem de differentijs ſymptomatum in ſectione generalis ſymptomatis, ſic & in

libris

bris de differentijs pulsuum, de pulsuum sectio-
e. Sed & inter has differentias similitudo est,
catúrque rursus vnaquæque differentia vti
emonstrauimus in alias particulariores diffe-
ntias, rursúmque hæ similitudines quasdam
abent, iuxta illud itaque posteaquam dixit:
ursum dißimilitudines in his, mox intulit: &
similia inter se fuerint, vt intelligamus ali-
uatenus rem contractam esse, vult siquidem nos
ißimilitudines cognoscere, quæ differentiæ ex-
tunt: sunt rursum quadamtenus similes inter
, vt ex dißimilitudinibus similitudo vna fiat.
Nam & ipsa per se vnaquæque differentia com
nunem habet similitudinem, generalísque omnes
omplectitur: bene itaque dixit, ipsa: nempe via
ecta in omni artis constitutione est vt didicisti.
Vocauerunt autem non ὁδὸν, id est, viam, sed
nethodum talem viam qui Hippocratem sunt
equuti: ex qua eorum quæ rectè inueniuntur,
& fiunt, in artibus approbatio, & eorum quæ
non rectè habent reprehensio.

Sanguinis è naribus eruptio, vel in sub-
pallido nigricantibus, vel in rubro pallen-
tibus, vel subpallidis.

Non est positum in oratione vtrum magis in morbis fiat sanguinis eruptio his qui dicti sunt, an hos magis quàm alios iuuet. Imo neque liquet quósnam dicat ὑποχλωρομέλανας, id est, in subpallido nigricantes: nempe vt sæpiùs iam dixit,

consueuerunt Græci in plantis χλωρὸν dicere ἀπὸ τῆς χλόης, id est, virente herba, atque huius colore plurimum. Abusi autem, tum robustum, tum qui peculiarem habet habitudinem ita nominant. Interdum & χλωροὺς ὠχρούς, id est, pallidos vocant, & nunc iudicio interpretum ita videtur dixisse Hippocrates ὑποχλωρομέλασι, perinde atq; dixisset ὑπωχρομέλασι, id est, in subcroceo nigricantibus. Hos nonnulli quidem ad sanguinis eruptionẽ paratiores esse aiunt, propter luteæ bilis permixtionẽ, quæ propter acrimoniam vasa aperire possit: alij verò iuuari magis, quòd prauos habeant humores qui vacuatione indigent. Similiter & in ex rubro pallentibus discordauerunt, alij promptiores ad sanguinis eruptionem dici hos affirmantes, alij iuuari magis. In vtrisque autem commune quidem quòd bilis redundet, non commune verò quòd in subpallido nigricantibus succus melancholicus magis permixtus sit, sanguineus verò in ex rubro pallentibus. Quidam ἐρυθροχρόους per ρ scribunt, rubrum habentes colorem significari volentes. Per tertio loco dictos ὑποχλώρους, id est suppallidos, intelligunt hoc loco ὑπώχρους, id est, subluteos, voce autem eos significante, qui paucum lutei habent, cuinam hoc permixtum esse velint, subticent. Nempe si nigredinem habuerint, hos primos ab Hippocrate dictos esse aiunt: si ruborem, secundos. Fortasse autem cùm albedini permixtum fuerit, hos

vocat

vocat ὑποχλώρους. sed qui albo est colore neque est expeditus ad sanguinis eruptionem, neque quàm prædicti iuuatur magis.

Parùm indulgendum, deinde siccè incrassandum.

Hæc quidem antiqua est scriptura. Sabinus autem non βραχέα, id est, parùm, sed βραχίονα, id est brachium, scribit: atque reuulsionis gratia sectionem venæ brachij in sanguinis è naribus eruptione auxilio esse, non propriam solùm explicans scripturam, sed & probabiliter nos intelligere βραχίονα ὑφέντα, de sanguinis à cubito detractione dictum esse volens. Ego talem venæ sectionem iuuare eam quæ ex naribus immoderatè fit eruptionem satis noui: reuellit siquidem eam, & fieri prohibet. Non tamen hoc dictionem Hippocratis indicare video, sed βραχέα ὑφέντα dicere visus est, vt plurimi interpretum intellexerunt, pro eo quod est, indulgendum esse sanguinis fluori, deinde ad incrassationem pergendum: quoniam non simpliciter dixit incrassandum sanguinem, neque cum humiditate, sed cum siccitate. Sunt qui incrassandum ξηρῷ in dandi casu scripserunt, aiúntque subintelligendum pharmaco: nempe & hoc ex illatis declarari. his verò qui existimant consilium de his esse qui sanguinem profundunt non in morbis, sed vbi recti incedunt, nec decumbunt, de victus ratione sermo dici videtur, præcipiente ipso bonum

ſuccum his ex incraſſantibus cum ſiccitate conficiendum eſſe. Alicam autem, amylúmque hæc eſſe dicunt: lac item, caſeum recentem, ſuillas, & potiſsimùm agnorum lactentium, præterea & hædorum. Qui verò ſermonem hunc de his dici volunt qui in morbis ſanguinem profundunt, conſulere Hippocratem aiunt ſanguinem abſq; cibo incraſſandum. Nempe hoc ſignificat aduerbium ξηρῶς, id eſt, aridè: quoniam ſuccorum malitiam concoquere volunt. Ad concoctionem autem confert & concoquentium medicamentorum vſus, atque interdum adſtringentia. nempe & hæc incraſſant ſanguinem veluti concoctio. Dixit autem deinceps eiuſmodi medicamentorum exemplum. Quidam non ξηρῶς per σ finem dictionis ſcribunt, ſed per ῷ, ξηρῷ, id eſt, ſicco, præcipere ipſum vt ſanguis qui ſanguinis è naribus eruptione vacuatur, ſicco medicamento incraſſetur adfirmantes.

In aliis autem minùs craſsitudinem facere oportet.

Alios inquiunt dicere Hippocratem qui ſanguinem abſque ſuccorum malitia profundũt, quibus neque crocea, neque atra bilis permixta ſit. Quidam ſcribunt non παχυσμὸν, id eſt, craſſitudinem, ſed παχύναι, id eſt, incraſſare, clariorem dictionem reddere cupientes, ſed eandem ſeruant intelligentiam: aiúntque Hippocratem iubere vt alij qui ſanguinem profundunt ob ſanguin

guini

guinis boni succi copiam, minùs incrassentur, intellecto scilicet verbo incrassare rursus bifariàm: alijs quidem victus ratione, alijs verò medicamenti ad nares admotione sanguinis craßitiem fieri volentibus, alijs etiam vtroque. Quòd autem talium dictionum nulla stabilem habeat cognitionem, dictum est à me sæpiùs.

Sicco verò est opus albo, vt est galla & alumen.

Hæc quidem est vetus scriptura, quam cùm explanatu esset difficilis, quidam transmutauerunt: alij quidem parum, alij verò ampliùs immutantes. Qui ampliùs permutauerunt, ita scripserunt: Sicco verò est opus albo à naribus, vt est galla & alumen, sensum ipsius talem esse volentes: Sanguinem immoderatè à naribus profundẽtes præter hæc, quæ antè dicta sunt, adhuc & topicis auxilijs curare oportet. Exẽplũ topicorũ auxiliorũ dici aiunt medicamentum siccum album naribus impositum: sed cùm galla alba non sit, quidam & alumen sibi adiunxerunt scribentes, vt galla alumen. sed hac vel illa iure sustulerũt, tanquam paruum & Hippocrate indignum, qui significare aiunt alterutra nare sanguinem profundente, siccum huic medicamentum esse imponendum. Seruata verò antiqua scriptura oratio ænigmatica est. Nempe quæ'nam à naribus alba vacuare velit, vel expurgare, vel concoquere, vel quæ sponte ferantur contemplari, planè

inuen

inuenire est difficile, quòd Hippocrates nihil verbo, albo, adiunxerit. Ob id itaq; iure in hoc ipso primùm dissenserunt interpretes, intelligendum esse alius aliud volentes, & quod omnibus ipsis velut cecis, id est, galla aduersatur. conueniens enim erat dicere, vt cecide, id est, vt galla: hoc itaque communiter cum omnibus pugnat, neq; fieri potest vt vitetur absurditas interpretationis, nec possum non lapsam & dissolutam constituere qui scribo. Sunt qui dicant totum sermonem Hippocrati nunc esse adhuc de sanguinis per nares eruptione, consulere verò vtendum esse in talibus adstringente medicamento, quod nari sanguinem profundenti impositum sit, quoadusque alba exierint, placata scilicet sanguinis eruptione. Multa sanè & alia perperàm dicuntur in dictionem vitiatam, vt mihi videtur, & forsan ab aliquo subdolè insertam. Mirari verò licet vt in alijs multis, ita & nunc eos qui promptè dictiones Hippocratis in id quod ipsis visum fuerit transscribunt. Nempe cùm interpretes omnes scriptum esse in dictione, à naribus alba, non ignorent, permutauerunt tamen ipsi, scripserúntque à naribus albo. Sæpiùs autem retuli quòd in ambiguis dictionibus verba verisimiliter permutare liceat, dicendo priùs hoc ipsum tunc scripturam permutare conuenit.

Vbi concumbere vel hircire incipiunt, sanguinem profundunt.

Sangui

Sanguinem è naribus facilè profundunt non ægri solùm, sed & sani qui hanc agunt ætatem, in qua contingit quod hircire vocant, hi sanè tantùm concumbere possunt. Priùs itaque sanguinis copiam habebant cùm pueri essent, sed in augmento non pari modo multum habent. Sanguis verò calidior ipsis existit, atque ob id sanguinem profundunt. Vos autem memoria tenere arbitror sanguinis eruptiones eas quæ ex alijs partibus fiunt, perpetuò cum loci appellatione recenseri, eas verò quæ ex naribus fiunt, interdum & citra partis appellationem.

In concubitibus quidam crepitum emittunt, vt Arcesilaus, quidam horridi fiunt & rugosi: alij vbi congreßi fuerint, ventre inflantur, vt Damagoras.

Si vt sæpiùs dixi, quæ à plerisque interpretibus valde perperàm dicta sunt, argumentis conuincerem, molestè commentariorum prolixitatem ferrent omnes. Quòd si non argumentis conuicta prætermisero, de moderatioribus agens, iam qui mentem habent ex se incitati, prætermissa iudicare poterunt, & nunc ita faciam. Verbum προσόδοισιν, id est, concubitibus intellexerunt ferè omnes de ea quæ cum muliere fit commixtione, veluti & verbum ἀποψοφέουσιν, pro φύσας προΐεσθαι. i. flatus emittere. sed de ea re paulò antè mentionē fecimus. Quod autē deinceps est scriptū, quidam horridi fiunt, tale quippiā indicat:

quidam

quidam ex his qui concumbere aggrediuntur, cùm intercalescunt horridi fiunt, quam secūdum rationem iam omnes eos qui succorum malitia sunt præditi vbi confertiùs incalescunt, hoc pati sæpius didicistis. Quidam pro φρικώδεες, *id est, horridi, scribunt* ῥιγώδεες, *id est, rigentes, quod valde rarum esse videtur, & maximè succorum malitiæ argumentum. Hinc est quòd neminem circa concubitus initium rigere cognouerim. Præ-tereà pro* ῥικνώδεες, *id est, rugosi,* κακώδεες *scribunt, putántque ex his nonnulli* κακώδεις ἐπὶ τοῦ κακοῦσθαι τὸ σῶμα. *id est, malè adfecto corpori dici: alij verò* ἐπὶ τοῦ κακὸν ὄζειν, *id est, malè olente. De his quibus venter inflatur dictum est suprà. Dioscorides orationem hanc, vt alias multas in eam quam voluit permutauit dictionem, vt tota dictio talis esset: In coitibus quidam inter-dum flatus emittunt, vt Arcesilaus, vt flatu ipsius grauè olere intelligamus. Capito & ipse in valde multa transmutans, dictionem fecit: In concubitibus quidam flatus emittunt, vt Arce-silaus, alij rigentes fiunt & rugosi.*

Mutationes cauendæ.

Securius in alijs quibusdam & in aphorismis hoc dixit, adiectis scilicet, multam & repentè. Neque enim continentis nos aëris mutationes, neque quæ à nobis paulatim fiunt, fallaces existunt. Solæ autē & subitæ & repentinæ, ad sanitatem tutæ non sunt, atque ob id tales cauere opor-

ortet. *Vitabimus autem ambientis nos aëris utationes, & domi plurimùm manẽtes, & con ariorum adhibitione, resiccantes quidem corpus humidis mutationibus, humectantes verò in utationibus ad siccitatem: calefacientes item & frigerantes, vbi vtriusque horum fuerit occa.). In victus ratione autem mutationes possu- us in nobis ipsis effugere, neque ex gymnasijs in ium repentè transeuntes, neque ex ocio ad gym asia. Imò neque ex lauacri abstinentia, ad la- acrum, neque ex lauacro ad lauacri abstinen- im, neque ex aquæ potu ad vini potum, aut ex ni potu ad aquæ potum, atque in alijs omnibus odo simili. Hic itaque sermo verus est, atque nà sæpiùs ab Hippocrate dictus. Non video uidnam passi quidam aiant sub hac oratione: Mutationes cauendæ: intelligendum esse casum unc generandi, ætatum. Neque enim ætatum eminit cùm in aphorismis dixit: Plurimùm & pentè vel vacuare, vel replere, vel calefacere, el frigefacere, vel alio quouis modo corpus mo- ere non tutum. Omne siquidem nimium natu- e est inimicum. Neque enim multum naturæ in sis est quæ paulatim transeunt, neque vberiore iqua indigent cautione circa communia salu- ium præcepta, sicuti neque cùm tempora pau- tim permutãtur, nempe has interdum magnas d contraria permutationes repentè fieri vide- us. Nullam tamen ætatem derepentè incidisse*

scimus, ita vt puer postero die vir fiat, non per-transita, tum puberũ, tũ adolescentulorum ætate.

Cibi parcitas lassitudinem non facit, si-tim adimit.

Vbi vniuersaliter cauendas esse mutationes protulit, vnum aliquod eorum quæ ad naturalia pertinent, scripsit deinceps ad memoriã sibi. Nem-pe in vtrisq; mutationibus, tum aëris nos circun-dantis, tum eorum quæ ad vitæ nostræ sortẽ spe-ctant, tum vniuersæ victus rationis, & cibi par-citas, & quod laßitudinem tollit, & quod sitim in omnibus quæ exequimur, scopũ habent. Inter-pretes verò cibi parcitatem, tũ id quod laßitudi-nem, tum id quod sitim auertit esse dixerunt. Id quod falsum existit, si tanquam vniuersale dica-tur. Nempe his qui pituitosos habent succos, aut sanguinem vtilem, laßitudinem multũ tollit, si-tímq; cibi parcitas. Biliosis verò vel inediam pa-tientibus, neq; laßitudinẽ, neq; sitim aufert, vt in libro de victus ratione in morbis acutis demon-strauit. Deterius autem opinati sunt, qui scripse-runt: ciborũ abstinentia laßitudinem tollit, sitim extinguit: sed hi summè ignorantes sunt, quæ neq; quispiam ex vulgo ignorat, ignorant. Quidam in calce orationis adiũxerunt, τῷ πεινῶντι. i. esuriẽ-ti: aiúntq; cibi parcitatem laßitudinẽ tollere, & sitim extinguere esurienti: asserúntq; τ πεινῶντα dici qui inediam sentit, quanquam meliùs erat dicere: inediam quidem sentienti, cibi parcitatem

intemp

*tempestiuè adhiberi, non sentienti verò commo\
am esse: nempe constat plethoricum esse.*

Extenuatio omnis cutem elaxat, deinde
ircuntendit, recreatio contraria: corporis
abentis rugositas, recreati extensio, horri-
dum, lene, alterutrius signum, subbilio-
um, subrubrum: sic mammas laxari, graci
es autem extolli, vel circunobtendi, quan-
uam ne ob id quidem fieri nemo credide
it, sed quòd caro aucta sit.

*Demiror interpretum ænigmatosas dictiones
quas nemo hominum nouit, qui soli se nosse profi-
entur: & quæ nobis omnibus conspicua exi-
tunt, soli illi non intelligunt. Præsentem itaque
dictionem quæ ænigmatosa non est varijs distra-
unt modis, alius aliter circunscribens eas quæ in
ratione sunt enuntiationes, exponúntque circa
a quæ omnibus conspicuè apparent, quæ maxi-
nè omnium cauere ipsos oportebat. Est siquidem
Hippocrati sermo de his quæ in corporibus no-
tris videntur, tum in extenuationibus, tum
n recreationibus & refectionibus, hi verò ne-
ue quid sit* λεπτυσμὸς, *id est, extenuatio nos-
e visi sunt, tantùm abest, vt vel apparentia
psis omnia, vel eorum causas nouerint. Nempe
xtenuationem fieri ob vacuationem pronuntiat,
lij non interesse existimant si vel vacuatio, vel
xtenuatio dicatur: sed nosse id, vt retuli, præ-
tantis scientiæ non est. Multi itaque sanguinis*

copiam non paucam habent, sunt verò summè graciles, sicuti alij craßi obesiq;, & pauci sanguinis. Et mulierem quidem, cui iam ab octo mensibus menstrua suppressa erant maximè extenuatam, detracto non pauco sanguine, breui tempore ad peculiarem reduxi habitum, quemadmodum & alias non paucas, quod verò in illa, neq; enim ignobilis, celebre hoc fuit, secta quidem illi vena, sed ex hoc remedio certam futuram opem promittere trepidantibus Medicis, quidam nobis contradicere ausi sunt, lædendam à venæ sectione, non solùm propter mulieris gracilitatem, sed & propter inappetentiam esse asserentes : atque hæc quidem prolixiùs recensere præstat, quàm quærere exactè vt inueniatur de quónam ex Prodicis agat Hippocrates. Sed iam, vt sæpiùs dixi, Medici recentiores in eam, quæ magis sophistica sit, recesserunt formam, aspernati quidem quæ circa ægros fiunt exactè obseruare, atque eorum adfectus inuestigare, & causas ex quibus curatio inueniatur, quæ & ipsa per mulieris quam memoraui experientiam dijudicata est. Primo siquidem die detraxi sanguinis iuxta vnam & dimidiam libram, rursus secundo die vnam, tertio autem non multò plus quàm dimidiam libram, nẽpe vnciæ erant octo. Sophista itaque hæc ignorans, quærere incipit quis ex Græcis appellauit λίτρας, id est, libras, vel quis vncias. Medicus verò nosse concupiscet quænam signa & alia,

venæ

venæ ſectionem in ſuppreßione muliebrium oſten-
dant. Ego autem recẽſebo illa, vbi ſophiſtis quòd
malè valeant dixero, quòd ſcilicet venæ illi pro-
minerent, ſanguinis refertæ apparentes, & liui-
dæ colore. Diſſecto autem vaſe pici liquidæ ſimi-
lis erat, & craſſus: quam ob rem longè plùs va-
cuandum eſſe viſum eſt. Hæc obiter his diximus,
qui rectè curare deſiderant. Ad propoſitum au-
tem reuerſus, dicam interpretes non rectè ſimpli-
citer pronuntiaſſe corporis extenuationem ob va-
cuationem fieri. Nempe diſtinctè erat pronun-
tiandum, quòd λεπτυσμὸς *totius tumoris* καθαί-
ρεσις, *id eſt, extenuatio quadã ſit, vel* σύμπτωσις,
id eſt, collapſus vel contractio, vel συνίζησις, *id*
eſt, conſidentia, aut quouis modo appellare libeat,
παχυσμὸς *verò contrà in tumorem augmẽtum.*
Interdum itaque cùm in carnoſo genere imbecil-
la fuerit virtus, prauùſque contineatur, tum in
arterijs, tum in venis ſanguis, fit λεπτυσμὸς: *ſæ-*
piùs verò ex contrarijs παχυσμὸς, *ita vt in va-*
ſis paucus ſit ſanguis, qui in alimentum carnis
abſumatur: probéque illas alat, atque ob illas cor-
pus totum intumeſcat. Non hoc ignorant puero-
rum mangones omnes, quòd circum partes car-
noſas cutis obtendatur: norúntque naturas corpo-
rum nonnullas quæ in tumorem attolli cutis cir-
cuntenſione nequeunt. Nempe ſummis digitis
ipſam extendentes, inſpiciunt quantum à ſubie-
cta carne receſſerit, tantúmq; reficiendum vnum-

exter-
nationis
causæ
hic.

quodque gracile corpus ſperant, quantum cutis increſcebat. Nempe in extenuatis, tum mollis, tum laxa, in obeſis opimatiſque tenſa eſſe videtur. Extenuationes itaque ob multas eueniunt cauſis, nempe exercitationes multæ, cibi inopia, vigiliæ, curæ, dolores, morbíque, tum colliquantes, tum vaporantes, & vacuatio multa per ventrem, vel vomitus, vel ſudores, vel ſanguinis profuſionem extenuationum ſunt cauſæ. Recreationis verò modus vnus, omnium ſcilicet commoderatio, quibus cùm valemus opus habemus. Hæc autem ſunt, vt ipſe in ſequentibus narrabit: labor, cibus, potus, ſomnus, venus. Cùm itaque multi ſint modi, quibus corpus extenuetur, commune omnium eſt, primum quidem vt cutis elaxetur, deinde circuntendatur, manente ſcilicet extenuatione. Succedente verò recreatione contrarium accidet, nempe tendetur cutis. Cauſas horum iam quidem audiuiſtis ſæpiùs, ſed & ſummatim nunc dicemus, reuocantes ad memoriam quæ ſæpe in vtribus & veſicis eſtis contemplati. Nempe cùm interna capacitas repletur, circuntenditur cutis: cùm vacuatur, laxatur, molleſcitque. Simili modo & in animantibus quæ probè aluntur, tendi videtur cutis, laxari autem in his quæ extenuantur. Nempe vt humor in vtres effuſas membranas horum diſtendit: ſic carnes cùm augentur, cutem ſibi circuntendunt. Videmus obeſos omnes tenſam ita habere cutim, vt nemo acceptã ipſam

tiam modicè à subiectis carnibus dissociare possit: graciles verò ita mollem, vt qui ipsam extendat, acum transmittere possit, nihil ex subiectis vulnerando. Hactenus ferè omnes dictionem rectè intellexerunt, sed turbati ob id sunt quod huic adiacet orationi: Extenuatio omnis laxat cutem, contrariúmque non ab ipsa fieri aiunt: & ideò quidam orationem, deinde circuntenditur, de recreatione dictam esse putant, non videntes ipsis aduersari quod infertur vbi inquit: Recreatio contraria: fiet siquidem si subsequatur expositionis sententiam sensus quidam talis: Extenuatio omnis cutem laxat, circuntenditur autem contrà his qui recreantur, recreatio contrà facere solet. Atqui primùm quidem consentaneũ erat, vt non contraria recreationem facere diceret, sed contrarium. Nempe cùm vnum de extenuatione dictum esset, vnũ & de recreatione contrarium dicere rationi erat consonũ. Si itaq; extenuatio cutẽ laxat, recreationẽ circuntendere oportebit, coniunctionẽ itẽ, autẽ, post verbũ, recreatio, dixisse videtur, faciliore, clariore, & breuiore existẽte tali sermone: Extenuatio omnis cutẽ laxat, recreatio autẽ circũtendit. Quid igitur est quod ab oratione significatur, in qua inquit: deinde circumẽdit? nihil sanè aliud nisi quod conspicuè ab omnibus intelligitur: Laxari quidẽ primùm cutẽ in extenuationibus, deinde circuntendi, permanente scilicet extenuatione, & in recreationem

non transeunte. In recreatione autem modo contrario, quòd principio quidem cutis circuntendatur, tempore verò elaxetur. Hæc autem si ita accuratè quæ videntur quomodo Hippocrates animaduertissent, ita fieri vidissent. Primùm itaq; vbi vos admonuero quæ conspicuè vidistis, post hæc causas apparentium recensebo. Fiat autem admonitio de his qui in morbis sunt emaciati, & potissimùm ea macie quam Græci μαρασμὸν περιφρυγῆ, id est, tabem obtorridam vocant. In quibus meministis cutim non aliter tensam esse quàm aridum corium: & quid mirum in illis longo exiccatis tempore cutim tensam esse videri, quando & primis diebus hoc interdum contingat? Agit siquidem Hippocrates ipse in prognostico de his quæ morbi principio accidunt, explicans & inter alia faciei signa hoc: cutis circa frontem dura & intenta. Quòd autem à vacuatione id fiat, docuit deinceps ita scribens: Interrogare oportet nũquid vigilauerit homo, aut aluus valde liquida fuerit, vel inediæ quippiam eum habuerit. Atqui hoc quidem fatẽtur omnes qui Hippocratem sunt sequuti: veluti vno ore pronuntiantes, quòd in multa vacuatione, interdum quidem visibiliter facta, interdum verò & inuisibiliter talem fieri faciem contingat, qualem descripsit in hac oratione: Nasus acutus, concaui oculi, collapsa tempora, aures frigidæ contractaq́;, & lobis leniter versæ, cutis circa frontem dura intent

ntentáque, ita vt nos conspicuè docere videatur, validam vacuationem mediocri contrariam circa cutim facere affectionem. Sermo ipsorum verisimilis quidem, sed non verus videtur, cùm inquiunt: manentibus his quæ adfectum pariunt causis fieri non potest, vt ad contrariũ fiat transitus. Nempe id conspicuè accidit in vacuationibus immoderatis siue sensibiliter permanere ipsæ diutiùs videantur, siue obscurè, ægris vel distabescentibus, vel per transpirationes exhaustis. Priusquam itaque vacuatio ad propriam cutis substantiam peruenerit, veluti cùm vtres vacuantur, vel sacci, vel vesicæ, laxatur cutis. Diutiùs autem perseuerante vacuatione, non secus fit quàm in tum corijs, tum pellibus quas extendere ob siccitatem non possumus. Talis videtur & tũ vtrium, tum vesicarum cutis fieri, vbi valde inaruerint: quoad verò intus quippiam admissum sit, humida & mollis manet, & rursus dimissum sit: excipiens quidem vbi valde expleta est tenditur, vbi euacuatur, relaxatur. Bene itaque dixit Hippocrates: Extenuatio omnis cutim laxat, deinde intendit, nempe & ita fieri videntur, causáque est dicta: bene quoque adiecit, recreationem contraria efficere. Principio siquidem cutis extenditur, sed tempore, tum laxior, tum mollior fit: durior siquidem naturâ, & subiectis carnibus siccior, posteriùs quàm illæ, tum in extenuationibus induratur, tum mollescit in recreationibus.

Cùm itaq; dura & arida iam fuerit, & succe dat recreatio, primùm carnes adaugens iure opti mo intenditur, progressu verò temporis sumpto alimento, tum mollior, tum humidior efficitur, atque ob id rursus laxatur, quemadmodũ aridæ tum pelles, tum coria, vbi aqua perfusæ fuerint & oleo, & adipe perunctæ. Hæc itaque, tum ve rè, tum euidenter ab Hippocrate dicta perperàm sunt explicata, propter rerum, de quibus agitur ignorationem. Quæ consequuntur non ita pa tent. Forsan verò & perperàm scripta perspicua esse putant, quanquam & in ipsorum expland tionibus dissentiant, non minùs quàm hi qui ve teres permutant scripturas. Vt autem sermo ma nifestior sit, partem dictionis quamlibet seiun ctim expromam. Corporis collabentis rugositas recreati extensio. Quòd itaque in extenuationi bus cutis elaxetur, priusquàm in propria substa tia quippiam patiatur, in recreationibus verò te datur: quòd item arescens tempore in contrari transeat, est suprà demonstratum. In hoc autem sermone collabentis quidem corporis ῥίκνωσιν, i est, rugationem fieri ait, recreati verò extensioni ῥικνὸν autem vocant Græci, tum corpus, tum c tim quod in rugas vnà cum contractione agatu sicuti in senibus videtur, affectúmq; ipsum ῥί κνωσιν, id est, rugationem. Videtur & in iuuen corporibus rugatio quædam fieri flaccescentib venis, & potißimùm in euaporato qui in ip

redu

dundabat sanguine, quis medicamentum, tum
istera, tum adstringentis particeps facultatis
perposuerit. Fieri autem & talem cuti condi-
onem ait collabenti, id est, cum paucioribus red-
tis quæ in ipsa continentur collabatur & in se
nsidat. Conditionem contrariam ἔκτασιν, id
t, extensionem vocant homines, cùm in longitu-
nem & latitudinem increuerit. Contingit ve-
interdum in longitudinem solùm vel latitudi-
em, tum tendi, tum considere. Sed præsentem di-
ionem de ipsis, tum contractione, tum tensione
cundùm dimensionem vtranq; intelligere opor-
t. Qui verò dictionem antescriptam intellexe-
it, non hac valde indigebit: Horridum, lene,
ignum alterutrius, subbiliosum, subrubrum.
Sunt qui scribant: rugosum lene alterutrius si-
gnum: sed quoniam in antecedente dictione de ru
gositate scriptum sit, consentaneum magis esse
nunc visum est vt φρικῶδες, id est, horridum dica
tur, ostendēte Hippocrate factam esse in his qui
rugas contrahunt formam his similem qui inhor
rent, similitudo autem fit secundum cutis inæqua
litatem, & veluti asperitatem, partibus scilicet
nonnullis cauioribus visis, alijs verò eminentio-
ribus. Cùm verò paruis admodùm interuallis
hoc per totam fiat cutim, vocatur symptoma &
φρίκη & φρὶξ, id est, horror, túque intellige ex-
quisitæ vndarum tranquillitati lenis corporis
constitutionem adsimilasse: horrorem verò nuper
incipie

incipienti in ipſis inæqualitati. Sic itaque e
Poëta inquit : ὄιη δὲ ζεφύροιο ἐχεύατο πόντον ἔ
φρὶξ, ὀρνυμένοιο νέον, *id eſt, qualis Zephyro nup*
concitato ſuper pontum effundebatur inæquali
tas. Lene itaque corporibus ineſt quæ reficiũtu
aſperum verò cõtrarijs. Alterutrum autem ho
rum alterutrius ſignum exiſtit, neque alterutr
vtriuſque, neque ſimul vtrunque alterutriu
Eodem modo & ſubbilioſum & ſubrubrum, al
terutrum alterutrius ſignum eſt. Subbilioſu
quidem eius quod extenuatur, ſubrubrum ver
eius quod reficitur. Bilioſius ſiquidem corpus h
efficitur qui extenuantur, ob eas quæ extenua
tionem pariunt cauſas, de quibus ſuprà audiui
ſti, ſanguinoſius verò his qui reficiuntur : nequ
enim probè nutriri abſque bono ſanguine valet
Aduerbium οὕτω, *id eſt, ſic, quod in calce adia-*
cet, quidam ſequentis orationis principium fa-
ciunt: alij autem calcem huius, nempe modo vtro-
que expoſitio fieri poteſt : quò fit vt de ea re non
ſit accuratè inueſtigandum, ſed ad ea quæ conti
nuantur, tranſeamus, principium dictionis facien
tes aduerbium, ſic, quòd pleriſque interpretibus
facere id viſum ſit : ſic quòd mammæ laxentur,
graciles extollantur, & circum obtendantur,
quanquam ne ob id quidem fieri nemo credide-
rit, ſed quòd caro aucta ſit. Hæc quidem eſt anti-
qua ſcriptura, quam tranſmutauerunt, alij qui-
dem minùs, alij verò plus : quemadmodum &
Sabinus

binus qui ita scripsit: Sic quòd elaxentur lon-
graciles, hi autem attollantur, vt graciles qui-
n & laxari, & longi fieri videantur, qui ve-
probè nutriuntur, intumescere, attollíq;. Rufus
tiquam seruauit scripturam, atque antiquo-
n interpretum explicationem, quæ contrarium
ppiam Sabini expositioni doceret. Vult siqui-
n laxari eos qui probè aluntur, graciles verò
olli, hísque fidem facere videtur quod posteà
ntiatur, dicente Hippocrate: quanquam ne
id quidem fieri nemo crediderit: vbi enim in
tenuationibus laxari cutem dixit, in recreatio-
bus, verò tẽdi, priori quidem elaxari mammas,
teriori verò exurgere subsequens reperies: atq;
id inquiunt, quanquam nemo ob id quidem
ri crediderit, hoc autem veluti rem inuentam
ceperunt veteres interpretes empirici Glaucias
Heraclides Tarentinus. Nempe & ex hoc
istimant ostendere Hippocratem se in ipsorũ
scendere sententiam, vt dogmaticis probabilita
bus non credant, sed soli per experientiam appa
nti, quanquam & hoc ipsum quod apparet sine
tinctione dictum vtrouis modo falsum sit, siue
xari & mollescere tales dicamus in extenua-
nibus, siue exurgere & attolli in recreationi-
s. Hoc itaque primum erat ipsis exactè inue-
gandum: Empiricis quidem quoniam & obser
tione, & memoria valere solent: dogmaticis
rò quoniam existentium causas, non falsorum
ipsos

ipsos reddere oportebat. Quidnam itaq; sit quod appareat dicam, qui obseruauerim in non paucis mulieribus, & non parùm obsequutus non solùm obstetricibus, verũ & his quæ nihil eiusmodi norunt. Nempe hæ, quæ apparent veriùs loquũtur quàm qui ob dogma circa ipsa cæcutiunt. Quod itaque euenit est eiusmodi: Lacte quidem cùm mammæ oppletæ fuerint in omnem augentur dimensionem: in altum nempe exurgunt atque in latum, & longiores fiunt. Vacuato autem lacte rursus minores redduntur in tribus comminutæ dimensionibus. Si verò absque lacte permutentur & ad extenuationem & crassitudinem solùm, vt cæteræ partes afficiuntur, mollescentes quidem primùm cùm extenuantur, intentæ verò cùm incrassantur, progressu verò temporis contrariam accipiunt conditionem: breuiores siquidem fiunt resiccata cute, longiores verò humectata, in atrophia vt anteà est dictum. Sic itaque & in senescentibus mulieribus laxantur quidem primùm, & posteà exurgunt. Dixi quæ circa mammas apparẽt, causásque ipsis apposui, quod nullus interpretum fecit: sed posteaquàm quisque scripsit vt voluit, suam explicat orationem. Iure autem & expositiones contrarias fecerunt, & scripturas orationum ieiunè sunt interpretati, atque indistinctè vt quispiam dixerit: partim quidem vera loquetur, partim verò mentietur. Mammæ itaq; cùm lacte replentur, maiores fiunt, minores verò

cùm

m vacuantur. Sine lacte verò, in extenuatio-
bus quidem principio mollescunt posteà verò
turgunt: in recreationibus verò principio qui-
em sese attollunt, posteà verò quiete claxan-
ır. Est & in recreatione distinctio, quòd qui-
am reficiuntur priusquam ad tantam perue-
iant extenuationem, ad quãtam arescens cutis
nditur: quidam verò priusquàm desiccati fue-
nt in bonas crescunt alimonias.

Iuguli circũspectabiles, venæ cõspicuæ.

Tales dictiones non vsqueadeò manifestam
abent scriptoris sententiam, vt non adiectis in
ctione de quibus velit hæc appareant. Plerique
quidem eorum qui graciles natura existunt, iu
ulos habent conspicuos, & venas eminentes re-
rtásque sanguine, veluti contrà, alij neq; iugu-
s, neque venas eminentes habent: vt verò per
aturam talis corporum differentia videtur. Sic
ı his, qui præter primordialem naturam, vel
xtenuantur, vel crassiores fiunt, succorúmque,
el copiam, vel penuriam habent. liquet siqui-
em, quòd in gracili corpore venæ oppletæ, copiã
nguinis magna ex parte viciosi inesse ipsis in-
cent: quemadmodum in muliere paulò antè
cta, cui menstrua suppressa erant. Demirari
cet Capitona qui solus orationem ita scripsit:
epletio valde conspectabilis, venæ conspicuæ.
ã si ita scripta inuenta sit, quid necesse erat vt
terpretes omnes in clarius ipsam permutarent?

Nem

Nempe in quibus dubitant, eas claritatis gratia permutare solent. At neque exemplar reperi quod ita haberet: neque in pauca incidi, ob id ipsum vt cognoscerem & veteres scripturas, & omnibus confessas vel dissentientes: cùm itaque interpretes omnes, atque exemplaria omnia eandem scripturam habeant, non rectè transmutauit Capito. Fortaßis & ego ab initio ipsius perperàm memini, præfatus tales omnes in scripturis suppositiones adulterationésq; esse transgrediendas: id quod in sequentibus citra prolixitatem sum facturus.

Prodicus febrientes necabat cursibus, luctatione, fomentis, malum: quod febrile est ciborum parsimoniæ inimicum, periodis multis, cursibus, refricationi, laborem labore his.

Dictionem etiam hanc alij aliter scribunt. nõnulli quidem ita cõmutantes: periodis, luctatione. alij principio: luctatione. alij: luctatione: adimunt. alij principio adposuerunt: fame. Periodos itaq; vocat lentas obambulationes quæ in lõgum extenduntur tempus, vt in libro de victus ratione in morbis acutis, cùm inquit: Multas lẽtè obambulando absoluãt periodos: meminítque Plato Prodici pluribus vtẽtis obãbulationibus. Quem autem Prodicũ cõmemoret, ánne Leontium, vel Selybrianũ superfluum est inuestigare: in alio siquidẽ sermone talia persequor. Nunc verò quæ-

stio

stionum historicarum quæstio non est, quãdo & non paucis à quibusdam scriptis explicationibus prætermissis acquiescamus, si in octo libris expositionem compleuerimus. Quare autem incuset Prodicum, ipse declarauit inquiens febrile inimicum esse periodis vel inediæ: liquet quòd & alijs quæ commemorauit. Nempe & luctationibus & perfricationi febrile est inimicũ: quoniam & quod amicum est proprium per tralationem dicere consueuerunt. Quod in medio vtriusque dictum est: malum: quidam in calce prioris scripserunt: alij autem in fronte sequentis, vt sit sermo vnus talis: Febrile inimicum periodis. Quòd autem febrientes lædant & ambulatio, & cursus, & fotus, & lucta vniuersam corporis caliditatem augendo, neminem eorum latet, qui in operibus artis sunt versati. Prodicus autem non solùm rationalem remediorum inuentionem ignorare visus est, verumetiam & obseruationem empiricam. Nempe ratio laborem labore sanandum esse interdicit. i. damnum dãno, & malum malo: contraria siquidem contristãti affectui auxilia, non similia adhibere oportet. videtur autem similia adhibere, si vtique & ambulationes, & luctationem perfricationémque & πυρίαν. i. fotum & famen adhibet. πυρίαν autem omnem quæ extrinsecus nobis accidit caliditatẽ intelligere oportet, siue ab igne fuerit, siue à balneis. Fames præterea dictis contraria est. Nempe vbi fa-

mes, laborandum non est. Non solùm autem orationis principium, verùm & à principio ad finem vsque pro arbitrio scribunt. Ego verò veteres scripturas eligo: quăquàm difficilem habeant expositionem. Quod autem in calce scriptum est: his: quidam sequentis initium, his: alij autem prorsus adimunt: nihil siquidem ex eo, quàm ex his quæ dicta sunt, amplius doceri videtur.

Venarum rubor, liuiditas, pallor, láterum dolores molles.

Dixi verbum: his: in fine prædictæ orationis adiectum aßignari huic posse, vt sermo talis sit: His quos antè dixi: fuerunt autem febrientes, qui non rectè à Prodico ad motiones sanis peculiares agebantur. Contingit autem hæc haberi quæ dixit, sed non ab vno quoque homine omnia. Neque enim fieri potest vt rubor cum liuiditate sit & pallore: nempe horum vnumquodque reliqua duo amoliri solet, sequitúrq; adfectus dissimiles. Nempe exercitatis fotísque qui mediocres vires habent, & commodum sanguinem, corpus rubescit: qui verò imbecillas habent, & sanguinẽ viciosum his liuescit pallescítque. Quidam verbum: tumores: in frõte dictionis præsentis collocant, talem efficientes dictionẽ: Tumores, venarũ rubor, liuiditas, pallor. Quod autem in calce orationis dixit: laterum dolores molles: quidam permutauerunt in λαπάραι ὀδύναι, ilium dolores intempestiuè excercitatis fieri volentes.

nterpretes verò omnes scripturam hanc noue-
nt : laterum dolores molles : intelligúntque do-
res qui absque inflammatione & tensione
istant.

Sitim arcent, os continere, tacere, spiri-
m cum potu frigidum introducere.

*Vnum ex his quæ ad totius victus rationis emoriam in febrientibus ducere possunt scri-
it Hippocrates: id quod & præsensionis Prodi-
in febrientibus ostendere potest. Non enim qui-
s sitient ægri velut concalefacti ea facere est
nsentaneum, sed ea potiùs quæ sitim adimant:
c autem sunt, primum quidem laborantis re-
ies, quæ motionibus opponitur: alterum alia
r quæ mitigetur magis, & non accendatur fe-
ilis adfectus, ex quibus vnum est absque siti
ruare: per quæ autem sine siti quis fiat, adiun-
t os habere clausum, tacere, & ventum frigi-
m cum potu introducere, id est, ventum vnà
m potu frigidum attrahere: si potu dixit, quod
 sine potu, per solam scilicet inspirationem, fie-
 id posset, est manifestum. Quare & aërem in
spiratione intelligere oportet, vt ne calidus plus
sto fuerit, & æstiuo tempore magis. audentius
rò & hoc loco Capito & Dioscorides permu-
ta antiqua scriptura, ita dictionem scripse-
nt: ventum in potu frigidum non introducere.
ed Dioscorides alteram scripturam vt consue-
t, adposuit. Ex quibus ventum frigidum in-*

troducere: Capito verò neque posteriorum scri-pturam in omnibus exemplaribus repertam, & ab omnibus explanatoribus confessam probauit: sed adiecta ipsi syllaba μὴ, id est, non, pro frigi-dum introducere, scripsit, frigidum non intro-ducere, vt nunquàm febrienti aër frigidus inspi-randus sit.

Causæ vnde ægrotare cœperint prosp-ciendæ, siue capitis dolor fuerit, siue auri-siue lateris: signum dentes, & in quibu-dam bubones.

Oratio hæc in secundo epidemiorum est expli-cata primo commentario.

Vlcera & phymata febres iudicanti-quibus non procedunt, acrisiæ, quibus al-quid relinquitur, his certissimæ & celerri-mæ recidiuæ.

Oratio hæc & ab ea quæ hanc præcedit in se-cundo epidemiorum scripta, nacta est accomm-dam in primo commentariorum, qui in illu-confecti sunt, expositionem.

Sputa rotunda mentis alienationem d-nuntiare solent, qualia in Pleno.

Sputorum rotundorum vt materialis quid-causa est crassities, & viscositas humorum bronchijs pulmonis collectorum: vt effectrix v-loci caliditas. Nonnullis quoque & id febrien-bus fieri conspexi: qui in valde multo tempore n-hil habere mali videbantur. posteà verò hi omn-

x phthisi contabuerunt: quod si cum febre ali-uando fiat, cum cæteris delirium portendentibus nà & delirium indicat, conferéntque hæc ad ius quod desipientiam portendere natum est præ-entionem, aliàs autem non. nunquam est igitur ili ipsi ad prædictionem desipientiæ confiden-um. Proprium desipientiæ signum sæpiùs audi-istis. Diximus siquidem in commentarijs pro-hetici, caliditatem illis accedentem ad desipien-iam conferre aliquid posse quod caput repleat, am verò per se nullo pacto esse sufficiens signum lesipientiæ & potißimum phreniticæ: quoniam & multi post febrium vigores subdelirant pro-ter capitis repletionem. In quibusdam exempla-ibus calci huius orationis appositum est ὅιον ἐν λκνῶ, id est, vt in Pleno. In alio verò ὡς ὁ πλὴν οἴω. qui ex interpretibus priorem scriptu-am receperunt vt Sabinus, loci cuiusdam no-nen aiunt esse τὸ πλὴν: non tamen cuius vrbis ocus hic sit, sermoni adiecerunt.

Qui hæmorrhoidas habent, neq; pleu-itide, neque peripneumonia, neque pha-gedæna, neque furunculis, neque ter-minthis, forsan neque lepra, & forsan ne-que aliis.

Deficit verbum, corripiuntur, éstque ipsum subaudiendum: quam ob causam non corripian-ur, liquet. Nempe cùm succorum malitia per hæ-morrhoidas excernitur, cachexiæ quidem non-

nullæ interdum toto in corpore consequuntur, præ-ui colores & hyderi: sed nihil quod tale sit, morbus est. Quòd autem phagedænas vlcera dicat depascentia quæ phagedænica medici veteres vocant, dictum est in primo commentariorum qui in librum de humoribus confecti sunt. nempe in libro illo eisdem verbis dictio scripta est. Quidam verò phagedænas intellexerunt multorum ciborum esus, quos & ipsos ob cacochymiam fieri immoderatas ciborum appetentias conceditur & à nobis, non tamen talis cacochymiæ medelam hæmorrhoidas esse par est, sed melancholicæ: acredo autem humorum frigida talem operata ciborum appetentiam iam quibusdam & ex eis qui hæmorrhoidas habent facta est. Terminthorum nomen nigra quædam ecphymata, id est, enascentia tubercula quæ maximè in tibijs fiunt indicat, factum à similitudine quam tum figura, tum colore, tum magnitudine cum fructu terminthi habent. Quod in calce orationis scriptum est: forsan neque alijs: quidam scribunt: forsan neque alphis, id est, vitiliginibus quos alphos dicunt. quoniam & alphi cuiusdam cacochymiæ soboles existunt in cute consistentes.

Curati verò importunè multi, subitò his correpti sunt, & grauissimè.

Importunè ab hæmorrhoidibus sanantur, qui neque sanguinis detractione per circuitus, neque medicamentis subductorijs, vel exercitationibus

bus vacuantur : qui item ne vnam quidem ex ipsis manere relinquunt, sed omnes vniuersim tollunt.

Et quicunque alij abſceſſus vt fiſtulæ aliorum medela.

Sæpiùs inuenimus Hippocratem ἀποστάσεις, id eſt, abſceſſus appellare non eos ſolùm qui κατὰ ἀπόθεσιν, id eſt, per refuſionem fiunt, ſed & eos qui κατ᾽ ἐκρόην, id eſt, emiſsionem. vnum itaq; ex his pathematis ſunt & fiſtulæ, per quas humorum ſuperflua expurgantur. quemadmodum itaque in hæmorrhoidibus: ita & his nõ ſimpliciter, neque quomodo libet, curationem moliri oportet.

Conſideratio quidem eſt, nempe quibus facta hæc ſunt, liberant: quibus antè facta: prohibent.

Quanquam vetus ſcriptura hæc ſit, pleriq; tamen interpretũ ipſam in clariorẽ permutauerunt, pro γινόμενα & προγινόμενα, γινομένη & προγινομένη ſcribẽtes vt ad σκῆψιν referatur. Omnes autẽ σκῆψιν ἀπόσκηψιν. i. humorũ illapsũ intellexerunt, falſo forſan circumuentóq; primo bibliographo, qui quæ ſenſu eadem in omnibus ſunt ſcripturis ſcripſerit: vult ſiquidem dicere Hipp. humorum illapſus, in quibus fiant affectibus illos ſoluere poſſe, antefactos autem hos prohibere. Videtur autem mihi & ita poſſe intelligi dictionem, ſi vtiq; his dicatur verbis: σκέψις. i. conſideratio quidem eſt: nempe quibus hæc fiunt ſoluunt,

antefacta verò prohibent. Nempe cùm veteres diphthongum ῃ & ῳ vno charactere, qui nunc solus alteram repræsentat ῃ, exorta sunt delicta multa, eorum videlicet: non iuxta eorum qui scripserunt sententiam, sed eorum qui literas transtulerunt. Ob eam rem scipturis eiusmodi est diligenter attendendum in quibus fieri potest vt scriptura correcta sit diphthongo ῃ & ῳ transposita, vel modo cõtrario. Simili modo & in ō in oῦ est faciendum, quoniam & vtriusque phthongi vno scribebantur charactere.

Aliis locis loci succedentes, vel dolore, vel grauitate, vel aliquo alio liberant, aut aliis communitates.

Dictio hæc in fine libri de humoribus scripta est, veluti & quæ ante hanc scriptæ sunt à prima oratione, in qua ait: qui hæmorrhoidas habent. Exposuimus itaque eas ibidem perfectiùs: summa verò nunc dicetur. Sensus enim præsentis orationis talis est: Ex locis aliis in alios morborum successiones fiunt, commutatis qui eos pariunt humoribus. Nempe aut propter robur partis à qua migrant illabuntur, vel propter suam grauitatem, vel propter aliam causam, veluti medicamentum acre stimulans, vel perfricationem, vel caliditatem quandam extrinsecus aduenientem: præterea & propter communem partium naturam commutationes fiunt. Testiculus qui ob tusses intumuit, monumentum est communitatis cum

is cum pectore & mammis, ſeminis & vocis. Quidam pro oratione: aut alijs communitates: ſcribunt diuerſæ communitates, ſequentíſque dictionis faciunt exordium, Hippocratem ad aliam communitatis ſpeciem deueniſſe affirmantes, iuxta ſcilicet humorum cognationem. Hippocrates itaque, vt inquiunt, ait: propter declinationem non vltrà ſanguis egreditur, ſed propter humoris cognationem talia excreant. Sic & Rufus ſcripſit diuiſítque orationem, præſcriptionem quandam exiſtimans eſſe orationem hanc: diuerſæ communitates: & quæ inferuntur veluti explanationem præſcriptionis eſſe, ait ſiquidem conſortionem eſſe ſanguini ad pus. Quibus enim non vltra ſanguis excreatur, facta ipſi ad contraria inclinatione, his ſputa purulenta ſanguini cognata fiunt. Ideo & dictionem ita ſcribit: Sed propter humoris cognationem pus excreant. Sabinus antiquam ſcripturam ſeruauit, principiúmque proprium eorum fecit quæ dicuntur, ob ſcilicet inclinationem, ad quod iam tranſibo.

Ob inclinationem non vltra ſanguis egreditur, ſed iuxta humoris cognationem expuunt.

Explanaui quidem iam perfectè dictionem hanc in tertio ſuper librum de humoribus commentario, dicámque eam hoc loco breuiùs. Cùm ſanguis ex parte aliqua vacuetur, vt ſede, naribus, vtero, aut per circuitus ex ventre, vel fi-

stula, vel vndecunque in partes alias motum fecerit, non vltra per locum priorem euacuatur. Exemplum hoc particulare est sanguinis ad thoracem & pulmonem inclinati. Expuitur siquidem hinc aliis aliud iuxta humorum affinitatem: spumosum quidem, cùm humor pituitosus fuerit: pallidum, cùm biliosus: nigrum verò, cùm melancholicus, veluti rubrum cùm sanguis in illapsu sincerus fuerit. Iure itaq; quidam literam τ, adiecerunt, & non ῥοπὴν, id est, inclinationem, sed τροπὴν, id est, conuersionem scripserunt, ob sanguinis conuersionem screari quod conuersioni affuit, volentes. Nempe in biliosum aliquando, & aliquando in melancholicum conuertitur.

Sunt quibus sanguis tempestiuè in talibus auferendus sit, aliis vt in his non ita consentaneum.

Confert, inquit, quibusdam horum vt sanguis detrahatur, qui scilicet eo abundant, & nondum in alium humorem conuersione insigni conuersus fuerit. Non autē detrahendus quibus iam conuersus sit, præcedente viriū scopo, tametsi aliquando in his prætermittatur sermonibus in quibus adfectuum solorū indicationes percurrimus.

Inhibitio his qui sanguinolenta expuunt, anni tempus, pleuritis, bilis.

Hanc quoque dictionem quæ antescriptas consequitur, in calce libri de humoribus alij aliter tum scribunt, tum explicant. Cùm itaque scriptu

ſcripturæ omnes, expoſitionéſque non veriſimiles fuerint, moderatiùs habere quàm cæteræ mihi viſa eſt ſcriptura quidem, quæ contradicentem dictionẽ habere videtur: expoſitio verò, vt cruenta expuentibus ſanguinis prohibeatur detractio, propter obſiſtens & in contrarium nitens anni tempus, vel propter adfectum pleuriticum, vel propter redundantem bilioſum humorem. Quòd anni tempus obſiſtat, eſt manifeſtum. nempe in valde calido anni tempore quale eſt ſub canem, venæ ſectionem fugimus: pari modo ſi homo valde bilioſus fuerit. Quòd verò de pleuritide dicitur, pugnare id ſolum videtur: non enim ſectioni venæ contra nititur affectus, at potiùs ea indiget, non prohibente vel virtute, vel anni tempore, vel ætate. Videtur itaque tale quippiam eſſe quod dicitur: Cruentum expuentibus venam ſecare prorſus oportet, quantum ad hoc ſpectat, niſi ob pleuritim, talia ſcreauerint. Non enim prorſus venam ſecabis tanquam ſanguinem excreantibus, ſed proprijs pleuritidis ſanabis diſtinctionibus, quibus vel vena his eſt ſecanda qui ita affecti ſunt, vel non. Hoc verò mihi contigit animaduertere cùm librũ de humoribus explanarẽ. Nempe inter hæc vidi ægrum quendam, qui vt hæmaptoicus accerſiuit me, ſanguinolentum ex latere excreans: ſcreatum autem contemplatus, interrogaui hominem ſi doloris ſenſum aliquem in latere haberet, qui exiguum eſſe confeſſus eſt.
Erat

Erat autem ita tum habitu, tum virtute, vt si quidem ſanguinem excreaſſet, & ob id ſectionis venæ auxilium vrgeret, adſumere ipſum auderet. At cum pleuritis quieta eſſet, non erat neceſſe, atque ob eam ipſum non accepit, & maniſeſtè viſus eſt homo pleuriticus, cæteris pleuritidis auxilijs abſque venæ ſectione obſecutus: nempe & moderatiſſimæ exiſtunt in quibus cruentum expuitur. Quidam interpretes vocabulum κώλυσις, id eſt, inhibitio, vel prohibitio in antè ſcriptæ dictionis calce conſtituunt, legúntque hoc pacto præſentem: In his qui cruenta expuunt, anni tempori pleuritidi, bili. Aiúntque anni tempus in ea de his dici, quæ tempeſtiuè & conuenienter fiunt. Nempe velle ipſum indicare in pleuritidibus cùm in principio cruentum expuunt. nempe & contingit ita prorſus fieri poſt hæc eam quæ in bilioſum ſit commutationem: ordinem ſiquidem eſſe bene procedente ad iudicationem pleuritide, à cruentis bilioſa excreari. Dicta ſunt & alia quædam, ab his qui dictionem hanc ſunt interpretati, indigna vt memorentur. Ego autem ſemper admoneo vt ſcitis, non eſſe ambiguoſis immorandum, cùm alia multa in arte habeantur, in quibus commodè poſſumus exerceri.

COMMENTARII TERTII FINIS.

*

GAL

GALENI IN
SEXTVM EPIDEMIORVM HIPPOCRATIS LIBRVM COMMENTARIVS QVARTVS,

*

Ioanne Vaſſæo Meldenſi interprete.

***

QVIBVS tumores ſecundum aures circa iudicationem facti non ſuppurantur, appreſsis his & euaneſcentibus reuerſiones fiũt iuxta rationem reuerſionum. Reuerſione facta rurſus attolluntur, & permanent, quemadmodùm febrium reuerſiones in circuitu ſimili: In his ſpes eſt, vt in articulos collectio fiat.

Tumores præter naturam qui in morbis circum aures fiunt, conſueuit appellare ἐπάρματα, vſus dictione interdum quidem integra, interdum verò & ieiuna defectuoſáque, veluti & nunc. Fuiſſet ſiquidem integra ſi ita dixiſſet, τὰ παρ' οὖς ἐπάρματα in morbis facta, quomodo

& in

& in primo epidemiorum statim à primæ constitutionis initio scripsit: ἐπάρματα δὲ κατὰ τὰ ὦτα, id est tumores in auribus multis secundum alterutram aurem, plurimis secundum vtranq; nō febrientibus & rectis fuerunt. Neq; ignoramus vt ἐπάρματα in hac oratione dixit, sic & sæpiùs ita vocare œdemata. Demonstrauimus siquidem ita ipsum vocare omnes præter naturam tumores, non quomodo Hippocrate posteriores solos laxos & doloris expertes, quibus prorsus inest vt & sine flammanti caliditate consistant: Neque excidit memoriā quòd & φλεγμονὰς omnes vocat phlegmonas, etiamsi absque tumore præter naturam fuerint. Hippocrate verò posteriores nomen phlegmones de tumoribus præter naturam inferunt, quoties vnà cum phlogosi, id est, flammanti caliditate renitentia, & pulsante dolore constiterint. Cùm itaque in morbo aliquo indicationis tempore facti sub auribus tumores priusquam suppurati fuerint, λαπάσσωνται .i. προστέλλωνται, & ἀφανίζωνται, id est, appressi fuerint & euanuerint, futuram reuersionem ita affectis sperare oportet. Sæpiùs autem iam didicistis consueuisse Hippoc. vocem λαπάσσεσθαι ad omnia referre quæ quouis modo appremantur, atque ad æqualitatem reducantur, quoniam inaniora fiant. Contingere itaq; ait morbi reuersionem quibus non suppurauerint parotides, & quandoq; ipsas: neque enim perpetuò reuerti augescereque & iudicari iuxta re-

ierſionum rationem, quod eſt ſimiliter ipſis & uxta ipſas dierum periodos: ſpes autem ipſis eſt n articulos fore abſceſſus aliquos. Nam ſæpius n longis morbis hoc contingere dictum eſt. Expo- uimus autem & dictionem hanc in tertio ſuper ibrum de humoribus commentario, ad finẽ libri criptam: ſed quoniam præfatus τὰ παρ' οὖς, ſub- ntulit τούτου λαπαασομένου, id eſt, occultato hoc, b id videtur mihi Dioſc. adieciſſe præpoſitionem κ, & ſcripſiſſe ἐκ τούτου, & ait ſubaudiendum ſſe τοῦ χρόνου, vel pro μετὰ ταῦτα, id eſt, poſt hæc, κ τούτου dictum eſſe. Si verò quis planè ſcriptu- as antiquas ꝑmutare potuerit, licebit illi et ver bo τούτου in ταῦτα trãſmutato res ipſas eximere.

Vrina craſſa, alba, vt ſeruo Archigenis, in laſsitudinoſis quartanis interdum exit, & ab abſceſſu vindicat: quòd ſi præter hoc & ſanguis abundè è naribus eruperit, val- de citò liberat.

Si τῷ τοῦ Ἀρχιγένους ſcriptum fuerit, ſubaudi- re oportet vel οἰκέτῃ vel φίλῳ, id eſt, vel ſeruo, vel amico. Si verò τῇ τοῦ Ἀρχιγένους, ſubandire oportet δούλῃ, vel γυναικὶ, id eſt ſeruæ, vel mulie- ri, vel quouis modo familiari. Commemorare au- tem quod in ſcriptura ſit diſsidium haud volui, vbi eadem ſeruetur intelligentia. Et rurſus nunc ad futura, hoc memoriâ teneatur. Prætereà quòd κοπιώδεις nominet febres, non prorſus illas quas multa anteceſsit motio, ſed omnes quibus

laſsi

laßitudinis ſenſus adfuerit, ipſe in aphoriſmis ſcripſit: Laßitudines ſpontaneæ morbos denuntiant, & nunc certè de ita laßitudinoſis, quæ magna ex parte ex craßis viſcoſiſque originantur humoribus, agere Hippoc. eſt autumandum. Idec & per vrinas, vacuatis ipſis, ceſſat morbus: ſecurior verò fideliórque fit morbi ſolutio, ſi vacuatio die iudicatorio exordium acceperit. Si verò neque per vrinas, neque ſanguinis eruptiones iudicati ſunt, morbus is in collectionem finire conſueuit.

Cui inteſtinum in dextra parte arthriticus factus eſt, & quietior fuit, poſt curationem dolore magis fatigatus eſt.

Gemina eſt hîc ſcriptura quæ ſenſum euariat. Vetuſtior quidem primam ſyllabam nominis ἔντερον cum ν, ſcribit, id eſt, inteſtinum: poſterior abſque ν, ἕτερον, id eſt, alterum, volentibus qui ita ſcripſerunt τὸ ἕτερον dici de his qui ſub auribus formantur tumoribus: quemadmodùm τὸ ἔντερον quibus dolet inteſtinum, vel tenditur. Inteſtinum autem ſingulariter dici cωlum, quidam exiſtimauerunt: alij verò cæcum, quod & facilè in ſcrotum labitur, perinde atque abſolutum: quòd itaque abſolutum ſolùm hoc fuit, colligatis continuatíſque ſub meſenterio cæteris, vera dicunt. Verùm ſi quod in ſcrotum delatum ſit, ob id arthriticus leuatus ſit, & ſi rurſus curato ipſo in eiſdem fuerit, diuinatione eſt opus.

credi

redibiliùs itaque est, vt de illo cui cœlum doluit, ictus sit sermo. Consentaneum siquidem erat le ari ipsum à doloribus articularijs, vna quidem ıtione secundùm quam inquit: duobus doloribus imul & non eundem locum infestantibus, vehe ıentior alterum leuiorē facit: altera verò quòd uentium in articulos humorum, facta in cœlum uerit transmutatio. Nonnulli interpretum ar- briticum hunc, ischiadicum esse inquiunt, atque b id labente cæco intestino leuatum, cùm scilicet on ampliùs prematur grauetúrque coxendix, uam ἰσχίον Græci vocant, ex Græcorum con- uetudine ischiadicum arthriticum appellare vo- ıntes. Hunc itaque vsque locum dictiones o- ımes in calce libri de humoribus scriptæ sunt. am verò ad eas pergam, quæ in hoc solùm nego- ium incumbunt.

Agesios puella quidem cùm esset, fre- uenter respirabat: mulier autem effecta, à artu dolens, non longè admodùm, ma- gnum sustulit pondus, continuóque cre- uisse aliquid in pectore visum est. Postri- lie fatigauit mulierem asthma, doluítque lli coxa dextra; cúmque coxa doleret, fa- igabat & asthma: cùm cessauit dolor, ces- auit & asthma: spumosa excreauit, sed prin ipio florida, quod subsedit vomitui bilio- o tenui adsimilabatur: dolores autem po- issimùm fiebant, cùm manus laboraret.

πνεῦμα, reſpirationem appellare Hippocra-tem ſæpiùs audiuimus, vt & πυκνεπνεύματες dici existimare oporteat, quæ crebrò ſpiraret. Quibus autem valde aucta fuerit talis difficultatis ſpirādi ſpecies, ἆσθμα, & ὀρθόπνοια affectus appellatur, vbi citra febrem fuerit, craſsis ſcilicet lentíſque humoribus vias ſpiritus occupantibus vel crudo quodam phymate in pulmonibus confirmato. Cùm autē ipſa antè difficulter reſpiraret à partu doluit: ſi itaq; nullo facto de ſpirandi difficultate ſermone dolere ipſam dixiſſet, quòd mulier hæc ſenſum laſsitudinis toto haberet corpore intelligere veriſimile erat: ſed quoniam eam crebro eſſe ſpiritu dixerat, iure quis ſuper thoracis dolore dictum eſſe intellexerit, moderatus autem cùm eſſet, aliquod aliud ſymptoma eiuſmodi contigit. Nam vt manibus graue quippiam ſuſtulit, continuò quidem ſonum in pectore ſenſit, rupto ſcilicet vt conſentaneum eſt phymate. Poſtridie autem diſtributo ad aſperam vſque arteriam qui in phymate continebatur humore, reſpirationis frequentiam aduenisse contigit, & non ampliùs ſimpliciter crebram eſſe reſpirationem, ſed iam quod aſthma vocatur: ſed hoc paulatim excreato, perfectè ſedata eſt mulieri ipſi ſpirandi difficultas, hactenus quidem quæſtio nulla eſt, ſed præter rationem facta ſunt omnia. Sed quam ob rem conſortionis lege thoraci conſenſerit, ſimul & leuata coxendix fuerit, iure

quis

quis optimo quæsierit, cùm nulla coxæ ad thoracem existat societas, quomodo & membris generationis. Forsan itaque imbecillius habens ischion, doluit: superfluis quibusdam humoribus tunc in ipsum peruenientibus: neque enim sympathia fieri ostenditur membris naturalem habentibus communitatem, priùs interdum imbecillis contristantium humorum superfluitatem excipientibus. Spumosa etenim pituitosum humorem esse ostendunt, florida verò sanguinem redundare, veluti & pallida pallidam & flauam appellatam bilem: simili modo & nigra nigram. Dictum autem est iam sæpiùs quòd vbi biliosum simpliciter dixerit, pallidam flauámq; indicet bilē, quatenus plus alijs colorē adscribat, saepe & æruginosa vomitu bilis, & subrubra, & nigra & obscura. Quod autem in calce orationis est adscriptum, quòd scilicet doleret magis in manuum actionibus ad sympathiæ indicationem est dictum. Audiuistis autem & iam ex alio sermone cùm partes thoracis superæ affectæ fuerint, circa primum vel secundum intercostale, manus ad consensum rationabiliter venire, neruis scilicet ex his intercostalibus ad ipsas peruenientibus. Consentaneum est ergo & ruptam esse dextram thoracis partem cùm pondus sustulit, atque ob id secundùm rectitudinem dextram esse adfectam coxam. Et si in facto neruorum affectu, qui mulieri ob sublatū accidit

pondus thorax, manui consenserit, verisimile est in illis maximè partibus passum ipsum, vnde neruorum ipsorum ad manus est exortus.

Huic interdicere allium, porcinam, ouinam, & bubulam carnem. In his difficulter spirantibus clamore, & iracundia est abstinendum.

Differentes & in hac dictione fuerunt scripturæ. Sunt enim qui, huic, scribant in dandi casu, faciúntque talem dictionem huic interdicere allium, porcinam, ouinam, bubulam, alij sine verbo, huic, scribunt, & à verbo interdicere exordiuntur. Volunt autem omnes subaudiendũ esse: visum est nobis qui ipsam curauimus, vel ipsi imperauimus: conferre siquidem quoduis tale, atque ob id de scriptura agendũ non est, sed quod quisq; scribere voluerit, huius arbitrio est permittendũ, vbi communis seruetur intelligentia. Relicta itaque orationis minuta & subtili disputatione, ad res quæ docentur transeamus. Tali prædictæ mulieri alijsq; ita adfectis confert à carne porcina abstinere, à bubula, & ouilla: his quidem veluti valentis materiæ, & coctu difficilibus, allio quidem veluti acri & erodente, bubula autem tanquam non solùm vasa præfracta superfrangere, sed & nondum anteà passis respirationis organis iniuriam facere valente, tensionémq; quandam & caliditatẽ, & inflationẽ procreãte. Quòd autem hæc quidem veluti exẽpla ab Hippocrate dicta

dicta ſint, nemo eſt qui neſciat: præcipit autem abſtinendum eſſe ab omnibus quæ difficulter concoquuntur, acribus omnibus, omnibúſq; ſucci vitioſi, atq; præter hæc ab his quæ violentam quandam in deputatis reſpirationi inſtrumentis facere poſſunt tenſionem.

Cui in capite ſerpebat tumor, huic primùm alumen vſtum commodo fuit, habuit &, alium primum abſceſſum, forſan quòd futurum erat vt os abſcederet: abſceſſit vigeſimo die, ſupra aurem in ſummo ad verticem vulnus erat. 6

Quædam ita ſcriptorum, forſan quidem ſcriptori ad memoriam commoda erant: nobis autem qui in hæc incidimus, non valde manifeſta eſt ex ipſis commoditas. Narrat ſiquidem cuiuſdam in capite depaſcens vlcus primum ab vſto alumine adiutum fuiſſe. Fuiſſe verò & ipſi alio quodam in loco abſceſſum, vbi & os poſteà abſceſſit. Adſcripta eſt & pars capitis adfecta: at quòd res raro contingeret, conſilium ſcripſit nullum, ſola quæ facta ſunt enarrans.

Cœla homo habet qualia canis, maiora verò ex meſocœlis: dependent hæc ex venis à ſpina in ventrem. 7

Quòd & hæc ſibi ad eorum memoriam quæ ad anatomica ſpectãt theoremata ſcripſerit Hippocrates, nemo ignorat. Homo ſiquidem κώλων naturam inſtar canum habet, aítque maiora eſſe

ipsa, & ex mesocolis dependere, perinde atque mesenterijs dixerit: sed mensenteriorum nomen generalius est, specialius verò mesocolorum: non est enim in ieiunio intestino alijsq; gracilibus nomen aliud. nemo enim mesonestion, id est, medio-ieiunum, vel tale quippiam dixerit. Mesenteria itaque, tum gracilium, tum crassorum continua existunt, ita tamen vt quædam circunductiones propriæ videantur, separentúrque per eas quæ in ipsis sunt venas. Vena siquidem peculiaris vna in gracilium intestinorum mensenterium, peculiaris autem & alia in crassorum quæ κῶλα appellant deducitur, simul cum vena vtraque diuisa arteria, adnexio autem mesenterij perinde est atque mesocoli. Continuum siquidem existens vt dixi, in vnam quandam earum, quæ in lumbis sunt, pertingit vertebrarum, à septo transuersi situm habens, iacétque hoc sub ventre. Et omnis quidem hæc adnexio neruo simillima existit, quãquam copula iuxta substantiã fuerit. Nam quæ ex oßibus exorta sunt sanguine destituta corpora, neruis similia existunt. Neruos copulatorios vocant eos plerique Medicorum, à voluntarijs discriminantes. Sed nunc in præsenti dictione iuxta neruorum appellationem propter similitudinem dicta sunt.

Gratiæ ægrotantibus, vt mundè conficiantur, tum potus, tum cibus, & quæcunque viderit, mollia sint quæcunque tan-

gat

gat, aliæ non valde lædant, vel facilè emendentur, vt frigida, vbi ea opus sit.

Quæ'nam Medicum in ægrorum gratiam facere oporteat, & quæ non, vbi hoc in libro perfectè contemplati fuerimus, satisfaciemus: quemadmodùm in alijs omnibus facere consueuimus, doctrinæ quippiam absolutè iterum ex toto recensentes, & iterum in alijs non ampliùs totũ, sed summas tantùm percurrentes. Dicta itaq; est & in aphorismis speculatio hæc, scribente ita Hippocrate: Paulò deterior cibus sed suauior, melioribus quidem sed minùs suauibus magis est eligendus: magis quidem quòd ob promptam opinionem, gratiæ aliquid ægris conferat ad suauitatem, quanquam reuerà id non faciat. Nã quæ suauiùs ingeruntur quanquam natura paulò deteriora fuerint, meliùs coquũtur: adde quòd & ægris conuenientissimum sit, vt probè concoctũ sit quod adsumptum est. Impræsentiarũ autẽ genus alterũ, rèmq; commemorat, in qua tum gratum, tum iucundum ægris facit Medicus, morbo nihil efficiens, vt cùm ante tempus lauari permiserit, aut bibere, aut fructus esse horarios, vel frigidam bibere. Nempe vniuscuiusque antedictorum commoda quidem est postero die occasio, sed compellunt Medicos ægri, vt vno anteuertãt die, cõdonántq; sæpiùs nonnulli ægris promptè hæc, cupiditatibus ipsorum obseruientes, vt plus mercedis reportent, verùm hæc quidem, non secundùm artis

fiunt rationem. Quod verò in aphorismis dicitur, & quæ nunc percurrit, commodè indulgent ægris Medici optimi. Vsus verò nunc deinceps ab ipso scriptorum, ad ægrorum inobedientiam refertur: quos etenim cum voluptate spectauerint, his magis confidunt, atque hac ratione, tum pater, tum mater filio appetentia carenti persuaserunt, ipsúmque cibum ingerere coëgerunt, nullo alio persuadere valente: sic filius patri & matri persuasit, frater fratri, & amicus amico, quos autem illibenter conspexerint homines, & si conferentia consulant admoneántq;, non obsequuntur. Ad talem itaque confidentiam dicebat Hippocrates & prædictiones nobis esse adiumento, & prorsus Medicum ægris demirationi esse. Et ita quidem apud nos in Pergamo cernimus eos qui à Deo curantur, credere ipsi quindecim sæpiùs diebus nullo modo bibendum esse imperanti, qui Medicorum nulli imperanti credunt. Magnam siquidem habet ad imperata omnia facienda inclinationem laborantis confidentia, ita vt certò insigne auxilium consequatur. Diuersa ab his sunt quæ in præsenti oratione dicuntur: de quibus iam dicamus vnum quod seorsum deligentes iuxta antè scriptam orationem, veluti vt mundè conficiantur, tum cibi, tum potus. Nam sæpiùs multos porrigit Medicus ægro, tum cibos, tum potus, contra quàm oporteret ipsos componens: vult autem hos mundè confici. Estq; scriptum in nonnullis

exemplar

xemplaribus pro καθαρῶς, καθαρίως. Est autem
oc primum quidem si nullam habuerint sordem
asa quibus, tum cibi, tum potus porriguntur: se-
undùm verò si neque aliorum quippiam per quæ
t administratio. Sæpiùs enim id in quo conti-
etur quod ex tum cibis, tum potibus porrigitur,
undum existit. In quo verò gelida aqua, vel
alida ministretur, sordidum: veluti & ex vasis
liis ad obsequiũ conuenientibus impurũ aliquod
ernitur. Medicum quoq; præter hæc, tũ primùm,
um maximè manus habere oportet mũdissimas,
aciemq; & pilos, tum menti, tum capitis, deinde
& alias corporis partes, veluti & vestem splen-
idam, quæ inquit, conspicit æger: neq; hoc ipsum
antùm, sed & contemplatores, & domum omnẽ
n qua æger laborat eiusmodi esse oportet: nihil
taque ex his ægrum ipsum illætabiliter videre
onuenit, atque ex ministrantibus eos perpetuò
desse oportet quibus delectetur, prospectoréſque
pud ipsum amicissimos immorari: alios verò ex
uobus alterum, vel nullo pacto ad ipsum introi-
e, vel non diutiùs videre. Hæc autẽ negotio cu-
iosè adhibito faciet Medicus ipse & componet:
uædam verò & absque curioso illo negotio per se
gnoscuntur. Nempe sæpiùs & seruus quidam
nspecto, tum ægro, tum curante medico vbi est
gressus, venisse hominem quendam, qui ægrum
uisere volebat, nuntiauit: mox continuò inter-
um quidem lætus ad auditum visus est æger,

interdum verò & mœstus valde, quasi ab homi-ne non diligente ipsum verè sed amorẽ simulan-te, esset molestandus. Et sanè cùm quis ingressus fuerit, quem æger cura oblectationem conspicit, medicus pòst paulò verisimili ratione ægro cõfer-re quietem dicat, atq; ea occasione velle vt omnes ab eo discedant. Nempe quòd statim simul cum non amicis amici egreßi pòst paulò ingredi pote-runt, constat omnibus. Talia igitur spectacula ægri mentem vel lætitia, vel mœrore, non secun-dùm ipsam propriè videndi sensionem, sed secun-dùm intelligentiã afficiunt: sunt autẽ oblectatio-nes quædam eorum quæ cernuntur in videndi fa-cultate, quemadmodum & eorum quæ gustan-tur, in gustu, & eorũ quæ audiuntur, in auditu, & eorum quæ tanguntur, in tactu: non tamen omnibus ex ipsis est æqualis oblectatio. Alij si-quidem alia, colores, figuras, flores, plãtas, germi-na & picturas vidẽt: hæc quidem veluti tristia, illa verò vt delectabilia, vt ergo medicus ex ægri familiaribus his confidat quibus æger oblectatur oportet, iubeátq; hæc in domos introferri in quibus habitant. Quæcunq; etiam molliter ipse tãgat in ipsa sola & nuda tãgendi sensione, iucunda hæc sint: Veluti rursum flores, plantæ, varia, & quæ-cunq; alia solũ sensum videndi delectare pronun-tiata sunt. Adijciemus autẽ & quæcunq; sunt eiusdem cum prædictis generis, quæ prætermissa quidem sunt tanquam manifesta. Duos itaque

sens-

ſenſus commemorauit, viſum, & tactum: tu autē & odoratum adijcies, guſtatū & auditū, explicabiſq; in auditu veluti in viſu. Quædā etenim ſolam ipſam audiendi ſenſionem delectant, vt iucundæ voces, alia verò cōtriſtant, vt triſtes nunciationes: alia autem contrario modo & delectāt & lætificant. Hoc ſanè & idiotæ omnes nouerunt, quòd nihil quod iniucundè auditurus ſit æger, liceat ipſi dicere, veluti & quod valde ipſum oblectatura nuntiare omnia oporteat: atque præter id ementiri quoq; aliquid. Nonnulla verò quæ hîc prætermiſſa eſſe vidētur, in ſequēti oratione repetendo adijciet, verbū ἄλλαι, id eſt, aliæ, præſcriptio eſt aliarū gratiarū dicendarū. Præfatus enim: ægrotantibus gratiæ: deinde vbi dixit, vt mundæ cōficiantur, tū cibus, tū potus, & poſt hæc omnia quæ videntur percurrit: mox poſteà quæ tactui iucunda ſint, promittit à dictis alias dicere gratias, quas deinceps audies. Quidā verò ab exēplaribus præſcriptū hoc ἄλλαι, id eſt, aliæ, gratiæ ſcilicet, penitus ſuſtulerunt: alij non fœminneo genere cū ι. ſcribūt, ſed ſine ι, neutro appellato genere, ἄλλα, id eſt, alia non valde noceant, vel facilè corrigantur, vt frigida vbi opus ea ſit. Nā quæ non valde noceant dare interdum his oportet, qui vehementer ipſa concupiſcunt, & medicū odio ſint habituri ſi non acceperint, auerſaturiq;, & nihil imperanti ipſi credituri. Danda itaque de neceßitate interdum his concupita nonnulla

ſi non

si non admodùm ipsos læsura sint, vbi quidem quòd lædent, prædixerit: largitùrque ea volens ægro aliquid gratificari, at in futurum ab ipso in cæteris obedientiam impetrat, vidi siquidem nonnullos post id susceptum obediuisse. Sic & ego multam gelidam aquam dedi in his morbis in quibus postridie vsus ipsius conueniret, hoc solùm gratificatus quod non optimum tempus expectauerim. Pari modo de balneo, vinóque, atque talibus omnibus fieri noui. Si verò morbus nullo horum neque postridie indiguerit, non est ægro gratificandum, fieri siquidem potest vt leuis offensio posteà per ægri obedientiam corrigatur: magna verò quod vel summum inferat periculum, vel tempus longum, non amplius ad id quod decet reduci potest, scribitur & alijs verbis præsens oratio: vno quidem ita, ἄλλα καὶ μεγάλα βλάπτειν velut frigida cùm opus sit, verbo βλάπτειν habente in fine ν. Et sanè scripturam hanc veteres interpretes nouerunt: aliam verò scripturam inuenies in cæteris exemplaribus absq; ν, hoc modo: ἄλλαι μὴ μεγάλα βλάπτῃ, ἢ ἐυανάληπτα veluti frigida cùm opus ea sit. Vult autem præsens oratio ἢ ἐυανάληπτα, significare quæ ita celeriter vinci possunt, vt iam facta offensio auxilijs emendari poßit. Sed qui quæcunque de ea re anteà dixit, recordatus fuerit, nulla altera recentiore opus habebit expositione.

9 Ingressus, sermones, figura, vestitus

egrot

grotanti, tonſura, vngues, odores.

Ex his cætera quidem omnia manifeſtè ad edicum referuntur, quòd verò veluti medium teriacet : egrotanti: dubitationem habet, hinc uidam prorſus tollentes, nullo pacto ſcriptum reerijſſe adiunxerunt: veteres verò interpretes ſcri turam hanc nouerunt. Sed forſan nobis veriſimi s aliquid ſuppeditabitur, vbi vnumquodque di orum ſeorſim conſiderauerimus. Et primum, d ægrum medicorum ingreſſus gratioſi exiſtãt: uidam enim ſæpiùs inuiſentes moleſtè ferunt, lij ea re maximè oblectantur. Sunt medici qui ſque adeò deſipiunt, vt & dormientibus ægris um pedum ſtrepitu, & voce ampliore ingrediantur: à quibus interdum expergefacti ægri, aduerus ipſos ſtomachantur, & ſe apprimè offenſos iunt. Hæc itaque omnia medicum prauidere portet, vt neque quando non oportet reuertatur, eque temerè multo cum ſtrepitu, & voce mana, vel greſſu inhoneſto, vel aſpectu, vel omnino uouis tali. Sermo item inter maxima cenſetur, t à medicis quippiam ægris conſentaneè, vel diſ ntaneè fiat: ſunt etenim ex his quidam ſummè uſtici, tales quidem exiſtentes qualem à Bacbio ſcriptum Callianacta Erophilium in comentarijs, tum Erophili, tum eorum qui ex famia ipſius emanarunt, fuiſſe Zeuxis ait. Nempe um æger quidam Callianacta nunquid moreetur interrogaret, aiunt ipſum his inclamaſſe

verb

verbis: ἐιμή σε Λητὼ καλλίπαις γείνατο, id est, nisi te Latona pulchra stirpe genuisset. Cùm autem & hoc quidam alius interrogaret, dixisse aiunt: κάτθανε καὶ Πάτροκλος ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων, id est, mortuus & Patroclus, qui te longè melior erat. Nonnulli autem huius temporis medici, quanquam Callianacte moderatiores existant, asperè tamen & ipsi sese ægris præstant, ita vt eos ægri odio prosequantur: quomodo alii quidam contrà seruiliter blandientes, ex ea re in contemptum venerunt, vt autem ægro medicus odio videri dignus non debet: sic neque contemptibilis, sed humanus, moderatus, iucundus, & grauis. Non enim medico obediet æger, nisi demiratus ipsum fuerit. Satiùs est itaque vt neque vsque adeò medicus ægro assentetur, vt contemnatur, neque vsque adeò agrestis aspérque existat, quomodo Callianax: fiet autẽ id si medicus quidem seruauerit, tum in aspectu, tum in verbo, atque in omni corporis figura grauitatem, docuerítque ægrum his credere quæ ab ipso fiunt. Sunt verò sermones multi: exemplíq; gratia quendam tibi apponere non cunctabor. Poterit siquidem medicus ex verisimili præfatione percurrere communia ægro, quæcunque de eiusmodi scripsit Hippocrates: & primum quidem in aphorismis cùm inquit: Oportet autem non solùm seipsum præstare opportuna facientem sed & ægrum, assidentes, & exteriora. Deinde in primo epidemiorum

ar

trs tribus his constat, morbo, ægro & medico artis administro: medicúmque vnà cum ægrotante morbo reluctari oportet. Cùm autem hæc tria sint, morbus, æger, & medicus, si æger medicum cum morbo solum pugnare deseruerit, aut & ad morbum ipsum transiens medico aduersetur, medicum à morbo superari continget. Si verò relicto morbo vnà cum medico aduersus ipsum pugnauerit, magna est futuræ victoriæ expectatio, duobus scilicet hominibus aduersus morbum vnum pugnantibus, quemadmodum contrà suppeditabitur spei nihil, si æger morbi partes secutus, medico reluctetur: nempe hic solus relictus à duobus vincetur. Sufficiat tibi exemplum hoc, qui alia omnia similia quæ à medicis ægro fiunt, intelligere potes. Non solùm autem dicendorum sermonum talem ægro à medicis intelligentiam esse conuenit: verùm quoque & vocis tum magnitudinem, tum robur, totámq; responsionem sermonũ intelligentiæ proportione respondere. Si verò & cum erudito viro quis loquatur, citra tum solœcismum, tum barbarismum id faciat: nempe & ex talibus medici ægris vituperabiles apparent. Figuram quoque totius corporis medicus habeat, tum cùm ingreditur, tum cùm in cathedra sedet, neque ita abiectam sordidámq; vt vituperabilis sit, neque mollitiem aliquam & arrogantiam præ se ferat: nempe sunt qui extenti atq; tum ingrediũtur, tum sedent: alij districti,

alij

alij inflexi & abiecti. vitandæ itaque exuperantiæ omnes, & tentandum ipsarum mediũ. Quòd si aliquando, quanquam rarenter id fiat, videatur tibi æger quidam abiectos diligere, paulum à medio ad abiectius tete figurare est melius: si verò contrario habuerit modo, contraria & tu molieris, sensim à medio & naturali ad vtrunq; secedens. Vestitus quoque & ipse ratione eadem medius sit, neque sumptuosus vt arrogantiam præferat, neque sordidus abiectúsque, nisi aliquando æger immoderatiorem vel sumptuosum dilexerit, vel sordidis delectetur. In his siquidem à mediocritate in id quod ægro tum amicum, tum gratum sit abscedes, quoad moderatum fore coniectaueris. Quod autem in medio collocatum dixi: ægrotanti: & dubitationem habere, si in totius orationis principio, vel fine dictum fuisset, quòd omnia hæc medicum ægro gratiosè facere conueniret, palam erat. Introitus, sermones, figuram totius corporis, vestitum, capillorum tonsuram, vnguium mediocritatem, & odorem: nempe in ingreßibus alia est ad ægrum alium mediocritas, vt anteà diximus. In sermonibus autem simili modo: nempe alij confabulantibus delectantur medicis, alij confabulantes molestè ferunt: alios quidem graues & morosi oblectant sermones, alios faceti. De figuris & vestitu nuper dictum est, quónam scilicet modo ægro conijcere oporteat, quæ grata existunt. Tonsura capillorũ

opt

optima quidem natura fiet, vbi quis capitis sanitatem cõsiderauerit: alijs siquidem aliud quadrat. ægris verò tonsuræ species non eadem omnibus grata: vt ergo rem hanc obserues oportet ad eum qui curatur respiciens: velut in Antonino Commodi patre fecerunt familiares omnes ad cutem vsq; detonsi. Lucius verò mimologos ipsos appellabat, & ob id rursus comam cum illo subaluerunt qui cum illo erant. Quales autem vngues medicis esse oportet, ipse in libro de medicatrina, vel de chirurgia ostendit, coniungens symmetriam ipsorum gratam esse cõspicientibus. De vnguibus autem scabredinem habẽtibus vel tale quippiam, veluti & capitis tum alopecia, tum ophiasi, non est sermone opus: nempe hæc vt iam præter naturam habere medico est turpissimum, veluti arthritim fortem, vel aliud quippiã tale. Odor tum corporis totius, tum oris quidam, nonnullis natura vitiosus est: veluti & alijs quibusdam inculpatus. Quidam ex incuria oritur, medicis nihil delinquere existimãtibus, si vel alliũ, vel cepam olentes, ægros inuisant. Quinto autem patriæ nostræ Romæ medenti tale quippiã euenit, qui à prandio quendam ex diuitibus & multa potentibus viris inuisit, vinum vehementer olens. Febriebat itaque vehementer æger, atque vnà capitis fatigabatur dolore: atque ob id occurrantem vini odorem non ferens, Quintum longiùs secedere iussit, quòd vinum vehementer

olens homini molestus esset. modestè hæc æger di-cere videbatur. Quintus verò in ipsum agre-stius inhærens, vini odorem etiam sustinendum iussit: nempe & seipsum ait ægrum febrem olen-tem sustinere, neque par esse, vel febrem, vel vi-num olere. Medicum alterum in nostra Asia noui, qui graueolẽtes haberet axillas, ita vt eam ob rem nullus æger mundus ipsius ingressum su-stineret, vt itaque suum ipse primùm sanaret symptoma oportebat, atque ita cæteros curare in-grederetur: poßibile est siquidem, & si genuinum fuerit: veluti hircis inest, & moderatius factum ipsum, & moderatum rursus ipsum quotidie diaplasmatis, quæ graueolentiam retundant le-nire. Alius quidam graueolens natura os ha-bens, moderatius ipsum reddere purgatione, & pharmacorum ad id idoneorum potione, singulis diebus minimum quippiam aduersus malum ac-cipiens: interdùm quidem amomi, interdum folij malabathri, & interdum alterius cuiusdã odo-rati, & ita domo exibat.

Aquam decoctam aërem excipere, vas verò plenum non esse, & quod superpona-tur habere oportet.

In affectibus quibusdam vel commoditatis cu-iuspiam gratia, aquam decoquere conuenit: si ve-rò vel omnem, vel prauam solam, non est in ora-tione dictum: quo fit vt ex ea adiumentum nul-lum nobis sit. Videtur siquidem, quemadmodum alia

alia multa inuestigationis gratia, non ad publicationem, in his libris formula quadam conscripsit Hippocrates, ita & hunc conscripsisse sermonem defectuosè quidem nobis, sed sibi ad memoriam non defectuosè. Si verò problemate posito nobis inueniendum sit, quásnam aquas decoquere oporteat priùs, deinde refrigeratas bibere, si vtique frigidas quidem bibere eas voluerimus: & contrà quásnam calidas bibere volentes, non similiter decoquemus, sed quòd quidem operculũ vasi in quo calefit conueniens factum sit, quòd verò & nihil superpositum sit, sed vas ipsum & nudum & intectum in quo aqua calefit contingere ambientem aërem permissum sit. Quæremus deinceps quæ'nam pathemata calidis, vel frigidis indigeant aquis, commodũ verò aliquid inuenimus: neque tamen ex præsenti oratione ad inuentionem quippiam adiutabimur. Principio siquidem nihil prorsus declarat: atque ob id quidam præscriptæ ipsam coniungunt, vt Artemidorus posteà Capito appellatus: plurimi verò separãtes seorsum ipsam perpendunt. Si itaq; præscriptæ coniungatur, talem quampiam habebit sententiam: Ægrotantibus gratiæ, vt sinceræ conficiantur tum cibus, tum potus, & quæcũq; alia consequenter dixit Hippocrat. Deinde in calce & dare aquam ipsis oportet interdum frigidam, cùm scilicet vel nullam ex ipsius potu læsionem fore sperauerimus, vel prorsus paucam, deinde

sibi ad memoriam, inquiunt, præparationis ipsius modum scripsit: fortè quidem nunquam volens aquam ex fonte dare priusquam excalfacta sit. Forsan verò & inuenta quadam distinctione quibúsnam dare oporteat calefactam refrigeratámque, & quibus citra calefactionem: forsan verò & inculpatam aquam citra decoctionem, prauam verò decoctam dari volebat: forsan autem & refrigerationem aquæ inculpatæ geminam scribit, alteram quidē quæ ex ambiente fiat aëre. Nempe & in Alexandria & tota Aegypto vidi, qui aquam in testaceis quibusdam vasis hoc modo refrigerarent, Sole occidente aquam priùs calefactam vasis infundebant mox totum hoc vas in fenestris ad ventum conuersis suspendebant, vt per totam noctem infrigidaretur, deinde priusquam Sol oriretur, terra cum aqua frigida temperata vas claudebant, atque in ambitu folia frigida toti vasi circumponebant, interdum quidem vitis vel lactucæ, & interdum aliorum quorundam similium, vt diutiùs refrigeratio, quam nocturno aëre aqua adepta fuerat, perduraret. Ad talem autem potiùs veniunt homines præparationem, cùm aquam inculpatam non habent. Dico autem inculpatam quæ neque limosum neque malè olens quippiam habet, omniúmque qualitatum expertem gustantibus. Sunt etenim aquæ quæ absurdas habent permixtas qualitates, vel salis, vel litri, vel sulphuris,

phuris, vel asphalti, vel aluminis, aliorúmque similium: in quibus omnibus melius fuerit, vt legumina multùm antè concocta ad esum idonea conficimus, oleráque & fructus, & animalium partes, sic & aquam concoctione priùs alteratam ad melius, ita porrigamus. Altera autem commoditate aquam priùs calefactam refrigeramus, si vtique neque gustum neque odorem prauum habuerit, sed exactè sincera fuerit, cùm scilicet ipsam vel plus in ventre permanere, vel ipsum obstruere, vel inflare, vel grauare experti fuerimus. Sunt siquidem & alia multa, de quibus iudicium ex optimis aquis mihi scripsisse videtur Hippocrates, cùm inquit: Aqua quæ citò calefit & citò refrigeratur, leuissima est. Non enim in limosis vel graueolentibus, vel medicamentum quippiam in gustu ostendentibus talis commoda dignotio existit, quæ sanè liquidò constant omnibus, at in quibus nihil quidem horum inest. Sed altera quædam propter praui aëris mixtionem malitia circa aquam existit, vel alia quædam quæ ipsi aquæ naturalis sit, occultam habens causam, in his dicta dignotio optimum iudicium. neque enim aquæ huiusmodi citò calefiunt, citóque infrigidantur. Altera quoq; huic similis est dignotio per ea quæ in ipsa concoquuntur vel olera, vel legumina, vel fructus, vel carnes, vel radices. Nam citissimè in aquis optimis, tardissimè in prauis coquuntur: vocaueruntque

ita prauas veteres quidam, tum crudas, tum incoctiles, non secus quàm legumina ipsa quæ difficulter coquuntur. ob tales itaque commoditates præcoctam interdū aquam refrigeramus. Verùm enimuerò & calidam ipsam potaturi cùm vel limosa fuerit vel cœnosa, vel graueolens, ita præparamus. Nempe cùm antè calefacta infrigidata fuerit, sensibilem quidem deponit, quam ex putredine prorsus contraxerat graueolentiam, quódq; terreum est omne facilè subsidit, quòd ante calfactionem per minutas partes toti permixtum aquæ quando cum ipsa bibitur, non paruam parit offensam, & potißimùm in quibus renes vel vesica ad lapidum generationem est idonea. Et sanè talis indicationis gratiá non solùm calefactam aquam serenitati exposuerunt, verùm quoque & alia quæcunque excogitasse mihi videntur Medici. Nam quæ ex dißimilaribus constantur substantijs, mixtionémque per minutas habuerunt partes, hæc post calefactionem cùm infrigidantur, facilè separantur: sed priusquam refrigerata fuerint post coctionem confunduntur, atq; ob id remixtæ sunt omnes ipsius partes, refrigeratis verò quod graue est & terrosum in ipsis deponitur, subsiditque, quod leue est in superficie manet. Si itaque prædictis in quibus gratias ægro conferendas scripsit Hippocrates, coniunctus fuerit de aquarum concoctione sermo, & ipsius vtilitas manifesta est, & idipsum quod dicitur,

forsan

forsan inueniemus qualénam est. Si verò seorsum à prædictorum continuitate nuper dictam orationem considerauerimus, plenus ambiguitatis sermo erit. Priùs itaque sermonem ipsum velut coniunctum considerabimus: præparationem aquæ in ipsa oratione innoxiam indicari asserentes his qui frigidam sunt potaturi, quam & ego sæpiùs mollior, cùm ægro cuidam aquam frigidam sum daturus, fontem innocentem esse dubitans. Romæ siquidem vt multa alia conditionis melioris in vrbe existunt, sic & fontium tum pulchritudo, tum copia, nullo vel graueolens, vel medicatum, vel turbidum, vel incoctilem habente aquam, sicuti & in Pergamo nostra: in cæteris verò ciuitatibus multis non paucæ prauæ aquæ sunt. Quæ verò ex Tiburtina ora per canales lapideos Romanam in vrbem deducuntur, cætera quidem malitia sunt destitutæ, at quodammodo incoctiles sunt, vt neque celeriter calefiant, quomodo qui in vrbe sunt fontes, neque celeriter infrigidentur, neq; in ipsis coquantur vt in fontanis quæ quis iniecerit tum legumina, tum olera, tum carnes. Ex his autem aliæ in aliis regionibus incoctiliores existunt, atq; ob id ab indigenis duræ appellantur & graues, tum quòd ventrē affligant, tum quòd plures à potu grauitatem sentiāt. Consueuerunt siquidem & alias multas quidnis facientes causas ab eo quod fit præternominare: sic itaque contrariam huic aquam optimam

laudantes, tum mollem, tum leuem appellitant. Hæc quidem quæ dicta sunt omnia cognitu quidem vtilia sunt, sed nihil ex his in præsenti oratione docetur: neque enim citra ostensionem, neq; cum demonstratione, neque paucis & obscuriùs, neque explanatè & longiùs. satiùs est igitur iuxta mentem nostram eiusmodi dictiones transgredi omnes. Si verò quónam pacto aquam ad potum frigidam præparare oporteat, Hippocrates scribere proposuerit, intelligentia ipsius talis erit: Si aquam prædictæ commoditatis gratiâ coquamus, aut nihil vasis quibus coquemus superimponemus, sed aquam quæ coquetur aërem circunstantem tangere permittemus, aut contra vas operculo constricto aëre claudemus. Rursum fieri potest, vt & hæc ipsa dici intelligantur vel de coctura ipsa, vel de futura post cocturam ipsa refrigeratione, credibiliùs quidem de ipsa refrigeratione, incredibiliter verò de coctura: neq; enim dicere possumus quam nobis commoditatem præbebit in coctura ambiens aër, in eas aquas quæ coquuntur incidere prohibitus. In refrigeratione verò, quæ coctioni succedit, vbi quidem vel fontem vel puteum habuerimus in quem vas obruemus, & operculum vasi fecisse, atque ipsum vndiquaque obstruxisse est necesse: si verò nullum habuerimus vas, sine operculo esse ita vt aërem excipiat oportet. Interpretes autem nonnulli qui præsentem dictionem seorsum ab antè dictis legere val-

re volunt, sermonem Hippocrati esse affirmant de prauis aquis, & maximè quæ tales existunt ob terream quandam inuectam substantiam: coctionis verò modum, narrari quoad scilicet concoquere ipsas oporteat, vt sinceræ & pellucidæ fiant, vbi externum susceperint aërẽ. Nam ob huius mixtionẽ, non per se luculentas videri optimas aquas aiunt, sese in disputationem de rerum naturis conijcientes, de qua nullam reddere rationem possunt. Luculenta siquidem videtur aqua, nullo externo in luculentiam incidente splendore: sed per alterationem quam ex occursante habet lumine, veluti & aër ipse. Neque enim is suapte natura est luculentus: aut si prorsus fuerit, nocte etiam talis erit. at superis ipsius limitibus accedente Solis splendore totus tum alteratur, tum transmutatur, sibijpsi continuus existens. Vacuas autem quasdam esse tum in aqua, tum in aëre regiones, tum Epicuri, tum Asclepiadis opinioni consequẽs est: Aristotelis verò & Stoicorum contrarium nihil in mundo vacuum esse existimantium, sed plena corporibus omnia esse. Neque enim in pumice mediæ terreorum corporum regiones prorsus ipsis vacuæ esse videntur. Contineri siquidem in ipsis aërem dicunt, esse verò in aqua talem quandam meatuum patefactionem, qualis in pumice reperitur: sed hoc ipsũ sibi prorsus continuum esse. Melius est itaque existimare, inquiunt, orationem, vt aërem exci-

piat, de non aperto dici vase. Sed quod deinceps est scriptum, dictam explanationem non recipit, quod ita habet: *Vas autem non plenum esse, & operculum habere*, opponitúrq; prædictæ orationi qua dicitur: *Aquam decoctam esse, vt quidem aërem excipiat*, nempe quod secundo orationis infertur loco vas operculum habere volens, ipsi oppositum vas nullo pacto operculum habere vetabit, id quod significauit Hippocrates cùm scripsit: *vt quidem aërem excipiat*. Nempe vas quod operculum habet, aërem nō excipit: quod operculo caret, promptè excipit. Hoc verò fieri aquis quæ in frigido aëre refrigerantur affirmamus, veluti in Alexandria facere consueuerunt. Vbi verò decoctam aquam fontibus vel puteis suspendunt, vas tunc vt parte vacuum sit est melius, vt medius tum operculi, tū aquæ in vase positæ aër prius refrigeratus, propinquam ita aquā frigiditate attingat. Quemadmodum enim aqua promptiùs quàm cætera terrea corpora tum calefit, tū refrigeratur, quòd tenuiores quàm ipsa partes habuerit, sic quàm aqua aër. Mirarérq; si rei huius quæ quotidie fit, nullum experimentū haberet. Nempe ex vasis vinum continentibus quod vtique sine operculo existit, in eo vinum promptè acescit: veluti contrà in eo quod operculum habet, minus hoc patitur, atque adhuc minus vbi vas plenum fuerit. Quæ verò parte vacua fuerint, quòd in se aërem contineant per medium illud citiùs ab am-

biente

biente externo alterantur. Repleta verò ad operculum vsque, per illud quidem habent tum leuem, tum obscuram alterationem, pro operculi scilicet densitatis portione. Inuenies siquidem quæ vel pice vel gypso constipantur, stabiliora esse: quæ verò à sola cute, minus, vt quæ cuneis operculantur: & ob id suppositis priùs vel cuneo, vel cute, tum gypso, tum pice fictilia oblinunt. Hac itaque ratione cum aquam frigidissimam facere voluerimus, niuem quidem habentes, priùs aquam calefacimus, deinde niuem ipsam extrinsecus circumponimus: cum verò niuem non habemus, ex puteis vel aquæductibus frigiditatem ipsi comparamus, priùs quidem calefacientes vt facilè alteretur, promptiùs siquidem in se totum suscipit ex cõsentaneis alterationem quodcunque à caliditate ante calfactum sit, atque ob dictam causam arte molimur, vt aquam aër frigidus tangat. Si itaque decoctæ aquæ refrigerandæ gratia dicta ab Hippocrate hæc sunt, credibili illustrauimus explanatione. Si verò prauæ corrigendæ gratia, considerandum deinceps, facto iterum à decoctione exordio, quæ totam æqualiter aquam fundens, ad separationem idoneam facit: permanente verò in ipsa ob calefactionem motu, necesse est in sublime attolli quædam eorum quæ in ipsa feruntur, crassiorum corporum: quæ si perfectè absoluta fuerint, terrea quidẽ quæ naturali grauitate deorsum

ferun

feruntur, ad continentis vasis fundum deuenient: aqua verò his superuchetur, quam quietè in vas aliud effusam ad vsum innoxiam habebimus. Zeuxis nescio quo pacto principium secundæ partis orationis ita explicauit: Vult, inquit, Hippocrates nō ἐμπλέον ventri aquam esse, acuit enim secundam huius nominis ἐμπλέον, non vt cæteri primam, intelligi volentes, non plenum aquis vas esse, vt illis visum est, sed ἔμπλεον quod est μετέωρον, id est sublimem, eleuatámque. At quoniam qui amat, circa id quod amat cæcutit, ob id philautia nos sæpius cæcos reddit in solis nostris, & si aliena diligentissimè respiciamus.

Ex sanguinis profusione hydropes fiũt,

Eiusdem facultatis sermo erit cum eo qui oratione in hac dictus est: Fluente ex sanguine exoluuntur. fit siquidem vtrunque perfrigerato corpore.

Si talia purgentur qualia purgari oportet, & bene ferunt.

Quidam absque coniunctione, &, orationem scribunt, veluti in aphorismis: plurimi verò cum ea subaudiendum esse verbum, confert, volentes quòd expreßè in aphorismis dicitur in ea oratione quæ ita habet: si talia purgentur qualia purgari oportet, confert, & bene ferunt. Coniunctionem autem, &, hoc loco adiectam ostendere aiunt, quòd vltra id quod conferat ea quæ ex purgatione est vacuatio, bene etiam eam ferant

siue pharmaco à nobis exhibito, siue natura ipsa corpus ab infestantibus humoribus expurgante vacuatio fiat. nam καθάρσεις, id est, purgationes consueuit appellare Hippocrates, non eas solùm quæ pharmaci virtute fiunt vacuationes, verùm quoque & eas quas molitur natura. Thucydides & eas quæ symptomatice morbi ratione & naturæ impetu fiunt vacuationes, καθάρσεις appellauit, atq; etiã ἀποκαθάρσεις, cùm inquit: ἀποκαθάρσεις, id est, purgationes bilis omnes quæ à Medicis vocatæ sunt, contigerunt. dicuntur autem hæc ab ipso in pestis narratione in historia secunda.

In æno legumina assiduè comedentibus tum maribus, tum fœminis, crurum infirmitates fiebant, permanebántq; : orobo verò vescentibus, genua dolebant.

DEEST HIC GALENI COMMENTARIVS.

*

Planè vigilans exterius calidior, interius frigidior, dormiens contrà

Quod quidem in orationis principio ἐμφανῶς dictum est, id est, planè, idem potest quod φανερῶς & ἐπιδήλως, id est, apertè & manifestè: quæ autem deinceps coniuncta sunt verbo, vigilans, clara sunt, existimante Hippocrate vigilanti

exteriora

exteriora calidiora frigidiora, interiora esse, dormiēti verò contraria contingere. Nempe qui dormiunt, & pluribus egent vestimentis & capitis operimento cùm ambiens aër frigidus fuerit, vt hyeme, quanquam interdiu his non egeant. Prætereà amplior respiratio, abundantiorem caliditatem in corporis profundo aceruatam ostendit: pari modo & concoctiones quæ dormientibus quã vigilantibus meliores fiunt, non solùm quæ in ventre comesorum ciborum fiunt, verùm quoque & quæ in hepate & venis succorum profunda corporum dormientibus calidiora reddi ostendũt, consentiente vtique nobis, & anteà demonstrato, quòd calor innatus omnium quæ in corpore fiunt concoctionum maximè causa sit. Sic sanè & in aphorismis scripsit de ætatibus, anni temporibus, & vitæ institutis, vbi inquit: Ventres hyeme & vere naturâ calidißimi, & somni longißimi, & ideo per ea tempora cibos copiosius dare oportet: nempe & calor innatus multus, & ob id pluri egent alimento: argumento sunt ætates & athletæ. In his itaq; compendiosè de ætatibus scripsit. In alio verò aphorismo longiùs & ob id manifestiùs ita inquiens: Qui crescunt plurimum calidi innati habent, & ob id plurimo egent alimento, alioqui corpus absumitur. Senibus paucus est calor, & ob id paucis egent fomentis. Secundum itaque ætates non migrante tum intrò, tum foras natiua caliditate, sed progressu temporis ex-

nescent

ıeſcente, frigidißima omnium ſenibus redditur. In hyeme verò ad profundum tranſeunte, ven-er quidem & viſcera calidiora, quæ verò ſub-ute ſunt, frigidiora fiunt, quemadmodum & ter-e profundum hyeme calidum eſſe videtur, ita vt ontes ob id calidiores fiant, & ad profundum ſque fodientes quidam manifeſtè ſentiant ca-iditatem, vbi longè à ſuperficie receſſerint.

In calida natura refrigeratio, potus a-qua, quies.

Quod in dictione præcipitur eſt manifeſtum: ui enim iuſto calidiores exiſtunt, his victus ra-ionis ſummam reduci ad refrigerationem cõfert. rigidiores itaque temperamento cibos dare ipſis oportet. præcipiendúmque vt bibant aquoſum, vel ſam aquam, & non multùm exercitentur: ſolæ nim in neceſſarijs actionibus motiones ipſis ſatis unt. Quòd autem & eiuſmodi homini ab ira-undia, & vehementibus curis abſtinendum ſit, emo eſt qui neſciat: vtendum præterea & illi la-acris aquarum potabilium, diebus ſingulis non mel tantùm, verùm & ſæpiùs ſi voluerit. Cibo-um quoque quos ingeret, facultatem frigidio-em eſſe oportet, & potißimùm æſtate. Meminiſ-autẽ ante omnia in eiuſmodi ſermonibus opor-t, calidas naturas conſueuiſſe Hippocratem eas pellare, in quibus non redundat calor natiuus, d acris & mordens, quem tum aquiſititium, m non naturalem eſſe putat.

Somn

Somnus in frigore ſtragulis operto.

Plurimi interpretum ſeorſum hanc enarrant orationem, ſed melius eſſe mihi videtur cum anteſcripta coniungere, vt ſermonem vnum totum hunc faciat: In calida natura refrigeratio, potu aqua, quies, ſomnus ἐν ψύχει, id eſt, in frigore ſtragulis operto, orationis ἐν ψύχει primam ſyllabam per υ ſcribentibus & legentibus nobis per μ, ita ἐμψύχει, id eſt, refrigerat, erit ſiquidem ita articulus perinde atque quiſpiam dixerit, ἐν ψύχει. Immoderatiùs ſiquidem calidam habentes naturam, frigido in loco dormientes, vt frigidum intrahant per inſpirationem meliùs eſt: & maximè quòd in ſomnis calor intra corpus refugiat. At ſi quemadmodùm in ſomnis ſuperficiem externam relinquente calore profundum corporis calidius fiat, ſic & propter ambientem aërem refrigeratis cutaneis partibus profundum calefiat, non perfectè homo per inſpirationem refrigerabitur: meliùs itaque eſt retrahere quidem ad cutim caliditatem calefacientibus operimentis, frigidum verò inſpirare, vt vtrinque ad mediocritatem temperamenti calidum corpus agatur. Eſt igitur optimum vt dixi, prædictis coniungere quod per hanc orationem dictum eſt, quam plerique libri huius interpretes ſeparantes, non ſolùm in temperaturis calidis, verùm & hominibus omnibus communiter conferre putant: ſomnum quidem in aëre frigidiore vt caliditas in profund...

corp

corporis aceruata refrigeretur, ſtragulis verò con tectos eſſe vt non omnis intrò immoderatè an- nuat, adhærente ſcilicet ea quæ ex refrigeratis cu- taneis partibus eſt caliditate illi quæ per ſomnū ollecta eſt, hoc ſanè verum in naturis multis, non tamen omnibus: vt enim iuſto calidiorem tempe- raturam refrigerare melius eſt, ſic & frigidiorē calefacere. Quidam non ſolùm ab anteſcripta nunc nobis propoſitam ſeparauerunt, verùm & andem partiti ſeorſum quidem legerūt: Somnus μψύχει, id eſt, refrigerat, primam ſyllabam vocis μψύχει per μ ſcribentes, vt verbum vnum fiat μψύχει: non ſecus dictum quàm καταψύχει: & non duæ orationis partes præpoſitio quidē prior, & poſterior nomen. Hi verò ſequenti dictione præſentis calci de neceſſitate vnita, ita legunt: πιβεβλημένῳ, id eſt, ſtragulis operto, ſomnus pro- fundus, rectorum dormiendi cupiditas, ἐπιβεβλη- μένῳ pro κατακειμένῳ, id eſt, iacenti, dictum eſſe nquientes. Hoc autem præter id quod violenta vocis huius κατακειμένῳ in vocem ἐπιβεβλημένῳ it tranſlatio, maximè quoque, tum abiectum, um abuſiuum, volentibus ipſis nos intelligere omnolentam corporis affectionem; decumbenti- bus quidem, tum profundum, tum certum ſom- num, ſtantibus verò dormiendi appetentiam operari.

Somnus ſtabilis, rectis dormiendi cu- piditas,

Quæ plerique interpretum in hanc scripserũt orationem silentio dißimulare est melius: quæ verò probabiliora ab his existimata sunt, dicam. Sunt autem eiusmodi, vigilias corpus infrigidare inquiunt: reíque huius coniecturam statui eam quæ eos qui vigilauerunt concomitatur coloris malitiam. Cùm enim, inquiunt, calidum temperamentum refrigerare voluerimus, præter alia quæ antè recensuit Hippocrates, amplius quoque & hoc addendum, vt vel præcogitantes quippiam, vel facientes vigilent, vel si hoc facere non poßint, reclinatis ipsis somnus prohibeatur, alterum autem ex duobus facere coguntur, nempe aut sedere, aut stare. Sedentium etenim somnum ἑδραῖον, id est, stabilem appellatum aiunt ἀπὸ τῆς ἕδρας, id est, à sede: idémq; horum somnum posse quod stantium rectorúmq; dormiendi cupiditas, qua effectum ratione, vt ipse dixerit: somnus stabilis, firmúsq; rectorum dormiendi cupiditas, perinde atque dictus sit sermo omnis: Calidiores naturæ ab vsu plurimorum somnorum arcendæ sunt: melius siquidem ipsis, vt tum vigilent, tum quippiam faciant, & potißimùm ne sedeant prohibendi. Si verò non, hoc quidem indulgendum quod simile existat stantium dormiendi cupiditati: sed ne reclinentur prohibendũ. Quidam somnum ἑδραῖον pro βαθύν, id est, profundum, dici existimantes, quicunque ita habuerint stantes iam dormitare aiunt: sed cuiúsnam

vsus

vsus gratiâ scripserint non adijcientes, imperfectum fecerunt sermonem. Præcipiente autem hæc nobis Hippocrate quos ἑδραίως, id est, βαθέως, id est profundè dormire volumus, eos tantisper vigiles citra dormitationem seruamus, donec stare non poßint : nam si in id peruenerint, profundè dormient. Multos siquidem ego propterea quòd citò in somnum irent, vigilare diutiùs coëgi, & ita vt inculpatè dormirent præparaui : quemadmodùm & nonnullos eorum qui inappetentiã accusant, vbi per bonam diei partem cibo abstinere coëgi, vt esurirent feci. Prius enim quàm natura somnis vel cibis indigeret, in ea venientes, in prædicta incidunt symptomata. Non est autem prorsus natura intempestiuè violanda, sed illi tempestiuè velut subseruiendum. Ego itaque quæ mihi quis ad præsentis dictionis expositionem probabiliter dicere videbatur, dixi. Qui verò somnum perpetuò refrigerare existimant, eos opportunum quippiam artis nescire puto. Perpetuò siquidem somnus humectat, vt vigilia exiccat, atque hoc nos ipse docuit: neque verò perpetuò calfacit, vel refrigerare natus est. At vbi quidem citra febrem vel pituitosos, vel crudos, vel nouis modo frigidos repertos in corpore humores, tum confecerit, tum concoxerit, confecto ex ipsis vtili sanguine, hominem calefacit caliditatis naturalis incremento. Cùm verò ex humorum putredine febrierint, refrigerat : febrilem

quidem caliditatem extinguens, sed augens fami-
liarem. At cùm vel absque febre, vel cum febri
biliosi redundauerint humores, segregare quidem
eos valens deinde excernere, corpus ad salubris
temperamenti symmetriam reducit: si cóferre hæc
non potest, seruat idem temperamentum. Quòd si
ex visceris inflammatione febriens quispiam in
accessionis principio obdormiuerit, intempestiuus
hic somnus phlegmone aucta simul & febrem au-
gebit, atque ex ea re calidius reddet corpus cali-
ditate præter naturam. Fieri verò potest vt tem-
pore vno, corpus interdum calidius simul, & fri-
gidius ob somnum fiat. Quoniam caliditatis cor-
poris duplex sit genus: vnum quidem familiare
& natiuum, alterum verò alienum & præter
naturam. Cùm itaque ex illis alterum increuerit
valuerítque, alterum verò, tum imminutum fue-
rit, tum intabuerit, quomodo quis irrationabili-
ter dixerit vno tempore calidius pariter & frigi-
dius ob somnum factum esse corpus, hæc autē ple-
nè ignorant multi eorum qui libros Hippocratis
exposuerunt. Quod dico ita habere disces in e
aphorismorum sermone, in quo Lycus Hippocra-
tem accusat ita scribentem: Qui crescunt, pluri-
mùm habent calidi innati, sed quòd per ignoran-
tiam eorum quæ rectè de caloris differentia scri-
psit Hippocrates, calumniari ipsum ausus sit,
vno integro libro est demonstratum, qui inscribi-
tur, quòd nihil erratum sit in aphorismo, cuius
prin-

principium est: Qui crescunt, plurimum habent calidi innati, & ob id copiosiore indigēt alimēto.

Imbecillæ frigidæ diætæ, validæ verò calidæ.

Diætas imbecillas dixit vel imbecilla vitæ studia, cibósque & potiones, vel quæ imbecillum animal reddunt. Frigidæ verò siue suo temperamento, siue ea quam in nobis pariunt affectione dicantur, nihil inter se differunt. Imbecilla itaque vitæ studia dicuntur quæ per leues corporis motiones fiunt, quemadmodum valida quæ per validas. Cibi imbecilli qui neque validum habent odorem, neque in gustu qualitatem quæ valida sit, vt aciditatem, vel dulcedinem, vel salsitatem, vel amaritatem, vel acerbitatem, vel acrimoniā, sed qui mediocriter gustu dulcescant, vel iustam præ se ferant astrictionem, vel caliditatem pariter exiguam: validi autem his contrarij. Si itaq; imbecilla omnia, tum vitæ studia, tum diætemata corpori adhibeantur, refrigerabitur vehementer, veluti & si valida, strenuè calefiet: si verò hæc quidem sic, hæc verò non, ex proportione mistionis, vel vtique ad alterum extremorum propius vel longiùs deuenient.

Aquarum artificio carentium quæ ab æthere quidem excreta est, & cum tonitru intempestiua est: cum procella verò, mala.

Ea quibus in re medica nō in ægris solùm, verum quoque & rectè valentibus corporibus vti-

mur, materiæ artis iure optimo appellantur: scri-
pti quoque & à Medicis quibusdam libri qu
de materia inscribantur. Interdum itaque spon
tè nascentibus corporibus, tum ad sanationes
tum ad salubrem diætam vtimur. Interdum
verò & ipsi quippiam in præparatione materiæ
facimus, hæc quidem coquentes, illa verò vrente
& lauantes, aut priùs condientes, aut præmade
facientes, vel refrigerantes, vel tale quippiam
aliud molientes. sic enim & aquarum præpara
tione interdum quippiā artificiosum, veluti pau
lò antè ipse dixit: Aquam decoctam esse vt aër
excipiat. Nempe coctio ipsa fit, & quæ post ea
accedit refrigeratio aut per ambientem aërem, au
ventum quendam, aut domum quæ ex se frig
dum contineat. Sunt enim domus quædam sp
luncis frigidis similes, atque interdum humidi
aut per niuis circumpositionem, aut in fonte p
sitionem, vel in puteo, quæ bifariàm fit, deni
tentibus quidem interdum nobis in ipsam aqua
vas in quo aqua calefacta sit, interdum ve
& supra ipsam suspendentibus, quomodo etia
& per laxos vrceos graciléisq; turbidam aqua
interdum colamus: vt tum in Alexandria, tu
in Aegypto colari solet per quædam non sir
pliciter confecta, sed in laxitatem artificiosè co
fecta, veluti & per linteum cùm vas eiusmo
non adfuerit. Artificiosam habent hæc omn
præparationem, veluti quæ in aquarum font
narum

narum ductibus facimus, non ex quouis lapide ipsos componentes, atque intus interdum illinentes. Nempe in litu ipso discrepantia parua non est, siue pix, siue gypsum fuerit, vel citra hæc coctus later, vel lapis qualitate præditus praua vel bona, vel prorsus nulla quæ manifesta sit. Præterea puteos sæpiùs fodimus in diuersa terra, aquámq; ex fonte per canales fistulas dirigimus, qui vel meliorem, vel deteriorem reddere possunt, vel qui nullo pacto ipsam alterent. Artificiosè itaque hæc fiunt omnia circa aquæ præparationem. Cùm verò à terra accipimus in eo loco in quo viuimus, aut ex lacu, aut ex flumine præterlabente, vel pluuialem appellatam, nihil tunc ex arte apponimus. Ob eam itaque causam dixit Hippocrates, aquarum artificio carentium, ipsas iis opponens quæ artificiosam habent præparationem, quas per analogiam artificio carentium artificiosas vocamus. Quemadmodum autẽ paulò antè non de omnibus aquis quas artificiosè præparamus scripsit, non vt librum ad publicationem facturus, sed vnum solùm præparationis modum memorauit, sibi in commentario ad memoriam scribens, sic & nunc non de omnibus aquis artificio carentibus scripsit, ἀτέχνας vocat, id est, αὐτοφύεις, id est, sponte nascentes, sed solùm speciem vnam percurrit, quam vocamus, vt dixi, pluuialem. Scripsit autem differentias ipsius duas, alteram quidem quam & manifestè

improbat, malam esse inquiens procellosam. De altera verò deinceps incertum si aut inculpatam solùm, aut alterius cuiusdam esse indigam conti gerit, existimauit autem improbam esse procellosam, nam quæ ab aëre excreta est vel tonitruosa ὡραίαν, id est, tempestiuam esse ait. Fieri verò potest vt & oræam ipsam quæ conueniente ωra fit, dicat, ita vt hoc dicens pacto laudet: fieri quoque potest vt & solam ita appellet quæ æstate media appellata decidat, quòd potissimum hoc tempus ωram anni appellitent Græci. Nempe & ὥρας nomen Autumno, Hyemíque, & Veri assignant per excellentiam verò & interdum anni ὥραν tempus illud vocant, in quo ὡραίους appellatos fructus perfici contingit. Hoc itaque est incertum quod ad dictionem attinet, nisi aliquid ipsi addiderimus de nostra narratione, vel naturali rerum demonstratione, atque etiam cur procellosam quidem vituperauerit, non autem æthe-ream & tonitruosam: deinde autem & vtrum præparare ipsam nos voluerit ad potionem, vel sanatoria remedia, nempe & in medicamentorum ocularium cōpositione aqua huiusmodi vtimur, & Hydatinum appellatum ex ipsa conficimus. Ὡραίαν verò aquam intelligere est melius, non quæ Vere viget, vt stulti quidam intellexerunt: neque enim præcipuè quis ὥραν anni Ver appellauit sed simpliciter ὥρα, vt & alias, neque videtur facultatem aliquam præcipuam habere, qui

qui tunc decidit imber. Sed longè satiùs existimandum dicere Hippocratem ὡραῖαν aquam quæ tempore illo decidat, quod vocant ὥραν anni: nempe & huic consentire videtur quod ab æthere excretum ab ipso dictum est. Consueuerũt siquidem veteres ambientem nos aërem cùm exactè purus fuerit, ætherem appellare, cùm verò tenebricosus nubilúsque, aërem. Hac itaque ipsa ratione & locum supra nubes æthera appellitãt, id quod Poëta manifestè indicauit, inquiens: Εἰς ἐλάτην ἀναβὰς περιμήκετον, ἣ τότ' ἐν Ἴδῃ Μακροτάτη πεφυκυῖα, δι' ἠέρος αἰθέρ' ἵκανεν, id est. In abietem vt ascendit altam, quæ tunc in Ida longißima exurgens, per aërem ad æthera perueniebat. Contrà verò cùm dixit: Ἠέρα δ' Ἥρη πίτνα πρόσθε βαθεῖαν ἐρυκέμεν, id est, Iuno autem antè in aëra se proiecit profundum. Videtur hunc ostendere his verbis. Et rursus cùm inquit: Ἀὴρ γὰρ παρὰ νηυσὶ βαθεῖ' ἦν, οὐδὲ σελήνη Οὐρανόθεν προὔφαινε, κατείχετο δ' ἐν νεφέεσσιν, id est. Aër enim circa naues teter erat, neque Luna è cælo prælucebat, detinebatur autẽ nubibus. Cùm itaque æstate extenuata, aqua ob anni temporis caliditatem in inuisibiles dissoluta fuerit vapores, atq; ob id in aërem qui supra terram est sublata fuerit, deinde ob aliquam in frigidum mutationem, vel ventis mutuò contrà perflantibus, vel condensato aëre vnitos qui extenuati sunt vapores, sensibilem cuidam fieri aquam contige-

rit, imbrem ſanè tempeſtiuum eſſe dicemus, extenuata ſcilicet & antè confecta ob aëris caliditatem aqua, atque ob id meliorem eam eſſe procelloſis, tum indomitis, tum intranſmutatis, quales in quibuſdam fontibus ſunt aquæ quæ à veteribus incoctiles vocantur. Quam autem & ob cauſam tonitruoſam magis probet quàm procelloſam, deinceps videamus. Videntur quidem tonitrua mihi ideò fieri aut propter ignis reliquias, cùm ſcilicet excretus veluti ruptionem quandam circundantis ipſum nubis fecerit, quando ſcilicet fulmina decidunt, aut colliſis attritiſque inter ſe nubibus, neutrum verò ineſt procelloſæ. Nempe in ſtatu illo condenſatus eſt aër, continua, & nigra vna nube omnem ipſum complexa: iure itaque in tali aëris circa terram conditione tonitrua non fiunt. Nempe in diſperſis & ſecundùm propriam deſcriptionem delatis nubibus, cùm inter ſe atteruntur, colliduntúrque tonitrua fieri eſt conſentaneum. Nube verò tota, tum continua, tum vnita colliſio non fit, neque ob id in ſtatu tali cadunt fulmina, cùm neque aër calidus in nubibus comprehendatur, neque fortis attritus fiat. Nam cùm nubes ſibi inuicem obuiam factæ, medium igneum in ſe coagitantes & conſtringentes perfectè condenſauerint, tunc eliditur interdum quidem ſupra fulmen, interdum verò in obliquum, interdum quoque & ad terram, hanc

ſanè

ſanè ipſius delationem ſolam conſpicimus, aliæ verò nos latent. Dicta itaque à me compendioſè ſunt in dictionem & quónam pacto fiant tonitrua, atque quam ob cauſam tonitruoſam aquam procelloſa eſſe meliorem dixerit. Summè autem pura & extenuata eſt elaborata tempeſtiua: in medio huius & procelloſæ eſt tonitruoſa, quæ quantum relinquitur à tempeſtiua ſiue oræa, tantùm procelloſam excellit. Promptum itaque iam ſollicitè omnia cogitantibus, Medico congruum non eſſe dicere, vt tantam attingat de rerum natura diſputationem. At ſi præter omnem ratiocinationem ſimpliciter pronuntiaſſem, meliorem quidem eſſe tempeſtiuam procelloſa, mediámque vtriuſque eſſe tonitruoſam, demonſtrationem aliquam his quæ dixi me adijcere voluiſſent. Neque enim ſibi dictis meis vt legibus credere eſſe iuſtum, neque eſſe neceſſe, vt præceptis tyrannicis, credere: ſi itaque lingua hominum, tum indoctorum, tum prauorum effugi non poſſit, melius autem ſit ob meliora ab ipſis vituperari, bene recenſuimus, quæ de tonitruorum generatione eſt, naturalem diſputationem. Nempe quod demonſtratum non eſt, incredibile eſſe omnibus hominibus videtur. Quòd autem naturalem diſputationem non attingat Medicus, non prorſus rectè dici videtur: oſtendúntque qui hoc enuntiant, ſe nobis vt tyrannos, his quæ præcipiant credi volentes. At meliùs

forſ

forſan erat non tyrannicè præcipere, ſed nos docere, vel quòd ſermo abſque demonſtratione probabilior eo ſit, qui cum demonſtratione eſt, vel quòd non verè dicatur aliquid iuxta cauſæ redditionem. Ex his verò quidam neutrum faciunt, atq; modo vtroque vituperant: & ſi nullam demonſtrationem dixerimus, vt non demonſtrata pro nugis habentes, & ſi rationem quandam addiderimus, quaſi Medico phyſiologo decens non fuerit vera attingere.

Aqua vorax, vigilia item vorax.

Ab his quæ facere nata ſunt, tum aqua, tū vigilia, dedit ipſis appellationem, βορῥὸν vtrūq; nominans, quoniam βορῥοὺς nos faciat. Vocant ſiquidem & nunc adhuc ex conſuetudine qui noſtram Aſiam incolunt Græci omnes, homines βορῥοὺς qui multa eſſe & vorare poſſunt. Conſtat autem & ciborum appetentias ex aquæ potione augeri, quo fit vt in eam rem frigidam aquam bibant, vel alimentum frigidum, vel adſtringens ingerant. Nam quæ ſanguinem in ventris tunicis contentum modicè cogunt conſtringúntque ea appetentiam, tum augere, tum procreare demonſtrata ſunt: quæ verò ſanguinem, tum calfaciunt, tum fundunt liquántque, ea appetentiam delere & placare. Iuxta hanc itaque rationem aqua prouocat appetentiam, vigilia per halitum digerendo. Iam enim & de hac didiciſtis quemadmodùm & de ſomno, concoquit ſiquidem

dem

dem somnus, calido scilicet in eo intrò vergente: digerit autem vigilia perpellente secum calore natiuo iuxta eam quæ extrà fit motionem non paucas substantiæ corporis partes. Ob eas itaque causas βοῤῥᾶ dicta sunt, tum aqua, tum vigilia. Tu verò ne obaudieris, existimaueríſque idẽ esse multa ingerere, & multa, tum concoquere, tum conficere. Melius siquidem est aquâ vinum non ad concoctionem solùm, verùm quoque & ad coctorum distributionẽ sanguificationémq; & nutritionẽ, & mictionem, & ad sanis in corporibus transpirationem. Quòd autem de his sermo ab Hippocrate nunc dictus sit constat, nemine ignorante quòd plurimos ægrotantium vinum offendat. Prætereà vigilia cùm duobus fiat modis, geminum habet & ex cibis finem: nam si quippiam per noctem agentes vt in nocturnis vigilijs perfecerint, vacuatur quidem corpus, nulla verò quæ manifesta sit oritur virtutis offensa. Si verò decumbentes partem quidem noctis aliquam somno indulserimus, reliquam verò vigiliæ dederimus, dissoluitur quidem virtus: neque enim appetimus melius, neque concoquimus, neque functiones naturales concoctionem consequentes habemus inculpatas, sed deteriores omnes quàm qui probè dormierunt.

Præcalidam naturam in calido anni tempore, in aëre frigido cubile impinguat, in calido verò extenuat. 20

Quod

Quod principio quidem orationis dictum est ἐνθέρμῳ, id est, præcalido à recto ἔνθερμος declinari ambiguum non est: quod verò in calce est, potest quis intelligere tanquam ex præpositione ἐν, & casu dandi θέρμῳ constet, vt sanè intellexerũt ferè omnes libri interpretes: alij quidem orationẽ in duas partes, quasi vtraque propria indigeat explanatione, diuidentes, alij materiam in vnam explicantes. Dioscorides ipsam in clariorem permutauit, veluti in obscuris orationibus facere consueuit: seorsum enim scripsit, ἐνθέρμῳ φύσει, calido anni tẽpore, adijciens ipsi verbũ λεπτύνειν, volens nos intelligere ἔνθερμον φύσιν, id est, valde calidam naturam in anni tempore calido, id est, æstiuo λεπτύνεσθαι, id est, extenuari, quæ scilicet peruaporetur ab appellata iam ex consuetudine Medicis recentioribus omnibus ratione spectabili perspiratione, quam altera quadã oratione quidam inuisibilem transpirationem vocant: quæ quidem in nobis fieri solet in vita omni, sed non eadem in ætatibus, anni temporibus, vitæ studijs, atque vt simpliciter dicam, diæta omni quam exhibemus. In omnibus verò differentijs commune est, in calidioribus quidem, tum anni temporibus, tum regionibus, tum ætatibus, tum naturis, & diæta extra corpus effluere non paucam ex substantia nostra partem: in frigidioribus verò ob condensatam cutim retineri quidem plurimum, atque paucum euacuari. Hac itaque ratione

verum

verum est calidam naturam in calido anni tem
pore attenuari, duplicato scilicet effluuio. Nem-
pe naturale ex propria habentes caliditate, acce-
dens externum à calido anni tempore acquirũt:
sed scripturam hanc in nullis alijs exemplaribus
reperi, neq; hanc ex interpretibus quispiã nouit,
nisi quòd ipse Dioscorides in libri fronte adscri-
pserit in duobus solis exemplaribus, ita habentem
reperiens orationem: Præcalidam naturam cali-
do anni tempore, in frigore cubile impinguat, in
calore extenuat. Nec nos verò in duobus, sed in
omnibus quæ legimus, ita habentem reperimus
orationem: visis quidem omnibus bibliothecis &
exẽplaribus quæ apud amicos essent. Ad ipsius
itaque explanationem conuertamur, quæcunque
perperàm ab expositoribus dicta sunt prætermit-
tentes. Nempe prior orationis pars ita mihi com-
plẽda videtur: Præcalidam naturam θερμῇ ὥρῃ,
in frigore cubile incrassat. θερμῇ quidem ὥρῃ in
dandi casu legentibus nobis, quasi dictum sit ἐν
θερμῇ ὥρῃ. id est in calido anni tempore: ἐν ψύχει
verò, id est, in frigore, tanquàm & ita dixerit: in
aëre frigido, constante oratione ex duobus oratio-
nis elementis, præpositione quidem ἐν, & nomine
ψύχει, fiet siquidem intelligentia omnis talis:
Confert præcalidæ naturæ calido anni tempore
in frigido cubili dormire: nempe ita impingua-
bitur. Iure autem nos in valde calidis naturis
facere præcepit Hippocrates: nempe calida natu-
ra

ra promptè ob copiam effluuij extenuatur, si &
ipsi calido accedente anni tempore congeminata
fuerit euacuatio. Accedit & tertia quædam a-
lia vacuatio in calida regione, in strato calido
decumbente homine: contingétque tum euaporari,
tum extenuari corpus, si tertiam sustinuerit eua-
cuationem. Quòd si per necessitatem cum ea quæ
ex natura est & anni tempore vacuatione quam
effugere non licet, tertia ad contrarium acta fue-
rit, quæ non per halitum digerere, sed retinere ef-
fluuia possit, non ad summum vacuationis per-
ueniet homo, sed magis impinguabitur quàm ex-
tenuabitur. Nempe cùm cubile frigidum signifi-
cet, non solùm fulcra frigida, verùm & pallia
quæ ex syndonibus densis, lacernis tritis, & ve-
stimentis eiusmodi fiunt: alia quæpiam accedi
quæ maxima sit emendatio immoderationis qu
ex anni tempore & naturali temperamento sit
quòd corpus per inspirationem quæ frigida sit
refrigeretur. Hoc itaque & iam anteà est à no-
bis dictum, sed nunc additur in strato vt corpus
vndiquaque refrigeretur, transpirationísque im-
moderatio ad salubrem commoderationem redu-
catur. Priorem itaque orationis partem ita ex-
posuisse maximè quis mihi videtur, quæ verò su-
perest vbi inquit: In calido verò extenuat, ma-
nifesta erat si in calido aëre adscriptum fuisse
tota oratione verbis eiusmodi manifestè expl-
nata: Præcalidæ naturæ in anni tempore calid

cubile adueniens in aëre frigido impinguat, in aëre verò calido ſi fiat, extenuat. in rectis itaque caſibus ita maximè manifeſtè dictum ſit vt dictum eſt. Nunc verò ſi & in dandi caſu enarrare voluerimus, fiat talis dictio: Præcalidæ naturæ in anni tempore calido, & cubili in aëre frigido contingit impinguari, eidem verò in aëre calido attenuari continget.

Sanitatis meditatio, ciborũ inſatietas, laborum impigritia.

Neque impleri ad ſatietatem vſque, neque ſegniter exerceri, ſummam ſalubris diætæ eſſe exiſtimauit.

Leui ex vigiliis ſiti ſomnus remedio eſt, ei quæ ex ſomno eſt vigilia quibuſdam.

Επιπόλαιον δίψαν, *id eſt leuem ſitim, intelligere oportet valde paruam, quæ neque ab vniuerſo corpore fiat, neque à magna partium ventris affectione: ſed vt Eraſiſtratus inquit, ſicceſcentibus aut incaleſcentibus locis per quos humidum ex ore in ventrem defertur. Huius itaque ſitis ſanatio eſt ſomnus, humeſcente ſcilicet profundo, atq; ſanguine in ſomnis tanquàm intrò vergente. Contrà his qui ex ſomno excitati ſunt, cùm valde parua ſitis fuerit, vigilantibus facilè placatur. Nempe ſitis eiuſmodi fit concaleſcentibus interdum partibus, quas Eraſiſtratũ memoraſſe dixi: caleſiunt ſiquidem cùm cibi in ventre coquuntur. Nempe cùm ipſa concoctio à nati-*

uo fiat calore ſimiliter illis quæ concoquuntur, quemadmodùm his ſurſum fertur vapor quidam calidus:ita contigit & interdum in ventre, & potiſsimùm his qui vinum merum biberint. Verùm ſi vigilantibus ipſis vacuatus venter non ampliùs vapores remittat,caliditáſque in partibus calefactis euaporata fuerit,ſitientes placantur.alij verò ſiticuloſi ex ſomno fiunt,ob comeſtorum vel bibitorum caliditatem vẽtre calefacto, quæ ſine externo remedio ad meliorem ſtatum nõ reducitur. Sic itaque plerique frigidam bibere conſueti,pota interdum aqua iuuantur, priuſquàm loti fuerint, ingeſſeríntque alimentum. Ob id itaq; in ſecunda ſitis differentia appoſuit vocabulum,nonnullis: non enim omnibus, vt eſt demonſtratũ,qui ex ſomno ſitiuerunt hæc fit adfectio. Hanc veteres interpretes ſcripturam norunt,atq; in exactis exemplaribus reperitur.

Quibus plurimus eſt calor, maximam hi habent vocem, nempe & aër frigidus multus:cùm autem magna duo exiſtunt, magna quoque & ſoboles fit.

Prædixi nuper dictionis huius ſcripturam antiquam non ita,ſed in quibus plurimum eſt calidum:ſícq; interpretes illi legunt qui finẽ prioris orationis ſuſtulerunt,ſcilicet,nonnullis. Sed iam de præſentis orationis veritate dicamus. Quibus ſiquidem plurimus eſt calor,in corde ſcilicet(nempe & hoc caloris natiui veluti focũ eſſe

dem

demonstrauimus) necesse est & eum qui inspiratur aërem plurimum esse. Nam & in hoc libro de vsu respirationis est ostensum. Si autẽ in eiusmodi naturis multus est calor, multum inspiratur & contrà expiratur: ob id si vocem fieri magnam dicamus indistinctè pronuntiantes fallemur. Demonstratum siquidem est in commentarijs de voce, fieri non posse vt vox magna fiat, nisi aër multus celeriter expiretur. Fit autem hoc, cùm lata fuerint tum aspera arteria, tum guttur: quòd si & thorax totus magnus fuerit, homines non solùm vocis magnæ reddit, sed & qui validiùs inclamare poßint, præconum modo cùm πόδα, id est, pedem appellatum promulgant. Quoniam itaque cor in ea quæ fit in vteri afformatione, statim ab initio tum dilatatur, tum augetur, in quibus natiuus calor est plurimus, atque ad cordis proportionem thorax & maximus fiat, atque hinc de neceßitate consequatur pulmonis magnitudo, hancque & tum asperæ arteriæ, tum gutturis magnitudo concomitetur, iure optimo præcalidos naturâ magna voce præditos esse magna ex parte contingit. Nam si prorsus iuxta proportionem magnitudinis cordis thorax augetur, modò non intercidat aliquando praua conformatio, non magna ex parte præcalidos naturâ dixerim magna voce esse præditos, sed perpetuò. Neque verò vt iuxta proportionem thoraci pulmonis magnitudo semper respondet: sic

& pulmonis magnitudini tria ipsius genera vasorum proportione augentur. Nempe & in dissectionibus animalium non exactè proportio seruari videtur, sed in his quidem partibus aliud modicè exuperans, aliud deficiens reperitur: effatu verò dignum in corde ad thoracem, idq; est quod maximè facit calidis æqualiter hominibus rarò insignes in vocis magnitudine differentias Hippocrates itaque ad solam aëris copiam vocis retulit magnitudinem. Est autem neque solum neq; primum axioma quodpiam vocem magnam parientium causarum: sed materia magnæ vocis in commentarijs de voce demonstrata est.

Ventre calidi frigidæ carnis & graciles, hi venis conspicuis & iracundiores existũt.

Quòd geminum in animalium corpore calorem nouerit Hippocrates, vnum quidem quem natiuum ipse appellat, & qui tum in sanguine, tum sanguineis visceribus essentiam habeat: alterum verò acrem, mordentem, atque igneum, quo in genere & febris est, in multis ipsius libris est demonstratum, scripsimúsque esse commentarium vnum integrum de eo quem inscripsimus: Quòd nihil erratum sit in eo aphorismo, cuius principium est: Qui crescunt plurimum habent calidi innati. defendo autem in ipso commentario Hippocratem Lyci controuersias contra aphorismum diluens, Lycúmque propter optimarum præceptionum ignorationem incusantem Hippocratem

tem ostendens. Imò quòd caliditatis huius differentiam neque Lycus nouit, neque alius quispiam vel Erasistratius, vel Erophilius, vel Empiricus, atque ob id multa quæ ab Hippocrate scripta sunt, perperàm explanauerunt. Neq; verò Hippocraticos viros præcepta ipsius ita improbare decebat, vt explanationes molirentur, perinde atque vna esset in animantibus genere caliditas. At cùm intellexerint vel Hippocratem, vel alium quempiam θερμοκοιλίους, id est, ventre calidos quosdam appellantem, satiùs fuerit nomen contemplari quónam dicatur modo: an qui verbum dixerit vel scripserit, calidum innatum pronuntiauerit in ventre copiosum esse, vel alterum quod sæpiùs quidem ascititium, interdum & non naturale, interdum verò & præter naturam vocamus, quò calidiores contigit respirationem tum mordentem, tum calidam habere, atque ob id statim febrire, cùm videlicet adstricta fuerit cutis. Nempe qui calidum alterum vtpotè natiuum plurimum habent, prohibita transpiratione pleniores quidem fiunt, sed febre non corripiuntur, propter [caloris suauitatem immordacitatémque] atque etiam quòd calidum hoc in ventre abundans optimas faciat ciborum concoctiones, vt ipse in aphorismis ostendit, inquiens: Ventres hyeme & vere calidißimi naturâ, & somni longißimi: quare in his anni temporibus plura exhibenda alimenta: nempe calor natiuus

multus, & ideo copiosiore indigêt alimonia, indicio sunt ætates & athletæ. Vt itaq; ventris eiusmodi signum est alimenta citra culpam concoquere: sic alterius frigidos quidem cibos in aciditatem, calidiores verò in nidorosam qualitatem conuertere. Qui itaque cibos probè concoquunt, his sanguis bonus existit, mediocrísque consequitur incarnatio, vel & maior interdum quàm decet, vbi otiosiùs diætati vel loti fuerint, minor verò in corpulentiam pro corporis habitu procedit: cùm autem collecta multitudo anteuerterit, totum corpus in morbos compellit. His verò qui ob intemperiem ventris non concoquunt, corrumpúntque cibos in eam quæ tum nidorosa, tum fumosa sit qualitatem, prauus quidem aceruatur in venis sanguis, totiúsque corporis praua efficitur nutritio, de quibus præsentem sermonem te intelligere oportet. Nempe hepati quidem & cordi calor innatus principio inest multus: carnibus verò ex sanguine prorumpit, atque ob eam rem necesse est carnes ipsas in eiusmodi corporum naturis tales esse, quales & nunc scripsit Hippocrates, quibus scilicet non suppeditetur copiosus sanguis, sed tum paucus, tum prauus: vtrumque enim contingit ventre intemperatis secundum igneam caliditatem, subeunt enim cibi corrupti, atq; ob id pauca ex ipsis fruitur corpus alimonia. Est autem & ipsa hæc non bona, quòd probè cocta non sit. Fieri siquidem non potest vt

sanguis

ſanguis in hepate & venis commodus factus ſit, non coctis corruptíſque in ventre cibis. Si itaque paucus non tamen prauus eſſet in venis ſanguis, traherent ipſum carnes minùs quidem alentem, atque illas inanientem, ita vt contraherentur, & ægrè apparerent. At quoniam non ſolùm paucus eſt, ſed & prauus, neque hunc trahent, tametſi indigeant, ſicuti neque nos ipſi nidoroſa aliíſque qualitatibus prauis prædita accipimus cibaria, quanquam vehementer admodùm cibum appetamus: nempe & appetentia ipſa ſatiatur guſtato eiuſmodi cibo. Hac itaque ratione carnes paucum ex venis ad nutritionem maximè neceſſarium trahunt, ita vt ex pauco longiore tempore colligatur in venis prauus ſanguis, atq; ob id in venarum ſectionibus eiuſmodi hominum nunquam rubrum ſanguinem fluere videbis, ſed alterius vt quiſpiam dixerit coloris eſſe reperietur, confeſtim quoque & graueolens: & ſi ex multo tempore nequaquam vacuatus homo fuerit, niger videtur ſanguis qui in venæ ſectione vacuatur, atq; alius aliam habens in craßitie & tenuitate ſubſtantiam. Interdum quidem ſeroſam & tenuiorem, interdum verò craßiorem, quēadmodum & valde craſſus, nigérq; interdum videtur pici liquidæ non dißimilis. Hæc itaque omnia quæ nunc ſummatim dicta ſunt, in alijs quibuſdam commentarijs, & potißimū methodi medendi perfectè exculta ſunt;

nunc verò compendio dicta sunt, quæ ab interpretibus sunt prætermissa. Consueuerunt siquidem in vanis inutilibúsque copiosi esse, deficere verò in commodissimis. Ego itaque quoniam præsens sermo apprimè vtilis sit, rursus summatim referam coniuncta præsentis dictionis expositione. Θερμοκοίλιους quidem, id est, ventre calidos, vt ipse dicat est putandum, non quomodo pueros, athletásque naturalem calorem multum habere dixit, neque vt hyeme ventres naturali calido calidissimos esse, sed veluti mordens & prauum calidum non paucum in intemperato ventre habentes. Tales autem frigidæ carnis iure appellauit, qui vtilis copiosique alimenti penuria non alantur, quod ex sanguine naturali habent in eucratis corporibus. Penuriam autem sanguinis sequitur frigiditas carnium, quæ acquisitam caliditatem ex sanguine habent, non propriam neque naturalem, vt hepar & cor. Graciles autem hi de necessitate fiũt ob indigentiam carnium, quarum imminutiones auctionésque corpus omne in gracilitatem vel corpulentiam deducunt. Ait autem eosdem ἐπιφλέβους esse, perinde atque dixerit conspicuas talibus venas, id est, ἐκκειμένας, id est, expositas atque extra prominentes, tanquam plenæ hæ sanguine existant, & nudæ propter defectum contingentium ipsas carnium. Præterea & iracundiores ipsos esse ait, non simpliciter iracundos, vel per exuperantiam iracundissimos

ſimos, id quod paterentur ſi cordis calor multus eſſet. Ventris verò calor, affecto ſcilicet ipſius ore iracundiores facit: nempe & partem hanc animam ſimul ſecum afficere eſt demonſtratum, quæ ſcilicet ad tum intelligendum, tum efficiendum ſegniores reddat, vbi ſeipſa frigidior fuerit: promptiores verò & iracundos vbi magis calefacta fuerit non naturali quidem caliditate, ſed aſcititia & præter naturam, de qua ſermo hic omnis à nobis peractus eſt. Eos verò qui Hippocraticos quidem ſeſe appellauerunt, ſed qui maximè præcipua artis Hippocraticæ decreta, quibus fidem faciunt & quæ per experientiam apparent, incuſare eſt iuſtum. Neque enim vt nos diximus interpretationem fecerunt, ſed aliter: putant ſiquidem in ventribus calidioribus natiuum calorem in profundum inclinare, & partes relinquere externas, atque ob id frigidæ carnis homines reddere. Verùm tales inclinationes in anni temporibus, regionibúſque & vigilijs, & ſomnis fiunt, quemadmodùm & in animæ perturbationibus, mæſtitiíſque & timoribus, voluptatibus etiam corporeis, & gaudijs animæ. Neque enim naturalis corporis compages, neque ætas talem efficit caliditatis naturalis tranſmutationem. At ſunt vt in ſalubribus oſtenſum eſt, prauæ corporis conſtitutiones, aliæ quidem in toto animali intemperiem habentes, aliæ verò in partium ſtructura inæquali, quemadmodum & ea quæ in præſenti

oratione de his dicta est, qui ventrem praue con-stitutum habent, non optimè, veluti constitutio-nes quæ naturalem calorem habent multum. at-que ob id bonam corpulentiam maximè confe-runt, impinguántque habitum, non imminuunt neque extenuant quomodo intemperatæ.

In terræ squaloribus auium genus a-bundat.

Aues siquidem quæ temperamento nobis sic-ciores sunt, in squaloribus melius habent: nequ[e] nos latet siccioribus ipsas vti alimentis exiguóq[ue] potu, non vt sues quæ assiduè tum in aqua laua-ri, tum multo impleri potu desiderant.

Cùm vocem asperiorem cœperit qui[s] reddere: quod caprire dicunt, vter testis ex-trà prominuerit, inspiciendum. Nempe dexter marem, sinister fœminã procreabit.

In transmutatione puerilis ætatis ad adole-scentulorum ætatem, vt ipsis tum seminis, tum pilorum in pudendis generatio incipit, sic & re-pentinum testium augmentum, veluti & virgi-nibus mammarum cum muliebrium delatione. Eo itaque tempore & vocis fit transmutatio, & præcipuè maribus: nempe cùm priùs acutam redderent vocem, ad pubertatem perfectè ducti grauiorem reddunt. Medio verò tempore sermo rauca ipsis vox efficitur. Cùm itaque appareant in dicta ætate hæc omnia, præsens sermo non opus habet inuestigatione: quòd & hæc omnia appa-

reant

reant declarat experientia, veluti & quòd ex testibus si dexter quidem priùs intumescat, tales adolescentuli vbi absoluti & viri effecti fuerint, mares potiùs quàm fœminas generare possunt. Si verò sinister, contrà: sic autem & de vtero sentit. Nempe in aphorismis scripsit: Fœtus mares quidem in dextris, fœminæ verò in sinistris magis. Quæ itaq; de ea re in aphorismorum explicatione dicta sunt à me, in præsentem transferes sermonem, cùm vna causa tum in maribus, tum in fœminis communis sit, ob quam partes sinistræ fœminarum sunt generatrices, marium verò dextræ. de qua re & in libris de vsu partium est dictum.

Oculi vt valuerint, ita & corpus totum.

Clarum est subaudiendum esse, vt validè habuerint: quod etiam quidam adscripserunt. Dictionis itaq; sensus, vt optimè exposuisse quis mihi videtur, his quæ perperàm à plurimis dicta sunt prætermissis, hic potissimùm sit: Puto Hippocratem docere quónam quis pacto ex oculis ipsis totius corporis dispositionem dignoscat, quòd maximè hi certissimam ostendunt dignotionem. Nempe in his qui animi deliquio fatigati sunt, vel virtutem aliter exolutam habent, nemo manum vel crus, vel aliam faciei partem absq; oculis contemplatus de virtutis robore,

vel

vel debilitate quippiam inuenire poterit, quomo-
do faciet ſi oculos conſpexerit. Nempe in ipſis ap-
parent manifeſtè tum robur, tum debilitas, non-
nullis quidē apertis palpebris clarè vidētibus, alijs
verò aperire ipſas nequeuntibus. Color autem
ipſorum & tumor nonnihil de virtute oſtendunt.
Nempe cùm imbecilla fuerit, caui oculi, ſquali-
dique & praui coloris videntur. Si verò robu-
ſta, colorantur, tumeſcunt, & ſplendidam haben-
humiditatē. Hæc itaque conſpicuè fieri videntur,
atq; haud ſcita cauſa ob quam fiant. Sed & con-
ſpicua etiam eſt cauſa his qui oculorum nouerunt
naturam. Demonſtrauimus autem tum in alijs,
tum in his qui de re viſoria agunt commenta-
rijs, ſplendidum ſpiritum animalem ex cerebr-
plurimū ad oculos promanare. Is itaq; cùm im-
becillus vel paucus in oculis fuerit, dicta nupe-
ſymptomata & χροιὴ, vt inquit, id eſt, χρῶμα
quod color eſt, ad melius vel deterius tranſi-
Hoc autem eſt manifeſtum, ſiue de oculis ſermo-
nem adhuc faciat, ſiue de vniuerſi corporis color-
vtrunq; enim horum eſt verum: oculis quidem v-
robur & debilitatem, ita & tum bonum, tum
malum colorem mutantibus, atq; hæc conſequen-
te totius corporis diſpoſitione. Nam ſi boni co-
loris fuerint oculi, τὸ γυῖον, id eſt, corpus totu-
ſalubriter habere oſtendunt. Si verò malu-
quendam colorem habuerint, confeſtim & corp-
ꝰum læſum eſſe indicant. Celeriùs verò in oc-

lis quàm alijs partibus colorum videtur transmutatio, quòd pars hæc tum pura, tum lucida, existat, neque hoc solùm indicare potest oratio, verùm quoq; coloris toto in corpore mutationem, signa sequi oculorum. Ab oculis itaque in totum corpus deduci ita dignotio potest. Iuxta eandem dictionem fieri potest absque oculis explanatio, si quis eam quæ deinceps infertur cõiunxerit: quam principio alio exponam.

Et color in deterius vel melius mutatur. Iustum autem vt quomodo alimentum habuerit, ita & quod extrà est consequatur.

Colorem proportione nutrimenti, id est, sanguinis ad deterius vel melius mutari ait: sanguinem autem nunc dicit totum humorem qui in vasis continetur, in quo tum pituita, tum bilis, tum serum continentur. Hoc siquidem tum melius, tum deterius fit, quod verò in ipso continetur quod propriè sanguis dicitur, & secundùm potentiam totum appellatur, prauum dicere est impossibile, sicuti & alium non habere colorem præterquam rubrum.

Signa mortifera per cutem vapor calidus, si naris frigidum spiritum priùs reddiderit.

Siue in accusandi casu vaporem calidum scriptum sit, siue in casu nominandi vapor calidus, vtroque modo aliquid subintelligitur. Nempe

oratio

oratio sensum eiusmodi desiderat: Ex signis mortiferis est vaporem calidum per cutem euacuari ex praegresso per expirationem frigido spiritu. Si verò & in nominandi casu sensum eundem explanare volueris, ita dixeris: Maximè inter mortifera signa est, si per cutem vapor calidus euacuetur ex antegresso per expirationem frigido spiritu. Quòd verò frigida expiratio signa inter pernitiosissima sit, & in prognostico dictum est in ea oratione: Frigida è naribus & ore expiratio pernitiosa admodùm iam est. Nunc autem symptoma aliquod quod non semper ita habentibus accidit, addit. Effluit siquidem vapor calidus cōfertim ex cute, sed neque omnibus, vt dixi, neque omni tempore: quae sanè docere debuerunt interpretes quae non oportet nugantes. Nempe in illis solis tale fieri reperies, in quibus mortificationem caloris febris praecessit, quae cordis corpus torrefecit, & ob id tandem ipsum refrigerauit. Soluto itaque vitali ob extinctionem cordis robore, in aliis quidem sudores cum syncope promanant ob redundantes in corpore humores. In his verò qui ab vrente febre exiccati sunt, pro sudoribus vapor calidus si tetigeris perspirare tibi videtur, neque tamen in omni morbi tempore, sed cum processu temporis cutis refrigeratur, vacuata vaporosa substantia quae c[...] vrentem febrem cùm tenuarentur humores, i[...] aegrotationis tempore collecta fuit. Non enim

in tempore quo extingui cor contingit, fieri potuit non solùm calidus vapor, sed neque frigidus, neque tepidus. Omne enim cor prope mortem frigidam habet intemperiem: neque tamen cùm in morbo lethifero huiusmodi perpetuò est, sed vt dictum est, calidissimo sæpiùs in vrentissimis febribus. Cùm itaque cor frigida laborauerit intemperie, calidum vaporem vacuari non comperies, vbi prope mortem æger frigidum expirare cœperit: neque ita habentibus attenuati sunt humores, neque febre perurente febrientibus, neque humores habent biliosos, calidos quidem temperamento, & tenues substantia. Nempe in frigidis intemperaturis pituitosi crudi crassique, & prorsus frigidi redundant humores, non biliosi, calidi & tenues.

Vitalia autem contraria.

Pugnat hoc manifestè cum his qui lethale signum dici existimant per nares calidissimam febrem. Nempe orationi dictæ, signa mortifera nunquam ex opposito respondens, nunc scripsit, vitalia autem contraria: quāquam iuxta illorum expositionem non coniunctum sit orationi, signa mortifera, quod deinde scriptum est, per nares calidissimum. Proinde quod dicitur per nares calidissimum sibi adiunctum non habet, si lethale sit necne. Non est enim lethale nisi præcesserit quod ab Hippocrate dictum est, si naris frigidum

prius reddiderit ſpiritum. Si enim citra hoc c... diſsimus per cutem vapor fiat, poteſt tenuium... tium in calida febre ſymptoma eſſe, quod null... cto mortis ſignum ſit: atque interdum exten... torum ob bonam cauſam tranſpirantium hu... rum, quos cùm craſsiorum partium fuerint, ... tura per ſenſibiles corporis euacuationes excer... per ſudores, vrinarum copiam, vel deiectione... vel per vomitum. Erunt itaque mortiferis d... ſignis vitalia contraria, neque frigidum exp... re, neque per cutem calidum vacuari vapor... Iure autem & qui Zeuxim ſunt ſequut... ſeorſum mortifera ſigna priùs interpretati, totam hanc orationem vbi inquit: vitalia autem contraria circuncidetunt.

*

COMMENTARII QVARTI FINIS.

*

G A...

GALENI IN SEXTVM EPIDEMIORVM HIPPOCRATIS LIBRVM COMMENTARIVS QVINTVS,

*

Ioanne Vassæo Meldensi interprete.

* * *

MORBORVM naturæ medicæ.

Quòd de scripturis his in quibus quod dicitur quidem eua riat, manet verò sensus omnino em, sententiam ferre non proposuerim, dixi idem sæpiùs, qui scilicet commentariorum proli tatem effugiam: sed & nunc memoriæ gratiâ ipsum dixi: quoniam & in his quæ narrabun r dictionibus, nihil de scripturis eiusmodi sum turus. Sensus itaque dictionis, si quis simplici- quod dicitur intellexerit, est manifestus. Suã nim aperit mentem Hippocrates, quòd scilicet cœtu eorum non sit qui naturam artificio ca- re existimant sed eorum qui tum artificiosam, m animalis prospectricem esse putant. Nomine

autem naturæ facultas nunc intelligenda quæ corporibus inest nostris, atque ea gubernat. De cuius substantia quæ'nam sit, perquirere non est nunc necesse, sicuti neque animæ nostræ, neque mentis ipsius. Nullo siquidem horum præsens sermo opus habet, sed solùm quòd Hippocrates rectè existimauerit naturam morborum medicam esse. Nam fortasse quis medicinalem artem hoc adimi sermone existimabit, quare non est simpliciter intelligendum, naturam morborum medicam esse: nam profundior in hac continetur oratione intellectus, qui exactiorem expostulet conspicuitatem, quam non antè alibi feci. Cæteros autem qui voluntatem meam norunt, & in quorũ gratiam ad libri huius expositionem perueni, admonebo & nunc me vbi decreta singula demonstratione indigentia semel alibi integrè percurrero, in nullo alio libro scripturum: qui scilicet prolixitatem fieri intelligam vbi quis de ipsis eadem dicat, quomodo ex recentioribus Medicis quidam fecerunt, qui non bis solùm aut ter, sed & quater & ampliùs de eisdem eadem in multis, tum commentarijs, tum libris scripserunt. Ego autem vbi semel quippiam demonstraui, reliquo vtor in cæteris libris summam tantùm ad memoriam reuocans, vt in hoc libro ostendi. Et nunc itaque semel de natura faciam sermonem, quòd item vbi ipsam ait morborum medicam esse, nullo tolli pacto medicinalem artem per

hoc

hoc decretum contingat. Tu autem qui in his versaris commentarijs, animum ad me conuerte qui sermonem exordior. Qui morbos alimento tempestiuè exhibito, tum quali, tum quanto, fomentísq; humidis & cataplasmatis & clysteribus & venæ incisione, & cæteris huiusmodi sanari ait, non fallitur, sicuti neque is qui morbos curari à Medicis asserit, neque qui medicinalem artem ægrorum curatricem pronuntiat. Quemadmodùm autem qui hæc dicit, non vt mendax est conuictus, sic neque qui naturam in animalis salute omnia facere existimat. Hinc fit (sequitur enim) vt & illa morbos prima curet, & maximè cùm euidenter hominem sanauerit sudores effundens multos, aut molestos per vrinas, vel ventrẽ, vel vomitum euacuans humores. Quódnam itaque horum omnium quæ sanitatem facere diximus, primum dignitate existat, vel secundum, vel tertium, vt consideretur est consentaneum: & potissimùm quòd alia quædam accedant per quæ morbi curantur, quorum omnium ordinem iuxta dignitatem cognosci satiùs est. Videtur siquidem meliùs quidem dici & naturam morbos sanare, rectè autem & medicinam & Medicum, verè quoque & ipsius ministrum, & venæ sectionem, & per eam factum sanguinis fluorem. Sed forsan quis volet & coquũ cõferre aliquid textoremq; & domus constructorem, fabrúmque ærarium, & quosdam alios artifices quorum opificijs

*vtimur ad eorum ministrationem quæ homini-
bus ad ſanitatem adparantur. Verùm ex talibus
quædam remediorum materiæ non remedia exi-
ſtunt, alia verò opem ferentibus instrumenta
idonea. Auxilia autem fiunt per eos conuenien-
ti tempore, & vt oportet ipſis vtuntur. Nempe
cùm vinum ipſis exhibitum iuuerit, exhibitio
ipſius auxilium eſt: ſi verò intempeſtiuè exhibi-
tum fuerit, deliriũ vel phrenitim parit, fitq́; mor-
boſa cauſa non ſalubris, neq; auxilium. Quis igi-
tur cauſa eſt generationis auxilij? qui ſcilicet tem-
pus reperit: ſed quémnam hunc vocant Græci? ſa-
nè & quòd ἰατρὸν, id eſt, medicum vocent, liqui-
dò conſtat omnibus. Quo fit vt Medicus vino ad
ſanitatem, tum naturalem, tum eam quæ acqui-
ritur principalior exiſtat. Valentibus ſiquidem
auxilio eſt vinum, ſi tempore & modo bibatur:
ſanat item & morbos ſi vt oportet ingeſtum ſit.
Medicus verò non quòd animal ſit, vel pedibus
conſtans, vel bipes, vel rationalis, vel ciuilis, tem-
pus modúmq; vniuſcuiuſque materiæ nouit: ſed
quòd artem didicit tum ſalubrium, tum morbo-
ſorum cognitricem. Nam ſi per illa cognoſceret
homines omnes eandem ſcientiam obtinerent: quo
fit vt Medicorum ars per quam fiunt Medici
dignitate Medicis ſuperior ſit. Nempe huius vir-
tute vſi morbos ſanamus. Sed quam habent ra-
tionem, tum materia, tum inſtrumenta ad medi-
cũ artémq; ipſius, hanc rurſum habent, tum Me-
dicus*

dicus, tum ipsius ars ad eius qui curatur naturã. Illa siquidem defecta omnia in animalium corporibus resarcit, nutrítque cùm nutritione egent, & sanguinem quo ieiunas alit partes præparat, atque ad sanguinis generationem quod in ventre coquitur conficit alimentum. Quòd si consumpta esculenta neque cocta probè sint, neque distributa, neque in sanguinem versa, neque nutriendorum virtutem planè inuenerint, corporis nostri alimenta fuisse non dicuntur. Nempe quemadmodum ad nutriendas alimenti indigas partes maximè præcipua inter causas sit ea quæ partes nutrit virtus, ita & quæ in ventre est ad ciborum concoctionem, & quæ in hepate & venis est ad concocti sanguificationem. Neq; verò hîc est necesse vt singularia naturæ opera omnia percurram. Nempe ad memoriam reuocare duntaxat satis est, quòd vniuersales ipsius virtutes in commentarijs de facultatibus naturalibus demonstratæ sint, quibus omnia in animali perficit, quatuor videlicet existentes: prima quidem familiarium attractrix, secunda eorundem alteratrix & concoctrix, tertia propriorum retentrix, & quarta alienorum excretrix, talibus itaque facultatibus non sanum modò seruat animal, verùm etiamque & morbo adfectum sanat: atque his pa... quantum effectrices sanitatis causas natura ... dignitate antecellat. Cætera siquidem omnia ...iliarem ipsi materiam adparant, quemadmo-

dùm in externis aliam alij artem subseruire cer-nimus. Nempe textori radios, textoria instru-menta, pectinésq; faber lignarius adparat: fabro lignario ligna, qui materias incîdit: huic securim bipennémq; faber ferrarius: fabro ferrario præpa-rat qui metalla fodit. Et sanè rara est inuenta ars factiua quæ nulla alia indigeat: nempe ve instrumenta, vel materiam ad id quod fit idone adparant. In hunc itaque modum & idone materias Medico adparant multæ artes, quomo do rursum Medicus naturæ cum ministris qui busdam. Nempe vt architectus ad murarios, fa bros lignarios, aliósque artifices quos inter pri mus existit, habet, ita Medicus ad ministro Sunt autem rhizotomi, id est, radicum sectore vnguentarij, coqui, cataplasmatum admotore qui superfundunt, clysterum exhibitores, scari ficatores, venarum sectores, & qui cucurbitul applicare solent: quod si & nos ipsi, tum disc mus, tum facimus, simile quippiam molim remigandi perito gubernatori, eique qui ad v li summum ascendere potest, cognoscítque quæcunq; ad nautas pertinent opera facit. Ne pe & Imperatores multi sæpiùs, tum sagitt extrudere, tum iacula vibrare, ensibúsque hastis pugnare, tum sciunt, tum faciunt. ges similiter. Sed non quatenus Rex aut I perator Alexander Macedo, vel Philipp ipsius pater, hæc quæ ad milites pertinent fac

bat, sed alterius artis auxilio quæ tum imperatoriæ, tum regiæ subseruit. Et nos itaq; quatenus quidem Medici remediorum singulorum qualitatem cognoscimus, quantitatémq; & tẽpus, & modum vtendi, quatenus verò ministri venam secamus, cucurbitulas apponimus, atque alia manibus operamur. Ars itaque medendi Medico dignitate prior, Medicus seruiente arti, illa autem ministris, ministri eorum arte qui ipsis præparant, tum instrumenta, tum materias artis, atque ars illa artificibus qui quæ ad illam spectant operantur: artifices verò his quæ præparantur, tum materijs, tum instrumentis. Rursum itaq; stabilioris, tum cognitionis, tum memoriæ gratiâ, artium catalogum consequuntur vltimi quidem ad sanitatem, tum conseruandam, tum resarciendam qui clysteras adparant, phlebotoma, scalpellos, forfices, atque alia medicinalis artis instrumenta. Cùm ipsis autem sunt rhizotomi appellati, herbarij, & qui lanas atque alia eiusmodi suppeditant. Hos autem antecellunt ipsorum artes, quibus superiores Medici, deinde Medicis superior ars medica, quæ rursum subseruit naturæ. Prætereà ex facultatibus naturæ quæ primæ sunt & præcipuæ, per quas animal in vita valet absolutissimam dignitatẽ ad optimã corporis vitam habentes, voco autem optimam vitam in sanitate scilicet, nam in morbis praua est: aliæ his subseruiunt virtutes, atque his rursum aliæ.

Et ſanè quoniam catalogum omnem neceſſariorum ad ſanitatem, vitámq;,tum artium,tum facultatum, in ſermone hoc dicere propoſui, nullo alibi pacto perſequutus, adijcere & facultatum nos gubernantiũ dignitates non cunctabor. Sunt itaq; primæ quæ mediocritatem ſalubrem in animali ſeruant,tum in quantitate,tum in qualitate. At quoniam corporis noſtri ſubſtantia, neq; quantitate, neque qualitate ſtabilis exiſtit, ſed quantitas quidem imminuitur per inſenſibilem perſpirationem,qualitas verò iuxta temperamẽti permutationem permutatur, non ſolùm ex ambiente nos aëre, verum & ex nobis, vt in commentarijs de tuenda valetudine eſt demonſtratum.Verùm ad quantitatis correctionem, nutrix ineſt nobis facultas, ad qualitatis verò emendationem reſpiratio, & quæ per totum fit corpus tranſpiratio.Cùm autem & qui ali debeant,materia peculiari indigeant, alia quædam eſt nobis facultas, quam breuis & conſpicuæ doctrinæ gratiâ ſanguificam appellitare non fuerit malum: cui rurſum ſeruiens in ventre eſt concoctrix facultas.Communes verò omnium dictarum facultatum aliæ quatuor exiſtunt,de quibus anteà feci ſermonem, claritatíſque gratiâ vocaui attractricem,retentricem, alteratricem, & excretricem : quarum volo vos meminiſſe, vt cognoſcatis hîc duntaxat ſermonem hunc à me dici, qui naturam oſtendat inter artes omnes primam, &

maxi

maximè præcipuam sanationis factricem.

Natura per se impetus motionésque citra intellectum reperit, vt tum nictare, tum ea quibus lingua subseruit, & quæuis alia similia: indocta existit natura, & citra disciplinam quæ oportet facit.

E'φόδους naturæ, id est, impetus, motionésq; appellauit Hippocrates, perinde atque vias impetúsque naturæ ad obeundas functiones dixerit, quæ ita fiant, non vt nos cum intellectu & consilio facimus. Nam σκαρδαμύσσειν (ita enim di-[illegible] vbi quis clausas palpebras rursus celeriter aperuerit, quod nictare diximus) confestim super genitis animalibus nullo doctore inest: quòd autem operatio hæc magnum præstet oculis adiumentum, nemo ignorat, laborarent siquidem palpebræ omni vigiliarum tempore apertæ, tunicisque harũ molesta multa inciderent. Sed quàm hoc mirabilius est naturæ opus, quod neglexerũt, non vulgus solùm, verùm quoque & ex Medicis non pauci, quanquam quotidie id fiat. Nam si puero in bimatu panem ostenderis, panémq; cùm ostendis appellaueris, atq; hoc pacto bis térq; feceris, quòd vox panis corporis demonstrati signum est, intellexit puer, recordatúsq; & ipse hanc profert, quónam linguã modo mouere oporteat edoctus: simile huic & in alijs quas voluntarias vocant motionibus ab omnibus fit animalibus. Nã aliquem ex artubus inflectere voluerit, confe-

ſtim hoc facit, quanquam muſculum illum à q
flectatur non cognoſcat. Pari modo ſi extende
voluerit, muſculo extendit altero. Sed quiſna
hic ſit muſculus, quónam item agere poßit mo
ignorat animal quod mouetur: quo etenim mo
cognoſcere poßit quæ neque Medicorum multi
dini cognita exiſtunt. Sed quidnam dico mul
tudini? Nempe ſunt muſculi quos nemo ex opt
mus diſſectoribus ante nos cognouit, vt eſt muſc
lus qui poplitem inflectit membri commiſſu
inclinatus. Homines tamen omnes genu comm
ſuram pro arbitrio inflectunt. Neque homini
ſolùm talis eſt operationis ſpecies, verùm quoq
& cæteris animantibus omnibus. Sic ſanè nat
ræ virtus validior exiſtit, atque omni arte ex
lentior ad facienda ea quæ animalibus conferi
Meminit itaque Hippocrates motus palpebr
rum quo & ipſas mouemus: atq; ad aliam qu
dam actionem mentem habemus, cùm inquit:
tum nictare, motus item linguæ in loquendo, c
ait: tum ea quibus ſubſeruit lingua. Nempe c
vocem quamuis proferre volumus, promptè
ipſius explanationem lingua ſubſeruit. Pu
itaque cùm nunc primùm voces quæ cum di
cultate proferuntur, audierint, vt ſtrax, ſph
ſtatim quadam verborum imitatione proferu
neque quóſnam linguæ muſculos mouere oport
cognoſcunt, neque quónam modo extendere ip
conueniat, vel flectere, vel circunferre, vel ſu

ad palatū ſtabilire, vel ad dentes anteriores, vel aliam quampiam oris partem. Cùm autem dixit, & quæuis alia ſimilia, de voluntarijs motibus ſermonem fecit. In quibus, vt dixi, animalia ipſa non ſolùm muſculorum agitationes non cognoſcunt, ſed neque muſculos ipſos. Attamen cùm membrum aliquod flectere vel extendere volunt, confeſtim id faciunt, veluti & ſi in obliquum deferre voluerint, & circumagere, & vertere, & quouis aliter modo agitare. Et ideò his omnibus acclamauit: indocta exiſtit natura, & citra diſciplinam quæ oportet facit. Vocantur autem μαθόντες, id eſt, docti, qui in quauis diſciplina ſunt inſtituti. Naturæ verò inſunt quæ maximæ eſſe indocta ſunt citra diſciplinam, vt Thucydides: in propria ſiquidem intelligentia, & qui antè didiciſſet in ipſos nihil, neque didiciſſet poſteà, & eorum quæ confeſtim minimo incidebant conſilio iudex optimus, eorúmque quæ maximè ventura erant optimus coniectator.

Lacrymæ, narium humiditas, ſternutamenta, auris ſordes, ſaliuæ oris, eductio, ſpirituum ingreſſus exitúſq;, oſcitatio, tuſſis, ſingultus, neque eodem prorſus modo.

Vbi quæ optimè quis dixiſſe mihi videtur, priùs percurrero, ita in huius dictionis tranſibo explanationē aduerſus eos qui librū ſunt inter-

*pretati. Nempe qui à præscripta dictione præsen-
tem separandam existimant, orationésque omn-
veluti ad prænotionem pertinentes explicant : si
quod à principio est propositum, videtur mihi &
nunc per hanc totam confirmare Hippocrate
Nempe naturam ad hominis salutem omnia ef-
cere ostẽdere proposuerat. Exorsus itaq; ab ipsis
operibus, quæ in sanorum hominum corporibus f-
cit, eáq; in antecedente dictione persequutus, con-
sequenter quæ in morbosis affectionibus, vel tu-
sanorum, tum ægrorum corporum communib-
ad hominis salutem operatur, ostendit: quorũ sin-
gula explicans ego quænam, vt dixi, morbosar-
affectionum propria, & quænam, tum sanis, tum
ægrotantibus communia existant, demonstrabo
quæ scilicet interdum quidem morbosæ in ocul-
affectionis modum sequantur, vt cùm phlegmon-
obsidentur, interdum verò & naturâ redunda-
tem excernente humorem, vel in ipsorum gland-
lis quod reliquum est generante. Sic & narium
humiditas fit, cùm per eas excernuntur quæ in c-
rebro aceruantur superflua. Sternutamenta ver-
naturæ quidem opus perpetuò existunt, sed e-
morbosa fiunt affectione. Morbosas appello affe-
ctiones, non solùm cùm iam laborauerint, sed &
cum quædam ex ipsis conflari cœperit, veluti i-
oculis est τάραξις, id est perturbatio propriè ap-
pellata, quæ phlegmones principiũ quoddam exi-
stit. Tales siquidem morbosæ affectiones multi-*

cùm

cùm formari incipiunt soluuntur, vapores humo-
résq; qui ipsas generant, excernente natura. Sed
le eiusmodi omnibus dictum est in commentarijs
le symptomatum causis. Nempe ex his quædam
erpetuò quidem à natura fiũt, sed morbosarum
ffectionum existunt inhibitoria, vel earum quæ
enerantur vel generandarum, veluti alia, tum
am generatarum, tum absolutarum curatoria:
& hoc est quod interpretes fefellit, de naturæ ope-
ibus sermonē Hippocrati non fuisse existiman-
s. Sed omnis hic sermo in tribus de symptomatũ
usis commentarijs à me est excultus, vbi talia
nnia symptomata, de quibus nũc est sermo agen
fieri naturâ ostendi. Nempe & aurium sordes
illa fit cerebri excrementa repurgante. Tussis
oq; fieri viæ respirationis expurgandæ gratiâ
tensa est, veluti & excernendorum superfluo-
m gratiâ singultus, oscitatio, & pandiculatio.
unt autem ex his quæ in præsenti oratione di-
a sunt, quæ nullo pacto symptomata existunt,
respiratio, & quæ per vniuersum fit corpus
anspiratio. Nã de respiratione egit cùm inquit:
piritus ingressus egressúsq;: de perspiratione ve-
cùm posteà scripsit alimenti & spirationis. Sa
æ generatio in ore est, eorum quæ à natura ex
uidentia fiunt, veluti & sputorum eductio ex
race & pulmone, verùm oratio hæc, saliua o-
per se proferenda est: verbum verò, eductio cũ
necto nomine, sputi, vitiato forsan ab initio
primo

primo exemplari ab eo qui primus librum scri-psit: vel forsan quòd Hippocrates ipse præterm[...] serit, veluti formulam sibi scribens, & non ad p[...] blicationem opus. Quod autem in calce præsenti[...] dictionis est scriptum, neque eodem prorsus modo[...] tale est: dicta omnia dictis omnibus similia no[...] sunt. Nempe vt demonstrauimus, nonnulla in s[...] lis naturaliter habentibus fiunt, alia in solis mo[...] bosis affectionibus, veluti rursum & in vtrisqu[...] alia, atque ex ipsis quædam solius naturæ sun[...] opera. Cùm autem variè dictionem hanc scribã[...] expositores, paulò pòst scripturæ narrabuntur[...] nunc verò priùs quod ex tota dictione in qua na[...] turæ opera connumerauit, superest, explanabo.

4 Vrinæ excretio flatúsque, tum vnius tum alterius partis, nutrimentiq; & spira[...] tionis, & quæ fœminei sexus animalibu[...] fiunt, & quæ in alia accidunt corporis par[...] te, sudorésque & vnguium ad prurientem locum agitationes, & pandiculationes, & quæcunque eiusmodi.

Scribunt quidem & orationem hanc alij ali[...] ter. Ego verò scripturam plurimis consentaneam totáque dictionis intelligentia consonam, atq; i[...] sinceris exactísque veterum exemplaribus reper[...] tam delegi. Est autem sensus ipsius talis, vt i[...] prædictis symptomatis naturæ per se doctæ oper[...] quæ ad hominis salutem fiunt, percurrit, ita & nunc secretionis vrinæ, flatúsq; gemini meminit

alimen[...]

alimentique & perspirationis, atque eorum quæ solis insunt fœminei sexus animalibus, deinde & sudorum & vnguium ad locum prurientem delationum, & pandiculationum. Nam quæ per vrinas fit secretio, si quomodo fiat sis memor, magnam tibi indicabit ad animalia prouidentiam, ob renum structuram, tuborúmque vrinam deferentium exortum, quem ex renum capacitate habent, præterea & operculorum quæ inhærentibus vesicæ osculis incumbunt, musculiq; illius qui instar claudentis anum musculi quem sphincterem vocant, vesicæ collum amplectitur, atque post hæc aliorum quæ quanquam his tum minora, tũ mira minus sint, tamen in opus vsum habent, ita vt si non modo hoc composita sint omnia, prauè vel nullo modo fiant vrinarum tum secretio, tum vacuatio. Pari modo & quæ à natura in ἄφοδον, id est, ἀπόκρισιν, id est excretionem superfluorum alimenti, in nutritioni seruiẽtibus organis constructa sunt, naturæ ipsius prouidentiam sapientiámq; indicant, quæ omnia in commentarijs de vsu partium narrata habes. Sa[tis] autem nunc est summas duntaxat memorare. Quidam itaque vtrunque eorum verborum quæ [in] principio præsentis orationis scripta sunt, per [se] duntaxat legentes vrinarum ipsum hoc loco [&] stercorum meminisse aiunt: alij vtrũq; copulantes ἄφοδον vrinarum, quod est κένωσιν id est, [va]cuationem, ex dictione indicari aiunt, perinde

atq;

atq; vrinæ excretionem dixerit. *Hi* itaque in
principio dictionis scripserũt, κόπρου καὶ οὔρου ἄφο-
δος, quasi ita dictũ sit, κόπρου καὶ οὔρου κένωσις,
id est, stercoris vrinæ'que vacuatio. *V*t autẽ ali-
menti superflua miram habent in discretione di-
spensationem, sic & in excretione flatus vtriuſ-
que tum illius qui per rectum fit intestinũ, tum
illius qui per stomachum formatur, quem ructũ
vocant: quæ'nam autem naturæ appareat proui-
dentia ad flatus vtriusque excretionem excitatis
in quibus aceruantur instrumentis ostendunt
excreti ipsi tum in somnis, tum cataphora, tum
catalepsi, tum lethargo, tũ Caro, tum paraphro-
sine, tum profundo cωmate. Pari modo & natu-
ræ artem inuenies si quæcunque circa alimenti
dispensationem spiritúsque operatur, didiceris: at-
que adhuc magis miraberis, si quæ mulieribus ad
conceptionem fabricauit noueris. Similia his sunt
quæ in toto corpore circa sudorum excretionẽ ex-
cogitauit, vt κνησμοὺς & σκορδινισμούς. Vocãt
autem κνησμὸν impetum motionémque, quæ per
vngues fit id est scalptum, quem animalia ipsa
suaptè naturâ in prurientes faciunt partes, in-
éstq; & hoc omnibus ipsis. *V*idistis siquidem &
paulò antè quum grauidam capram & viuen-
tem dissecaremus, à deuincta ipsa exemptum fœ-
tum, depositúmq; in terram primùm quatuor pe-
dibus ambulare aggressum nullo doctore, básque
incessus gratia supposuisse partes, atq; pòst paulò
cir

circunfusam forinsecus sibi superfluam ex cute humiditatem excußisse. & rursum pòst paulò latus pede vno scalpere, in quo & qui aderant omnes exclamauerunt, primùm quidem quòd symptomatis sanationem nullo doctore inuenisset, secundò quòd per solam hanc partem fieri potuerit, & tertiò quòd hoc modo. σκορδινισμὸς autem id est, pandiculatio tale est, arbitror, in musculis omnibus symptoma, quale est solis mandibulæ inferioris musculis oscitatio. Demonstrauimus autem in symptomatum causis, si estis memores, & hoc fieri à natura ad vacuanda vaporosa ea quæ in musculis existunt superflua. Videntur autem & hoc citra doctrinam facere tum infantes, tum animalia cætera. Hæc itaq; omnia, & quæ cum ipsis paulò antè diximus vt & excussam hœdo humiditatem post dissectionem, miram quandam naturæ ostendunt in animalia prouidẽtiam, per quam sana seruantur, & morbosa curantur.

Hominis anima perpetuò ad mortem vsq; producitur: quæ si vnà cũ morbo incensa fuerit, corpus exedit consumitque.

Diuinatiõe magis quàm methodo aliqua est opus per quam quis reperiat quidnam significare voluerit cùm scripsit φύεται, id est producitur. Nempe pro γεννᾶται, id est, generatur intelligi potest, quẽadmodum posteà existimauit Asclepiades. Potest & pro αὐξάνεται scriptũ esse, id est, augetur. Potest & vt quidam intellexerunt pro

διασώζεται, id est, conseruatur, alimonia & respiratione vtentibus nobis. Nam qui animã spiritũ esse putant, seruari eam ex sanguinis vaporatione, & attracto intrò cùm fit inspiratio per asperam arteriã corpore affirmãt. Quòd autem nullum eorũ quæ dixi pronuntiare poßimus verum esse contendentes, nisi priùs substantiam animæ exactè inuenerimus, obscurum nõ est. Nam si vt in libro de hebdomadis libri autor de animæ substantia conspicuè pronuntiauit, ita & in aliquo confesso legitimo Hippocratis libro dictum esset, possem & ego nonnihil de verbo φύεται dicere: at quoniã in nullo germano Hippocratis libro clarè pronũtiatum sit, quidnam per verbum φύεται significetur, neque ipse cum ignoratione huius rei persuasißimum habeo vt animæ substantiã certo sciam. Nempe quòd cerebrum tum sensus, tum motionis arbitrariæ omnibus animalis partibus autor sit, in cõmentariis de Hippo. & Platonis placitis demõstraui: spiritũq; præter id in vẽtriculis ipsius inter destinata animæ instrumenta primũ quoddã esse, quẽ animæ substantiam esse pronũtiare nihil temerarium erat. Siue enim tota cerebri natura ex quatuor elementorum temperamento in talem venit substantiam, vel proprietatem, per quam sensus motúsque voluntarij princeps & autor in animali habeatur, & præter hæc tum memoriæ, tum intelligentiæ, siue alia quæpiam incorporea virtus ab eo qui nos fecit
ce-

cerebro inserta sit, & rursus morientibus abscedat, nullam habeo, quæ certa sit demonstrationem. Præterea eos, qui hæc pronuntiauerunt, nos temeritate magis quàm sapientia vincere arbitror. Superfluum autem Medicis esse autumo, substantiam scire animæ. Nempe satis fuerit his qui medicinalem artem secundum rationem tractãt, vt quandiu naturale cerebri temperamentum, spiritúsque in ipsius ventriculis contentus conseruetur, viuere animal posse cognoscant, non posse verò si spiritus in ventriculis ipsius contentus prorsus corruptus fuerit, aut à temperamento naturali plurimùm recesserit, consequuto & id mali cerebri temperamento. Hæc itaque cognoscens Medicus, tum bonã ipsorum tẽperaturam, tum principatum, præcognoscet perpetuò iuxta dictas à nobis in commentarijs de tuenda valetudine, & curandis morbis methodos, quas Hippocratẽ primùm dixisse omnes ostendi. Ob id itaque neque præsentem dictionem germanam esse puto, sed subdolè ab aliquo insertam, veluti & alias non paucas. Forsan autem & filium ipsius Thessalum collegisse aiunt patris subscriptiones quas in chartis vel membranis, vel tabulis scriptas inuenerat, & tales quasdam inseruisse orationes. Ex his verò qui in præsentem dictionem commentarios scripserunt, quidam φύεται dici aiunt pro βελτίων γίνεται, id est, melior redditur. Nempe animam ipsam tempore fieri meliorem

his qui tum ſcientiam, tum ſapientiam proſpiciũt: ſed ſermo hic neque Medicus, neque his quæ inferuntur eſt conſentaneus. Nam quòd φύσις de ipſius animæ ſubſtantia dictum ſit, ex his conſtat quæ dixit: quæ ſi vnà cum morbo incenſa fuerit, corpus edit conſumítque. Videbitur verò & verbum incenſa fuerit, oſtendere Hippocratem exiſtimare ſubſtantiam animæ eſſe calidum natiuum, quod & in locis multis naturalium functionum cauſam facit. Maximum autem hîc dogma mouetur & Philoſophis ipſis diſſentaneũ. nempe ſunt qui ſubſtantiam vnam eſſe exiſtiment tum animæ, tum naturæ. Alij ſubſtantiam ipſarum in ſpiritu collocauerunt, alij in corporis proprietate, alij non vnam ſed peculiarem vtrique ſubſtantiam eſſe aiunt, neq; paruo quodam, ſed toto genere differentes. Nempe & ſubſtantiam naturæ corruptibilem eſſe putant, animæ verò immortalem. Nempe & Ariſtoteles & Plato in vnam traxerunt appellationem facultates non ſolùm qua ratiocinamur, & recordamur animam vocantes, verùm & eam quæ in ſtirpibus eſt, qua tum aluntur, tum augentur, & tantiſper conſeruantur, donec proceſſu temporis arefactæ fuerint. Stoicis autem conſuetudo eſt naturam quidem appellare qua ſtirpes gubernantur, animam verò qua animalia, atque ſubſtantiam vtriuſque natiuum ponunt ſpiritum, putántque qualitate inter ſe differre ſiccio-

rem

rem etenim animæ ſpiritum, humidiorem verò naturæ eſſe: at vtranque egere ad permanſionem non alimenti ſolùm, verùm & aëris. Et qui dogmatis huius autorem fuiſſe Hippocratem putant, vt in libro de hebdomadis eſt ſcriptum, verbum φύεσθ dici aiunt de ea quæ in ipſis fit appoſitione ex vtraque tum aëris, tum alimenti ſubſtantia, id quod conſpicuè apparet, atque vtriuſque vſum nouimus. Nempe quòd reſpiratio calidi natiui ſymmetriam conſeruet, ciborùmque ingeſtio quod ſubſtantiæ corporeæ effluxit reſtauret, eſt demonſtratum: & ſi ſpecies quædam corporis anima eſt, iure dicatur φύεσθαι aduſque mortem. Quòd ſi alia quædam ipſius naturæ ſubſtantia fuerit, quam Ariſtoteles quidem altricem, Plato verò concupiſcibilem, verum erit quod dicitur, non autem verum de cognitrice anima. Quòd autem calor natiuus ad quem potiſſimùm corporis functiones refert Hippocrates incenſus, non ſolùm non priores functiones perficere poſſit, ſed neque & nos alere, id quod ipſi maximè proprium erat, imò ad inſtar ignis tum corrumpat, tum contabefaciat, nobis ratione contemplantibus luce clarius exiſtit: & ſanè corporis colliquationes ob vrentes febres conſpicuè videntur. Si verò in omni dicto ſermone comprehenſa fuerit tertia vel anima, vel facultas, vel quouis modo appellare ipſam volueris, quam Plato iraſcibilem vocauit, de ea ſatiùs eſt dicere, ne quippiam

in sermone de anima relinquatur. Caliditas enim quædam insita in hepate continetur, per quam fi sanguinis generatio, altera verò caliditas in cor de maior nobis ad iræ generationem data est. neque & huius commoditas quædam existit, vt i libris de Hippocratis & Platonis placitis est demonstratum. Eget autem hæc ipsa respiratione caliditas, altera verò transpiratione. Nempe it vocare consuetudo est Medicis duplicem eam quæ in toto corpore per arterias fit, actionem emittentes quidem fuliginosum excrementum dum contrahuntur, trahentes verò circunfusum aërem cùm dilatantur.

Duplex est calidítas in corpore humano

Morbi syntrophi, id est, connutriti in senecta desinunt, coctione, solutione, & rarefactione.

Non de syntrophis morbis omnibus Hippocrati nunc est sermo. (Vocant autem συντρόφους qui ex multo tempore in hominum permanent corporibus) neque enim hoc fieri videtur, neque ipse ignorat, vt pote qui manifestè in aphorismis dicat: Senes iuuenibus plurimùm quidem ægrotant minus: qui autem ipsis diuturni fiunt morbi, magna ex parte cum illis emoriuntur. Cùm autem in aphorismo adiecit, magna ex parte, & non vniuersaliter enuntiauit, quòd qui ipsis fiũt diuturni morbi cũ illis emoriuntur, conspicuè nonnullos solui nouit ante mortem. Vt itaq; talia quædam existunt, sic & quædam ante mortem non

solui

ſolui oſtendit, cùm in aphoriſmis inquit: *Raucedines & grauedines in valde ſenibus non maturantur.* Cùm itaque hoc in loco frigidorum meminit, calidos quoſdam in ſeniorum ætate ſolui poſſe concedit, ſi vtique contraria contrariorum remedia exiſtant, pauci ſiquidem ſunt hi, vt cephaleæ calidæ, eterocraniæ, & nephritides. Tales quoque ſunt & arthritides, quæ valde calidam habent adfectionem. Is itaque ſolutionis modus qui ex ſenis temperatura fit, partes ſubit πεπασμῶν, id eſt, concoctionum, ſignificante πεπασμοῦ deductionem omnem quæ in mediocrem fiat temperiem, vt de concoctis oſtenſum eſt fructibus. Alios autem duos ſolutionis modos adijcit concoctione adhuc rariores, rarefactionem ſcilicet, & quæ ambiguè dicta eſt, ſolutionem, ſiue diſſolutionem, ſiue ſolutionem intelligere oporteat, fit ſiquidem hic ex ipſa quæ corporea eſt ſubſtantia, communi omnibus non animatis ſolùm, verùm quoque & anima carentibus: effluit ſiquidem prorſus ipſis aliquid, ſed plurimùm quidem mollioribus, minùs verò minùs mollibus. Pari modo ſoluuntur quidam præter naturam tumores diſcuſſa per multum tempus ipſorum ſubſtantia, id quod his fit qui proba vtuntur victus ratione. Nam qui plethorico victu vtuntur, partibus adfectis influxionem diſcuſſæ ſimilem facientes, adfectus ſeruant. Tertium ſolutionis modum dixit corporis rarefactionem, quæ

ex medica quidem fit prouidentia : sed rarò in senili ætate, cùm scilicet imbecilliore facta virtute, facto tenuiore habitu, & cute cibum minus sentiẽte minutiores fuerint meatus. Nos siquidem ita dictionem explicamus, perpetuò dictiones ipsius his quæ in ægris visuntur consentaneas ostendere conantes. Plurimi verò interpretum omnia magis quàm hoc moliuntur, & hi sanè nunc sermonis causas quasi de morbis omnibus dictus sit, reddere tentant: atque his absurdiora dicunt, adfectus huiusmodi in senio solui affirmantes : animæ scilicet impetus, cupiditates, superstitiones, atque eroticas corporis affectiones.

Sanatio est obluctantem non consentire morbo.

Sermo hic idem potest ei, quod contraria contrariorum sunt remedia, de quo iam sæpiùs disseruimus.

Frigidum auxilio est, & quæ ex calido sunt, enecat.

Hoc quoque & in memoriam sibi scripsit, quod prædictæ vniuersalis enuntiationis pars existit. Nempe frigidum quidem frigidas iuuat affectiones, calidos autem morbos enecat. Ab vno siquidem tanquam exemplo, ad contraria omnia sermo est deducendus.

Iracundia retrahit cor & pulmonem ad seipsa, atque ad caput, & calida & humidum: lætitia verò cor relinquit.

Ambiguosa & ænigmatica est hæc dictio, atq; ob id scripturas ipsius multas fecerunt, & scripturis peculiares explicationes. At veriùs quis dixerit non scripturis explicationes fecisse, sed intellectus expositionibus scripturas effinxisse, confestim itaque verbum ἀνασπᾷ, id est, retrahit, quidnam in oratione indicat? retrahi tum cor, tum pulmonem dicere ipsum ab iracundia explicabimus, sed si adiecta fuerit oratio, ad seipsa, & ad caput, intelligentiæ alterius suspicio fit talis: Cor & pulmo retrahunt & ad se & ad caput & calida & humidum, verbo etiam, calida, propè intelligibili existente. Calidum siquidem magis quàm calida erat dicendum. Satiùs est itaq; forsan omissa particulari in hac oratione verborum serit tanquam confusa, ecphrasin ipsius, vel paraphrasin, vel quouis quis modo nominare voluerit facere. At hoc fieri non potest nisi vnum ex nominibus exposuerimus quod est ἀνασπᾶν, id est, retrahere: nempe duorum alterum in iracundia est. Nempe vel pulmonem & cor ad caput retrahi dicemus, vel cor & pulmonem & caput retrahere ad se calidum & humidum. Nempe ex regione hepatis vnde sanguis administratur retrahi caliditatem & humiditatem est verisimile. Nempe in iracundijs cor vnà cum totius corporis arterijs maiorem vehementioremque pulsum efficere conspicuè videtur. Rationabile autẽ est & quæ dilatationem ipsius

impleuerint, tunc trahi plura. Quòd autem tum humiditas, tum caliditas maior ad caput sursum feratur, signũ præbet tum in oculis, tum in facie tota rubor. Imò si tetigeris, calidiora hæc tibi facta esse videbuntur, euidentérque & oculi ipsi splendent, simul & petulantiores euasisse videntur, atque caput omne calidius. In lætitia verò cor ἀφίκοι, id est, καταλείπει, id est, relinquunt quæ prædicta sunt. Commoda autem est dictorum notitia in hoc vt interdum quidem effugiatur iracundia, interdum verò & in ipsam incumbamus: effugiatur quidem vbi cor & caput naturali intemperie, vel calido ascititio affectu plusquàm oportet calidiora fuerint. In ipsam verò incumbamus, cùm affectus frigidus fuerit, & caput naturà frigidius, atque si totius corporis temperatura similis fuerit. Nam si calidior iusto fuerit, vel ex affectu vel natura, magnopere ab iracundia offenditur, contraria verò huic valde iuuabitur. Nempe & hoc in secundo epidemiorum edoctum ab ipso ostendimus, cùm dixit diligentiam adhibendam esse vt iracundia creetur, gratia tum reuocandi caloris, tum sanguinis in venulas quæ sub cute sunt infundendi.

97 Labor articulis & carnibus, cibus & somnus visceribus.

Quoniam πόνος, id est, labor nomen sæpius quidem consueuit Hippocrates pro gymnasio dicere, interdum pro dolore, vel simpliciter

læsione

læſione quadam, vt ex multis iam constat commentarijs: ob id inter eos qui librum expoſuerunt alius in alium horum trium ſignificatuum ſeſe contulit. Nempe quidam exiſtimat Hippocratem dicere exercitationem tum cæteris, tum carnibus veluti cibum eſſe, id eſt, nutrimentum & robur, & auxilium, augeri ſiquidem confeſtim, fortificari & roborari per exercitationes non minùs quàm per cibos. alius dolorem tum articulis, tum carnibus cibum multum dictum eſſe intellexit: plethoram enim non ſolùm immobiles reddere articulos, verùm & carnes, id eſt, muſculos: in his enim eſt carnoſum genus, prætereà & ita defluere vt dolores pariat. Hunc comitatur ſenſum quod tertio eſt ſignificatum loco, quibuſdam exiſtimantibus cibum multum, id eſt, plethoram tum articulis, tum carnibus offenſam eſſe. Neque carnibus articuliſque conſueuit plethora læſionem & dolores inferre, verùm quoque & omnibus corporis partibus. Cæterùm ſecunda orationis pars in qua inquit, ſomnus viſceribus, ſenſum habebit eiuſmodi: vt labor tum articulis, tum carnibus eſt cibus, ita & ſomnus viſceribus, vel exercitatio erit bonum adferens habitum, vel dolorem, vel læſionem inferet. Exerceri etenim in ſomnis viſcera quatenus maximè tunc operantur, & cibum conficiunt, intelligere quis poſſit. Læſionem verò aliquam dolorémve inferre non eſt verum,

indo

indolentiam siquidem somnus & adiumentum non contrarium facere natus est, nisi quis in accessionum principio hæc ipsum facere dixerit: Sed nunc cùm dictio citra distinctionem scripta sit, sermo verus non erit. Et certè quidem ita legere est melius: labor articulis, carnibúsque. deinde principio altero: cibus & somnus visceribus, vt sensus talis sit: Exercitatio tum articulis, tum carnibus iuuamentum præstat, cibus autem & somnus visceribus. Nempe cùm calor natiuus in profundum annuit, vt ipse demonstrauit, coctiones ciborum meliores fiunt, atque aluntur tum viscera. In vigilijs verò cùm natiuus calor ad cutim extenditur, viscera frigidiora fiunt. Quæ autem illis somni insunt tempore, hæc tẽpore vigiliarum tũ artubus, tum externis omnibus insunt.

Animæ obambulatio, cura, & meditatio hominibus.

περίπατον, *id est, obambulationem pro gymnasio & exercitatione intellexerunt omnes qui librum exposuerunt, vt sermo talis sit: hominibus curæ & cogitationes animæ exercitationes sunt. Appellatione autem vsus est* περιπάτου, *voce hac speciem quãdam exercitationis significante. Cùm verò interpretatio malè adfectata sit, iure Dioscorides effugiens, non* περίπατος *scripsit, sed literam* υ *adiecit* περίπαυτος *scribens, vt effecta fuerit dictio eiusmodi: Animæ de omni cura, & meditatio hominibus sit, vt ex ipsa significetur*

exe-

exercendam esse de re omni hominibus cogitationem. Nempe deliberationes, cogitationésque φροντίδες appellantur. Hinc & Socratem φροντιστὴν vocabant, & φροντίδας docta viri decreta, deliberatáque, vt in Aristophanis comœdia, quæ νεφέλαι inscribitur, reperire est, vbi Socratem veluti nugatorem obiurgat & cauillatur. Si verò ex Philosophi opinione & non speculationis medicæ sermo fuerit, primùm sanè considera communem esse omnium rationalium quæ per se habentur artium in quibus cogitationem exercere oportet, vt cùm ab alijs Medicis multis, tum ab Erasistrato non rarò est dictum. Sed quoniam & affectus quidam sunt, alij scilicet animæ tum rationem, tum memoriam obstupefacientes, alij carosi & cataphorici, his sanè curas & cogitationes commodas esse, est existimandum, vt alibi docuit iracundias vtiles esse ad enchymosin, & naturalis habitus reuocationem.

In vulneribus sanguis promanat, succurrendúmque vt vacuum impleatur.

Aenigmatica est & hæc oratio: neque enim est manifestum quídnam [illegible] quod promanare dictum est indicat, neque quídnam sit vacuum impleri. Quapropter interpretes quidam sermonem dictum esse aiunt de sanguinis ex vulneribus eruptione, alij de superueniente inflammatione. Nempe vtrique sanguinem ad vulneratam partem fluere volunt, præterea & hac de-

nudata

nudata vacuari omnes corporis venas, quibus prouidendum esse aiunt, vt rursus impleantur. Impletionem autem harum geminam esse, adhibitis scilicet parti tum refrigerantibus, tum adstringentibus medicamentis, & figura conuenienti fluentis in læsum vasculum sanguinis. alij non de vulneribus solùm, sed de vehementer concussis oßibus, & maximè in quibus extra cutim pars ipsorum quæpiam emicuerit, pari modo & in talibus omnibus luxationibus plagisque quæ magnam in corpore contusionem efficiunt, sermonem dictum esse aiunt. Nempe φώματα vocat Hippocrates læsiones insignes quæ ab externo quopiam fiant, & citra vulnus factas. Expositioni autem de confluente in hæc sanguine & eo quod vacuatum est implendo, eadem his qui hæc dicunt expositio. Quòd itaque Hippocrates φώματα tales offensas vocare consueuerit, ex multis iam libris ipsius didicimus: si verò & nunc illorum meminerit, temerarium est dicere. Quidam de profundentibus sanguinem vulneribus implere intellexerunt, conuenientium medicamentorum impositione & linamentorum.

Si auris doluerit, lana circa digitum inuoluta calidum infundere vnguentũ, mox supposita interiori manus volæ lana in aurem imponere, donec aliquid exire videatur: deinde in ignem iniicere, deceptio.

Dic

Dictionem hanc quidam valde suspectam habuerunt perinde atque perperàm scriptam propter dictiunculam ἀπάτη, id est, deceptio, quæ in calce adposita est. Nam qui antecedit sermo talis quidam est: si aure quis doluerit, lanam circum digitum, indicem scilicet & vt fieri potest pollicem, inuolutam vnguini, id est, in oleo vel adipe liquefacto tinge, & in aurem instilla, quomodo & nunc facere per auricularium specillum lana inuolutum, non vnguen solum vt ipse vocauit, verùm & omne aliud liquidum pharmacum infundentes. sit autem verbi gratia pharmacum in quo lanam tinxerint, calefactum in valde lucida flamma, vel in appellato cerione. Infunde autem non semel, aut bis, sed sæpiùs donec effluat aliquid ad externam meatus auditorij regionem. Quod autem effluit, nos id simpliciter lana supposita excipimus. Præcipit autem Hippocrates vt lana hæc volæ manus nostræ, sinistræ scilicet adiaceat, ad quod effluit ex aure liquidum excipiendum, quo liquet & quòd non semel vel bis, sed sepiùs infundendum præcipiat. Post hæc autem siquidem simpliciter scriptum fuerit, deinde in ignem conijcere: rationabiliter explicare eos dixerimus per eã quæ in ignem fit coniectionem velle ipsum velut experiri per odorem qualénam sit quod effluit. Siquidẽ & ipse ita quod cũ tussi ex pulmone expuitur probauit. At quoniã in oratione appositũ est,

donec

donec videatur aliquid exire, appareátq; ipsum,
videri, consonum esse ei quod in fine totius ora-
tionis dictum est, deceptio scilicet, ob id distinguē-
tes qui ex interpretibus probabiliores existunt,
aiunt ad talem actionem vt æger falleretur per-
uenisse Hippocratem: nempe & interdum ex ta-
libus mitigari ægros, & curationem diligentio-
rem existimare. Prætereà & maiores quàm sint
affectus videri ægris commodum esse existimant,
vt non eos culpent qui ipsis prouident, quòd non
celeriter adfectus sanauerint, confidántque &
exquisitæ victus rationi. Quidam addiderun
maiora & stipendia & munera Medicis datu
ros ægros, si ab affectibus magnis liberatos se
existimauerint. Quod rursus non esse iuxt
Hippocratis mentem quibusdam videtur, atqu
ob id dictionem totam suspicantur veluti præt
iustum scriptam esse. Neq; enim de præsenti di
ctione est dicendum, quod nonnulli probabilit
dixisse visi sunt, mitigationem doloris decepti
nem, dictam esse existimantes, tanquam ide
nō sit sanare dispositionem morbosam, veluti r
dicem ipsius prorsus extirpando & placare dol
rem. Nempe interdum mitigantes dolorem d
teriorem totam reddunt dispositionem, vt in co
cis doloribus quæ ex opio & hyoscyamo, & ma
dragora & styrace constant antidoti, refrigera
tes siquidem hæ membra, vt posterius ex cau
ipsis patiantur promptiora ea reddunt. Sed n

que

Nota curationem doloris colici.

ue ob doloris placationem, vt dixi, fieri potest vt deceptionem adscriptam esse consentiamus: contrariatur siquidem huic; donec aliquid exire videatur, eo qui ita scripsit decipiendorum ægrorum gratia in eiusmodi manualem operationem peruenire Medicos indicante. Satiùs est itaque vt existimemus dictionem nullo modo esse Hippocratis.

Lingua humorum serum indicat, linguæ virides biliosæ: biliosum autem à pingui, rubræ à sanguine, nigræ ab atra bile: valde aridæ à fuliginosa exustione, & materna parte, albæ autem à pituita.

Linguam ait significare qualénam sit οὖρον, id est, humorum serum, vel propriè ita adpellatũ quod singulis diebus excernimus, id est, vrinam, vel humorum ὀῤῥὸν, id est, serum, vtroque autem modo ad talem deuenit sermo intelligentiam: lingua siquidem affectionis humorum est indicatoria, veluti & vrinæ, & tunc ex dictione quod commodat habentes, quidnam vrina significet ex abundantia perquiremus. Commodum autẽ quod in tota dictione edocet est, nonnullas quidem linguas bilis redundantiam indicare, alias sanguinis, & alias alterius cuiuspiam talis, de quibus omnibus deinceps est considerandum. In commodis siquidem ad artis opera versari volo, his prætermissis quæ sophisticè inuẽta sunt, χλωρὰς itaq; linguas dixit, vt in vita ex cõsuetudine appellãt

/3

homines χλωροὺς, id est, virides, quosdam vidisse inquientes, quibus color ad biliosius transierit, pallidæ scilicet bilis. Hanc enim simpliciter vocant non vt cæteras cum adiectione vel nigram, vel æruginosam appellantes, vel rubram, vel flauam, vel vitellinam: proxima siquidem est & ferè eiusdem generis flaua bilis cum pallida. Dicunt autem prorsus non adijcientes pallidam simpliciter ita bilem vomuisse hominem. De flaua autem rarò reperitur qui simpliciter dicat: adijciunt siquidem confestim ipsi coloris nomen, flauam bilem vomuisse quendam dicentes, vel meram bilem. Æruginosam & nigram nemo est, neque Medicus, neque plebeius qui citra adiectionem appellet, sicuti neque aquosam, neque porraceam, neque vitellinam. Nempe hæc sunt bilis nomina à quibusdam Medicis, ex nomine colorum quos habent dicta. Sic & rubram bilem vocant quæ serum sanguinis existit. Vitellina fit bile flaua incrassata, vt pallida vbi aquosam acceperit substantiam. Nunc itaque linguæ χλωραί, id est, virides manifestè dictæ sunt, pro pallida & crocea bile tinctis. Nempe lingua quæ insignes habet venas, éstque substantia, tum laxa, tum spongiosa, cæteris partibus quæ & duræ & densæ sunt, ad suscipiendos in se serosos humores, atque vt ab ipsis lanæ instar tingatur promptior existit. Interponitur autem, biliosum à pingui, generationemillioso plurimam in

κίον&,

πίον@,id est,ex pingui in alimonia fieri ostendente Hippocrate, πίονα verò intelligere oportet non solùm quod pingue est, verùm & dulce, & prorsus quod in naturaliter habentibus est suaue iucundúmque. Soli siquidem hi qui præter naturam afficiuntur edulijs,tum amaris,tum austeris, tum acidis oblectantur. Qui verò secundùm naturam habent, & superfluo omni sunt destituti, pinguia, dulciáque, & quæ nullam habent quæ fortis sit qualitatem, cum voluptate adsumunt. Omnia enim hæc in alimonia πίονα existunt,atque ob id ἄρουραν,id est, terram cultam & ad sationem idoneã:regionémq; pinguem πίονα plerique veterum dixerunt fertilem ferácémque his appellationibus fructuum ipsam esse qui à nobis cùm valemus citra culpam eduntur. Quòd autem ex melle,atq; prorsus dulcibus cùm plus incaluerint, picrocholus generetur humor, in quarto commentario de simplicium medicamentorum viribus est demonstratum,quódq; manifestè videatur cùm talia diutiùs in ventre manserint,neque distributa,neque cocta ex ipsis pallida bilis generari. Nam qui tunc vomuerunt, talem vomuerunt. De pallida igitur lingua hæc sufficiant. Rubras autẽ à sanguine fieri ait : neque enim fieri potest, vt ab altero redundãte humore ruber color in parte aliqua fiat. Color siquidem humorum est præstantiũ, redundantiúmque non deficientium.Sic autem & nigras

linguas à nigra fieri bile ait. Eadem etenim hi-
est ratio, ἄυας verò, id est, valde siccas, ex vrent-
febre, quæ veluti ignis sanguinem exurens fum-
magis quàm vapori similem reddat vaporatio-
nem, ideò & nigræ sæpiùs tales apparēt linguæ.
Fiunt autem & eiusmodi linguæ à matern-
parte scilicet vteri: nempe & cùm hic phlegmon-
obsidetur, aßident febres calidißimæ. Vt autem
pallidæ quidem à pallida, nigræ à nigra, & ru-
bræ à sanguine, sic à pituita albæ fiunt linguæ.
Dicta itaque signa consequuntur perpetuò qu-
significantur, res verò non de necessitate sign-
consequuntur. Nam si vterus phlegmone obside-
tur, non perpetuò febres vrentes fiunt, sicuti ne-
redundante sanguine rubra efficitur lingua.
Præterea & nigra bile in liene contenta vel i-
venis quibusdam, infernis lingua colorem nō m-
tat, sicuti neque ex pallida bile, sed cùm vel i-
ventre aliquid horum contineatur, vel caliditat-
multa humores, tum fundente, tum inflante lat-
ad sublime fiat. In vniuersum itaque est dicen-
dum vnumquodque dictorum de lingua, signum
esse indicatorium vel febris valde vrentis, sim-
& redundantis vniuscuiusque ab Hippocra-
dicti humoris, vel quòd talis in vētre cōtineatu-

14 Vrina cibo & potioni concolor, tali-
que existit qualis est humidi interni coll-
quatio.

Vrina interdum quidem eiusdem coloris cu-
bibi-

bibito, videtur, cibis neque mutatis, neque probè sanguificatis, cum quibus bibitum ipsum mutatur. Interdum verò & colliquatione in parte corporis facta, vt Sabinus scripsit, hæc sanè ambo adfecto præter naturam corpore fiunt. Cùm vero secundùm naturam habet, vnà cum humorum generatione, quod bibitum est, tum mutatum, tum coloratum facit vrinarum differentias, neque secundùm bibitorum vel partium in corpore colliquatarum, sed secundùm proprias procreatorum humorum qualitates, vt iam anteà est demonstratum. Quando itaque seruabit vrina bibitorum colorem? si aqua quidem pota fuerit, vel vinum aliquod album & tenue, vrina tum aquosa, tum alba videbitur: si verò crassum & nigrũ fuerit vinum, nigrior & craßior, vt biliosior si vinum & vetus & fuluum fuerit. Colliquatarum autem partium colorem indicant vrinæ, si vnà cum ipsis & orobea & pultacea trãsierint. Ab hepate siquidem talia existunt, velut à renibus quæ carnem magis repræsentant. Sic & laminea vesicæ, pinguia pinguitudinis, pultacea verò & magnitudine & duritia, non verò alba carnis colliquatæ signa existunt, veluti & nigra lienis magis. Neque verò vrinæ subiugalium similis colliquationis signa existunt, vt Sabinus existimauit. Demonstrauimus siquidem in commentario aphorismorum tales fieri his qui plurimum crudum vocatum humorem aceruauerint,

cùm à caliditate fusus fuerit: tunc enim inflato ipsi contingit ad caput remittere flatuosum spiritum, quo fit vt cephalalgiæ fiant.

Lingua concolor dominiis, ideò his cognoscimus humores.

Obscura est hoc loco vox προστάτισι, id est, dominijs, nonnullis quidem προστάσεις humorum dici existimantibus, qui ex ventre suscitantur, alijs concrescentes in lingua humores, alijs & eos qui ipsam diluant: sed hos omnes intelligere est melius, vt de quibusuis humoribus linguam attingentibus sermo sit. Concolor siquidem ipsis videtur, & si sursum ex ventre ferantur, & si per nutrientes venas ad ipsam peruenerint, & si ex vaporibus quibusdam sursum latis & super, & circum ipsam citra profundi madefactionem concreuerint. Ob id ipsum itaque & humores dignoscimus. Nam si pallida fuerit, picrocholos, si nigra, melancholicos, atque his proportione respondentes alios, de quibus paulò antè dixi, cùm dictionem exponerem, in qua ait: linguæ virides, biliosæ.

Carnes gustanti salsæ apparentes, redundantiæ signum.

Non solùm linguæ color redundantes indicat humores, verùm & vis gustatoria. Sic itaque quibusdam amarum in lingua humorem habentibus, apparent amara omnia, tametsi fuerint dulcissima, veluti ictericis contingit, alijs autem

salsa

salsa propter salsum appellatum humorem. Est autem rei huius euidens in sanis ipsis coniectura. Nam si quis prægustato absinthio, statim aliud quippiam gustauerit, amarum ipsum videtur: & si commanso sale statim aliquid ingeratur, videtur & salsum esse. Sic & in morbosis affectionibus cùm non sincera & superfluè vidua lingua fuerit, pro superflui natura ciborum in ipsa redundantium sapor erit, modò cibus quem quis gustabit extra vehementem omnem qualitatem fuerit: si non, mixta quædam erit linguæ duorum humorum sensio, tum eius qui in ipsa redundat, tum eius qui in cibo exuperat. Sunt siquidem cibi nonnulli salsi abundè, alij amari, alij acres, veluti acidi alij, alij dulces. Mixta itaque, vt dixi, si talia quis gustauerit, fiet humorum ipsorum dignotio, & ex eo qui iam in lingua hæret, & eo qui ipsam foris attingit. Ob id itaq; Hippocrates vnum aliquod ex his sibi ad memoriam scripsit, quemadmodùm in his commentarijs facere consueuit.

Si mammarum papillæ, & rubrum viride fuerit, morbosum vas est.

Non est ex Hippocratis enũtiatione ἄγγος, i. vas vterum nominare, quod tamen dicitur est manifestum. Nam si ex signis dictis aliquod circa mammas fiat, morbosam in vtero esse affectionem ostendit. Sæpiùs enim iam de mammarum cum vtero consensu didicistis.

Sordes hominibus in auribus, dulci quidem mortifera, amara verò non.

Forsan Hippocrates vt nullus ignoretur mo bus sordem aurium gustare sustinuit, id quo Medico detestandum fuerit mandatum. Clarum est autem in nullo fieri posse tempore vt sorde dulcis appareat, nisi vbi cerebrum morbo affe ctum fuerit. Nempe amara est, si cerebrum secun dùm naturam habet, ob id & dulcem colliquat cerebro fieri aiunt.

9 Terram in morbis longis permutare confert.

Siue nauigans, siue pedibus quis iter facien in aliam peruenerit terram, siue agitatio, vel per iter, vel per nauigationem fuerit, mutatio aëris iuuabit, & potissimùm cùm in aërem tempera- menti contrarij transierit. Dico autem contrarij nõ solùm propriæ ægrotantis regioni, verùm quoq & morbi temperamento. Nam si humidum fue rit, sicciore aëre in quem transeat opus habebit: si verò siccum, humidiore: eodem modo & frigidiore si calidum, calidiore verò si frigidum. Consimili modo humidiore & frigidiore si calidum & sic- cum fuerit, atque ita in alijs coniugationibus. Iuuabitur autem & adhuc magis qui transfer- tur, si secundùm modos digreßionis in id quod præter naturam morbi fiat in aërem contrarium mutatio. Nam quòd modicè quidem ex tempera- mento naturali in frigidius transit, paulò cali- diore

iore quàm temperatus sit eget aëre, quod verò valde transijt, multa & in contrarium indige-it exuperantia. De regionibus autem sermonem undem dictum esse puta. Exquisitè siquidem nter se sunt contraria, quæ vtrinque à medio-ritate æqualiter recedunt.

Cibi imbecilliores exigui temporis vi-am habent.

Cibum imbecillum alium nullum intelligere ossumus, nisi qui leuem paucámque corpori præ-tat alimoniam, cuiusmodi sunt olera, & ex his uæ acrochondria vocant plurima. Hæc itaque, nquit, breuis temporis habent vitam, id est, ipsis tentes breuis vitæ facere nata sunt, quòd cibi psi celeriter ex corpore vacuentur, solam verò in orpore ciborum moram vitam ipsorum intellige-e affectatum est.

In defluxibus ad coxas, venas in auribus osteriores scarificare oportet.

Κεδμᾶτα dicit fluxiones ad crura decumben-es, & potissimùm ad primam articulationem uæ in ischio est, non tamen verum esse de venæ ctione sermonem credens, sicuti neque vllus eo-um qui ipsam recipiunt exactè credidit. Osten-unt siquidem re ipsa nunquam in agris vsum. n oratione verò dictio ipsa impropriè enuntia-ur scribente ipso eas quæ in auribus sunt venas: on enim in auribus dicendum erat, sed circa au s. Venæ siquidem sunt quædam insignes post

aures. In auribus verò valde paruæ, & vi[...] conspicuæ, & vt plurimùm non apparentes.

22. Venus pituitosis confert morbis.

Non omnibus ex pituita laborãtibus auxil[...] est venus, sed his qui robusta sunt virtute. Na[m] si imbecilli ad summam debilitatem ex ipsa per[...]nerint, magnoperè lædentur. Qui verò robus[ti] sunt virtute, neq; dissoluentur, sed iuuabuntu[r] exiccante pituitosam superfluitatem venere. R[...] siccare etenim venerem veluti & vigilias did[...]cistis, euaporando ampliùs humores. Imò & co[r]pus robustum habentibus facultatem calefa[cit] venus, imbecillis verò protinùs quidem calefac[...] sed tandem strenuè refrigerat.

23. Calidis ventre fortes, tum potiones, [...] cibi turbatorij existunt.

Non vt anteà fortem victum esse dixim[us] eorum qui validè nutriunt ciborum, ita & nu[nc] est intelligendum potiones & cibos qui mult[am] præstent corpori alimoniam, sed qui fortem h[a]bent virtutem, vt sunt cepæ, allia, silphium [...] succus eius, vinum vetustissimum, & quæcu[m]que alia similia naturalem augentia intem[pe]riem, atque intemperie quæ contraria huic [...] commodissima. Nam sæpiùs iam didicimus in[tem]patas naturas similibus iuuari, intempera[...] verò veluti & morbos ab his quæ temperat[...] ipsarum sunt contraria. Quidam libri huius [in]terpretes dictionis sequentis principium fi[...]

præs[...]

[p]ræsentis fecerunt, vt talis sit: Calidis ventre [pa]rtes, tum potus, tum cibi turbatorij sunt nigræ [bi]lis. Nam quòd ventre calidis talia maximè [ve]ntris perturbatoria existant, manifestum est. [N]on tamen corpus omnibus simili turbant modo: [se]d his qui temperaturam habent vel calidam, [v]el siccam, vel in vtroque intemperatam, vt non [so]lùm bilis nigræ turbatorij cibi eiusmodi existãt, [v]erùm & flauæ. Et forsan quoniam maiorem [o]ffensionem afferat nigra turbata bilis, ob id de [i]psa sermonem per excellentiam intelligere volue[ru]nt. Plurimi verò præsentem ipsam dictionem [pe]r se circunscribentes sequentis dictionis princi[p]ium fecerunt, bilis nigræ.

Bilis nigræ ſimile per hæmorrhoïdas fluens. 4

Nempe melancholicas iuuari ab hæmorrhoïdi[b]us ex his est quæ euidenter apparent. Multósq; [v]idimus ab hæmorrhoïdis retentione ad melan[c]holiam ductos, atque alios non semel solùm vel [b]is, sed ter & quater in melancholiam retenta [s]imul hæmorrhoïde incidisse. Non minus & [a]lios quotannis in vitium ferri, nisi priùs adiuti [f]uerint vel per hæmorrhoïdem, vel per bilis nigræ [p]urgationem. Nempe plurimi ex ipsis sangui[n]em nigrum excernunt per hæmorrhoïdem, non [t]amen omnes. Fit siquidem non ex causa vna [h]æmorrhoïs, sed interdum natura ipsa me[l]ancholicum expurgante humorem, interdum

verò

verò & copiam excernente, vt his accidit qui san-
guinem è naribus profundunt, interdum quoque
& reclusa vena, vt decumbentis in ipsam san-
guinis citra deliberatam naturæ operation[em]
ideò & quod euacuatur, nigrum interdum
est, præterea & natura nigri euacuandi ca[usa]
moliente apertionem. Contingit autem aliqu[an-]
do vt vacuato eo quod prauum est, consequa[tur]
quod commodum existit, vbi non prius vas
clusum fuerit, sed diutiùs apertum manserit.
præsenti itaque dictione dicere Hippocratem
est existimandum, quòd hæmorrhoïs omnis bi[lem]
nigram vacuet, atque ob id melancholicos iu[uet]
quidem si fiat, nocet verò si retineatur, atqu[e]
aperienda est si clausa fuerit.

Adcrescentes morbos mixtio.

An ne ipsos vel iuuet, vel lædat mixtio
prætermissum, cùm verò interpretes omnes n[on]
quo pacto iuuari supponant, mixtionémq; c[um]
muliere intelligant, Heracleo erythræo exce[pto]
atq; omnes in significato per verbum ἐπαυξ[άς]
id est, adcrescentes discrepent, quod mihi vide[tur]
veluti in ænigmatis maximè verisimile, hoc
dicā. Ἐπαυξᾶς morbos qui tempore adcrescūt
deteriores perpetuò fiunt nisi priùs soluti fuer[int]
veluti podagras, arthritidas, nephritidas, ep[ilep-]
psias, & melancholias eósq; omnes à venere l[æ-]
Sabinus ἐπαυξᾶς eos intelligit qui pueris sūu[nt]
múlq; augentur quorsq; misceri possint, quem

n. od

odum nominatim ipse perstringit, epilepsiam, venitudas, quartanas febres, & cephalalgiam. Neque tamen mala hæc fieri omnibus videntur, excepta epilepsia, quam ob idipsum vocari ab antiquis puerile malum contingit. Fit & pueris in vesica lapis, sed non ita multis vt epilepsia. Hæc verò iuxta puerilis ætatem permutationem magna ex parte solui vsu euenit his, qui non magnoperè delinquunt circa victus rationem. Lapis item vesicæ non ab ætatis permutatione, sed à sola manuali opera sanatur. Nos itaque qui etiam ex hac præsenti dictione cognoscimus, quòd & epilepsiam & quoscunque pituitosos morbos magnoperè iuuabit ætatis puerilis in adolescentiam permutatio, etiam si citra venereorũ vsum fiat, cognoscamúsque prætereà quòd neque nephritis, neque febris quartana, neque arthritis per venerem cessat, à præsenti quidem dictione quæ ænigmatosa existit, nihil docemur, sicuti neque ab illa alia quæ talis sit. Nempe & venus auxilium aliquando refrigerando facit, solos illos iuuans qui fuliginosas fumosásque habent ob naturalem intemperiem transpirationes. Nempe his si retentæ fuerint, magnam adferunt læsionem. Iuuantur quoque & hi ab vsu veneris, si tempore & modo fiat.

Refrigeratio quæ in ventre sunt indurat. a 6

In hac quoque dictione commodum quippiam

est

est his omnibus qui artem aggrediuntur, siue em-
pirici, siue dogmatici fuerint: commodum quoqu
& aliquid solis his qui causas singulorum qu
fiunt scire anteà dicti sunt. Dicam autẽ de prio-
re omnibus commodo. In hac igitur dictione, refr
geratio quæ in ventre sunt indurat, communit
quidem receperunt omnes quos noui, sermonem
Hippocrati esse de his quæ deijciuntur, qui idem
potestate existit cum eo qui in aphorismis dici
tur: si aquilonia fuerit, tusses, fauces, alui duræ
vtrum autem partium corporis externarum refr
gerationem solam dicat, quæ & in aquilonijs fi
conditionibus, vel internarum quas interest, &
venter non differuerunt interpretes, quanquam
id discrimen nõ paruũ haberet. Nos siquidẽ qu
quæ hominibus contingunt obseruamus, frigidit
tem partium externarum ventrem perpetuò in-
durare nouimus, internarum verò contrà hume
ctare, quæ sanè & cœliacas appellatas adfectio
nes interdum parit, quo tempore ipsa quidẽ par
tium internarum corpora fieri duriora possunt,
quida verò deijci, cibis neque probè coctis, nequ
distributis. Hæc itaque Medicis omnibus cogni
tu necessaria, causæ verò ipsorum solis optimi
Neq; enim verùm est dicere quod dictionis huiu
interpretes dixerunt, quòd scilicet frigidum co
gens, condensánsque ea quibus occurrit, durior
hac ratione facit, nempe hoc in corporibus nostr
quæ non in profundo existunt cùm refrigerãtur
recl

rectè dicatur. Fieri verò non potest vt venter in tantam veniat refrigerationem, vt cibi potúsque condensati indurētur, veluti quæ externa sunt, hyeme. Morietur enim citiùs homo quàm tantam nactus fuerit refrigerationem, sed solùm cùm à circunstante aëre infrigidantur externæ corporis partes ventre illæso deiectiones indurari videntur, calidiore scilicet existente ventre, vt dixi: Ventres hyeme & vere calidissimi natura. Inuenies quoque & expositores perpetuò asserere calidum à frigido cohibitum ad profundum corporis declinare, cùm refrigerata externa fuerint. Sic itaque & nunc dico, calidiore quidem facto ventre, & retenta deiectione ob quam post paulò causam recensebo, coqui simul optimè, atque distribui succum ex alimento omnem: quodsi contingit, consequens est vt exiccentur deiectiones & consequio indurentur. Duabus itaq; his causis ea quibus occurrunt corpora indurantibus, quarum hæc quidem infrigidans, alia verò desiccans existit, quæ ex refrigeratione est, contentis in ventre nunquàm viuentibus nobis contingit, alia verò propter longam intus moram, vbi citra coctionis distributionísque offensam fuerit, consequetur. Superest prorogatum hucúsq; ostendere, cur vbi nos frigidus ambiens aër fiat, moreātur, cunctentúrque quæ in ventre sunt. Est autē quod contingit eiusmodi: nempe ciborum per intestina delatio naturale est opus, sitq;, vt osten-

sum

sum est in commentarijs facultatum naturaliũ, ex intestinorum constrictione. Sunt autem in finibus inferis positi ad sedis clausionem musculi, qui frigoris tempore coguntur constringunturque, contrariam nacti dispositionem quàm habẽ cùm quis ipsos aqua calida humectat, laxantur siquidem tunc: excipiúntq; quæ ex intestinorum constrictione deferuntur ad sedem superflua. & maximè cùm proritauerit calidum: fatentur siquidem & hoc proritatorium excretionis esse. Refrigeratis verò qui in sede sunt musculis, atq; ob id coactis astrictísque, contrarium consequitur symptoma constrictoria scilicet intestinorum functione ab infernis incipiente partibus, & quæ continentur ad supernas propellente partes, quẽ admodùm sæpiùs euidenter cernitur, cùm vel bi lem deiectionésque mordentes ad sedem peruenientes sponte retinemus, vel ob rem quãpiam quam tunc perficimus, vel cùm cloaca non adsit, recurrunt quidem celeriter ad supernas partes, vt rursusque promptè violento etiam conatu rursus [...] ducantur. Causa igitur propter quam mora[...] faciunt in ventre tum cibi, tum potus refrigera[...] circunstante aëre iam dicta est, quos & siccit[...] tem consequi est demonstratum, veluti & sic[...] tatem consequi manifestè duritiem. Si verò pa[...] tium ventris corpora refrigerata fuerint, coct[...] nem lædi est necesse, atque ob ipsam humect[...] magis quàm desiccari deiectiones. Completo a[...]

iam à nobis omni de priore scriptura sermone, ad aliàs subscriptas transeamus.

Mixtio quæ in ventre sunt indurat.

Quòd venus quidem corpus totum exiccet inter confessa existit, non tamen ventris excrementa perpetuò exiccare videtur, sed cùm magnoperè ab ipsis grauatus fuerit, ob virtutis dissolutionem & partium à quibus cibus coquitur, & quæ in ventre sunt distribuuntur refrigerationem mixtio quæ in ventre sunt refrigerat & indurat. Volunt siquidem à mixtione refrigerationem eorum quæ in ventre sunt fieri, à refrigeratione verò siccitatem, quanquam non fieri refrigerationis ratione demonstrauimus, sed duritie. Quod autem in sermone superiore non dixi, forsan vt nunc adijciam est melius: Nempe vbi refrigerationem exteriorum quæ deijciuntur indurare demonstraui, forsan quis solam hanc causam esse existimabit, qua quæ in ventre sunt exiccentur. Est autem non ea solùm, verùm & ipsius constrictoriæ intestinorum facultatis imbecillitas, atque adhuc contentoriæ robur, & per quam distribuuntur quæ in ventre sunt ad hepar, atque præter hæc difficultas sentiendi intestinorum, & cibus morsu carens. Quòd si quis prætermissos esse astringentes tum cibos, tum potus existimauerit, perperàm existimabit. Continentur siquidem in his quæ robur contentoriæ facultatis operantur.

28 Helleborum epotum si purgare celeriùs volueris, lauabis, vel edet.

Purgationis omnis sermo tum vniuersalis tum communis in hoc dictus est aphorismo: Corpora expurgare vbi quis voluerit, facilè fluentia facere oportet. Hic autem in vno inter purgantia vehementissimo præparationis vnius ad facilem fluiditatem meminit, quæ ex lauacro fit quod humores diffundit, corpúsque laxat si contentum, & induratum fuerit. Lauare autem eos oportet qui helleborum sumpturi sunt, neque multo antè tempore quàm adsumant, neq; multo pòst tempore: sed potissimum quidē antequàm adsumant. fieri verò potest vt & statim ab adsumptione laues. Verùm si purgatione vel incipiente, vel fermè incœptura hominem laueris, humorum ad interna inclinationem qui à purgante medicamento trahuntur, reuelles retrahésque. Quo itaque modo quibus est sanguis crassus, le-tīs bis sanguinem detrahi præcepit, ita & qui purgaturi sumus lauacris esse vtendum, vt tum citiùs, tum citra molestiam magis expurgentur sed impræsentiarum solius celeritatis meminit. Melius autem est non solum ea die qua homo medicamentum accipit, ipsum lauare: verùm & præcedentibus cùm ad medicamentum præparatur. Id quod & Hippocrates ipse ostendit in aphorismis, cùm scripsit: Ad helleboros qui nō facile purgantur, his ante potionem humectare co-

P

pus oportet, prius alimento, & requie. Si verò & requie & cibo prorsus etiam humectare, præcipit & lauacris pluribus vtendum in potabilibus aquis: humectant siquidem hæc. Nunc autem & lectioni adiecit, edet: vel quo tempore helleborum homo accipit, vel in antecedente diæta: cuius & aliã quampiam summam esse diximus, humorum attenuationem, & viarum quò promptè humores per ventrem deorsum ferantur præparationem. Nempe in faciendis facilè fluentibus corporibus quod in aphorismis præcepit, hæc continentur.

Sanguis somni tempore ad interna magis effugit. 29

In superiore etiam sermone orationem hanc scripsit: Qui vigilat foris calidior, intus frigidior: dormiens contrà. Et nunc sanè existimauit expositionem illam communem esse præsentis. Nam quæ ex calidi agitatione & permutatione tum vigilantium, tum dormientium euenerunt, hæc & de sanguine intellexisse existimauit. Calor siquidem natiuus in hoc & his quæ ex eo nutriuntur, est plurimus.

Rigor à superiore ventre, calor verò ab inferiore magis. 30

Inter ventris partes superior quidẽ rigorem magis, inferior verò calorem tum generat, tũ sentit, tum inchoat: quod & maximè verisimile existit, atque ob id ipsum adijci aduerbium, magis

existimo, perinde atque dicta sese mutuò solum amplectantur: quod si condonauerimus, alia quædam expectatur quæstio, cùm ignoremus vtrum cùm in phlegmone sint dictæ partes, hoc sequi ipsas dicat, an cùm in eas humores quidem mordentes è corpore confluxerint, vel cùm cibus corruptus fuerit, quanquam mihi videatur melius esse, vt existimemus ipsum nobis sermonem fecisse & de læsione ex humoribus, & ciborum corruptione eam consequente. Cùm enim vel frigidus, vel mordens in ventriculi ore collectus fuerit humor, ex ciborum corruptione, vel praua qualitate, vel & ex corpore confluxu, principium rigoris hinc oritur. Nempe in libro de rigore ob frigidam causam, vel mordentem rigorem fieri est demonstratum, vbi causa hæc per corpora sensu prædita agitatur, fertúrque vehementius. Vt autem hoc contingere videtur: sic & interdum febris ex cibi corruptione fieri videtur, cùm corruptus ad infernum ventrem delatus fuerit, non antecedente tunc rigore, vt fit cùm quæ in ore ventris existunt, momorderint.

31 Inspirans, pulmo, æstus siccus, purgatum immodicè resiccat somnus multus.

Nempe quòd immodicè purgatum somnus multus exiccet, experientia quidem constat, p... quam sermones omnes iudicantur, sed priusquam expertus fueris ad fidem eius quod dicitur, ex l... obseruabis quæ didicisti. Nam si in somnis san...

gu...

guis intrò inclinat, atque ob id calor innatus, in vigiliis verò foras extenditur, coquentur quidem in somnis quæ tum in ventre, tum in hepate existunt, in vigiliis verò totum corpus nutrietur: si itaque immodicè euacuatis intrò quidem vergat calidum innatum, nihil verò habeat quod concoquat, tabeſcit. Nam præ aliis à cibo ipſum nutritur, veluti ignis à lignis. Securè autem adiecit vocabulum, multus: nam paucus laborem ſanat antecedentem, cùm per ventrem homo vacuatus eſt. Nam ſi tum in hepate, tum primis venis crudorum humorum quippiam relictum fuerit, ipſum omne excoquit. Hæc itaq; ſecunda dictionis pars nullum habet, quod inſigne ſit, in oratione delictum. Quod verò antè in oratione eſt ſcriptum, ἐπισπασμὸς, id eſt, inſpirans, pulmo, æſtus ſiccus, à Græcorum conſuetudine multùm receſsit. Nempe in hac dictione dicendum erat, ἐπισπασμὸς, id eſt, inſpiratio fit quòd aridus æſtus in pulmonis ſit temperamento, ἐπισπασμὸν intelligentibus nobis inſpirationem. Quintus neque quòd ſiccus & calidus exiſtit pulmo, ob id fieri celerem & crebram reſpirationem ait: ſed ob [illegible] ſiccari, calefieríque pulmonem. Nempe ἐπισπασμὸν nõ ſimpliciter reſpirationẽ omnem, ſed ſolam celerem & crebram volebat indicare. Quod autem à crebra pulmo reſiccetur, & in libro de victu acutorum ab eo eſt dictum.

Frigidissimus cibus, lens, milium cu-
curbita.

Milium & cucurbita frigidi cibi manifes
existunt, quamuis non frigidissimi: lentem ve
frigidum esse cibum non fuero confessus. Vide
tur siquidem vt cucurbitæ, ita & atriplex, bet
lactuca, chondrilla, & inter frumētacea edul
ordeum, & milium refrigerare: contrario ve
modo lens nullam ostendit refrigerationem, a
confestim adsumpta vbi in ventre superiore co
tinetur, aut posteà cùm in intestinis vel tenu
bus, vel crassis fuerit. Forsan verò quoniam su
cum astringentem refrigerantis quippiam hab
re in libro de simplicibus medicamentis demon
strauimus, lentem quis latenter refrigerare ex
stimabit: sed in eisdem dictum esse haudquaqua
meminit, quòd talium vnumquodque simplicit
quidem videtur & dicitur. si cum his quæ ex c
positione præparentur, comparetur: non tamen e
quisitè simplex existit. Nempe in primo libro
viribus alimentorum, lentem ex contrarijs co
stare substantijs est demonstratum, cohibente s
licet quæ in ventre sunt & altera ad excreti
nem excitante: quæ cohibet, frigida est & terr
stris, quæ ad excretionem excitat, calida. atq
ob id lens cibus quidem resiccatorius, frigid
verò nullo pacto, vt neque calidus, sed ex amb
bus mixtus & medius, quanquam paulò à me
dio ad calidius recesserit. Cùm itaque lentem ne

qu-

que ſimpliciter frigidam eſſe quis conceſſerit, quomodo excellenter frigidißimam? Præterea phlegmone obſeßis vlceribus, lens cataplaſmatis modo impoſita fluentes in affectam partem humores repellere videtur, aſtrictione ſcilicet id efficiens. Videtur autem & concoctoriæ facultatis quippiam habere & purificæ, quod minimè frigidis ineſt. Siue itaque Hippocrates ita ſcripſit, ſiue alius quiuis dictionem hanc ſubdolè inſeruerit, lentium naturam non rectè nouit.

Vlcera erumpent, ſi impurgatus quis laborauerit. 33

Nempe ἐν τοῖς πόνοις, id eſt, gymnaſiis exercitationibúſque caliditatem auctam ex profundo ad cutim humores agere, & per halitum digerere didicimus. Cùm verò praui in corpore anteà collecti fuerint, ſua acrimonia cutim peredunt, & vlcera procreant, vt cùm craßi & glutinoſi fuerint, hepar & renes obſtruunt: in cute verò pariunt cum tumore pathemata.

Mulier, capra, elaterium, vel cucumerem agreſtẽ ſi vorauerint, pueris purgatio. 34

Non elaterium ſolum quod cucumeris agreſtis ſuccus eſt, ſicuti neque cucumerem ſolum ſi ingreſſerint, lac purgatorium lactentibus pueris habent, verùm & ſi aliud quoddam ex ſubductorijs appellatis medicamentis. Siue autem mulierem quidem ingeſto elaterio, ſiue

capram cucumere ipſo, vel vtroque pueros lacte expurgare ait, nihil refert, ſicuti neque ſi quis vel vorauerint ſcripſerit, vel ederint. Commodus autem ſermo eſt, & in vſum medicum, & præceptum naturale. Nempe cùm voluerimus infantem expurgare, talium quippiam vel matri puerum lactanti, vel capræ vorandum exhibentes per illa ipſum purgamus: in dogmatis quoque controuerſi dignotionem commodum & hoc. Sunt autem qui putent nullam ex his quæ ab initio cibis inſunt virtutem poſſe ſeruari, vbi concocti & in ſanguinem verſi fuerint: alij diutius fortes permanere virtutes, vt & ſudores ipſorum oleăt, quod ex nunc dicto fidem accipit. Nempe in eſitatis talibus virtus ſeruari videtur. Imò apud nos vere cùm ſcammoniæ germina ederint capræ, lac ipſis purgatoriū efficitur: et ſi tithymalū ederint, idē accidit. Præterea circa Dorida, Bœotiā, Theſſaliā, & vicinas regiones pleriq; ex coturnicū eſu muſculorum tenſionibus ſunt correpti, propterea quòd helleborum ipſæ edant. Idem & Athenis contigiſſe ſcio his qui liberaliùs coturnices ederūt.

Percalido eius, intrà refrigeratio, extrà
35 læſio, in ſole, igne, veſte, tempore æſtiuo, contrario contrà.

Percalidæ naturæ refrigerationem ait & potam aquam conferre, atq; ad hæc ἐλινύειν *.i. vitare vehementem exercitationē. Quo enim modo exerceri præcipit, vt quidā exponunt? quo autem modo*

modo in sole, & igne calefieri? lauacra siquidem eiusmodi temperaturas refrigerare est ostensum ob fumosi quidē fuliginosiq; dissolutionē, quod calidis naturis generari contingit: ob humectationem verò quæ solida humectata refrigerat. Ignis autē & Sol calefaciunt, vestis similiter & tempus æstiuū. Refert autem in aphorismis ita: Per anni quidem tēpora vere & prima æstate pueri, & qui corū consequuntur ætatē, cōmodissimè degunt, & maximè valent: æstate verò & autumno aliquandiu senes, reliquo verò tēpore & hyeme qui media sunt ætate. Si itaq; calida ætas hyeme & frigida æstate benè habuerit, melius est existimare Hipp. nullū percalidis naturis auxilium fieri ex sole, igne, & æstiuo tempore, sed & læsionē. Et sanè quod in principio dictionis est relatū, percalido, vt quippiā subaudiatur opus habet, scilicet vel tēperaturæ, vel naturæ, vel corpori, vel homini, quod per ea quæ in appositione dicta sūt, corpori, & homini magis dictū esse innotuit, non temperaturæ & naturæ. Prorsus siquidē dixisset, cōtrariæ verò cōtraria, articulū fœmineū præstituens nō masculinū, hoc modo τῷ ἐνθέρμῳ. i. percalido. Fiat itaq; omnis sermo talis: Percalido corpori per cibos & potus interna refrigeratio est familiaris, nocua verò externa caliditas per solem, ignē, æstiuū tēpus & vestimēta, ex quibus omnibus sicca indicatur caliditas. Nempe humidā & mediocrē qualis est ex balneis, potētiā refrigerare

diximus. Quòd autẽ cõſueta hæc balnea in talibus perpetuò ſermonibus dicamus, nemine latet. Eã ob cauſã nõ adijcimus aquarũ ſponte naſcẽtiũ vel marinarũ, vel ſulphuratarũ, vel aluminoſarũ illa etenim ſiccant, & refrigerãt: Contrariò verò naturâ corpori cõtraria, rurſũ hîc ſubaudire oportet, vel iuuãtia, vel lædẽtia, vt hæc quidẽ eligat, illa verò fugiat. Nam ſi percalidas naturas tum cibis, tum potibus refrigerandas præcepit, frigidiores ſanè contrarijs calefaciendas volet. Præterea ſi calidiores naturas à ſole, igne, & æſtate, & veſtimẽtis, lædi dixerit: frigidiores ſanè per hæc quidem iuuari, per contraria verò lædendas oſtendit.

36 Ciborum hi quidem celeriter, alij verò tardè vincuntur.

Inter hos quos noui Capito vnus ſcripſit pro βραδέως. i. tardè, ἐναντίως. i. cõtrariè, orationẽ huiuſmodi faciẽs: Ciborũ hi quidẽ celeriter vincuntur, alij verò modo contrario. Intellectus verò in vtraq; dictione idẽ. Nã quæ edũtur inter ſe differre ait, quòd hæc quidẽ celeriter à corpore vincãtur, alia verò tardè. Intelligẽdũ verbũ κρατεῖσθαι. i. vinci pro μεταβάλλεσθαι. i. mutari, et πέττεσθαι. i. cõcoqui, et προστίθεσθαι. i. apponi, et ὁμοιοῦσθαι. i. adſimilari corpori. Singulariũ verò ciborũ quidã celeriter cõcoquũtur, ſanguificãtúrq; & nutriũt: alij verò tardè, quos in tribus commentarijs de alimentorũ facultatibus omnes exactè percurrit.

FINIS.

GAL

GALENI IN SEXTVM EPIDEMIORVM HIPPOCRATIS LIBRVM COMMENTARIVS SEXTVS,

*

Ioanne Vassæo Meldensi interprete.

***

CARNES ex ventre & externis partibus trahunt, sensus ostẽdit, quòd corpus tum intrò, tum foras spirabile sit.

Carnes ad se trahere & ex ventre & partibus externis ait, ex ventre quidem à cibis, potibúsque succum ex quo aluntur, ex partibus verò externis non modo simili: nempe incertum est si cibum vel aërem dicat. fieri siquidem potest vt cibũ carnes quemadmodùm ex vẽtre trahũt, ita & ex partibus externis in profundum retrahant. Fieri quoq; potest vt & aër per arterias ad cutim pertinentes deferatur ad carnes tractus ab ipsis: quod totius orationis consequentiæ magis hæret. sed de tractionis dogmate controuersia est. Nempe quidã tum Medicorum, tum

tum Philosophorũ nullo pacto tractionem esse dixerunt: alij concedunt quidẽ, sed in carnibus esse negant. Omnium verò eiusmodi demonstrationes in explanatorijs cõmentarijs, vt scribat quis impoßibile esse retuli. Nam sæpiùs eadem referre cogetur: fore quoq; & cõmentariorũ tum multitudinem, tum prolixitatẽ, ita vt non facilè numerentur. Imò neq; vitæ tẽpus ad librorũ Hippocr. explanationẽ suffecturũ si quis in singulis dictionibus dogmatis vniuscuiusque perpetuò demonstrationes scribat, atq; adhuc lecturis rem molestã, & conficere cõmentarios volentibus cum multo tempore & simplicibus conscribendos. Melius itaq; visum est explicare quidem in cõmentarijs ipsis sensum vniuscuiusq; dictionis, quod expositoris proprium est, adijcere verò interdũ & dictis ab ipso causas iuxta præceptionũ demonstratariũ cõsequentiã. Dogmata verò ipsa non hîc quidem probare, sed solùm admonere quibúsnam in libris à me scriptis demõstrata sunt. sicuti & nũc quòd trahentibus quidẽ ad se proprium succum partibus quæ aluntur, ad ipsas cibi delatio fiat, in commentarijs de facultatibus naturalibus demõstratũ sit, quódq; corpus vniuersum tum intrò, tum foras spirabile sit, in cõmentarijs de vsu respirationis & vsu pulsuum: In quorũ priore respirationis vsum, custodiam esse moderationis eius qui in corde est caloris ostendimus. In cõmentario verò de pulsuum vsu, mediocritatem caliditatis to-

tiu-

tius corporis ex arteriarū operatione seruari. Sola itaq; hæc ad prioris orationis partis explicationē sufficiunt: ad alteram autem iam pergamus, in qua oratio, sensus ostendit, neq; tanquā ex Hip. consuetudine, neq; planè Græcè enūtiata est. Emendauerunt verò eam nonnulli in dandi casu αἰσθήσει. i. sensui scribentes, vt quod in ea dicitur tale sit, sensui patet quòd intrò & foras spirabile totū corpus animali fuerit. Illatum autem ex his: Carnes ex ventre & partibus externis à sensu fidē accipiens, quod idem est perinde atq; dicatur, ab euidenter apparentibus nobis per sensum. Idiotas verò quosdā audiui, quod ipsis contigerat ex aquarū dulciū lauacris admirantes. Nempe anteà ex sole calido & itinere venientes, sese squalidū corpus & os siccißimū habere dixerunt, atq; siti detineri inopinabili. Post lauacrum verò sine siti redditos, atq; os habere humidum: simili quoq; modo & corpus totum molle & humidū redditū reiecto antecedente squalore. alij verò & euidenter se sensisse corpus in solio ad se aquam trahere dixerunt. Talia itaq; nonnulla quæ & idiotis apparent testimonia dogmatis, ex sensu accipiunt: alia verò ex rationabilioribus demonstrationibus à Medicis reperiuntur, quarū vna est quam deinceps ipse retulit, & quam in sequenti cognoscetis dictione. Nēpe ad præsentem satis hæc erūt, cùm ex rectè dictis quæ ab interpretibus perperàm scripta sunt, deprehendere valeamus.

Si

Si venula sanguinis multitudine calidior fuerit, contrahit quidem causodes, & statim excernit.

Φλέβιον.i. venulā calidiorē intelligere oportet arteriā cōsentientibus omnibus qui libros Hip. exposuerūt, venas nō ab hoc solo, sed & ab aliis multis antiquis appellari & arterias. Hoc itaq; inquit, vena sanguinis multitudine incalescens causodes cōtrahit, & statim excernit: causodes appellans quod ex caliditate est generatū, quódq; veluti fuligo quædā est succi vehemētiùs incalescētis. Hoc aūt quòd temperatura calidū sit, & substātia tenue, facilè excernitur. Hāc puto esse quæ verisimilior sit expositionē, si vtiq; quod verū est et præceptionib⁹ Hip. cōsequēs scopū habere cōueniat. Quòd aūt verū sit nūc à me dictū præceptū, in libris de vsu respirationis & de pulsuū vsu est demōstratū. Nēpe in inspiratiōibus quas per os & cutim vniuersam habēt animalia, geminū ostēdimus esse auxiliū. Nēpe calorē natiuū roborari perpetuò refrigeratū, ne euaporatus pereat, & maximè cū ex quauis causa aliquādo inauctus fuerit: excitari quoq; & roborari cum ex materiæ frigidæ copia grauatus fuerit, quēadmodū ignis cū flabellatur. Præterea & eādē ipsi geminā motionē ꝓpriā & naturalē esse exercitationē quæ ad robur deducit: nēpe ea est exercitationū tū vtilitas, tū natura. Cū itaq; anteà carnes ex ventre & partibus externis trahere dixit,

mox

móxq; adiecit quòd intrò foráſq; ſpirabile corpus ſit, inſpirationíſq; ipſius generationem & vſum demõſtrauit per orationẽ, carnes trahere: de expiratione autẽ nihil dixit, iure impræſentiarũ ipſam percurrit, de arterijs ſermonẽ faciens qui ad cor quidẽ cõmunis exiſtat, ſed obſcurius videatur. Quòd autem communis ſit, hinc liquet, quòd propter calorem natiuũ generari in ſanguine, & maximè cùm calidior fuerit, fuliginoſum excrementũ oſtendimus. Excretionis ſiquidem & ipſi cõmoditatem hanc natura fabrefecit, euacuandis quidem ex corde per expirationem, alijs verò in toto corpore per arteriarũ cõtractionẽ. Hæc itaq; tum ex his, tum ex venis (nempe ipſas mutuam habere apertionem eſt demonſtratum) per cutim ſtatim excernuntur, cùm ex arteriarũ contractione excernuntur: alia verò ex corde pulmo ſuſcipit, aëris quippiam veluti voratum aliquid cordi ipſi præparans, trahenti quidẽ in dilatatione, emittenti verò in contractionibus. Hæc quidem eſt noſtra ſuper præſenti oratione ſentẽtia, oſtendetúrq; paulò pòſt quæ deinceps ſcripta eſt ſeruare cõſequentiã, atq; eandem quidem, non minimè verò & ad eam quæ præordinata eſt. Qui de cauſo ſermonem hìc fieri exiſtimauerũt, primũ quidẽ condonauerunt defectuosè dictum de carnium tractione ſermonem. Non enim trahunt ad ſe ſolùm quod familiare eſt, verùm etiam & quod nõ tale exiſtit excernũt. Tractionis itaq; cõmodi

ditas manifestior, excretionis verò obscurior, atq; ad fidem sermone quodam opus habens. Transeamus autem ad sequentem dictionem quæ iam aliquid confert, vt nuper dixi, ad melioris expositionis diiudicationem.

Et quibus pingue quidem bilis flaua, quibus verò sanguis, atra.

Dictionis antè expositæ opinionem geminam meminisse oportet. Nos enim dicebamus Hippo. ipsum demõstrare vsum respirationis per respirationẽ ita nominatã, spiritus delationem quæ per totũ corpus ex arteriis extrà fit, sicuti & per oris expirationẽ. Nõnulli autem de causi generatione sermonem esse existimauerunt, quibus nõ valde fidem facere diximus orationẽ hanc: cõtrahit quidem causõdes & statim excernit, neque enim in causis statim excernuntur quæ per vomitus vel ventrẽ inferũ euacuari dicunt, neq; est necesse vt symptoma causi aliquod sermoni de ipsius generatione adiiciatur. Nostram verò expositionem hac meliorem esse diximus. Primùm quidem quòd à conuiciis libera sit. Secundò quòd præceptũ omne quod in sermone docetur de spiritus tum intrò, tũ foras latione esse videtur, quam in nostris quibusdã cõmentariis nõ solùm in respiratione per os, verùm quoq; & per eas quæ per totũ corpus fiũt transpirationes fieri demonstrauimus, nonnullis quidem spiritus animalis generandi gratia vt Asclepiades, aliis nõ huius solùm, sed & vitalis,

vt

vt Erasistratus, alijs verò nutriendorum horum spirituū causa inspirationes fieri dicētibus. Cùm verò vsum expirationis aßignare nequirēt, Hippocrates vt ostēdimus in prædictis commentarijs, verum vsum nō solùm per os expirationis, sed & illius quæ per totū corpus fit in proposito percurrit sermone. Cæteros expositores accusare est iustum, cuiúsnā exponāt librū ignorātes: neq; enim in aliorū virorū placita receßissent consequentiā eorū quæ voluit Hippocrates relinquentes, manifestè sanè dicēte ipso carnes ex vētre & externis partibus trahere, quod valde differt ab existimantibus distributionē alimēti ex vētre in corpus vi consequētiæ ad quod vacuatur fieri. Primùm quidē oportebat intelligere nō solùm in ipsis esse tractricē familiariū facultatē, verùm & alienorū excretricē. Hoc enim illos consequitur qui naturā permāsionis animalis præcognitricē statuunt, quo è numero vnus fuit Erasistratus. Secundò quidnā est quod excretione indigeat dicere oportuit: non enim sanguinē dicēt ex quo corpus alitur. Neutrū itaq; horū illi fecerūt: Hippocrates verò quòd à sensui apparētibus vtrūq; manifestè fidem habeat præfatus, deinceps in vsum trāsijt eius quæ per totū corpus fit perspirationis, necessariā generationis causam fuliginosorū excrementorū asserēs. Nā in corpore animaliū caliditas excremēta facit talia, quæ aßidua indigēt euacuatione. In proposita itaq; dictione materiā

generationis excrementorũ demõstrauimus, nẽpe quòd amplior caliditas generare ipsa nata sit, sic materiæ quædã sunt ad ipsorũ generationẽ idoneæ. Rationabiliter itaq; nigræ bilis mentionẽ fecit. Nempe generationẽ ipsius geminã esse didicistis, & ex crasso sanguine & flaua exusta bile. Quòd si de causi generatione sermo ipsi fuisset, frustra bilis nigræ meminisset: quare & ex hoc constat nostrã expositionẽ vera loqui, simul & Hippocratis cõsentire placitis, illorũ verò differẽtẽ. Eandẽ hãc dictionẽ in alia libri parte dixit, & nos ipsi exposuimus, in qua & hoc dicebamus quòd τὸ πῖον, i. pingue, nõ solùm pro pingui, & pinguitudinoso dictũ existimare oportet, verũ & de dulci omni vt sermone cõtineatur & mel & siræõ, quod Asiæ nostræ Græci epsêma appellãt.

Frigidior in frigido anni tempore & regione, calidior erit.

Quòd neque affectu frigidior, neq; ob ætatẽ in frigida regione & anni tẽpore calidior fieri possit, est cõfessum omnibus, atq; ob id Sabinus in natura frigidioribus verũ esse sermonẽ ait, nõ tamẽ in his simpliciter dictus verus est absq; huiusmodi limitatione. Circũstãs forinsecus frigidũ quòd quidẽ cõdenset refrigeretq; cutẽ inter ea est quæ euidẽter apparẽt, nõ tamẽ similiter profundũ corporis disponit, sed vt in aphorismis definitũ est in sermone illo vbi inquit: Interdũ autẽ in tetano absq; vlcere iuueni bene carnoso, æstate media, fri-

gidæ multæ perfusio calorẽ reuocat: sic & nobis est definiendũ. Frigida siquidẽ corpori nostro perfusa, aut circiter profundũ ita subit, vt profundas partes non aliter quàm superficiarias refrigeret, aut solas quæ in cute sunt infrigidat. Ad profundum itaq; perueniẽs, partes in eo refrigerat, & nõ paruã in toto animali infert noxã, exoluta ipsius facultate: quæ verò superficiarias corporis partes refrigerat, nõ solùm nõ profundas refrigerabit, sed etiã calidiores multò quàm pristina ipsis esset tẽperatura declarabit. Qui verò de raram habẽtibus cutẽ & subiectas ipsi carnes, sermonem ipsi nunc fuisse existimãt, quoniã hos inquiunt frigidiores reddi quòd perspiret caliditas, atq; ob id densata superficie calefieri, & retento quod priùs vacuabatur calido, dicũt quidẽ nonnihil veritatis, nõ tamẽ debuerũt ipsi existimare dici ita trãspirantes, frigidiores: hæc siquidẽ maximè vt didicistis, corporibus, tum humidis, tum calidis insunt. Secũdò calidis etiã absq; humiditate talia, frigidorum autem corporum nullum facilè euaporatur, sed minus quidem hoc humida sustinent, magis verò sicca ambobus præstant naturâ calida. In hoc itaque mihi errasse videntur.

In doloribus proximum ventrem purgare, sanguinis ventrem diuidere: vstio, sectio, calfactio, refrigeratio, sternutatio, plantarum succi, in quibus facultatem habent, & cyceon, maleficorum, lac, allia,

vinum feruefactum, acetum, sal.

Catalogum hic facit auxiliorũ doloribus, tum paruis, tũ magnis cõferentiũ, veluti in aphorismis ea quæ solùm oculis cõferant scripsit, vbi inquit: Dolores oculorũ meri potio, vel lauacrũ, vel fomentum, vel venæ sectio, vel ea quæ per medicamentum fit purgatio. Adiecit autẽ nũc quædã auxilia oculorũ doloribus nullo pacto cõferentia. Primum igitur omniũ in præsenti sermone dictũ purgatio, quã in * * *auxilia prorsus explicauimus eo quẽ scripsit modo. Primum autem eorũ quæ deinceps dicta sunt, καῦσις, id est, vstio, est quæ in magnis adhibetur affectibus ob cacochymiã multã, vt fit in valde malignis vlceribus, nobis interdum prorsus ferris ignitis ipsa vrentibus. Interdum verò & causticis medicamentis. Post inustionẽ posita est sectio, sedãs & ipsa dolores partiũ, iam pus multũ habentiũ ex magnis pręgressis inflãmationibus, calefactio deinceps est, quẽ tũ lauacris, tũ fomentis fit. Anteà autẽ iam didicistis materias fotuũ, & in quibus dolorẽ inferẽtibus affectionibus vti cõueniat, vt thoracis morbis admouẽda quæ ipse in victu acutorum recẽsuit. In oculis autẽ quæ per spongiam mollem admouẽtur, parte nõ ferente, per sacculos & cataplasmata calefactiones. Imò perfusio per oleum & in medio corpore & capite remedium dolorũ est, calefactio existẽs, & ex aqua calida in femoribus & lacertis: frequẽtissimus quoq; & pluri*

plurimus in dolētibus partibus per calefactionem vsus est apud Medicos, quoniā distēta relaxat, & impleta vacuat, refrigerata calefacit, & infrigidatione rariùs in dolētibus partibus vtimur, quæ scilicet superficiē ipsarū ex[illegible]m cōdenset, atq; ob id trāspirationes coërc[illegible]ta magis intēdat. Solas itaq; calidas [illegible] quæ sine copia cōsistunt infrigidatio san[illegible]it, veluti in his qui capite ex vstione dolēt, vel his qui ob febrem vrūtur. Caput itaq; ipsum rosacco frigido perfundētes symptoma curamus. Et ex Erysipelatis quæ ob excellentē caliditatē dolores ciēt etiā sanamus. Podagras itē simili modo in quibus est fluxio, tū biliosa, tū calida. Post prædicta autem scriptū est: Plantarū succi in quibus facultatē habēt: cuius rursus dictionis intellectus videtur mihi talis quidā esse: Dolorū remedia tibi interdum fient & plantarum succi, hiq; valde multi sunt, alij quidē liquidi permanētes, alij verò inspissati. Oleum sanè imprimis iam multam nobis præstat ad partiū dolentiū sanationes, mitigationésq; cōmoditatē calidū admotū, deinceps & alia multa hoc longè magis calefacientia vt laurinū, cedrinum, cicinū, sinapinū, & raphaninū, liquida quidē hæc, inspissata verò alia plus, alia minus, & resinæ, & maximè inter ipsas quæ αὐτόῤῥυτοι, i. sponte profluentes vocātur, thapsiaq; & euphorbium, & succi omnes, cyrenæus, parthicus, medicus, assyrius, sagapenius, succus ex tithymallis,

succus ex panace, qui propriè opopanax appellatur. Ex hoc genere sunt & chalbanum, atq; alia multa, de quibus didicisti in simplicium medicamentorũ viribus. Siue enim succus fuerit alicuius siue liquor, in humorum appellatione cõtinetur. Huius generis erũt & pix liquida & pissełæum appellatum, atq; adhuc quod Cilicia est ca pucláon, atq; alia sexcenta: illa quidẽ ex herbis, alia ex fruticibus; & alia ex arboribus, quorum cõmune nomen est plãta, cuius Hippocrates nũc meminit inquiẽs plantarũ succi: adiecítq; ipsis, in quibus vires habẽt, obscurũ propter breuitatẽ sermonem faciẽs. Iure itaq; expositores discordauerunt, alij aliter nõ solùm dictionẽ interpretãtes, sed & trãsmutãtes: quare vt nõ multa scribam, relinquã ipsos, & quæ mihi probabiliora esse videbuntur, ea sola referã. Pharmacorũ itaq; quæ dolores mitigare nata sunt, vt aliud ad aliã affectionẽ, ita & ad aliã partẽ aliud virtutẽ habet. Cùm autẽ lõgior sit quàm cõmentario conueniat sermo, per exẽpla pauca ipsum cõponere institui, quod itaque nõ omnes cũ dolore affectiones eisdẽ indigeãt medicamẽtis, exẽplũ hoc sit tibi. Si mordaces succi in intestinis cõtineantur, circumluentia vbi priùs iniecerimus, quo è numero est mulsa & ptisanæ cremor, & hi excreti fuerint, morsus mitigãtia infundimus, & quæ intestinorũ superficiẽ restituere & circũimplere possunt, quæ delatos à superis partibus in ipsa mordaces

humores incursare prohibet: damus quoque ipsis edulia, tũ boni succi, tũ quæ difficulter corrũpantur, vbi verò in supero vẽtre & maximè ipsius ore tales contineãtur humores, primùm quidẽ vt ipsi vomant præcipimus: quod si difficulter vomant, oleũ, vel hydrelæon, vel aliquid tale sorbendum damus, per quod facto vomitu forinsecus quidẽ aliquod ex astringẽtibus & odoratis imponimus. Intrò verò damus cibos boni succi simul, & corruptu difficiles, & adstringẽs quippiã habentes. Oculis verò dolẽtibus talia fiunt, vniuersum corpus prius expurgamus. Si verò sanguinis copia adfuerit, ad venam cubiti externam, quam ὠμιαίαν, i. humeralẽ vocant, peruenimus, deinde pharmaco vtimur aliquo ex mollissimis & nequaquã mordacibus, à quo ieiunũ per totũ diem ad vesperã vsque ad balneũ ducimus: quòd si neque purgatione, neq; venæ sectione indiguerit, pharmacis dictis, & post ipsa balneo, vt scitis, tales dolores, neq; veteris morsibus collyriorũ aliquod infundentes, neq; oculis tragi succũ, vel capræ adipẽ, vel ceratũ morsu carẽs, vel ex alijs aliquod quæ per sedẽ infundimus. Hæc exẽpli gratiâ dixisse satis sit, ad demonstrandũ eandẽ affectionẽ non eisdẽ indigere auxilijs, vbi in diuersis fuerit locis. Ostendere siquidẽ proposuimus quo intellectu Hippocrates dixerit, plantarum succi in quibus virtutẽ habẽt. Nẽpe orationẽ, in quibus, vel partibus, vel affectionibus, vel modis vtẽdi necessa-

riũ est intelligere. Dico autẽ modos vtendi, cùm vel causam ipsius quis excindit, ob quã pars affecta dolet, aut spiritum aliquem flatuosum ex ipsa generatũ discutit, euaporátq;atq; hoc ipsum duobus facit modis, vel crassum ipsius flatuosúmque attenuans, vel cõtinens ipsum corpus rarefaciẽs. Præterea circa hæc modus alius est qui indolentiã parit, qui per sensus mortificationem efficitur, in quo prudẽtiæ est nõ contẽnendæ narcotico alia miscere, & non solo vti. Quis enim non vidit in philonio pharmaco finẽ doloris sensus stuporẽ fecisse? quæ autẽ stuporẽ hũc faciũt, sunt, papaueris succus, & hyoscyami semen. Hæc autẽ si sola adhibeantur, omnino quidẽ pauca data dolorẽ sedare nõ poterũt. Si verò qua accepta mẽsura sedare poßint, hãc habuerint mensurã, nõ paruã adfectæ parti adferunt læsionẽ. Ne igitur pars ipsa insigniter offendatur, & sensum stupefaciat, mistura aliorũ medicamentorũ à Philone reperta est. Quænã autẽ sit methodus, qua quis vsus ad talẽ perueniat pharmacorũ præparationẽ, in libris de ipsorũ cõpositione dictũ est. De his hæc quidem sufficiant. De his verò quæ deinceps dicta sunt, cõsiderabimus:è quibus præit scripta vox ἀνακρίσ. i. mixtura. Quòd itaq; vinũ oculorũ dolores qui ob obstructionẽ fiũt mitiget, per cõmentarios qui in aphorismos facti sunt didicistis. Nunc autẽ & aliorũ qui eadẽ ratione fiũt, interdum quidem ob crassitiẽ sanguinis, interdũ verò ob frigiditatem

record

recordamini, qui sæpiùs videritis & in ventris doloribus, & in appellata hemicrania, vinū mera cius statim quidem manifestè fuisse, somno verò superueniente penitus dolorē sustulisse. Vidistis autē me vinū dare nō statim puro, sed inter cibos. Nūc aūt Hippo. miscuit vinū cibū & potū. talis enim quæpiā res est [illegible] apud Homerū didicistis: miscētibus [illegible] cū vino. cōmune verò habētibus omnibus ipsum. Forsitan aūt & cū polēta quidē esse vinum, de necessitate verò & cū aliis ex cyceonis nomine quis velet veteres significare, ita magis vsum fuisse appellatione indicās. Ego aūt aliquādo cuidā ita dolentiū vt absq; cibo, vino vteretur præcepi, vt meā opinionē cōfirmarē, vidi vt expectaui exacerbatum calidis multis vaporibus subitò ad locū affectum recurrētibus, à quibus inæqualis intemperies & repletio partē sunt cōsequuta. Ostēdimus autem nos & repletionē propterea quòd corpora omnino distēdat dolorē imbecillis partibus efficere, inæqualem verò intēperiem propterea quòd partes adhuc [illegible] secūdū naturam haberēt, alias verò quæ ipsas attingerent, refrigeratas. Fit siquidē in his [illegible] præter naturam habentibus ad eas quæ secundum naturam habent, tristis frigiditatis distributio. Totæ verò refrigeratæ, & vt quispiam dixerit hecticam nactæ talem temperaturam non dolent. Cùm enim inquit, naturæ permutantur & corrumpuntur, dolores fiunt, non

cùm iã permutatæ et corruptæ fuerint. Vinũ quidẽ ego ipse offenſurũ expectabã abſq; cibo potum, ſed experientia atteſtãs certiorẽ mihi fidẽ eſt operata. Cyceon aũt nequaquã offenderit cibũ ſecũ habẽs. Nẽpe ex vtriuſq; mediocri mixtura æqualis ſenſim [illegible] facto in affectis augetur partibus, quæ abſq; [illegible]ribus multis & refrigerata excal facit, & obstructa infarctáq; euaporat: penetrãt enim quæ priùs aliquibus in locis adſtricta ob craſsitiẽ erãt, eáq; tũ attenuata, tũ fuſa, cõtinẽtibus ipſa corporibus rarioribus effectis, quæ à calefaciẽtibus æqualiter fieri cõſueuerũt. Sternutationes quoq; (nẽpe & has deinceps ſcripſit) cephalalgias manifeſtè ſanare videntur, quæ ex copia flatuoſi ſpiritus fiũt. Hæc itaq; oĩa aduſq; ſternutationes à me demõſtrata sũt, cũ propoſito à principio cohærere & perperã ab interpretibus in plures ſermones diuiſa. ad ſequẽtem itaq; dictionem trãſeamus, quæ à prioribus tũ adhuc, tũ magis diſtare videtur, quã illæ inter ſe. Poteſt aũt & ipſa, vt ego cẽſeo, de doloribus intelligi vt illæ, ſed ab ipſis differre malitia. Fiũt etenim dolores quidẽ maligni à maleficis vel medicamẽtis quæ deleteria vocãt, vel feris virus eiaculãtibus, vel & humoribus quibuſdã ex prauo victu, vel ex aẽre peſtilẽte in corpore generatis. In his itaque dico dicta eſſe hæc auxilia, lac, allia, vinũ feruefactum, acetũ & ſales. Lac quidẽ in his qui per eroſionem enecãt, tẽperãtibus ſiquidẽ opus habẽt: alliũ verò

in hi

in his quæ per vehemẽtẽ frigiditatẽ tollũt, vinum verò per mediocrẽ frigiditatẽ, sed cũ ipsi adiectũ sit feruefactũ, poßibile est intelligere abũdè calidũ. Fieri quoq; potest vt intelligatur ita coctũ, vt fuerit siræon appellatũ, erodẽtiũ siquidẽ acrimoniã tẽperat. Acetũ verò vt collosos incidat humores, vt ex fungis, aut & refrigerãdi gratiã, vt ob thapsiã. Sales verò vt totã substãtiã maleficorũ tũ humorũ, tũ pharmacorũ cõsumere poßint. Sed quoniã non solũ auxilia & offensa corporibus nostris fiũt ex simplicibus attingẽtiũ qualitatibus, sed & ex tota substantia (scitis etenim & hoc ex alijs cõmẽtarijs) cõuenieter dictũ fuerit: plãtarũ succi in quibus vim habẽt. Nẽpe ex tota substãtia proprietates vel corporibus nostris familiares, aut alienæ in quatuor materiebus existunt: pharmaca purgãtia, alimenta, & tertia ab ipsis quæ Hippocr. appellauit λωκῆ[ ]γα. i. malefica, & quarta horũ remedia. Diuisio aũt tertio materiæ genere, in deleteria appellata pharmaca, & ferarũ venena, duplex est curãtiũ ipsa materia. Vocãtur aũt alexipharmaca quæ deleterijs aduersant. Theriaca verò quæ morsus ferarũ sanãt. Forsan aũt existimabit quis et purgãtiũ pharmacorũ materiã ĩter deleteria cõtineri: nos. n. et hæc corrũpũt si plusquã moderatè exhibita fuerĩt: quod si cõcesserimus, sequẽs nobis erit & alexipharmaca, & theriaca inter deleteria cõnumerare: quoniam & hæc tollere nata sunt, nisi quis ipsorũ paucũ omnino in

no ingesserit, sed ob id ipsum mihi videtur Medici lethalia quidem pharmaca multa appellare, quorum necessarium auxilium aliquod opportunè fit: deleteria verò nunquam iuuantia, neque sanos, neq; ægros homines. Neque enim aconitũ, neque ar[...]um viuum, neque lithargyrus, neq; lepus m[...]us intra corpus adsumpta auxilium aliquod nobis præstant, veluti & alia multa, de quibus in commentarÿs de à proprietate, vel tota substantia iuuãtibus vel lædentibus, est dictũ.

Homini ex lassitudinibus, ex peregrinatione imbecillitas, grauitas, excreauit, tussiuit enim ex vertice. Febris acuta, ad manum submordens, secundo die capitis grauitas, lingua inusta fuit. Nares vnguibus scalptæ sanguinem non profuderunt: sinister lientum magnus, tum durus doluit.

Quæ hoĩ quidẽ fuerũt narrauit Hipp. si verò vel obierit, vel euaserit, prætermisit, quorũ gratiâ cætera oĩa scribũtur: quidnã itaq; ego de ægro tãte ita fore prædicerẽ forsan audire quis desideret, cui vera quæ sunt dicere oportet, quòd si quis mihi vrinas ipsius ostẽdisset, manifestè quidnam de ægro sentirẽ pronũtiassẽ, quãtũ siquidẽ ad dicta attinet, perniciosè habebat. Si aũt & vrinæ optimæ erãt, hoĩẽ euasurũ quidẽ, sed acutè ægrotaturũ pnũtiassẽ. Si verò et vrinæ prauæ fuissẽt, breui moriturũ. Si verò mediũ obtinuissẽt, vt neque laudãdæ neq; vituperãdæ essẽt, lõgiore tẽpore

victu

uicturũ sed moriturũ. Cætera itaq; symptomata media quodã modo sũt tũ perniciei tũ salutis. Nares aũt vngue scalptæ sanguinẽ deinde nõ effundẽtes. Ita.n.scripsit Zeuxis: Naris vngue scalpta nõ dimisisse sanguinẽ grauissimũ signũ. Si verò scriptũ fuerit, vt in plurimis exẽplaribus scriptũ est: Naris vngue scalpta, non profudit sanguinẽ, perniciosũ quidẽ & ita, sed minus quàm si nihil omnino sãguinis dimiserit, cõstat aũt quòd quãquã Chirurgia ꝓbè facta fuerit, nõ tñ sãguis effluxit. neq;.n. primũ in enarratiõe scripsisset: vngue quidẽ scalptã narẽ nõ factã verò sãguinis eruptionẽ. si per chirurgiã hoc cõtigisset. Aiũt veteres Medicos nõ solũ proprijs vnguibus, sed & ferro quodã ad hoc ipsũ parato narẽ diuidere solitos, vidẽturq; in præsẽti huic sermoni ægro ob capitis grauitatẽ, ad naris ipsius diuisionẽ qui hoĩem curauerũt, Medici deuenisse. Quod aũt de splene dictũ est: sinister liẽ magnus: quidã adiectũ nomẽ, sinister, putãt, vt noĩ, lac, albũ Poëta adiecit: & verbo, sues, verbũ, hũi cubãtes, cũ nullũ sit lac nõ albũ, sicuti neq; sues nõ humi cubãtes. ※ Scalpta nõ profudit sãguinẽ sinistra, tãquã dixisset, sinistra naris quæ secũdũ rectitudinẽ lieni est opposita, & credibile est ex his permotũ chirurgũ fuisse: quod aũt primus scriptor errauerit, erratũ seruatũ esse contigit. Cũ autẽ & in proposita dictione sit & ipsũ è vertice tußiuisse, de hoc etiam inter hos qui librũ interpretati sunt est dubitatio non-

nullis

nullis quidem ex capite tussim fieri dicētibus, nō vt consueuit sæpiùs ex tum thorace, tum pulmone, & aspera arteria, vbi hæc primū adfecta sint: alijs ex vertice propriè dici existimātibus, vt nō ex capite solū catarrhus quispiā causa tussis sit, sed & ab illa capitis parte quā verticē vocamus.

Qui à quartana capiuntur, à morbo magno non capiuntur: Si verò priùs capiātur & superueniet quartana, vindicantur.

Epilepsiam veteres & magnum morbū appellabant, & puerorum affectum, vt ipse Hippocrates in libro de aquis, aëre, & locis ostendit: quoniā in puerorū ætate abundat. Quidā & herculeum ipsum appellauerunt, nō quòd Hercules epilepticus fuerit, sed vidētur hi, veluti & nominibus alijs magnitudinē ipsius cognoscentes nominauerunt, ita & nomen hoc herculeum magnitudinis indicatorium fecisse. alij sacrū morbum falsa opinione vocauerunt, vt & in opere de sacro morbo est demonstratū. Fit itaq; & ab alijs affectis partibus interdū hic affectus: sed in pluribus primùm ipsum cerebrū patitur, nō alteri parti compatiens. Causa autem morbi est crassus & frigidus succus, collectus quidē in ventriculis cerebri, comprehēdēnsq; & exortus & primū principiū dorsalis medullæ. Hunc itaq; succū & aliæ quidē adiuuāt febres, & potißimū diuturnæ, atq; inter has omnes maximè quartana, eáq; ipsa & lōgißima & cum rigore irritās. Nēpe ipse rigor

* * * *
* vectes * *
* * * *

Cerebri quidem initium hoc infarciente humore, febris autem calor prius extenuãs euaporare ip ſum poteſt, & totam temperaturam validis rigo ibus inſectari, atq; ad calidius frigidam & hu- nidam permutare, ab illa ſiquidem pituitoſus ge eratur humor. Interdum verò & febris ipſius alore corpus occupante, excoctiones conſequũtur onuulſionem adiuuantes per ſudores quidem ſe- ius, vel vomitus, vel ventris ſubductionem, quò it vt per hæc corpus expurgetur, iuxta id quod n aphoriſmis dictũ eſt, febrẽ conuulſioni contin- ere melius eſt, quàm conuulſionem febri. Conuul io autem eſt & epilepſia totius corporis. In ter- io autẽ epidemiorũ ita ſcripſit: Securiſsima in- er febres omnes & facillima, ſed longiſsima eſt uartana, neq; ipſa ſola à ſe talis eſt ſed à morbis lijs magnis vindicat. Quod autẽ priùs à quar- ana febre infeſtatis epilepſia fieri nõ poſsit, con- tat omnibus, cum iam exiſtentem quartana ſe- ris mitigare conſueuerit, quare & nondum exi- tentem multò magis fieri non ſinet.

Pro quibus quinam morbi.

Hoc antè ſcriptis concordat, ſententiam ha- ens huiuſmodi: Pro quibus morbis quinam mor- i fiant ſcire eſt bonum. ſubintelligere autem tale portet. Nempe vt quartana epilepſiam ſanat,

&

& febris quæcunq; conuulsionem, vel etiam cata
rhum & asthma: sic ophthalmiam quidem diar
rhœa, lienteriam ructus acidus, pleuritis peri
pneumoniam, & lethargum phrenitis. Cōtrà au
tem non bene phrenitis in lethargum, & pleuri
tis in peripneumoniam transit. Præterea melanch
liam hæmorrhois sæpius incipientem prohibuis
visa est, & iam factam sanauisse, & lienem in
duratum. Imò & varices talia ipsa curant, p
dagrásque & arthritidas.

Cæteri in reliquum librum commentarij desiderantur.

FINIS.

LVGDVNI,
EXCVDEBAT
PHILIBERTVS
ROLLETIVS.

